Міністерство освіти і науки України
Міжрегіональна Академія управління персоналом
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП", (м. Кременчук)
Університет економіки (м. Бидгощ, Польща)
Гданська політехніка (Politechnika Gdańska) (Гданськ, Польща)
Вища школа внутрішньої безпеки (м. Лодзь, Польща)
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного
Криворізький національний університет

III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Матеріали конференції

30 січня 2025 р.

Кременчук
2025

УДК 332.1(477)(082)
А43

Організаційний комітет конференції:

Михайло Гончаренко (голова), д-р екон. наук, доц., віцепрезидент МАУП (м. Київ)
Вадим Татарінов (заступник голови), канд. екон. наук, директор Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Сергій Храпатий, д-р фіз.-мат. наук, проф., віцепрезидент МАУП (м. Київ)
Ірина Капеліста, канд. наук з держ. упр., директор Центру організації наукової роботи та інновацій в освітньому процесі МАУП (м. Київ)
Izabela Balynska, Dr., Professor, Vice-Rector for Didactics, University of Internal Security (WSBW) of Łódź
Iryna Klimkova, Dr., Professor, Vice-Rector for Foreign Studies and International Cooperation, University of Internal Security (WSBW) of Łódź
Marzena Sobczak-Michałowska, Dr., Professor, Vice-Rector for International Relations, University of Economy (WSG) of Bydgoszcz
Svitlana Kashuba, Dr, Professor, Director of the European Institute, University of Economy (WSG) of Bydgoszcz
Цезар Марконетті, проф. статистики, Університет Буенос-Айреса (м. Буенос-Айрес, Аргентина)
Ольга Маслак, д-р екон. наук, проф., КрНУ ім. Михайла Остроградського (м. Кременчук)
Юлія Заволока, канд. екон. наук, доц., заступник директора із забезпечення якості освітнього процесу та наукової діяльності, доц. кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Аліна Єфременко, канд. екон. наук, доц., завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Юлія Малашенко, канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Валентин Гноєвий, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економічного проєктування та маркетингу Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Лариса Олексієнко, канд. пед. наук, завідувач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки Придніпровського інституту МАУП (м. Кременчук)
Євген Афанасьєв, д-р екон. наук, проф., проф. кафедри менеджменту і адміністрування Криворізького національного університету (м. Кривий Ріг)

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

А43 **Актуальні проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах сучасних глобальних викликів:** матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Кременчук, Придніпровський інститут МАУП, 30 січня 2025 р.) / за заг. ред. В. В. Татарінова. 2025. 566 с. : іл. Бібліогр. у кінці ст.

До збірника включено тези доповідей учасників, які досліджують актуальні проблеми економічного, соціально-культурного, інвестиційного та інноваційного розвитку економіки регіону.

УДК 332.1(477)(082)

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2025

ЗМІСТ

Illia PODSHYVALOV
Conceptual basis for enterprise development 20

Daryna SMIRNOVA
Methodological approaches to assessing the innovative potential of enterprises 22

П. М. АЛТУХОВ
Інноваційні дослідження в сфері автомобільних двигунів як рушійна сила регіональної науки та освіти 24

О. А. АЛЬОШИН
Цифрові інновації в системі електронного документообігу 26

К. Ф. АМІТ
Психологічна адаптація біженців до нових умов життя 28

Ю. В. АРАНОВИЧ, Б. М. НЕЧЕПА
Управління довірою у відносинах турагент-туроператор 30

Ю. В. АРАНОВИЧ, А. М. ПОКОТИЛО
Піходи до підвищення якості обслуговування в контакт-центрах банківської установи 31

Є. М. АРІСТАРОВ, О. С. ГАРБУЗЕНКО
Підвищення конкурентоспроможності підприємства як фактор забезпечення його економічної безпеки 33

Є. М. АРІСТАРОВ, Н. П. ГЕТМАНЕЦЬ
Оцінка ефективності інвестиційних проєктів 35

Є. М. АРІСТАРОВ, І. В. ЗАХАРЧЕНКО
Аналіз економічної ефективності підприємства та обґрунтування шляхів її підвищення 37

Є. М. АРІСТАРОВ, К. М. КИРИЛЕНКО
Вдосконалення механізму управління виробництвом підприємства на будівельній фірмі 39

Є. М. АРІСТАРОВ, С. П. КОМАР
Особливості стимулювання енергоефективності промислових підприємств .. 41

Є. М. АРІСТАРОВ, Я. В. ОВЧИНІН
Чинники інноваційного розвитку підприємства 42

Є. М. АРІСТАРОВ, Л. М. ОНУФРІЄНКО
Розробка стратегії економічної безпеки підприємства 44

Є. М. АРІСТАРОВ, С. І. ШЕВЧЕНКО
Управління якістю продукції підприємства 46

В. В. АРХИПОВЕЦЬ
Роль ветеранів війни у формуванні держави соціального добробуту 48

Р. Р. БАБЕЦЬ
Порівняльний аналіз правових систем світу: цивільна та англосаксонська моделі *49*

Р. Р. БАБЕЦЬ
Ефективність бізнес-моделей у цифрову епоху: кейси успіху *51*

Д. І. БАБИНЕЦЬ
Інноваційні механізми управління кадровим потенціалом у державному секторі *53*

О. І. БАЧИНСЬКИЙ
Інструменти управління проєктами як чинник регіонального економічного розвитку *55*

М. І. БАШИНСЬКА, К. О. ВЕРШУТА
Вплив інформаційних технологій на оновлення та розвиток туристично-рекреаційної галузі *57*

В. П. БИТОВ
Менеджмент як спосіб впливу в досягненні ефективної діяльності підприємства *60*

В. В. БИЦЮК
Інноваційні методи планування транспортних маршрутів на підприємствах *64*

О. І. БОГДАН, П. Г. ВАСІН
Розробка системи мотивації та стимулювання персоналу *66*

О. І. БОГДАН, С. В. ЗАКРЕВСЬКИЙ
Управління відповідальністю співробітників підприємства за результати роботи *68*

О. І. БОГДАН, В. В. КУЦОКОНЬ
Особливості управління персоналом в умовах віддаленої роботи *70*

О. І. БОГДАН, Є. С. ЛИМАРЕНКО
Особливості підготовки кадрового резерву підприємства *71*

О. І. БОГДАН, О. С. НІССОВ
Формування організаційної культури на підприємстві *73*

О. І. БОГДАН, А. А. ТРОЯН
Резерви підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства *75*

І. М. БОЛГАР
Вплив оптимізації бізнес-процесів на ефективність діяльності підприємства *77*

Т. М. БОЛГАР
Перспективи розвитку партнерства між банками та фінтех-компаніями .. *80*

О. Ю. БОНДАРЕНКО
Методи та технології управління конфліктами як засіб підвищення ефективності управлінської діяльності державних службовців *83*

М. М. БРЯЗКАЛО
Сучасна структура ринку інформаційних технологій України 87
Т. В. БУГАЙЧУК, С. Ю. ВОЗНЮК
Перспективи цифровізації маркетингу 89
Т. В. БУГАЙЧУК, Ю. С. ВОРОШИЛОВА
Маркетинг у соціальних мережах як інструмент просування бренду 91
В. М. БУДНІКОВ
Глобальні мережі і бізнес: нова реальність взаємодії 93
В. М. БУЛАВИНЕЦЬ, В. В. МОВЧАНЮК
Теоретичні засади фінансової політики держави 95
О. В. ВАЛЕНТІЄВА, Є. В. МИХАЙЛОВ
Удосконалення системи адаптації персоналу підприємства 98
О. В. ВАЛЕНТІЄВА, В. В. СОЛОВЙОВА
Кадрова безпека підприємства 100
О. В. ВАЛЕНТІЄВА, Д. Ю. ХМЕЛИК
Особливості мотивації персоналу виробничого підприємства 102
О. В. ВАЛЕНТІЄВА, О. О. ЧЕРЕПАНОВ
Удосконалення системи оцінки персоналу підприємства 104
В. В. ВАСИЛЕНКО
Формування загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки 105
М. І. ВАСИЛЕНКО
Інноваційна діяльність, як основа комерційних інтересів підприємства 108
О. В. ВАХНЯКОВ
Роль волонтерства для ветерані війни у формуванні держави 110
Т. В. ВЕЛИЧКО, С. В. ЗУБЧИНСЬКИЙ, Д. О. ГОРДЄЄВ
Інноваційний менеджмент: роль лідерства в управлінні змінами 112
Л. М. ВЕРЕМІЙ
Арт-терапія в умовах сучасних глобальних викликів 114
В. Д. ВОРКУН
Стратегії просування товарів у цифрову епоху 115
Д. О. ВОРОБЙОВ, Є. С. ШАНГІН
Напрями зниження корупційних ризиків в системі публічних закупівель 117
Н. Д. ВОРОНОВА
Супервізія у формуванні професійної ідентичності соціального працівника ... 119
О. В. ГАЛАТА
Викладання фізичної підготовки студентів авіаційної галузі: проблеми та перспективи 121
Д. В. ГАРКУША
Основні засади реінтеграції ветеранів як невід'ємного елемента суспільного добробуту 122

О. В. ГАТІАТУЛЛІНА, А. С. КРАВЧЕНКО
Порівняльний аналіз ефективності когнітивно-поведінкової терапії та гештальт-терапії в лікуванні великого депресивного розладу *124*

С. Ю. ГЕЛЕТА
Інноваційні інструменти підвищення економічної стійкості підприємств промислового сектору *126*

С. В. ГЕТЬМАН
Особливості управління ланцюгами поставок на підприємстві *128*

М. В. ГЛАДКА
Психологічні механізми розвитку особистості в контексті гуманістичного підходу та соціальної адаптації *130*

В. Г. ГНОЄВИЙ
Гіперперсоналізація маркетингу: новий рівень взаємодії з клієнтом *131*

П. О. ГОНЕЦЬ
Проблеми та форми реалізації конституції України *133*

М. В. ГОРДЄЄВА, Б. М. АНДРУСИК
Особливості перекладу неологізмів *136*

М. В. ГОРДЄЄВА, В. Є. МАЛАШЕНКО
Англійський сленг в соціальних мережах *137*

Д. Я. ГОРЕЙКО
Розвиток цифрового суспільства: роль віддалених команд у формуванні інноваційного середовища регіону *140*

В. П. ГОРИН, О. І. ФАРМАЗЮК
Ключові передумови ефективності розробки проєктів талого розвитку *142*

Д. Б. ГРОМЛЮК
Порівняльний аналіз словотворення прикметників англійської та української мови *144*

О. І. ГУБАЧОВ, О. О. РУСІН
Дослідження проблем ризик-менеджменту виробничих ризиків на сучасних підприємствах України *146*

Б. Л. ГУЛЬЧУК
Інноваційні методи навчання іноземних мов *148*

Ю. Є. ГУЛЯЄВ
Необхідність та основні напрями застосування штучного інтелекту в діяльності банків *152*

М. Р. ДАВЛАТОВА
Особливості профілактичної соціальної роботи у запобіганні торгівлі жінками *154*

В. В. ДАНИЛЮК, О. П. КАЧУРОВСЬКИЙ
Децентралізація та громадська участь: трансформація системи охорони здоров'я в регіонах України *156*

Ю. О. ДЕМЕШКО, В. О. ЛЕВЧЕНКО
Порушення права на освіту українців, які живуть в окупації та в прифронтових регіонах *158*

О. Д. ДЕМЧЕНКО
Розвиток інфраструктури для електромобілів та її соціально-економічне значення для регіону *160*

Ф. Г. ДЕМЧЕНКО, І. В. ТАРАНЕНКО
Вплив факторів зовнішнього середовища на підприємства ресторанного бізнесу *162*

В. Г. ДЕМ'ЯНИШИН, В. В. ДЕМ'ЯНИШИН
Удосконалення обліку фінансових ресурсів та фінансової звітності бюджетних установ в умовах казначейської системи виконання бюджету: регіональний аспект *164*

О. В. ДЕРЕНКО
Вплив глобалізації на логістику *166*

Г. В. ДЖЕГУР
Проблемні аспекти розбудови фінансового потенціалу місцевої громади *168*

О. В. ДЗЮБЛЮК
Удосконалення депозитної політики банків як важлива умова соціально-економічного розвитку *171*

І. А. ДІМОВ
Інноваційні технології в агробізнесі: вплив на продуктивність і сталий розвиток *173*

І. А. ДОНІН
Економічний аспект впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті *175*

Д. Б. ДРОБОТ
Унікальні особливості організаційного механізму управління освітою *176*

О. В. ДЯЧЕНКО
Підходи до визначення економічної категорії "конкурентоспроможність промислового підприємства" *177*

О.О. ЄРОХІНА
Необхідність популяризації психологічної допомоги *179*

А. Г. ЄФРЕМЕНКО, В. В. ШТОЛЬ
Моделювання фінансової стратегії підприємства: підходи та інструменти . *182*

Д. О. ЖИВОГЛЯД
Трансформація логістичних бізнес-процесів як ключ до розвитку регіонів *184*

Д. Б. ЖУЙКОВ
Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у контексті цифрової трансформації освіти *186*

Ю. М. ЗАВОЛОКА, А. Д. КІРЄЄВА, О. І. ПОЛИНЬКО
Оцінка ефективності функціонування фінансової системи підприємства *188*

Н. В. ЗАДОРОЖНА, В. С. ІВОНІН
Використання соціально-психологічних технологій при управлінні розвитком конфліктів *190*

В. В. ЗАКРЕВСЬКА
Психологічні особливості формування лідерських якостей у молоді *192*

В. Є. ЗАХАНСЬКА, І. С. КАМШИЛОВА
Погляди науковців до економічної категорії "заробітна плата" *194*

В. В. ЗДОЛЬНИК
Основи та потреби здійснення інноваційної діяльності підприємствами *195*

Ю. М. ЗЕЛЕНІН
Теоретичні основи формування стратегії модернізації металургії регіону *198*

А. В. ІВАЩЕНКО, С. Ю. СТАСЕНКО
Корпоративна соціальна відповідальність: вплив на репутацію та конкурентоспроможність компанії *200*

Б. Ю. КАЛЬМУК
Спонтанні порядки в управлінні підприємствами: від ієрархії до децентралізації *202*

І. М. КАПЕЛІСТА
Державне-приватне партнерство як каталізатор сталого розвитку *204*

А. М. КАПУСТА
Інвестиції у "зелену" енергетику: аналіз глобальних трендів *206*

Л. А. КВЯТКОВСЬКА, О. В. ГРІНЧЕНКО
Удосконалення системи соціального захисту персоналу IT-підприємств як чинник підвищення його лояльності *208*

В. І. КИРИЧУК
Основні моделі управління розвитком команд *210*

Є. Ю. КИСЛА
Етапи застосування арт-терапії у процесі подолання психотравми *212*

Д. О. КІРЮШИН
Врегулювання завершення проблемних об'єктів житлового будівництва *213*

Б. Р. КІЯШКО
Параметри якості дистанційного навчання: адаптація SERVQUAL до сучасних освітніх викликів *215*

А. С. КІЯШОК
Вплив цифрових технологій на розвиток критичного мислення майбутніх менеджерів *218*

В. І. КОВАЛЕНКО
Проблемні аспекти модернізації системи публічного управління *220*

М. С. КОВАЛЕНКО
Вплив штучного інтелекту на розвиток економіки *222*

С. Л. КОВАЛЬ, Ю. Д. МЕЛЬНИЧУК
Податкове регулювання в умовах воєнного стану *224*

Л. В. КОВАЛЬ, В. І. ЩЕНДРИК
Використання звітів типу 1 чи типу 2 в підтримку розуміння аудитором користувача організації, що надає послуги відповідно до МСА 402 "Положення щодо аудиту суб'єкта господарювання, що користується послугами організації, що надає послуги" *226*

І. В. КОГУТ
Проєктно-орієнтовані організації: виклики, тренди в умовах сучасного бізнес-середовища *228*

С.О. КОЛБ
Правова доктрина та її роль у нормотворчості трудового права *230*

Л. В. КОМАР
Типологія білінгвізму *232*

Л. В. КОМАР, І. В. НАЗАРЕНКО
Психологічна готовність до екстремальної професійної діяльності *234*

А. І. КОНОПЛЯ, В. В. ЛЮБИВА, Єва-Марія В. ЛЮБИВА
Взаємозв'язок освіти, науки та бізнесу: синергетичний концепт в умовах глобальних викликів *236*

О. М. КОРЕНЬ
Електронна комерція: сучасний стан та перспективи розвитку *238*

М. В. КОРЕПАНОВ
Посилення ролі громадськості та стейкхолдерів у процесах управління освітою *240*

Р. Д. КОСЕНКО
Правові виклики в організації трудових відносин в умовах воєнного стану *242*

В. В. КОТОВ
Стан адаптації в українське законодавство антидискримінаційного права ЄС *244*

О. А. КРАВЦЕВ
Інвестиції в енергоефективність в умовах воєнного стану: виклики та перспективи *246*

І. О. КРАВЦОВА, С. В. БІЛАЛОВА
SOSTAC® як інструмент стандартизації маркетингового планування *248*

І. О. КРАВЦОВА, М. І. ШЛЯХОВА
екологічна сертифікація як інструмент формування довіри споживачів у "зеленому" маркетингу *250*

Є. Р. КРИВЕНКО
Стратегічні напрями вдосконалення механізмів управління загальною середньою освітою *253*

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ, О. В. СИЧОВ
Механізми фінансової підтримки інноваційного підприємництва в ЄС та можливості їх адаптації в Україні *255*

О. Ф. КРИШАН
Інформаційні системи як інструмент забезпечення ефективності діяльності підприємства *258*

О. Ф. КРИШАН, М. М. ЧИНЧИК
Застосування технології аутплейсменту в процесі оптимізації чисельності персоналу *260*

Г. О. КУЗЬМЕНКО
PR-технології у публічному управлінні в умовах глобальних викликів *262*

А. В. КУЗЬМИЧ
Щодо визначення повноважень адміністративного суду і підсудності *265*

Н. Л. КУЗЬМІНСЬКА, А. В. ПАВЛЕНКО
Аналіз актуальних трендів розвитку ринку праці в умовах воєнного стану *267*

К. Р. КУЛЕНКО
Соціально-економічний стан справ в регіонах України в умовах воєнного стану *269*

Є. О. КУЛИНИЧ
Правоохоронна діяльність і воєнний стан: морально-правові особливості *271*

А. Ю. КУЛИЧКОВ
Ключові етапи становлення громадської організації *273*

Д. І. КУЧЕР
Психологічні методи корекції конфліктної поведінки в підлітковому віці *275*

Є. Р. КУЧЕРЕНКО
Соціальні ефекти впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті *277*

В. В. КУЧУГУРА
Економічний потенціал "розумних" міст: моделі розвитку *278*

Я. О. КУЧУГУРА
Вплив емоційного інтелекту на успішність у міжособистісних стосунках *280*

Н. С. ЛАВРИК
Адміністративно-правове регулювання статусу органів виконавчої влади в сфері підприємництва *282*

О. С. ЛАВРИК
Кримінальна відповідальність за злочини проти життя і здоров'я людини: проблеми кваліфікації та реалізації правової політики *284*

Т. В. ЛЕБІДЬ
Етапи розвитку проєктного менеджменту *286*

Є. М. ЛЕВЧЕНКО
Правові аспекти захисту прав туристів у надзвичайних ситуаціях *288*

М. О. ЛЕВЧЕНКО
Роль держави у забезпеченні безпеки туристичної діяльності *290*

Я. Г. ЛИСАК
Мотивація працівників — запорука ефективного функціонування підприємства *292*

О. О. ЛИСЧЕНКО, О. С. ГОРБУНОВ
Особливості функціонування спільних підприємств *293*

Г. П. ЛИТВИНОВА
Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, які перебувають у складних життєвих обставинах *295*

Р. А. ЛІНКІНА, І. В. МІХНО
Основні завдання професіоналізації у сфері публічних закупівель *297*

Т. В. ЛІРКО
Ефективність методу Earned Value Management у ризик-орієнтованому управлінні бізнес-проєктами з фіксованою ціною *298*

Я. В. ЛІСНА
Соціальна робота з дітьми сиротами *300*

Е. О. ЛОБАНОВ
Концепт руху в контексті лексико-семантичних і гіперо-гіпонімічних зв'язків *302*

В. В. ЛОПОХА
Функціональне призначення та особливості обчислення кримінально-процесуальних строків *304*

О. О. ЛОЩИХІН
Основні особливості інноваційної діяльності аграрного підприємства *306*

Г. А. ЛУКАНСЬКА
Використання толерантної та ґендерно-паритетної лексики в соціальній роботі як складова професійної етики *308*

Т. В. ЛУКАШЕНОК, А. В. НОВІЦЬКА
Функцій прибутку: погляди науковців *310*

М. О. ЛЮБИМОВ, Н. С. ПЕДЧЕНКО
Розвиток публічних закупівель в умовах цифровізації економіки *311*

В. Г. МАКАРЕНКО, Д. В. КОРОБКО
Управління товарно-асортиментною політикою на підприємстві *313*

Ю. А. МАЛАШЕНКО, В. ШТОЛЬ
Проблеми та підтримка одиноких батьків: соціальний аспект *315*

П. С. МАМЕТЬЄВА
Теоретичний аналіз соціально-психологічних аспектів насильства та його наслідків *317*

Л. В. МАНАЙЛО ПРИХОДЬКО
Переваги та недоліки державно-приватного партнерства *319*

О. О. МАРТИНЮК
Роль договірного права в корпоративному управлінні 321

А. А. МАХИНЯ
Стратегії управління рекламною діяльністю в сучасних умовах конкуренції 323

О. І. МАЦАК
Правові аспекти урегулювання банкрутства підприємства в сучасних умовах 325

М. П. МЕЛЬНИК
Міжнародний досвід захисту права власності: правові механізми та перспективи впровадження в Україні 327

І. О. МОГИЛА
Зарубіжний досвід формування та впровадження кадрової політики 329

Б. Л. МОЖАРСЬКИЙ
Ключові чинники та показники оцінювання конкурентоспроможності будівельного підприємства 330

Д. С. МОРОЗОВ
Моделювання та аналіз комерційного програмного забезпечення 332

Г. В. МОЦАРЕНКО
Використання релігійних положень в діяльності психолога служби довіри 334

О. О. МУХІН
Інноваційні способи кредитування на ринку нерухомості 336

А. Ю. НАКОНЕЧНА
Дослідження енергетичних ресурсів західної України та розробка стратегій для забезпечення енергетичної незалежності 338

А. О. НАУМОВСЬКА
Соціально-психологічна адаптація дітей-сиріт у прийомній сім'ї 340

М. М. НЕГРИЧ
Теоретичні засади державно-приватного партнерства 342

Д. І. НИКОНЕНКО
Інклюзивна компетентність як складова професійної підготовки соціальних працівників 344

Н. І. НОВАЛЬСЬКА, В. В. КЛИМЕНКО
Тенденції розвитку транспортно-логістичного бізнесу в Україні 346

Д. В. НОВИК
Нормативно-правові основи формування та реалізації кадрової політики в Україні 348

Л. А. ОЛЕКСІЄНКО
Особливості роботи соціального працівника з проблемними сім'ями 349

Ю. В. ОЛІЙНИК
Критерії сформованості загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки 350

О. В. ОРЛИК, К. О. ПЛУКЧІ
Кібербезпека в умовах зростання цифрових загроз *353*

М. Л. ОСАДЧИЙ
Транспортна інфраструктура України: інтеграція морських портів у міжнародні логістичні мережі в умовах сучасних викликів *355*

І. А. ОСТАПЕНКО
Цифровий маркетинг у сфері охорони здоров'я в Україні *357*

Л. В. ПАЛАЖЕНКО, М. О. СІДНЕНКО
Молодіжна соціальна робота як інноваційний напрям місцевого самоврядування *359*

О. П. ПАНАСЮК
Еволюція конституційного ладу Франції: від Четвертої Республіки до сучасності *360*

А. С. ПАНЧЕНКО
Проблеми і можливості економічного розвитку за допомогою логістики *363*

В. В. ПАТОКА
Управління персоналом підприємства із застосуванням новітніх цифрових концепцій *365*

Я. В. ПАЩЕНКО
Соціально-правові перспективи діяльності суспільства в умовах воєнного стану *367*

І. В. ПІНКІНА, Ю. В. ПРОЛУПЕНКО
Сталий розвиток у корпоративному управлінні: впровадження ESG-принципів *368*

Д. В. ПОЛІЩУК
Оцінка та управління екологічними ризиками від автомобільного транспорту на регіональному рівні *370*

Л. І. ПОЛТАВЕЦЬ, О. П. ЛЕБЕДЄВ, С. В. ЯРОШЕНКО
Складники реабілітації сімей з дітьми в умовах воєнного стану *372*

С. С. ПОЛЮХОВИЧ
Сталий розвиток підриємств, ключовий чинник підвищення зайнятості *374*

Я. Д. ПОПОВА, А. А. КОЛОДЯЖЕНСЬКА
Інтеграція різних видів транспорту для покращення мобільності в регіонах бойових дій *376*

Л. А. ПОРКІНА
Інклюзивна освіта на Полтавщині *379*

В. С. ПОСТОЛЬНИК, Я. В. ОГУЙ
Напрями удосконалення моніторингу публічних закупівель в Україні *381*

С. В. ПРАВДЕНКО
Сім'я як ресурс для когнітивного розвитку та самореалізації в умовах сучасних глобальних викликів *383*

В. М. ПРИЛИПКО
Роль викладання юридичних дисциплін у процесі модернізації системи освіти в Україні в умовах безпекових викликів 386

В. О. ПРОЦЕНКО
Соціальний розвиток дітей-сиріт 389

О. І. ПУШКАР
Трансформаційні процеси в Україні та їх особливості 391

М. О. РАЦИН
Перспективи відновлення України через впровадження принципів суспільного добробуту 392

О. Р. РАЧЕЄВА
Моделювання командних процесів 394

І. С. РИШКОВА
Методика вивчення англійської мови для професіоналів авіаційної галузі: виклики та перспективи 396

І. С. РИШКОВА
Розвиток мобільних додатків та онлайн-курсів для вивчення англійської мови в авіаційній галузі 398

В. Ю. РУДЧЕНКО
Ефективність міських програм зі зменшення автомобільного трафіку 400

Ю. Л. РУДЬ
Транспортна логістика як фактор регіонального розвитку на прикладі Полтавської області та міста Кременчука в умовах глобалізації 402

Ю. С. САЛЬНИКОВ
Передумови та позитивні тенденції проєктного менеджменту в Україні 404

О. О. САЛЬНІКОВ, О. В. ХАЛЕПА
Еволюція ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством в сучасних умовах 405

Н. А. САМАРЕЦЬ
WEB-технології та бізнес: симбіоз інновацій та можливостей 406

Н. О. САПОЖНІКОВА
Психологічні особливості роботи з жертвами булінгу в школі 409

Б. І. СЕМЕНЮК, В. Ю. ШПАК
Ризик-менеджмент страховиків у контексті досягнення фінансової безпеки 411

І. П. СИДОР
Прозорість публічних фінансів у відбудові країни 413

В. В. СИРМАН, Т. В. СОВЕНКО
Можливості використання штучного інтелекту на електронних платформах PROZORRO і DOZORRO 415

М. В. СІДНЕНКО, В. С. ГАЛУШКА
Введення у поняття фінансового результату компанії 417

М. В. СІДНЕНКО, П. Й. ШКЛЯРЧУК
Стратегічна доцільність виходу компаній на міжнародний ринок *419*

М. В. СІДНЕНКО
Інновації у сфері управління персоналом *421*

Д. В. СІРООКИЙ
Соціально-економічні наслідки запровадження жорсткіших екологічних стандартів для автотранспорту *423*

Г. І. СКИБА
Управління функцією звітування як інструмент забезпечення сталого розвитку регіону в умовах глобальних викликів *425*

О. С. СКЛЯР
Нестабільність політичного процесу Грузії та Молдови як фактор впливу на геополітичне становище України *427*

О. В. СЛОБОЖАН
Публічне управління на регіональному рівні, місцеве самоврядування та асоціація міст *429*

Е. Д. СОКОЛЕНКО
Маркетинг у сучасних реаліях: важливість розвитку інклюзивного маркетингу *431*

Ю. В. СОКУР
Основні гіпотези походження мови *432*

Є. Б. СОКУРЕНКО
Поняття та ключові теоретичні аспекти держави загального добробуту *434*

П. І. СОКУРЕНКО, Д. КУДАШ
Мотивація розвитку персоналу як елемент HR-стратегії підприємства *436*

П. І. СОКУРЕНКО
Прогнозування результатів зовнішньоекономічної діяльності підприємства на прикладі ТОВ "Арборум" *438*

І. Г. СОПРОНЕНКОВ
Державно-приватне партнерство як важливий механізм взаємодії бізнесу та органів влади *441*

А. В. СОРОКІН
Роль малого та середнього бізнесу у сервісі автомобільних двигунів у регіоні . *444*

П. А. СТЕГНІЙ, В. А. ДОЛОТЕЦЬКА
Психологічна корекція саморегуляції осіб із низьким рівнем комунікативної компетентності *446*

В. Ю. СТЕПАШКО
Роль професійної сертифікації у формуванні конкурентних переваг маркетологів *447*

О. Б. СТЕФАНИШИН
Проблеми відтворення людських ресурсів сільської місцевості у Львівській області *450*

Д. А. ТАБАЧЕНКО
Державне регулювання туристичної діяльності в Україні *452*

І. О. ТАЛАТ, Р. Г. ПЕРЕПЕЛИЦЯ
Проблеми формування перспектив майбутнього у підлітків із неблагополучних сімей *454*

Р. Р. ТАМАЗАШВІЛІ
Особливості соціальної роботи у сфері ментального здоров'я військовослужбовців та їх сімей *456*

Г. І. ТАРАСЕНКО
Інвестиційно-інноваційної діяльності на підприємстві в умовах воєнного стану: шляхи покращення *458*

В. В. ТАТАРІНОВ, Д. А. БАГМЕТ
Конкурентна стратегія підприємства: шлях до успіху на ринку *460*

В. С. ТАТАРІНОВ, В. М. ГАВРИЛЕНКО
Гендерна рівність у менеджменті: вплив різноманітності на ефективність управлінських рішень *462*

В. В. ТАТАРІНОВ, Д. О. ГРИГОРЕНКО
Розробка маркетингової стратегії підприємства: шлях до успіху на ринку *464*

В. В. ТАТАРІНОВ, Т. Г. ДЖИГИР
Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства: комплексний підхід до успіху *466*

В. В. ТАТАРІНОВ, Т. ДМІТРІЄВ
Стратегічний розвиток виробничої системи підприємства *468*

В. В. ТАТАРІНОВ, В. ДОНЧЕНКО
Оцінка ефективності управління інвестиційними проєктами *470*

В. В. ТАТАРІНОВ, Р. В. КОЗАР
Управління персоналом як умова сталого розвитку підприємства *472*

В. В. ТАТАРІНОВ, А. І. КОКУЛА
Комплекс маркетингу: сутність та значення *473*

В. В. ТАТАРІНОВ, О. В. КРИВОШАПКА
Суть методу гештальт-терапії *475*

В. В. ТАТАРІНОВ, П. П. КУРЧЕНКО
Управління запасами підприємства: ключ до ефективності та прибутку *476*

В. В. ТАТАРІНОВ, А. ЛЮЛЬКА
Оцінка ефективності економічної діяльності аптеки *478*

В. В. ТАТАРІНОВ, Д. ЛЮЛЬКА
Удосконалення системи управління підприємством: ключові аспекти та напрямки *480*

В. В. ТАТАРІНОВ, Д. М. МОЗЖОВ
Розробка плану маркетингових заходів *482*

В. В. ТАТАРІНОВ, Б. В. ПЛЄХОВ
Теоретичні основи комплексу маркетингових заходів на підприємстві *484*

В. В. ТАТАРІНОВ, Г. ПРОКАЗА
Оптимізація товарної політики: ключові аспекти та напрямки *486*

В. В. ТАТАРІНОВ, І. П. ПТУХА
Управління дебіторською заборгованістю підприємства: шлях до фінансової стабільності *488*

В. В. ТАТАРІНОВ, В. В. СИРОТЕНКО
Оцінка ефективності економіко-господарської діяльності підприємства: ключові аспекти та напрямки *490*

В. В. ТАТАРІНОВ, А. В. СПІВАК
Управління асортиментною політикою підприємства: ключ до успіху на ринку *492*

В. В. ТАТАРІНОВ, Г. М. СТАРИК
Сутність процесу розробки маркетингової стратегії підприємства *494*

В. В. ТАТАРІНОВ, О. І. СТРАШНЕНКО
Удосконалення маркетингової стратегії на підприємстві: ключові аспекти та напрямки *496*

В. В. ТАТАРІНОВ, О. І. ЧУПИЛКА
Сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів..... *498*

В. В. ТАТАРІНОВ, С. О. ЯКОВЛЄВ
Управління виробничими запасами підприємства: запорука ефективності та безперебійного виробництва *499*

А. А. ТЕЛЕНДІЙ
Інструменти та програми державного регулювання для підтримки стратегічного розвитку регіонів в Україні *501*

О. А. ТОЛМАЧОВ
Інструменти публічного управління для забезпечення стійкості у вимірі розвитку психологічної підтримки військових *503*

О. З. ТОМАШІВСЬКИЙ, Ю. М. ТОМАШЕВСЬКИЙ, М. О. ТОМАШІВСЬКИЙ
конкурентоспроможність суб'єктів ринку та вибір стратегії досягнення цілей *505*

В. І. ТУПІКОВ
Актуальні проблеми економічного, соціально-культурного, інвестиційного та інноваційного розвитку економіки регіону з урахуванням національних спільнот України *507*

І. Д. ФАЛОВСЬКА
Фінансова грамотність і підприємливість – базові компетенції сучасного суспільства *509*

О. В. ФЕДОРОВ, О. О. БУР'ЯНОВА
Кримінологічні аспекти загальносоціальних заходів профілактики правопорушень, вчинюваних неповнолітніми *511*

Д. О. ФЕДОРУНЬКО
Криптологія як інструмент безпеки бізнесу *513*

Т. В. ФІДРЯ, Я. В. БІЛЕНКО
Використання сімейно-центрованої моделі допомоги дітям з особливими потребами *515*

Н. М. ФІЛАТОВА-ВОЛОШИНА
Вплив дитячих травм на розвиток особистості в дорослому віці *517*

Є. В. ХИЛЬ
Вплив автомобільного транспорту на якість атмосферного повітря в регіоні та його соціально-економічні наслідки *519*

Я. І. ХРУЩ, П. А. ГЕВКО
Управління державним боргом *521*

Р. А. ЧАЙКА
Зарубіжний досвід кримінально-правового регулювання відповідальності неповнолітніх *523*

Л. Д. ЧАЛАПКО, А. М. БЕЛІНСЬКИЙ
Особливості управління девелоперським проєктом *525*

Л. Д. ЧАЛАПКО, С. М. ЛОЗОВИЙ
Формування механізму підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах імпортозаміщення *526*

Л. Д. ЧАЛАПКО, В. О. МАТВІЙЧУК
Особливості управління дебіторською заборгованістю підприємства за допомогою фінансових важелів *528*

Л. П. ШАПОВАЛ
Впровадження системи миттєвих платежів *530*

Л. П. ШАПОВАЛ, А. І. СЄПЄТОВ
Моделі управління в умовах турбулентного середовища: адаптивний менеджмент *532*

П. А. ШАРИЙ, О. П. ГРЕБЕЛЯ
Оцінка стану державного боргу України *534*

О. В. ШЕРЕМЕТИНСЬКА
Інноваційні методи бізнес-аналізу: сучасні підходи та перспективи *536*

Р. Р. ШИПКА
Цифрові інструменти ШІ для освіти: деградація чи економія часу і візуалізації результатів навчання *537*

С. В. ШИШКОВСЬКИЙ, Р. Т. ЯВОРСЬКИЙ
Проєктний підхід до управління підприємствами *539*

Г. О. ШКЛЯЄВА
Інтернаціоналізація вищої освіти: перспективи розвитку *541*

А.-В. В. ШТЕФАН
Глобальні тенденції у розвитку зеленої енергетики *543*

Б. С. ШУЛЮК
Форми реалізації партнерських відносин держави і бізнесу: іманентні ознаки прояву *545*

І. В. ЩЕРБАК
Психологічні особливості професійного вигорання у медичних працівників *548*

І. О. ЩЕРБАТЮК
Правові засади та сучасні виклики релігійної свободи в демократичному суспільстві *549*

І. М. ЩЕРБИНА, А. Р. ДЕМЕШКО
Планування маркетингової стратегії запуску нового товару на ринок *552*

І. М. ЩЕРБИНА , А. А. ПЛЕЧІЙ
Формування товарно-збутової політики на підприємстві та шляхи її удосконалення *554*

І. М. ЩЕРБИНА, В. О. ШЕВЧЕНКО
Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємства *555*

Д. В. ЯВТУШОК, Є. О. БЕЛОЗЬОРОВ
Введення в аудиторську практику поняття "завдання з надання впевненості": історичний аспект *557*

В. А. ЯРЕМЕНКО
Сучасні маркетингові стратегії: ключові тенденції та інструменти *560*

К. В. ЯРОШЕНКО
Функціонування банківської системи в умовах воєнного стану *561*

Ю. А. ЯСІНСЬКА
Вплив війни на соціально-економічний розвиток регіонів України: виклики та шляхи подолання *563*

ILLIA PODSHYVALOV

Student of the third (PhD) level
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

CONCEPTUAL BASIS FOR ENTERPRISE DEVELOPMENT

Rapid changes in the Ukrainian economic and political environment intensified by the global economic trends and the full-scale military aggression of the Russian Federation created significant challenges to the management and owners of enterprises. In response to the challenges of saving an enterprise and ensuring its functioning, it is crucial for the management to change a mindset from 'saving and further development' to 'saving through development'. In such circumstances, the concept of enterprise development becomes essential.

A review of recent studies and publications related to enterprise development indicates significant research on this concept. In particular, the researchers proposed and justified several theoretical approaches to defining the category of 'enterprise development', identified its core characteristics, analysed the correlation of this category with related ones, proposed criteria for classifying types of enterprise development, and analysed a list of impacting factors. Despite this, the key components of the enterprise development concept should be summarised, systematised and harmonised.

Generally, applying a category of 'development' about an enterprise foresees two main approaches to its definition: development as a process and development as a result and a particular state. By the first approach, enterprise development is considered an irreversible, directed, natural process, represented by a continuous and consistent change of enterprise states in time and space to quantitatively and qualitatively different states compared to the previous ones. According to the second approach, enterprise development is defined as a state or result of changes in the enterprise’s activity and transition of the enterprise to a different quanti-

tative and qualitative state under the influence of internal and external factors [1, p. 9].

Given the common and peculiar characteristics inherent in the enterprise's development, general and specific criteria are mainly used for its classification. According to the general criteria, the following types of development are classified: by dynamics of changes (evolutionary, revolutionary), by nature of changes (directed, cyclic, spiral), by direction (progressive, regressive), by source (endogenous and exogenous), by identification of the development's direction (vector, quasi-chaotic), depending on uncertainty level (predictable, random). Based on specific criteria, the development of an enterprise is distinguished by the level of management (operational, tactical, strategic), by type of enterprise potential (productional, financial, innovative, marketing, organisational, etc.), by the ability to manage changes (manageable, unmanageable), depending on the type of corporate strategy (adaptive, reactive, proactive) [1, p. 15; 2, 3].

Several factors influence the nature, speed and other parameters of enterprise development. The intensity and tendency of factors may have a different impact on the development of an enterprise. It is reasonable to distinguish the following two groups of factors: external (trends in the global economy, scientific and technological progress, social and regulatory factors, market conditions, behaviour of customers and suppliers, etc.) and internal (quality of enterprise organisation, production facilities, technological level, quality and quantity of enterprise resources, etc.)

The enterprise development is analysed under the life cycle concept, from the company's foundation to its liquidation [4]. Accordingly, at each life cycle stage, the enterprise changes its goals and development guidelines. For example, at the initial stage, the company's management will focus on extensive development (initial investments); at the prosperity stage, the focus will be on proactive innovation development; at the peak of development — diversification of sales markets, market conquest; at the recession stage — preventive anti-crisis activities; at the depression stage — active anti-crisis activities; at the decline — recovery measures [5].

The study of the theoretical and methodological foundations of enterprise development allows one to understand better the factors and processes that influence it and assess and forecast the potential impact of external and internal environment factors on the enterprise in the short and long term. In practical terms, applying the enterprise development concept may help management make sound decisions aimed at addressing the urgent challenges faced by the enterprise.

References

1. *Shvydanenko G. O., Boychenko K. S.* Enterprise development: strategic intentions, risks and efficiency: collective monograph. Kyiv : KNEU, 2015. 231 p.
2. *Pogorelov Y. S.* Enterprise development: concepts and types. *Kultura narodov Prychernomoria*. 2006. № 88. P. 75–81.
3. *Zanora V. O.* Enterprise development: essence, forms, types. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* (Ekonomika ta upravlinnia pidpryiemstvom). 2019. Vol. 61. № 6. P. 69–78.

4. *Dunda S. P.* Theoretical approaches to defining the concept of "enterprise development". *Problemy pidvyshchennia infrastruktury* : zbirnyk naukovykh prats. 2011. № 32. P. 70–75.
5. *Maslak O. I., Bezruchko O. O.* Management of the economic potential of an enterprise at different stages of its life cycle. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. 2014. № 1. P. 201–212.

Supervisor: *A. Pochtovyuk*
Doctor of Economics, professor

DARYNA SMIRNOVA
PhD Student
Kremenchuk Mychailo Ostrogradskyi National University

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE INNOVATIVE POTENTIAL OF ENTERPRISES

The innovative development of an enterprise includes creating and implementing various innovations, ranging from productive to social. This process involves the systematic search, development, and realization of potential in the enterprise's technological, personnel, market, and other competencies.

An essential criterion for assessing an enterprise's level of innovative development is its innovative ability, which reflects its capacity for creative activity and innovative potential.

An enterprise's innovative potential should be assessed by identifying and studying factors influencing its formation, development, and implementation. This will determine the degree of use of the enterprise's innovative capabilities and, on this basis, conclude the enterprise's innovative activity level.

The lack of a scientifically sound approach to analyzing innovative potential and forming principles for managing its development leads to complications in diagnosing the results of enterprise activities, subjectivity in long-term technical and economic forecasting of progress dynamics, and developing a personnel training management strategy.

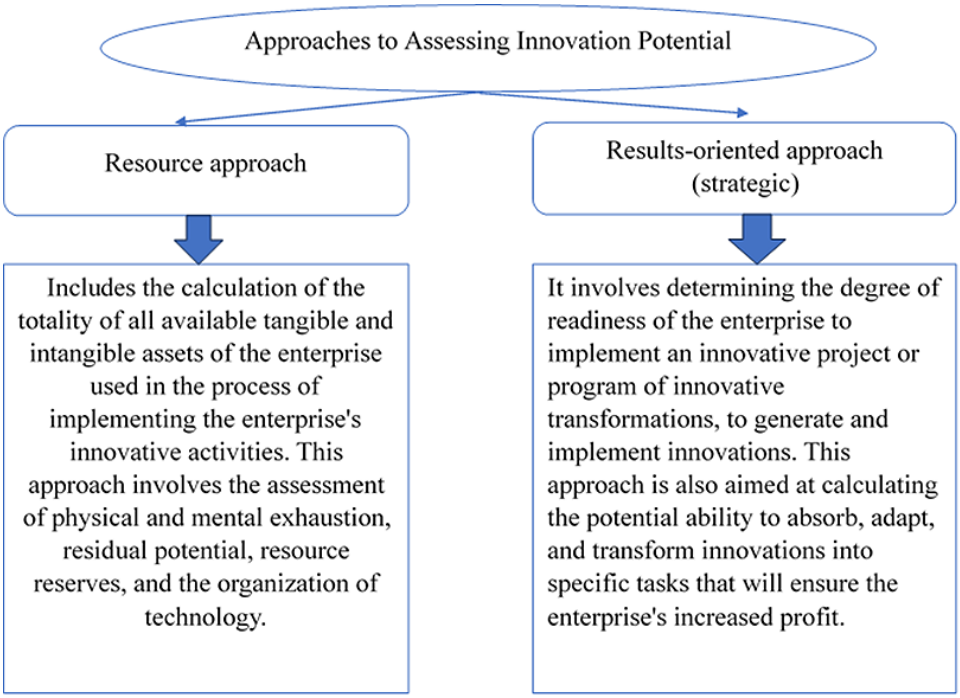
The study of literary sources devoted to assessing an enterprise's innovative potential allows us to distinguish standard (traditional) and unique approaches to solving this issue. Modern approaches to assessing innovative potential are based on conventional methods, such as statistical data analysis, graphical analysis, expert analysis, etc [1].

Methods of assessing innovative potential based on the calculation of integral indicators are the most common, as they provide a single generalized assessment and allow combining both qualitative and quantitative indicators of innovative potential. However, one should consider the subjectivity of expert assessments and the impossibility of determining strategic priorities for innovative development [3].

All methodological approaches to assessing innovation potential can be grouped into two main approaches: resource and performance (figure).

Considering the above approaches, it is essential to note a common drawback — there are resources in the enterprise that cannot be objectively measured quantitatively, such as labour resources. Qualitative characteristics should be assessed using expert assessments, such as the stability of personnel potential, intellectual qualities, etc.

Innovative potential is assessed according to the scheme: resources — functions — project. The task of determining innovative potential can be considered on different planes: partial innovative readiness of the organization to implement one new project, integral assessment of the current state of the organization about all or a group of projects already being implemented.

Approaches to assessing the innovative potential of an enterprise
Source: the authors composed based on data from [2]

Methodological approaches to assessing innovation potential are the basis for identifying areas of innovative development and developing measures to improve the efficiency of an enterprise. In this case, it is necessary to consider the specifics of the business entity's activities, its level of competitiveness, and the state and dynamics of the internal and external environment.

Innovative potential is a complex and multifactorial phenomenon of enterprise development that ensures competitiveness.

Therefore, the methodology for assessing the innovative potential of enterprises should be practical and flexible, based on available mathematical methods, and correspond to the modern development of creative activity in Ukraine.

Thus, the enterprise, its divisions, and all elements of the production and economic system take place through innovative potential development. The development of the enterprise is considered a reaction to changes in the external environment and, therefore, has a strategic nature. The choice and implementation of an innovative strategy depends on the state of creative potential; thus, assessing innovative potential is necessary for change.

References

1. *Orlova-Kurylova O.* Modern methods of assessing innovation potential. *Visnyk of Khmelnytsky National University*. 2018. № 4. P. 143–146.
2. *P'yatnytska G. T., Hryhorenko O. M., Naydyuk V. S.* Methodological and practical approaches to assessing the innovative potential of small enterprises in the restaurant industry. *Agrosvit*. 2018. № 4. P. 53–63.
3. *Yepifanova I., Dzhedzhula V.* Methodology of evaluation of the innovative potential of enterprises. *Agricultural and Resource Economics*. 2020. № 6 (3). P. 171–190. https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.10

П. М. АЛТУХОВ

викладач,
Філія Класичного приватного університету в місті Кременчук

ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СФЕРІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДВИГУНІВ ЯК РУШІЙНА СИЛА РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Інноваційні дослідження у сфері автомобільних двигунів є ключовим рушієм розвитку регіональної науки та освіти, починають впровадження новітніх технологій, створення міждисциплінарних дослідницьких проектів та інтеграцію освітніх програм у сучасні вимоги автомобілів.

Розвиток нових типів двигунів, таких як електричні, водневі, гібридні та альтернативні двигуни на біопаливі, вимагає сучасних наукових підходів та інженерних рішень. Це стимулює співпрацю між вищими навчальними закладами, дослідницькими центрами та промисловими підприємствами, що сприяє розвитку регіональних інновацій.

Впровадження методів машинного навчання та штучного інтелекту в процеси моделювання та оптимізації двигунів дозволяє підвищити їхню ефективність роботи, зменшити витрати пального та знизити рівень шкідливих викидів. Це відкриває можливості для регіональних науково-дослідних інститутів брати активну участь у міжнародних проектах та співпрацювати з глобальними компаніями у сфері автомобільного інжинірингу.

Оснащення університетських лабораторій сучасними випробувальними стендами, динамометричними установками та програмним забезпеченням для віртуального моделювання якісної підготовки спеціалістів нового покоління. Це дозволяє студентам отримати практичні навички роботи з новими технологіями та розробити власні інноваційні рішення.

Інноваційні підходи до конструкції автомобільних двигунів передбачають використання легких та міцних матеріалів, таких як композити та сплави на основі алюмінію й титану. Це сприяє зниженню ваги силових установок, підвищує їхню продуктивність та зменшує витрати енергії. Дослідження в цій сфері дозволяють регіональним науково-дослідним центрам розширювати свою експертизу та налагоджувати співпрацю з підприємствами, які займаються розробкою.

Застосування технологій 3D-друку у виготовлених прототипах та деталях для автомобільних двигунів дозволяє значно скоротити час розробки нових моделей та зменшити виробничі витрати. Інженери та науковці, які спеціалізуються на адитивних технологіях, мають виняткову можливість інтегрувати свої дослідження в практичну діяльність автомобільних компаній та створювати конкурентоспроможність.

Важливим аспектом сучасних досліджень є впровадження технологій Інтернет-речей (IoT) у конструкцію автомобільних двигунів, що дає змогу дистанційно контролювати їх стан, прогнозувати технічне обслуговування та запобігати можливим поломкам. Інтеграція таких систем у навчальний процес забезпечує рівень компетентності майбутніх інженерів та відкриває нові перспективи для регіональних дослідницьких центрів.

Підготовка кваліфікованих кадрів у сфері автомобільного двигунобудування сприяє зростанню конкурентоспроможності регіональних освітніх закладів. Створення програми дуальної освіти, що поєднує навчання в університетах із практикою на виробництві, дозволяє формувати інженерів, готових до роботи в умовах новітніх технологій.

Розвиток автомобільного двигунобудування як галузі регіональної науки та освіти є фактором формування стійких технологічних екосистем, які сприяють довгостроковому економічному зростанню, зміцненню наукового потенціалу та підвищенню конкурентоспроможності регіону. Інтеграція сучасних інженерних рішень, цифрових технологій та екологічно чистих технологій у виробничі процеси не лише якість автомобільних силових установок, а й стимул

Завдяки синергії науки, бізнес та освітніх установ регіон отримує можливість розвивати новітні технології, залучати міжнародні інвестиції та розширювати виробничу базу на основі передових методів двигунобудування. Спільна діяльність університетів, дослідницьких центрів і промислових підприємств дозволяє лише покращити матеріально-технічну базу, а й створити умови для впровадження передових методів тестування, експериментального моделювання та автоматизації виробничих процесів.

Створення такої екосистеми забезпечує ефективну інтеграцію регіону у світову науково-промислову спільноту, сприяє обміну знаннями та досві-

дом, а також зміцнює позиції місцевих наукових інститутів у міжнародних рейтингах. Завдяки цьому розширюються можливості для участі в спільних проектах з провідними автомобільними компаніями та технологічними гігантами, що дозволяє адаптувати регіональну економіку до вимог четвертої промислової революції.

Джерела

1. Інноваційні аспекти розвитку автомобільного транспорту України: зб. тез. доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Кам'янське, 16–18 травня 2023 р. Кам'янське, 2023. 183 с.

О. А. АЛЬОШИН
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Цифрові інновації за останні десятиріччя стали основою у багатьох сферах економіки й суспільного життя. Однією із таких сфер являється електронний документообіг підприємств і організацій. Він зазнав значних змін завдяки впровадженню новітніх технологій, зокрема за рахунок використання цифрових інновацій в електронному документообігу.

Сучасний електронний документообіг (ЕДО) на сьогодні демонструє тенденції до активного розвитку, впроваджуючи при цьому новітні технології й підходи з метою підвищення ефективності управління документами в організації. Основні тенденції в цій сфері охоплюють наступні сфери на інновації:

Однією з головних переваг систем електронного документообігу (СЕД) являється можливість суттєвої автоматизації багатьох процесів, що пов'язані з обробкою великої кількості документів. Використання СЕД дає можливість значно скорочувати час на створення, підписання, передачу й зберігання масиву документів. Це можна забезпечити за рахунок цифровізації усіх процесів, зокрема перехід від паперових до електронних документів дає змогу компаніям і організаціям працювати з документами в режимі 24/7 з будь-яких пристроїв, які мають доступ до Інтернету, а це в свою чергу забезпечує швидкий доступ до інформації та надає зручність в архівуванні [1]. Автоматизація також підвищує точність та знижує ризик людських помилок, що є важливим фактором для ефективного управління документами.

Сучасні системи ЕДО мають можливість інтегруватися з різними корпоративними бізнес-системами, зокрема системи управління ресурсами підприємства (ERP) або системи управління взаємовідносинами із клієнтами

(CRM), з робочою поштою, месенджерами, це забезпечує єдиний інформаційний простір та дає змогу підвищити ефективність бізнес-процесів. Це в свою чергу спрощує обмін даними, а також підвищує загальну продуктивність як бізнесу так і державних органів. Інтеграція дозволяє забезпечити та створити безперервний потік інформації між різноманітними підрозділами компанії чи державними органами, що є ключовим фактором для ефективного управління як бізнес-процесами так і державними процесами [2].

Також на сьогодні існує можливість створення віддаленого документообігу тобто можливість віддаленого доступу до документів. На сьогодні Сучасні СЕД дали змогу співробітникам отримувати доступ до документів з будь-якого місця через інтернет, це дозволяє глобалізувати бізнес та підвищує гнучкість й зручність роботи, особливо в умовах дистанційної роботи, яка стала актуальною під час пандемії COVID-19.

Ще однією сучасною цифровою інновацією є використання хмарних технологій, що дозволяє зберігати документи на віддалених серверах, при цьому забезпечуючи доступ до них із будь-якого місця і пристрою, спрощуючи процеси резервного копіювання і відповідно відновлення даних. Сучасні СЕД використовують криптографічне забезпечення і контроль доступу, що запобігає несанкціонованому доступу до документів. Це є важливим фактором для збереження конфіденційності інформації та захисту від кіберзагроз.

Впровадження автоматизованих робочих процесів, таких як маршрутизація документів для погодження та підписання, зменшує час обробки документів та мінімізує людський фактор. Також показало свою ефективність застосування кваліфікованого електронного підпису (КЕП) надає юридичну силу електронним документам, що спрощує процеси підписання та обміну документами між сторонами.

Тенденції до інтеграція технологій штучного інтелекту та машиночитання допомагає в автоматичній класифікації документів, розпізнаванні тексту та при аналізі великих обсягів даних, що підвищує ефективність обробки інформації.

Цифрові інновації в електронному документообігу значно підвищують ефективність та продуктивність бізнесу. Автоматизація процесів, використання шаблонів, інтеграція з іншими системами, можливість віддаленого доступу та високий рівень безпеки даних є ключовими факторами, які сприяють успішному впровадженню електронного документообігу. Ці інновації допомагають компаніям ефективніше управляти документацією, знижувати витрати та підвищувати загальну продуктивність, що є важливим для досягнення бізнес-цілей в умовах сучасної економіки.

Джерела

1. *Королюк Т., Кравчук Н., Карп І.* Стан та тенденції розвитку організації документообігу в інформаційній системі управління підприємством. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 6 (67). https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu (дата звернення 20.01.2025).

2. The Future of Document Management: Trends and Innovations to Watch URL: https://info.docxellent.com/blog/future-of-document-management-trends-and-innovations-to-watch (дата звернення 20.01.2025).

К. Ф. АМІТ
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ БІЖЕНЦІВ ДО НОВИХ УМОВ ЖИТТЯ

З початку повномасштабного російського вторгнення на територію суверенної України, мільйони українців були змушені покинути свої домівки через численні обстріли цивільної інфраструктури, окупацію або ризики окупації. Частина громадян України набули статусу внутрішньо переміщених осіб, а інша частина скористалися можливістю виїзду за кордон.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1]. Соціально-психологічна адаптація — це пристосування людини до наявних у суспільстві умов та критеріїв оцінки за рахунок засвоєння норм та цінностей даного суспільства [2]. Психологічна адаптація біженців до нових умов життя — це складний і багатогранний процес, який включає пристосування до нової культурної, соціальної, економічної та правової реальності. Він вимагає не тільки подолання стресу, викликаного втратою звичного середовища, а й розвитку навичок, необхідних для інтеграції в нове суспільство. Основні аспекти цього процесу охоплюють такі аспекти:

1. Емоційна підтримка.

- **Подолання травм.** Біженці часто переживають травматичні події, такі як війна, насильство чи переслідування. Консультації з психотерапевтами можуть допомогти подолати травматичний досвід.
- **Зниження рівня стресу.** Практики медитації, дихальні техніки, фізична активність і соціальна підтримка сприяють стабілізації емоційного стану.

2. Культурна адаптація.

- **Знання місцевих традицій та норм.** Ознайомлення з культурними особливостями, законами та звичаями країни перебування знижує ризик культурного шоку.

- **Мовна інтеграція.** Вивчення мови країни є ключовим фактором для адаптації. Мовні курси чи волонтерська підтримка можуть значно полегшити цей процес.

3. Соціальна інтеграція.

- **Побудова нових соціальних зв'язків.** Знайомство з місцевими жителями, участь у волонтерських ініціативах чи громадських заходах сприяють соціальній інтеграції.
- **Підтримка діаспори.** Спілкування з представниками своєї етнічної чи культурної групи може допомогти відчути підтримку й знайти корисну інформацію.

4. Економічна адаптація.

- **Пошук роботи.** Набуття нових навичок, професійна перепідготовка та доступ до місцевих бірж праці сприяють фінансовій незалежності.
- **Фінансова грамотність.** Розуміння системи оподаткування, соціальних виплат і фінансових послуг у новій країні допомагає уникнути матеріальних труднощів.

5. Психосоціальна підтримка дітей.

- Основне завдання для дорослих, які допомагають дітям адаптуватися, це допомогти їм пережити травматичні події та стрес війни. Дітям, котрі є біженцями, необхідно створити комфортні умови для інтеграції в освітню систему. Їм потрібна підтримка для подолання мовних бар'єрів, а також увага до їх емоційного стану [3].

Рекомендації для сприяння адаптації: а) організація психологічної допомоги (індивідуальної чи групової); б) створення інтеграційних програм для ознайомлення з новим середовищем; в) розвиток волонтерських ініціатив для допомоги біженцям у навчанні та працевлаштуванні; г) підтримка урядом і міжнародними організаціями через програми соціального захисту.

Перебіг та результати соціально-психологічної адаптації багато в чому визначаються психологічним станом та настроєм людини. Серед основних критеріїв психічного здоров'я зазвичай розглядаються: стан душевного благополуччя, відсутність хворобливих психічних проявів, адекватність відображення та реагування, рівень зрілості емоційно-вольової та пізнавальної сфер особистості, відповідний віку, а також адаптивність у мікросоціальних відносинах, здатність керувати поведінкою та ставити життєві цілі та належний рівень активності у їх досягненні [2].

Психологічна адаптація біженців — це багатогранний процес, який потребує комплексного підходу. Спільні зусилля держави, громадських організацій та волонтерів є ключовими для забезпечення успішної інтеграції біженців у нове суспільство. Реалізація ефективних програм підтримки дозволить мінімізувати стрес і забезпечити можливість повноцінного життя в нових умовах.

Джерела

1. Закон України про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-vii#Text (дата звернення: 10.01.25).

2. *Слюсаревський М. М., Блінова О. Є.* Психологія міграції : навч. посіб. Київ : Талком, 2018. 375 с.
3. *Поджинська О. О.* Психологічна адаптація вимушених переселенців за кордоном. *Габітус*. 2023. № 53. С. 192–196.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Ю. В. АРАНОВИЧ
канд. екон. наук, доц.

Б. М. НЕЧЕПА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ДОВІРОЮ У ВІДНОСИНАХ ТУРАГЕНТ-ТУРОПЕРАТОР

У туристичному бізнесі, де успіх залежить від співпраці та взаємодії різних учасників, довіра між турагентом та туроператором відіграє ключову роль. Вона є фундаментом для ефективної співпраці, стабільних партнерських відносин та задоволення потреб клієнтів.

Значення довіри у відносинах турагент-туроператор:

Зменшення ризиків: Довіра мінімізує ризики, пов'язані з невиконанням зобов'язань, неякісним наданням послуг або фінансовими втратами.

Підвищення ефективності: Довірчі відносини дозволяють спростити процедури взаємодії, скоротити час на узгодження та прийняття рішень, що підвищує ефективність роботи обох сторін.

Сприяння інноваціям: Довіра стимулює обмін ідеями, спільний пошук нових рішень та розробку інноваційних продуктів.

Зміцнення репутації: Довіра до партнера позитивно впливає на репутацію обох компаній, підвищує їх привабливість для клієнтів та інших партнерів.

Фактори, що впливають на рівень довіри:

Репутація: Позитивна репутація, історія успішної співпраці, відгуки інших партнерів є важливими факторами формування довіри.

Прозорість: Відкритість в ділових відносинах, своєчасне інформування про зміни, чіткі процедури взаємодії сприяють підвищенню довіри.

Компетентність: Професіоналізм, досвід, знання ринку та вміння ефективно вирішувати проблеми формують впевненість партнера у надійності співпраці.

Комунікація: Ефективна комунікація, своєчасне реагування на запити, відкритість до діалогу є важливими елементами побудови довіри.

Спільні цінності: Наявність спільних цінностей, принципів ведення бізнесу та етичних стандартів сприяє зміцненню довіри між партнерами.

Механізми управління довірою:

Формування репутації: Активна участь у професійних заходах, публікації в спеціалізованих виданнях, отримання сертифікатів якості сприяють формуванню позитивної репутації компанії.

Забезпечення прозорості: Використання чітких договорів, детальне описання умов співпраці, своєчасне надання звітів та іншої інформації підвищує прозорість взаємодії.

Підвищення компетентності: Інвестування в навчання співробітників, підвищення їх кваліфікації, участь у тренінгах та семінарах дозволяє підвищити рівень професіоналізму та компетентності.

Ефективна комунікація: Встановлення регулярних контактів, використання різних каналів комунікації, оперативне реагування на запити та пропозиції сприяють ефективній взаємодії.

Спільні проекти: Реалізація спільних проектів, спільна участь у маркетингових кампаніях, обмін досвідом дозволяє зміцнити партнерські відносини та підвищити рівень довіри.

Вирішення конфліктів: Конструктивний підхід до вирішення конфліктних ситуацій, готовність до компромісів, пошук взаємовигідних рішень сприяє збереженню довіри навіть у складних ситуаціях.

Управління довірою у відносинах турагент-туроператор є важливим завданням для обох сторін. Формування позитивної репутації, забезпечення прозорості, підвищення компетентності, ефективна комунікація та спільні проекти дозволяють зміцнити довіру та створити міцні партнерські відносини, що сприятиме успішному розвитку обох компаній

Ю. В. АРАНОВИЧ
канд. екон. наук, доц.

А. М. ПОКОТИЛО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПІХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ В КОНТАКТ-ЦЕНТРАХ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

У сучасному банківському секторі, де конкуренція постійно зростає, а клієнти стають все більш вимогливими, якість обслуговування є одним з ключових факторів успіху. Контакт-центр, будучи одним з основних каналів ко-

мунікації з клієнтами, відіграє вирішальну роль у формуванні позитивного іміджу банку, залученні нових клієнтів та підвищенні їх лояльності.

Ефективна робота контакт-центру сприяє не тільки задоволенню потреб клієнтів, але й підвищенню ефективності бізнес-процесів банку. Швидке та якісне вирішення питань клієнтів, оперативне інформування про продукти та послуги, збір зворотного зв'язку — все це дозволяє банку оперативно реагувати на потреби ринку та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Чинники, що впливають на якість обслуговування:

Якість обслуговування в контакт-центрі залежить від багатьох факторів, серед яких можна виділити наступні:

Професіоналізм операторів: Ключову роль в забезпеченні високої якості обслуговування відіграють оператори контакт-центру. Їх професіоналізм визначається такими якостями, як:

Компетентність: глибоке знання продуктів та послуг банку, вміння орієнтуватися в банківських процесах та нормативних документах.

Комунікабельність: вміння ефективно спілкуватися з клієнтами, чітко та зрозуміло висловлювати свої думки, вміння слухати та розуміти потреби клієнтів.

Стресостійкість: вміння зберігати спокій та професіоналізм у стресових ситуаціях, вміння ефективно вирішувати конфлікти.

Орієнтація на клієнта: прагнення надати клієнту максимально якісне обслуговування, вміння передбачати його потреби та очікування.

Технічне оснащення: Сучасне технічне оснащення контакт-центру є необхідною умовою для забезпечення високої якості обслуговування. Це включає в себе:

Наявність надійної телефонної системи з достатньою кількістю ліній та можливостями для обробки великого обсягу дзвінків.

Використання сучасного програмного забезпечення для управління дзвінками, маршрутизації, обліку звернень клієнтів та аналізу статистики.

Забезпечення операторів комфортними робочими місцями з ергономічними меблями та якісним обладнанням.

Процеси обслуговування: Чітко прописані процеси обслуговування дозволяють забезпечити стандартний підхід до обробки звернень клієнтів та мінімізувати ризик помилок. Це передбачає:

Розробку детальних алгоритмів дій операторів у різних ситуаціях, включаючи прийом вхідних дзвінків, обробку запитів, вирішення проблем та надання інформації.

Створення бази знань з відповідями на найчастіші питання клієнтів та надання операторам доступу до необхідної інформації про продукти та послуги банку.

Механізм підвищення якості обслуговування:

Підвищення якості обслуговування в контакт-центрі банківської установи є комплексним завданням, яке вимагає системного підходу та постійної роботи над удосконаленням процесів. Основні напрямки діяльності в цьому напрямку включають:

Підбір та навчання персоналу:

Процес підбору персоналу повинен бути спрямований на виявлення кандидатів, які володіють необхідними професійними та особистісними якостями. Це передбачає використання різних методів оцінки, таких як співбесіди, тестування, аналіз резюме та рекомендацій.

Навчання персоналу повинно бути спрямоване на розвиток професійних навичок операторів, підвищення їх компетентності та формування необхідних якостей. Це може включати в себе тренінги з продукту, технік продажів, ефективного спілкування, вирішення конфліктних ситуацій, а також стажування та наставництво.

Впровадження сучасних технологій:

Використання омніканального підходу до обслуговування клієнтів, який передбачає забезпечення можливості звернення до банку через різні канали комунікації, такі як телефон, електронна пошта, чат, соціальні мережі.

Впровадження систем аналізу голосових дзвінків та текстових повідомлень, які дозволяють автоматично виявляти ключові слова та фрази, аналізувати емоційний стан клієнтів та виявляти проблемні місця в процесах обслуговування.

Використання штучного інтелекту та чат-ботів для автоматизації обробки простих запитів та надання клієнтам швидкої та ефективної допомоги.

Підвищення якості обслуговування в контакт-центрі банківської установи є невід'ємною частиною стратегії розвитку банку, спрямованої на задоволення потреб клієнтів, зміцнення іміджу та підвищення конкурентоспроможності. Впровадження описаних вище заходів дозволить створити ефективний механізм управління якістю обслуговування та забезпечити високий рівень задоволеності клієнтів.

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

О. С. ГАРБУЗЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Світ бізнесу сьогодні характеризується високою динамічністю, глобалізацією та посиленням конкуренції. В таких умовах виживання та процвітання підприємства залежить від його здатності адаптуватися до змін та ефективно протистояти загрозам.

Конкурентоспроможність підприємства — це його здатність успішно конкурувати на ринку, задовольняти потреби клієнтів та отримувати прибуток. У свою чергу, економічною безпекою вважається стан захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що можуть негативно вплинути на його діяльність і виживання.

Проаналізуємо взаємозв'язок між конкурентоспроможністю та економічною безпекою та виявимо ключові фактори, що впливають на них.

Конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства — це два взаємопов'язані поняття, які впливають на довготривалий успіх бізнесу. Конкурентоспроможність сприяє економічній безпеці, перш за все, через підвищення стійкості підприємства до кризи. Конкурентоспроможне підприємство має більше ресурсів для подолання кризових ситуацій, оскільки воно має лояльних клієнтів, ефективні процеси та різноманітні джерела доходу. Також, висока конкурентоспроможність дозволяє підприємству диверсифікувати свою діяльність, що знижує ризики, пов'язані з кон'юнктурою ринку. Стабільні продажі та висока прибутковість забезпечують фінансову незалежність і здатність підприємства інвестувати в розвиток. Крім того, конкурентоспроможні підприємства швидше адаптуються до змін ринкового середовища, що дозволяє їм уникати загроз і використовувати нові можливості [2].

Відзначимо й наявність зворотного впливу економічної безпеки на підвищення конкурентоспроможності. У першу чергу, економічна безпека забезпечує стабільність виробництва, що є важливою умовою для підтримки високої якості продукції та послуг. Також, стабільний фінансовий стан дозволяє підприємству інвестувати в дослідження, розробки та модернізацію виробництва, що підвищує його конкурентоспроможність.

Економічна безпека дозволяє підприємству протистояти зовнішнім загрозам, таким як економічні кризи, політична нестабільність, конкуренція. До того ж, стабільне і надійне підприємство приваблює інвестиції, що сприяє його подальшому розвитку.

Компанії, які постійно впроваджують інновації, стають більш конкурентоспроможними і менш вразливими до змін на ринку. Висока якість продукції, яка забезпечує конкурентоспроможність підприємства підвищує лояльність клієнтів і створює бар'єр для конкурентів, що, у свою чергу, забезпечує економічну безпеку. До цього додамо й те, що розширення асортименту продукції або географії продажів знижує залежність від одного ринку або продукту, що підвищує стійкість підприємства. Крім цього, ефективне управління фінансами, персоналом, виробництвом забезпечує стабільність діяльності і знижує витрати, що підвищує конкурентоспроможність [1].

Таким чином, конкурентоспроможність і економічна безпека — це два взаємопов'язані поняття. Підвищення конкурентоспроможності сприяє забезпеченню економічної безпеки, а економічна безпека, в свою чергу, створює сприятливі умови для подальшого розвитку підприємства. Тому, для досягнення довгострокового успіху, підприємства повинні прагнути до гармонійного поєднання цих двох факторів.

Джерела

1. *Денисенко М., Бреус С.* Підвищення конкурентоспроможності підприємства як чинник удосконалення процесу управління його економічною безпекою. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2023. Вип. 70. С. 139–146. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146.
2. *Фостяк В. І.* Формування механізму управління безпековою діяльністю промислових підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6856

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

Н. П. ГЕТМАНЕЦЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Оцінка ефективності інвестиційних проєктів — це комплексний процес, який дозволяє визначити, наскільки успішно реалізований той чи інший проект і чи досяг він поставлених цілей. Це важливий інструмент для прийняття обґрунтованих рішень щодо подальшого розвитку бізнесу.

Важливість оцінки ефективності інвестиційних проектів пояснюється, перш за все, необхідністю ступеня визначення його успіху, оскільки така оцінка дозволяє зрозуміти, чи досяг проект поставлених цілей. Також, на основі результатів оцінки можна приймати рішення про доцільність подальшого фінансування проєкту, його корекцію або закриття. Крім того, аналіз результатів проекту дозволяє виявити його сильні та слабкі сторони, що допоможе вдосконалити процеси в майбутніх проектах. При цьому достатня прозорість процесу оцінки та визначення результатів проектів підвищує довіру інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Представимо основні етапи оцінки ефективності інвестиційних проєктів:

1) формулювання цілей проєкту. На початку проекту необхідно чітко визначити, чого саме хочуть досягти. Це можуть бути як фінансові цілі (прибуток, рентабельність), так і нефінансові (розширення ринку, поліпшення іміджу компанії);

2) вибір критеріїв оцінки, які повинні відповідати цілям проєкту. Це можуть бути такі показники, як прибуток, рентабельність інвестицій, термін окупності, обсяг продажів, рівень задоволеності клієнтів тощо;

3) збір даних про фактичні результати проєкту, які порівнюються з плановими показниками;

4) аналіз зібраних даних за допомогою різних методів (фінансовий аналіз, статистичний аналіз тощо);

5) оцінка ефективності проєкту на основі проведеного аналізу;

6) на підставі результатів оцінки розробляються рекомендації щодо подальшого розвитку проєкту або його закриття [1].

Методами, які можуть бути використані для оцінки ефективності інвестиційних проєктів є фінансові (чиста приведена вартість (NPV), внутрішня норма доходності (IRR), період окупності, індекс рентабельності) та нефінансові (опитування зацікавлених сторін, експертна оцінка, аналіз якісних показників, таких як рівень задоволеності клієнтів, репутація компанії тощо) [2].

Ефективність оцінки інвестиційних проектів залежить від ряду фактори, серед яких виділимо:

- якість планування проєкту (чіткість сформульованих цілей та завдань проєкту виступають основою для ефективної оцінки);
- об'єктивність даних, тобто їх достовірність та актуальність;
- кваліфікація осіб, що проводять оцінку, адже оцінку мають проводити фахівці, які володіють необхідними знаннями та досвідом;
- періодичність проведення оцінки (оцінку ефективності необхідно проводити регулярно протягом усього життєвого циклу проєкту).

Сучасні технології надають нові можливості для оцінки ефективності інвестиційних проєктів. Використання систем бізнес-аналітики, штучного інтелекту та системи аналізу великих даних дозволяє автоматизувати багато процесів оцінки, підвищити її точність і оперативність.

Оцінка ефективності інвестиційних проєктів є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вона дозволяє виявити сильні та слабкі сторони проекту, оцінити його вплив на бізнес і розробити рекомендації щодо подальшого розвитку.

Джерела

1. *Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н.* Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 276 с.
2. *Нестерова С. В.* Методи оцінки ефективності інвестицій: сутність та характеристики. *Економіка і суспільство.* 2018. Вип. 19. С. 1105–1110. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/166.pdf

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

І. В. ЗАХАРЧЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Економічна ефективність — це здатність підприємства досягати максимальних результатів при мінімальних витратах ресурсів. Складовими економічної ефективності виступають: продуктивність праці, фондооснащеність, матеріаломісткість, рентабельність та прибутковість. Серед показників економічної ефективності виділяють як абсолютні (обсяг виробництва, прибуток, собівартість), так і відносні (рентабельність продажів, рентабельність активів, продуктивність праці, фондовіддача).

Визначимо фактори, що впливають на економічну ефективність. До внутрішніх факторів відносяться організація виробництва, технологічний рівень, кваліфікація персоналу, системи управління, фінансова стабільність. Зовнішніми факторами виступають конкуренція, економічна кон'юнктура, державна політика у галузі, соціальні фактори [1].

Серед методів аналізу економічної ефективності підприємства виділяють:

- фінансовий аналіз, у рамках якого проводиться аналіз фінансової звітності та розрахунок фінансових коефіцієнтів;
- операційний аналіз, який передбачає аналіз ефективності виробничих процесів та використання ресурсів;
- маркетинговий аналіз з метою проведення аналізу ринку, позиціонування продукції, ефективності маркетингових заходів;
- організаційний аналіз для дослідження структури управління, а також системи мотивації персоналу.

Результатами аналізу економічної ефективності підприємства повинні стати варіанти шляхів підвищення економічної ефективності. Ці варіанти лежать у площині таких аспектів діяльності підприємства, як:

1) поліпшення організації виробництва (оптимізація виробничих процесів, впровадження нових технологій, удосконалення планування виробництва);

2) впровадження інновацій (розробка нових продуктів і послуг, аналіз "вузьких місць" у виробництві та їх усунення, впровадження нових технологій, створення гнучких виробничих систем, стимулювання інноваційної діяльності, використання штучного інтелекту);

3) оптимізація витрат (зниження собівартості продукції, економія енергоресурсів, оптимізація логістичних процесів);

4) підвищення якості продукції та послуг (впровадження системи управління якістю, контроль якості на всіх етапах виробництва, сертифікація продукції);

5) удосконалення системи управління (делегування повноважень, розподіл відповідальності між співробітниками, створення самокерованих команд, розробка ефективних систем преміювання, творчі конкурси, програми навчання і розвитку, створення позитивної атмосфери в колективі, формування цінностей компанії, створення системи мотивації персоналу, впровадження сучасних систем управління підприємством (ERP, CRM);

6) фінансові заходи (створення детальних бюджетів і контроль за їх виконанням, оптимізація запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, аналіз інвестиційних проектів, вибір найбільш ефективних).

7) маркетингові заходи (розподіл ринку на сегменти для більш точного визначення потреб клієнтів, створення унікального позиціонування на ринку, використання різних каналів просування (реклама, PR, соціальні мережі), динамічне ціноутворення, знижки, акції).

8) розвиток людського капіталу (навчання і підвищення кваліфікації персоналу, створення сприятливого клімату в колективі) [2].

Ключовими факторами успішної реалізації заходів підвищення економічної ефективності підприємства виступає, перш за все, системний підхід до їх реалізації: всі заходи повинні бути взаємопов'язані і спрямовані на досягнення загальної мети. Також підприємство повинно здійснювати постійний пошук нових рішень і технологій з метою максимального задоволення потреб клієнтів як основної мети діяльності та швидко адаптовуватися до змін кон'юнктури ринку.

Джерела

1. *Гречко А. В.* Дослідження факторів впливу на прибутковість підприємства та пошук резервів збільшення прибутку. *Ефективна економіка.* 2017. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862.
2. *Партола А. С.* Шляхи підвищення прибутковості підприємства. *Розвиток європейського простору очима молоді*: *економічні, соціальні та правові аспекти.* 2017. С. 679–684. URL: http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16483.

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

К. М. КИРИЛЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ПІДПРИЄМСТВА НА БУДІВЕЛЬНІЙ ФІРМІ

Управління виробництвом є однією з ключових функцій будівельних підприємств, що впливає на їхню ефективність, якість виконання робіт і конкурентоспроможність. Сучасні умови господарювання, зокрема зростання конкуренції, економічна нестабільність і впровадження новітніх технологій, висувають нові вимоги до управлінських процесів. Відсутність належної уваги до удосконалення механізмів управління може призводити до втрати конкурентних переваг.

Мета дослідження. Аналіз проблем управління виробництвом на будівельних підприємствах та розробка пропозицій щодо використання інноваційних підходів для їх вирішення.

Основними проблемами управління виробництвом на будівельних підприємствах є недостатній рівень автоматизації виробничих процесів, що призводить до низької продуктивності; неефективне планування та контроль за виконанням будівельних робіт; нестабільність постачання будівельних матеріалів і збільшення витрат через недосконалість логістичних ланцюгів; високий рівень залежності від кваліфікації працівників при недостатній увазі до навчання персоналу.

Вирішення зазначених проблем потребує впровадження сучасних інноваційних підходів, які можуть суттєво покращити управління виробничими процесами. Зокрема, автоматизація планування та контролю є ключовим напрямом, що дозволяє оптимізувати ресурси, підвищити продуктивність і знизити ризики. Використання сучасних інформаційних систем (наприклад, BIM-технологій) дозволяє створювати детальні моделі будівельних об'єктів, планувати ресурси та прогнозувати результати. Так, досвід використання BIM-технологій компанією "Будмонтажсервіс" показав зменшення відхилень у термінах виконання робіт на 20 % та зниження витрат на 15 % [1].

Для забезпечення комплексного підходу до вдосконалення управління виробничими процесами, важливо також звернути увагу на підвищення рівня якості виконання робіт. Одним із ефективних інструментів у цьому напрямі є впровадження системи управління якістю. Розробка та впровадження процедур внутрішнього аудиту якості на етапах планування, виконання та завер-

шення будівельних робіт. За даними досліджень, впровадження ISO 9001 у будівельній компанії "Альфа-Буд" дозволило знизити кількість рекламацій клієнтів на 25 % [2].

Окрім підвищення якості виконання робіт, важливим напрямом вдосконалення виробничих процесів є оптимізація логістичних ланцюгів. Ефективне управління постачаннями та запасами дозволяє забезпечити безперебійність процесів і скоротити витрати часу та ресурсів. Використання CRM-систем для управління постачаннями, моніторингу запасів і вибору оптимальних постачальників. Впровадження CRM-системи в компанії "СтройКомплект" дозволило зменшити терміни постачання будівельних матеріалів на 30 % [3].

Окрім оптимізації логістичних ланцюгів, важливим напрямом підвищення ефективності роботи компанії є розвиток професійної кваліфікації працівників. Регулярне навчання та сертифікація персоналу забезпечують підвищення їхньої продуктивності та відповідність сучасним стандартам. Після запровадження щорічних тренінгів компанія "УкрБудГруп" відзначила зростання продуктивності працівників на 18 % [4].

Слід зауважити, що розвиток професійної кваліфікації працівників є одним із ключових факторів підвищення ефективності будівельних підприємств. У поєднанні з іншими підходами, такими як впровадження сучасних інформаційних технологій, управління якістю та оптимізація логістичних процесів, це сприяє створенню надійного механізму управління виробництвом, що забезпечує стабільний розвиток і конкурентоспроможність компанії.

Отже, вдосконалення механізму управління виробництвом на будівельному підприємстві є необхідним для досягнення конкурентоспроможності, ефективного використання ресурсів та підвищення якості будівельних робіт.

Джерела

1. *Гончаренко Т. О.* Навчання персоналу як фактор підвищення продуктивності у будівництві. *Соціально-економічні аспекти праці.* 2020. № 8. С. 12–18.
2. *Коваль С. В.* Оптимізація логістики у будівництві: роль CRM-систем. *Логістика і управління ланцюгами поставок.* 2023. № 2. С. 34–40.
3. *Олійник О. В.* BIM-технології в управлінні будівельними проектами: досвід українських компаній. *Будівництво України.* 2022. № 12. С. 25–30.
4. *Петренко І. М.* Впровадження ISO 9001 у будівельних компаніях: економічний ефект. *Економіка та управління.* 2021. Т. 15, № 3. С. 47–53.

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

С. П. КОМАР
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ СТИМУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні промислові підприємства зосереджують увагу на ощадливому використанні енергоресурсів, що сприяє підвищенню ефективності їх використання у виробничих процесах. У зв'язку з цим виникає потреба у впровадженні сучасних технологій, реалізації технічних і економічних заходів, спрямованих на покращення енергоефективності виробництва [3, с. 428].

Аналіз наукових джерел, присвячених поняттю енергозбереження, демонструє існування різних підходів до його трактування як виду діяльності, елемента управління, процесу або результату [1; 3; 4]. З урахуванням цих підходів енергозбереження можна визначити як практику зменшення витрат енергії для досягнення конкретного ефекту або результату. Основна мета енергозбереження — оптимізація використання енергії, що знижує енергоспоживання та зменшує шкідливі викиди в атмосферу.

Дослідники пов'язують енергозбереження з покращенням енергоефективності, яка досягається завдяки належній організації енергозберігаючої діяльності на підприємстві [3, с. 429].

Енергозберігаюча діяльність повинна реалізовуватися в межах загальної енергозберігаючої політики, що має на меті скорочення енергетичних витрат, оптимізацію виробничих процесів і підвищення енергоефективності.

До ключових аспектів енергозберігаючої політики промислових підприємств належать [2, с. 5]:

1. Енергоаудит та моніторинг:
   - Регулярний енергоаудит для виявлення джерел найбільших енерговитрат і пошуку шляхів їх зменшення.
   - Упровадження систем моніторингу для постійного контролю за енергоспоживанням і швидкого реагування на потенційні проблеми.
2. Оптимізація виробничих процесів:
   - Використання сучасного обладнання та технологій, які зменшують енергоспоживання.
   - Розробка оптимальних графіків роботи, що враховують періоди пікового та мінімального споживання енергії.
3. Енергозберігаючі технології:
   - Заміна застарілого обладнання на енергоефективне.

- Автоматизація та впровадження систем управління для оптимізації енергоспоживання.

4. Використання відновлюваних джерел енергії:
   - Установлення сонячних панелей, вітрогенераторів або інших джерел відновлюваної енергії.
   - Використання теплових насосів та інших енергоефективних систем для опалення та охолодження.
5. Навчання та інформування персоналу:
   - Проведення тренінгів і семінарів з питань енергоефективності.
   - Реалізація внутрішніх інформаційних кампаній для підвищення обізнаності працівників щодо значення енергозбереження.

Запровадження комплексної енергозберігаючої політики забезпечує промисловим підприємствам можливість знижувати виробничі витрати, зменшувати екологічний вплив і створювати конкурентоспроможні, сталий виробничі процеси.

Джерела

1. *Гаприндашвілі Б. В.* Енергозбереження як чинник підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств. *БізнесІнформ.* 2014. № 8. С. 213–217.
2. Енергозбереження. Системи енергетичного менеджменту промислових підприємств. Загальні вимоги : ДСТ4472:2008 Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 20 с.
3. *Запащук Л. В.* Енергозбереження як напрям підвищення ефективності виробничої діяльності. *Економіка і суспільство.* 2017. Вип. 9. С. 428–434.
4. *Кошева Г. О.* Державні механізми управління енергозбереженням : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2011. 20 с.

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

Я. В. ОВЧИНІН
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЧИННИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інновації виступають рушійною силою сучасного бізнесу. Вони дозволяють компаніям випереджати конкурентів, задовольняти потреби клієнтів та забезпечувати стійкий розвиток. Інновації дозволяють компаніям, перш за все, збільшити прибутковість, адже нові продукти, послуги та технології дозволяють компаніям завоювати нові ринки та збільшити свою частку на іс-

нуючих. Інновації допомагають компаніям виділитися серед конкурентів та створити унікальну пропозицію для клієнтів, тобто розробити продукти та послуги, які краще відповідають потребам клієнтів, а це, у свою чергу, дозволяє підвищити конкурентоспроможність компанії. Крім того, нові технології та ноу-хау дозволяють оптимізувати виробництво та бізнес-процеси, а також знизити витрати. Потрібно, також, зазначити потенціал інновацій, який дозволяє компаніям адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та забезпечити їх стійкий розвиток на довгострокову перспективу [1].

Відзначимо, що інновації — це не просто нові ідеї, а складний процес, реалізація якого залежить від багатьох факторів.

Інноваційний розвиток підприємства залежить від багатьох факторів, які можна умовно поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів належать: наявність інноваційної корпоративної культури, підтримка ініціатив співробітників, їх готовність до змін, чинники менеджменту (стиль управління, делегування повноважень, мотивація співробітників), гнучка організаційна структура організації, що сприяє швидкому прийняттю рішень, наявність ресурсів (фінансові, людські, технологічні ресурси, необхідні для реалізації інноваційних проектів), Інноваційні компетенції: наявність у компанії фахівців з інновацій, здатність до генерації ідей, впровадження нових технологій.

До зовнішніх факторів інноваційного розвитку підприємства відносяться: чинники макросередовища (стабільність економіки, рівень інфляції, доступність фінансування), чинники технологічного середовища (швидкість технологічних змін, доступність нових технологій), стан та інтенсивність конкуренції, поведінка конкурентів, податкова політика, розвиток законодавства, що регулює інноваційну діяльність, характеристики соціального середовища (освітній рівень населення, інтерес до інновацій) [2].

Існує багато різних моделей інноваційного розвитку, кожна з яких акцентує увагу на різних аспектах цього процесу. Однією з найвідоміших моделей є модель відкритих інновацій, яка передбачає залучення зовнішніх партнерів до процесу інновацій.

Компанії можуть використовувати різні стратегії інноваційного розвитку, в залежності від своїх цілей і ресурсів:

- стратегія інкрементальних інновацій, яка передбачає вдосконалення існуючих продуктів або процесів;
- стратегія радикальних інновацій, яка полягає у створенні принципово нових продуктів або технологій;
- стратегія відкритих інновацій, яка передбачає залучення зовнішніх партнерів до процесу інновацій.

Незважаючи на всі переваги інновацій, багато компаній стикаються з бар'єрами на шляху до інноваційного розвитку, серед яких виділимо: відсутність інноваційної культури через консервативність і страх змін, орієнтацію на короткострокові результати; недостатнє фінансування, адже інновації вимагають значних інвестицій; відсутність кваліфікованих фахівців з інновацій; ризик невдачі, адже не всі проекти можуть бути успішними [1].

Майбутнє інноваційного розвитку пов'язане з такими науково-технічними та технологічними трендами як: штучний інтелект у сфері автоматизації процесів, створення нових продуктів і послуг; програми обробки і аналізу великих обсягів даних для виявлення нових можливостей; створення інтелектуальних систем і продуктів (інтернет речей); застосування технології блокчейн у сфері забезпечення безпеки і прозорості транзакцій.

Беззаперечно, що інноваційний розвиток є ключовим фактором успіху сучасних підприємств, але для успішної реалізації інноваційних проектів необхідно створити сприятливе внутрішнє середовище, залучати зовнішніх партнерів та постійно розвивати інноваційні компетенції персоналу.

Джерела

1. Забезпечення інноваційного розвитку промисловості України: монографія / Ю. З. Драчук, К. О. Копішинська, Я. О. Колешня, Я. І. Кологривов, К. О. Кузнєцова ; КПІ ім. Ігоря Сікорського ; за заг. наук. ред. В. В. Дергачової. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 234 с.
2. *Строкович Г. В.* Особливості стратегічного управління інноваційними проектами. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. URL: http://economyandsociety.in.ua

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

Л. М. ОНУФРІЄНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, яке характеризується високим рівнем конкуренції, глобалізацією та нестабільністю, забезпечення економічної безпеки підприємства стає одним з найважливіших завдань для керівництва. Економічна безпека — це стан захищеності інтересів суб'єкта господарювання від внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть призвести до значних фінансових втрат, втрати репутації та навіть банкрутства. Розробка ефективної стратегії економічної безпеки дозволяє підприємству мінімізувати ризики, забезпечити стабільність і досягти своїх стратегічних цілей.

Необхідність розробки підприємством власної стратегії економічної безпеки пояснюється, перш за все, метою підтримки стабільного фінансового стану підприємства та його здатності конкурувати на ринку. Це стає можливим завдяки своєчасному виявленню та нейтралізації загроз в рамках за-

стосування відповідного інструментарію економічної безпеки, що дозволяє уникнути значних фінансових втрат. Не слід забувати і про важливість захисту елементів інтелектуальної власності, ноу-хау, патентів та інших інтелектуальних активів від незаконного використання. При цьому відбувається поліпшення іміджу компанії, адже компанія, яка дбає про власну економічну безпеку демонструє турботу про безпеку бізнесу підвищує довіру партнерів та інвесторів [2].

Отже, цілями розробки стратегії економічної безпеки виступають: забезпечення безперервності бізнесу, захист фінансових активів, захист інформації, захист інтелектуальної власності, захист персоналу.

Цілі, які переслідує функціонування системи економічної безпеки визначають склад її ключових елементів. До їх переліку входить:

1) система управління ризиками, яка здійснює ідентифікацію, оцінку та управління ризиками, пов'язаними з діяльністю підприємства;

2) система контролю доступу, яка визначає коло осіб, хто має доступ до інформації та ресурсів підприємства;

3) система захисту інформації, яка забезпечує конфіденційність, цілісність та доступність інформації;

4) система фінансового контролю для запобігання шахрайству та іншим фінансовим злочинам;

5) система безпеки персоналу, яка призначена для захисту співробітників від фізичного насильства та інших загроз.

Розглянемо основні етапи розробки стратегії економічної безпеки. До них відноситься аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, ідентифікація загроз (економічних, політичних, технологічних, природних, конкурентних та ін.), оцінка вразливості підприємства до цих загроз, аналіз сильних і слабких сторін підприємства, визначення стратегічних цілей підприємства, розподіл відповідальності за виконання заходів, виділення необхідних ресурсів, моніторинг ефективності заходів (оцінка ефективності та внесення необхідних коректив) [1].

До комплексу заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки відносяться організаційні (створення служби безпеки, розподіл відповідальності), технічні (встановлення систем безпеки, захист інформації), юридичні(розробка внутрішніх документів, укладання договорів), кадрові (відбір та навчання персоналу, створення системи мотивації).

Перспективи розвитку стратегії економічної безпеки пов'язані переважно з останніми науково-технічними досягненнями, серед яких виділимо використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних, виявлення аномалій та прогнозування загроз, застосування блокчейн-технологій для забезпечення безпеки даних та проведення транзакцій; використання квантових технологій для створення нових систем шифрування та захисту інформації.

Розробка та реалізація стратегії економічної безпеки є складним і багатогранним процесом, який вимагає системного підходу та залучення фахівців різного профілю. Ефективна стратегія економічної безпеки дозволяє підпри-

ємству забезпечити стабільність, знизити ризики та досягти своїх стратегічних цілей.

Джерела

1. *Вакульчук А. О.* Економічна безпека підприємства як система боротьби з загрозами. Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти. Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 13–14 грудня 2021 р. URL: http://www.konferenciaonline.org.ua/ua/article/id-401/ (дата звернення 14.01.2025).
2. Економічна безпека підприємства: підручник / А. М. Дідик, О. Є. Кузьмін, В. Л. Ортинський, Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, О. В. Ілляшенко та ін.; за заг. ред. А. М. Дідика. Львів: НУ "Львівська політехніка", ТзОВ "Вид. група "Бухгалтери України". 2019. 624 с.

Є. М. АРІСТАРОВ
канд. техн. наук, доц.

С. І. ШЕВЧЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі, де конкуренція на ринку зростає з кожним днем, забезпечення високої якості продукції стає одним з ключових факторів успіху підприємства. Якість продукції — це сукупність характеристик, які задовольняють потреби і очікування споживачів. Ефективне управління якістю дозволяє не тільки підвищити конкурентоспроможність, але й зменшити витрати на виробництво, поліпшити імідж компанії та збільшити лояльність клієнтів [2].

Необхідність управління якістю зумовлена, перш за все, завданням задоволення потреб клієнтів, адже висока якість продукції є одним з основних факторів, які впливають на рішення клієнта про покупку. При цьому досягається мета збільшення прибутку, тому що, як правило, якісна продукція має вищу ціну і дозволяє збільшити прибуток компанії. Збільшення прибутку досягається у тому числі завдяки зменшенню витрат. Забезпечення високої якості саме сприяє досягненню цієї мети, адже попередження браку та зниження кількості випадків повернення продукції дозволяє зменшити витрати на виробництво і гарантійне обслуговування. Не треба забувати, що при цьому відбувається поліпшення іміджу компанії та збільшення лояльності клієнтів, тому що задоволені клієнти, як правило, стають постійними клієнтами і рекомендують продукцію компанії своїм знайомим.

До основних принципів управління якістю відносяться:

1) орієнтація на клієнта — всі процеси на підприємстві повинні бути спрямовані на задоволення потреб клієнтів;

2) безпосереднє залучення керівництва на всіх рівнях та персоналу до процесу формування і підтримки системи управління якістю;

3) використання процесного підходу (всі процеси на підприємстві повинні бути описані, документовані і постійно вдосконалюватися);

4) система управління якістю повинна безперервно удосконалюватись і постійно розвиватись [1].

У складі інструментів управління якістю виділимо:

- стандарти якості: ISO 9001, ISO 14001 та ін.;
- статистичний контроль якості шляхом використання статистичних методів для аналізу процесів і виявлення відхилень;
- контрольні карти для графічного представлення процесу виявлення трендів і аномалій;
- 6 сигм (методологія, спрямована на зниження кількості дефектів у продукції);
- система постійного вдосконалення всіх аспектів діяльності підприємства (кайзен).

Впровадження системи управління якістю передбачає проходження таких етапів як: аналіз існуючої системи з метою оцінки сильних і слабких сторін існуючої системи управління якістю; розробка політики в області якості, у якій сформульовані основні цілі і принципи системи управління якістю; складання планів із визначенням конкретних заходів для досягнення поставлених цілей; реалізація запланованих заходів; оцінка ефективності системи і виявлення відхилень; внесення змін до системи для підвищення її ефективності [1].

Реалізація процесів впровадження систем управління якістю може зіштовхнутись з рядом проблем, зокрема, таких як опір змінам, пов'язаним з впровадженням нової системи, з боку співробітників, високі витрати на впровадження системи, висока складність і тривалість процесу впровадження системи управління якістю.

У той же час сучасні технології відкривають нові можливості та перспективи для вдосконалення систем управління якістю. Зокрема, використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати процеси контролю якості, збору даних і аналізу, застосування штучного інтелекту має значний потенціал прогнозування відмов обладнання та оптимізації виробничих процесів, використання датчиків полегшить збір даних про якість продукції в реальному часі.

Таким чином, управління якістю є одним з найважливіших аспектів діяльності будь-якого підприємства. Формування і впровадження ефективна система управління якістю дозволить підвищити конкурентоспроможність, задовольнити потреби клієнтів і забезпечити стійкий розвиток бізнесу.

Джерела

1. *Безродна С. М.* Управління якістю: навч. посіб. Чернівці: ПВКФ "Технодрук", 2017. 174 с.
2. *Кузьома В. В., Павлюк С. І.* Якість продукції як вирішальний фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес Інформ.* 2020. № 12. С. 252–258.

В. В. АРХИПОВЕЦЬ

здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

РОЛЬ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВИ СОЦІАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Ветерани війни, завдяки унікальному досвіду, набутому під час виконання військових обов'язків, демонструють високу здатність до лідерства, ефективної командної роботи та оперативного прийняття рішень у критичних умовах. Вказані якості можуть бути надзвичайно корисними для громадського життя, адже вони формують основу для активної участі ветеранів у різноманітних суспільних процесах. Ветерани здатні стати лідерами місцевих громад, організовувати ініціативи та впроваджувати інноваційні підходи до вирішення соціальних проблем, що є особливо актуальним у процесі відновлення країни після війни [1].

Одним із важливих напрямів діяльності ветеранів є створення громадських організацій, які мають змогу діяти як місток між громадянами та державними інституціями. Такі організації можуть не лише представляти інтереси ветеранської спільноти, але й сприяти розробці стратегій для покращення соціального захисту всіх категорій населення [2].

Наприклад, ветеранські організації можуть ініціювати впровадження програм підтримки малозабезпечених верств населення, людей з обмеженими можливостями або переселенців, що дозволяє розширити масштаби їхньої діяльності.

Участь ветеранів у політичних процесах також має значний потенціал. Як носії унікального досвіду, вони можуть пропонувати конкретні, практичні рішення для розв'язання актуальних проблем. Їхній авторитет у суспільстві, здобутий завдяки самовідданій службі, може слугувати основою для побудови довіри між громадянами та владою. Крім того, ветерани здатні виступати як ініціатори змін у правовій системі, зокрема у сферах захисту прав людини, забезпечення соціальної справедливості та вдосконалення державної політики.

Особливу увагу варто приділити їхній діяльності у сфері соціальної рівності. Завдяки розумінню цінності колективної підтримки, ветерани можуть ініціювати програми, спрямовані на боротьбу з соціальною нерівністю. Вони мають унікальну можливість донести до державних органів потреби вразливих категорій населення, зокрема ветеранів, переселенців, осіб з інвалідністю та інших груп. Вказане сприятиме формуванню більш інклюзивного суспільства, заснованого на принципах рівності та справедливості. Загалом, ветерани війни мають неоціненний потенціал для розвитку громадянського суспільства та вдосконалення державної політики. Їхній досвід і навички можуть бути ефективно використані для досягнення соціальної злагоди, забезпечення прав людини та сприяння сталому розвитку суспільства [3].

Джерела

1. *Кондратенко О. О.* Міжнародний досвід щодо забезпечення державою соціальної захищеності ветеранів війни. *Серія*: *Державне управління*. 2018. Вип. № 1 (61). С. 102–106.
2. *Колосок А., Цимбалюк І.* Соціальний захист ветеранів війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. Вип. 3. С. 187–196.
3. *Миколюк А. В.* Публічне управління в умовах військового стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 45–48.

Науковий керівник:
А. А. Телендій,
кандидат наук з державного управління

Р. Р. БАБЕЦЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ: ЦИВІЛЬНА ТА АНГЛОСАКСОНСЬКА МОДЕЛІ

Актуальність порівняльного аналізу правових систем світу, зокрема цивільної та англосаксонської моделей, зумовлена глобалізацією та інтеграцією міжнародних правових норм. У сучасному світі знання різноманітних правових систем є важливим елементом для юристів, правознавців і всіх, хто працює в сфері міжнародних відносин. Цивільна та англосаксонська правові системи мають суттєві відмінності у підходах до правового регулювання, що впливає на процеси правозастосування, правотворчості та захисту прав людини.

Метою даного дослідження є порівняння двох основних правових систем світу — цивільної та англосаксонської, з акцентом на їх принципи, особли-

вості та механізми функціонування. Це дозволить з'ясувати, як ці системи взаємодіють у сучасному міжнародному правовому полі, а також виділити переваги та недоліки кожної з них у контексті глобалізації правових відносин.

На основі аналізу праць таких дослідників, як Р. Давид [1], М. Симпсон [5], Ю. Ченцов [2], Г. Кляйн [3], Дж. Меррімен [4], можна зробити висновок, що порівняння цивільної та англосаксонської правових систем висвітлює їхні спільні риси, еволюцію, особливості правотворчості та правозастосування. Попри значний обсяг досліджень, залишаються невивченими питання динаміки адаптації правових систем у контексті глобалізації та проблеми їх гармонізації.

Цивільна правова система (*civil law system*) є однією з найстаріших і найбільш поширених у світі. Вона ґрунтується на кодифікованих законах, які забезпечують прозорість і передбачуваність правового середовища. Її витоки сягають римського права, а сьогодні вона домінує у країнах континентальної Європи, Латинської Америки, Азії та Африки. Її основна мета – створити прозоре і передбачуване правове середовище, яке гарантує захист прав і свобод громадян.

Англосаксонська правова система (*common law*) базується на судових прецедентах, які формують її гнучкість і здатність до адаптації. Ця система, що виникла в Англії, поширилася на США, Канаду, Австралію та інші англомовні країни, які зазнали впливу британської колонізації. Англосаксонська правова система сприяє ефективному захисту прав та інтересів громадян, особливо у країнах із демократичними традиціями.

Слід зауважити, що цивільна правова система має чітку та детальну кодифікацію норм права, в той час як англосаксонська правова система спирається на прецеденти і судові рішення, що робить її більш гнучкою і здатною до адаптації. У цивільній системі основними джерелами є законодавчі акти, а в англосаксонській — судові прецеденти. Однак, у обох системах важливу роль відіграють міжнародні угоди. Цивільна правова система характеризується дедуктивним методом, а англосаксонська — інтерпретацією на основі прецедентів, що забезпечує більшу гнучкість і здатність адаптуватися до змін.

У сучасному міжнародному праві спостерігається інтеграція елементів обох систем. Наприклад, Угода СОТ поєднує кодифіковану чіткість цивільного права та механізми вирішення спорів через прецеденти. Англосаксонські країни активно запозичують ідеї кодифікації, а країни цивільної системи враховують значення судових прецедентів у вирішенні міжнародних спорів. Цивільна та англосаксонська правові системи суттєво вплинули на розвиток міжнародного права, формуючи його структуру, принципи та механізми правозахисту. Їхня взаємодія сприяє розв'язанню глобальних правових викликів і розвитку універсального підходу до регулювання міжнародних відносин.

Гармонізація цивільної та англосаксонської правових систем є складним, але важливим процесом, що має велике значення у контексті глобалізації. Це дозволить створити єдину правову базу для міжнародних відносин, сприяти-

ме розвитку міжнародного бізнесу, захисту прав людини, а також полегшить вирішення правових конфліктів на міжнародному рівні. Однак для досягнення цієї мети необхідно подолати існуючі культурні, політичні та правові бар'єри, а також забезпечити сталий розвиток міжнародного співробітництва в юридичній сфері.

Отже, подальше дослідження у цьому напрямі сприятиме вдосконаленню міжнародного права та створенню універсальних правових стандартів для глобальних викликів.

Джерела

1. *Давид Р.* Les systèmes de droit dans le monde. Paris: LGDJ, 2003. 540 с.
2. *Ченцов Ю.* Порівняльний аналіз правових систем: цивільне та англосаксонське право. Київ: Юрид. думка, 2015. 310 с.
3. *Klein H. M.* Fundamentals of Comparative Law. New York: Aspen Publishers, 1999. 350 p.
4. *Merryman J. M.* The Civil Law and the Anglo-American Legal Tradition. Stanford: Stanford University Press, 2007. 420 p.
5. *Simpson M. P.* Comparative Legal Systems. London: Sweet & Maxwell, 1980. 275 p.

Науковий керівник:
В. М. Прилипко,
кандидат педагогічних наук, доцент

Р. Р. БАБЕЦЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: КЕЙСИ УСПІХУ

У цифрову епоху бізнеси стикаються з швидкими змінами, викликаними інноваційними технологіями, глобалізацією та змінюваними потребами споживачів. Традиційні бізнес-моделі часто втрачають актуальність, поступаючись місцем новим, гнучким і технологічно орієнтованим підходам. Успіх у сучасному бізнесі визначається здатністю компаній швидко адаптуватися до цифрових трендів, ефективно використовувати дані та створювати унікальні цінні пропозиції.

Дослідження сфокусоване на аналізі ключових характеристик ефективних бізнес-моделей у цифрову епоху, а також на пропозиції кейсів успіху, які демонструють, як компанії трансформують свої стратегії для досягнення конкурентних переваг.

Ключові характеристики ефективних бізнес-моделей у цифрову епоху узагальнені в таблиці.

Характерні ознаки ефективних бізнес-моделей у цифрову епоху

№ пор.	Ознаки	Результат
1.	Цифровізація та використання технологій	Бізнес-моделі базуються на інноваційних технологіях – штучний інтелект, великі дані (Big Data), блокчейн і хмарні сервіси. Дані інструменти допомагають оптимізувати операції, аналізувати ринки та створювати індивідуалізовані пропозиції для клієнтів
2.	Фокус на клієнтоцентричність	Успішні моделі враховують потреби та очікування клієнтів, забезпечуючи їм максимальну цінність через персоналізовані продукти, послуги та зручність використання
3.	Масштабованість і гнучкість	Цифрові бізнес-моделі здатні швидко адаптуватися до змін і масштабувати операції без значного збільшення витрат
4.	Монетизація через цифрові платформи	Моделі, засновані на платформних підходах (маркетплейси або SaaS), дозволяють отримувати дохід через абонентську плату, комісії (рекламу), при цьому залучаючи значну аудиторію
5.	Партнерства та екосистеми	У цифровій економіці успішні бізнеси часто співпрацюють з іншими компаніями для створення екосистем, які забезпечують синергію та підвищують конкурентоспроможність

Результати проведеного дослідження доводять, що кейсами успіху бізнес-моделей у цифрову епоху є Amazon, Tesla, Netflix та Airbnb. Amazon — лідерство через інновації. Amazon перетворився з інтернет-магазину книг на одну з найбільших компаній у світі, використовуючи технології та клієнтоцентричний підхід. Аспекти моделі — це хмарні технології (AWS), масштабована логістика, Big Data. Платформа Amazon Web Services генерує значний дохід завдяки наданню хмарних послуг для бізнесів різного масштабу. Завдяки автоматизації складів і роботизації доставки Amazon забезпечує високу швидкість обслуговування клієнтів. Аналітика клієнтських даних дозволяє персоналізувати рекомендації та покращувати користувацький досвід.

Tesla — інновації у традиційній галузі. Tesla створила революцію в автомобільній промисловості, поєднавши електромобілі з цифровими технологіями через прямі продажі, оновлення програмного забезпечення, екосистему продуктів. Tesla обійшла традиційних дилерів, створивши власну мережу продажів і сервісного обслуговування. Автомобілі Tesla отримують регулярні оновлення програм через інтернет, що додає нові функції без необхідності візиту до сервісу. Крім автомобілів, компанія розвиває сонячні панелі та системи зберігання енергії, створюючи комплексну енергетичну інфраструктуру.

Netflix — цифрова революція в індустрії розваг. Netflix перетворив індустрію розваг, використовуючи підписну модель та аналіз даних через стримінг замість традиційного прокату, інвестиції в оригінальний контент, персоналізацію. Модель передплати зробила доступ до контенту простим і

зручним для користувачів. Netflix зосередився на створенні власних фільмів та серіалів, що зміцнило його позиції на ринку. Використання штучного інтелекту для рекомендацій дозволяє підвищити лояльність користувачів.

Airbnb — платформа для спільного використання ресурсів. Airbnb став одним із найбільших маркетплейсів у сфері оренди житла завдяки інноваційному підходу: платформна модель, глобальне охоплення, довіра через відгуки. Компанія не володіє нерухомістю, а лише надає платформу для з'єднання орендодавців та орендарів. Завдяки цифровим технологіям Airbnb працює у більш ніж 200 країнах, пропонуючи локалізовані сервіси.

Отже, цифрова епоха змінила підходи до ведення бізнесу, і компанії, що адаптували свої моделі до сучасних викликів, отримали значні переваги. Ключовими факторами успіху стали використання технологій для оптимізації операцій та створення нових можливостей; побудова клієнтоцентричних підходів, які відповідають потребам і очікуванням сучасних споживачів; масштабованість та гнучкість бізнес-моделей, що дозволяють швидко реагувати на зміни ринку.

Кейси Amazon, Tesla, Netflix та Airbnb демонструють, як інновації та технології можуть трансформувати традиційні галузі та створювати нові можливості для розвитку бізнесу. У майбутньому успіх компаній буде залежати від здатності інтегрувати цифрові інструменти, створювати додаткову цінність для клієнтів і співпрацювати у межах глобальних екосистем.

Науковий керівник:
О. Ф. Кришан, канд. екон. наук, доцент

Д. І. БАБИНЕЦЬ
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Оцифрування кадрових процесів у державному секторі дозволяє не лише підвищити ефективність управління персоналом, а й забезпечити прозорість і доступність кадрових процедур. Використання HRM-систем дозволяє значно скоротити час, необхідний для пошуку, оцінки та розвитку кадрів, а також автоматизувати ведення кадрової документації. Вказане дає можливість державним органам зменшити бюрократичні навантаження, мінімізувати ризики людського фактора у процесах прийняття рішень і зробити кадрову політику більш гнучкою [1]. Крім того, такі системи можуть інтегруватися з іншими державними електронними платформами, що полегшує аналіз та моніторинг роботи державних службовців у режимі реального часу.

Одним із важливих елементів цифровізації кадрового управління є впровадження електронних кабінетів державних службовців, які надають працівникам можливість автоматизовано подавати документи, вести облік робочого часу, здійснювати звітність та відстежувати власний кар'єрний розвиток. Такі платформи дозволяють уникати дублювання паперової роботи та спрощують процеси комунікації між державними установами. Вони також сприяють більшій відповідальності державних службовців, оскільки забезпечують контроль за виконанням їхніх функціональних обов'язків та дозволяють отримувати миттєвий зворотний зв'язок від керівництва.

Окрім цього, використання сучасних HRM-систем та електронних платформ відкриває нові можливості для аналізу продуктивності праці державних службовців. Дані про ефективність виконання завдань, рівень навантаження та результати атестацій можуть формуватися у вигляді аналітичних звітів, що сприяє прийняттю обґрунтованих рішень щодо підвищення кваліфікації або ротації персоналу [2]. Запровадження таких цифрових інструментів дозволяє суттєво модернізувати кадрову політику, зробивши її більш прозорою, ефективною та адаптивною до сучасних викликів.

Сучасні тенденції у сфері державного управління вимагають запровадження більш гнучких моделей працевлаштування, які дозволяють залучати кваліфікованих фахівців і одночасно підвищувати ефективність роботи держслужбовців. Одним із ключових підходів є використання гнучкого графіка роботи, що включає можливість індивідуального планування робочого часу, адаптивних змін робочого навантаження та введення часткової зайнятості для спеціалістів, залучених на тимчасові або проектні посади. Така модель дозволяє держслужбовцям підтримувати оптимальний баланс між роботою та особистим життям, що позитивно впливає на рівень мотивації та продуктивності праці.

Джерела

1. *Ковальський Д. В.* Розробка стратегії кадрової безпеки органу публічного управління. *Наукові перспективи*. 2023. Вип. № 1(31). С. 92–102.
2. *Лимар Т. А., Завада О. Г.* Правові засади кадрової політики в державній службі. *Інвестиції: практика і досвід*. 2021. № 19. С. 142–148.

Науковий керівник:
А. А. Телендій,
канд. наук з держ. управління

О. І. БАЧИНСЬКИЙ
аспірант кафедри управління проєктами,
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет "Львівська політехніка"

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ЯК ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ефективне управління проєктами є одним із ключових елементів економічного зростання, що дозволяє організаціям та регіонам забезпечити стабільний розвиток, оптимізувати ресурси та підвищити конкурентоспроможність. У сучасних умовах швидких технологічних змін застосування інструментарію управління проєктами, зокрема методологій Agile, Scrum, Kanban та Lean, забезпечує високу адаптивність підприємств до ринкових викликів та сприяє їх ефективному функціонуванню.

Дослідження Standish Group показує, що у 2022 році рівень успішних проєктів, які використовують методології Agile, досяг 42 %, що майже втричі більше, ніж у 2001 році (16 %) [1]. Водночас 28 % компаній повідомляють про зниження кількості невдалих проєктів після впровадження Agile [2]. Ці цифри підтверджують ефективність використання сучасного інструментарію управління проєктами, що сприяє більш якісному плануванню та реалізації ініціатив на різних рівнях економіки.

Одним із важливих аспектів впровадження таких інструментів є скорочення витрат та підвищення продуктивності. За даними McKinsey, автоматизація процесів управління проєктами дозволяє компаніям зменшити операційні витрати в середньому на 15–20 % [3]. Використання цифрових платформ, таких як Jira, Trello, Asana та Microsoft Project, дозволяє прискорити виконання завдань на 30–40 % завдяки прозорій координації командної роботи та автоматизованим аналітичним інструментам.

Окрім впливу на бізнес, ефективне управління проєктами також є вагомим фактором розвитку регіональної економіки. За даними Всесвітнього банку, регіони, що активно впроваджують сучасні методи управління проєктами, мають на 35 % вищий рівень залучення інвестицій у порівнянні з іншими регіонами [4]. У країнах ЄС створення цифрових інноваційних хабів та підтримка стартапів сприяло зростанню регіонального ВВП у середньому на 2,5 % щорічно [5].

Ще одним важливим аспектом є розвиток людського капіталу. За даними OECD, у регіонах із високим рівнем використання сучасного інструментарію управління проєктами рівень зайнятості у сфері IT та управління зростає на 12 % кожні 5 років, а середня заробітна плата спеціалістів підвищується на 18 % [6]. Це створює сприятливе середовище для розвитку інноваційних галузей, підвищення кваліфікації кадрів та збільшення кількості високотехнологічних робочих місць.

Крім того, сучасні підходи до управління проєктами допомагають вирішити одну з основних проблем регіонального розвитку — неефективний розподіл ресурсів. Використання таких підходів, як Lean, дозволяє зменшити витрати матеріальних і людських ресурсів, оптимізувати витрати та підвищити ефективність виробничих процесів. У державному секторі інструменти управління проєктами застосовуються для оптимізації інфраструктурних ініціатив, що сприяє скороченню строків реалізації на 20–30 % та підвищенню ефективності бюджетного використання.

Таким чином, використання сучасного інструментарію управління проєктами є одним із ключових факторів економічного розвитку регіонів. Воно дозволяє покращити ефективність бізнес-процесів, зменшити витрати, створити сприятливе середовище для залучення інвестицій та сприяти зростанню рівня зайнятості населення. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації такі підходи є необхідними для забезпечення стабільного розвитку та конкурентоспроможності регіональних економік.

Джерела

1. Standish Group, CHAOS Report 2022, URL: https://www.standishgroup.com/files/billboard/2022-Predictions-Layout2.pdf (дата звернення: 25.01.2025).
2. *Шашкова Н., Фадєєва І., Казакова Т.* (2021). Управління проєктами в IT-сфері: застосування гнучких методологій. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 28. 166–172. Retrieved from https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/402
3. *Brown D. R., Rose D., Gordon R.* (2016). De-commoditizing change management: A call for the re-positioning of change management on IT projects. *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 29. № 5. P. 793–803. https://doi.org/10.1108/JOCM-07-2015-0116
4. World Bank. 2019. World Development Report 2019: The Changing Nature of Word. Washington, DC.
5. *Russo V.* (2020). Digital Economy and Society Index (DESI), vol 208. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-18593-0_31
6. Europa Publications. The Europa Directory of International Organizations 2022, 24th Edition, London https://doi.org/10.4324/9781003292548

Науковий керівник:
С. В. Шишковський,
канд. екон. наук, доцент

М. І. БАШИНСЬКА
канд. екон. наук, доц.,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

К. О. ВЕРШУТА
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Світ стрімко змінюється завдяки розвитку інноваційно-інформаційних технологій та їх проникненню в усі сфери життя, і туризм та рекреація не є винятком. Інноваційні та інформаційні технології не тільки спрощують процес планування та бронювання подорожей, але й відкривають нові можливості для туристичного бізнесу [2]. Завдяки їх використанню можна створити унікальні туристичні продукти, залучити більше туристів та розвивати економіку країни.

Сучасний світ туризму та рекреації неможливий без інноваційних та інформаційних технологій. Їх застосування має на меті вирішувати багатоваріантні спеціалізовані завдання для підвищення рівня комфорту та безпеки туристів. Ми можемо очікувати появи нових туристичних продуктів та послуг, підвищення рівня персоналізації та інтерактивності, а також більш стійкого та відповідального туризму [1]. Інновації — це системні заходи, які призводять до якісних і позитивних зрушень, забезпечуючи стійке функціонування й розвиток галузі. Класифікація інновацій ґрунтується на основі різних класифікаційних ознак (таблиця).

Класифікація інновацій [4–5]

№ пор.	Ознака	Типи
1	2	3
1.	Предмет та сфера застосування	*Продуктові інновації*: розробка і впровадження технологічно нових і технологічно вдосконалених продуктів. *Процесні інновації*: розробка та впровадження технологічно нових або значно удосконалених виробничих методів, що включають методи передачі продуктів (технологія, організація виробництва, доставка товарів і послуг) і націлені на підвищення ефективності виробництва. *Маркетингові інновації*: реалізація нових або значно покращених маркетингових методів, що охоплюють суттєві зміни форми, зовнішнього вигляду, смаку, дизайну та пакування продуктів,

Закінчення табл.

1	2	3
		використання нових методів продажу та презентації продуктів (послуг), їх представлення та просування на ринки збуту, формування нових цінових стратегій. *Організаційні інновації*: реалізація нового методу у веденні бізнесу, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків (нові методи в організації повсякденної діяльності, розподілу відповідальності, порядку виконання робіт, взаємовідносин з іншими підприємствами). Спрямовані на підвищення ефективності діяльності організації шляхом зниження адміністративних та трансакційних витрат, підвищення задоволеності працівників організацією робочих місць або робочого часу і тим самим підвищення продуктивності праці, шляхом отримання доступу до відсутніх на ринку активів або зниження вартості поставок.
2.	Значимість	*Базові інновації*: абсолютно нові продукти чи технологічні процеси, що призводять до виникнення нових ринків, формування нових галузей промисловості. *Інновації, що покращують, модифікують* базові елементи, функції або характеристики існуючого продукту або процесу.
		Псевдоінновації: несуттєві видозміни продуктів або технологічних процесів, які можуть стосуватися незначних естетичних характеристик продукту (у кольорі, декорі, формі), а також незначних технічних змін у самому продукті чи процесі його виробництва, розширення номенклатури продукції за рахунок тих, що не випускалися раніше на даному інноваційному підприємстві, але вже відомих на ринку продуктів.
3.	Масштаб розповсюдження	*Інновації, що стали основою для нової галузі.* *Інновації, що знаходять застосування у всіх сферах народного господарства*. Часто ці два типи інновацій у часі йдуть один за одним (наприклад, виробництво ЕОМ та цифровізація економіки).
4.	Причина виникнення	*Реактивні інновації*: забезпечують виживання фірми і є реакцією на нововведення конкурентів. *Стратегічні інновації*: носять попереджувальний характер і орієнтовані на отримання конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.
5.	Область застосування	*Технічні інновації*: з'являються зазвичай у виробництві продуктів із новими чи поліпшеними властивостями. *Технологічні інновації*: виникають при застосуванні покращених, досконаліших способів виготовлення продукції. *Організаційно-управлінські інновації*: пов'язані з процесами оптимальної організації виробництва, транспорту, збуту та постачання.
		Інформаційні інновації: вирішують завдання організації раціональних інформаційних потоків у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, підвищення достовірності та оперативності отримання інформації. *Соціальні інновації*: спрямовані на покращення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури.

Типізація інновацій за розглянутими ознаками дозволяє визначати методи просування ринку та вибудовувати економічні механізми та організаційні форми управління інноваційним процесом залежно від типу нововведення.

Інформаційні та інноваційні технології відіграють все більш важливу роль у розвитку туристичної галузі та рекреації. Вони дозволяють зробити подорожі більш комфортними, цікавими та доступними. Однак, разом з новими можливостями з'являються й нові виклики, які необхідно вирішувати. Серед них:

1. Кібербезпека: зростає загроза кібератак, що може призвести до втрати конфіденційної інформації та фінансових збитків.
2. Конкуренція. Ринок туристичних послуг стає все більш конкурентним, що вимагає від компаній постійно вдосконалюватися та пропонувати нові продукти та послуги.
3. Захист персональних даних. Збір та обробка персональних даних туристів вимагає дотримання суворих вимог щодо безпеки та конфіденційності.

Впровадження інновацій в сфері туризму та рекреації має на меті збільшення попиту на послуги, значне збільшення числа постійних і потенційних клієнтів, зростання прибутку, створення необхідних умов для реалізації та подальшого просування нововведень. І Україна має великий потенціал для їх розвитку, зокрема в таких напрямках, як [1]:

- агротуризм: створення інтерактивних платформ для бронювання агротурів, використання дронів для моніторингу полів та лісів;
- культурний туризм: створення віртуальних турів по історичних місцях, використання доповненої реальності для оживлення культурної спадщини;
- екотуризм: розробка мобільних додатків для відстеження маршрутів, створення інтерактивних карт природних парків;
- медичний туризм: використання телемедицини для консультацій перед поїздкою, створення мобільних додатків для відстеження здоров'я туристів.

У сучасному світі інноваційні технології забезпечують всі сектори економіки. Сфера туризму та рекреації є найбільш зростаючою галуззю світового господарства, де нововведення є пріоритетними у всіх процесах її розвитку. Майбутнє туристичної індустрії та рекреації — за інформаційно-інноваційними технологіями, які дозволять забезпечити незалежність роботи підприємств та високий ступінь захисту інформації.

Джерела

1. *Бриль К. Г.* Опорний конспект лекцій з дисципліни "Інноваційні технології в туризмі" для студентів всіх форм навчання спеціальності 242 "Туризм". Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 59–64.
2. *Гірна О., Гайворонська І., Власенко Д., Бродюк І., Вербицька А.* До питання вдосконалення українських підприємницьких стратегій: digital-маркетинг як сучасний інструмент просування товарів та послуг у соціальних мережах.

Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2022. 2 (43). 349–356. DOI:10.55643/fcaptp.2.43.2022.3752. (дата звернення: 27.01.2025)
3. *Джинджоян В. В., Тесленко Т. В., Горб К. М.* Інноваційні технології в туризмі та гостинності: навч. посіб. Київ: Каравела, 2022. 340 с.
4. *Жукова М. С.* Рекреація та відпочинок в сучасному суспільстві. Дніпро: Вид-во Дніпропетровського нац. ун-ту, 2020. 160 с.
5. *Мельниченко С.В.* Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика. Київ: КНЕУ, 2013. 493 с.

В. П. БИТОВ

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри економіки та менеджменту, Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ В ДОСЯГНЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У даній тезисній публікації нами висвітлено роль і значення надзвичайно важливого в економіці виробництва процесу управління, що означає за науковим визначенням менеджмент, а також способи та методи його впливу на окремих робітників та виробничі колективи в цілому, для досягнення ефективного розвитку підприємства. Адже управління це надзвичайно важливий вид діяльності бо головним змістом його завдання це координація праці інших людей. А така координація передбачає вплив через сукупність відповідних методів і прийомів впливу на колектив працівників та окремих виконавців з метою досягнення встановлених цілей. Методи менеджменту в тісному зв'язку з відповідними функціями в менеджменті спрямовують процес управління на досягнення поставлених цілей у найбільш стислі строки і за умов раціонального використання всіх видів ресурсів.

Адже як відомо, що сьогодні виробництво відіграє в житті суспільства і кожної окремої людини дуже важливу роль і є невід'ємною складовою людського життя, вона охоплює людські ресурси, її здібності та виробничий досвід. Як відомо виробництво сьогодні розв'язує складні завдання, що орієнтовані на зростаючі потреби людей, а тому все досконалішим має бути управління як метод впливу на досягнення ефективних результатів діяльності господарюючих формувань. Сьогодні методи управління, як дієвий спосіб впливу у забезпеченні ефективних результатів господарювання набирають все більшого застосування у практичній діяльності підприємств. Адже умови ринку є такі, що вимагають від господарюючих підприємств застосування впливових і результативних методів управління, які б забезпечили успішне виробництво та прибуток від результатів праці. На нашу думку особлива увага повинна приділятися повноцінному аналізу щодо отриманих результатів від впроваджених комплексу заходів управлінського впливу. Вбачаємо,

що на часі проводити як дослідження так і вивчення практичного досвіду господарюючих підприємств для поширення його і впровадження.

Звичайно кожне зокрема підприємство використовує свої методи та стилі керівництва, адже враховуються особливості економіки, склад персоналу,а також національні традиції. Як відомо з літературних джерел, що особливо широко використовуються економічні методи менеджменту, адже складові даного методу охоплюють якраз все необхідне для успішної роботи підприємства. Показовими в цьому напрямку є ряд високо розвинутих зарубіжних фірм. Для прикладу на японських фірмах весь процес управління орієнтований на досягнення двох найважливіших цілей, а саме це підвищення якості продукції та зменшення затрат виробництва. Особливістю японського стилю управління є те, що в основі бажаних успіхів вони насамперед вбачають мотивацію працюючих. Подібна практика управління на принципах використання притаманних функцій і методів менеджменту застосовується в американських компаніях.

Наведемо приклад того, що наука управління як цілісна система із своїм категорійним апаратом, принципами, методологією, рекомендаціями виникла лише у XX ст. В її основу була покладена концепція "раціональної бюрократії", яка відводила велику роль у забезпеченні ефективності управління формуванню ієрархічних структур, розподілу управлінської праці, чіткому визначенню посадових обов'язків і встановленню відповідальності менеджерів за їх виконання. Зокрема у роботах А. Файоля, М. Вебера, управління розглядається як у загальнотеоретичному, так і в практично-функціональному плані.

Наша тезисна публікація про використання функцій та методів управління як особливого заходу впливу в досягненні ефективної роботи підприємства створюється з задумом показати, що саме управління забезпечує можливість в досягненні відповідних результатів господарської діяльності підприємств. Як відомо, що методи управління сьогодні є різні і в тому числі як дослідженні на практиці, а також і ні. Однак їх сукупність в результаті впливу на колектив працівників та окремих виконавців забезпечує певні результати у досягненні встановлених цілей. Інакше і бути не може, адже за допомогою застосування методів управління впливає на окремих працівників і підприємство у цілому, в тому числі і в питаннях добору і розстановки кадрів. Адже за науковим визначенням управлінські методи своєю головною метою сьогодні ставлять свою спрямованість на досягнення намічених цілей і досягнення ефективних результатів та здобутків, а також в пріоритеті їх знаходиться забезпечення раціонального використання всіх видів використовуваних у практичній діяльності ресурсів. Виходячи з цього в даній публікації хочемо розглянути певні групи методів які на наш погляд є найбільш впливовими і результативними. До таких методів управління хочемо віднести і показати в публікації насамперед такі як економічні методи, що охоплюють питання планування, обліку, комерційного розрахунку, встановлення цін на товари і послуги, а також організаційно-адміністративні методи управління.

Незаперечним є той факт, що методи управління ґрунтуються на дії економічних факторів ринкової економіки, їм належить провідне місце в системі методів управління господарською діяльністю організацій, вони сьогодні посідають найважливіше місце в системі методів управління. Це зумовлене тим, що управлінські відносини визначаються насамперед економічними відносинами, в основу яких покладено об'єктивні потреби й інтереси людей. Адже тут закладені принципи мотивації праці, через ефективні системи оплати праці та відповідні заохочувальні мотиви, а також принципи планування витрат і здобутків, ціноутворення на продукти праці і послуги, комерційний розрахунок і економне ставлення до використовуваних ресурсів та ін. Тому нами вбачається, що якраз така сукупність управлінських важелів, а також забезпеченість підприємства трудовими ресурсами та при цьому їх раціональне використання забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції, зниження її собівартості та збільшення прибутку, що і забезпечує досягнення цілей підприємства в його розвитку [2].

Щодо зокрема економічного методу планування. Вивчаючи даний метод, наші дослідження свідчать, що даний метод є досить важливим, адже він передбачає планування розвитку підприємства і його окремих галузей виключно на розрахунковій основі, яка б в кінцевому результаті передбачала прибуток. Тобто підприємство розробляючи бізнес-план повинно передбачати обов'язково обсяги виробництва і канали просування продукції до споживача, передбачити також питання забезпечення матеріальними ресурсами, проаналізувати кадровий потенціал, організаційно правові моменти та ін. Наші дослідження з питань планування свідчать про широке і ефективне застосування у практичній діяльності даного методу в більшій частині сільськогосподарських підприємств, які поняття бізнес і прибуток ставлять в один ряд в повсякденній організації виробництва. Як стверджують науковці та практики, що метод планування є великим мистецтвом, що визначає подальший успіх підприємства. Адже слід передбачити питання щодо подальшого завоювання ринку, розробка нових видів продукції, вихід на нові ринки, тобто планування повинно ґрунтуватися на глибоких знаннях ринку і його можливих коливаннях.

Щодо вивчення нами методу управління, який має назву комерційного розрахунку, він являється раціональним і високоефективним методом фінансової діяльності, виступаючи як економічна категорія і одночасно є основним методом управління. Адже, як свідчить практичний досвід, що саме комерційний розрахунок спонукає підприємство до пошуку достатніх і дешевих фінансових ресурсів, раціонального їх розміщення, мінімізації витрат і максимізації доходів та прибутку. Тому комерційний розрахунок сприяє високоефективному господарюванню. Комерційний розрахунок як економічна категорія ґрунтується на таких принципах:

1. Повна господарська і юридична відокремленість;
2. Самоокупність;
3. Самофінансування;
4. Прибутковість

5. Фінансова відповідальність.

Перелічені нами принципи є взаємозв'язані й становлять єдине ціле, адже як відомо з практики, що в разі недотримання цих взаємозв'язаних принципів не дасть можливості забезпечити дієвий комерційний розрахунок [6].

Щодо методу управління — ціноутворення, то дана економічна категорія як метод управління в сучасних умовах є важливим методом економічного впливу на функціонування всіх ланок господарського механізму. Питання ціноутворення є принципово важливим, адже ціни на продукцію і послуги повинні встановлювати таким чином щоб реалізована продукція була прибутковою і разом з тим була доступною для покупця. Без виваженого підходу до ціноутворення стає неможливим вирішити питання щодо планування обсягів виробництва, асортименту, потенційних покупців продукції та ін. Як свідчить практика, що підприємство завжди намагається встановлення такої ціни щоб отримати нормальний прибуток, адже як відомо, що основними елементами ціни виробника є собівартість і обов'язково прибуток, саме останній елемент дає можливість забезпечувати розширення виробництва і створювати належні умови для функціонування підприємства [7].

Хочемо привернути увагу, що головною метою даного методу управління являється той факт, що він дає можливість до пошуку шляхів і підвищення ефективності господарювання. Нами вивчалися питання впровадження сукупності методів управління, на прикладах окремих сільськогосподарських підприємствах Волинської області таких як "Пятидні" Володимир-Волинського району сільгосппідприємстві ім. Шевченка Горохівського району та інших сільськогосподарських підприємств Волині в яких вмілий підхід в управлінні забезпечує досягнення бажаних результатів господарської діяльності. Щодо організаційно-адміністративних методів управління то ці методи є досить важливими так як тут формуються організаційні відносини трудових ресурсів які є складовою всього механізму управління на підприємстві. Оскільки через них безпосередньо реалізується одна з найважливіших функцій управління — функція організації, то завданням організаційно-адміністративної діяльності є координація дій підлеглих. Вивчаючи питання даного методі приходимо до висновку, що без організаційно-адміністративного впливу не можуть реалізуватися економічні методи управління, що є надзвичайно важливим, тому що вони забезпечує чіткість, дисциплінованість і порядок роботи колективу. Організаційно-адміністративні методи здійснюють прямий вплив на об'єкт управління через накази, розпорядження, оперативні вказівки, контроль за їх виконанням, систему адміністративних засобів підтримання трудової дисципліни. Ці методи регламентуються правовими актами трудового й господарського законодавства, основною метою яких є правове регулювання відносин між керівником і підлеглим, зміцнення законності, захисту прав і законних інтересів підприємства та його працівників відповідно до Кодексу законів про працю та інших законодавчих актів [2].

Узагальнюючи висвітлене в даній тезисній публікації окреслено суть основних функцій та методів управління як способу впливу в досягненні цілей підприємства, що є особливо важливими в період становлення ринкових

відносин. Дані методи сьогодні є сукупністю способів і прийомів впливу на колектив працівників та окремих виконавців з метою досягнення встановлених цілей. За їх допомогою орган управління впливає на окремих працівників і підприємство у цілому. Нами наведені схеми прикладів досліджень, що стосується ефективного господарювання окремих сільськогосподарських підприємств Волинської області завдяки широкому застосуванню економічних та організаційно-адміністративних методів управління. Підсумовуючи слід відмітити, що управлінські методи своєю головною метою ставлять забезпечення певних результатів в сучасному підприємстві та розв'язанні соціальних і економних проблем суспільства.

Джерела

1. Закон України "Про підприємництво". *Галицькі контракти.* 1998. № 8. С. 129–159.
2. Загальна економіка: підручник / за ред. І. Ф. Радіонової К.-Подільський, 2002. С. 200–218.
3. *Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчпн М. І., Піча Ю. В.* Економіка підприємства. К.: Каравела; Львів: Новий світ - 2000, 2001. С. 298.
4. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропивного. 2-ге вид. К.: КНЕУ, 2000. С. 76–88.
6. Економіка підприємства: збірник практичних задачі і конкретних ситуацій: навч. посіб. / за ред. С. Ф. Покропивного. К.: КНЕУ, 1999. С. 97–106.
7. Економіка підприємства: навч. посіб. / Л. М. Горбач, В. О. Котляров. Київ: Кондор, 2021. С. 121–128.

В. В. БИЦЮК

здобувачка вищої освіти,
Філія Класичного приватного університету у місті Кременчук

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ МАРШРУТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних умовах логістика та транспортні перевезення є складовими ефективного функціонування підприємств. Оптимізація транспортних маршрутів за рахунок зниження витрат, скорочення часу доставки та підвищення якості обслуговування клієнтів. Впровадження інноваційних методів планування маршрутів дозволяє значно підвищити ефективність транспортної системи підприємства.

Ефективне планування транспортних маршрутів є критично важливим для підприємств, які займаються логістикою та перевезеннями. Інноваційні методи дозволяють зменшити витрати, скоротити час доставки та підвищити екологічну ефективність транспорту.

Основні інноваційні методи допомагають підприємствам, які займаються транспортними потоками, підвищують ефективність, знижують витрати та покращують якість обслуговування. Ось кілька ключових інновацій:

1. Використання сучасних алгоритмів оптимізації: методи машинного навчання, генетичні алгоритми та евристичні методи, дозволяють зберігати оптимальні маршрути в умовах мінливого транспортного середовища [1].

2. Інтеграція геоінформаційних систем у процес планування маршрутів дає можливість отримати реальні дорожні умови, пробки, обмеження швидкості та інші фактори [3].

3. Інтелектуальні транспортні системи Use IoT (Інтернет речей) використовуються для збору даних у реальному часі маршруту та дозволяють адаптуватись відповідно до поточних дорожніх умов і забезпечують динамічне управління транспортними потоками [1].

4. Використання моделювання та симуляції транспортних потоків комп'ютерних моделей дозволяє прогнозувати завантажуваність доріг, тестувати різні сценарії та підвищувати ефективність логістичних процесів.

5. Автоматизація та впровадження штучного інтелекту в управління транспортними маршрутами зменшує час обробки даних, передбачати можливість затримки та забезпечити більш точне планування.

6. Використання альтернативних транспортних засобів, а саме: застосування транспортних рішень, направлених на використання екологічних засобів переміщення: електровантажівки, дрони для доставки малих вантажів або автономні транспортні засоби, які скорочують витрати на паливо та мінімізують вплив на довкілля.

Отже, застосування інноваційних методів у плануванні транспортних маршрутів дозволяє підприємствам оптимізувати логістичні процеси, знизити витрати та підвищити ефективність перевезень.

Інтеграція сучасних технологій, таких як штучний інтелект, геоінформаційні системи та автоматизація, покращення екологічності та гнучкості транспортних систем.

Джерела

1. *Міщенко В. В., Харченко М. В.* Логістичні інновації транспортних послуг. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали X наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Харків, 1 лист. 2021 р.). Харків: Іванченко І. С., 2021. С. 383–384.
2. *Харченко М. В.* Транспортно-логістична інфраструктура та її місце в соціально-економічній системі підприємств України. *Економічний простір*: зб. наук. пр. 2020. № 153. Дніпро: ПДАБА. С. 83–88.
3. *Харченко М. В., Цимбалістова О. А., Юденко Є. В.* Формування поняттєво-категорійного апарату геологістики в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво та інновації.* Київ: Вид. дім "Гельветика". 2020. Вип. 14, С. 76–78. http://www.eijournal.in.ua

Науковий керівник:
М. В. Харченко, канд. екон. наук

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

П. Г. ВАСІН
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЗРОБКА СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

У сучасному бізнес-середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, успіх компанії залежить не лише від якісних продуктів чи послуг, а й від ефективності її персоналу. Саме люди є рушійною силою будь-якого бізнесу, тому створення ефективної системи мотивації та стимулювання є одним з ключових завдань для будь-якого керівника. Тому дослідження процесу розробки такої системи, починаючи від аналізу потреб співробітників і закінчуючи оцінкою ефективності впроваджених заходів є актуальним науковим завданням.

Першим кроком на шляху до створення ефективної системи мотивації є детальний аналіз поточної ситуації в компанії. Необхідно провести дослідження, щоб зрозуміти, які саме мотиватори працюють для співробітників, а які — ні. Для цього можна використовувати різноманітні методи, зокрема, такі як [1]:

- опитування шляхом проведення анкетування співробітників, яке дозволить з'ясувати їхні очікування від роботи, рівень задоволеності, а також визначити основні мотиватори;
- індивідуальні бесіди з ключовими співробітниками, які допоможуть отримати більш детальну інформацію про їхні потреби та бажання;
- спостереження за поведінкою співробітників на робочому місці, які дозволять виявити неформальні групи, лідерів думок та інші важливі аспекти організаційної культури;
- аналіз даних про плинність кадрів, продуктивність праці, результати оцінювання, який допоможе виявити проблемні зони та визначити пріоритетні напрямки роботи.

На основі результатів проведеного аналізу формулюються цілі та завдання системи мотивації. Цілі можуть бути різними, але зазвичай вони спрямовані на збільшення продуктивності праці, зниження плинності кадрів та, відповідно, зменшення витрат на пошук і навчання нових співробітників, поліпшення якості роботи, формування привабливого іміджу компанії як роботодавця для залучення та утримання талановитих співробітників.

Формулювання цілей та завдань дозволяє визначити контури системи мотивації. Вона може включати в себе як матеріальні, так і нематеріальні стимули. Серед матеріальних стимулів виділимо:

- конкурентну заробітну плату, яка виступає одним з основних мотиваторів для більшості співробітників;
- премії за досягнення певних результатів, що стимулює працівників до більш високої продуктивності;
- нарахування бонусів за різні досягнення (досягнення планових показників, впровадження нових ідей тощо);
- надання соціальних пільг (медичне страхування, додаткові відпустки, знижки на продукцію компанії)

Серед нематеріальних стимулів виділимо [2]:

- можливість професійного розвитку та кар'єрного зростання;
- публічне визнання досягнень співробітників, нагороди, грамоти та ін.;
- надання можливостей для навчання та підвищення кваліфікації;
- створення комфортної робочої атмосфери.

Впровадження розробленої системи мотивації передбачає доведення до відома всіх співробітників про нові правила та умови мотивації, а також забезпечення їх однозначного розуміння. Обов'язковим є дотримання впровадженої системи з боку вищого менеджменту.

Оцінка ефективності системи мотивації повинна проводитись регулярно за допомогою різних інструментів. Зокрема, регулярні опитування дозволяють відстежувати зміни в рівні задоволеності співробітників та ефективність впроваджених заходів. Також, порівняння показників діяльності компанії до і після впровадження системи мотивації дозволяє оцінити її ефективність. Важливим також є спостереження за поведінкою співробітників на робочому місці, адже воно дозволяє виявити зміни в їхній мотивації та задоволеності роботою.

Розробка ефективної системи мотивації та стимулювання персоналу є складним і багатогранним процесом, який вимагає індивідуального підходу до кожної компанії. Однак, інвестуючи час і ресурси в розробку та впровадження такої системи, компанія може досягти значних успіхів у підвищенні продуктивності праці, зниженні плинності кадрів та створенні позитивного іміджу на ринку праці.

Джерела

1. *Ведерніков М. Д., Волянська-Савчук Л. В., Зелена М. І.* Формування мотивації персоналу підприємства. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту*. Економічні науки. 2020. № 3. С. 239–247. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_3_44
2. *Ковальчук В. Г., Лавришина В. Г.* Мотивація як фундаментальна складова управління підприємством. *Економіка та право*. 2018. № 3. С. 80–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpr_2018_3_9

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

С. В. ЗАКРЕВСЬКИЙ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СПІВРОБІТНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ

В умовах ринкової економіки, де конкуренція постійно зростає, а вимоги до якості продукції та послуг стають все більш жорсткими, успіх будь-якого підприємства безпосередньо залежить від ефективності роботи його співробітників. Ключовим фактором досягнення високої продуктивності праці є чітке розуміння кожним працівником своєї ролі в загальному процесі, усвідомлення власної відповідальності за результати роботи та прагнення до досягнення поставлених цілей.

Управління відповідальністю — це складний і багатогранний процес, який включає в себе ряд взаємопов'язаних аспектів. Це і чітке визначення обов'язків кожного співробітника, і створення системи моніторингу та оцінки результатів праці, і впровадження ефективної системи мотивації.

Основні аспекти управління відповідальністю:

Чітке визначення обов'язків: Основою ефективного управління відповідальністю є чітке визначення обов'язків кожного співробітника. Кожен працівник повинен чітко розуміти, що від нього очікується, які завдання він повинен виконувати, які результати повинен досягти. Для цього необхідно розробити чіткі посадові інструкції, які містять детальний опис функціональних обов'язків, прав та зони відповідальності кожного співробітника. Важливо також регулярно проводити інструктажі, навчання та співбесіди з керівником, щоб переконатися, що співробітники правильно розуміють свої обов'язки та вимоги до їх виконання.

Постановка SMART-цілей: Для того, щоб співробітники могли ефективно працювати та досягати високих результатів, необхідно ставити перед ними чіткі та зрозумілі цілі. Цілі повинні бути сформульовані за принципом SMART, тобто бути:

Конкретними (Specific): чітко визначеними та зрозумілими.

Вимірними (Measurable): мати кількісні або якісні показники, за якими можна оцінити їх досягнення.

Досяжними (Achievable): реальними для виконання в наявних умовах.

Релевантними (Relevant): відповідати стратегічним цілям підприємства.

Обмеженими в часі (Time-bound): мати чітко визначені терміни виконання.

Делегування повноважень: Важливим аспектом управління відповідальністю є делегування повноважень. Передача співробітникам необхідних повноважень для виконання поставлених завдань дає їм можливість проявити ініціативу, приймати самостійні рішення та нести відповідальність за їх наслідки. Це сприяє підвищенню мотивації співробітників, розвитку їх професійних навичок та зростанню їх впевненості в собі.

Система моніторингу та оцінки результатів: Для ефективного управління відповідальністю необхідно впровадити систему моніторингу та оцінки результатів праці співробітників. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми, аналізувати причини їх виникнення та вносити корективи в роботу. Регулярний моніторинг виконання завдань, проведення оцінки ефективності праці, надання зворотного зв'язку співробітникам — все це сприяє підвищенню їх відповідальності та мотивації.

Система заохочення та покарання: Важливим елементом управління відповідальністю є впровадження ефективної системи мотивації, яка включає як матеріальні, так і нематеріальні заохочення за досягнення високих результатів. Це можуть бути премії, бонуси, підвищення заробітної плати, кар'єрне зростання, публічне визнання заслуг тощо. Водночас необхідно чітко прописати санкції за невиконання обов'язків, порушення трудової дисципліни, завдання матеріальної шкоди підприємству.

Методи управління відповідальністю:

Управління за цілями (MBO): Цей метод передбачає спільне визначення цілей співробітниками та керівником, розробку плану їх досягнення та регулярний моніторинг прогресу.

Ключові показники ефективності (KPI): Використання кількісних показників для оцінки ефективності роботи співробітників дозволяє об'єктивно оцінити їх внесок у досягнення цілей підприємства.

360-градусна оцінка: Оцінка співробітника з боку керівника, колег, підлеглих та клієнтів дає можливість отримати всебічну інформацію про його професійні та особистісні якості.

Система балансованих показників (BSC): Ця система дозволяє оцінити ефективність роботи співробітників з урахуванням фінансових, клієнтських, внутрішніх та інноваційних аспектів.

Ефективне управління відповідальністю співробітників є важливим фактором успіху будь-якого підприємства. Воно дозволяє підвищити продуктивність праці, досягти поставлених цілей та забезпечити стабільний розвиток бізнесу. Для цього необхідно чітко визначити обов'язки кожного співробітника, поставити перед ним чіткі цілі, делегувати йому необхідні повноваження, впровадити систему моніторингу та оцінки результатів, а також ефективну систему мотивації.

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

В. В. КУЦОКОНЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ

Віддалена робота стала невід'ємною частиною сучасного бізнес-середовища, особливо після пандемії COVID-19 та початком військових дій. Це ставить нові виклики перед системами управління персоналом, які повинні адаптуватися до змін та забезпечувати ефективну роботу співробітників поза межами офісу.

Особливості управління віддаленим персоналом:

Комунікація: Ефективна комунікація є ключовим фактором успішної віддаленої роботи. Необхідно забезпечити співробітників необхідними інструментами для спілкування (месенджери, відеоконференції), встановити чіткі правила комунікації, регулярно проводити онлайн-зустрічі та наради.

Контроль: Контроль виконання завдань при віддаленій роботі повинен бути гнучким та орієнтованим на результат. Важливо використовувати системи обліку робочого часу, відстеження прогресу проектів, регулярно проводити оцінку ефективності праці.

Мотивація: Підтримка мотивації віддалених співробітників вимагає особливої уваги. Необхідно розробляти системи заохочення, які враховують специфіку віддаленої роботи, проводити онлайн-корпоративні заходи, підтримувати позитивну атмосферу в команді.

Навчання та розвиток: Співробітники, які працюють віддалено, потребують доступу до навчальних матеріалів, онлайн-курсів, вебінарів. Важливо забезпечити їм можливості для професійного розвитку та підвищення кваліфікації.

Організація робочого простору: Комфортне та ергономічне робоче місце впливає на продуктивність та здоров'я співробітників. Підприємство може надати рекомендації щодо організації домашнього офісу, а також забезпечити співробітників необхідним обладнанням.

Напрямки удосконалення системи управління персоналом:

Впровадження цифрових технологій: Використання спеціалізованих платформ для управління проектами, співпраці, комунікації та обліку робочого часу дозволяє оптимізувати процеси та підвищити ефективність роботи.

Розробка гнучких політик та процедур: Врахування індивідуальних потреб співробітників, можливість гнучкого графіку роботи, довірчий підхід до контролю — все це сприяє підвищенню мотивації та лояльності.

Підтримка корпоративної культури: Організація віртуальних командних заходів, онлайн-спілкування, спільних проектів допомагає підтримувати зв'язок між співробітниками та формувати корпоративну культуру.

Забезпечення інформаційної безпеки: Впровадження заходів для захисту конфіденційної інформації, навчання співробітників правилам інформаційної безпеки є важливим аспектом управління віддаленим персоналом.

Турбота про психологічне здоров'я: Віддалена робота може призвести до соціальної ізоляції та емоційного вигорання. Важливо забезпечити співробітників доступом до психологічної підтримки, проводити тренінги з управління стресом.

Удосконалення системи управління персоналом в умовах віддаленої роботи є необхідною умовою для забезпечення ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Впровадження цифрових технологій, гнучких політик, підтримка корпоративної культури та турбота про психологічне здоров'я співробітників дозволять максимально використати переваги віддаленої роботи та мінімізувати її недоліки.

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

Є. С. ЛИМАРЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах динамічного розвитку бізнесу, підготовка кадрового резерву є стратегічним завданням для будь-якого підприємства. Ефективна система підготовки резерву дозволяє забезпечити безперервність управління, швидко заміщати вакантні посади кваліфікованими спеціалістами, підвищувати мотивацію та лояльність персоналу.

Традиційні методи підготовки кадрового резерву:

Планування кар'єри: Визначення потенційних кандидатів на ключові посади, розробка індивідуальних планів розвитку, створення можливостей для професійного зростання.

Наставництво: Закріплення за кожною кандидатом досвідченого наставника, який передає свої знання, досвід та надає підтримку в розвитку.

Ротація: Переміщення співробітників на різні посади для розширення їх професійного кругозору та оволодіння новими навичками.

Навчання: Організація тренінгів, семінарів, курсів підвищення кваліфікації за професійними та управлінськими напрямками.

Участь у проектах: Залучення кандидатів до реалізації важливих проектів, де вони можуть проявити свої здібності та отримати досвід роботи в команді.

Напрямки удосконалення технології підготовки:

Впровадження компетентнісного підходу: Визначення ключових компетенцій для кожної посади та оцінка кандидатів на відповідність цим компетенціям.

Використання сучасних методів навчання: Застосування онлайн-курсів, вебінарів, симуляцій, гейміфікації для підвищення ефективності навчання та залучення кандидатів.

Індивідуалізація програм розвитку: Розробка індивідуальних планів навчання та розвитку, враховуючи потреби та потенціал кожного кандидата.

Оцінка ефективності підготовки: Впровадження системи оцінки результатів навчання та розвитку кандидатів, аналіз їх готовності до зайняття керівних посад.

Створення системи мотивації: Розробка системи заохочення для кандидатів, які успішно проходять програми підготовки кадрового резерву.

Залучення топ-менеджменту: Активна участь керівників вищої ланки в процесі підготовки кадрового резерву, делегування їм ролі наставників та коучів.

Удосконалення технології підготовки кадрового резерву є важливим фактором успішного розвитку підприємства. Впровадження сучасних методів навчання, індивідуалізація програм розвитку, оцінка ефективності підготовки та створення системи мотивації дозволять підготувати висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно керувати підприємством в майбутньому.

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

О.С. НІССОВ
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Організаційна культура — це сукупність цінностей, норм, переконань, звичок та символів, які поділяють усі члени організації. Вона виступає невидимою силою, що формує поведінку співробітників, визначає їхню задоволеність роботою та, зрештою, впливає на ефективність діяльності підприємства. Формування сильної та позитивної організаційної культури є ключовим фактором успіху будь-якого підприємства, адже саме вона забезпечує:

• єдність цілей, тому що співробітники розуміють, до чого прагне компанія, і спрямовують свої зусилля на досягнення спільних результатів;

• лояльність персоналу, адже співробітники відчувають себе частиною команди, що підвищує їхню задоволеність роботою та знижує плинність кадрів;

• інноваційну спрямованість компанії, адже сприятлива атмосфера сприяє виникненню нових ідей та їх впровадженню;

• формування конкурентних переваг з огляду на те, що унікальна культура допомагає компанії виділитися на ринку та залучити талановитих співробітників [2].

На формування організаційної культури впливають різноманітні фактори, серед яких виділимо: засновників компанії, тому що саме їх цінності, візії та стиль управління значною мірою визначають культуру організації; керівництво компанії, яке через свої рішення та комунікацію з персоналом виступають потужним інструментом формування культури; безпосередньо співробітники, які вносять свій внесок у формування культури своїми діями та взаємодією з колегами; зовнішнє середовище (конкуренція, економічна ситуація, соціальні зміни та ін.).

Формування організаційної культури — це тривалий і комплексний процес, який включає в себе кілька етапів:

1) діагностика поточного типу культури шляхом аналізу сильних і слабких сторін існуючої культури;
2) створення бачення бажаної (майбутньої) культури, яка відповідає стратегічним цілям компанії;
3) планування заходів, спрямованих на трансформацію культури;
4) реалізація запланованих заходів, залучення співробітників до процесу змін;

5) періодична оцінка ефективності змін та внесення необхідних коректив.

Для формування бажаної культури можна використовувати різноманітні інструменти, серед яких виділимо [1]:

- корпоративні цінності, які будуть служити орієнтиром для всіх співробітників;
- система нагородження та визнання, яка заохочує бажану поведінку;
- корпоративні ритуали та традиції, які зміцнюють зв'язки між співробітниками;
- використання різних каналів комунікації для поширення інформації та залучення співробітників до обговорення важливих питань;
- проведення тренінгів та семінарів, спрямованих на формування необхідних компетенцій у співробітників;
- розвиток лідерських якостей у керівників, які зможуть стати прикладом для наслідування.

Наголосимо на важливості ролі лідера в формуванні організаційної культури, адже керівник відіграє ключову роль у формуванні організаційної культури. Саме він задає тон, визначає напрямок розвитку компанії і створює атмосферу, в якій співробітники почуваються комфортно та мотивовано. Ефективний лідер своїми діями демонструє важливість корпоративних цінностей, будує довірливі відносини зі співробітниками, заохочує співробітників до прояву творчості та нових ідей і всіма доступними засобами підтримує ініціативу, регулярно оцінює роботу співробітників і надає їм конструктивну зворотну інформацію.

Отже, формування організаційної культури — це тривалий і комплексний процес, який вимагає систематичних зусиль з боку керівництва та всіх співробітників. Сильна і позитивна культура є запорукою успіху компанії, оскільки вона забезпечує єдність, лояльність, інноваційність та конкурентні переваги.

Джерела

1. *Грищенко Н. В.* Корпоративна культура як елемент системи управління персоналом. *Вісник НТУ "ХПІ"*. 2018. № 15(1291). С. 17–20.
2. *Кравченко В.* Роль корпоративної культури підприємства в концепції організаційних змін. *Науковий вісник Одеського нац. економічного ун-ту*. 2021. № 10. С. 120–145.

О. І. БОГДАН
канд. екон. наук, доц.

А. А. ТРОЯН
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних міжнародних умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності зовнішнє середовище розвивається високими темпами та визначає нові фактори функціонування, що вимагає від підприємства підвищувати ефективність своєї діяльності та конкурентоспроможності. Активність підприємства насамперед має бути спрямована на здійснення ефективного виробництва. При цьому основне завдання полягає не лише у досягненні певних фінансових показників, а й у задоволенні потреб клієнта.

Вагомим аспектом у встановленні ключових позицій на ринку є оновлення видів продукції, випуск нових товарів для скорочення залежності від одного товару та підвищення рівня продажів. Розробка нових технологій, застосування високотехнологічного обладнання та досягнень науково-технічного прогресу є основним питанням ефективного функціонування підприємства.

По-перше, це збільшує рівень продуктивності праці.

По-друге, скорочує собівартість товарів та послуг.

По-третє, підвищує якість процесу контролю за організацією праці.

Підприємство, вивчаючи неконтрольовані чинники (зовнішньоторговельна політика держави, рівень розвитку економіки, умови функціонування ринку, ємність зарубіжних ринків, ступінь конкуренції, інтереси споживачів, динаміка курсів обміну, транспортні тарифи та визначники конкурентних переваг на території країни базування підприємства), бере до уваги існуючі резерви, встановлює чинники підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

До факторів, які підприємство може регулювати та змінювати, можна віднести зовнішні ринки збуту продукції; питому вагу підприємства на ринку; конкурентні стратегії підприємства; інформаційний супровід зовнішньоекономічної діяльності; умови контрактів; експортні можливості підприємства; співвідношення вимог споживачів із якістю продукції; асортимент товарів; функціонування системи продажу підприємства; витрати на виробництво та реалізацію продукції; цінова політика, керування якістю. Технологія проведення маркетингового дослідження передбачає наявність двох взаємозалежних частин: по-перше, дослідження зовнішніх змінних, яке, як правило,

не піддається регулюванню з боку керівництва підприємства, для успішної зовнішньоекономічної діяльності потрібне гнучке пристосування до них, по-друге, аналіз внутрішніх складових підприємства та реакцій зміни у навколишньому середовищі.

Для розвитку матеріально-технічної бази виробництва необхідно модернізувати наявне на підприємстві обладнання та закуповувати нові лінії. Залучення іноземних інвестицій та нових технічних розробок і методів управління, що приходять з ними, надасть потужний поштовх підприємству для становлення власного конкурентоспроможного виробництва.

Для підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій підприємства можна запропонувати використання складної системи збуту, в якій, крім власних збутових каналів, використовуються різні незалежні збутові посередники. У практиці міжнародної торгівлі до 65 % товарів продається через посередницькі фірми.

Отже існують такі шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства:

- розширення асортименту продукції, що поставляється на експорт;
- розширення географічних кордонів експорту;
- збільшення частки експорту країн далекого зарубіжжя у загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту;
- оновлення виробничих фондів, впровадження нових технологій виробництва;
- використання збутових посередників;
- підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, доведення рівня її якості до світових стандартів;
- широке застосування маркетингу у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- застосування сучасних форм управління та організації виробництва, підвищення рівня кваліфікації персоналу;
- підвищення науково-технічного потенціалу;
- удосконалення автоматизованої системи управління зовнішньоекономічною діяльністю;
- використання систем електронної торгівлі.

Таким чином, можна зробити висновок, що підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства передбачає необхідність удосконалення методики постійного моніторингу контрольованих та неконтрольованих факторів для можливості прийняття оперативних рішень при коригуванні зовнішньоекономічної стратегії підприємства у разі необхідності.

Джерела

1. *Акименко О. Ю.* Формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортно орієнтованого виробництва. *Наук. вісник Ужгородського нац. ун-ту*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24 (1). С. 5–9.

2. *Калайтан Т. В., Шурпенкова Р. К., Сарахман О. М.* Резерви зростання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 24. С. 97–102.

І. М. БОЛГАР
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВПЛИВ ОПТИМІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

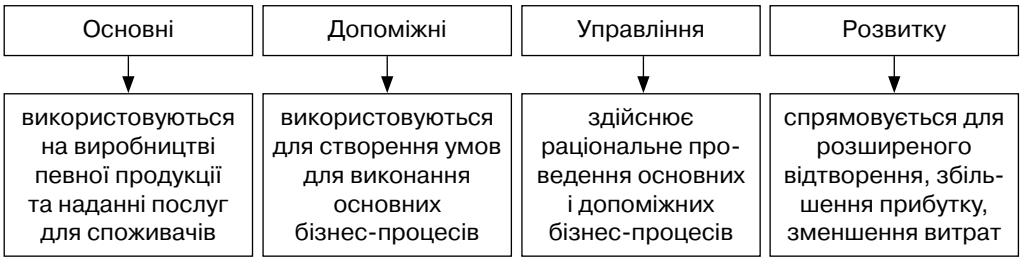
Оптимізація бізнес-процесів у сучасних умовах господарювання підприємств є ключовим інструментом для підвищення конкурентоспроможності, ефективності діяльності підприємства, скорочення витрат і адаптації до швидкозмінного середовища.

Одним із ефективних та доступних способів утримати та посилити позиції підприємства на ринку є оптимізація бізнес-процесів як на рівні галузевих стратегій створення цінності продукції або послуг, так і на рівні ключових внутрішніх бізнес-процесів.

Виробництво будь-якої продукції на підприємстві відбувається за організацією певних бізнес-процесів. Ці процеси поділяються на:

– основні;
– допоміжні;
– управління;
– розвитку.

Основні бізнес-процеси безпосередньо використовуються на виробництві певної продукції та наданні послуг для споживачів. Допоміжні бізнес-процеси використовуються для створення необхідних умов для виконання основних бізнес-процесів. Управління бізнес-процесами здійснює раціональне проведення основних і допоміжних бізнес-процесів з метою досягнення кращих результатів виробництва певного продукту, або надання послуг (рис.).

Організація бізнес-процесів на підприємстві [1]

Бізнес-процеси розвитку спрямовуються для розширеного відтворення виробництва, збільшення доданої вартості на підприємстві, зменшення витрат на виробництво та збільшення прибутку. Отже у підприємства всі види бізнес-процесів мають бути задіяні в процесі виробництва, функціонувати як єдиний життєвий організм, спрямований на досягнення основної мети підприємства — збільшення прибутку і на цій основі здійснення розширеного відтворення.

Слід зазначити, що поняття "бізнес-процес" є багатозначним, а тому не має єдиного його визначення. Теоретично можна допустити, що бізнес-процес — це обмежений комплекс діяльності, що має такі поняття, як: "вхід"; "процес"; "вихід"; "управління"; "постачальник процесу"; "клієнт процесу" (споживачі продукту або послуги).

Отже, під бізнес-процесом розуміється структурована послідовність дій з виконання певного виду діяльності на всіх етапах життєвого циклу предмета діяльності — від створення концептуальної ідеї через проектування до реалізації і результату (здача в експлуатацію об'єкта, постачання продукції, надання послуг, закінчення певної фази діяльності), тобто певний системно-замкнений процес" [2; 3].

Оптимізація бізнес-процесів у сучасних умовах є ключовим інструментом для підвищення ефективності діяльності підприємства, скорочення витрат і адаптації до швидкозмінного середовища. Ось основні напрями оптимізації бізнес-процесів:

1. Впровадження цифрових технологій:
   - Автоматизація: Використання програмного забезпечення для автоматизації повторюваних завдань, таких як облік, управління запасами, фінансовий аналіз.
   - Цифрові платформи: Інтеграція CRM, ERP, BPM-систем для централізованого управління процесами.
   - Штучний інтелект і машинне навчання: Використання для прогнозування, аналізу даних та персоналізації рішень.
2. Аналіз і реінжиніринг бізнес-процесів:
   - Моделювання процесів: Використання інструментів для візуалізації й аналізу процесів (наприклад, BPMN, ARIS).
   - Виявлення вузьких місць: Аналіз "вузьких місць" і причин низької продуктивності.
   - Реорганізація: Перебудова процесів для зниження зайвих етапів і збільшення швидкості виконання.
3. Адаптація до гнучких методологій:
   - Agile: Гнучке управління проектами для швидкої адаптації до змін.
   - Lean: Мінімізація втрат і зосередження на створенні цінності для клієнта.
   - Kanban: Оптимізація управління завданнями шляхом візуалізації процесів.
4. Орієнтація на клієнта:

- Персоналізація: Аналіз потреб клієнтів для покращення їхнього досвіду.
- Покращення якості обслуговування: Зменшення часу відповіді на запити клієнтів, зручність сервісів.
- Омніканальність: Інтеграція всіх каналів комунікації для забезпечення безперервності взаємодії.

5. Оптимізація управління ресурсами:
   - Управління людськими ресурсами: Розвиток навичок персоналу, використання HRM-систем.
   - Зниження операційних витрат: Впровадження енергоефективних рішень, оптимізація логістики.
   - Аутсорсинг: Передача непрофільних завдань стороннім виконавцям.
6. Аналіз даних і використання Big Data:
   - Збір і аналіз даних: Використання даних для прийняття рішень на основі доказів.
   - Прогнозування тенденцій: Аналіз великих даних для розуміння ринку та поведінки клієнтів.
   - Візуалізація: Використання аналітичних платформ для представлення даних у зрозумілому вигляді.
7. Підвищення прозорості бізнесу:
   - Моніторинг KPI: Регулярне відстеження ключових показників ефективності.
   - Цифровий аудит: Автоматизація перевірки процесів і забезпечення відповідності стандартам.
8. Впровадження інновацій:
   - Дизайн-мислення: Використання креативного підходу для вирішення бізнес-проблем.
   - Інноваційні продукти та послуги: Розробка нових пропозицій для клієнтів.
   - Гібридні моделі роботи: Поєднання віддаленої та офісної роботи для підвищення продуктивності.
9. Екологічна відповідальність:
   - Зелені технології: Скорочення екологічного впливу бізнесу.
   - Екологічний аудит: Оцінка впливу діяльності на довкілля.
   - Стійкий розвиток: Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських принципів (ESG).

Оптимізація бізнес-процесів дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними, знижувати витрати і підвищувати якість послуг або продуктів. Вибір конкретних напрямів залежить від специфіки бізнесу, ринкових умов та стратегічних цілей.

Джерела

1. *Чорнобай Л. І., Дума О. І.* Бізнес-процеси підприємства: класифікація та структурно-ієрархічна модель. *Економічний аналіз.* 2015. Т. 22. № 2. С. 171–182.

2. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Сіменко, Т. Д. Косової. К.: Центр учбової літ., 2013. 384 с.
3. *Демиденко В. В.* Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek 2015 11 45

Науковий керівник:
Ю. М. Заволока, канд. екон. наук, доцент

Т. М. БОЛГАР
д-р екон. наук, проф.,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСТВА МІЖ БАНКАМИ ТА ФІНТЕХ-КОМПАНІЯМИ

Поява нових гравців на ринку фінансових послуг, прихід потужних іноземних банків та зміна фінансової поведінки домогосподарств спонукала вітчизняні банки до відстежування змін світових тенденцій у банківському секторі, зокрема тенденції діджиталізації, а отже, до впровадження інноваційних технологій, технологій штучного інтелекту в нові форми взаємодії зі стейкхолдерами (клієнтами, іншими банками тощо).

Національний банк України розробив нову Інституційну стратегію Національного банку України на період до 2025 року, яка орієнтована на максимізацію цінності для клієнтів, відповідає на виклики сьогодення та сприятє модернізації та розвитку регулятора фінансового сектору України.

Стратегія реалізовуватиметься за трьома стратегічними напрямами розвитку та деталізується у 12 стратегічних цілях [1]:

1) "сприяння відновленню та розвитку економіки:
   – підтримання макростабільності;
   – відновлення кредитування економіки;
   – розвиток ринку фінансових послуг;
   – розвиток інфраструктури ринків капіталу;
2)цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки:
   – розвиток безготівкової економіки;
   – підвищення рівня фінансової інклюзії;
   – розвиток інновацій фінансового сектора;
   – кіберзахист фінансового сектора;
3) інституційний розвиток та операційна досконаліть Національного банку:
   – підвищення операційної ефективності;
   – партнерство та комунікація зі стейкхолдерами Національного банку;

– цифрова трансформація Національного банку;
– Національний банк — найкращий роботодавець".

Реалізація концепції передбачає розвиток обчислювальної інфраструктури для розробки рішень на основі рішень штучного інтелекту та використання існуючої цифрової та фінтех-інфраструктури, яка включає 450 компаній, 270 інвесторів та понад 20 хабів.

У 2021 році штучний інтелект увійшов до трійки основних технологій розробки програмного забезпечення для вітчизняних фінтех-компаній. На сучасному етапі розвитку світової економіки оцифрування документів і послуг, застосування технологій штучного інтелекту стало трендом для багатьох компаній і банків. Видатний теоретик цифрового банкінгу, К. Скіннер, вважає, що "у довгостроковому періоді банки, що не мають цифрової стратегії, позбавлені перспектив зростання і конкурентоспроможності на ринку" [2].

Отже, більшість банків усвідомлюють необхідність застосування ІТ-технологій, зокрема, технологій штучного інтелекту, що є сьогодні вимогою часу. При цьому, банківські установи усвідомлюють, що потреба в ІТ-технолоігіях може бути вирішена через партнерство з фінтех-компаніями. Таке партнерство дозволяє їм швидко впроваджувати різні типи штучного інтелекту: технологію блокчейн, хмарні технології; інструменти аналізу великих даних; розробку та оновлення мобільних додатків та організацію операцій з криптовалютою.

Фінтекх або Фінансові технології (англ. *FinTech*) — технології, що застосовуються у фінансових службах, або використовуються для того, щоб допомогти компаніям керувати фінансовими аспектами свого бізнесу, включаючи нові програми та додатки, процеси та бізнес-моделі. Сьогодні фінтех є основою для усіх онлайн-транзакцій — переказів грошей, кредитування, сплати комунальних платежів тощо. До фінтеху себе відносять як численні технологічні стартапи, так і великі організації, які намагаються поліпшити та оптимізувати фінансові послуги.

З точки зору процедур термін "FinTech" належить до нових додатків, процесів, продуктів або бізнес-моделей у сфері фінансових послуг, що складається з однієї або кількох додаткових фінансових послуг, які надаються цілком або здебільшого через інтернет. Послуги можуть надаватися одночасно різними незалежними постачальниками, до числа яких, як правило, входить не менш одного ліцензованого банку або страхової компанії. Їх взаємодія поміж собою забезпечується через інтерфейси API та регулюється спеціальними законами і актами, такими, наприклад, як Європейська директива платіжних послуг (англ. European Payment Services Directive) [3]. Головною властивістю фінтех-компаній є здатність створювати інновації.

Сьогодні процес діджиталізації в банківському секторі пішов набагато далі, ніж просто оцифрування документів та використання банківських карток: діджиталізація впливає на технології та надання послуг, а також на розробку та запуск нових фінансових послуг, що, у свою чергу, впливає на якість фінансових послуг та корпоративну культуру банків. Однією з клю-

чових світових тенденцій діджиталізації банківського сектору є зростаючий інтерес фінансових установ до фінтех-стартапів, які генерують нові ідеї та регулюють процес створення, розробки та впровадження ідей, а також регулюють процес їх фактичної реалізації. Агентами, які активно надають інноваційні інформаційні технології ринку фінансових послуг та його установам, і є фінтех-компанії.

Наразі у світі існує кілька моделей взаємодії між банками та фінтех-компаніями [4, с. 223]:

- повна відсутність кооперації та будь-яких економічних зв'язків;
- "точкова" співпраця (нерегулярні замовлення /купівля банками фінтехрозробок);
- інвестування банками діяльності з розробки і впровадження стартап-проєктів, пов'язаних із фінансовими технологіями;
- систематична співпраця (партнерство) у довгостроковому періоді.

Провідні світові банки все частіше взаємодіють з фінтех-компаніями за допомогою двох останніх із зазначених моделей взаємодії. Ігнорування ролі фінтех-компаній у розвитку сучасного банківського сектору чи конкуренція з ними є певною програмою дій банків.

Сьогодні фінтех-компанії — це високоінноваційні, динамічні структури. Вони можуть швидко реорганізовувати свою діяльність та адаптуватися до мінливих потреб нового покоління споживачів. Партнерство між банками та цими компаніями відкриває такі можливості:

• банки можуть впроваджувати новітні інформаційні технології для моніторингу своєї клієнтської бази (відстежувати свою клієнтську базу, розуміти її очікування та потреби);

• аналізувати кредитні портфелі;

• управляти ризиками та реструктуризувати доходи банку (збільшувати частку комісійних доходів у загальному обсязі доходів банку, в тому числі шляхом запровадження гнучких тарифів на послуги).

Джерела

1. Стратегія Національного банку України до 2025 року [Електронний ресурс]. URL: http://surl.li/ojwkm
2. *Скіннер К.* Майбутнє банківської системи України за новітніми технологіями [Електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/12504076-kris-skinner-maybutnyebankivskoyi-sistemi-ukrayini-za-novitnimi-tehno logiyami
3. Європейська директива платіжних послуг [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_030-15#Text
4. *Холявко Н. І., Козлянченко О. М.* Світові тенденції діджиталізації банківського сектора. *Проблеми економіки*. 2021. № 2 (48). С. 217–224.

О. Ю. БОНДАРЕНКО
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У професійно-орієнтованих комунікаціях в публічному управлінні досить часто виникають ситуації, що характеризуються схильністю до виникнення конфлікту, тому критично важливо вміти правильно працювати з конфліктами. Проблематика конфліктів здавна привертає увагу вчених різних галузей науки. У науковій літературі представлено значний спектр поглядів на сутність цього феномена, його детермінанти та методи врегулювання. Конфлікт в сфері державного управління виникає також в процесі взаємодії державно-політичних інститутів, організацій та осіб, що здійснюють владні функції в рамках системи.

Професійна діяльність у сфері державної служби покликана виконувати функції держави і громади, що вимагає від посадовців не лише фахових знань та навичок, але й здатності ефективно розв'язувати конфлікти, що неминуче виникають у процесі виконання службових завдань. Конфлікт не завжди має негативний характер. Поряд із деструктивним впливом, конфлікт може позитивно впливати на структуру, динаміку і результативність соціально-психологічних процесів і слугувати для державних службовців і посадових осіб джерелом їх самовдосконалення і саморозвитку.

У зв'язку з цим постає проблема підготовки фахівців державної служби з огляду на попередження, вирішення, мінімізації наслідків та недопущення конфліктних ситуацій.

Сучасні науковці приділяють значну увагу питанням, пов'язаним із конфліктами, їх попередження, виникнення та припинення. Л. Аверченко, Л. Беззубко, Л. Герасина, Д. Дзвінчук, Н. Нижник, М. Панов, Н. Остова, С.Серьогін, С. Хаджирадєва та ін. дослідники розглянули причини виникнення конфліктів, склад суб'єктів конфліктних відносин; окреслили проблеми класифікації конфліктів; дослідили стратегії, методи та інструменти управління конфліктами, стратегії боротьби з ними. Питанням, пов'язаним з переговорним процесом присвятили свою увагу такі закордонні науковці як Р. Фішер і У. Юрі.

Метою роботи є розкриття особливостей, визначення ключових проблем, механізмів та шляхів вдосконалення управління конфліктами в публічному управлінні.

1. У сфері публічного управління професійно-орієнтовані комунікації характеризуються схильністю до виникнення конфлікту, тому критично важ-

ливо вміти правильно працювати з конфліктами. Важливо усвідомлювати, що конфлікт є невід'ємною частиною людського життя і може мати як деструктивні, так і конструктивні наслідки, а сам конфлікт є не відхиленням від норми, а її різновидом. Негативні наслідки конфлікту настають лише разі його розвитку за деструктивним сценарієм, а розуміння природи конфлікту є першим кроком до його ефективного врегулювання. Конфлікт — це один із видів комунікації [1].

Управлінська практика визначає конфлікт як відсутність згоди або протистояння між двома або більше сторонами, якими можуть бути як окремі особи, так і групи людей. Але конфлікт виконує й важливу позитивну функцію. Він є виразом невдоволення або незгоди, інформуючи конфліктуючі сторін про їх інтереси і потреби. За певних ситуацій, коли негативні стосунки між людьми перебувають під контролем і принаймні одна зі сторін відстоює не лише особисті інтереси, але й інтереси організації в цілому, то конфлікти допомагають працівникам державної установи об'єднатись щодо вирішення принципово важливих питань, поліпшити морально-психологічний клімат у колективі.

Існує багато видів класифікації конфліктів. Для класифікації конфліктів можуть використовуватися різноманітні вихідні дані, зокрема для них можуть бути джерела конфлікту, його значимість, тип, зміст, соціальна форма, форма вираження, структура взаємин, соціальний результат або соціально-психологічний ефект. Конфлікти можуть бути класифіковані за різними критеріями, наприклад: явні (відкриті) та приховані (латентні); затяжні та короткочасні; повільні (слабкі) та інтенсивні (сильні); вертикальні (між рівнями ієрархії) та горизонтальні (між рівноправними сторонами) [2].

2. До об'єктивних факторів виникнення конфліктів, можна віднести ті обставини соціальної взаємодії людей, які призвели до зіткнення їхніх інтересів, думок, установок. Об'єктивні причини призводять до конфліктної ситуації [1].

Організаційно-управлінські причини конфлікту — це обставини, пов'язані зі створенням, розвитком і функціонуванням організацій, колективів, груп. Можна виокремити чотири типи таких причин, зокрема, структурно-організаційні, функціонально-організаційні, особистісно-функціональні, ситуативно-управлінські, соціально-психологічні причини конфліктів. Конфлікт виконує конструктивні функції конфлікту: виступає засобом активізації соціального життя групи, підтримує соціальну активність людей, є важливим джерелом розвитку особи, групи, міжособових відносин.

Висвітлює невирішені проблеми в діяльності групи. Через відкрите протистояння конфлікт звільняє групу від внутрішніх негативних чинників, знижує вірогідність застою і упадку групи. Конструктивний конфлікт функціонально сприяє розвитку взаєморозуміння між учасниками взаємодії.

Здатний виконувати функцію згуртування групи. В результаті група може набувати якісно нового стану, характеризуючись підвищеною згуртованістю та ефективністю у вирішенні спільних завдань. Сприяє пошуку продуктивних рішень проблем у колективах, орієнтованих на предметно-пізнавальну

діяльність. Оптимізує міжособистісні стосунки, може сприятливо впливати на взаємини в колективі.

3. Будь-які дії сторін, спрямовані на нанесення шкоди протилежній стороні можуть вважатися конфліктом. Понятійна схема, яка характеризує сутність конфлікту повинна охоплювати чотири основні характеристики: структуру, динаміку, функції і управління конфліктом [5].

Соціальний конфлікт — це конфлікт у соціальній сфері життя суспільства, наприклад, з приводу рівня заробітної плати, використання професійного і інтелектуального потенціалу, рівня цін на різні блага, з приводу реального доступу до цих благ в інших ресурсів, з приводу статусного положення соціальних суб'єктів в суспільстві [7].

Однак частіше поняття «соціальний конфлікт» вживається в широкому сенсі слова. У цьому контексті під соціальним конфліктом розуміється будь-яка форма боротьби, що виникає між різними елементами соціальної структури суспільства і, перш за все, між великими соціальними групами людей, якщо вони переслідують будь-які суспільно важливі цілі.

Саме в ній виникає і розвивається велика кількість соціальних протиріч, несвоєчасне вирішення яких сприяє появі соціальної напруженості і, в подальшому, зародженню соціальних конфліктів. Це сфера, в якій формується система соціальних відносин різних суб'єктів, в тому числі і в процесі подолання соціальних конфліктів [4].

4. До вирішення конфлікту необхідно вдаватись після його врегулювання. Формами вирішення конфлікту є позначені раніше стратегії конфліктної поведінки: догляд, пристосування, конфронтація, консенсус, компроміс[3].

Виділяють такі способи вирішення конфліктів, як комплекс адміністративних методів, комплекс педагогічних методів, комплекс організаційно-управлінських методів, комплекс індивідуально-психологічних методів, переговори, примирні процедури і посередництво. З метою проведення заходів примирення з'являється можливість співучасті в погоджувальних процедурах третьої сторони — "фасилітатор".

Посередництво (Медіація) являє собою вторгнення сторонньої не зацікавленої сторони в процес конфліктної взаємодії для пошуку компромісу і задоволення бажання обох сторін з метою вирішення конфлікту. Таким чином, варто наголосити, що швидке і повне вирішення конфліктних ситуацій є необхідністю для організації, так як надмірне загострення конфліктних протиріч і тривалий протиборство опонентів може привести організацію до загальної кризи і розпаду [6].

5. Для поширення управлінської політики організації і забезпечення її розуміння, необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

1. Необхідно забезпечити політику управління конфліктами релевантною для співробітників організації. На стадії призначення на посаду громадянин повинен бути ознайомлений з політикою управління конфліктами.

2. Розробити систему нагадування про цю політику регулярно.

Нагадування про користь практичного застосування політики в умовах, що змінюються і домагатися того, щоб державні службовці розуміли, які пра-

вила застосовуються і яку персональну відповідальність вони несуть в різних ситуаціях.

3. Надати адекватну інформацію про існуючі процедури і практики, що мають відношення до управління конфліктами.

4. Необхідно здійснювати векторизацію та керування. Забезпечити державних службовців необхідною інформацією, організувати проведення дискусій на тему механізмів вирішення конфліктів.

5. Надавати підтримку і визначити джерела необхідної допомоги для державних службовців, ознайомити персонал з переліком цих джерел.

6. Отже, керівник в професійній ситуації повинен завжди пам'ятати, що проблема виявлення причин виникнення конфліктів посідає ключове місце в пошуку шляхів їх запобігання й конструктивного розв'язання. Без знання рушійних сил розвитку конфліктів важко забезпечити ефективний регулюючий вплив. Недоцільно втручатися в природний розвиток конфлікту за наявності лише описової моделі. Втручання керівника в конфлікт є виправданим, коли окрім того, що відбувається під час конфлікту, у нього є відповіді на питання: чому події розвиваються саме так, а не інакше.

Системно-генетичний аналіз конфліктів дозволяє керівнику з'ясувати причини їх виникнення, виявити рушійні сили та фактори розвитку конфліктної взаємодії, що є основою для побудови пояснювальних моделей. Визначаючи причин появи конфліктів варто враховувати їх об'єктивно-суб'єктивний характер. Конструктивне перетворення конфліктних ситуацій можливе лише за умови своєчасного виявлення та комплексного врахування чотирьох груп факторів, а саме: об'єктивних, організаційно-управлінських, соціально-психологічних, особистісних.

Керівник повинен усвідомлювати, що проведення системно-функціонального аналізу конфлікту дозволяє визначити роль конфлікту стосовно учасників і соціального середовища. Цей вплив багатозначний, і його може бути розглянуто як функціональність конфлікту. Конфлікт функціональний у тому розумінні, що соціальні та психологічні процеси його розвитку впливають на психічний стан, поведінку та діяльність як безпосередніх учасників конфлікту, так і осіб, що їх оточують.

Для того, щоб розробити ефективний метод управління конфліктом необхідно мати знання про природу, особливості та методи подолання кризових явищ. Фахівець з персоналу повинен вміти проводити психологічний аналіз процесу розвитку конфліктної ситуації з урахуванням її сутності, цілей та можливого перебігу — це дасть йому підстави для формулювання висновків, реалізація яких в практиці управління персоналом установи надасть перспективу підтримки в колективі здорового морально клімату та попередження соціально психологічних конфліктів.

Більшість службовців схильні до компромісу, оскільки зазвичай саме цей метод вважається кращим. Однак, сучасні науковці засвідчують, що компроміс не є найбільш ефективним та дієвим методом вирішення конфліктів, а отже виникає необхідність розробити рекомендації щодо підвищення ефективності вирішення конфліктів в організації. Створення умов для здобуття

таких знань та умінь сприяють зниженню рівня конфліктності в організації та сприяють використанню позитивних можливостей конфлікту для росту персоналу та підвищення якості професійної діяльності.

Джерела

1. *Бабосов Є. М.* Конфліктологія: навч. посіб. Мінськ: Тетра-системс, 2000. 461 с.
2. *Кучабський О. Г.* Особливості соціального конфлікту як актуального чинника державного регулювання суспільних відносин [Електронний ресурс] / О. Г. Кучабський, О. І. Парубчак. *Ефективність державного управління.* 2012. Вип. 32. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_32_4.
3. *Мастенбрук У.* Управління конфліктними ситуаціями та розвиток організації. К: ІНФРА-М, 1996. 256 с.
4. *Самигін С. І., Столяренко Л. Д.* Психологія управління: навч. посіб. Мінськ: Фенікс, 1997. 512 с.
5. *Корнеліус Х., Фейр Ш.* Виграти може кожен. М.: Стрінгер, 1992.
6. *Миколаєнко Я. Ю.* Медіація, як ефективний засіб вирішення міжнародних конфліктів. *Наше право.* 2015. № 3. С. 184–188. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_3_31.
7. *Видай А.* Психологія конфліктності менеджменту, чи як керувати без конфліктів? / Конфліктні ситуації в трудових колективах. *Персонал.* 2001. № 4. С. 29–34.

Науковий керівник:
Г. О. Кузьменко, PhD, доцент

М. М. БРЯЗКАЛО

аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом
https://orcid.org/0009-0002-2407-8091

СУЧАСНА СТРУКТУРА РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УКРАЇНИ

Ринок інформаційних технологій (ІТ) України залишається важливою складовою економіки країни, при цьому демонструючи як ряд викликів, так й значні перспективи розвитку. За останні роки він зазнав значних змін та перетворень, що пов'язано як із загальними світовими тенденціями, так й з внутрішніми подіями, що відбуваються в країні.

Одним із найбільших секторів ринку ІТ в Україні є експорт ІТ-послуг. Українські компанії мають можливість запропонувати широкий спектр послуг, який охоплює розробку програмного забезпечення, забезпечення кібербезпеки, різноманітний консалтинг й аутсорсинг бізнес-процесів. Цей сектор є одним із найбільш динамічних, як в світі, так і в Україні, при цьому забезпечує значну частину валютних надходжень в економіку країни. Якщо розгля-

дати, експорт ІТ-послуг, то у першому кварталі 2024 року він склав майже 1,59 млрд дол. США, що менше на 5 % порівняно із аналогічним періодом 2023 року. Таке зниження пов'язане із такими чинниками, як скорочення іноземних замовлень й міграція компаній за кордон [1].

Розвиток ІТ-сектору в Україні має значний вплив на економіку країни. Завдяки експорту ІТ-послуг Україна отримує валютні надходження, що сприяє стабілізації економіки. Крім того, розвиток ІТ-галузі регулярно створює нові робочі місця й стимулює розвиток інших суміжних секторів економіки. При цьому ІТ-сектор має певну частку у валовому внутрішньому продукті (ВВП) України, хоча у 2024 р. вона зменшилася на фоні загального зменшення ВВП й становить 4,4 %. Поряд з цим даний сектор створює нові робочі місця, що сприяє створенню чи підтримці робочих місць для суміжних галузей, це підкреслює мультиплікативний ефект галузі на вітчизняну економіку [2].

Зростання розмірів ринку, який складається з понад 4 мільйонів робочих місць, вражає своєю масштабністю, попри макроекономічні виклики. Постійний попит на фахівців підкреслює його важливість і стійкість навіть у складні часи. Тільки за останній рік ринок поповнився 29 700 технічними спеціалістами, у той час, коли багато інших ринків праці стикаються зі скороченнями. Особливо високим рівнем відзначився попит на кваліфікованих кадрів у середині 2024 року, що мотивує роботодавців активно розвивати стратегії найму, щоб залучати та утримувати таланти, необхідні для реалізації своїх бізнес-цілей [3].

Соціальний вплив ІТ галузі також значний, це проявляється за рахунок зростання кількості ІТ-фахівців, що сприяє постійному підвищенню рівня освіти й професійної підготовки населення. Крім того, ІТ-технології змінюють спосіб життя громадян, надаючи нові можливості для комунікації, навчання та розваг.

Даний ринок характеризується регіональною концентрацією, так ключові центри ІТ-індустрії зосереджені в обласних центрах, зокрема у Києві й Львові, вони стали осередками розвитку технологічних стартапів й інновацій. Також є розвиток в інших крупних містах, таких як Дніпро, Харків й Одеса теж активно розвиваються в якості сучасних ІТ-хабів. Так до 2022 року дві третини загальних доходів ІТ-компаній були зосереджені в Києві, де було зареєстровано 3013 компаній, що становило 52,4 % від усіх активних ІТ-компаній в Україні [1]. Проте на сьогодні, в результаті повномасштабного вторгнення значна кількість компаній перевели свій бізнес до Львова, тому регіональна структура зазнала змін.

У 2024 році спостерігалося зростання попиту на ряд технологій, зокрема машинне навчання, штучний інтелект, кібербезпека й хмарні рішення. Зазначені напрямки стають ключовими для ІТ інновацій й забезпечення цифрової безпеки, як вітчизняної так і міжнародної. Популярність віддаленої й гібридної роботи продовжує зростати, при цьому розширюючи можливості для існуючих та потенційних працівників й дозволяючи компаніям залучати новий талановитий персонал без географічних обмежень.

Сучасна структура ринку інформаційних технологій в Україні характеризується швидким зростанням й розвитком. Експорт ІТ-послуг, концентрація ІТ-бізнесу у регіональних центрах, зростання кількості ІТ-компаній й впровадження новітніх технологій дають можливості для економічного та соціального розвитку України. Тому важливо продовжувати підтримувати цей сектор й створювати умови для його подальшого зростання. Незважаючи на певні виклики, вітчизняний ІТ-сектор залишається однією із найприбутковіших галузей економіки. Для подальшого розвитку важливо зосередитися на підтримці інновацій, розвитку нових технологій й адаптації до змін на глобальному ринку.

Джерела

1. *Тимків О.* Ринок інформаційних технологій України: поточний стан і тенденції розвитку. *Actual problems of economics.* 2024. № 11 (281), 2024 DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-281-42-50 (дата звернення 25.01.2025)
2. Українська техгалузь на третій рік війни: результати IT Research Ukraine 2024. Стійкість як нова реальність. https://itcluster.lviv.ua/ukrayinska-tehgaluz-na-tretij-rik-vijny-rezultaty-it-research-ukraine-2024-stijkist-yak-nova-realnist/ (дата звернення 26.01.2025)
3. Огляд ІТ-ринку на 2024 рік. https://galera.news/oglyad-it-rynku-na-2024-rik-3172/ (дата звернення 25.01.2025)

Т. В. БУГАЙЧУК
канд. екон. наук, доцент

С. Ю. ВОЗНЮК
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГУ

Світ стає все більш цифровим. Цифрові технології змінюють спосіб, яким ми спілкуємося, працюємо і купуємо. Цифровий маркетинг став невід'ємною частиною бізнесу, оскільки дозволяє досягти ширшої аудиторії, підвищити ефективність маркетингових кампаній та побудувати міцні відносини з клієнтами.

Цифровий маркетинг — це використання цифрових технологій для просування товарів і послуг. Він включає в себе широкий спектр інструментів і каналів, від пошукової оптимізації (SEO) до соціальних мереж.

Цифрові технології змінюють ландшафт маркетингу, відкривають для бізнесу нові можливості та створюють нові виклики перед маркетологами.

Цифровий маркетинг переживає період стрімкого розвитку та трансформації. Нові технології, зміни в поведінці споживачів та зростання конкуренції вимагають від маркетологів постійного адаптування та пошуку нових підходів. Зокрема, цифровізація маркетингу значно прискорила перехід від масового маркетингу до персоніфікованого підходу. Це зумовлено, перш за все, можливостям інтерактивності, які спрощують двосторонній діалог з клієнтами та дозволяють здійснити персоналізацію торгових пропозицій, а також, відстежувати результати маркетингових кампаній. Омніканальність — це ще одна перспективна перевага цифрових технологій, яка дозволяє використовувати різні цифрові каналів для досягнення аудиторії.

Відповідно реалізація цих процесів стала можливою завдяки застосуванню таких інструментів як SEO, SEM, SMM, email-маркетинг, контент-маркетинг та аналітичні платформи.

Окрім персоналізації пропозиції, іншими тенденціями цього процесу стала оптимізація сайтів та рекламних кампаній для мобільних пристроїв (мобільний маркетинг), розробка стратегій для залучення користувачів, які використовують голосових помічників, зростання популярності відеоконтенту на різних платформах, використання AI для автоматизації маркетингових процесів, аналізу даних та створення персоналізованого контенту. У цей ряд також додамо розширення впливу соціальних мереж на споживчу поведінку, зростання співпраці з інфлюенсерами для просування бренду, створення цінного контенту для залучення та утримання аудиторії (контент-маркетинг), прийняття рішень на основі аналізу даних (data-driven маркетинг) [2].

Для бізнесу ці процеси привели до збільшення ефективності маркетингових кампаній завдяки більш точному таргетуванню та вимірюванню ROI, підвищення лояльності клієнтів завдяки створенню персоналізованого досвіду взаємодії, зміцнення бренду та формування позитивного іміджу в цифровому просторі, розширення географії продажів.

При цьому зворотною стороною цих процесів стала зростаюча конкуренція серед компаній, що використовують цифрові канали, зміна алгоритмів пошукових систем, що примушує компанії постійно адаптувати свої SEO-стратегії, зростаючі вимоги до конфіденційності даних користувачів, необхідність захисту від кібератак та шахрайства [1].

Тому сучасний маркетолог повинен постійно навчатись, адже цифровий маркетинг швидко розвивається, що змушує бути готовим до постійного освоєння нових інструментів. Аналіз даних дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення та оптимізувати маркетингові кампанії, і це дозволяє краще фокусуватись на клієнті через розуміння його потреб і бажань. Також, зростає кількість задач, вирішення яких можливе лише за умов співпраці з різними спеціалістами: програмістами, дизайнерами, аналітиками та іншими фахівцями.

Перспективами цифровізації маркетингу стає розширення використання голосового пошуку шляхом розвитку голосових помічників та розумних колонок, посилення ролі штучного інтелекту при вирішенні рутинних завдань та персоналізації маркетингу, подальше зростання популярності відео-

контенту, зокрема, коротких відеороликів та прямих трансляцій, інтеграція онлайн та офлайн маркетингу з метою створення омніканального досвіду для клієнтів.

Цифровий маркетинг став невід'ємною частиною сучасного бізнесу. Для досягнення успіху компанії повинні інвестувати в розвиток цифрових каналів, використовувати нові технології та адаптуватися до змін на ринку.

Джерела

1. *Бондаренко В., Омельяненко О.* Цифровий маркетинг сьогодення: переваги та недоліки. *Економіка та суспільство*. 2024. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-3
2. *Суворова С., Карпенко Ю.* Вплив цифрового маркетингу на підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу. *Економічний простір*. 2023. Вип. 184. С. 164–168. https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-29

Т. В. БУГАЙЧУК
канд. екон. наук, доцент

Ю. С. ВОРОШИЛОВА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МАРКЕТИНГ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ

Використання маркетингу у соціальних мережах як інструменту просування бренду є актуальною та багатогранною темою. Вона охоплює різні аспекти сучасної цифрової середовища, включаючи психологію споживачів, аналітичні підходи, творчу роботу з контентом та стратегічне маркетингове планування.

Соціальні мережі стали важливою частиною повсякденної життя більшості людей, що робить їх потужним інструментом просування брендів. Тому, звертаючи увагу на цю тему, на думку приходити розуміння важливості вивчення та поглибленого аналізу саме цього питання.

В рамках даної теми доцільно проаналізувати важливість використання соціальних мереж для просування маркетингового бренду, вивчити переваги та недоліки цього напряму маркетингу, визначити основні соціальні мережі з перерахуванням їх переваг, недоліків та особливостей, а також розглянути деякі специфічні прийоми, які будуть корисні для досягнення максимальної ефективності брендування. .

Прикладами брендів, які успішно використовують соціальні мережі для просування є Nike, Coca-Cola, Starbucks та ін.

Для нашого дослідження найкраще підходять такі соціальні мережі як: Instagram, Facebook, Twitter, LinkedIn, TikTok, YouTube. Дуже важливо розуміти особливості кожної платформи та їх аудиторію для кращого адаптування контенту, серед яких виділимо:

- для відео — TikTok та YouTube;
- для зображень — Instagram та Pinterest;
- для текстових оголошень — Facebook та X (Twitter).

Основними перевагами використання сучасних соціальних мереж виступають [1]:

1) доступ до широкої та різноманітної аудиторії;

2) прямий контакт із клієнтами та потенційними покупцями;

3) низькі витрати порівняно з традиційними рекламними каналами.

Якщо говорити про найбільш значну перевагу над традиційними рекламними каналами, то це є можливість створення вірусного контенту.

Розуміння, де саме розміщувати рекламу і куди робити акцент, дозволяє брендам адаптувати свій меседж під різні платформи та сегменти аудиторії.

Переваги використання соціальних мереж для бренду:

- охоплення великої та різнобічної аудиторії;
- безпосередня взаємодія з клієнтами та цільовою аудиторією;
- шанс створення контенту, який може швидко поширюватись;
- нижчі витрати відносно класичних каналів поширення реклами.

При цьому бренду потрібно уникнути перенасичення контентом уваги користувачів та знайти ідеальний баланс між впізнаваністю і надлишком інформації [2].

У роботі з брендом важливою виступає можливість вимірювати ефективність просування за показниками охоплення, залучення, конверсії. Інструментами, які можуть бути використані для аналітики та моніторингу результатів є Google Analytics та вбудована аналітика платформ).

Соціальні мережі активно розвиваються, впроваджуючи сучасні технології, такі як доповнена реальність, інтерактивний контент та штучний інтелект. Все більшого значення набувають персоналізація, автоматизація маркетингових процесів та аналіз даних. Завдяки цим змінам соцмережі стають ключовим інструментом для залучення користувачів та зміцнення довготривалих відносин із клієнтами.

Джерела

1. *Романенко Л. Ф.* Інтернет-реклама: її види та інструмент. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 1. С. 71–73.
2. *Войчак А. В.* Маркетингові дослідження: навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисциплін. Київ, 2001. 119 с.

В. М. БУДНІКОВ
канд. техн. наук,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ГЛОБАЛЬНІ МЕРЕЖІ І БІЗНЕС: НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасному світі, де інформація рухається зі швидкістю світла, а кордони між країнами стають все більш умовними, глобальні мережі, такі як Інтернет, відіграють ключову роль у розвитку бізнесу. Вони не просто інструмент комунікації, а ціла екосистема, що об'єднує мільйони компаній та споживачів, створюючи нові можливості для співпраці, торгівлі та інновацій. Глобальні мережі змінили саму парадигму ведення бізнесу, зробивши його більш динамічним, конкурентним та орієнтованим на глобальний ринок.

Глобальні мережі мають багатогранний вплив на бізнес, трансформуючи його на різних рівнях:

Розширення ринків збуту: завдяки Інтернету компанії будь-якого розміру можуть вийти за межі локального ринку та знайти клієнтів по всьому світу. Це відкриває величезні можливості для зростання продажів та розширення бізнесу.

Оптимізація бізнес-процесів: глобальні мережі дозволяють автоматизувати та оптимізувати різноманітні бізнес-процеси, такі як управління ланцюгами поставок, комунікація з клієнтами, обмін документами, співпраця з партнерами та управління проектами. Це підвищує ефективність роботи, скорочує витрати та покращує якість продукції та послуг.

Зниження витрат: використання глобальних мереж дозволяє компаніям знизити витрати на комунікації, логістику, оренду приміщень та утримання персоналу. Наприклад, компанії можуть використовувати відеоконференції замість відряджень, хмарні сервіси замість власних серверів, а онлайн-рекламу замість традиційної.

Підвищення конкурентоспроможності: швидкий доступ до інформації, нових технологій та ринків дозволяє компаніям бути більш гнучкими та адаптивними до змін у бізнес-середовищі. Це підвищує їх конкурентоспроможність та дозволяє займати лідируючі позиції на ринку.

Переваги використання глобальних мереж у бізнесі

Глобальні мережі надають компаніям ряд переваг, що сприяють їх розвитку та успіху:

Швидка та ефективна комунікація: миттєвий обмін інформацією з партнерами, клієнтами та співробітниками, незалежно від їх місцезнаходження. Це дозволяє оперативно вирішувати питання, координувати дії та приймати рішення.

Доступ до інформації: глобальні мережі надають доступ до величезної кількості інформації, необхідної для прийняття рішень та розвитку бізнесу. Це можуть бути дані про ринки, конкурентів, нові технології, законодавство та багато іншого.

Співпраця: глобальні мережі спрощують співпрацю з партнерами та клієнтами з різних країн, дозволяючи спільно працювати над проектами, обмінюватися знаннями та досвідом.

Електронна комерція: глобальні мережі є основою для розвитку електронної комерції, що дозволяє компаніям продавати свої товари та послуги онлайн по всьому світу, розширюючи ринки збуту та збільшуючи прибутки.

Маркетинг: глобальні мережі надають ефективні інструменти для просування товарів та послуг на глобальному ринку, такі як соціальні мережі, пошукова оптимізація, контекстна реклама та email-маркетинг.

Виклики використання глобальних мереж

Незважаючи на численні переваги, використання глобальних мереж також ставить перед бізнесом ряд викликів:

Інформаційна безпека: захист конфіденційної інформації та даних від кібератак та несанкціонованого доступу є одним з найважливіших завдань для компаній, що використовують глобальні мережі.

Культурні відмінності: при веденні бізнесу на глобальному ринку важливо враховувати культурні особливості різних країн, щоб уникнути непорозумінь та конфліктів.

Правові аспекти: здійснення міжнародних операцій вимагає дотримання законодавства різних країн, що може бути складним завданням для компаній.

Технічні проблеми: забезпечення стабільного доступу до Інтернету та надійної роботи IT-інфраструктури є важливою умовою для успішного використання глобальних мереж.

Глобальні мережі постійно розвиваються, з'являються нові технології та тренди, що впливають на бізнес:

Хмарні технології: використання хмарних сервісів для зберігання даних, обробки інформації та співпраці стає все більш популярним, дозволяючи компаніям економити на IT-інфраструктурі та підвищувати гнучкість бізнесу.

Мобільність: зростаюча роль мобільних пристроїв у бізнесі та доступ до глобальних мереж з будь-якої точки світу дозволяють співробітникам працювати віддалено та бути на зв'язку з клієнтами та партнерами 24/7.

Великі дані: аналіз великих обсягів даних для прийняття рішень та оптимізації бізнес-процесів стає все більш важливим для компаній, що прагнуть підвищити свою ефективність та конкурентоспроможність.

Інтернет речей: підключення пристроїв до Інтернету та збір даних для покращення ефективності бізнесу, наприклад, у сфері логістики, виробництва та управління будівлями.

Штучний інтелект: використання AI для автоматизації процесів, аналізу даних та покращення взаємодії з клієнтами стає все більш поширеним, доз-

воляючи компаніям підвищувати ефективність роботи та надавати кращий сервіс.

Глобальні мережі стали невід'ємною частиною сучасного бізнесу, надаючи компаніям нові інструменти та можливості для розвитку. Вони сприяють глобалізації, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності. Однак, використання глобальних мереж також ставить перед бізнесом нові виклики, пов'язані з інформаційною безпекою, культурними відмінностями та правовими аспектами. Компанії, які зможуть ефективно використовувати переваги глобальних мереж та адаптуватися до нових умов, матимуть значну конкурентну перевагу на глобальному ринку.

В. М. БУЛАВИНЕЦЬ

канд. екон. наук, доц., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

В. В. МОВЧАНЮК

здобувач,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Фінансова політика держави є фундаментальною складовою управління економічним розвитком та соціальною сферою. Її ефективність визначає не лише добробут населення, але й конкурентоспроможність країни на міжнародній арені. Фінансова політика займає досить важливе місце у процесі діяльності держави і є невід'ємною складовою економічної політики загалом. Для ефективного розвитку економіки важливо підтримувати збалансованість фінансової політики. Темпи розвитку секторів та галузей економіки, таких як промисловість, торгівля, транспорт та багато інших залежать від того, наскільки правильно буде побудована фінансова політика. Лише за умов комплексного підходу до формування та реалізації фінансової політики, держава може забезпечити сталий розвиток та процвітання суспільства.

Наявність однозначних, науково-обґрунтованих уявлень про сутність та зміст фінансової політики держави є необхідною передумовою ефективності її розробки та реалізації. Однак, складність та багатогранність фінансової політики зумовлюють різноманіття наукових підходів до її тлумачення у наукових колах (див. табл.).

Узагальнюючи наведені твердження варто зазначити, що фінансова політика це сукупність державних заходів, спрямованих на забезпечення сталого та ефективного функціонування фінансової системи країни, основою яких є

Трактування сутності поняття "фінансова політика"

Автор	Визначення
Кириленко О. П.	Інструмент, який трансформується відповідно до масштабних викликів та загроз, основним завданням якого є фінансове забезпечення оборони і безпеки держави. Можуть використовуватися як традиційні, так і сучасні методи акумуляції, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів.
Маринов Д. М.	Частина економічної політики держави, яка визначає напрямки розподілу фінансових ресурсів держави, регулює фінансові потоки та забезпечує фінансову стабільність держави.
Татарин Н. Б., Єзерська У. М.	Інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку, від якого залежить ефективне функціонування фінансової системи держави.
Шалашна А. О.	Інструмент впливу на сферу суспільних відносин, основним напрямом якого є перерозподіл фінансових ресурсів між складовими фінансової системи з метою досягнення економічного зростання.

Джерело: складено автором на основі [1, с. 85; 2, с. 74; 3, с. 77; 4, с. 66].

мобілізація фінансових ресурсів до державного бюджету, їх розподіл та використання для виконання державою свої функцій.

Мета фінансової політики держави полягає у забезпеченні фінансової стійкості та збалансованості, що сприяє економічному зростанню та соціальній стабільності.

Основними цілями фінансової політики є: забезпечення сталого економічного зростання; ефективне використання державних фінансів; забезпечення надійного функціонування кредитного та фінансового ринку; організація регулювання та стимулювання фінансово-економічних та соціальних процесів у країні; вироблення фінансового механізму та його розвиток тощо.

Фінансова політика має здатність змінюватися залежно від економічного циклу, політичної ситуації та глобальних викликів. У період економічного зростання акцент робиться на стимулюванні інвестицій і збільшенні соціальних витрат. Під час криз держава вживає заходів для скорочення дефіциту бюджету, посилення фіскального контролю та підтримки фінансової стабільності.

Загалом, ефективність фінансової політики залежить від дотримання принципів при її здійсненні: комплексності у розумінні врахування при розробці фінансової політики цілей та завдань державної політики в інших сферах суспільного життя, поєднання стратегічних і тактичних пріоритетів розвитку фінансової сфери; урахування об'єктивних економічних законів розвитку суспільства; гнучкості до змін у зовнішньому середовищі; урахування досвіду реалізації заходів фінансової політики попередніх періодів державотворення та досвіду інших країн.

Середовище фінансової політики держави поєднує у своєму складі велику кількість різних за походженням явищ та процесів, які впливають на цілі, напрямки та завдання фінансової політики держави, зумовлюють специфіку використання фінансових інструментів, які задіяні для їхнього досягнення.

До основних завдань фінансової політики можна віднести:

- забезпечення умов формування максимально можливих фінансових ресурсів;
- встановлення раціонального, з погляду держави, розподілу та використання фінансових ресурсів;
- організацію регулювання та стимулювання економічних та соціальних процесів фінансовими методами;
- вироблення інструментів фінансового механізму та його розвиток відповідно до змінних цілей та завдань стратегії;
- створення ефективної та максимально ділової системи оперативного управління фінансами.

Реалізація фінансової політики держави відбувається в три основні етапи, які тісно взаємопов'язані та обов'язкові до виконання:

- визначення та постановка стратегічних цілей та напрямів фінансової політики держави з чітким розумінням реальності виконання поточних завдань, вирішення яких дозволить досягти поставленої мети за певний період часу;
- визначення головних напрямів формування та використання фінансових ресурсів держави з розробкою методів, коштів та форм організації фінансових відносин, що дозволяють досягти поставлених завдань із оптимальним обсягом фінансових ресурсів держави;
- формування кадрової політики, пошук працівників здатних до вирішення поставлених перед ними завдань та досягнення намічених цілей.

Сучасні виклики, такі як глобалізація, цифровізація економіки, кліматичні зміни, військові конфлікти та пандемії, зумовлюють необхідність адаптації фінансової політики. Вона має враховувати необхідність інвестування у відновлювану енергетику, підтримку цифрової трансформації та забезпечення фінансової стійкості в умовах нестабільності [5, с.105]. Найбільший вплив на усі аспекти фінансової політики справляє військова загроза з боку інших держав, коли уряд змушений перебудовувати фінансову систему для її функціонування на військовий лад. Такі безпрецедентні виклики постають сьогодні перед Україною, де триває повномасштабна війна. Економічні, соціальні, екологічні втрати України від військових дій величезні, а загроза державності країни все ще актуальна. Зменшення руйнівного впливу війни на економічну систему та життя суспільства, забезпечення повноцінної та ефективної оборони країни від зовнішньої агресії можливе завдяки проведенню ефективної та продуманої фінансової політики держави, що вимагає перегляду теоретичних підходів до її розуміння з урахуванням сучасних реалій.

Джерела

1. *Кириленко О. П.* Фінансова політика України в умовах війни. Восьмі Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: зб. наук. пр. (м. Тернопіль, 15 лист. 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 82–86.

2. *Маринов Д. М.* Фінансова політика та її вплив на зміцнення бюджетної безпеки України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління, 2023. № 34 (73). С. 74–78.
3. *Татарин Н. Б., Єзерська У. М.* Модернізація фінансової політики України в умовах сьогодення. *Молодий вчений*. 2022. № 6 (106). С. 75–78.
4. *Шалашна А. О.* Фінансова політика держави у системі розвитку економіки. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 65–70.
5. *Валігура В. А.* Фіскальні асиметрії української економіки в контексті антикризового податкового регулювання. *Інноваційна економіка*. 2022. № 4. С. 104–111.

О. В. ВАЛЕНТІЄВА
канд. екон. наук, доц.

Є. В. МИХАЙЛОВ
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДАПТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Адаптація персоналу — це динамічний процес, який виходить за межі простого ознайомлення з робочим місцем. Це взаємодія особистості та організації, що має на меті інтеграцію індивіда в корпоративну культуру, освоєння нових ролей та завдань, а також формування лояльності до компанії. Ефективна адаптація є запорукою успішної діяльності як окремого співробітника, так і всієї організації в цілому.

В сучасному динамічному бізнес-середовищі ефективна адаптація персоналу є стратегічно важливим завданням для будь-якої компанії. Вона сприяє зниженню плинності кадрів (добре адаптовані співробітники рідше звільняються, що зменшує витрати на пошук та навчання нового персоналу); підвищенню продуктивності праці (швидка адаптація дозволяє новим співробітникам швидше досягати поставлених цілей та вносити свій вклад у розвиток компанії); поліпшенню іміджу компанії (ефективна система адаптації сприяє формуванню позитивного іміджу компанії як привабливого роботодавця); зміцненню корпоративної культури (адаптація є одним із інструментів передачі корпоративних цінностей, норм поведінки та створення єдиного корпоративного духу); підвищенню задоволеності працівників (добре адаптовані співробітники відчувають себе більш задоволеними своєю роботою, що позитивно впливає на їхню мотивацію та лояльність).

Ефективність процесу адаптації залежить від багатьох факторів, які можна умовно поділити на такі групи:

- індивідуальні характеристики співробітника: досвід, кваліфікація, мотивація, риси особистості, рівень адаптивності, очікування від роботи.
- особливості організації: розмір компанії, структура управління, корпоративна культура, стиль лідерства, темпи змін, наявність формалізованих процедур.
- зміст роботи: складність завдань, рівень відповідальності, наявність необхідних ресурсів, можливість професійного зростання.
- програма адаптації: її зміст, тривалість, методи реалізації, відповідальні особи, використання сучасних технологій.

Сучасні підходи до адаптації персоналу характеризуються індивідуальним підходом, орієнтацією на результати, використанням інтерактивних методів навчання і розвитку. Проте, багато компаній все ще використовують традиційні методи адаптації, які не завжди ефективні в сучасних умовах. Типовими проблемами адаптації є: недостатня підготовка керівників до ролі наставників, відсутність чіткої програми адаптації, недостатня інтеграція нового співробітника в колектив, відсутність зворотного зв'язку від нового співробітника, недостатня увага до емоційного стану нового співробітника.

Ефективна система адаптації персоналу повинна бути індивідуальна, гнучка та орієнтована на результат. Вона включає в себе наступні етапи: підготовка робочого місця, розробка індивідуальної програми адаптації, ознайомлення нового співробітника з корпоративною культурою, офіційне представлення, ознайомлення з посадовими обов'язками, надання необхідних ресурсів, організація зустрічей з колегами, регулярний зворотний зв'язок, оцінка ефективності програми адаптації та внесення необхідних коректив [2].

Сучасні тренди в адаптації персоналу передбачають використання індивідуальних програм адаптації, застосування технологій (онлайн-платформи для навчання, мобільні додатки), роль менторингу, фокус на розвитку soft skills, адаптацію віддалених співробітників [1].

Таким, чином, ефективна адаптація персоналу — це стратегічний інструмент для будь-якої компанії, який дозволяє підвищити продуктивність праці, знизити плинність кадрів, зміцнити корпоративну культуру та створити позитивний імідж компанії. Для досягнення успіху необхідно постійно вдосконалювати системи адаптації, враховуючи зміни на ринку праці та потреби співробітників.

Джерела

1. *Бардадим С. А.* Діджиталізація в сфері управління персоналом організації. Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми, перспективи та напрями розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції 2020. С. 55–58.
2. *Варіс І. О., Кравчук О. І., Івахненко К. О.* Світовий досвід у процесах адаптації персоналу: від теорії до практичного впровадження в Україні. *Бізнес Інформ.* 2024. № 5. С. 357–366.

О. В. ВАЛЕНТІЄВА
канд. екон. наук, доц.

В. В. СОЛОВЙОВА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КАДРОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасної економіки, коли конкуренція постійно зростає, а технології стрімко розвиваються, кадровий потенціал стає одним з найважливіших ресурсів підприємства. Кадрова безпека — це комплекс заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства, пов'язаних з його персоналом. Вона забезпечує стабільність та ефективність роботи підприємства, мінімізуючи ризики, пов'язані з людським фактором.

Основні аспекти кадрової безпеки:

Захист від витоку інформації: Конфіденційна інформація, комерційна таємниця, ноу-хау — все це становить значну цінність для підприємства. Необхідно вживати заходів для запобігання її розголошенню працівниками, як навмисному, так і ненавмисному.

Запобігання шахрайству та зловживанням: Недобросовісні працівники можуть використовувати своє становище для особистої вигоди, що може завдати підприємству значних фінансових та репутаційних збитків. Система кадрової безпеки повинна включати механізми контролю та протидії таким діянням.

Забезпечення стабільності кадрового складу: Висока плинність кадрів негативно впливає на ефективність роботи підприємства. Важливо створювати умови для залучення та утримання кваліфікованих спеціалістів, формувати позитивний соціальний клімат в колективі.

Професійна підготовка та розвиток персоналу: Інвестиції в розвиток працівників — це інвестиції в майбутнє підприємства. Необхідно забезпечувати можливості для підвищення кваліфікації, навчання новим технологіям, оволодіння сучасними методами роботи.

Охорона праці та здоров'я працівників: Створення безпечних умов праці — це не тільки законне право працівників, а й важливий фактор ефективності виробництва. Нещасні випадки та професійні захворювання призводять до втрат робочого часу, зниження продуктивності праці та додаткових витрат для підприємства.

Загрози кадровій безпеці:

Некомпетентність персоналу: Прийом на роботу некваліфікованих працівників, відсутність систем навчання та розвитку можуть призвести до зниження ефективності роботи, помилок та збоїв у виробничому процесі.

Конфлікти в колективі: Негативна атмосфера в колективі, конфлікти між працівниками негативно впливають на продуктивність праці, мотивацію та лояльність персоналу.

Плинність кадрів: Часта зміна працівників призводить до втрати досвіду, знань та навичок, збільшення витрат на пошук та навчання нового персоналу.

Шкідливі звички працівників: Вживання алкоголю, наркотиків, куріння можуть негативно впливати на продуктивність праці, стан здоров'я працівників та створювати небезпечні ситуації на виробництві.

Нелояльність персоналу: Відсутність прихильності до підприємства, незацікавленість в його успіху можуть призвести до зниження продуктивності праці, саботажу, розголошення конфіденційної інформації.

Заходи щодо забезпечення кадрової безпеки:

Ретельний відбір персоналу: Перевірка рекомендацій, тестування, співбесіди дозволяють оцінити професійні та особистісні якості кандидатів на посаду.

Розробка ефективної системи мотивації: Матеріальне та нематеріальне заохочення працівників, створення умов для професійного та кар'єрного зростання сприяють підвищенню мотивації та лояльності персоналу.

Формування корпоративної культури: Створення позитивної атмосфери в колективі, проведення корпоративних заходів сприяють згуртуванню колективу та підвищенню лояльності працівників.

Впровадження систем контролю та обліку: Відеоспостереження, системи контролю доступу, облік робочого часу дозволяють запобігати крадіжкам, шахрайству та іншим зловживанням.

Навчання персоналу з питань безпеки: Проведення інструктажів з охорони праці, пожежної безпеки, інформаційної безпеки підвищує свідомість працівників та знижує ризик нещасних випадків та інших негативних наслідків.

Кадрова безпека — це важливий елемент загальної системи безпеки підприємства. Ефективна система кадрової безпеки дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з людським фактором, забезпечити стабільність та ефективність роботи підприємства, сприяти його розвитку та процвітанню.

О. В. ВАЛЕНТІЄВА
канд. екон. наук, доц.

Д. Ю. ХМЕЛИК
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному конкурентному середовищі успіх виробничого підприємства значною мірою залежить від ефективності його персоналу. Мотивовані працівники демонструють вищу продуктивність, відданість компанії та прагнення досягати кращих результатів.

Мотивація персоналу на виробничому підприємстві має свою специфіку, зумовлену характером праці та особливостями організації виробничого процесу.

Значення матеріальної мотивації: Для працівників виробництва, особливо тих, хто зайнятий фізичною працею, матеріальна винагорода є важливим мотиваційним фактором. Це включає конкурентну заробітну плату, премії за виконання та перевиконання планів, бонуси за якість продукції.

Матеріальна мотивація відіграє ключову роль у функціонуванні виробничих підприємств, впливаючи на продуктивність праці, залучення та утримання кваліфікованих кадрів. Вона є основою для задоволення базових потреб працівників та стимулює їх до досягнення високих результатів.

Значення матеріальної мотивації:

Забезпечення базових потреб: Гідна заробітна плата дозволяє працівникам забезпечити себе та свої родини житлом, харчуванням, одягом та іншими необхідними речами. Це створює відчуття стабільності та безпеки, що позитивно впливає на психологічний стан та мотивацію працівників.

Стимулювання продуктивності: Чіткий зв'язок між результатами праці та рівнем оплати мотивує працівників до підвищення продуктивності, ефективності та якості роботи. Премії, бонуси та інші форми матеріального заохочення спонукають до досягнення кращих показників.

Залучення та утримання кваліфікованих кадрів: Конкурентна заробітна плата та система преміювання є важливим фактором привабливості підприємства для потенційних працівників. Це дозволяє залучати та утримувати висококваліфікованих спеціалістів, що є запорукою успіху виробництва.

Зменшення плинності кадрів: Стабільна та висока заробітна плата, соціальні гарантії та перспективи кар'єрного зростання сприяють зменшенню плинності кадрів. Це дозволяє підприємству економити ресурси на пошук та навчання нових працівників, а також зберігати цінні знання та досвід.

Підвищення лояльності до підприємства: Працівники, які відчувають, що їхня праця гідно оцінюється, більш лояльні до підприємства. Вони зацікавлені в успіху компанії та готові докладати більше зусиль для досягнення спільних цілей.

Форми матеріальної мотивації:

Заробітна плата: Основна форма матеріальної винагороди за виконану роботу. Вона повинна бути конкурентною та відповідати кваліфікації, досвіду та результатам праці.

Премії: Виплати за перевиконання плану, високу якість продукції, раціоналізаторські пропозиції та інші досягнення.

Бонуси: Одноразові виплати за особливі заслуги, наприклад, за успішне завершення проекту.

Участь у прибутках: Надання працівникам можливості отримувати частину прибутку підприємства.

Соціальний пакет: Медичне страхування, оплата транспорту, харчування, пільгові путівки та інші соціальні блага.

Матеріальна мотивація є важливим інструментом управління персоналом на виробничих підприємствах. Вона сприяє підвищенню продуктивності праці, залученню та утриманню кваліфікованих кадрів, зменшенню плинності та підвищенню лояльності працівників. Ефективна система матеріальної мотивації повинна бути прозорою, справедливою та враховувати індивідуальні потреби працівників.

Важливість нематеріальної мотивації: Окрім матеріальних стимулів, необхідно враховувати й нематеріальні аспекти мотивації. Сюди відносяться:

Створення безпечних та комфортних умов праці: На виробництві безпека праці є пріоритетом. Важливо забезпечити працівникам належні умови праці, ергономічні робочі місця, засоби індивідуального захисту.

Можливості для професійного зростання: Навчання, підвищення кваліфікації, кар'єрний ріст — важливі фактори мотивації, які дозволяють працівникам розвиватися та відчувати свою цінність для підприємства.

Визнання заслуг: Публічне визнання досягнень, нагородження кращих працівників, створення системи зворотного зв'язку — ефективні інструменти мотивації.

Формування корпоративної культури: Створення позитивної атмосфери в колективі, організація спільних заходів, підтримка ініціатив працівників сприяють згуртованості та підвищують лояльність до підприємства.

Врахування специфіки виробництва: Система мотивації повинна враховувати специфіку конкретного виробництва, характер виконуваних робіт, кваліфікацію працівників.

Оцінка ефективності системи мотивації: Важливо регулярно оцінювати ефективність впроваджених мотиваційних програм, аналізувати їх вплив на продуктивність праці, рівень плинності кадрів, задоволеність працівників.

Ефективна система мотивації персоналу є запорукою успішної роботи виробничого підприємства. Вона сприяє підвищенню продуктивності праці, зменшенню плинності кадрів, формуванню позитивного іміджу компанії.

О. В. ВАЛЕНТІЄВА
канд. екон. наук, доц.

О. О. ЧЕРЕПАНОВ
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Оцінка персоналу — це систематичний процес вимірювання та оцінки знань, умінь, навичок та результатів роботи співробітників. Вона є невід'ємною частиною ефективного управління персоналом і дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку кар'єри, мотивації та винагороди працівників. Сучасні тенденції у бізнесі дедалі більше підкреслюють важливість індивідуального підходу до кожного співробітника, що робить систему оцінки більш складною та вимогливою.

Ефективна система оцінки персоналу дозволяє ідентифікувати сильні сторони та потенціал співробітників, виявити потреби в навчанні та розвитку, приймати обґрунтовані рішення щодо просування по службі, підвищення заробітної плати та інших видів винагороди, створити систему мотивації, яка сприяє підвищенню продуктивності праці, поліпшити комунікацію між керівниками та підлеглими.

Сучасні підходи до оцінки персоналу характеризуються індивідуальним підходом, орієнтацією на результати, використанням різних методів оцінки (співбесіди, тестування, оцінка 360 градусів, аналіз результатів роботи), зв'язком з системою управління персоналом.

До проблем існуючих систем оцінки можна віднести [1]:

- суб'єктивність оцінок (вплив особистих симпатій і антипатій оцінювача);
- недостатня частота проведення оцінки (ускладнює виявлення змін у продуктивності працівників);
- відсутність зворотного зв'язку (працівники не завжди розуміють, за якими критеріями їх оцінюють);
- недостатня орієнтація на розвиток (оцінка часто зводиться до підтвердження існуючого стану, а не до визначення потенціалу) .

Ефективна система оцінки персоналу повинна бути систематичною, об'єктивною, прозорою та розвиваючою. Вона має базуватися на чітко визначених критеріях, залучати співробітників до процесу оцінки та забезпечувати регулярний зворотний зв'язок.

Ключовими елементами ефективної системи оцінки виступають [2]:

1) визначення критеріїв оцінки: чітке формулювання критеріїв, за якими буде оцінюватися кожен співробітник;

2) розробка інструментів оцінки: вибір відповідних методів оцінки (співбесіди, тестування, 360-градусна оцінка);

3) залучення співробітників до процесу оцінки: надання можливості співробітникам оцінити свою роботу і внести пропозиції щодо свого розвитку;

4) зворотний зв'язок: регулярне надання співробітникам зворотного зв'язку щодо результатів оцінки;

5) використання результатів оцінки для прийняття кадрових рішень: просування по службі, підвищення заробітної плати, навчання і розвиток.

Оцінка персоналу — це не лише інструмент контролю, але й важливий інструмент розвитку. Вона дозволяє підвищити ефективність роботи організації, забезпечити її конкурентоспроможність та створити сприятливі умови для розвитку співробітників, виявити потенціал співробітників, визначити їхні потреби в навчанні та розвитку, а також сприяти створенню позитивної атмосфери в колективі.

Джерела

1. *Бутенко І. А.* Методичні підходи до оцінки ефективності системи управління персоналом підприємства. *Економічні інновації*: зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. Вип. 60, т. І. С. 66–74.
2. *Жосан Г. В., Кириченко Н. В.* Сучасні тенденції формування ефективної системи оцінки персоналу на підприємстві. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2019. № 1 (53). С. 116–125.

В. В. ВАСИЛЕНКО

зав. кафедрою загальновійськової та гуманітарної підготовки,
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах розбудови і зміцнення Збройних Сил і правоохоронних військових формувань України важлива роль відводиться роботі офіцерів із особовим складом, спрямованій на виховання у майбутніх офіцерів належного рівня державної свідомості, відданості своєму конституційному обов'язкові, високих моральних і бойових якостей.

Дослідження спрямоване на вирішення завдань підготовки майбутніх офіцерів, спроможних ефективно працювати з особовим складом, надавати військовослужбовцям якісну морально-психологічну підтримку, здатних неперервно нарощувати власний потенціал і практичний досвід навчання та виховання у складних умовах сучасного інформаційного суспільства та

бойових дій на сході країни. Проблему розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів як вихователів, педагогів, наставників військовослужбовців нині вважають системною організаційно-управлінською, психологічною та військово-педагогічною проблемою, що може бути розв'язаною на основі методологічного інструментарію культурологічного, особистісного, діяльнісного, процесуального, системного, технологічного наукових підходів.

У ході аналізу нормативних ознак професійної культури майбутніх офіцерів та її загальнопедагогічного складника з'ясовано, що поняття "професійний розвиток" є найбільш застосованим та поєднується з поняттями "успіх", "успішність", "продуктивність", "ефективність", "професійна стійкість", "професійна мобільність", "компетентність", "адаптивність", "якість діяльності", "професійна успішність"; вивчення нормативних документів, присвячених визначенню ознак професійної діяльності офіцерського складу та оцінці її успішності (ефективності, якості) дозволило виокремити критеріальні ознаки (рівень компетентності у вирішенні службових питань, оптимальність планування діяльності, комунікабельність, відповідальність, зразковість для підлеглих, хороша фізична підготовка, об'єктивність оцінки своєї діяльності й діяльності підлеглих) та чинники (об'єктивні, предметно-технологічні; суб'єктивні, особистісні) професійної успішності майбутніх офіцерів.

З'ясовано, що за своєю внутрішньою структурою *загальнопедагогічна культура офіцера* є сукупністю інтелектуальних умінь і навичок, сформованих та розвинутих на основі психолого-педагогічних знань, почуттів і мотивів, набутих як у процесі практичної діяльності, так і шляхом цілеспрямованого самовиховання та самоосвіти. Знання, уміння та навички, мотиви і почуття діють у загальнопедагогічній культурі не відокремлено, а в функціональному взаємозв'язку як цілісна основа кожної цілеспрямованої дії з навчання і виховання військовослужбовців та власного саморозвитку.

Виділено рівні: *світоглядний* — містить сукупність знань людини про навколишній світ, природу, суспільство і саму людину, її світогляд, погляди, переконання, спрямованість особистості; *соціально-психологічний* — об'єднує такі характеристики особистості як почуття, переживання, симпатії, антипатії тощо, утворені під впливом соціального середовища; *поведінковий* — акумулює в собі навички, прийоми, способи, організаційні норми кожного виду педагогічної діяльності.

Синтезуючи різні елементи свідомості й діяльності, загальнопедагогічна культура офіцера є складною властивістю особистості, утвореною взаємопроникненням психолого-педагогічних знань і майстерності, загального розвитку і стану професійно-педагогічних якостей, педагогічної етики і прагнення до самовдосконалення, системи багатогранних відносин, стилю діяльності й поведінки. Офіцер має володіти загальнопедагогічними професійними вміннями: дотримуватись логічної послідовності у подачі інформації, викладати матеріал чітко, виразно, доступно, пояснювати складні положення, виокремлювати головні моменти, викликати та підтримувати інтерес військовослужбовців до предметів бойової та спеціальної підготовки.

Показниками сформованості такої культури у військовій сфері обрано:

1) гуманістично-педагогічну позицію у ставленні до підлеглих, здатність бути вихователем; психолого-педагогічну компетентність і розвинене педагогічне мислення; освіченість у сфері предметів бойової та спеціальної підготовки та оволодіння педагогічними технологіями;

2) уміння саморегуляції власної діяльності, культуру міжособистісного спілкування; діагностика професійних даних особового складу, прогнозування його фахового зростання; реалізація психологічних основ викладання, розуміння морально-психологічного стану підлеглих військовослужбовців і свого власного;

3) досвід творчої педагогічної діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему, здатність розробляти авторські освітні проєкти; культуру професійної поведінки, способи саморозвитку; закономірностей вікових та індивідуальних особливостей сприймання підлеглими змісту навчання; знання шляхів, методів, прийомів, форм і засобів пояснення наукової інформації та виховання військовослужбовців.

Морально-психологічна підтримка військовослужбовців в ЗС України ґрунтується на психології, педагогіці, психофізіології, соціології, культурології, правознавстві, інших науках про людину та кращих зразках зарубіжного досвіду; її умовно поділяють на: духовну, психолого-педагогічну, регламентаційну, організаційно-діяльнісну та життєзабезпечувальну складові.

Майбутній офіцер має володіти власною технологією морально-психологічного супроводу бойових дій і повсякденного життя підрозділу шляхом використання необхідних знань, доцільних організаційних форм, окремих заходів, методів, засобів гуманітарної освіти та морально-психологічної підтримки, які призначені забезпечити виконання отриманих завдань; розуміти, що вимоги до морально-психологічної готовності та гуманітарної обізнаності особового складу зумовлюють наявність у майбутніх офіцерів певного рівня загальнопедагогічної культури та технологічного інструментарію її розвитку впродовж усього періоду професійної діяльності.

Джерела

1. *Васищев В. С.* Теоретичні основи розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів: принципи і методи роботи з особовим складом. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 1 (190). С. 23–28.
2. *Кравченко Л. М.* Професійна діагностика у системі післядипломного підвищення кваліфікації вчителя : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2019. 224 с.

М. І. ВАСИЛЕНКО
аспірант,
Університет імені Альфреда Нобеля

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЯК ОСНОВА КОМЕРЦІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління інноваційною діяльністю на підприємствах передбачає створення та розвиток відповідних організаційних форм, методів та інструментів управління. Для того, щоб підприємства змогли розвиватись у майбутньому, важливо ухвалювати рішення у сферах технологій та організації. Технологічна частина передбачає успішне впровадження нововведень, а організаційна — ефективне управління інноваціями та інноваційним процесом, які повинні бути чітко вбудовані у загальну систему підприємства. Тому на сучасному етапі особливо важливо розробляти та успішно впроваджувати систему управління інноваційною діяльністю, яка стане основою для раціонального планування, організації, мотивації та контролю інноваційного процесу, інноваційної діяльності та інвестиційних проектів у сфері нововведень.

Інноваційна діяльність підприємства — це складний процес, що передбачає створення, використання та поширення новаторських ідей для досягнення конкурентних переваг та підвищення прибутковості виробництва. У сучасній економіці важливою складовою стає інноваційна діяльність підприємства, яка дозволяє займати стійкі позиції на ринку та отримувати переваги над конкурентами в специфічній галузі, що становить основу комерційних інтересів цього підприємства [1, с. 17].

Інноваційна діяльність підприємства охоплює процес створення, впровадження та поширення нововведень у всіх сферах його діяльності. Це включає розробку нових продуктів або послуг, застосування передових технологій, зміни в організаційній структурі, методах виробництва чи управління [2, с. 150].

Інноваційна діяльність також включає в себе етапи дослідження, розробки, впровадження та комерціалізації нововведень. Цей процес може бути внутрішнім — коли підприємство самостійно розробляє та впроваджує інновації, або зовнішнім — коли використовуються зовнішні ресурси, такі як співпраця з іншими компаніями, університетами чи дослідницькими установами. Результати інноваційної діяльності виявляються у вигляді інноваційної продукції, яка може мати матеріальну форму або бути безматеріальною (наприклад, "ноу-хау"), і підлягає правовому захисту [3, с. 165].

Інноваційна діяльність підприємства має ключові характеристики, що визначають її сутність і спрямованість, а саме [4; 5]:

• створення нового — включає розробку та впровадження нових ідей, продуктів, послуг, технологій або процесів, які відповідають ринковим потребам чи відкривають нові можливості;

• ризик та нестабільність — інноваційна діяльність часто пов'язана з ризиком, оскільки нововведення можуть бути непередбачуваними та вимагати значних вкладень, а результати їх впровадження не завжди гарантовані;

• дослідження та розвиток — інноваційна діяльність вимагає проведення наукових досліджень, випробувань, експериментів та постійного розвитку нових ідей;

• конкурентні переваги — інновації допомагають підприємству зберігати або покращувати свою конкурентоспроможність, залучати нових клієнтів та виходити на нові ринки;

• технологічний прогрес — інноваційна діяльність сприяє розвитку технологій, що може впливати на підвищення продуктивності та якості продукції;

• співпраця та партнерство — часто для успішної реалізації інновацій необхідна співпраця з іншими підприємствами, університетами, науковими установами чи урядовими організаціями;

• постійний цикл — інноваційний процес є постійним і динамічним, вимагаючи постійного аналізу, вдосконалення та адаптації до змін в середовищі.

Загалом, інноваційна діяльність підприємства є ключовою для його успішності та розвитку, спрямована на пошук та впровадження нових можливостей та рішень для вирішення викликів сучасного ринку.

Джерела

1. *Давидова О.* Особливості інноваційної діяльності у сфері послуг. *Проблеми науки*. 2021. № 5. С. 16–21.
2. *Скалюк Р. В., Декалюк О. В.* Ефекти та ефективність інноваційної стратегії підприємств. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту*. 2020. № 1. С. 149–154.
3. *Шаманська О. І.* Довгострокове планування інноваційної діяльності в системі ресурсного потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 6 (96). С. 164–168.
4. *Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М.* Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2017. 448 с.
5. *Череп А. В.* Інвестознавство: підручник. К.: Кондор, 2013. 398 с.

Науковий керівник:
Т. М. Болгар,
д-р екон. наук, професор

О. В. ВАХНЯКОВ
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВИ

Волонтерська діяльність є ще однією сферою, де ветерани можуть відігравати ключову роль у розвитку соціальної згуртованості. Їхня готовність брати участь у громадських ініціативах та допомагати іншим може стати потужним стимулом для створення культури солідарності та взаємопідтримки. Наприклад, ветерани можуть долучатися до організації волонтерських центрів, допомагати у відбудові пошкоджених населених пунктів або брати участь у проектах з екологічного відновлення територій. Залучення ветеранів до активної участі в суспільному житті також сприяє подоланню соціальної ізоляції, яка часто стає наслідком повернення до мирного життя. Їхня участь у громадських і культурних ініціативах допомагає зміцнити соціальні зв'язки, зменшити напруженість у суспільстві та сприяти формуванню спільних цінностей [1]. У свою чергу, це забезпечує стабільність і посилює соціальну інтеграцію, що є важливим для відновлення країни після конфлікту.

Таким чином, ветерани війни є важливими агентами соціальної згуртованості. Їхня активність у благодійній, освітній і волонтерській сферах сприяє укріпленню суспільних зв'язків і розвитку почуття солідарності. Завдяки своєму досвіду та бажанню служити суспільству, ветерани можуть відігравати ключову роль у формуванні згуртованого, стійкого та розвиненого суспільства.

Необхідно підкреслити, що повернення ветеранів до цивільного життя після служби є важливим етапом не тільки для них, але й для суспільства в цілому. Ветерани, які повертаються до мирного життя, несуть із собою не тільки досвід і навички, здобуті під час служби, але й значний потенціал для сприяння економічному розвитку країни. Важливою складовою цього процесу є їхня економічна адаптація, що включає в себе інтеграцію до ринку праці, підприємницьку діяльність та професійну перепідготовку.

Одним із найбільш ефективних способів включення ветеранів до економічного життя є забезпечення їх доступу до програм перекваліфікації та професійного розвитку. Ветерани, багато з яких здобули специфічні навички під час служби, потребують відповідного навчання для адаптації цих навичок до цивільних професійних стандартів. Програми перепідготовки, що пропонуються державними установами, мають за мету підвищення кваліфікації ветеранів у таких сферах, як інформаційні технології, управлінські навички, медицина, будівництво та інші галузі, що дозволяють їм успішно інтегруватися до сучасного економічного середовища.

Держава також повинна створювати можливості для розвитку ветеранського підприємництва. Ветерани часто виявляють ініціативу в створенні власного бізнесу, використовуючи навички управління, лідерства та організації, здобуті під час служби. Для підтримки цього процесу потрібно розвивати системи кредитування, надання грантів та консультаційної підтримки для ветеранів, які бажають заснувати власну справу [2]. Створення таких умов дозволить не лише інтегрувати ветеранів до економіки, але й стимулюватиме економічний розвиток на місцевому рівні, оскільки нові бізнеси сприятимуть створенню робочих місць, розвитку інфраструктури та зростанню економічної активності.

Крім того, підтримка ветеранського підприємництва є важливим інструментом для зниження безробіття серед ветеранів. Держава може забезпечити надання пільгових умов для відкриття бізнесу, а також стимулювати приватний сектор до співпраці з ветеранами через спеціальні програми зайнятості та партнерства. Вказане сприятиме не тільки підвищенню рівня зайнятості серед ветеранів, але й розвитку інноваційних бізнес-підприємств, що можуть впливати на економіку в цілому.

Джерела

1. *Кравченко М.* Соціальні послуги територіальних громад України: актуальні потреби, проблеми, можливості. *Актуальні питання у сучасній науці.* 2023. Вип. № 9 (15). С. 206–216.
2. *Мікуляк К. А., Красноноженко В. О.* Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. Електронне наукове фахове видання з економічних наук "*Modern Economics*". 2023. Вип. № 42. С. 85–90.

Науковий керівник:
А. А. Телендій,
канд. наук з дер. управління

Т. В. ВЕЛИЧКО
викладач-практик

С. В. ЗУБЧИНСЬКИЙ
здобувач

Д. О. ГОРДЄЄВ
магістрант,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: РОЛЬ ЛІДЕРСТВА В УПРАВЛІННІ ЗМІНАМИ

В умовах динамічного розвитку сучасного світу інновації стали основою для забезпечення конкурентоспроможності організацій. Інноваційний менеджмент спрямований на впровадження нових ідей, технологій та процесів, що дозволяють досягати стратегічних цілей. Однією з ключових складових успішного інноваційного управління є лідерство, яке відіграє вирішальну роль у створенні сприятливих умов для змін.

Інноваційний менеджмент — це сукупність методів, інструментів і підходів, що спрямовані на управління інноваційними процесами в організації. Він охоплює розробку, впровадження та комерціалізацію нових продуктів, послуг чи методів організації праці [2]. Зміни, які виникають у результаті впровадження інновацій, є складним і багатогранним процесом, що потребує ефективного керівництва.

Лідерство є ключовим фактором у процесі управління інноваціями, оскільки забезпечує координацію ресурсів, мотивацію персоналу та адаптацію до змін. Успішний лідер виконує кілька важливих функцій формування бачення змін (лідери створюють чітке уявлення про майбутнє організації, яке служить орієнтиром для працівників); мотивація команди (здатність надихати співробітників і залучати їх до реалізації змін є основою для успішного впровадження інновацій); управління опором змінам (лідери відіграють важливу роль у подоланні супротиву з боку працівників, застосовуючи комунікаційні та психологічні методи впливу); прийняття рішень (у ситуаціях невизначеності лідери мають здатність приймати стратегічно важливі рішення, орієнтуючись на довгострокові перспективи) [1; 3].

Натомість, слід зауважити, що різні стилі лідерства впливають на процес впровадження інновацій по-різному: трансформаційне лідерство характеризується здатністю надихати на зміни через спільне бачення та емпатію; ситуаційне лідерство передбачає адаптацію стилю управління до конкретних обставин; сервісне лідерство — лідер зосереджений на потребах команди, сприяючи розвитку кожного її члена. Прикладами успішного лідерства в

управлінні змінами є Apple Inc. Під керівництвом Стіва Джобса компанія не лише розробила революційні продукти, але й змогла змінити правила гри у сфері технологій. General Electric — Джеффрі Іммельт активно впроваджував інноваційні підходи, зосереджуючись на розробці нових технологій. Успіх цих компаній зумовлений розвитком інноваційної культури, що підтримується лідерами, які надихають працівників на експерименти та ризиковані проєкти. Німецькі компанії, такі як Siemens та Bosch, використовують підхід "Індустрія 4.0", де лідери активно впроваджують цифрові технології. Інновації в цих компаніях ґрунтуються на ефективному лідерстві, яке об'єднує працівників навколо спільних цілей, забезпечуючи високий рівень залученості персоналу. Японські корпорації, як-от Toyota, наголошують на принципах Kaizen (постійне вдосконалення) та Just-in-Time. Лідери цих компаній відіграють роль наставників, які спрямовують працівників на досягнення високих стандартів. Такі підходи забезпечили стабільність виробництва, зниження витрат та високу якість продукції.

Лідерство відіграє центральну роль в успішному управлінні змінами, спрямованими на впровадження інновацій. Досвід США, Німеччини та Японії демонструє ефективність різних підходів до інноваційного менеджменту, які можуть бути адаптовані до умов українських підприємств. Використання цих практик сприятиме розвитку конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному ринку.

Разом з тим, лідери стикаються з такими проблемами, як недостатній рівень підтримки змін серед працівників, ризики фінансових втрат, складність прогнозування результатів інновацій. Подолання цих викликів вимагає стратегічного мислення та високого рівня емоційного інтелекту.

Таким чином, інноваційний менеджмент є невіддільним від лідерства, яке забезпечує не лише управління змінами, але й створення умов для їхнього успішного впровадження. Лідери відіграють вирішальну роль у формуванні інноваційної культури організації, мотивуючи працівників та адаптуючи стратегії до сучасних викликів.

Джерела

1. *Гринь Є. Л.* Концепція управління організаційними змінами підприємства. *Ефективна економіка.* 2018. № 10. URL: http://www. economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6595DOI:10.32702/2307-21052018.10.44
2. *Іваніченко О. Ф.* Роль лідерства в управлінні змінами на підприємстві. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т. Харків, 2014. № 2 (7). Т. 2. С. 131–134.
3. *Прилепа Н. В.* Лідерство в системі управління підприємством. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту.* 2019. № 5. С. 184–187. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01./39-16.pdf

Л. М. ВЕРЕМІЙ
магістрантка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

АРТ-ТЕРАПІЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Останнім часом наше суспільство все більше стикається з важкими випробуваннями, психологічними та соціальними потрясіннями, яких не було в досвіді нашої країни раніше. І це катастрофічно впливає на соціальне та психологічне навантаження.

У кінцевому результаті це позначиться на психосоматичних розладах, на фізичному стані людини, на всіх важливих сферах життя.

Нажаль, ми усі розуміємо, що повномасштабна війна буде мати сумні наслідки. І це є проблемою. І потрібно прикладати максимальних зусиль для ії вирішення в умовах сучасних глобальних викликів.

Тому актуальність нових методів терапії та вдосконалення вже відомих дуже велика. Одним з таких методів є арт-терапія.

Арт-терапія — це доволі "молодий" метод психологічної корекції та психотерапії. Заснований цей метод на творчості, мистецтві та підходить як дорослим, так і дітям. За його допомогою можна проводити як лікування, так і діагностику.

Арт-терапія значно допоможе в умовах сьогодення, широко застосовується при діагностиці, лікуванні й корекції психічного стану. Це можливо досягти за допомогою творчості при розв'язанні внутрішніх конфліктів, кризових станів, вікових нормативних та ненормативних криз, психологічних травм тощо. А також для усвідомлення та адекватного оцінювання почуттів, спогадів, переживань, ідентичності та самовираження людини.

Арт-терапія не має на меті навчити малюванню, навпаки, при такій терапії не важлива правильність. Єдине, до чого повинен прагнути і досягти психолог разом з клієнтом — це перебороти стрес, зняти психологічне навантаження, зрозуміти свої емоції та внутрішні потреби.

Арт-терапія заснована на мобілізації творчого потенціалу людини, внутрішніх механізмів саморегуляції та зцілення.

До особливостей арт-терапії відносять: метафоричність та ресурсність.

Серед напрямків арт-терапії виділяють: ізотерапію (терапія малюванням), казкотерапію (використовує казкову форму для вдосконалення взаємодії з навколишнім світом), музикотерапію (музика в лікувальних та реабілітаційних цілях), танцювально-рухову терапію (використання танцю як процесу, що сприяє інтеграції емоційного та фізичного стану особистості) тощо [1].

Нелегкі часи завжди пов'язані з психологічними травмами. Наші травматичні спогади значною мірою засновані на зображенні та метафоричних

образах. І тому, саме арт-терапія допомагає "підняти" з несвідомих глибин ці травми, усвідомити та опрацювати їх. Засновник психоаналізу З. Фрейд вважав, що несвідоме виражається у символічних образах, тому можна говорити, що початок арт-терапії як напряму, було покладено ще при ньому [3].

Отже, в наш час ментальне зцілення та підтримка психіки дуже потрібні для суспільства. І саме арт-терапія має змогу допомогти об'єднати людині свої частини особистості та знайти ресурси для подолання наслідків стресу.

"Впровадженню стратегії повністю відповідає методологія арт-терапії як методу допомоги особистості, в тому числі соціально-психологічної. Ми визначаємо арт-терапію через поняття "зцілення": арт-терапія — це спосіб зцілення за допомогою творчого самовираження, де "зцілення" — це досягнення клієнтом цілісності" [2, с 30].

Джерела

1. *Буркало Н. І.* АРТ-терапія в сучасній психології. *Psychological Journal.* 2019. Vol. 5, №. 9, С. 189–204. URL: https://doi.org/10.31108/1.2019.5.9.13 (дата звернення: 01.01.25).
2. *Вознесенська О. Л.* Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педгогіки*. 2015. № 3 (29). С. 40–47.
3. *Зігмунд Фройд.* Вступ до психоаналізу / пер. з нім. П. Таращука. Київ: Основи, 1998. 709 с.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

В. Д. ВОРКУН
здобувач,
Університет імені Альфреда Нобеля, м Дніпро, Україна

СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ТОВАРІВ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Ефективне просування товарів у сучасному цифровому середовищі вимагає адаптації до швидких змін у поведінці споживачів та розвитку технологій. Соціальні мережі стали ключовим інструментом, який дозволяє брендам взаємодіяти з аудиторією на новому рівні. Платформи Meta Ads та Google Ads забезпечують можливість тонкої сегментації аудиторії за демографічними, поведінковими та географічними ознаками, що робить рекламні кампанії максимально персоналізованими [1].

Контент-маркетинг також відіграє важливу роль у сучасних стратегіях просування. Високоякісний контент допомагає брендам не лише залучати нових клієнтів, але й формувати їхню довгострокову лояльність. Наприклад,

інтерактивні відеоролики, блог-пости або тематичні подкасти створюють цінність для споживача, формуючи позитивний імідж компанії [2].

Оцінка ефективності є важливим етапом просування. Метрики, такі як ROI (прибутковість інвестицій) та CTR (рівень кліків), дозволяють оптимізувати маркетингові бюджети та підвищувати ефективність кампаній. Інтеграція цих підходів створює умови для побудови довгострокових відносин із клієнтами.

Значну роль у цифровому маркетингу відіграють алгоритми штучного інтелекту (ШІ). Вони аналізують велику кількість даних у реальному часі, дозволяючи брендам передбачати потреби клієнтів. Наприклад, ШІ може рекомендувати продукти на основі історії покупок або переглядів клієнта, підвищуючи ймовірність здійснення покупки. Водночас автоматизація маркетингових процесів за допомогою ШІ дозволяє значно знижувати витрати компанії.

Іншою важливою тенденцією є кросплатформенний маркетинг, який дозволяє взаємодіяти з клієнтами на різних пристроях і платформах. Наприклад, користувач може побачити рекламу продукту на своєму смартфоні, а потім завершити покупку на ноутбуці. Такий підхід значно підвищує ефективність взаємодії з аудиторією [3].

Успішні кампанії в цифровій епосі все більше залежать від інтеграції різних каналів комунікації. Поєднання e-mail-маркетингу, SEO, соціальних мереж і платного трафіку дозволяє створювати цілісну стратегію, що охоплює всі етапи взаємодії з клієнтом — від першого контакту до повторної покупки. Наприклад, використання автоматизованих e-mail-кампаній для утримання клієнтів допомагає підтримувати зв'язок із аудиторією та нагадувати про нові пропозиції чи знижки.

Джерела

1. *Смирнов В. О.* Інтеграція цифрових стратегій у маркетинг. *Журнал маркетингових досліджень*. 2024.
2. Meta Ads Guide. Офіційний сайт *Meta*, 2024.
3. *Brown M.* Digital Marketing Tactics for the Modern Age. *Journal of Marketing Innovation*. 2023.

Науковий керівник:
Т. С. Мішустіна,
канд. екон. наук, доцент

Д.О. ВОРОБЙОВ
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Є. С. ШАНГІН
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

НАПРЯМИ ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Корупційні ризики у сфері публічних закупівель — це можливі загрози та умови, які сприяють виникненню корупційних схем під час їх проведення. Вони можуть призводити до неефективного використання бюджетних коштів, зниження конкуренції та погіршення якості товарів, робіт і послуг.

На сьогодні існує достатньо велика кількість наукових і аналітичних праць щодо виявлення і запобігання корупційних ризиків в системі публічних закупівель, проте комплексні дослідження з цього питання у вітчизняних джерелах відсутні. Спостерігається певна полярність у дослідженнях: одні праці зовсім теоретичні, інші — навпаки висвітлюють певні фактичні прояви корупції. Досить ґрунтовні дослідження цієї проблеми здійснило НАЗК [1; 3], однак вважаємо, що питання запобігання корупції в публічних закупівлях потребують комплексного підходу. Вважаємо, що першим кроком на цьому шляху є класифікація корупційних ризиків з метою виявлення їх природи.

Перш за все, важлива класифікація корупційних ризиків в системі публічних закупівель за етапами здійснення, що дає можливість систематизувати основні загрози та виявити можливі точки впливу на корупцію в публічних закупівлях (табл.).

Класифікація корупційних ризиків в системі публічних закупівель за етапами здійснення

Категорія ризику	Опис	Приклади корупційних схем
1	2	3
1. Ризики на етапі планування	Непрозоре або неправомірне формування потреб у закупівлях	Завищення очікуваної вартості товарів чи послуг; формування технічного завдання під конкретного постачальника; дроблення закупівель
2. Ризики під час проведення тендеру	Зловживання на етапі подання та оцінки пропозицій	Встановлення дискримінаційних умов для відсікання конкурентів; змови між учасниками (фіктивна конкуренція)

Закінчення табл.

1	2	3
3. Ризики на етапі укладання договору	Внесення змін до договору	Необґрунтоване підвищення вартості після укладення договору; умови, які дозволяють уникнути відповідальності за неналежне виконання контракту
4. Ризики під час виконання договору	Маніпуляції при постачанні товарів, наданні послуг чи виконанні робіт	Постачання товарів низької якості або в меншій кількості; виконання робіт не в повному обсязі або їх імітація
5. Ризики на етапі контролю та звітності	Відсутність ефективного моніторингу та санкцій	Фальсифікація фінансових звітів; вплив на контролюючі органи, щоб уникнути перевірок; відсутність дієвих санкцій за порушення

Класифікація корупційних ризиків за іншими ознаками дозволить виявити можливі точки впливу на корупцію в публічних закупівлях і потребує подальших досліджень.

Отже, корупційні ризики у сфері публічних закупівель можна значно зменшити за допомогою комплексних реформ, цифрових технологій та активного контролю з боку громадянського суспільства. Та, перш за все, необхідно дослідити можливі вузькі місця в системі публічних закупівель.

Джерела

1. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану(2023). *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf
2. *Пантелеймоненко А., Мілька А., Павленко О.* (2023). Публічні закупівлі в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. (51). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-20
3. *Педченко Н., Кудацький О., Педченко М.* (2023). Публічні закупівлі в Україні: переваги на недоліки. *Науковий вісник Полтавського ун-ту економіки і торгівлі*. Серія "Економічні науки". № 2 (108), 31–35. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-2-4
4. Типові корупційні ризики у публічних закупівлях (2021). *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/Typovi-koruptsijni-ryzyky-u-publichnyh-zakupivlyah.pdf

Науковий керівник:
М. О. Любимов,
канд. екон. наук, доцент

Н. Д. ВОРОНОВА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СУПЕРВІЗІЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У сучасних умовах соціальна робота вимагає високого рівня професіоналізму, етичності та рефлексії. Професійна ідентичність соціального працівника формується в процесі набуття знань, навичок, цінностей та адаптації до соціального контексту. Одним із ключових інструментів для підтримки цього процесу є супервізія.

Особливості супервізії у формуванні професійної ідентичності соціальних працівників в різних соціальних сферах досліджували багато науковців такі як С. Архипова [1], Н. Гайдук [1], С. Грищенко [2], С. Ставкова [1] та ін. Проте дане питання потребує найглибшого вивчення в контексті супервізії як комплексного процесу для соцпрацівника.

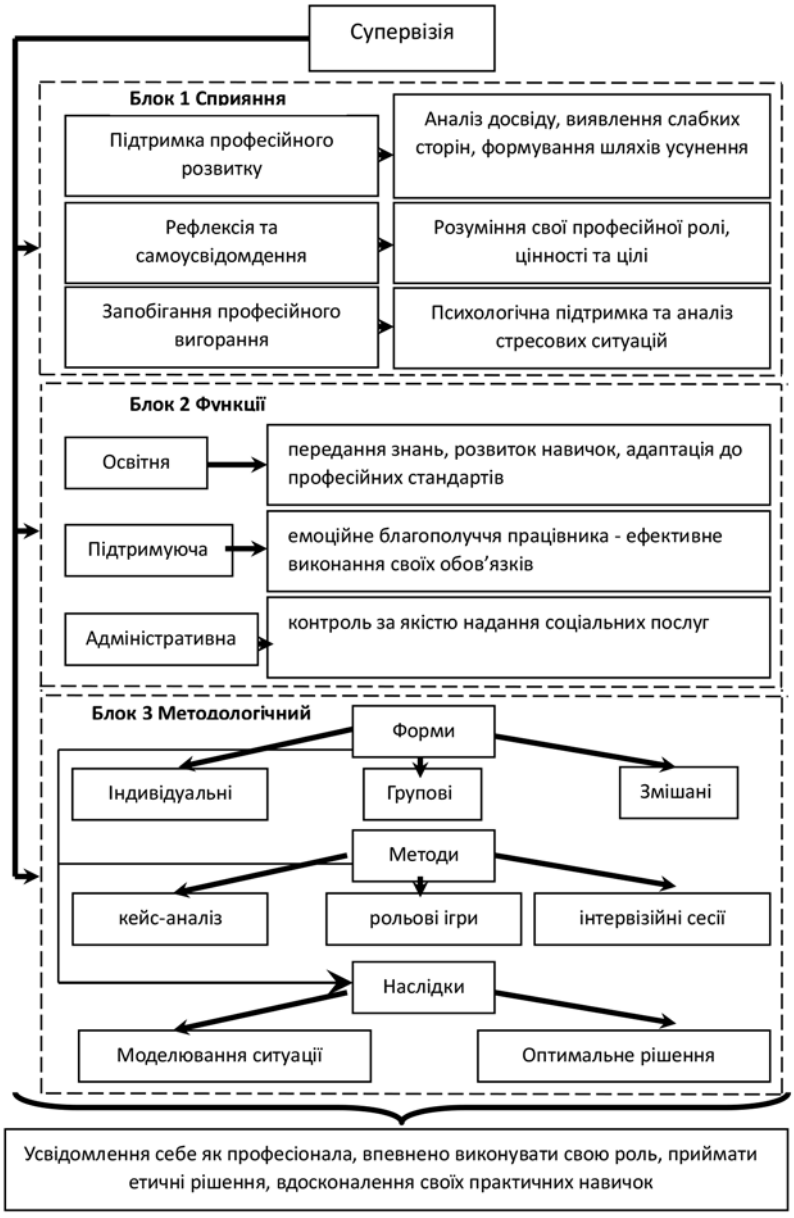
Супервізія у контексті формування професійної ідентичності соціального працівника — це професійно орієнтована форма підтримки, розвитку та навчання соціального працівника, яка спрямована на рефлексію його практичного досвіду, удосконалення компетенцій, забезпечення емоційної стійкості та зміцнення особистісного усвідомлення своєї ролі в соціальній сфері. Супервізія сприяє формуванню професійної ідентичності шляхом аналізу практичних кейсів, обговорення етичних дилем, розвитку навичок саморефлексії та розуміння власної професійної місії в контексті допомоги людям і вирішення соціальних проблем. Основні складові супервізії узагальнені на рисунку.

Супервізія є дієвим інструментом у формуванні професійної ідентичності соціального працівника. Вона сприяє розвитку компетенцій, формуванню професійного світогляду та забезпеченню етичності у професійній діяльності.

В умовах зростання викликів у сфері соціальної роботи супервізія стає нерозривною складовою професійної підготовки та діяльності соціальних працівників.

Джерела

1. *Архипова С. П., Гайдук Н. М., Ставкова С. Г.* Теорія і практика неперервної професійної підготовки соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді: монографія. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І., 2019. 373 с.
2. *Грищенко С. В.* Професійна підготовка соціальних працівників до супервізійної діяльності в Канаді. *Вісник Національного ун-ту "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2020. № 162. С. 6.

Складники супервізії
Розроблено автором

Науковий керівник:
Л. А. Олексієнко,
канд. пед. наук, доцент

О. В. ГАЛАТА
викладач,
Кременчуцький льотний коледж
Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Фізична підготовка є важливим компонентом загальної освіти студентів вищих навчальних закладів, особливо у тих спеціальностях, де вимоги до фізичних якостей і здоров'я є підвищеними. У авіаційній галузі це питання набуває особливої важливості, оскільки фахівці цієї сфери — пілоти, авіадиспетчери, інженери та технічний персонал — повинні бути здатні витримувати фізичні та психоемоційні навантаження, пов'язані з їхньою професійною діяльністю. У зв'язку з цим викладання фізичної підготовки у вищих навчальних закладах, які готують кадри для авіаційної галузі, повинно відповідати специфічним вимогам, що вимагає впровадження новітніх методик навчання та вдосконалення існуючих програм.

Фізична підготовка студентів авіаційних спеціальностей є необхідною складовою професійної готовності. Авіаційна діяльність передбачає великі фізичні та психічні навантаження, зокрема при тривалих польотах, роботі в умовах стресу та необхідності підтримувати високий рівень концентрації та реагувати на екстрені ситуації. Система фізичної підготовки має на меті не лише підтримку загальної фізичної форми, а й підготовку до специфічних вимог, що ставляться до авіаційних спеціалістів.

У рамках навчальних програм фізичної підготовки для авіаційних спеціалістів передбачено комплекс вправ і тренувальних програм, які сприяють розвитку витривалості, сили, координації, гнучкості та швидкості реакцій. Зокрема, акцент робиться на тренуваннях, що сприяють підвищенню фізичної витривалості, покращенню серцево-судинної системи та дихальних функцій, а також на розвитку фізичних здібностей, які важливі для роботи в умовах високих навантажень, таких як робота в кабіні пілота чи диспетчерській.

Однією з основних проблем є недостатня інтеграція програми фізичної підготовки з іншими аспектами навчання. У багатьох вищих навчальних закладах авіаційних спеціальностей фізична підготовка часто залишається на другому плані порівняно з іншими предметами, такими як технічні дисципліни або іноземні мови. Це призводить до того, що студенти не отримують необхідного рівня фізичного розвитку, що може вплинути на їхню професійну діяльність.

Фізична підготовка потребує значної кількості практичних занять, які допомагають студентам розвивати необхідні фізичні якості. Однак в умовах обмеженого часу навчального процесу практичні заняття часто скорочуються або замінюються теоретичними матеріалами, що не дозволяє студентам повною мірою освоїти необхідні фізичні навички.

Існуючі програми фізичної підготовки в більшості випадків орієнтовані на загальний рівень фізичної підготовки студентів, а не на спеціалізовані потреби авіаційних спеціалістів. Відсутність конкретних тренувальних програм, які враховують специфіку професії, може стати значною перешкодою на шляху до досягнення необхідного рівня фізичної готовності.

Одним з перспективних напрямків є індивідуалізація навчання фізичній підготовці, що дозволяє враховувати фізичні особливості та потреби кожного студента. За допомогою сучасних технологій, таких як тренувальні додатки, пристрої для моніторингу фізичного стану та індивідуальні тренувальні плани, можна створити персоналізовану програму фізичної підготовки, яка враховуватиме специфіку професії.

Використання віртуальних тренажерів, доповненої реальності та інших інноваційних технологій може значно покращити ефективність викладання фізичної підготовки. Наприклад, симулятори екстремальних ситуацій, таких як тривалі перельоти або надзвичайні ситуації, дозволяють студентам адаптуватися до фізичних навантажень та умов роботи, з якими вони можуть стикатися в майбутньому.

Необхідно створити навчальні програми, які включають вправи, спрямовані на розвиток специфічних фізичних якостей, необхідних для авіаційних спеціалістів. Наприклад, програми можуть включати тренування на витривалість, швидкість реакції, гнучкість, а також вправи для покращення фізичного стану в умовах стресу, що є важливими для виконання професійних обов'язків у галузі авіації.

Отже, фізична підготовка студентів авіаційної галузі є невід'ємною частиною їхнього професійного розвитку. Викладання фізичної підготовки повинно враховувати специфіку майбутньої професії і сприяти формуванню фізичних якостей, необхідних для ефективної роботи в умовах високих навантажень та стресу. Для покращення викладання фізичної підготовки необхідно вдосконалити програми навчання, використовуючи інноваційні технології та індивідуальний підхід, що дозволить підготувати висококваліфікованих фахівців для авіаційної галузі.

Д. В. ГАРКУША
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ОСНОВНІ ЗАСАДИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО ЕЛЕМЕНТА СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

У сучасному світі концепція реінтеграції стала значно ширшою та враховує потреби ветеранів у фізичному та психічному здоров'ї, соціальній підтримці,

економічній стабільності, доступі до освіти та професійного розвитку. Такий комплексний підхід відображає усвідомлення того, що успішна реінтеграція потребує врахування всіх аспектів життя ветеранів, забезпечуючи їм не лише допомогу, але й можливості для повноцінної участі у суспільному житті.

Термін "реінтеграція ветеранів" використовується для опису складного і багатогранного процесу, спрямованого на допомогу ветеранам у поверненні до повноцінного цивільного життя після проходження військової служби. Даний процес охоплює низку аспектів, кожен із яких має своє важливе значення для забезпечення ефективної адаптації ветеранів, зокрема:

- психологічна допомога: забезпечення підтримки у подоланні наслідків травматичного досвіду, боротьбі з тривогою, стресом чи іншими психологічними проблемами, які можуть заважати поверненню до нормального життя [1];
- соціальна підтримка: допомога у відновленні соціальних зв'язків, забезпеченні доступу до житла, працевлаштування та інших необхідних ресурсів для успішної інтеграції в суспільство;
- професійна підготовка: сприяння у здобутті нових навичок, перекваліфікації та отриманні освіти, які необхідні для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці;
- економічна допомога: підтримка ветеранів у подоланні фінансових труднощів, що можуть виникнути внаслідок їхнього військового досвіду або складнощів із працевлаштуванням [2].

Не менш важливу роль у реінтеграції відіграють неурядові організації, які зосереджуються на наданні спеціалізованої допомоги ветеранам. Вказані організації часто орієнтовані на конкретні потреби, такі як працевлаштування, забезпечення житлом, психологічне консультування або соціальна адаптація. Їхня діяльність дозволяє адресно вирішувати проблеми, з якими стикаються ветерани, та заповнювати прогалини, які можуть залишатися поза межами державних ініціатив. Приватний сектор також робить вагомий внесок у підтримку ветеранів. Компанії реалізують програми, спрямовані на їхнє працевлаштування, перекваліфікацію, а також пропонують менторські ініціативи, що сприяють розвитку кар'єри ветеранів [3]. Завдяки таким заходам приватні організації стимулюють професійну інтеграцію ветеранів та забезпечують їхню фінансову стабільність.

Джерела

1. *Бондар М. І.* Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. № 34. С. 1–8.
2. *Захаріна Т.* Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. *Social Work and Education*. 2023. Vol. 10. № 3.
3. *Стащук О. В., Гергола С. В., Комар-Стаховська К. П.* Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. В Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Одеса. 2022. С. 6–8.

Науковий керівник:
А. А. Телендій, канд. наук з держ. управління

О. В. ГАТІАТУЛЛІНА
старший викладач

А.С. КРАВЧЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КОГНІТИВНО-ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕРАПІЇ ТА ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ В ЛІКУВАННІ ВЕЛИКОГО ДЕПРЕСИВНОГО РОЗЛАДУ

Порівняльний аналіз ефективності когнітивно-поведінкової терапії (КПТ) та гештальт-терапії в лікуванні великого депресивного розладу (ВДР) розглядає два відомі психотерапевтичні підходи, які пропонують різні методики для полегшення депресивних симптомів.

Обидві терапії привертають увагу своєю ефективністю в лікуванні ВДР, проте вони суттєво відрізняються за підходами: КПТ в першу чергу спрямована на когнітивну реструктуризацію, в той час як гештальт-терапія робить акцент на міжособистісній динаміці та емоційному усвідомленні [4; 5].

Виникають суперечки щодо відносної ефективності цих методів лікування, оскільки деякі дослідження вказують на незначні відмінності у результатах, на які, ймовірно, може впливати особиста прихильність, яка базується на упередженості клініциста [6; 8].

Крім того, важливість терапевтичного альянсу в гештальт-терапії викликає питання щодо зворотного зв'язку з клієнтом і сприйняття ним переваг, що підкреслює необхідність ретельного врахування індивідуальних переваг пацієнта при виборі методу лікування [4; 9].

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) і гештальт-терапія — це два різні психотерапевтичні підходи, які використовуються для лікування різних психічних розладів, у тому числі великого депресивного розладу. Обидва підходи підкреслюють важливість самосвідомості та теперішнього моменту, але роблять це по-різному.КПТ ґрунтується на теорії, що думки, почуття і поведінка взаємопов'язані, і що зміна негативних стереотипів мислення може призвести до покращення емоційних і поведінкових результатів [1; 10].

У дослідженні було застосовано дослідницький дизайн, зосереджений на втручанні в роботу на стільці з кількома "Я", спрямований на покращення клінічного застосування через якісне розуміння досвіду клієнтів. У дослідженні використовувався інтерпретаційний феноменологічний аналіз (ІФА), щоб підкреслити життєвий досвід і смислоутворення в терапевтичних контекстах, що узгоджується з усталеними якісними методами в психотерапевтичних дослідженнях [10].

Збір даних здійснювався за допомогою послідовного та паралельного підходів. Кількісні дані були отримані за допомогою стандартизованих опитувальників, які проводились з трьома інтервалами: на початковому етапі, в середині лікування (15 сесій) та після лікування (30 сесій).

Статистичні оцінки, включаючи мета-регресію та мережевий аналіз, були проведені за допомогою програмного забезпечення R. В аналізі використовували неінформативні попередні розподіли ефектів лікування та встановлювали збіжність моделей за допомогою марковських ланцюгів Монте-Карло [10]. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) визнана одним з найбільш ефективних і добре досліджених психотерапевтичних підходів для лікування різних психічних розладів, зокрема, великого депресивного розладу.

Деякі дослідження показують, що КПТ є ефективною у короткостроковій перспективі, тоді як гештальт-терапія може сприяти довготривалим змінам, оскільки дозволяє людині краще зрозуміти свої емоції та побудувати здорові стосунки з іншими.Дослідження також свідчать про важливість індивідуального підходу: пацієнти з вираженими когнітивними спотвореннями можуть отримати більше користі від КПТ, тоді як для тих, хто відчуває труднощі з розумінням і вираженням емоцій, гештальт-терапія може бути більш підходящою.

Терапевтичний альянс є критично важливим як у КПТ, так і у гештальт-терапії, проте кожен підхід робить акцент на різних його аспектах. У КПТ основну увагу приділяють структурованому підходу та чіткому плануванню цілей терапії, що допомагає пацієнту зосередитися на досягненні конкретних результатів.Гештальт-терапія, натомість, робить акцент на взаєминах між терапевтом і клієнтом як важливій частині зцілення, де терапевт виступає не просто як експерт, а як активний учасник процесу рефлексії та усвідомлення.

На завершення варто додати, що подальші дослідження можуть зосередитися на інтеграції елементів обох підходів для більш персоналізованого підходу до лікування ВДР, особливо для тих пацієнтів, у яких комплексні симптоми потребують як когнітивного, так і емоційного опрацювання.

Джерела

1. TheBasicPrinciplesofCognitiveBehavioralTherapy
2. Cognitive-behavioralgrouptherapyinmajordepressivedisorderwith ...
3. CognitiveBehavioralTherapy — PsychologyToday
4. CBT Techniques: 25 CognitiveBehavioralTherapyWorksheets
5. Gestalt Therapy — Psychology Today
6. Empty Chair Technique: Unpacking Its Therapeutic Power and Application
7. Gestalt Therapy Explained: History, Definition and Examples
8. Gestalt Therapy: An Introduction
9. Multiple emotions, multiple selves: compassion focused therapy ...
10. The comparative effectiveness and efficiency of cognitive behaviour ...

С. Ю. ГЕЛЕТА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в умовах глобальної економічної нестабільності та зростання конкуренції питання підвищення економічної стійкості підприємств промислового сектору стає надзвичайно важливим. Впровадження інноваційних інструментів дозволяє підприємствам адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищувати ефективність управління ресурсами та мінімізувати ризики.

Мета дослідження. Аналіз інноваційних інструментів, які сприяють підвищенню економічної стійкості підприємств промислового сектору, визначення їх ефективності та перспектив впровадження.

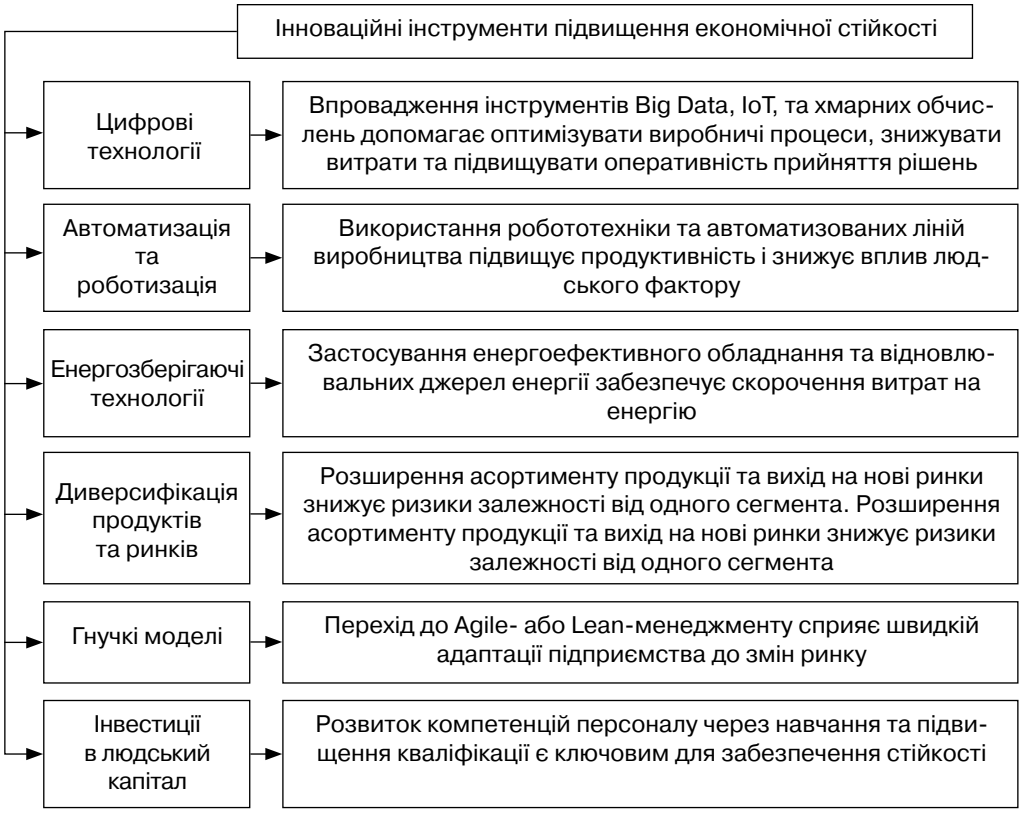
Науковці, які вивчали проблему — І. Коваленко [1], Г. Тодірова [2], розкривають важливість інноваційного менеджменту для стійкості бізнесу. Проте, дослідження потребують аспекти специфіки впровадження інновацій у промислових підприємствах в умовах воєнного стану.

Інновації відіграють ключову роль у зміцненні стійкості промислового сектору, забезпечуючи адаптивність підприємств до викликів сучасного світу, підвищення конкурентоспроможності та сталий розвиток. Стратегічне впровадження інновацій дозволяє підприємствам зберігати баланс між економічною ефективністю, екологічною відповідальністю та соціальною стабільністю.

Сучасні тренди інновацій дозволяють промисловим підприємствам забезпечити стабільність навіть в умовах глобальних викликів. Успіх залежить від стратегічного планування, швидкої адаптації та ефективного використання інноваційних технологій (див. рисунок). Стійкі підприємства — це ті, які орієнтовані на майбутнє та постійний розвиток.

Алгоритм застосування інноваційних інструментів для підвищення економічної стійкості підприємств промислового сектору включає наступні етапи.

1. Підготовчий етап: аналіз поточного стану підприємства.
2. Вибір інноваційних інструментів.
3. Розробка стратегії впровадження.
4. Реалізація інноваційних заходів.
5. Оцінка результатів та адаптація.
6. Постійний моніторинг та вдосконалення.

Інноваційні інструменти підвищення економічної стійкості

Такий алгоритм забезпечує послідовний і системний підхід до підвищення економічної стійкості підприємства на основі інновацій.

Таким чином, підвищення економічної стійкості підприємств промислового сектору вимагає комплексного підходу, що включає впровадження інноваційних технологій, диверсифікацію діяльності та розвиток людського капіталу. Перспективним є дослідження впливу екологічних та гібридних інновацій на довгострокову стійкість підприємств.

Джерела

1. *Коваленко І. О.* Цифровізація як чинник підвищення стійкості підприємств. *Журнал інноваційних досліджень*. 2020. № 3. С. 72–80.
2. *Тодірова Г. В.* Інноваційні підходи до управління економічною стійкістю промислових підприємств. *Економічний вісник*. 2021. № 4. С. 35–45.

Науковий керівник:
О. Ф. Кришан, канд. екон. наук, доцент

С. В. ГЕТЬМАН
аспірант,
Університет імені Альфреда Нобеля

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛАНЦЮГАМИ ПОСТАВОК НА ПІДПРИЄМСТВІ

Процеси, які відбуваються у суспільстві, стимулюють зародження нової економіки, де будуть панувати сукупні знання та обмін ними. У цих умовах конкурентоспроможність та життєздатність підприємства залежатиме не стільки від наявності матеріальних ресурсів, скільки від ефективності їх організації та управління, використання та присутності розвинених засобів комунікації та кооперації з клієнтами і партнерами, наявності технологій обміну знаннями.

Зрозуміло, що для підприємств стійка ієрархічна організаційна структура, яку вони сьогодні мають, не дає можливості гнучко адаптуватися до зміни кон'юнктури ринку. Особливо гостро стоїть це питання перед великими промисловими підприємствами, які постійно шукають шляхи нового розвитку та оптимізації своєї діяльності за різноманітними критеріями. Але вони не завжди спроможні виграти у конкурентній боротьбі, яка потребує неординарних рішень та організаційних змін.

Отже, висока динамічність сучасного бізнесу й вимоги швидкої адаптації до потреб ринку диктують управлінцям нову проблему. Сутність її полягає у розробці ідей та методик організації таких підприємств та їх систем управління, які у реальному часі можуть змінювати свою організаційну структуру та функціонувати залежно від швидкозмінюваних цілей та ресурсів.

В Україні та за кордоном управління ланцюгами поставок розглядається з трьох основних позицій:

- як бізнес-концепція;
- як самостійний науковий напрям;
- як середовище інформаційної взаємодії підприємств.

Бізнес-процеси та інформаційні технології, на практиці тісно пов'язані один з одним і розглядаються багато в чому відокремлено один від одного. Це ж стосується й питань моделювання та оптимізації ланцюгів поставок. Встановлення взаємозв'язків між цими трьома напрямами — бізнес-концепції, інформаційні технології та моделювання ланцюгів поставок є в даний час одним з найважливіших завдань.

Ланцюг поставок — це глобальна мережа, яка перетворює вихідну сировину в продукти і послуги, необхідні кінцевому споживачеві, керуючи потоками інформації, матеріальних цінностей та грошових коштів. Дослідники виділяють шість основних областей, на яких фокусується увага управління ланцюгами поставок [1]:

• виробництво;
• поставки;
• місце розташування;
• запаси;
• транспортування;
• інформація.

Від ефективного управління ланцюгами постачань залежить конкурентоздатність та успішність підприємства. Тому необхідно постійно вимірювати та визначати ефективність ланцюга постачань. Для цього дуже важливо розробити та застосовувати єдину систему оцінювання в його межах. Концепція операційної системи бізнесу спирається на принципі обслуговування клієнта. З цієї причини відношення типу "клієнт – постачальник" сполучає всі функції і відділи на підприємстві і вказує сфери, в яких показники функціонування мають істотне значення з погляду успіху всієї фірми. Враховуючи досвід провідних фірм, слід удосконалювати такі аспекти операційної діяльності, а саме:

• задоволення клієнта;
• продуктивність;
• гнучкість.

Ці три рушійні сили ланцюга поставок окреслюють три основні напрямки оцінювання діяльності підприємства, а саме [1]:

• справність — наскільки задовольняються потреби клієнтів;
• ефективність — як економічно використовуються ресурси підприємства;
• гнучкість — наскільки підприємство підготовано до наступних змін.

Перекладаючи тріаду рушійних сил ланцюга поставок на критерії оцінки операційної діяльності, слід згадати про такі чинники [2]:

1. Якість — розглядається значно ширший діапазон, ніж узгодженість із специфікаціями і врахування тільки таких аспектів, як специфічні властивості, функціональність, тривалість, надійність, естетика тощо.
2. Умови поставок — їх результатом є позитивна оцінка, коли результати дій відповідають очікуванням з погляду двох головних аспектів поставки: умови щодо кількості та терміну поставки замовлення.
3. Час циклу замовлення — час поставки рахується від моменту прийняття замовлення від клієнта до моменту, коли вантаж прибуде до місця прийому, визначеного клієнтом.
4. Втрати — це марнотратство на зайві процедури і засоби, які не додають вартості в процесі задоволення потреб клієнтів.

Якщо якість і умови поставок визначають рівень обслуговування клієнта, то час циклу замовлення і величина втрат є вирішальними для продуктивності, а гнучкість є результатом спільного впливу умов поставок і часу тривання циклу замовлення. Поряд з іншими завданнями, що виникають із структури цілей підприємства, ці взаємозв'язки є основними положеннями моделі показників оцінювання функціонування підприємств у ланцюгу поставок.

Джерела

1. *Witkowski J.* Zarzqdzanie lanctichem dostaw: koncepcje, procedury, doswiadczenia. Warszawa: PWE, 2003.
2. *Gilmore D.* A Decade of Supply Chain Management. *Supply Chain Digest*. 2010. 15 jan.

Науковий керівник:
Т. М. Болгар, д-р екон. наук, професор

М. В. ГЛАДКА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Сучасні глобальні виклики, такі як швидкі соціальні трансформації, економічні кризи, інформаційна перенасиченість, вимагають переосмислення процесів розвитку особистості. Гуманістичний підхід, сформований на основі ідей К. Роджерса та А. Маслоу, дозволяє зосередитися на унікальності кожної людини та сприяє її успішній соціальній адаптації [3].

Глобальні зміни створюють додаткові виклики для розвитку особистості, особливо в аспекті адаптації до нових соціально-економічних умов [1].

Гуманістичний підхід забезпечує розуміння психологічних потреб людини, таких як потреба у безпеці, самореалізації та соціальній взаємодії, що є особливо актуальним у сучасних умовах.

Важливо визначити психологічні механізми, які сприяють розвитку особистості на основі гуманістичного підходу, та розкрити їхню роль у соціальній адаптації індивіда [4].

Гуманістичний підхід акцентує увагу на внутрішніх ресурсах особистості, таких як самоактуалізація, автономія, емпатія та ціннісна орієнтація

Розвиток особистості здійснюється через поєднання індивідуальної саморефлексії, навчання новим навичкам та підтримки з боку соціального середовища.

Соціальна адаптація є результатом взаємодії особистісних характеристик із зовнішніми умовами. Психологічна гнучкість та толерантність до невизначеності стають ключовими факторами успішної адаптації [2].

Впровадження гуманістичних принципів у систему освіти та соціальні програми може сприяти ефективнішому розвитку регіонів через підготовку особистостей, здатних до конструктивної адаптації.

Результати опитування можуть бути використані для створення тренінгових програм та рекомендацій для соціальних служб, спрямованих на підтримку населення у складних життєвих обставинах.

Гуманістичний підхід, який сформований на основі концепцій Маслоу, Роджерса та інших дослідників, є ефективним інструментом для розвитку особистості в умовах глобальних викликів. Його застосування сприяє не лише індивідуальній гармонії, а й покращенню соціально-економічної ситуації у регіонах через розвиток потенціалу людських ресурсів.

Джерела

1. *Бауман З.* Плинна сучасність. Oxford : Blackwell Publishers, 2000. 146 с.
2. *Лазарус Р. С., Фолкман С.* Стрес, оцінка та подолання. New York : Springer, 1984. 58 с.
3. *Маслоу А. Г.* Теорія людської мотивації. *Psychological Review*. 1943. № 4. Т. 50. С. 370–396. URL:https://doi.org/10.1037/h00543461943 (дата звернення: 06.01.2025).
4. *Роджерс К. Р.* Терапія орієнтована на клієнта. Бостон, 1951. 243 с.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, ст. викладач

В. Г. ГНОЄВИЙ
канд. екон. наук, доцент,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ГІПЕРПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГУ: НОВИЙ РІВЕНЬ ВЗАЄМОДІЇ З КЛІЄНТОМ

Гіперперсоналізація — це найвищий рівень персоналізації в маркетингу, який передбачає створення максимально індивідуальних пропозицій для кожного клієнта на основі величезного масиву даних про його поведінку, вподобання та взаємодію з брендом. Це не просто рекомендації продуктів, а створення унікального досвіду взаємодії з брендом для кожного клієнта.

Гіперперсоналізація дозволяє збільшити продажі, адже клієнти частіше купують продукти, які їм особисто рекомендовані. Також, зазначимо, що персоналізований підхід робить клієнтів більш лояльними до бренду. Клієнти, які відчувають, що їх розуміють і цінують, рідше переходять до конкурентів. Покращується імідж бренду, адже демонстрація турботи про клієнтів підвищує довіру до бренду.

Для реалізації даного рівня персоналізації компанії збирають інформацію про користувачів з різних джерел. Перш за все, це явна інформація, яку ко-

ристувачі надають добровільно (ім'я, вік, інтереси, історія покупок). До цього додається неявна інформація, яка збирається автоматично під час взаємодії користувача з сайтом або додатком (історія переглядів, час перебування на сторінці, кліки). Звичайно ж використовуються дані з зовнішніх джерел (соціальні мережі, партнери).

Обробка зібраних даних відбувається за допомогою спеціальних алгоритмів і програмного забезпечення. Це дозволяє виявити закономірності, тренди та сегментувати аудиторію на більш дрібні групи за інтересами, поведінкою та іншими критеріями.

На основі зібраних і проаналізованих даних створюються персоналізовані пропозиції для кожного клієнта. Це можуть бути:

- рекомендації продуктів — онлайн-магазини пропонують товари, які можуть зацікавити користувача на основі його історії покупок та переглядів;
- персоналізовані email-розсилки — клієнти отримують листи з пропозиціями, які відповідають їхнім інтересам;
- динамічний контент — вміст веб-сайту змінюється залежно від того, хто його переглядає;
- персоналізовані push-повідомлення — клієнти отримують актуальні пропозиції прямо на свої смартфони.

Гіперперсоналізація є складним процесом, який спирається на широкий спектр технологій. У першу чергу, це штучний інтелект та машинне навчання. Алгоритми рекомендацій використовуються для аналізу поведінки користувача та пропонують йому релевантні продукти або контент. Використання класифікації дозволяє розділити користувачів на сегменти за їхніми характеристиками та поведінкою. Штучний інтелект також намагається на основі отриманої інформації передбачити майбутні дії користувачів, наприклад, які продукти вони можуть придбати наступного разу.

Наступним технологічним рішенням є Big Data. Збір інформації відбувається з таких джерел, як веб-сайти, мобільні додатки, соціальні мережі, системи CRM. Далі ці дані очищуються, структуруються та збагачуються за допомогою алгоритмів машинного навчання для подальшого аналізу. У процесі аналізу даних виявляються закономірності купівельної поведінки, тренди та кореляції між різними даними, що дозволяє створити моделі, які можуть з високим ступенем точності прогнозувати поведінку користувачів.

Використання хмарних технологій дозволяють зберігати великі обсяги даних, необхідних для гіперперсоналізації, на хмарних серверах. Також вони дозволяють залучати обчислювальні ресурси для проведення складних розрахунків і аналізу даних.

Наприклад, онлайн-магазин одягу збирає дані про перегляди товарів, розміри, кольори, які обирають користувачі, а також їхню історію покупок. За допомогою алгоритмів машинного навчання, система виявляє, що користувач часто купує одяг певного стилю та розміру. На основі цієї інформації користувачу пропонуються персоналізовані рекомендації, які збільшують ймовірність покупки.

Алгоритми Netflix аналізують переглянуті користувачем фільми та серіали, щоб рекомендувати йому новий контент, який може сподобатися. Сервіс Spotify створює персоналізовані плейлисти на основі музичних смаків користувача. І таких прикладів стає все більше.

Компанії відстежують ефективність гіперперсоналізації за допомогою аналітики. Це дозволяє оцінити, наскільки персоналізовані пропозиції впливають на поведінку клієнтів і досягають поставлених цілей.

Важливо розуміти, що гіперперсоналізація — це не просто тренд, а необхідність для сучасного маркетингу Це комплексна стратегія, яка вимагає інвестицій в технології, дані та людські ресурси. Вона дозволяє створити більш тісні відносини з клієнтами, підвищити лояльність і збільшити продажі. Однак, важливо пам'ятати про етичні аспекти і забезпечувати захист персональних даних клієнтів.

Джерела

1. *Eileen Chan.* Drive Sales With Hyper-personalization. URL: https://www.ranktracker.com/uk/blog/how-to-drive-sales-with-hyper-personalization/

П. О. ГОНЕЦЬ
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРОБЛЕМИ ТА ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Проголошення незалежності України стало основним етапом демократичного розвитку держави. Після чого перед Україною постала необхідність у прийнятті Конституції та законодавчої бази для закріплення основних засад побудови майбутньої незалежної держави. Таким чином, 28 червня 1996 року була прийнята перша Конституція України, яка визначила Україну як "самостійну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу" [1, 141].

Але після прийняття Конституції України постало питання у її реалізації. Саме поняття реалізації Конституції передбачає повне втілення її норм у життя. "Це забезпечується організацією виконання конституційних положень, безпосереднім здійсненням норм Конституції шляхом їх використання, виконання, дотримання і застосування, контролем і наглядом за неухильним дотриманням норм, застосуванням заходів виховання, заохочення, примусу".

Питання реалізації Конституції є дуже актуальним у наш час, адже "демократичний державно-правовий розвиток українського народу не може реалізовуватися за межами конституційних приписів. Саме Конституція юридично оформляє основні параметри державності, розподіляє повноваження між

владними структурами, наділяє громадян, їх об'єднання правами і покладає обов'язки, створює правові передумови забезпечення в країні демократичного політичного режиму".

Для України реалізація Конституції є досить складним процесом через те, що її суспільство ще не готове до кардинальних змін у своєму житті. А ще й крім того, впливає такий чинник як влада, яка також не бажає розлучатися зі своїми повноваженнями. Однією з основних проблем, що заважає реалізації Конституції України належить наша політична еліта, яка переважно складається з представників великого капіталу, які звичайно ж діють у своїх інтересах.

Заважає реалізації Конституції невірне уявлення людей про демократію. Так, представники нового покоління трактують її як вседозволеність без будь-яких обмежень, а ті люди, які жили за Радянського Союзу розтлумачують його як зло, що заважає існуванню держави. Також проблемою є те, що в українській державі немає достатнього досвіду з реалізації Конституції, а отже, і в побудові суспільства та держави. Реалізація здійснюється на основі самої Конституції України та інших нормативно правових актів, які прийняті державою з цією метою.

Основними формами реалізації Конституції України є: додержання, виконання, застосування і використання. Так, дотримання конституційних норм притаманне як державним інститутам, так і населенню. За приклад пасивної поведінки можна привести статтю 68 Конституції України, в якій говориться, що "кожен має неухильно додержуватись Конституції та законів України..." [1, 153].

Виконання конституційних норм притаманне як суспільству так і державі, її уповноваженим органам. Застосування конституційних норм притаманне виключно державним органам влади та особам, які представляють ці органи.

Для застосування характерна така ознака як використання статті 8 Конституції, у якій сказано, що норми Конституції є нормами прямої дії, тобто, немає сенсу звертатися до інших законів для реалізації певного положення Конституції. Останньою формою реалізації конституційних приписів є їх використання. Прикладом використання конституційних норм можуть бути реалізація права на освіту, на працю, на відпочинок використовуючи відповідні статті Конституції. Всі ці чотири форми реалізації Конституції повинні застосовуватись, та ефективно взаємодіяти між собою для повної та всебічної реалізації основного закону держави.

Що ж до проблем, які виникають при реалізації Конституції у різних напрямах, то основною з них є те, що у нашій державі часто порушується принцип недопустимості суперечностей між законами України та Конституцією України. Прикладом Конституційної колізії може бути суперечність між статтею 17 у якій говориться, що "на території України не допускається розташування іноземних військових баз" [1, 187] та пунктом 14 перехідних положень Конституції України, де говориться про можливість тимчасового перебування іноземних військ та використання ними військових баз України на правах оренди. Прикладом колізії може бути суперечність між Конституц-

цією України та ЗУ “Про конституційний Суд України”. Відповідно до п. 22 ч. 1 ст. 106 Конституції, Президент має право призначати і звільняти третину складу Конституційного суду України. Але відповідно до ЗУ "Про Конституційний Суд", суддів Конституційного Суду звільняє Верховна Рада. У зв’язку з цим, в даному питанні існує юридична колізія: оскільки в статті 126 Конституції чітко вказано, що ця частина суддів призначається і звільняється тим органом, який цю частину призначив.

Так, будь-яка колізія між нормативно-правовим та Конституцією України має вирішуватись згідно з положенням Конституції, так як у статті 8 зазначено, що “Конституція України має вищу юридичну силу” [1, 142]. Таких колізій дуже багато, вони роблять цей процес, у деяких випадках, неможливим у певній сфері. Адже для реалізації Конституції необхідно мати чітке та однозначне тлумачення її норм. А такого тлумачення при наявності колізій в основному законі держави бути не може так як вони суперечать одна одній то виникає невирішеність у певному внутрішньому або зовнішньому питанні, яка послаблює країну, та не дає їй можливості розвиватися стабільно.

Щодо інших проблем реалізації Конституції України необхідно зазначити, що наша держава є досить молодою на шляху свого незалежного розвитку, тому виникає досить багато питань при реалізації її Основного Закону. Першим з них є нестабільність, не лише політична, але й економічна. Цей факт заважає реалізації Конституції тим, що, наприклад, для ефективної її реалізації в суспільному житті необхідно втілювати основні права громадян в життя, а при політичній та економічній нестабільності це неможливо, так як перш за все необхідно зберегти ще й незалежність та самостійність держави.

Іншою проблемою є суспільство, яке звикло до того, що ним керують, визначають самостійно напрямки його розвитку, без урахування його думки. Принцип правової держави ще не дуже розвинений в Україні, але без наполягання самого населення на забезпеченні його він не буде реалізовуватись і далі. До цього ще можна додати і низький рівень обізнаності суспільства загалом у державних справах.

Наступною проблемою є недостатність наукових досліджень різних політичних, соціальних та економічних проблем, що виникають на різних етапах розвитку держави. Таким чином, при виникненні певного питання, у багатьох випадках воно залишається нерозв’язаним. Не ведеться пошук ефективних та найоптимальніших шляхів його вирішення.

Отже, при реалізації Конституції виникає багато проблем, що потребують негайного вирішення. В Україні існує багато чинників, які не дають всебічно реалізувати Основний Закон. А так як кожний напрям реалізації Конституції пов’язаний з іншим, то ці проблеми гальмують її реалізацію в цілому.

Джерела

1. *Бабін І. І., Білоскурська О. В.* Конституційне право : навч.-метод. пос. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 251 с.
2. *Зайчук О. В., Оніщенко Н. В.* Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ, 2019. 688 с.

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 18.08.2024).

Науковий керівник:
В. М. Прилипко, канд. пед. наук, доцент

М. В. ГОРДЄЄВА
викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Б. М. АНДРУСИК
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ

Передусім варто зазначити, що слово як лексична одиниця не завжди має точний аналог в англійській та українській мовах. Одне слово в одній мові може відповідати складному слову чи цілу фразі в іншій мові. Це особливо стосується неологізмів. Неологізм передає поняття про об'єкт або явище за допомогою сукупності значень. Під значенням розуміють його предметне значення, називне значення та емоційне забарвлення.

Речовому значенню слова відповідає конкретне поняття, яке позначає предмет чи явище реальної дійсності. Для того, щоб правильно вибрати слово під час перекладу неологізму, потрібно ретельно проаналізувати лексичне значення неологізму, тобто підібрати таке українське слово, яке найбільш точно передає зміст англійського. Іноді перекладач стикається з необхідністю вводити додаткові українські лексеми, щоб повноцінно відтворити значення англійського слова.

Питання статусу неологізмів найчастіше розглядається в працях, присвячених основам перекладу, зокрема при перекладі безеквівалентної лексики. Це можна пояснити тим, що для адекватного відображення унікальних елементів та явищ культури необхідне "дзеркало", яке дозволяє через певне висвітлення явища показати його особливість і самобутність. Таким "дзеркалом" є інша культура. Порівнюючи культури, виявляються культурно значущі поняття, наявність чи відсутність яких визначає особливості кожної з порівнюваних культур.

Для визначення безеквівалентної лексики спершу варто розглянути поняття "еквівалентність". Дослідники зазначають, що переклад має зберігати стиль автора, семантику та стилістику оригіналу; він повинен передавати те ж саме смислове навантаження і мати такий самий емотивно-експресивний вплив на читача, як і оригінальний текст.

Еквівалентними словами є ті, лексичні значення яких збігаються між мовами і можуть бути передані за допомогою еквівалентного перекладу. Питання еквівалентності перекладу тісно пов'язані з вибором одиниці перекладу, яка може бути будь-якою мовною одиницею — від фонеми чи графеми до цілих текстів. У процесі перекладу одиниця перекладу може змінюватися в межах одного тексту. Одна з головних труднощів перекладу полягає в необхідності знайти відповідну одиницю перекладу для кожного конкретного випадку. Протиставленням еквівалентній лексики є безеквівалентна лексика, сенс якої не можна повністю передати на мові перекладу. В таких випадках перекладач змушений використовувати пояснення або описові вирази. Безеквівалентна лексика з'являється частіше, коли текст має складніший сенс.

Основною складністю перекладу неологізмів є визначення значення нового слова. Коли значення неологізму вже відоме перекладачеві, завдання стає значно простішим і вирішується за допомогою різних методів перекладу, залежно від того, до якого типу слів належить цей неологізм.

Ось основні рекомендації щодо перекладу неологізмів:

1. Розкриття значення неологізму:

а) **Використання словника.** Якщо нове слово відсутнє в англо-українському словнику, варто звернутися до англо-англійського тлумачного словника. Наприклад, словники Вебстера та інші англо-англійські часто мають розділи "Нові слова" (New Words Section), що оновлюються при перевиданні, доповнюючи їх новими термінами. Деякі нові слова можна знайти в словниках, які спеціалізуються на сленгу.

б) **З'ясування значення неологізму через контекст.** Часто перекладачі визначають значення неологізмів, використовуючи контекст. Для цього необхідно застосовувати відомі прийоми аналізу. Іноді важливо також розглядати історію виникнення терміну, літературні або фактичні асоціації, що стосуються нового слова.

в) **Аналіз структури неологізму.** Нові слова зазвичай утворюються на основі вже існуючих слів та морфем, часто за аналогією. Перекладачам варто вміти аналізувати структуру таких слів і морфем для з'ясування їх значення. Розуміння способів створення слів в англійській мові допомагає у правильному тлумаченні нових термінів.

2. Перевірка запропонованого варіанту. Для перевірки правильності перекладу можна скористатися Google або іншими онлайн-ресурсами, щоб переконатися в тому, що запропоноване слово чи фраза є прийнятними для використання в іншій мовній практиці, наприклад, у роботах інших перекладачів чи авторів.

Отже, спеціальних прийомів перекладу неологізмів немає. Особливості перекладу кожного нового слова залежать від того, до якого типу слів воно належить (терміни, назви, синоніми до слів, які вже мають відповідність у мові тощо). У підсумку, переклад неологізмів вимагає від перекладача не лише лексичної майстерності, але й глибокого розуміння культурного контексту, соціальних аспектів та нових тенденцій у розвитку мови.

Джерела

1. *Bassnett S.* Translation Studies. London & New York: Routledge. 2002. 211 p.
2. *Catford J. C.* A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2005. 103 p.

М. В. ГОРДЄЄВА
викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

В. Є. МАЛАШЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

АНГЛІЙСЬКИЙ СЛЕНГ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Сучасний розвиток соціальних мереж значно вплинув на мову, зокрема на використання сленгу, що став важливою частиною онлайн-комунікацій. Англійський сленг, зокрема в контексті соціальних мереж, характеризується рядом лінгвістичних особливостей, які відрізняють його від традиційної мови.

Інтернет-сленг виникає завдяки різним способам і методам. Основні способи формування сленгової лексики охоплюють більшу частину всього інтернет-сленгу та включають: кальку (повне запозичення), напівкалькування (запозичення лише частини основи), фонетичне наслідування (мімікрія), яке має дві підкатегорії: а) використання загальноприйнятих слів у специфічному значенні, б) застосування сленгу, притаманного іншим професійним групам [1].

Зосереджуючись на лінгвістичних особливостях використання англійського мережевого сленгу, можна відзначити, що цей тип сленгу як лінгвістичне явище поділяється на два основні види: загальний, що включає в себе широко вживані слова з різних джерел, та спеціальний, який складається з термінів, характерних для конкретних сфер, що стосуються певних соціальних чи професійних груп.

Мережевий сленг має такі лінгвістичні особливості: порушення правил правопису та граматики, використання великих літер, неформальна пунктуація, а також застосування абревіатур, акронімів та смайликів. Лексика Weblish постійно збагачується новими виразами, що виникають завдяки користувачам Інтернету. Цей процес вказує на незалежний розвиток лексики мережевого сленгу, що постійно вдосконалюється завдяки внеску самих користувачів [2].

Необхідно зазначити, що створення англійських сленгових неологізмів базується на таких лінгвістичних явищах, як паронімія, омонімія та асоціації

певних слів чи фраз. Це полягає у варіюванні вираження змісту слова, що призводить до різних інтерпретацій, залежно від контексту і мети його використання. Такі явища реалізуються через фонетичні, семантичні, лексичні, словотворчі та синтаксичні зміни .

Прикладом англійського сленгового неологізму є іменник book, який у контексті мережевого сленгу набуває значення дієслова to book — забронювати. Така трансформація слова є яскравим прикладом словотворчої змінюваності, коли за допомогою асоціацій змінюється його значення та використання в нових контекстах

“Багато виразів, що використовуються в Інтернет-комунікації як частина мережевого сленгу, часто є переробленими або креативними варіаціями назв фільмів, книг, популярних телевізійних програм, радіопередач, а також цитат з літератури, театральних вистав чи навіть анекдотів. Однак найбільш поширеними є фрази відомих особистостей, політиків та знаменитостей, які часто характеризуються абсурдністю або невдалою подачею, що особливо помітно в сучасному Інтернет-просторі” [2].

Користувачі соціальних мереж надають популярним виразам новий сенс, інтерпретуючи їх у власному контексті, при цьому намагаються зберігати оригінальну форму слів чи фраз. Такий підхід до використання виразів призводить до несподіваного та спонтанного виникнення нових значень в комунікації. У рамках нашого дослідження доцільно зосередитися на основних способах утворення сленгових неологізмів у соціальних мережах, серед яких можна виділити: афіксацію; словоскладання (блединг); абревіацію; усічення; еративи; конверсію; створення нових слів; семантичну деривацію; метафоризацію.

Одним із ключових способів утворення сленгових неологізмів є афіксація. Цей термін означає створення нової основи зі вже існуючої через додавання афіксів. Афікси поділяються на два типи: префікси, якщо вони додаються на початок основи, та суфікси, коли їх додають до кінця основи .

Ще одним методом створення англійського мережевого сленгу є скорочення лексичних одиниць, яке полягає в максимальному стисненні інформації та є одним із найбільш ефективних способів заощадження мовних ресурсів. Скорочення є характерною рисою утворення сленгових неологізмів, оскільки воно дозволяє швидше набирати текст, що відповідає потребі швидкого обміну інформацією. Скорочення поділяються на графічні, які використовуються при написанні, та лексичні, що застосовуються в усному мовленні

Також варто відзначити використання користувачами соціальних мереж слів-вигуків для вираження емоційності та максимального наближення до живої мови. Це досягається шляхом подвоєння або потроєння літер у словах, наприклад: Noooo! (ніііі), Ohhhh! (Ох!), тощо. Таким чином, лінгвістичні особливості утворення англійського мережевого сленгу базуються на внутрішніх мовних ресурсах, зокрема, процесах словотворення та відновлення значень уже існуючих слів

Отже, англійський сленг у соціальних мережах є не лише засобом комунікації, але й важливим інструментом вираження індивідуальності та соці-

альної належності. Його використання зумовлене прагненням до швидкості, економії мови, а також досягненням емоційної близькості та інтерактивності у спілкуванні. Це дозволяє користувачам ефективно передавати свої думки, емоції та соціальні контексти у віртуальному середовищі.

Джерела

1. *Павельєва А. К., Сотніченко І. В.* Сленг світу моди та модної субкультури в англійській мові: проблема словотвору та перекладу. *Вісник Луганського національного ун-ту імені Тараса Шевченка*, 2021. № 3 (341), квітень. С. 152–160.
2. *Палагута І.* Особливості молодіжного сленгу в англійській мові. Наукові пошуки молоді у XXI столітті. Ad linguas et culturas per cognitionem (до мов і культур через пізнання): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Біла Церква, 14 квітня 2021 р.). Біла Церква: БНАУ, 2021. С. 2–8.

Д. Я. ГОРЕЙКО
аспірант кафедри управління проектами
Інституту адміністрування, державного управління
та професійного розвитку
Національний університет "Львівська політехніка"

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА: РОЛЬ ВІДДАЛЕНИХ КОМАНД У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

Цифрова трансформація суспільства змінює економічні, соціальні та управлінські процеси, створюючи нові можливості для інноваційного розвитку регіонів. Віддалені команди стали ключовим інструментом інтеграції фахівців у проєкти, що сприяє розвитку високотехнологічних секторів економіки та зміцненню позицій регіонів у глобальному цифровому середовищі.

Віддалені команди сприяють рівномірному розподілу трудових ресурсів та зменшенню територіальних диспропорцій [1]. Використання цифрових платформ, зокрема систем електронного документообігу та цифрового підпису, покращує ефективність управління й взаємодію між державним і приватним секторами [2]. Створення інноваційних кластерів у регіонах стимулює впровадження новітніх технологій та розширює можливості для розвитку малого й середнього бізнесу [3].

Цифрові технології та штучний інтелект дозволяють автоматизувати процеси управління командами, оптимізуючи витрати ресурсів і забезпечуючи безперебійну комунікацію між співробітниками [4]. Використання хмарних обчислень спрощує обмін інформацією, що позитивно впливає на швидкість ухвалення рішень та ефективність проєктного менеджменту [5].

Сучасні підходи до регіонального управління базуються на впровадженні цифрових інструментів, що забезпечують громадянам доступ до прийняття рішень, сприяючи підвищенню прозорості влади [6]. Це також створює сприятливе середовище для залучення інвесторів та розвитку підприємництва. Віддалене навчання стає важливим чинником адаптації кадрів до нових умов праці, дозволяючи фахівцям отримувати необхідні знання без прив'язки до місця проживання [7].

Розширене використання віддалених команд і цифрових технологій сприяє формуванню інноваційного середовища, стимулюючи розвиток стартапів і високотехнологічного підприємництва. Таким чином, цифрова трансформація сприяє економічному зростанню регіонів, покращенню конкурентоспроможності та інтеграції у світову цифрову економіку [8].

Розвиток цифрового суспільства та поширення віддалених команд є важливими факторами інноваційного розвитку регіонів. Використання цифрових технологій усуває територіальні обмеження, покращує інтеграцію людського капіталу та стимулює соціально-економічний розвиток. Віддалена зайнятість, цифровізація адміністративних процесів і розвиток інноваційних кластерів є необхідними умовами конкурентоспроможності регіонів у сучасному світі.

Джерела

1. *Стародубець В. С.* Управління інформаційними процесами в організації в умовах цифрового суспільства [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5864.
2. *Буйницька О. П.* Система педагогічного проєктування інформаційноосвітнього середовища для здійснення підготовки майбутніх соціальних педагогів [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/729269/.
3. *Клімушин П. С., Серенок А. О.* Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія [Електронний ресурс]. 2010. Режим доступу: https://www.academia.edu/download/34561786/Monografia_e_gov_Klimushin_Serenok.pdf.
4. *Гриневич Л. М., Морзе Н. В., Вембер В. П.* Роль цифрових технологій у розвитку екосистеми STEM-освіти [Електронний ресурс]. 2021. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38539/.
5. *Щеглюк С.* Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу: http://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf.
6. *Краус К. М., Іщенко І. С.* Освіта та суспільство: цифрова ідентифікація людини [Електронний ресурс]. 2023. Режим доступу: http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/20691.
7. *Пен Я.* Наукові бібліотеки закладів вищої освіти КНР: розвиток у цифровому суспільстві [Електронний ресурс]. 2022. Режим доступу: http://195.20.96.242:5028/khkdak-xmlui/bitstream/handle/123456789/2011/dis_Yan_Peng%20OK.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
8. *Базака Р. В.* Значення інформаційних технологій та інновацій у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору [Електронний ресурс]. 2024. Режим досту-

пу: http://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/9277/materiali_ii_vseukrainskoi_studentskoi.pdf?sequence=1.

Науковий керівник:
П. Г. Ільчук, д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри управління проєктами

В. П. ГОРИН
д-р екон. наук, проф.
професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

О. І. ФАРМАЗЮК
студент групи ФПФ-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

КЛЮЧОВІ ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБКИ ПРОЄКТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вихідним моментом застосування проєктного підходу при вирішенні проблем суспільного розвитку є чітка їх ідентифікація, що вимагає застосування наукової методології та спеціальних методів дослідження. Оцінювання проблем розвитку територіальних спільнот є важливим кроком у розробленні проєктів, які спрямовані на усунення першопричин суспільних викликів і водночас сприяють досягненню справедливих і довгострокових вигод від їх реалізації. Розуміння соціального контексту дозволяє розробляти проєкти з урахування важливих проблем громади, забезпечуючи ефективну їх реалізацію і стійкість досягнутих результатів.

Ключові підходи та стратегії для розробки ефективних рішень щодо вирішення соціальних проблем передбачають урахування таких аспектів:

1) аналіз опричин виникнення проблеми, зокрема із застосуванням дієвих методів діагностики. При такому оцінюванні важливо залучати зацікавлені сторони (місцеві громади, державні установи, неурядові організації та приватний сектор до визначення проблем). В процесі аналізу важливо також використовувати дані щодо оцінювання впливу на навколишнє середовище, соціально-економічні дослідження та аналіз ризиків для досягнення максимальної об'єктивності вихідних даних при розробленні проєкту розвитку;

2) ранжування проблем. Виявлені соціальні проблеми мають бути оцінені з точки зору їх пріоритетності для громади, впливу на її розвиток. Важливо оцінити ресурси, часові параметри, необхідні для вирішення кожної із виявлених проблем для фокусування на найбільш вагомих. Окремим виміром ранжування є оцінка гостроти проблеми, що дає можливість приділити увагу

питанням, які потребують вирішення уже зараз і не можуть бути відкладеними на пізніше;

3) інклюзивне планування. При пошуку шляхів вирішення проблем розвитку важливо забезпечити широке залучення зацікавлених сторін у процес, спільну розробку рішень. Це формує почуття відповідальності та гарантує, що рішення будуть прийнятними для мешканців громади з погляду їх менталітету та місцевої культури. При виробленні способів вирішення проблеми важливо врахувати позицію не тільки населення, але й бізнесу, органів публічної влади, які матимуть вплив на формування фінансових ресурсів для реалізації майбутнього проєкту [1];

4) інноваційні й адаптивні рішення. Особливою ознакою проєктного підходу у вирішенні проблем сталого розвитку є орієнтація на інновації. Інтегруючи сучасні інструменти і креативні підходи, проекти розвитку можуть ефективніше вирішувати проблеми й досягати довгострокової сталості. Адаптивність при управлінні проєктом означає готовність змінювати стратегії у реалізації окремих його моментів проєкту на основі зворотного зв'язку та змінюваних обставин зовнішнього середовища;

5) розбудова спроможності, розвиток інституцій. При інклюзивному плануванні проєктів розвитку доцільно орієнтуватись на розбудову потенціалу громади, що дасть можливість її мешканцям взяти на себе відповідальність за проєкт після завершення основної фази діяльності. Важливим моментом довгостроковості вирішення проблеми і сталості результатів втілених проєктів розвитку є зміцнення інституційної бази, тобто механізмів підтримки проєкту з боку органів публічної влади;

6) інноваційні фінансові схеми та рішення. При виробленні шляхів вирішення суспільної проблеми важливо орієнтуватись на інноваційні схеми фінансування проєкту. Вони мають передбачати диверсифікацію джерел та каналів фінансування, поєднувати публічні ресурси, приватні інвестиції та міжнародну допомогу, інноваційні методи та інструменти фінансування [2];

7) підвищення стійкості та управління ризиками. При виробленні шляхів вирішення проблем важливо передбачити потенційні ризики, а також розробити плани дій на випадок непередбачуваних ситуацій. Для цього доцільно застосовувати сценарне планування, що дає можливість більш ґрунтовно оцінити ризики проєкту та підійти до реагування на них;

8) моніторинг і оцінювання, тобто регулярне відстеження результатів рпроєкту, щоб визначити сфери, які потребують уваги. Використання незалежних схем оцінювання для досягнення прозорості та підзвітності, створення механізмів стійкого регулярного зворотного зв'язку із зацікавленими сторонами корисне для покращення результатів проекту.

Таким чином, планування проектів сталого розвитку вимагає міждисциплінарного підходу, який поєднує інноваційні інструменти, участь зацікавлених сторін та адаптивні стратегії. Надаючи пріоритет співпраці, безперервному навчанню та розбудові стійкості, проекти можуть ефективно вирішувати проблеми та досягати поставлених цілей.

Джерела

1. *Turnbull A.* Community Needs Assessment Guide with Examples. *Rosterfy*. 2022. URL: https://www.rosterfy.com/blog/community-needs-assessment-guide-with-examples?utm_source=chatgpt.com
2. *Горин В. П., Карпишин Н. І.* Особливості фандрайзингу у публічному секторі економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 13–19. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.13

Д. Б. ГРОМЛЮК
здобувач спеціальності 035 Філологія,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЛОВОТВОРЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Розділ мовознавства, що ґрунтується на вивченні способів утворення нових слів, дослідженні їх структури, та семантику називається словотворенням. Для належного порівняння процесів та способів утворення прикметників в українській та англійській мовах, варто спочатку розглянути закономірності утворення нових одиниць на основі вже існуючих.

Як відомо, слово має твірну основу, тобто корінь. Корінь — це найменша частина слова, яка виражає основне лексичне значення (***ніч, ніч****ний, ніч****ник***). В свою чергу корінь є основою твірного слова, тобто вихідної форми без якої утворення похідних слів не є можливим. При утворенні нових прикметників, твірне слово є фундаментальною частиною, адже воно визначає структуру (морфологічна залежність твірного слова) та семантику (значення) майбутнього похідного прикметника.

Способи утворення нових слів, зокрема й прикметників в українській мові поділяються на дві основні групи: морфологічні та неморфологічні. В свою чергу морфологічні поділяють на:

- суфіксальні: *слива — сли****вов****ий*;
- префіксальні: *казати — **по**казати*;
- без афіксальні: *описувати — опис*;
- префіксально-суфіксальні: *гострий — **за**гостр****ення***;
- основоскладання : *краєзнавчий*;
- складання скорочених слів: *МЗС, ЦРУ, ЗСУ*.

Неморфологічні включають наступні способи:

- семантичний: *коса* (інструмент) — *коса* (волосся);
- перехід частин мови: *спів* (іменник) — *співочий* (прикметник);
- злиття основ: аква + парк = аквапарк [1; 2].

Словотвір в англійській мові включає наступні методи:

1) деривація: *content – **dis**content, gather – gather**ing***;
2) скорочення: *advertisement — ad, influenza — flu*;
3) акронімія: *NASA, COVID, AIDS*;
4) абревіація: *USA, BBC, GPS*;
5) змішування: *giant + enormous = ginormous, friend + enemy = frenemy*;
6) запозичення: *sushi, ballet, agenda, kindergarten*;
7) зворотній словотвір: *babysitter — babysit*;
8) ономатопія: *hiss, beep, whoosh*;
9) подвоєння: *bye bye, tip-top, sing-song*;
10) конверсія: *a sign — to sign, classified — to classify*;
11) осново складання: *notebook, well-known* [5; 4].

В результаті проведеного дослідження, на базі текстового матеріалу наукового стилю [3], було виявлено, що в процесі словотворення прикметників в англійській мові (в процентному співвідношенні) переважають три основні типи, а саме: деривація — 72,2 %, основоскладання — 16,7 %, запозичення — 11,1 %.

Для проведення аналізу методів утворення прикметників українською мовою, текстовий матеріал [3] було перекладено та вжито аналогічні дії для визначення використовуваних типів словотворення та їх частоти: суфіксальний — 44,4 %, основоскладання — 14,0 %, префіксальний — 13,9 %, перехід частин мови — 10,9 %, набуття нового значення — 8,5 %, префіксально-суфіксальний — 8,3 %.

Отже, в досліджуваних мовах суфікси та складання основ відіграють суттєву роль в процесі словотворення прикметників. Наступними можна виділити методи звуконаслідування та запозичення, останній (у зв'язку з синтетичними особливостями української мови) є більш адаптованими в порівнянні з англійською. До синтетичних особливостей української мови, що мають вплив на утворення прикметників, можна додати, що названа частина мови узгоджується за відмінками, числами та родами суб'єкта, якого називає іменник, що не є характерним для англійських прикметників.

Джерела

1. *Верба Л. Г.* Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2008. 248 с.
2. *Карабан В. І.* Переклад англійської наукової в технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 163 с.
3. *James Evans, Michael W. F.* Astronomy. URL: https://www.britannica.com/science/astronomy
4. The Linguistic Analysis of Word and Sentence Structures. Word Formation Processes. URL: https://pressbooks.openedmb.ca/wordandsentencestructures/chapter/word-formation-processes/
5. Word-formation in English. Cambridge University Press Series. *Cambridge Textbooks in Linguistics.* Draft version of September 27, 2002. P. 12–22.

Науковий керівник:
Г. А. Луканська, старший викладач

О. І. ГУБАЧОВ
канд. пед. наук, доцент

О. О. РУСІН
здобувач,
Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ВИРОБНИЧИХ РИЗИКІВ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Відсутність економічної мотивації суб'єктів господарювання до забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці гальмує впровадження заходів з охорони праці. Характерною рисою сучасного періоду є те, що на більшості підприємств і установ нові роботодавці ефективно управляють фінансовими ресурсами, однак не завжди приділяють належну увагу питанням безпеки трудової діяльності. Саме тому визначення виробничих ризиків є необхідною умовою успішного ризик-менеджменту.

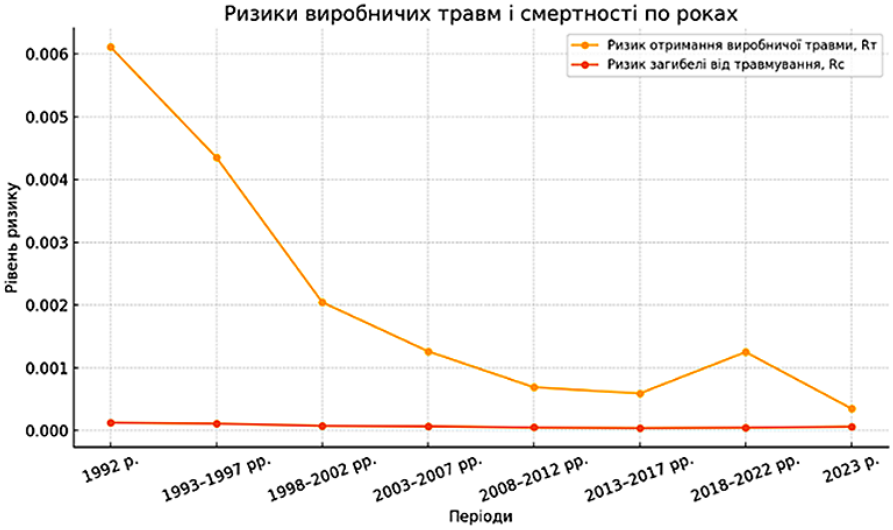
Управління виробничими ризиками ґрунтується на процесі вибору правильного варіанту рішення в умовах кризової ситуації та включає такі етапи: взаємодія та консультування; встановлення умов, факторів і обставин діяльності підприємства; ідентифікація, аналіз, оцінка ризиків; урахування та прийняття ризикових рішень; моніторинг ризиків [1].

Дані кількості нещасних випадків на підприємствах України за період 1992–2023 рр. нами було взято на сайті Державного комітету статистики України [2]. Наші дослідження проводились з отриманими статистичними даними у таких напрямах: динаміка кількості травмованих робітників підприємств, динаміка кількості загиблих у наслідок травмування, ризик отримання виробничої травми до загальної кількості працюючих за рік, ризик загибелі від травмування на виробництві за рік, частота травмування працівників на 1 млн працюючих $Ч_т$, частота загибелі від нещасних випадків на 1 млн працюючих $Ч_с$.

Ризик отримання виробничої травми за рік представляє собою відношення кількості травматичних подій до загальної кількості працюючих за певний рік. Ризик загибелі від травмування за рік представляє — відношення кількості загиблих за певний рік до загальної кількості працюючих [3].

Динаміка ризику отримання виробничої травми за рік $R_т$ та ризику загибелі від травмування за рік $R_с$ працівника в Україні в період 1992–2023 рр. подано на рис.

Низький рівень організації та управління системою охорони праці в Україні обумовлюється: недостатньою кваліфікацією персоналу, низькою виробничою культурою; порушенням технологічної дисципліни; зношені-

Динаміка ризиків виробничих травм 1992–2023 рр.

стю обладнання та виробничих засобів; відсутністю ефективного галузевого й регіонального контролю за дотриманням вимог охорони праці; недостатнім фінансуванням роботодавцями програм забезпечення безпеки; низьким рівнем професійного розвитку та перепідготовки кадрів у галузі охорони праці тощо.

Рівні досліджених виробничих ризиків на підприємствах України знаходяться у межах 10^{-3}–10^{-4}, що не є зниженими до рівня величина допустимого виробничого ризику, який знаходиться в межах від 10^{-6} до 10^{-8}, для виробничої сфери 10^{-5}.

Джерела

1. Управління ризиками: навч. наоч. посіб. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 073 “Менеджмент” / М. О. Кравченко, К. О. Бояринова, К. О. Копішинська; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Електронні текстові дані (1 файл: 18 Мбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с.
2. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. Режим доступу : URL : http://www.ukrstat.gov.ua/
3. *Губачов О. І.* Комплексне оцінювання ризиків настання страхових нещасних випадків і 266 травматичних подій з використанням компонентного методу. *НТЗ “Комунальне господарство міст”*. Серія: Технічні науки та архітектура / О. І. Губачов, С. В. Сукач, О. О. Ченчева. 2021. Вип. 4(164). С. 178–190.

Науковий керівник:
О. І. Губачов,
канд. пед. наук, доцент

Б. Л. ГУЛЬЧУК
ст. викладач кафедри фундаментальних та поведінкових дисциплін,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Активний розвиток інновацій є однією із ключових ознак сучасності, особливо помітною в освітній сфері. Інноваційні зміни в системі освіти виступають стратегічним пріоритетом України та реалізуються через цифровізацію закладів вищої освіти (далі — ЗВО), активізацію науково-дослідної діяльності й створення механізмів для впровадження нових підходів. Вивчення іноземних мов займає важливе місце у процесі гуманізації освіти, сприяючи формуванню світогляду, вихованню цінностей і побудові міжкультурних зв'язків. Інноваційні технології відіграють значну роль у цих процесах, а цифрові трансформації інтегрують сучасні рішення у традиційні методи навчання, що призводить до глобальної цифровізації освіти.

У дослідженні розглянуто інноваційні технології та стратегії, які підвищують ефективність навчання завдяки інтерактивним онлайн-ресурсам, мультимедійним платформам та мобільним додаткам. Проаналізовано популярні методики викладання іноземних мов в сучасних ЗВО, серед них — застосування штучного інтелекту (далі — ШІ), зокрема чат-ботів, для вдосконалення комунікативних навичок, використання комунікаційних методів в онлайн-форматі, навчальні матеріали платформ масових відкритих онлайн-курсів, а також проведення практичних занять через відеоконференції та вебінари.

Особливу увагу приділено впровадженню інтерактивних методів навчання, таких як презентації, рольові ігри, дискусії, проєкти та творчі завдання. Інформаційно-комунікаційні технології та інструменти штучного інтелекту допомагають зробити навчальний процес персоналізованим, враховуючи індивідуальні особливості та рівень підготовки студентів.

Крім того, акцент зроблено на значенні технологій віртуальної реальності, які дозволяють моделювати ситуації реального спілкування. Розглянуто адаптацію міжнародного досвіду до освітньої системи України, включно з методикою CLIL (інтегроване навчання предмету і мови) та використанням ШІ в освітньому процесі.

Метою дослідження є визначення найбільш ефективних інноваційних підходів до викладання іноземних мов у ЗВО. Завдання дослідження:

- проаналізувати основні інноваційні методи, які використовуються у ЗВО України;
- оцінити їхню ефективність у підвищенні рівня володіння мовами серед студентів;
- виявити шляхи вдосконалення методик на основі зарубіжного досвіду.

Сучасні дослідження та інноваційні підходи Українські та зарубіжні дослідники зосереджують увагу на інноваціях у викладанні іноземних мов. Наприклад, Д. Мудрик аналізує особливості інтеграції інноваційних методів у ЗВО [1]. I. P. N. S. Paragae наголошує, що викладачі мають враховувати індивідуальні особливості студентів (вік, здібності, стиль навчання) та адаптувати свої підходи для створення ефективного й цікавого середовища [2]. Г. Сергєєва вказує на значення методик викладання [3]. В. Шастало підкреслює важливість зв'язку освітніх програм із потребами на ринку праці, організації практичних тренінгів та ділових ігор для формування ключових компетенцій [4].

Використання технологій у навчанні іноземних мов дозволяє удосконалювати процес навчання мови і відкрити його нові сторони. Цифрові інструменти, такі як технічне обладнання, чат-боти й платформи для інтерактивного навчання сприяють активній участі студентів в навчальному процесі.

A. Haleem, M. Javaid, R. Suman, M. A. Qadri відзначають важливість цифрових технологій для модернізації освіти, хоча це вимагає підготовки викладачів, здатних ефективно інтегрувати ці інструменти [5].

Ю. Малик та О. Никитенко дослідили використання ШІ у навчанні. Згідно з результати їхнього опитування, 87 % студентів вважають ШІ ефективним інструментом для покращення освітнього процесу та зазначають переваги віртуальних помічників і розумних кампусів [6].

Дослідження C. Geng, L. Kohnke, B. L. Moorhouse і D. Zou підкреслюють, що успішне застосування ШІ потребує розвитку цифрових компетенцій як у викладачів, так і в студентів [7; 8].

Т. Капітан рекомендує відмовитися від механічного заучування текстів, що не має практичного значення для майбутнього натомість — акцентувати увагу на автентичних матеріалах, що допоможуть студентам свідомо використовувати іноземні мови у майбутній кар'єрі [9].

Впровадження інноваційних методів навчання сприяє формуванню особистості, яка здатної реалізовувати свій потенціал у сучасному динамічному соціокультурному середовищі.

Інноваційне навчання забезпечує швидше та глибше засвоєння знань, розвиток критичного мислення інавичок самостійного аналізу, а також сприяє реалізації творчих ідей. Успішна організація такого навчання вимагає впровадження спеціалізованих методів і технологій.

Сучасні підходи до навчання іноземних мов:

1. Цифрові технології — використання мультимедійних платформ (YouTube, TED Talks) і мобільних додатків (Duolingo, Quizlet) сприяє розвитку навичок говоріння, читання, письма та слухання.
2. Інтерактивні методи — презентації, рольові ігри, групові проєкти та дискусії, що формують комунікативні навички студентів та вміння співпрацювати у групі.
3. ШІ — чат-боти, такі як ChatGPT, допомагають в аналізі помилок студентів, виправленні текстів і вдосконаленні структури речень.

Інноваційні технології у викладанні:

1. Онлайн-формати — уроки через Zoom та інші платформи, що включають функції інтерактивної дошки, кімнати для групової роботи та чатів, дозволяють організувати інтерактивне навчання.
2. Віртуальна реальність (VR) — додатки, як-от Mondly, VR Speech, AltspaseVR забезпечують моделювання реальних ситуацій, що значно підвищує мотивацію та практичне застосування мови [10].
3. Масові відкриті онлайн-курси (MOOC) — використання таких платформ, як Coursera, дозволяє залучати студентів до інтерактивного навчання у глобальному середовищі.

Адаптація міжнародного досвіду:

1. CLIL-методика. Інтеграція викладання мови разом із фаховими дисциплінами (наприклад, юридична англійська), що дозволяє студентам отримувати професійні знання та мовні навички одночасно.
2. Автентичні матеріали. Використання ресурсів провідних видавництв (Oxford, Cambridge) сприяє практичному закріпленню граматики, лексики та вимови на рівнях від A1 до C2.
3. Навчальні комплекси. Сучасні навчальні матеріали з аудіо- та відеоресурсами адаптовані для підготовки до міжнародних іспитів (IELTS, TOEFL).

Виклики і перспективи:

1. Підготовка викладачів. Для впровадження інновацій важливо забезпечити викладачів стажуваннями за кордоном і курсами підвищення кваліфікації.
2. Розвиток цифрових компетенцій. Студенти повинні оволодіти навичками роботи з платформами, що використовують ШІ та віртуальними середовищами.
3. Професійна орієнтація. Викладання мови має базуватися на підготовці студентів до реальних ситуацій та викликів у кар'єрі.

Висновки

У зв'язку з глобальними змінами в суспільстві, як в Україні, так і у світі, знання іноземної мови є ключовим компонентом вищої освіти та ефективним інструментом для професійного розвитку.

Одним із головних викликів для викладачів сьогодні є організація викладання та взаємодії зі студентами в онлайн-середовищі таким чином, щоб навчальний процес був структурованим, комфортним і створював атмосферу спільної присутності. Інноваційні підходи сприяють формуванню критичного мислення, навичок командної роботи, підвищенню мотивації, самостійності та ефективності навчання. Використання технологій ШІ дозволяє створювати гнучкі та персоналізовані стратегії навчання, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента.

Інтеграція інноваційних технологій у навчанні не лише покращує знання студентів, а й готує їх до сучасних викликів професійного життя. Використання інтерактивних методів інноваційних технологій дозволяє краще та швидше засвоїти матеріал, а компетентнісний підхід сприяє розвитку не лише мовних, а й професійних та міжкультурних навичок.

Джерела

1. *Мудрик Д. П.* Сучасні освітні технології у викладанні дисципліни "Іноземна мова" у закладах вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології.* 2024. № 2(30). С. 1274–1285. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/9090/9137 (дата звернення: 11.01.2025).
2. *Paragae I. P. N. S.* Innovative teaching strategies in teaching English as a foreign language. *English Teaching and Linguistics Journal* (ETLiJ). 2023. № 4(1). URL : https://doi.org/10.30596/etlij.v4i1.12990 (дата звернення: 11.01.2025).
3. *Сергєєва Г.* Інтерактивні методи у викладанні іноземної мови онлайн. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2023. № 61. С. 200–205. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-3-32 (дата звернення: 11.01.2025).
4. *Шастало В. О.* Новітні технології викладання іноземної мови (англійської) для студентів факультету іноземних мов. *Педагогічна освіта: теорія і практика.* 2021. № 31. С. 375–387. URL: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-375-387 (дата звернення: 11.01.2025).
5. *Haleem A., Javaid M., Qadri M. A., Suman R.* Understanding the Role of Digital Technologies in Education: A review. *Sustainable Operations and Computers.* 2022. № 3. P. 275–285. URL: https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004 (дата звернення: 11.01.2025).
6. *Малик Ю. І., Никитенко О. В.* Використання штучного інтелекту як інноваційного інструменту під час навчання іноземних мов у ЗВО. *Перспективи та інновації науки.* 2024. № 5(39). С. 326–338. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/11618/11678 (дата звернення: 11.01.2025).
7. *Geng C.* Research on the effectiveness of interactive e-learning mode based on artificial intelligence in English learning. *Entertainment Computing.* 2024. Vol. 51. 100735. URL: https://doi.org/10.1016/j.entcom.2024.100735 (дата звернення: 11.01.2025).
8. *Kohnke L., Moorhouse B. L., Zou, D.* ChatGPT for language teaching and learning. *Relc Journal.* 2023. № 54(2). P. 537–550. URL: https://doi.org/10.1177/00336882231162868 (дата звернення: 11.01.2025).
9. *Капітан Т. А.* Використання інноваційних форм навчання на уроках англійської мови. *Наукові записки.* 2021. № 194. С. 126–129. DOI:10.36550/2415-7988-2021-1-194-126-129.
10. *Гаврілова Л., Бескорса О., Ішутіна О.* Європейський досвід підготовки майбутніх учителів англійської мови початкової школи в умовах цифровізації освіти. *Перспективи та інновації науки.* 2021. № 5 (5). С. 153–171. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/739/741 (дата звернення : 11.01.2025).

Ю. Є. ГУЛЯЄВ
аспірант,
Західноукраїнський національний університет, Україна, м. Тернопіль

НЕОБХІДНІСТЬ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Сучасні цифрові інструменти та технології, такі як штучний інтелект, інтернет речей, блокчейн, робототехніка тощо, покликані трансформувати суспільство та зробити його більш інформативним. Штучний інтелект (ШІ) часто називають технологією майбутнього, але у діловому світі ШІ швидко стає технологією сьогодення. Темпи технологічного розвитку та оцифрування бізнес-процесів змушують фінансистів швидко і безперервно адаптуватися.

Відмітимо, що поняття "штучний інтелект", то правове його тлумачення конкретизоване у "Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні", згідно до якої "штучний інтелект — організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань" [1].

Розвиток штучного інтелекту — одна з найбільш захоплюючих та інноваційних подій останніх років. Надзвичайно швидке реагування на зміни попиту на банківські продукти та послуги дозволяє банкам не тільки адаптуватися до нових умов, а й бути гнучкими в конкурентному середовищі. Ці інноваційні технології дозволяють банкам на рівних конкурувати на фінансовому ринку. Використовуючи різні методи обробки даних, аналізуючи ринки, конкурентів, клієнтів і внутрішні ресурси, банки можуть оцінювати свій потенціал, знати стан ринку і розробляти ефективні стратегії розвитку за допомогою штучного інтелекту. З огляду на те, що все більше банківських операцій покладаються на штучний інтелект, який, у свою чергу, підвищує ефективність роботи банківських установ та зменшує їхні фінансові витрати.

Штучний інтелект став інновацією, яка формує майбутнє всіх фінансових послуг, у тому числі й банківських. Вивчаючи актуальні прогнози експертів щодо майбутнього банківського сектору, можна помітити, що всі вони одностайно визначають використання технологій на основі штучного інтелекту як один з найважливіших, як один з основних векторів розвитку в цій сфері. У той же час, провідне видання Forbes назвало використання штучного інтелекту в банках "новою епохою фінтеху" [2]. Безсумнівно, банки вже сьогодні використовують такі технології, про що свідчать результати дослідження,

проведеного індійською компанією Tata Consultancy Services. За даними Tata Consultancy Services, “86 % бізнес-лідерів у банківському секторі використовують штучний інтелект, і майже всі респонденти вважають, що продовжать його впровадження у ще більшій мірі протягом наступних 5 років” [3].

Сьогодні основними причинами, чому банки впроваджують штучний інтелект, є бажання підвищити продуктивність праці, дослідити нові можливості роботи з даними та залишатися конкурентоспроможними. Штучний інтелект відіграє провідну роль зокрема у банківському секторі та на фінансовому ринку загалом. Технології на основі штучного інтелекту відкривають перед банківським установами широкі можливості для скорочення витрат, підвищення продуктивності та спрощення процесів прийняття рішень, створення надійного захисту від шахрайства тощо.

Так, основними напрямами застосування штучного інтелекту в діяльності банків є:

- чат-боти — дають користувачам доступ до відповідного банку цілодобово. Ця технологія також дозволяє банку краще розуміти клієнта та його потреби;
- кібербезпека — захист конфіденційних даних банківських установ для запобігання витоку інформації від хакерів;
- аналіз тенденцій ринку — можливість обробляти великі обсяги даних, що дає змогу прогнозувати ринкові тенденції, курси валют, акцій тощо та пропонувати вигідні варіанти інвестування;
- кредитні рішення — системи штучного інтелекту, які дозволяють банку приймати більш обґрунтовані, вигідні та безпечні кредитні рішення;
- збір та аналіз даних — рішення на основі штучного інтелекту дозволяють збирати і зіставляти інформацію без помилок;
- дослідження (аналіз) досвіду клієнтів — аналізуючи клієнтський досвід, банки можуть впроваджувати нові послуги, які користуються успіхом у клієнтів;
- відповідність нормативним вимогам — штучний інтелект використовує глибоке навчання, щоб зчитувати нові комплаєнс-вимоги до фінансових установ та вдосконалювати процес прийняття рішень;
- ризик-менеджмент — штучний інтелект дозволяє виявляти ризиковані пропозиції та пропонувати сучасні й ефективні рішення;
- предиктивна аналітика — штучний інтелект може виявляти певні закономірності та кореляції в даних, які попередні традиційні технології не могли виявити;
- автоматизація процесів — алгоритми роботизованої автоматизації процесів підвищують операційну ефективність і точність, а також знижують витрати за рахунок автоматизації повторюваних, трудомістких завдань [4, 5].

Технологія штучного інтелекту відкриває перед банківськими установами безмежні можливості для відстеження та аналізу даних, завдяки чому вони можуть використовувати ці знання для досягнення своїх стратегічних цілей, розширення клієнтської бази тощо.

Джерела

1. Україна. Кабінет міністрів України. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [Електронний ресурс]: [від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.]. URL: https://www.kmu.gov.ua
2. 50 найперспективніших компаній, які будують бізнес на основі штучного інтелекту. *Список Forbes*. [Електронний ресурс]. URL: https://forbes.ua
3. How Artificial Intelligence is transforming the banking industry [Електронний ресурс]. *Consultancy UK — UK consulting industry platform*. URL: http://surl.li/ojwgt
4. *Лавров Р. В.* Інноваційні технології в банківській сфері: реалії та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Р. В. Лавров, І. В. Садчикова, І. О. Середюк. *Фінансові дослідження*. 2019. № 2. URL: http://surl.li/ivwvy
5. *Холявко Н., Садчикова І., Колотюк М.* Напрями використання штучного інтелекту у банківських установах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 2(34). С. 192–203.

М. Р. ДАВЛАТОВА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗАПОБІГАННІ ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ

Незважаючи на ряд суттєвих зрушень світової спільноти та України у сфері протидії торгівлі людьми, проблема торгівлі людьми залишається не лише актуальною, а й демонструє постійну тенденцію до стрімкого поширення. Так, за даними ООН на даний момент у світі налічується від 25 до 27 мільйонів жертв торгівлі людьми на рік, і лише 10 тисяч з них звертаються за допомогою до правоохоронних органів. За останні роки прибуток від торгівлі людьми зріс у п'ять разів і становить 150 млрд дол. на рік [1]. Окрім того, з початком російського вторгнення в Україну значно зросла кількість випадків торгівлі людьми, зокрема, сексуального рабства, залучення до порнографічної діяльності, примусового жебракування жінок та дітей, фіктивних шлюбів, торгівлі вагітними жінками. За оцінками представництва МОМ в Україні до війни у лютому 2022 р. в Україні налічувалося понад 300 тисяч жертв торгівлі людьми. У 2019–2021 рр. від торгівлі людьми потерпіли майже 46 тис. українців (29 тис. за кордоном і 17 тис. всередині України) [2].

Встановлено, що для забезпечення ефективного здійснення соціальної роботи у сфері запобігання торгівлі людьми необхідно:

- створити відповідні соціально-економічні та правові умови для запобігання даного явища;

- сформувати у свідомості громадян неприйняття та осуд даного явища;
- сформувати толерантне суспільство, яке не допускає можливості торгівлі людьми;
- надавати вчасну і тривалу допомогу особам, що потерпіли від торгівлі людьми.

Окрім того, враховуючи основну мету та принципи здійснення соціальної профілактики торгівлі людьми, варто враховувати, що вона може бути ефективною лише за умови дотримання концепції "допомоги для самодопомоги", тобто бажання керувати власним життям самостійно, уникати подібних негативних впливів та обману у майбутньому [3]. Завдання соціальної профілактики реалізуються в наступних видах роботи:

- соціальні дослідження проблеми;
- інформаційно-пропагандистська робота;
- навчання користуватися своїми правами;
- соціальна реклама послуг суб'єктів соціальної роботи;
- правова просвіта з проблем торгівлі людьми;
- допомога у виборі професії, працевлаштуванні, організації дозвілля тощо;
- сприяння розвитку молодіжних ініціатив, реалізації інтересів;
- організація волонтерського руху, роботи студентських соціальних служб тощо.

Соціальна профілактика торгівлі людьми може бути первинною, вторинною та третинною.

Мета первинної соціальної профілактики торгівлі людьми полягає у формуванні способу життя, активність, адаптивність та функціональність якого забезпечує реалізацію прав людини, задоволення її потреб та інтересів. Її методи представлені у формі інформування, переконання, навіювання, роботи в громаді тощо.

Метою вторинної соціальної профілактики є зміна дисфункціональної поведінки груп ризику на адаптивну методом вправ, висування вимог, інформування, переконання, роз'яснення тощо у формі тренінгів, циклів занять, вуличної соціальної роботи, впровадження "гарячих ліній" тощо.

Третинна соціальна профілактика носить, як правило, індивідуальний характер та має на меті як інтеграцію в суспільство осіб, які стали жертвами торгівлі людьми, так і недопущення потрапляння ними в подібні ситуації в майбутньому. Прикладами базових методів роботи в даному випадку є демонстрація перспектив, залучення до соціалізуючих видів діяльності тощо [4].

Тож, опора у сучасній профілактичній соціальній роботі з запобігання торгівлі жінками на концепцію "допомога для самодопомоги" уможливлює її індивідуальний та диференційований підхід, надання адресної підтримки та допомоги, робить можливим урахування життєвого досвіду клієнтів та їх бажань в управлінні власним життям та відповідальністю за нього, дозволяє визначити мету, завдання, зміст, форми і методи роботи в залежності від індивідуальних особливостей.

Джерела

1. Війна в Україні призвела до зростання злочинності у сфері торгівлі людьми. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3649211-vijna-v-ukraini-prizvela-do-zrostanna-zlocinnosti-u-sferi-torgivli-ludmi-gensek-obse.html (дата звернення: 22.01.2025).
2. *Пунда А. В.* Основні причини та передумови торгівлі людьми в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_12_10 (дата звернення: 21.01.2025).
3. *Святун О. В.* Європейські механізми боротьби із торгівлею людьми: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 "Міжнародне право". К. : Б. в., 2005. 18 с.
4. Соціальна профілактика торгівлі людьми: навч.-метод. посіб. / за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. К.: ТОВ "Агентство "Україна", 2007. 352 с.
5. USAID. Протидія торгівлі людьми. URL: https://www.usaid.gov/uk/ukraine (дата звернення: 21.01.2025).

Науковий керівник:
Л. А. Олексієнко, канд. пед. наук

В. В. ДАНИЛЮК
здобувач ОС "Публічне управління та адміністрування",
Міжрегіональна Академія управління персоналом

О. П. КАЧУРОВСЬКИЙ
здобувач ОС "Публічне управління та адміністрування",
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Децентралізаційні реформи, ініційовані в Україні у 2014 році, стали каталізатором трансформації медичної галузі.

Децентралізація в Україні, що розпочалася в 2014 році, стала важливою складовою процесу модернізації управлінської системи, включаючи сферу охорони здоров'я. Одним із основних завдань децентралізації стало покращення якості медичних послуг на місцях шляхом надання більших повноважень та ресурсів місцевим органам влади.

Громадські організації (ГО) відіграють важливу роль у забезпеченні відкритості, підзвітності та підвищенні ефективності державної політики в сфері охорони здоров'я, займаючи ключову позицію у просвітницькій діяльності та контролі за дотриманням прав пацієнтів.

З моменту впровадження децентралізації місцеві органи влади отримали значну кількість нових повноважень у сфері охорони здоров'я. Це включа-

ло управління медичними установами, фінансування лікарень та поліклінік, а також організацію та надання медичних послуг. Центральним елементом децентралізації стало реформування первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД). Важливими кроками стали укладання договорів з Національною службою здоров'я України (НСЗУ), що дозволило забезпечити фінансування медичних закладів на основі кількості пацієнтів, а не через фінансування "по залишковому принципу".

ГО активно співпрацюють з державними установами для впровадження реформ, підвищення прозорості в управлінні медичними послугами та покращення умов для пацієнтів. Вони також є потужними агентами змін, оскільки часто ініціюють нові політичні ініціативи та допомагають у створенні відповідного правового поля для реформ. Вони мають важливу роль у просвітницькій діяльності, що сприяє підвищенню поінформованості населення щодо своїх прав у системі охорони здоров'я, а також у захисті прав пацієнтів. ГО займаються незалежним моніторингом діяльності медичних установ, сприяючи більшій прозорості в управлінні охороною здоров'я на місцевому рівні та підтримуючи реформи, які надають більше можливостей для участі громадян у процесах прийняття рішень.

Проблеми, пов'язані з фінансуванням, а також нерівномірний доступ до медичних послуг на сільських територіях, залишаються одними з найважливіших викликів для системи охорони здоров'я після децентралізації. Система eHealth, впроваджена в Україні, стала кроком до цифрової трансформації.

Повномасштабна війна Росії проти України суттєво вплинула на медичну систему, оскільки інфраструктура зазнала значних руйнувань. За даними МОЗ України [1], пошкоджено або знищено понад 200 медичних закладів, зокрема 15 обласних лікарень. Дислокація населення: 8 млн внутрішньо переміщених осіб створили навантаження на медичні системи західних регіонів. Варто відмітити і громадську ініціативу. Оскільки проєкти на кшталт "Мобільні медичні бригади" (підтримка UNICEF) забезпечили медичну допомогу 500 тис. мешканцям прифронтових зон [2].

Варто зазначити, що децентралізація в умовах війни виявила переваги такої системи ОТГ швидко адаптувалися до нових умов, наприклад, у Дніпропетровській області створено мережу тимчасових пунктів допомоги.

Україна має потенціал стати прикладом гнучкої децентралізованої системи охорони здоров'я, яка поєднує місцеву ініціативу, цифрові інновації та міжнародний досвід. Проте для цього необхідно подолати виклики війни, інвестувати в інфраструктуру та забезпечити постійний діалог з громадами. Зокрема, необхідно

1. Створити фонд відновлення медичної інфраструктури з фокусом на децентралізовані проєкти (за зразком ЄС).

2. Розширити програми телемедицини для забезпечення допомоги в зонах бойових дій (використовуючи естонські технології).

3. Залучати міжнародних донорів до підтримки медичних кластерів у прифронтових регіонах (досвід Литви з фондами ЄС).

4. Впровадити навчальні програми для медиків з кібербезпеки та роботи в умовах надзвичайних ситуацій.

Джерела

1. Health financing in Ukraine: reform, resilience and recovery. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2024
2. UNICEF. Ukraine Humanitarian Situation. Report № 47. January–December 2024.

Ю. О. ДЕМЕШКО
канд. істор. наук, доцент,
Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

В. О. ЛЕВЧЕНКО
канд. юрид. наук, завідувач кафедри правознавства,
Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ОСВІТУ УКРАЇНЦІВ, ЯКІ ЖИВУТЬ В ОКУПАЦІЇ ТА В ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНАХ

Тези розкривають особливості проблеми порушення права на освіту українців, які живуть в окупації та в прифронтових регіонах і способи їх розв'язання. Проводиться описовий огляд матеріалу, значення, способи вирішення через призму конституційного та міжнародного права.

Проблеми пов'язані з конституційними правами і свободами існують здавна в різних країнах світу, зокрема через війну, особливо — права на життя. Право на освіту не таке ключове, але важливе. Притягувати рф до відповідальності через міжнародні суди за це теж необхідно. В Україні ці та схожі питання досліджувалися українськими ученими та юристами. Внесок становлять праці А. Сербіної, В. Потапової та інших.

Право на освіту закріплено в статті 53 Конституції України [1]. Воно гарантує: доступність і безоплатність освіти в державних і комунальних навчальних закладах; право кожного громадянина на здобуття освіти, зокрема початкової, середньої, професійно-технічної та вищої; захист культури, мови та освітніх інтересів національних меншин. Це право також підтримується міжнародними документами такими, як: Загальна декларація прав людини (ст. 26), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (ст. 13–14), Конвенція про права дитини (ст. 28–29). Порушення права на освіту на окупованих територіях і прифронтових регіонах створює проблеми для дітей і молоді, позбавляє їх можливості отримати знання, необхідні

для майбутнього життя. Або знання ці отримуються в спотвореному вигляді, через неправдиву інформацію, наприклад, що рф не агресор, а захисник. На окупованих територіях України у людей забирається свобода вільного користування і вибору мови. В українських школах та інших закладах освіти окупанти змінюють навчальні програми, упроваджують російські стандарти освіти та вилучають українську мову, історію й культуру [2]. Знищують підручники, переслідують україномовних та проукраїнських людей, нерідко знищують їх фізично або відправляють до в'язниць. Українська мова та література й історія України в зоні окупації не вивчаються як окремі дисципліни. Історія викладається російською, зі спотвореними подіями і явищами, дискредитує українську державність і культуру. Нав'язуються ярлики штучності всього українського, іде проросійська пропаганда про ненависницьке ставлення до всього українського.

У прифронтових регіонах учні позбавлені можливості відвідувати школи, йде перехід на дистанційне навчання. Діти змушені навчатися часто без належного доступу до інтернету [3]. Проблемою є повна або часткова відсутність електрики, мобільного зв'язку, обігріву, води.

Випускники шкіл у зоні окупації часто не мають змоги вступити до українських університетів через обмеження доступу до ЗНО чи інших освітніх платформ. Окупанти примушують молодь вступати до контрольованих росією навчальних закладів. Позбавлення дітей та молоді якісної освіти веде до втрат у знаннях і навичках. Це впливає на їхню здатність конкурувати на ринку праці в майбутньому. Відбувається знищення національної ідентичності, що є порушенням міжнародних норм. Потенційні та діючі студенти, учителі, викладачі замість розвитку освіти ідуть воювати, аби зупинити просування ворога.

Пропаганда, цензура та переслідування за українську ідентичність створюють довготривалий психологічний вплив на дітей [2]. Дії окупаційної влади суперечать IV Женевській конвенції (заборона нав'язувати навчання, що підпорядковує населення окупованих територій інтересам окупанта); Конвенції ООН про права дитини (право дитини на доступ до освіти без дискримінації та пропаганди); Європейській конвенції з прав людини (ст. 2 Протокол № 1, згідно якого держава має забезпечити доступ до освіти). Багато прикладів порушень зафіксовано фото- і відеоапаратурою, показаннями свідків. Лише у 2023 році було пошкоджено або знищено понад 3 тисячі шкіл і дитсадків. Україна бореться із проблемами організацією дистанційного навчання, можливістю складати ЗНО, надаються програми підтримки студентів. Реалізовуються програми ООН, ЮНІСЕФ та ЮНЕСКО по відновленню доступу до освіти. Діють освітні гранти для українських студентів від країн ЄС, США та Канади. Примусова русифікація — злочин.

Таким чином, війна і дії агресора штучно призводять до занепаду культури і спадщини України, знищенню української історії та літератури, знищенню освітньої інфраструктури. Українських дітей примусово асимілюють. Дітей, які піддалися впливу пропаганди, з часом відправляють воювати проти своїх же співгромадян.

Джерела

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр
2. Освіта українців на ТОТ — виклик для всієї України. URL: https://almenda.org/yurydychna-kvalifikatsiya-porushen-prava-na-osvitu-na-tymchasovo-okupovanykh-terytoriyakh-ukrayiny-kriz-pryzmu-mhp/
3. Основні проблеми та виклики реалізації права на освіту в умовах російсько-української війни. URL: https://almenda.org/problemy-ta-vyklyky-realizatsiyi-prava-na-osvitu-v-umovakh-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny/

О. Д. ДЕМЧЕНКО

здобувач,
Філія Класичного приватного університету в місті Кременчук

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ ЕЛЕКТРОМОБІЛІВ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РЕГІОНУ

Розвиток інфраструктури для електромобілів має важливе значення для майбутнього нашої країни та її регіонів. Це не лише питання екології, але й серйозний фактор економічного зростання та соціального розвитку.

Стрімке поширення електромобілів у світі є тенденцією, яку неможливо ігнорувати. Україна, прагнучі йти в ногу з часом, також активно розвиває цей напрямок. Проте, без належної інфраструктури, всі переваги електромобілів можуть нівелюватися. Саме тому розвиток мережі зарядних станцій, сервісних центрів та інших необхідних об'єктів є першочерговим завданням [1].

Соціально-економічне значення розвитку інфраструктури для електромобілів є багатогранним. Перш за все, це нові робочі місця. Будівництво, обслуговування та ремонт зарядних станцій, виробництво та продаж електромобілів — все це потребує кваліфікованих фахівців. Розвиток цієї сфери сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню рівня зайнятості населення.

Крім того, розвиток інфраструктури для електромобілів є привабливим для інвесторів. Це перспективний напрямок бізнесу, який може приносити значний прибуток. Інвестиції в цю сферу сприятимуть розвитку економіки регіону та створенню нових можливостей для бізнесу [2].

Важливим аспектом є й поліпшення екологічної ситуації. Електромобілі не викидають шкідливих речовин в атмосферу, тому їх використання сприяє поліпшенню якості повітря та зменшенню рівня забруднення навколишнього середовища. Це особливо важливо для великих міст та промислових центрів, де проблема забруднення повітря є особливо гострою.

Розвиток інфраструктури для електромобілів також може стати додатковим фактором привабливості регіону для туристів. Електромобілі є екологічно чистим видом транспорту, тому їх використання може бути цікавим для туристів, які піклуються про збереження навколишнього середовища [3].

Не слід забувати й про зниження залежності від імпорту нафти. Використання електромобілів дозволяє зменшити залежність регіону від імпорту нафти, що сприяє зміцненню енергетичної безпеки та зниженню витрат на паливо.

Звичайно, на шляху розвитку інфраструктури для електромобілів є певні проблеми, такі як недостатнє фінансування, відсутність єдиних стандартів та низька обізнаність населення про переваги електромобілів. Проте, ці проблеми можна вирішити шляхом залучення державного та приватного фінансування, розробки єдиних стандартів та проведення інформаційної кампанії для популяризації електромобілів та їх переваг [4].

Розвиток інфраструктури для електромобілів є важливим кроком на шляху до сталого розвитку регіону. Це сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій, поліпшенню екологічної ситуації та розвитку туризму. Вирішення існуючих проблем та активна підтримка з боку держави та бізнесу сприятимуть швидкому розвитку цієї сфери та перетворенню України на країну з сучасною та екологічно чистою транспортною системою.

Джерела

1. *Деркач Е. М.* Концептуальні засади господарсько-правового регулювання транспортної діяльності: монографія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 376 с.
2. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1550. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-2024-%D0%BF#Text (дата звернення 30.01.2025).
3. *Терлецька В. О.* Стан і динаміка розвитку ринку автомобілів з електричним двигуном в Україні. *Вісник Національного ун-ту "Львівська політехніка"*. Серія "Проблеми економіки та управління". 2022. 2 (10). С. 112–122.
4. Розвиток інфраструктури для електромобілів. URL: https://eu4business.org.ua/success-stories/developing-the-infrastructure-for-electric-cars/ (дата звернення 30.01.2025).

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

Ф. Г. ДЕМЧЕНКО
магістр

І. В. ТАРАНЕНКО
д-р екон. наук, професор,
Університет імені Альфреда Нобеля

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВА РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Фактори зовнішнього середовища є ключовими в успішному веденні підприємницької діяльності. В роботах сучасних науковців обґрунтовано необхідність постійного моніторингу стану зовнішнього середовища для розроблення відповідних управлінських рішень [1, с. 137]. Розглянемо вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємства ресторанного бізнесу мережі піццерій "IQ PIZZA" [2].

Вплив макросередовища визначає правила поведінки та стратегію, яку обирає підприємство у своїй діяльності [3, с. 57]. Економічні фактори мають великий вплив на ресторанний бізнес. Наприклад, в періоди економічного спаду споживачі можуть зменшувати витрати на їжу поза домом, що вимагає від компанії адаптувати свої ціни та пропозиції.

Політично-правові умови також відіграють важливу роль. Законодавчі зміни, податкова політика, санітарні норми та правила безпеки харчових продуктів можуть вимагати адаптації операційних процедур компанії. Крім того, регулювання торгівлі та імпорту продуктів можуть впливати на вартість інгредієнтів та доступність.

Соціокультурні фактори, такі як зміни у споживчих вподобаннях, демографічні тенденції та культурні уподобання, є важливими для розуміння потреб цільової аудиторії. Зростаючий інтерес до здорового харчування, екологічної стійкості або етнічної кухні може вимагати від "IQ PIZZA" включення нововведень у меню.

Технологічні зміни також мають значний вплив. Розвиток цифрових технологій, мобільних додатків та онлайн-замовлень відкриває нові можливості щодо покращення клієнтського обслуговування, автоматизації процесів та підвищення ефективності діяльності.

Розширення на міжнародні ринки може вимагати адаптації до різних культурних та гастрономічних традицій, приведення меню у відповідність місцевим смакам, врахування місцевих законодавчих вимог та впровадження більш глобалізованої стратегії маркетингу.

Стосовно мікросередовища, "IQ PIZZA" повинна зосередитися на аналізі конкурентів та розумінні характерних рис поточних та потенційних клієнтів. Вивчення конкурентів допоможе зрозуміти їхні стратегії, сильні та слабкі

сторони, що може надати "IQ PIZZA" інформацію для розробки унікальних конкурентних переваг. Іншим важливим фактором є зміни в поведінці споживачів, спричинені цифровою трансформацією. Також важливо врахувати зростаючу увагу до сталості та екологічної відповідальності. "IQ PIZZA" може відповідати на ці очікування, впроваджуючи більш екологічно чисті пакувальні матеріали, оптимізуючи споживання енергії та розробляючи ініціативи з утилізації відходів.

В умовах конкурентного ринку, де нові гравці постійно входять в галузь, "IQ PIZZA" має шукати нові шляхи для інновацій та диференціації. Це може означати експериментування з новими інгредієнтами, розробку унікальних маркетингових кампаній тощо [4]. Результати порівняння із іншими компаніями на ринку показали доцільність зосередження на таких ключових областях, як логістика, управління ланцюгом поставок, використання інформаційних технологій та інновацій в обслуговуванні клієнтів.

Підприємство може інтегрувати новітні IT-рішення для вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів. Це може включати в себе системи CRM для кращого розуміння та управління відносинами з клієнтами [5], а також використання big data та аналітики для збору та аналізу даних про поведінку клієнтів. В порівнянні з конкурентами, які можуть бути менш технологічно оснащені, це дає "IQ PIZZA" можливість бути більш гнучкими та орієнтованими на клієнта. В області інновацій у сервісі та обслуговуванні клієнтів "IQ PIZZA" може впроваджувати використання штучного інтелекту для персоналізації пропозицій або використання доповненої реальності у маркетингових кампаніях. Разом ці елементи формують технічно оснащену, інноваційну і ефективну бізнес-модель для "IQ PIZZA", яка дозволяє їй займати конкурентні позиції на ринку, швидко адаптуватися до змін у споживчих потребах та технологічних тенденціях, забезпечуючи при цьому високий рівень задоволеності клієнтів.

Джерела

1. *Велика О. Ю.* Особливості класифікації чинників зовнішнього середовища підприємства. *Інфраструктура ринку*. Електрон. наук.-практ. журнал. 2019. Вип. 29. С. 137–143. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/22.pdf
2. IQ PIZZA. *Сайт*. URL: https://www.iqpizza.com.ua/restaurants/337
3. *Васильченко О. О.* Системний аналіз макросередовища підприємств сфери послуг. *Збірник наук. пр. ТДАТУ імені Дмитра Моторного*. Економічні науки. 2023. № 1(47). С. 53–68.
4. *Балацька Н. Ю.* Інноваційні аспекти розвитку підприємств ресторанного бізнесу. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 5 (110). С. 76–81.
5. *Янчук Т., Боєнко О.* Впровадження CRM-систем як засіб підвищення ефективності маркетингової діяльності. *Економіка та суспільство*. Електронний журнал (48). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-89

В. Г. ДЕМ'ЯНИШИН
д-р екон. наук, проф., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

В. В. ДЕМ'ЯНИШИН
аспірант,
Західноукраїнський національний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проблеми удосконалення обліку фінансових ресурсів та фінансової звітності бюджетних установ в умовах казначейської системи виконання бюджету обумовлені наявними недоліками об'єктивного та суб'єктивного характеру та бажанням вступу України до ЄС. Чинне законодавство передбачає деякі напрями вирішення таких проблем. Одними із державних та нормативних актів, присвячених вказаній проблемі є Бюджетний кодекс України, Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки.

Стратегічними заходами щодо реформування казначейського обслуговування бюджетних коштів визнано посилення інституційної спроможності Державної казначейської служби України (ДКС) та удосконалення процедурних елементів казначейського обслуговування бюджетних установ й відповідних форм звітності.

На виконання вказаних стратегічних завдань Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 437-р від 20.06.2018 р. затвердив Стратегію модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року [1]. У якій пріоритетним завданням визначено впровадження інформаційно-аналітичної системи ведення бухгалтерського обліку та оформлення фінансової звітності бюджетних установ. Для виконання цього завдання, на нашу думку і думку більшості науковців, доцільно:

- модернізувати програмний продукт ДКС для консолідації фінансової звітності;
- розробити технічні та функціональні вимоги для ІТ-систем, потрібних для автоматизації бухгалтерського обліку та розробки фінансової звітності бюджетними установами;
- підготовити уніфікований програмний продукт з ведення бухгалтерського обліку та розробки фінансової звітності бюджетних установ з

врахуванням вимог технічного захисту інформації, який має бути інтегрованим до системи обліку ДКС і системи представлення електронної звітності;

- розробити і запровадити програмний продукт з ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності бюджетними установами.

Кабінет Міністрів України схвалив своїм розпорядженням № 1467-р від 17 листопада 2021 р. Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [2], для виконання якої на думку економістів, яку ми підтримуємо, доцільно виконати такі стратегічні завдання:

- істотно доопрацювати єдину платформу системи обслуговування бюджетів (АС "Є-Казна") а також системи представлення електронної звітності бюджетними установами (АС "Є-Звітність"), особливо на регіональному та місцевому рівні;
- удосконалити систему дистанційного обслуговування органами ДКС фінансових ресурсів, реалізувати інформаційну взаємодію з усіма суб'єктами виконання державного і місцевих бюджетів;
- істотно автоматизувати прогнозування руху коштів Єдиного казначейського рахунку — управління фінансовими ресурсами на державному і регіональному рівнях.

Проведення таких заходів, на нашу думку, дасть можливість учасникам бюджетного процесу отримати достовірну інформацію про стан і рух фінансових ресурсів у державному секторі економіки на рівні окремих регіонів та територіальних громад, розробити заходи щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів регіональних та місцевих органів влади, а також окремих бюджетних установ, зменшити операційні ризики, які виникають у процесі використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

Джерела

1. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.06.2018 р. № 437-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2018-р#Text.
2. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-р#Text.

О. В. ДЕРЕНКО
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
“доктор філософії” (Phd),
ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЛОГІСТИКУ

Глобалізація має глибокий вплив на сферу логістики. Зростання світової торгівлі призвело до збільшення попиту на логістичні послуги, адже компанії прагнуть швидше та ефективніше переміщувати товари по всьому світу. Це призвело до ряду змін у логістиці, включаючи зростання багатонаціональних логістичних фірм йрозробку нових технологій і методів управління ланцюгами поставок.

Вплив глобалізації на сферу логістики проявляється в такому.

1. Зростання міжнародної торгівлі створило нові можливості для логістичних компаній. Оскільки підприємства прагнуть вийти на нові ринки, вони повинні мати можливість швидко й ефективно переміщувати товари, щоб задовольнити попит клієнтів. Це призвело до збільшення попиту на логістичні послуги, такі як транспортування, складування та виконання електронної комерції.

2. Глобалізація змінила спосіб роботи логістичних компаній. Для того, щоб конкурувати на світовому ринку, компаніям довелося впроваджувати нові технології та практики, які дозволяють їм краще керувати ланцюгами поставок. Це призвело до розробки нових програмних платформ, які допомагають компаніям відстежувати відправлення, оптимізувати маршрути та керувати запасами. Крім того, багато фірм передають частину своїх операцій на аутсорсинг у країни з нижчими витратами на робочу силу, щоб залишатися конкурентоспроможними.

3. Глобалізація робочої сили має глибокий вплив на сферу логістики. Компанії змушені адаптувати свою діяльність, щоб залишатися конкурентоспроможними в новому середовищі. По-перше, змінився характер робочої сили — дедалі більше людей працюють дистанційно та з різних куточків планети. Це призвело до більшого урізноманітнення робочої сили: працівники з різних країн, різної культури працюють разом, щоб забезпечити матеріально-технічну підтримку для компаній у всьому світі та задовольнити потреби світової торгівлі. По-друге, як компанії спілкуються зі своєю робочою силою. З працівниками, які працюють у різних часових поясах, складно координувати та контролювати їх діяльність. Це призвело до збільшення використання засобів онлайн-спілкування, таких як відеоконференції та миттєві повідомлення, які можуть допомагають подолати ці проблеми.

4. На розвиток логістики вплинула цифровізація. Особливо це стосується появи Інтернету та, як наслідок, зростання електронної комерції. Це призвело до різкого збільшення обсягів товарів, що перевозяться по всьому світу,

а також до відповідного збільшення складності логістичних операцій. Інші важливі нові технології включають GPS-відстеження та RFID-мітки, які зробили можливим відстеження відправлень та запасів у реальному часі.

5. Одним із найбільш значимих впливів на управління запасами стало запровадження програмного забезпечення в цій діяльності, що допомогло автоматизувати цей процес і зробити його ефективнішим Адже, якщо персонал працює у різних місцях, важко відстежувати рівень запасів і гарантувати, що товари будуть доступні тоді, коли вони потрібні.

6. Глобальний ланцюг постачання надав можливість багатьом компаніям розширити свої ринки збуту, збільшити охоплення ринку та заощадити гроші завдяки підвищенню ефективності та зниженню витрат. Поява можливості виходити на більшу кількість ринків, сприяла отриманню найкращих цін і зменшенню ризиків, налаштуванню своїх продуктів і послуг відповідно до місцевих потреб. Завдяки розширеному ланцюжку постачання виробники можуть заощадити кошти, купуючи матеріали або деталі для виробничого процесу в іншій країні, оскільки витрати на доставку нижчі, ніж якщо б вони були придбані з внутрішнього джерела (що вимагало б їх доставляти з вашої країни).

Отже, глобалізація світової економіки глибоко вплинула на сферу логістики. Розвиток нових економік і зміна характеру робочої сили створили нові виклики для логістичних компаній. Однак ці виклики також створюють нові можливості для тих компаній, які здатні адаптуватися та прийняти зміни.

Джерела

1. How Globalization Is Impacting The Logistics Industry. *The Advantages and Disadvantages of Public-Private Partnerships.* URL: https://www.driverlogistics.in/blogs/how-globalization-is-impacting-the-logistics-industry /(accessed 29.01.2025).
2. The Impact of Globalization on Logistics Management Strategies. URL: https://www.ogoship.com/blog/ogoship/the-impact-of-globalization-on-logistics-management-strategies Juni 15, 2024. /(accessed 29.01.2025).

Науковий керівник:

Ю. В. Мазур, канд. екон. нпук, доц.,
доцент кафедри економіки та управління бізнесом
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Г. В. ДЖЕГУР
канд. екон. наук, асистент кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки,
Білоцерківський національний аграрний університет;
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
dzhegur1979@gmail.com,
https://orcid.org/0000-0001-5955-3687

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗБУДОВИ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ

Ефективне функціонування органів влади на місцевому рівні, задоволення потреб громадян і надання якісних послуг постає ключовим завданням розвитку територій. Громади, формуючи свою фінансову спроможність через різноманітні джерела фінансових ресурсів, одержують реальну змогу для належного здійснення своїх та делегованих повноважень і розв'язання завдань соціально-економічного розвитку в кожній громаді. Забезпечення належної фінансової спроможності громад на сьогодні є особливо важливим з огляду на тривалий режим воєнного стану й спроможності оперативно реагувати на виклики, що зумовлені війною. Актуальність даної наукової проблематики посилюється через ускладненість забезпечення фінансовими ресурсами частини окупованих, деокупоаваних територій у зв'язку з безпековими викликами. Дослідження фінансової спроможності громад є вкрай важливим щодо забезпечення фінансової стійкості українських громад в умовах сучасних викликів.

Термін фінансова спроможність громад погоджується із нормами діючого вітчизняного законодавства, що характеризує спроможну громаду як таку, яка є здатною забезпечити гідний рівень надання публічних послуг через відповідні органи місцевого самоврядування.

Фінансову спроможність можна охарактеризувати через наступні детермінанти: 1) дохідність — загальний дохід громади від платежів за послуги, оподаткування, трансфертів від держави тощо (чим більші доходи громади, тим у неї більше ресурсів); 2) витрати та ефективність управління — розумне, ефективне використання фінансових ресурсів і контроль витрат, виконання аргументованого фінансового планування; 3) кредитоспроможність — здатність громади отримати фінансування зовнішніми джерелами, коли це необхідно та сплачувати борги; 4) фінансова стійкість — здатність громади витримувати економічні та фінансові проблеми, зокрема як збільшення витрат чи зниження доходів або економічна криза.

Варто наголосити, що однією із оперативних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період 2021–2027 роки також зафіксовано створення фінансово спроможних територіальних громад на території України.

Фінансове забезпечення розвитку громад можна охарактеризувати через три основні підходи: по-перше, рівень наповнення місцевих бюджетів як певний результат фінансово-бюджетної складової процесу децентралізації, який фактично визначає змогу виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень та їх вплив на соціально-економічний розвиток окремої території; по-друге, фінансова піддержка місцевого самоврядування із боку держави шляхом надання субвенцій і дотацій, формування цільових фондів розвитку; по-третє, пошук додаткових джерел фінансових ресурсів органами влади на місцях шляхом використання на конкретній території потенціалу розвитку.

Розуміння фінансової спроможності громад пропонуємо визначити як здатність до ефективного залучення і використанні з різних джерел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій/завдань та справляти ефективний вплив на соціально-економічний розвиток громади.

Фінансова спроможність громад є досить важливою у відношенні забезпечення сталого розвитку та задоволення потреб мешканців громад. Її результативність суттєво залежить від дійового фінансового управління та здатності громади накопичувати фінансову ресурсну базу для покращення якості життя мешканців та подальшого соціально-економічного розвитку.

З однієї сторони, місцеві бюджети є складовим компонентом бюджетної системи держави, а з іншої — частиною місцевих фінансів та відображають систему економічних відносин. З огляду на це, ці економічних відносин виникають у двох процесах: формуванні доходів місцевих бюджетів; при їх виконанні як цільові фонди грошових коштів місцевих органів самоврядування. Доходи та видатки місцевих бюджетів є джерелами розподільних відносин і мають ідентичне призначення — задовольняти потреби регіону.

В умовах сьогодення прискіплива увага прикута до місцевих бюджетах, адже вони виступають одним з головних каталізаторів в механізмі фінансового забезпечення та здійснюють значний вклад для подальшого соціально-економічного розвитку громад.

Фінансову спроможність громад пропоновано розуміння як здатність до ефективного залучення і використанні з різних джерел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій/завдань та справляти ефективний вплив на соціально-економічний розвиток громади. Ефективність фінансової спроможності громад має свій прояв в здатності управління власними фінансовими ресурсами щодо покращення життя мешканців громад.

Реформа фінансової децентралізації стала фундаментом фінансової спроможності громад про що свідчить зростання доходів місцевих бюджетів до повномасштабного вторгнення. Як основні показники фінансової спроможності громад України проаналізовано динаміку доходів і видатків місцевих бюджетів, обсяги міжбюджетних трансферів за 2020–2024 роки та з'ясовано зростання видатки місцевих бюджетів за цей період. Виявлено, що зміна обсягів надходжень до бюджетів українських громад зумовлена значним скорочення за перші місяці повномасштабного вторгнення рф, однак характеризується поступовим відновленням, у тому числі й через надходження

міждержавної допомоги, яка мала сприятливий вплив на вирівнювання поточного стану. Здійснено аналіз річних планів доходів і видатків місцевих бюджетів за 2020–2024 роки та виявлено недовиконання річного плану місцевих бюджетів за доходами. Встановлено найгіршу ситуація відносно видатків у 2024 р.

Аргументовано зростання дестабілізації соціально-економічного розвитку громад в умовах війни, деструкції економічного потенціалу й інфраструктури прифронтових територій, а також зменшенням стійкості малих громад. Одночасно міські громади збільшили бюджетні надходження. Встановлено, наслідки війни для громад обумовлені скороченням обсягу фінансових ресурсів, доступних для фінансування інвестиційних проєктів та зменшенням наповнюваності бюджетів, що обумовлює зниження рівня їхньої ефективності.

Фінансова спроможність громад є ключовим компонентом подальшого соціально-економічного розвитку громад, а її недостатній рівень може зумовити сповільнення економічного зростання територій, обмеженість доступу до якісних послуг. В умовах сучасних безпекових викликів доцільно здійснити наступні кроки: 1) забезпечити цільове використання місцевих коштів через долучення демократичних механізмів відносно їх аналізу, впливу; 2) оптимізація міжбюджетних відносин через покращення механізму надання субвенцій та зменшення залежності від державних трансфертів місцевих бюджетів; 3) реформування механізму горизонтального вирівнювання бюджетів; 4) реалізації соціально-економічних функцій громад не тільки за рахунок міжбюджетних трансферів, однак і власних фінансових ресурсів; 5) посилення використання місцевими бюджетами механізмів планування, фінансового контролю стосовно ефективного забезпечення використання бюджетних коштів; 6) підтримка органами місцевого управління новостворених бізнесів, активізація підприємницької діяльності через формування привабливих (зрозумілих) умов ведення бізнесу; 7) посилення громадської складової за додержанням положень бюджетно-податкового законодавства.

Подальшими науковими розвідками вбачається дослідження зарубіжного досвіду в цій сфері, зважаючи на євроінтеграційні прагнення України та для подальшого вироблення науково обґрунтованих пропозицій в цьому напрямі.

О. В. ДЗЮБЛЮК
д-р екон. наук, професор,
Західноукраїнський національний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Заощадження домашніх господарств є одним із найважливіших джерел інвестицій та збільшення капіталу підприємств, що визначає провідну роль банківської системи у механізмі залучення в господарський оборот додаткових коштів. Дані обставини визначають необхідність удосконалення депозитної політики банків, тобто організації ними комплексної роботи з формування оптимального складу ресурсів, залучених на депозитні рахунки з метою їх подальшого прибуткового використання у активних операціях. Даний підхід щодо змісту цієї політики слід вважати прийнятним стосовно депозитних операцій банків, дозволяючи розмежувати цю діяльність із більш широким поняттям ресурсної політики, спрямованої на організацію комплексу заходів щодо управління власними, позиченими і залученими ресурсами банку [1], а також поняття кредитної політики, спрямованої на організацію ефективних кредитних вкладень банківських установ [2].

Депозитні операції є основою ресурсного забезпечення діяльності банків та формування ними кредитно-інвестиційного портфеля, спроможного у повній мірі задовольнити потреби відтворювального процесу у всіх секторах економіки. А тому стратегія депозитної політики банків має орієнтуватися передусім на стимулювання вибору клієнтами конкретних банківських установ для обслуговування, що визначається такими факторами як якість і кількість послуг, що надаються, ціни на них, швидкість здійснення операцій, розуміння потреб клієнта.

Для банків головним завданням у процесі реалізації депозитної політики має бути активізація зусиль щодо залучення коштів населення на строкові депозити як найбільш стійку частину акумульованих банками ресурсів, що дозволяє підтримувати належний рівень фінансової стійкості та провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність. На сьогодні усі строкові депозити населення у комерційних банках за обсягом маже удвічі менші за вклади до запитання, а депозити з терміном розміщення понад 1 рік становлять лише 9,7 % від усіх вкладів населення [3].

Головними причинами низького рівня строкових вкладів домашніх господарств є макроекономічні ризики, незалежні від депозитної політики самих банків, такі як високі темпи інфляції та девальвації національної валюти, що є параметрами, які практично неможливо спрогнозувати в умовах воєнних дій на території країни. Однак потрібно наголосити, що можливості для за-

доволення потреб клієнтів у різноманітних послугах задля додаткового залучення коштів далеко не вичерпані.

Так, запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення може стати тим напрямом, який дозволив би комерційним банкам підвищити зацікавленість індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках. Йдеться передусім про розширення кола депозитних рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування, а також про необхідність надання індивідуальним вкладникам ряду додаткових послуг, що супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.

Серед напрямів стимулювання залучення коштів населення на банківські депозити важливе місце належить також процентній політиці банку. Важливо, що при встановленні процентних ставок за депозитами враховується, звісно, те, що розмір процента безпосередньо пов'язаний із умовами депозиту: сумою, строками, порядком вилучення коштів. Проте значно більша увага у процесі реалізації відповідної депозитної політики банків має приділятися також ряду макроекономічних факторів, що загалом визначають динаміку процентних ставок на грошовому ринку (темпи інфляції, динаміка виробництва, кон'юнктура на ринку кредитних ресурсів, валютний курс, доходи і заощадження домашніх господарств).

Потрібно наголосити, що ефективна депозитна політика банків лежить в основі успішної реалізації ними функції фінансового посередництва в економіці, що передбачає мобілізацію банками тимчасово вільних грошових коштів економічних агентів із подальшим спрямуванням сформованих ресурсів на задоволення потреб економіки в додаткових капіталах. А тому реалізація зазначених напрямів реалізації депозитної політики банків може сприяти підвищенню ефективності функціонування усього банківського сектора у сфері залучення на депозити грошових коштів домашніх господарств, що є необхідною умовою мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів країни, а відтак створення необхідних інвестиційних можливостей для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку.

Джерела

1. *Дзюблюк О. В., Галіцейська Ю. М.* Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики : монографія. Тернопіль: Вектор, 2012. 208 с.
2. *Дзюблюк О. В.* Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів.* 2010. №1. С. 7–17.
3. Національний банк України. Грошово-кредитна статистика. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms

І. А. ДІМОВ
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОБІЗНЕСІ: ВПЛИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК

У сучасному агробізнесі інноваційні технології стали ключовим компонентом, що підтримує не лише економічну ефективність, а й сталий розвиток. З огляду на стрімке зростання населення та потребу в продовольстві, традиційні методи агровиробництва поступаються місцем новітнім технологічним рішенням. Серед найбільш перспективних технологій — точне землеробство, біотехнології та автоматизація, які дозволяють агровиробникам підвищувати продуктивність, зменшувати витрати та знижувати негативний вплив на навколишнє середовище.

Точне землеробство (Precision Agriculture) — це підхід, що базується на використанні високих технологій, включаючи GPS, датчики, дрони й інші технології для збору та аналізу даних. Цей метод дозволяє агрономам розуміти, які саме потреби має рослина, та оптимально коригувати. Наприклад, у дослідженні, проведеному Брендом і колегами (2021), було виявлено, що завдяки точному землеробству фермерам вдалось знизити витрати на добрива в середньому на 20–30 % завдяки оптимізації внесення (Brandon et al., 2021).

Біотехнології є одним із найбільш революційних досягнень останніх десятиліть, що включає генетичну модифікацію та редагування генів. Дослідження, проведене Національною академією наук, інженерії та медицини, показало, що біотехнологічні рослини можуть підвищити загальну урожайність на 10–20 %, що дозволяє великим господарствам ефективніше використовувати ресурси та зберігати довкілля (National Academies of Sciences Engineering and Medicine, 2017). Це особливо важливо в умовах глобальних кліматичних змін, де стійкість до змін стала пріоритетом.

Автоматизація виробничих процесів, що включає роботизовані системи для збору врожаю та обробки даних, забезпечує нові можливості для підвищення ефективності агровиробництва. Дослідження McKinsey Global Institute показує, що високий рівень автоматизації може знизити витрати на виробництво на 15–25 % та підвищити продуктивність за рахунок покращення точності та швидкості агрономічних операцій (McKinsey Global Institute, 2020). Ці зміни не лише підвищують прибутковість, але й дозволяють агровиробникам адаптуватися до змінюваних ринкових умов.

Реалізація інноваційних технологій у агробізнесі має позитивний ефект на сталий розвиток. Важливі аспекти впливу включають: Зменшення екологічного впливу; Економічну вигоду; Соціальну відповідальність.

Зменшення екологічного впливу можливе через використання точного землеробства, яке дозволяє знижувати кількість засобів захисту рослин і добрив, що позитивно відображається на якості ґрунту та води. Дослідження, проведене в університеті Кентуккі, показало, що фермери, які впровадили точне землеробство, зафіксували зниження викидів CO2 до 15 % (Kentucky Agricultural Experiment Station, 2019).

Інноваційні технології сприяють зниженню витрат та підвищенню конкурентоспроможності агровиробників. Це особливо важливо в умовах зростання цін на сировину та енергоресурси. Зменшення витрат на виробництво дозволяє фермерам інвестувати додаткові ресурси в розвиток та адаптацію до нових умов.

Інноваційні технології в агробізнесі відіграють вирішальну роль у підвищенні продуктивності, зменшенні витрат та сприянні сталому розвитку. Подальші інвестиції в наукові дослідження та впровадження нових технологій, які розробляються як українськими, так і світовими вченими, дозволять значно зміцнити аграрну економіку та забезпечити продовольчу безпеку в умовах глобалізації та кліматичних змін. Інтеграція цих технологій в українському агробізнесі може стати запорукою успіху для країни в умовах глобальної конкуренції за енергетичні та продовольчі ресурси.

Джерела

1. *Brandon T.* et al. (2021). Precision Agriculture: Data-Driven Farming for Enhanced Productivity. *Journal of Agricultural Science*. [Посилання на дослідження](https://www.journalofagriculturalscience.com).
2. National Academies of Sciences Engineering and Medicine. (2017). Genetic Engineering in Agriculture: New Challenges and Opportunities. Washington, DC: The National Academies Press. [Посилання на дослідження] (https://www.nap.edu/catalog/24660/genetic-engineering-in-agriculture-new-challenges-and-opportunities).
3. *Goedde L., Katz J., Ménard A., Revellat J.* (2020). Agriculture's connected future: How technology can yield new growth. McKinsey and Company. [Посилання на дослідження](https://www.mckinsey.com
4. Kentucky Agricultural Experiment Station. (2019). Environmental Impacts of Precision Agriculture Practices. [Посилання на дослідження] (https://www.kentucky.edu/research).

І. А. ДОНІН
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в місті Кременчук

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВПРОВАДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті має значний економічний потенціал, який впливає на різні аспекти розвитку суспільства та держави. Один із ключових ефектів — зниження залежності від імпорту нафтопродуктів, що дозволяє зменшити вразливість економіки до світових коливань цін на нафту та підвищити енергетичну безпеку країни. Використання локальних джерел, таких як біопаливо, сприяє збереженню фінансових ресурсів у межах країни та стимулює розвиток національної економіки.

Створення нових галузей економіки стає можливим завдяки розвитку індустрії біопалива, виробництва акумуляторів, зарядних станцій для електромобілів і водневих технологій. Це не лише відкриває додаткові робочі місця, але й стимулює інноваційний розвиток, формуючи економіку майбутнього. Інвестиції у виробничу та транспортну інфраструктуру, пов'язану з альтернативним паливом, дають поштовх до зростання локальних економік, зокрема в сільських та промислових регіонах [1].

Розвиток екологічного транспорту також приваблює іноземних інвесторів, які зацікавлені у проектах, що відповідають міжнародним екологічним стандартам. Фонди "зелених" інвестицій та програми міжнародної допомоги сприяють модернізації транспортного сектору та підтримують інтеграцію у глобальні ринки.

Хоча початкові витрати на впровадження альтернативних видів палива можуть бути значними, довгострокові економічні вигоди перекривають ці витрати. Наприклад, електромобілі вимагають менших витрат на обслуговування, а біопаливо, за умови ефективної організації виробництва, може бути дешевшим за традиційне паливо. Уряди країн стимулюють цей процес за допомогою податкових пільг, субсидій та інших економічних механізмів [2].

Ці зміни також сприяють підвищенню конкурентоспроможності економіки країни. Інноваційні транспортні рішення, відповідність екологічним стандартам і розвиток "зелених" технологій роблять країну привабливою для міжнародних партнерів і нових ринків. Одночасно це зменшує витрати на охорону здоров'я, адже зниження рівня забруднення повітря безпосередньо впливає на здоров'я населення.

Впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті не тільки сприяє економічному зростанню, а й створює основу для

сталого розвитку, орієнтованого на збереження ресурсів та підвищення якості життя громадян. Це є стратегічною інвестицією у майбутнє, яка забезпечує не лише економічну вигоду, але й екологічну стабільність.

Джерела

1. Про альтернативні види палива : Закон України від 14.01.2000 № 1391-XIV: станом на 24 груд. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text (дата звернення: 30.01.2025).
2. Екологічні аспекти транспортної системи міста: монографія / О. І. Лежнева, Г. М. Желновач, С. В. Очеретенко та ін. Харків: Зебра, 2017. 180 с.

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

Д. Б. ДРОБОТ
здобувачка другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

УНІКАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Смарт-розвиток освіти стає глобальним трендом, що набув особливої актуальності для України у контексті наслідків повномасштабного вторгнення РФ. Умови воєнного стану та неможливість проведення традиційного офлайн-навчання сприяли активному впровадженню дистанційних форматів і технологічних рішень. Роздільні, персоналізовані та змішані форми навчання набувають дедалі більшого поширення.

Використання великих обсягів даних та аналітичних інструментів дозволяє педагогам адаптувати навчальні методи для досягнення оптимальних результатів. Віртуальні класи, цифровізація та доповнена реальність докорінно змінюють підходи до організації освітнього процесу. Технологічний акцент поступово зміщується з цифрового контенту в аудиторії на навчання поза її межами із залученням спеціалізованих наставників [1].

Основними тенденціями смарт-розвитку освіти в країнах світу є:

- змішані моделі навчання, що поєднують аудиторне навчання із самостійним онлайн-освоєнням матеріалу;
- співпраця між освітніми закладами та стейкхолдерами, спрямована на формування професійних навичок учнів;
- адаптивне консультування, що базується на аналізі даних для індивідуального підходу до сильних сторін і потреб учнів.

Отже, кожна країна має унікальні особливості організаційного механізму управління освітою, які формуються під впливом історичних, культурних і економічних умов. У розвинених країнах система управління освітою характеризується високим рівнем децентралізації, чітким розподілом повноважень між різними рівнями влади та широкими можливостями для залучення громадськості до прийняття рішень [2].

Такі механізми забезпечують адаптивність освітніх політик до локальних потреб, підвищують прозорість управління та сприяють розвитку освітньої системи як важливого чинника економічного зростання та соціального прогресу. Головна відмінність між освітніми системами розвинених країн і України полягає у реальних можливостях суб'єктів управління ефективно реалізовувати свої функції. В Україні часто спостерігається неузгодженість між нормативно-правовими механізмами та організаційними підходами, що ускладнює впровадження реформ і впливає на якість освітніх послуг. Для подолання цих викликів необхідно оптимізувати управлінські моделі, удосконалити правове регулювання та забезпечити належний рівень автономії освітніх закладів. Такий підхід сприятиме формуванню гнучкої, конкурентоспроможної системи освіти, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства.

Джерела

1. *Скиба М. Є., Красильникова Г. В., Білецька Г. А.* Управління якістю вищої освіти в університеті: інноваційні підходи, технології та засоби: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2019. 186 с.
2. Якість вищої освіти: теорія і практика: навч.-метод. посібник за наук. ред. А. Василюк, М. Дей. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

Науковий керівник:
Г. О. Кузьменко, Phd, доцент

О. В. ДЯЧЕНКО
здобувач,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ "КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА"

Необхідність дослідження конкурентоспроможності промислового підприємства, її сутності та ознак пов'язана з об'єктивною потребою в ефективних методах управління, розподілу та споживання ресурсів, ефективної

реалізації готової продукції, що спричинено особливостями конкурентоспроможності, її багатогранністю та неоднозначністю. Саме від конкурентоспроможності підприємства в умовах постійної конкурентної боротьби на ринку залежить і можливість його виживання та подальшого розвитку. Тому для того, щоб вижити в непростих умовах конкурентної боротьби, підприємства повинні уміти та могти перемагати своїх прямих конкурентів. Тому в даному випадку досягти високого рівня конкурентоспроможності для підприємства означає отримати певні економічні, фінансові, матеріальні чи технічні переваги над конкурентами [1]

Розмаїття наукових підходів до розуміння економічної сутності цієї категорії пов'язана з тим, що поняття "конкурентоспроможність" є інтегральним, воно може застосовуватися до різних суб'єктів (об'єктів): національної економіки, галузі, підприємства, товару, навіть персоналу [2, с. 118]. Розмаїття визначень також пояснюється різноманіттям цілей дослідження (наприклад, визначення конкурентоспроможності підприємства з погляду відображення у ньому економічної та організаційної складових підприємства, тощо), рівнів і методів дослідження, специфікою умов аналізу конкурентоспроможності, тощо.

На даний момент налічується безліч різноманітних підходів до розуміння конкуренції, які, на нашу думку, можна поділити на три великі групи:

- поведінковий — рамках поведінкового підходу конкуренція трактується як сила, що характеризує взаємодію попиту та пропозиції та забезпечує функціонування ринкового механізму ціноутворення та регулювання пропорцій суспільного виробництва,
- структурний — при структурному підході головний акцент робиться на аналізі структури ринку, оцінюється можливість окремо взятого суб'єкта господарювання впливати на загальний рівень цін на ринку,
- функціональний — функціональний підхід до вивчення конкуренції, розглядає категорію конкуренції як активний процес конкуруючої взаємодії та неодмінний атрибут ринку.

У той же час необхідно відмітити окремі недоліки у визначеннях конкурентоспроможності підприємства [3]:

1. Більшість визначень конкурентоспроможності підприємства дають одностороннє уявлення про цю економічну категорію.

2. Більшість існуючих методик оцінки конкурентоспроможності підприємства можуть оцінити лише фактичну (поточну) конкурентоспроможність.

3. У всіх визначеннях не йдеться про ієрархічну взаємозалежність різних рівнів конкурентоспроможності, хоча очевидно, що конкурентоспроможність підприємства та регіону, галузі, країни тощо, тісно корелюють.

4. Не відображено суперечливий характер конкурентоспроможності. Діалектика конкурентоспроможності підприємства пов'язана із взаємозумовленістю конкурентоспроможності підприємства та інших ієрархічних рівнів конкурентоспроможності економіки, пояснюється необхідністю мати властивість стійкості та адаптивності; тісним взаємозв'язком та протиріччями між стратегічними та тактичними цілями розвитку підприємства.

5. Конкурентоспроможність за змістом носить дуалістичний характер, адже вона одночасно є результатом та інструментом підвищення ефективності господарської діяльності.

6. Практично всі визначення не вказують на місце реалізації конкурентоспроможності, проте очевидно, що будь-який суб'єкт конкуренції не може бути конкурентоспроможним на всіх ринках.

Крім цього, необхідно врахувати наступне:

по-перше, справжнє визначення конкурентоспроможності промислового підприємства відображає діалектичний та дуалістичний характер конкурентоспроможності промислового підприємства, містить вказівку на зв'язок між різними рівнями конкурентоспроможності, конкретизує конкурентну сферу реалізації конкурентоспроможності та має властивість універсальності;

по-друге, конкурентоспроможність промислового підприємства може набувати різних форм, по-різному впливати на інші економічні суб'єкти, мати різний рівень розвитку тощо, що, врешті-решт, відображається і на особливостях конкурентоспроможності конкретного підприємства, а якщо йдеться про визначення категорії — то і на самому визначенні.

Все зазначене дозволяє зробити висновок про постійну важливість та актуальність досліджень даної тематики як з наукової, так і з практичної точок зору, адже від цього залежать не лише конкурентоспроможність окремого промислового підприємства, а в кінцевому результаті конкурентоспроможність та ефективність всієї економіки.

Джерела

1. *Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова М. М.* Економіка торговельного підприємства : навч. посіб.; за ред. М. М. Ушакової. Київ : Хрещатик, 1999. 707 с.
2. *Морщенок Т.С.* Теоретичні аспекти формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. *Вісник Хмельницького нац. ун-ту*. 2010. Т. 1. № 5. С. 117–121.
3. Ansoff I. Strategic Management. Springer, 1989. 519 p.

Науковий керівник:
Л. П. Червінська, д-р екон. наук, професор

О.О. ЄРОХІНА
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

НЕОБХІДНІСТЬ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Згідно з опитуванням, проведеним Центром Разумкова в червні 2024 року, 55,8 % респондентів зазначили погіршення свого психологічного стану про-

тягом останнього року, 33,6 % не відчули змін, а лише 2,9 % повідомили про покращення. Крім того, 77 % опитаних переживають стрес та сильну нервозність [1].

Якщо взяти до уваги, що процес формування особистості безперервний і на нього впливають, зокрема соціальні фактори, тобто навколишні обставини, то можна зробити висновок, що в наш час є велика небезпека прояву патологічних рис в індивідів, які мають до цього генетичні і біологічні схильності. Простими словами: війна може стати "спусковим механізмом" для розвитку "нездорових" рис особистості, які будуть заважати функціонуванню і адаптації людини. У таких умовах особистісні риси, що раніше допомагали адаптуватися, можуть набувати "нездорового" характеру, обмежуючи здатність людини ефективно реагувати на стрес. Особливо це стосується людей із домінуючими акцентуйованими рисами, які під впливом хронічного стресу можуть переходити в патологічний стан. Таким чином, питання популяризації та нормалізації психологічної допомоги стає одним із ключових викликів у сфері підтримки психічного здоров'я населення.

Акцентуація характеру формується під впливом трьох основних чинників: генетичної схильності, стилю виховання та життєвого досвіду. У мирний час ці риси можуть залишатися латентними, проявляючись лише в певних ситуаціях, і навіть сприяти успішній адаптації до соціального середовища. Однак у контексті війни та постійного впливу стресових факторів ці риси часто стають домінуючими й можуть негативно впливати на емоційний стан, поведінку та здатність людини до адаптації. Наприклад, схильність до тривожності може перерости в генералізовану тривожність, а тенденція до агресивності — у відкриті конфлікти з оточенням.

Важливо з'ясувати те, як домінуючі риси особистості впливають на здатність адаптуватися до змінених умов середовища. Аналіз причинно-наслідкових зв'язків між дитячим досвідом, стилем виховання та формуванням акцентуйованих рис дозволяє краще розуміти механізми розвитку особистісних особливостей. Знання цих механізмів дає змогу людині розвивати резильєнтність — здатність протистояти складним життєвим обставинам, адаптуватися до них і виходити з них із мінімальними втратами. У сучасних умовах війни резильєнтність стає ключовим фактором не лише індивідуальної, а й колективної психологічної стійкості.

Водночас ефективне опрацювання цих зв'язків і механізмів адаптації можливе за участі психолога. Фахівець допомагає виявити приховані патерни поведінки, які сформувалися під впливом дитячого досвіду, сприяє усвідомленню домінуючих рис особистості та їхнього впливу на поточне життя. Психологічна допомога є невід'ємною складовою у процесі формування резильєнтності, оскільки саме в рамках терапії чи консультування можна не лише зрозуміти свої емоції та поведінкові реакції, але й навчитися конструктивно долати труднощі.

У часи війни, коли психологічне навантаження значно зростає, популяризація психологічної допомоги стає критично важливою для підтримки психічного здоров'я та соціальної стабільності.

Крім того, превентивна психологічна допомога значно ефективніша та економічно вигідніша, ніж лікування вже сформованих психічних чи особистісних розладів. Своєчасна діагностика й робота з ризиковими факторами дозволяють уникнути важких наслідків, скоротити час і витрати на подолання кризи, забезпечуючи сталість психологічного та соціального благополуччя в суспільстві.

На жаль, у суспільстві досі існує висока стигматизація психологічної допомоги. Багато людей сприймають звернення до психолога як ознаку слабкості або асоціюють це виключно з серйозними психічними захворюваннями.

За оцінкою експертів, представленою Національним інститутом стратегічних досліджень, 40–50 % населення потребуватиме психологічної допомоги. Варто зазначити, що більшість українців (78 % станом на січень 2024 року) ніколи не відвідували психолога чи психотерапевта, хоча 40 % з них не виключають такої можливості у майбутньому [4].

Унаслідок цього значна частина населення, зокрема ті, хто переживає активацію акцентуйованих рис, не отримує необхідної допомоги, що може призводити до розвитку більш серйозних розладів.

Популяризація психологічної допомоги в сучасних умовах має базуватися на трьох основних напрямах:

1. Інформаційно-просвітницька діяльність. Важливо проводити кампанії, які пояснюють, що звернення до психолога є природним і правильним кроком на шляху до збереження психічного здоров'я. Інформація про психологічні послуги має бути доступною через медіа, соціальні мережі та громадські ініціативи.

2. Розвиток громадських ініціатив. Створення психологічних клубів, де люди можуть безкоштовно або за доступною ціною отримати базові консультації, обговорити свої переживання й знайти підтримку. Це особливо важливо для регіонів, які найбільше постраждали від війни.

3. Психологічна освіта. Проведення тренінгів із розвитку резильєнтності, емоційної саморегуляції та управління стресом. Такі тренінги мають бути орієнтовані як на окремих осіб, так і на громади, щоб забезпечити колективну стійкість у кризових ситуаціях.

У підсумку, нормалізація звернення до психолога та популяризація психологічної допомоги дозволяють охопити ширше коло людей, які потребують підтримки. Це дає змогу не лише запобігати патологічним змінам особистості, а й розвивати адаптивний потенціал населення. В умовах сучасних глобальних викликів, таких як війна, це є запорукою збереження соціально-економічної стабільності регіону.

Джерела

1. *Андрейців І.* Наскільки погіршився психологічний стан українців за рік і які основні причини — опитування. *Портал новин LB.ua*. URL: https://lb.ua/health/2024/07/22/625411_naskilki_pogirshivsya_ psihologichniy.html (дата звернення 09.01.2025)

2. *Павленко Т. М.* Розлади особистості: розвиток уявлень, сучасні класифікації, погляди на терапію. *Health.ua.com Спеціальний медичиний портал*. 2018. URL: https://health-ua.com/article/36225-rozladi-osobistost-rozvitok-uyavlen-suchasnklasifkatc-poglyadi-na-terapyu (дата звернення: 15.11.2024).
3. *Штих І. І.* Теоретичні основи розуміння поняття норми в патопсихології. *Вісник Національного ун-ту оборони України*. 2021. № 3 (61). С. 134–142.
4. Як війна впливає на ментальне здоров'я українців. *СЛОВО і ДІЛО аналітичний портал*. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/09/17/infografika/suspilstvo/yak-vijna-vplyvaye-mentalne-zdorovya-ukrayincziv (дата звернення 09.01.2025)

Науковий керівник:
Н. В. Задорожна, старший викладач

А. Г. ЄФРЕМЕНКО
канд. екон. наук, доцент

В. В. ШТОЛЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Процес моделювання фінансової стратегії є складним і водночас ефективним інструментом, який сприяє розробці, оцінці та впровадженню заходів для стратегічного фінансового розвитку підприємства. Завдяки цьому підходу сучасні компанії можуть адаптуватися до нестабільних умов зовнішнього середовища та успішно реагувати на виклики економічної невизначеності.

Механізм формування та впровадження фінансової стратегії включає в себе комплекс принципів, етапів, методів, дій та інструментів, які забезпечують ухвалення оптимальних стратегічних фінансових рішень. Важливо зазначити, що фінансова стратегія є складовою загальної корпоративної стратегії, тому в процесі її розробки та реалізації використовуються загальні підходи та закономірності стратегічного управління, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості та безпеки підприємства.

Фінансова стратегія підприємства, відповідно до своїх стратегічних цілей, виконує такі ключові функції: формування та раціональне використання фінансових ресурсів; узгодження фінансових рішень з економічним станом і матеріальними можливостями підприємства; визначення найперспективніших напрямків інвестування та концентрація ресурсів у цих сферах; аналіз загроз з боку конкурентів, вибір оптимальних фінансових рішень і маневрування для досягнення конкурентних переваг; створення стратегічних резер-

вів і їх підготовка до використання; поетапне досягнення визначених цілей шляхом їх пріоритезації.

Етап моделювання фінансової стратегії завершується ухваленням рішення щодо її реалізації. Обрана стратегія має максимально відповідати інтересам підприємства, сприяти його розвитку, підвищенню рентабельності та забезпеченню фінансової стійкості.

Водночас у процесі детальної розробки фінансової стратегії необхідно враховувати стадію життєвого циклу підприємства, яка визначає напрямок та характер фінансових показників і заходів. Зокрема, це може бути етап прискореного зростання, обмеженого зростання або скорочення, що безпосередньо впливає на вибір фінансових рішень і стратегічних пріоритетів.

Важливим етапом у розробці фінансової стратегії є оцінка її ефективності. Успішна реалізація фінансової стратегії сприяє покращенню фінансових показників підприємства, зростанню його ринкової вартості, максимізації прибутку, зміцненню ділової репутації та підвищенню якості управління фінансовою діяльністю структурних підрозділів.

Досягнення цих результатів можливе за умови: узгодженості цілей, напрямків та етапів реалізації фінансової стратегії з фінансовою безпекою підприємства; здатності фінансової стратегії адаптуватися до прогнозованих змін у зовнішньому бізнес-середовищі; ефективного впровадження механізмів формування як власних, так і залучених фінансових ресурсів підприємства.

Механізм планування фінансової стратегії підприємства складається з п'яти ключових компонентів, відповідальність за які несуть основні суб'єкти: загальні збори учасників, фінансовий директор та бухгалтерія.

При визначенні термінів реалізації фінансової стратегії слід виокремити три рівні планування:

- **Стратегічне планування** — передбачає розробку загальної фінансової стратегії підприємства з горизонтом реалізації від 3 до 5 років.
- **Поточне планування** — охоплює фінансові стратегії, що стосуються окремих напрямів діяльності підприємства, з терміном реалізації до 1 року.
- **Оперативне планування** — визначає строки доведення конкретних завдань до виконавців, що зазвичай займає від одного місяця до кварталу.

Реалізація фінансової стратегії забезпечується шляхом впровадження комплексу заходів, які включають: поділ фінансового плану на окремі блоки для зручності виконання; детальну оцінку динаміки зростання вартості підприємства; аналіз та оцінку ризиків, пов'язаних із фінансовою стратегією; контроль за своєчасністю та ефективністю її реалізації.

Остання складова механізму планування орієнтована на моделювання фінансової стратегії через аналіз таких аспектів: фінансового потенціалу та оцінки фінансової стійкості підприємства; структури капіталу, визначення співвідношення між залученим та власним капіталом і впливу цього співвідношення на загальну діяльність підприємства; взаємодії та оцінки вибору стратегічних і тактичних цілей.

Моделюючи фінансову стратегію на підприємстві та впроваджуючи цю модель, компанія зможе ефективно виконувати ряд завдань, спрямованих на досягнення основних цілей діяльності, зокрема підвищення рентабельності, поліпшення фінансового стану та забезпечення ефективності реалізації фінансової стратегії.

Джерела

1. *Васьківська К. В.* Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : ГАЛИЧ–ПРЕС, 2017. 236 с.

Д. О. ЖИВОГЛЯД
здобувач вищої освіти,
Філія Класичного приватного університету у м. Кременчук

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧ ДО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Трансформація логістичних бізнес-процесів є одним з ключових факторів, що визначають ефективність розвитку регіону в умовах глобальних економічних змін. У сучасному світі логістика стає не лише елементом транспортування товарів, але й важливим складником економічної стратегії, який здатен забезпечити конкурентоспроможність регіонів та поліпшити їх позиції на світовому ринку. Зміни в глобальних економічних процесах, розвиток цифрових технологій та зміни в споживчих звичках вимагають від підприємств регіонів значних адаптацій у сфері логістики, щоб задовольнити потреби ринку та забезпечити сталий розвиток.

Одна з основних проблем, що стоїть перед регіональними логістичними системами, — це застаріла інфраструктура. Багато регіонів стикаються з проблемами, які знижують ефективність логістичних бізнес-процесів, такими як недостатній розвиток транспортної інфраструктури, недостатня автоматизація, а також неузгодженість між різними видами транспорту. Трансформація цих процесів передбачає комплексний підхід, що включає модернізацію інфраструктури, інтеграцію новітніх технологій, розширення мультимодальних перевезень та оптимізацію ланцюгів поставок.

Важливим аспектом є розвиток інтелектуальних транспортних систем, які дозволяють значно підвищити ефективність і безпеку логістичних процесів. Використання безпілотних транспортних засобів, безпілотних вантажівок і дронів для доставки вантажів може радикально змінити логістичні процеси, зменшуючи затрати часу і коштів на перевезення. Крім того, завдяки цим технологіям значно підвищується безпека на дорогах, зменшують-

ся дорожньо-транспортні пригоди, а також знижується рівень забруднення навколишнього середовища, що важливо для сталого розвитку регіонів.

Значну роль у трансформації логістичних процесів для розвитку регіону відіграє також співпраця між державою, бізнесом і науковими установами. Уряди мають створювати сприятливе середовище для розвитку логістичних інновацій через програми державної підтримки, субсидії та державні інвестиції в інфраструктуру. Крім того, важливим аспектом є забезпечення високої кваліфікації кадрів у сфері логістики, впровадження нових навчальних програм та підвищення рівня освіти для молодих спеціалістів.

Таким чином, трансформація логістичних бізнес-процесів є необхідною умовою для розвитку регіону. Вона дозволяє не лише підвищити ефективність та конкурентоспроможність, але й сприяє сталому розвитку економіки, створенню нових робочих місць, покращенню екологічної ситуації та забезпеченню високої якості життя населення.

Впровадження інновацій, розвиток інфраструктури та співпраця між різними секторами є запорукою успіху трансформації логістичних процесів для розвитку регіонів.

Джерела

1. *Ковальчук А. І.* Трансформація логістичних бізнес-процесів в умовах цифровізації: перспективи та проблеми. *Транспорт і логістика*. 2022. № 6(70). С. 123–130. URL: http://www.translogistic.com.ua/journal_70/article/view/1021.
2. *Петрова О. В.* Логістичні стратегії та їх вплив на розвиток регіонів: сучасні підходи та виклики. *Економіка та регіональний розвиток*. 2023. № 4(89). С. 45–51. URL: http://www.erjournal.com.ua/article/view/987/987.
3. *Шевченко І. В.* Інноваційні підходи до управління логістикою для розвитку регіонів. *Вісник економічних досліджень*. 2023. № 8(115). С. 32–37. URL: http://www.ebusinessjournal.com.ua/articles/2023/8/32.

Науковий керівник:
Ю. Л. Рудь, канд. екон. наук

Д. Б. ЖУЙКОВ
канд. техн. наук, доц.,
доцент кафедри Військово-технічної і військово-спеціальної підготовки,
заступник декана факультету підготовки офіцерів запасу за контрактом,
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Актуальність та важливість цифрової трансформації в освітньому процесі пояснюється глобальними змінами, пов'язаними з переходом до цифрової економіки та цифрового суспільства. Саме тому цифрова трансформація та вміння користуватися різними платформами наразі стали суттєвими тенденціями на загальному ринку праці .

Сучасні виклики, які зумовлюють стрімкий розвиток і цифрову трансформацію системи освіти, можна поділити на дві категорії: зовнішні та внутрішні виклики. До зовнішніх викликів можна віднести, по-перше, необхідність швидкого оновлення стратегічних цілей освіти в контексті глобального переходу до онлайн-освіти та цифрової трансформації. По-друге, це необхідність розвитку внутрішніх і зовнішніх систем якості освіти та їхньої цифрової підтримки.

До внутрішніх викликів відносять швидку цифрову модернізацію освітнього контенту та опанування суб'єктами освітнього процесу онлайн форм і методів навчання. Це також розроблення, апробація та впровадження нових цифрових технологій організації освітнього процесу, які визначають характер довгострокового професійного розвитку фахівців.

Головною метою освіти є загальний розвиток особистості, і цей розвиток тісно пов'язаний з якістю освітніх послуг. У контексті професійного розвитку забезпечення високої якості освіти є дуже важливим, оскільки воно безпосередньо впливає на результати та ефективність освітньої діяльності. Це означає, що педагоги мають постійно вдосконалювати свої методи навчання та підходи до викладання відповідно до мінливих чинників цифрової освіти [10].

Набуття цифрових навичок та їх застосування у професійній діяльності є важливим для професійного розвитку працівників освіти.

Проаналізувавши різні ресурси в інтернеті, можна сказати, що найбільше в системі підвищення кваліфікації фахівців потрібен розвиток гнучких навичок ("soft skills"), які є неспеціалізованими навичками та сприяють високій продуктивності й ефективності професійної діяльності.

Оскільки цифрова трансформація освіти вимагає від педагогів адаптуватися до нових технологій і методів навчання, професійний розвиток науково-педагогічних працівників у контексті цифрової трансформації також пе-

редбачає підготовку до зміни професійних функцій, вивчення нових напрямів корекції та розвитку особистості за допомогою цифрових інструментів.

Викладачі та співробітники мають не тільки володіти глибокими знаннями з власної спеціальності, а й систематично знайомитися з останніми досягненнями у своїй галузі та в педагогіці загалом. Важливо не лише вивчати наукові напрацювання та дослідження колег, а й брати активну участь у науковому житті педагогічної спільноти. Це дасть змогу завжди мати доступ до актуальної інформації, що підвищить рівень викладання та вдосконалить педагогічну майстерність [8].

Одним з основних методів професійного розвитку науково-педагогічних працівників є підвищення їхньої кваліфікації та проходження стажування. Цей процес передбачає організацію та проведення заходів, спрямованих на професійний розвиток з урахуванням поточної посади фахівця, і оцінюється на рівні вищих навчальних закладів в Україні та за кордоном.

З початком широкомасштабного вторгнення рф в Україну багато вчителів і працівників освіти були змушені змінити місце проживання або зіткнулися із загрозою для свого життя. Ця ситуація обмежувала можливості для подальшого професійного розвитку. Однак навіть у такій критичній ситуації викладачі та науковці продовжують свою роботу та зусилля у сфері освіти та досліджень.

В умовах воєнного стану в Україні важливою умовою успіху є участь професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти в різноманітних заходах, спрямованих на розвиток їхньої інноваційної компетентності:

- науково-практичних конференціях;
- тренінгах;
- вебінарах;
- майстер-класах.

Попри численні переваги, які дає цифровізація вищої освіти, є низка недоліків, що впливають на діяльність викладацького складу. Результати різних досліджень свідчать про появу у викладачів вищої школи концепції опору, пов'язаної з інформаційним перевантаженням та психоемоційним перенапруженням, що призводить до їхнього професійного вигорання. Для уникнення випадків опору навчанню у ЗВО потрібно вчасно виявляти та вирішувати проблемні ситуації, щоб забезпечити найбільш ефективне освітнє середовище та безбар'єрне спілкування в ньому з усіма учасниками [9].

Цифрові засоби навчання надають більше гнучких можливостей для здобувачів вищої освіти, підвищують ефективність витраченого часу на навчання та розширюють освітні можливості незалежно від місця навчання. Проте важливо враховувати соціальні та освітні наслідки зростання ролі цифрових ресурсів, зокрема інтернету та соціальних мереж як джерела інформації.

Робота з такими джерелами вимагає від викладачів та здобувачів вищої освіти високого рівня критичного мислення. В умовах широкого використання електронного навчання стратегії взаємодії між учасниками освітнього процесу переосмислюються, і роль викладача змінюється від наставника до фасилітатора.

Безперервний професійний розвиток викладачів має бути спрямований не лише на оволодіння новими технологічними засобами навчання, а й на розвиток дослідницьких навичок доступу до наукових знань та роботи з великими базами даних. Важливо також розвивати у здобувачів вищої освіти дослідницькі та проєктні навички, набувати досвіду використання нових методів і прийомів викладання, спрямованих на покращення комунікативних навичок та командної роботи.

Джерела

1. *Одарченко В. І.* Професійний розвиток науково-педагогічних працівників в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8(14). С. 714–723. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-714-723 (дата звернення: 15.09.2023).
2. *Одарченко В. І.* Професійний розвиток науково-педагогічних працівників в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8(14). С. 714–723. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-8(14)-714-723 (дата звернення: 15.09.2023).

Ю. М. ЗАВОЛОКА
канд. екон. наук, доцент

А. Д. КІРЄЄВА
здобувач

О. І. ПОЛИНЬКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі фокус фінансового менеджменту зміщується з управління виробничими процесами на управління фінансовою системою. Для оцінки ефективності компанії можна розрахувати відповідні фінансові показники та порівняти результати. Основою фінансового менеджменту повинен бути системний підхід. Тому, щоб уникнути більшості фінансових проблем, які можуть виникнути на підприємстві, важливо створити ефективну систему управління фінансами

Ефективність фінансового менеджменту можна оцінити, враховуючи, як компанія функціонує в умовах сучасної конкуренції, чи має вона достатні ресурси та чи не несе такі втрати, які можуть поставити під загрозу її неза-

лежність. Саме ефективне управління фінансами дозволяє правильно організовувати фінансову діяльність, ефективно розпоряджатися фінансовими ресурсами та знаходити рішення для більшості проблем, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства.

Оскільки основною метою більшості підприємств є збільшення доходів власників та підвищення вартості самої компанії, одним із підходів до оцінки ефективності функціонування фінансової системи є VBM-менеджмент. Цей підхід орієнтований на управління вартістю компанії та дозволяє фокусуватися на збільшенні її капіталізації та створенні доданої вартості для акціонерів.

VBM-підхід є одним із сучасних методів фінансового менеджменту, який орієнтується на максимізацію вартості компанії для її акціонерів. Основна сутність цього підходу полягає в тому, що топ-менеджмент компанії зацікавлений у створенні максимально можливих доходів для акціонерів. Вартість компанії визначається на основі майбутніх дисконтованих грошових потоків. Зростання добробуту власників вимірюється не за допомогою обсягів введених потужностей, кількості найнятих працівників чи обороту компанії, а ринковою вартістю підприємства. Управління вартістю фокусується на покращанні стратегічних і оперативних рішень на всіх рівнях компанії, зосереджуючи увагу на ключових факторах вартості. Ефективне управління вартістю передбачає, що всі зусилля, аналітичні методи та прийоми управління спрямовані на максимізацію вартості компанії.

Згідно з VBM-підходом, добробут акціонерів можна оцінити через відносний загальний дохід акціонерів (RTSR). Для того, щоб оцінити внесок компанії в досягнення цієї мети, найефективнішим є використання показника загальної рентабельності бізнесу (TBR). Цей показник відображає приріст капіталу та прибуток від дивідендів, що є важливими складовими для вимірювання економічної ефективності компанії в контексті зростання її вартості для акціонерів.

Багато компаній вважають використання показника TBR корисним, оскільки він змушує керівництво знаходити компроміс між зростанням EBITDA та управлінням капітальними інвестиціями. Щоб збільшити TBR, компанія, яка направляє кошти на інвестиції з метою покращення EBITDA, повинна забезпечити приріст капіталу, який перевищує дивідендну прибутковість, яку можна було б отримати, повернувши ці гроші акціонерам. Крім того, емпіричні дослідження показують, що TBR має значно вищу кореляцію з фактичним RTSR, ніж інші показники, такі як зростання прибутку на акцію (EPS), зміна економічної доданої вартості (EVA) та покращення рентабельності власного капіталу (ROE). Компанії, що впроваджують TBR, внутрішньо інформують свої команди про наміри та надають відповідальність за рішення, що стосуються створення вартості в бізнесі. Це дозволяє уникнути непродуктивних обговорень щодо цілей та дає можливість керівництву визначати власний курс для досягнення кращих результатів у створенні вартості.

Обґрунтування прагнень у досягненні цілі RTSR, яка каскадно передається на рівень відповідальності компанії, є передовим підходом у фінансовому

управлінні. Компанії, які ефективно впроваджують цей підхід у своїх процесах планування, отримують низку переваг: переговори щодо встановлення цілей значно зменшуються, зникає необхідність у підтасовуванні бюджетів, запити на ресурси стають більш чітко орієнтованими на створення цінності. Крім того, розширюються можливості та повноваження на місцях, що дозволяє підвищити відповідальність за процес створення вартості в компанії.

Джерела

1. *Непочатенко О. О., Пташник С. А.* Фінансовий менеджмент як необхідна складова ефективної системи управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9168
2. *Olsen E.* Rethinking value-based management. *Handbook of business strategy*. 2003. 4, № 1. P. 286–301.

Н. В. ЗАДОРОЖНА
старший викладач

В. С. ІВОНІН
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ КОНФЛІКТІВ

Конфлікти є невід'ємною частиною будь-якого людського спілкування. Вони можуть виникати в сім'ї, на роботі, в суспільстві і мати різний рівень інтенсивності. Ефективне управління конфліктами є одним з найважливіших завдань як для окремих індивідів, так і для організацій та суспільства в цілому.

Соціально-психологічні технології — це інструменти, які дозволяють аналізувати, прогнозувати та управляти конфліктними ситуаціями. Вони допомагають зрозуміти причини виникнення конфліктів, визначити їхню структуру та динаміку, а також розробити ефективні стратегії їх вирішення.

Важливість використання соціально-психологічних технологій при управлінні конфліктами зумовлена тим, що:

- розуміння причин виникнення конфліктів дозволяє розробити профілактичні заходи, які допоможуть уникнути їх появи;
- застосування відповідних технологій дозволяє вибрати оптимальні стратегії вирішення конфлікту в конкретній ситуації;
- використання соціально-психологічних технологій допомагає зберегти довірчі міжособистісні відносини між учасниками конфлікту;

- вирішення конфліктів дозволяє створити сприятливий клімат в колективі та підвищити продуктивність праці і ефективності роботи груп та організацій.

Основними соціально-психологічними технологіями, які використовуються в процесі управління конфліктами виступають [1]:

1) комунікативні технології (активне слухання, ясне вираження своїх почуттів і думок, використання "Я-повідомлень", ведення переговорів);

2) когнітивно-поведінкові технології (когнітивна реструктуризація, тренінги з управління стресом, розвиток навичок саморегуляції);

3) системні технології (аналіз конфлікту як системи, виявлення його причин і наслідків);

4) медіаційні технології (залучення нейтральної третьої сторони для сприяння вирішенню конфлікту).

У процесі управління конфліктом необхідно, у першу чергу, чітко сформулювати предмет конфлікту, визначити їх сторони, інтереси та потреби цих сторін. Далі необхідно виявити безпосередні причини виникнення конфлікту, визначити його структуру та динаміку. Після цього йде етап вибору найбільш ефективної стратегії вирішення конфлікту в залежності від конкретної ситуації. Після реалізації обраної стратегії (шляхом проведення переговорів, медіації, інших заходів) необхідно здійснити аналіз ефективності обраної стратегії та внести у неї необхідні корективи, якщо мета не досягнута, або досягнута не у повній мірі.

Факторами, що впливають на ефективність управління конфліктами виступають особистісні якості учасників конфлікту: емоційний інтелект, комунікативні навички, готовність до компромісу, культурні особливості (адже різні культури мають різні способи вирішення конфліктів), структура організації (її ієрархічність, розподіл повноважень, система комунікацій), характер конфлікту (інтереси, цінності, які стоять за конфліктом) [2].

Перспективи розвитку використання соціально-психологічних технологій при управлінні розвитком конфліктів пов'язані з новими можливостями, які відкривають сучасні технології, зокрема, інтернет-платформи, мобільні додатки, штучний інтелект. Всі ці елементи можуть бути використані для онлайн-медіації, тобто, здійснення переговорів в режимі реального часу за допомогою відеоконференцій, проведення тренінгів з управління конфліктами (онлайн-курси, вебінари, чат-боти), аналізу даних про конфлікти з метою виявлення трендів та закономірностей у виникненні і вирішенні конфліктів.

Ефективне управління конфліктами є важливою складовою успішної діяльності будь-якої організації. Застосування соціально-психологічних технологій дозволяє мінімізувати негативні наслідки конфліктів, сприяє створенню сприятливого клімату в колективі та підвищенню ефективності роботи.

Джерела

1. *Березовська Л. І.* Психологія конфлікту : навч.-метод. посіб. Мукачево: МДУ, 2016. 201 с.

2. *Карамушка Л. М., Дзюба Т. М.* Психологія управління конфліктами в організації (на матеріалі діяльності освітніх організацій) : Київ.: Полтава, 2009. 268 с.

В. В. ЗАКРЕВСЬКА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МОЛОДІ

Формуання лідерських якостей у сучасної молоді є необхідною умовою для забезпечення молодого покоління можливістю управляти своїм життям та зміцнювати Українську державу. Важливо враховувати вікові особливості молоді для ефективного виховання лідерів. Лідерські якості проявляються на різних етапах вікового розвитку та становлення особистості, але їх мотивація, висування та ефективність мають свої особливості. Юність — це час переходу від підлеглого дитинства до самостійного і відповідального дорослого життя, який передбачає досягнення соціальної зрілості особистості. Науковці підкреслюють, що саме в юнацькому віці самопізнання, самооцінка, саморегулювання та самоствердження стають провідними потребами особистості.

Лідер у психологічному аспекті — це: 1) член групи, якому група надає право приймати рішення в значущих для неї ситуаціях; 2) особистість, здатна виконувати основну роль в організації спільної діяльності та регулюванні стосунків у групі; 3) особистість, здатна впливати на окремих членів або групу в цілому, спрямовуючи їхні зусилля на досягнення визначеної мети. А. І. Кузьмінський та В. Л. Омеляненко визначають, що в педагогічному аспекті лідер — це член колективу, здатний впливати на поведінку членів колективу у важливих ситуаціях, проявляти ініціативу в діях і брати на себе відповідальність за діяльність колективу [2, с. 305]. Д. В. Алфімов вказує, що "ефективний лідер" — це людина, яка суттєво впливає на думки та поведінку членів групи, планує, організовує та контролює їхню діяльність задля вирішення поставлених завдань, передає своє бачення майбутнього та сприяє адаптації до нових умов [1, с. 50]. В. Сбитнєва, слідуючи поглядам А. Лутошкіна та М. Рожкова, вважає, що лідерські якості — це набір властивостей та рис, які дозволяють члену дитячого об'єднання виділятися у певній діяльності та приймати відповідальні рішення в значущих для групи ситуаціях. А. Зоріна розглядає лідерські якості як необхідні риси для ефективної організаційної діяльності та формування позитивної атмосфери в колективі, що сприяє досягненню спільних цілей. На думку В. Ягоднікової, лідерські якості — це риси особистості, що забезпечують ефективне лідерство, зокрема

індивідуально-особистісні та соціально-психологічні особливості особистості, які впливають на групу і сприяють досягненню мети [3–5]. В. Ягоднікова визначила основні психологічні складові лідерських якостей, які сприяють ефективному лідерству серед молоді [4, с. 329]:

- **Мотивація:** Важливою складовою розвитку лідерських якостей є висока внутрішня мотивація. Молодь, яка прагне досягати цілей і впливати на інших, має більші шанси стати успішними лідерами.
- **Емоційна інтелігентність:** Здатність розпізнавати та керувати своїми емоціями, а також розуміти почуття інших людей, є критичною для ефективного лідерства .
- **Самооцінка:** Висока самооцінка сприяє впевненості в собі, що є необхідною якістю для лідера. Молодь з адекватною самооцінкою легше приймає виклики і адаптується до нових умов.
- **Комунікативні навички:** Здатність ефективно спілкуватися, слухати та передавати інформацію є однією з основних лідерських якостей. Молоді лідери повинні вміти переконувати та мотивувати свій колектив .
- **Рішення проблем:** Креативне мислення та вміння приймати рішення в складних ситуаціях дозволяють лідерам знаходити вихід з критичних обставин і вирішувати конфлікти.

Формування лідерських якостей у молоді є багатогранним процесом, що включає розвиток мотивації, емоційної інтелігентності, самооцінки, комунікативних навичок та здатності до прийняття рішень. Для ефективного розвитку цих якостей необхідні цілеспрямовані освітні програми, тренінги, менторство та практичний досвід.

Джерела

1. *Алфімов Д. В.* Зміст феномену "лідерські якості особистості". *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2010. Вип. 11 (64). С. 44–51.
2. *Кузьмінський А. І.* Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 311 с.
3. *Татенко В. О.* Типологія лідерства. *Психолог*. 2006. № 34. С. 12–14.
4. *Ягоднікова В. В.* Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому процесі загальноосвітньої школи. *Наука і освіта*. 2004. № 7. С. 328–330.
5. *Ягоднікова В. В.* Виховання лідерів. *Виховна робота в школі*. 2009. № 10. С. 2–36.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

В. Є. ЗАХАНСЬКА,
І. С. КАМШИЛОВА
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ "ЗАРОБІТНА ПЛАТА"

Проблемами розрахунків з персоналом висвітлені в роботах таких відомих українських вчених, як, А. В. Базилюк, В. Я. Брич, В. М. Данюк, О. А. Дороніна, Н. В. Дудіна, М. Д. Ведерніков, Ю. А. Вериги, С. Ф. Голова, Н. М. Ткаченко, Н. Г. Чумаченко, Н. В. Шульги, А. М. Колот та ін.

Наразі існує велика кількість поглядів до категорії "заробітна плата". Систематизація поглядів науковців представлена у таблиці.

Економічна сутність категорії "заробітна плата" (систематизовано авторами)

Автор	Визначення
1	2
Бутинець Ф. Ф.	Заробітна плата – оплата праці найманих працівників, яка виражає перетворену форму вартості і ціни робочої сили
Грішнова О. А.	Заробітна плата – це елемент витрат виробництва, і водночас головний чинник забезпечення матеріальної зацікавленості працівників у досягненні високих кінцевих результатів праці
Дошак М. В., Іляш О. І.	Заробітна плата як соціально-економічна категорія є певною частиною прибутків громадян, що фіксується у грошовій формі, у структурі національного прибутку країни
Золотогоров В. Г.	Заробітна плата – сукупність виплат у грошовій(валютній) і (або) натуральній формі, отриманих робітником(нарахованих йому) за певний період часу(день, місяць, рік)
Кулішов В. В.	Заробітна плата – ціна використання праці найманого працівника
Мочерний С. В.	Заробітна плата – грошовий вираз вартості і ціни робочої сили
Науменко В. І.	Заробітна плата – частина вартості у грошовій формі, яка в результаті його розподілу надходить працівникам залежно від кількості та якості затраченої ними праці
Пищуліна О. М.	Заробітна плата є концентрованим виявленням ефективності економіки і соціальної політики держави та спроможності суспільства в цілому захищати право людини на гідне життя
Поклад І. І.	Заробітна плата – економічна форма, що застосовується суспільством для встановлення міри праці та міри заохочення
Яременко Л. М.	Заробітна плата – це грошовий дохід працівників, що залежить від кількості витраченої праці під час створення матеріального блага або конкретного товару, або витрат робочого часу при наданні послуги

Закінчення табл.

1	2
Мартин О. М.	Заробітна плата – це оплата послуг праці робітника, яка відображаючи соціально-економічне становище в національній економіці та рівень життя у суспільстві, дає змогу робітникові і його сім'ї забезпечувати поточне споживання, а також заощаджувати на майбутнє
Череп А. В.	Заробітна плата – це економічна категорія, що відображає відносини між власником підприємства (або його представником) і найманим працівником з приводу розподілу новоствореної вартості (доходу)

Зважаючи на багатоаспектність представленої дефініції, вважаємо за доцільне розглядати її з декількох позицій:

- з позиції підприємця: по-перше, це стаття витрат, що знижує прибуток; по-друге, правильна мотиваційна політика є запорукою підвищення ефективності діяльності організації, оскільки зростає зацікавленість працівників у продуктивності та якості роботи, яку вони виконують;
- з позиції працівника — є основним джерелом доходу і, як наслідок, детермінантою підвищення рівня життя;
- як елемент ринку праці — її рівень впливає на попит та пропозицію робочої сили;
- як грошове вираження вартості та ціни товару "робоча сила" і частково результативності її функціонування;
- як економічну категорію, що відображає стосунки роботодавця і найманого працівника.

Науковий керівник:
А. І. Мілька, канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

В. В. ЗДОЛЬНИК
здобувач,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ОСНОВИ ТА ПОТРЕБИ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Сучасні вітчизняні промислові підприємства зіткнулися з гострими проблемами, зумовленими високим ступенем залежності від імпорту технологій, та втраченою доданою вартістю через низьку власну інноваційну активність. Разом з тим посилення дестабілізуючих факторів економічного розвитку, у

тому числі пов'язаних з довгостроковим триваючим економічним спадом та військовою агресією росії, вимагає прискореної мобілізації зусиль для переведення як макроекономічної системи, так і мікроекономічних систем у якісно новий стан, що сприяє виробленню адекватної та гідної реакції на ці виклики. Забезпечити подібний перехід можна шляхом форсованого розвитку економіки, фундаментом якої є інноваційна діяльність. Слід також враховувати, що інноваційна діяльність дозволяє підтримувати у динамічній відповідності усі напрямки стратегічного зростання та розвитку підприємств. Кожне підприємство, що прагне вижити в умовах жорсткої конкуренції, повинно постійно шукати шляхи удосконалення своєї діяльності. Більшість з них усвідомлюють значущість інноваційного процесу і стають на шлях запровадження інновацій, які перестають бути разовими, перетворюючись на безперервний процес, що забезпечує підприємству більш вигідну позицію в довгостроковій перспективі [1].

Серед основних умов існування інноваційних процесів та необхідності інноваційного розвитку як економіки країни, так і окремо взятого підприємства, виступають наступні:

- результати теоретичних досліджень є основним джерелом технологічних та продуктових інновацій;
- наукомісткі технології стали основою при плануванні технологічного та соціального розвитку суспільства;
- значно розширився асортимент та споживчі властивості товарів, необхідних для забезпечення життєдіяльності та задоволення швидко мінливих потреб людини, тобто виробництво товарів перетворилося на виробництво послуг;
- світ товарних цінностей стає індивідуалізованим та орієнтованим на вузькі сегменти ринку та конкретних груп споживачів;
- відбувається рух від масової номенклатури виробництва у напрямі одиничного виробництва з великою часткою інтелектуальної праці, в основі якої лежать інформаційні та високоефективні технології;
- кінцевим продуктом стають не мільйони стандартизованих виробів, а індивідуалізовані товари та послуги;
- інформаційні технології забезпечують поєднання масового виробництва з урахуванням запитів окремих споживачів;
- технологічні фактори конкурентоспроможності дають необхідний ефект у поєднанні з реструктуризацією бізнесу на основі концептуально нових рішень.

Інноваційний процес — це комплекс етапів, стадій, дій, пов'язаних з ініціюванням, розробленням і виготовленням продукції, технологій, що мають нові властивості, які ефективніше задовольняють існуючі потреби, а також такі, що з'являються чи можуть з'явитися. Складовою інноваційного процесу, що поєднує науку, техніку, підприємництво тощо, є інноваційна діяльність. Інноваційна діяльність — це комплекс практичних дій, спрямованих на використання науково-технічних результатів для отримання нових або поліпшення існуючих виробів, технологій, методів управління тощо [2, с. 9].

У сучасній економіці роль інновацій значно зросла. Без застосування інновацій практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію, що має високий ступінь наукомісткості та новизни. Таким чином, у ринковій економіці інновації є ефективним засобом конкурентної боротьби, оскільки ведуть до створення нових потреб, до зниження собівартості продукції, до притоку інвестицій, до підвищення іміджу (рейтингу) виробника нових продуктів, до відкриття та захоплення нових ринків, у тому числі і зовнішніх. При цьому, основними напрямками технологічної перебудови підприємства повинні стати: перетворення структури виробництва з урахуванням ринкових відносин; зниження витрат, збільшення завантаження потужностей; модернізація потужностей, що забезпечують їх відповідність вимогам ринку не тільки вітчизняного, але і зарубіжного; прискорення темпів оновлення та виведення основних фондів, і перш за все незатребуваних ринком машин і устаткування; впровадження нових технологій, в першу чергу енерго- та ресурсозберігаючих, що сприяють нарощуванню випуску конкурентоспроможної продукції; розвиток дилерської і товаропровідної мережі, що допомагає скороченню витрат виробництва і просування продукції на ринки з подальшим їх гарантійним обслуговуванням [3].

Як показують результати дослідження, зарубіжні компанії приділяють велику увагу вкладенню коштів в інноваційну діяльність, що забезпечує хороший економічний ефект, особливо стосовно підвищення рівня конкурентоспроможності їх продукції. Однак внаслідок протиріччя закономірності розвитку ринкової економіки промислових країн, де спостерігається стрімкий зріст інноваційної діяльності, українська дійсність у регіонах розвитку інновацій має бажати найкращого. Вітчизняні промислові підприємства мають розуміти необхідність розвитку інновацій та здійснення інноваційної діяльності, так як впровадження інновацій все більше розглядається як один із найголовніших способів підвищення конкурентоспроможності продукції, підтримки високих темпів, а інколи і існування в умовах наявної жорсткої конкуренції.

Джерела

1. *Лазоренко Л. В.* Забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств. *Економіка та суспільство*. 2020. Випуск № 22. Електронний ресурс. Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/77/72 (дата звернення: 13.12.2024).
2. *Микитюк П. П.* Інноваційна діяльність: навч. посіб. / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. К.: Центр учбової книги, 2009. 392 с.
3. *Божанова О., Ткаченко Н., Дуднєва Ю.* Інноваційна діяльність промислових підприємств України: аналітичний аспект. Електронне наукове фахове видання "*Адаптивне управління*: *теорія і практика*". Серія "Економіка". 2020. Вип. 9 (18). Електронний ресурс. Режим доступу: https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/318/283 (дата звернення: 13.12.2024).

Науковий керівник:
Л. О. Згалат-Лозинська, д-р екон. наук, професор

Ю. М. ЗЕЛЕНІН
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи, ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ МЕТАЛУРГІЇ РЕГІОНУ

Економічний розвиток України характеризується трансформацією промислового виробництва, перебудовою його внутрішньогалузевої структури. В умовах розвитку глобалізації, науково-технічного прогресу, зростання обсягу та різноманітності світогосподарських зв'язків посилилася роль та значення процесів модернізації виробництва. Найважливішою базовою галуззю промисловості є чорна металургія. Проте структурні зрушення, що відбуваються в галузі, мають недостатній вплив на кінцеві результати її діяльності (ефективність, продуктивність, конкурентоспроможність). Незважаючи на посилення експортної орієнтації галузі та підвищення її частки у загальній промисловій структурі, знизилися обсяги виробництва основних видів продукції, відстає технічне переозброєння, скоротився внутрішній попит на чорні метали. Тому для чорної металургії здійснення модернізації виробництва має стратегічне значення.

У вітчизняній економічній науці та практиці виділення галузі як структурна одиниця економіки було наслідком розгляду процесу суспільного виробництва як сукупності спеціалізованих виробництв і ґрунтувалося на її функціональній ролі в процесі виробництва [1; 2]. У світовій практиці основою для формування структурних елементів економіки є Система національних рахунків (СНР), що включає Міжнародну стандартну галузеву класифікацію всіх видів економічної діяльності та Міжнародну стандартну класифікацію занять. У СНР передбачено використання двох типів класифікацій — за галузями та секторами. У сучасний період у вітчизняній економіці також відбуваються суттєві організаційні та структурні зміни у галузевих комплексах та у виконуваних ними функціях, змінюється місце та значення різних галузей у господарському розвитку країни та окремих регіонів. У роботі під терміном "галузь промисловості" розуміється сукупність підприємств усіх форм власності, об'єднаних на основі переважного призначення виробленої ними продукції, що застосовується технологічного процесу або сировини, з урахуванням певної функціональної ролі в процесі суспільного виробництва. У рамках цього підходу галузь розглядається як галузевий комплекс (у єдності ресурсного, технологічного, фінансового, організаційного, соціального та інших аспектів), орієнтований на задоволення конкретного виду потреби чи попиту на промислову продукцію та використовує конкретні види ресурсів та технологій. Відповідно до такого підходу металургійна промисловість є органічною частиною національного господарства, виконуючи такі народ-

ногосподарські функції: 1) ресурсну — забезпечення господарського комплексу країни конструкційними матеріалами; 2) економічну — внесок у формування державних доходів (на частку галузі припадає 6,5 % — податкових надходжень до бюджету); 3) соціальну — участь металургійних підприємств у розвитку систем життєзабезпечення та соціальної сфери територій їх розташування; 4) зовнішньоекономічну — частка у валютних надходженнях від експорту (8 %).

В економічній теорії зміни, що відбуваються в господарських системах України, характеризуються як процеси ринкової трансформації, вони відбуваються як у масштабі країни, так і в масштабі окремих галузей та підприємств. При цьому етапною конкретизацією трансформацій, що проводяться, розглядаються процеси модернізації економіки.

Дослідження різних підходів, поглядів, концепцій, що пояснюють ці процеси, дозволило автору виробити власну позицію. Модернізацію пропонується розглядати як процес якісних перетворень в економіці, що відбувається на різних ієрархічних рівнях господарської структури: народногосподарському чи рівні окремих господарських комплексів країни; на рівні регіональних господарських чи галузевих комплексів; лише на рівні окремих підприємств чи фірм. Щодо галузі модернізацію в дисертаційній роботі запропоновано характеризувати як процес осучаснення, оновлення виробництва, що включає інституційні, техніко-технологічні, соціальні, екологічні та організаційні перетворення, які здійснюються переважно на основі інноваційних заходів.

Джерела

1. *Амоша О. І., Нікіфорова В. А.* Світовий досвід становлення металургійних смарт-виробництв: особливості, напрями, наслідки. *Економіка промисловості.* 2019. № 2 (86). С. 84–106.
2. *Гринько Т. В.* Транскордонне співробітництво і стратегії розвитку металургійних підприємств. *Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту імені Володимира Даля.* 2013. № 17 (206). С. 158–161.

А. В. ІВАЩЕНКО
викладач

С. Ю. СТАСЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ВПЛИВ НА РЕПУТАЦІЮ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КОМПАНІЇ

У сучасному бізнес-середовищі корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) стає важливим елементом стратегічного управління компаніями. Концепція КСВ передбачає інтеграцію соціальних, екологічних та етичних аспектів у діяльність підприємств, з метою не лише задоволення інтересів акціонерів, але й вирішення проблем суспільства. Роль КСВ значно зростає через посилення конкуренції, зростаючі очікування споживачів та посилення регуляторного тиску.

КСВ — це концепція, за якою компанії добровільно беруть на себе зобов'язання перед суспільством, виходячи за межі суто економічної діяльності. Згідно з міжнародними стандартами, такими як ISO 26000, КСВ охоплює відповідальність за вплив на суспільство та довкілля; етичну поведінку; дотримання законодавства та міжнародних норм поведінки; інтеграцію соціальних та екологічних аспектів у бізнес-процеси.

Основними сферами КСВ є екологічна стійкість, соціальні інвестиції, права працівників, відповідальне управління ланцюгом постачань та підтримка місцевих громад.

Репутація є одним із ключових активів будь-якої компанії. КСВ значно впливає на формування позитивного іміджу серед стейкхолдерів. Дослідження показують, що споживачі все частіше віддають перевагу товарам і послугам компаній, які демонструють соціальну відповідальність. Наприклад, екологічна упаковка або підтримка благодійних проектів стає важливим чинником вибору. Корпоративна культура, побудована на принципах КСВ, сприяє підвищенню мотивації та задоволеності працівників, що у свою чергу, знижує плинність кадрів та підвищує продуктивність. Соціально відповідальні ініціативи компанії часто висвітлюються у ЗМІ, що сприяє формуванню позитивного іміджу серед громадськості. Прикладом є компанії, які активно впроваджують екологічні стандарти, такі як Tesla, або підтримують місцеві громади, як це робить Unilever.

У глобальному світі конкурентоспроможність залежить не лише від якості товарів чи послуг, але й від здатності компанії адаптуватися до соціальних очікувань. Основні переваги, які надає КСВ полягають в підвищенні ін-

вестиційної привабливості (інвестори дедалі частіше обирають компанії, що відповідають критеріям ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління); виході на нові ринки (дотримання міжнародних стандартів у сфері соціальної відповідальності відкриває доступ до нових клієнтів та партнерів); упровадженні екологічно чистих технологій або соціальних ініціатив дозволяє компанії випереджати конкурентів у відповідь на зміну очікувань споживачів; зменшенні ризиків (відповідальна поведінка знижує ризики судових позовів, штрафів та інших репутаційних втрат).

Для досягнення максимального впливу на репутацію та конкурентоспроможність компанії рекомендується впроваджувати наступні практики:

1. Підтримка екологічних ініціатив. Наприклад, зменшення викидів CO2, використання відновлюваних джерел енергії, перехід на циркулярну економіку.

2. Інвестиції у розвиток громад. Реалізація програм соціального захисту, освіти, охорони здоров'я.

3. Відповідальне управління персоналом. Дотримання прав працівників, створення рівних умов праці, програми професійного розвитку.

4. Прозорість і звітність. Регулярна публікація звітів про діяльність компанії у сфері КСВ.

Резюмуючи, можна сказати, що корпоративна соціальна відповідальність є потужним інструментом підвищення репутації та конкурентоспроможності компаній. Соціально відповідальні компанії мають більшу лояльність споживачів, привабливість для інвесторів, а також сильніший імідж на глобальному ринку.

Впровадження ефективних стратегій КСВ дозволяє підприємствам адаптуватися до нових соціальних викликів, створювати стійкі бізнес-моделі та забезпечувати довгостроковий розвиток. Для сучасних компаній КСВ — це не лише елемент стратегії, а необхідність, без якої неможливо досягти успіху в умовах глобальної конкуренції.

Джерела

1. *Кирилюк Н. В.* Корпоративна соціальна відповідальність: досвід європейських компаній. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 107–111.
2. Що таке корпоративно-соціальна відповідальність розповідаємо на прикладі успішних українських компаній. *ТСН*. 2018. URL: https://tsn.ua/groshi/schotake-korporativnosocialna-vidpovidalnist-rozpovidayemo-na-prikladiuspishnih-ukrayinskih-kompaniy-1267650.html

Б. Ю. КАЛЬМУК
аспірант,
Національний університет "Львівська політехніка"

СПОНТАННІ ПОРЯДКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ: ВІД ІЄРАРХІЇ ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Тлумачення поняття менеджменту передбачає здійснення цього процесу від вищих рівнів управління і, зокрема, передбачає використання таких явищ та процесів як ієрархія, підпорядкування, декомпозиція цілей тощо. Аналогічно, загальні функції менеджменту передбачають вплив «зверху-вниз» керованої системи на керуючу. Все це створює загальну картину ієрархічного централізованого управління, в якому вищий рівень менеджменту, маючи певні повноваження, може їх делегувати, не позбавляючись при цьому цих повноважень і супутньої відповідальності, а нижчі рівні позбавлені можливостей власної ініціативи за межами делегованих прав і обов'язків. Такий підхід до управління підприємств може бути обґрунтований, виходячи із необхідності дотримання інтересів власників і відносно невеликою складністю системи (яка, проте, зростає із збільшенням розміру компанії), але застосування подібних принципів до складних соціально-економічних систем послідовно призводило до нездоланних проблем. Наприклад, соціалізм зазнав краху не через проблеми тоталітаризму, а саме через нежиттєздатність керованої «зверху-вниз» економіки; втручання уряду в економічні процеси призводить до виникнення непередбачуваних негативних наслідків, часто до протилежного від запланованого результату; мова есперанто, створена бути легкодоступною більшості населення світу, навіть не претендує на застосування у міжнародному спілкуванні, поступаючись вже існуючим, складним мовам тощо.

Насправді, успішні складні системи створюються і функціонують на протилежних до ієрархії і централізації принципах — "знизу-вгору", у процесі еволюційного відбору. Таке явище, все ще недостатньо вивчене, особливо на міждисциплінарному рівні, описується, різними, проте, за своєю суттю, аналогічними термінами: "спонтанні порядки" (spontaneous orders), "складні адаптивні системи" (complex adaptive systems), "емерджентні порядки" (emergent orders), "стигмергія" (stygmergy), "самоорганізаційні процеси".

Прикладами спонтанних порядків є: в природничій сфері — формування кристалів і біологічна еволюція видів, в соціальній сфері — ринок, мова, наука як система, гроші (золото), норми моралі, звичаєве право, інтернет (Wikipedia) тощо.

Традиційні підприємства створюються директивно, їх існування є результатом цілеспрямованих дій власників. Але, водночас, як соціальні системи, хоча й відносно прості, вони подекуди все ж стикаються з проблемами, що ефективніше вирішуються механізмами самоорганізації. Тому визнаючи пер-

ше, ми все ж можемо виявити певні практики управління, що дозволять реалізувати переваги спонтанних порядків.

У той час, коли організації можуть опиратись у своєму існуванні як на директиви (накази) так і на більш загальні правила, спонтанні порядки функціонують лише на основі правил. На основі цього, економіст Фрідріх Август фон Гаєк виробив конкретну рекомендацію для управління організацією: якщо не розглядати працівників лише як бездумні інструменти реалізації волі керівника, необхідно якнайбільше покладатись на правила і якнайменше на директиви [1]. Тобто, для найповнішого використання здібностей персоналу потрібно вдаватись до децентралізації управління: збільшувати частку рішень, що приймаються безпосередніми виконавцями чи на ближчих до них рівнях управління. При чому із ростом організації (зростанням складності) цю тенденцію слід посилювати.

Таким чином, усвідомлюючи ті переваги, які мають спонтанні порядки над ієрархічними підходами в організуванні складних систем і управлінні розпорошеною інформацією, способом їх найповнішого використання в діяльності підприємства є децентралізація менеджменту, яка передбачає [2]:

- збільшення кількості і важливості рішень, що приймаються на нижчих рівнях управління;
- перехід від ієрархічних до пласких структур управління (скорочення рівнів управління).

Отож, спонтанні порядки в управлінні підприємствами — це самоорганізовані структури та процеси, які виникають природним шляхом унаслідок взаємодії між працівниками, підрозділами та зовнішнім середовищем, без прямого централізованого планування чи контролю. Ці порядки формуються на основі неформальних правил, організаційної культури, досвіду співробітників та їхньої адаптації до змінних умов бізнес-середовища.

Джерела

1. *Hayek F. A.* Law, Legislation and Liberty. Vol. 1: Rules and Order. Chicago: University of Chicago Press, 1973. 184 p.
2. *Ситник Й. С.* Менеджмент організацій: навч. посіб. Львів: Тріада-плюс, 2008. 456 с.

Науковий керівник:
О. І. Корицька, канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
Національний університет "Львівська політехніка"

І. М. КАПЕЛІСТА
канд. наук з держ. управління,
доцент кафедри публічного адміністрування
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ДЕРЖАВНЕ-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК КАТАЛІЗАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Державне-приватне партнерство (ДПП) є важливою моделлю співпраці між державним сектором і приватними компаніями, спрямованою на реалізацію великих інфраструктурних проектів, соціальних ініціатив і екологічних програм.

Зі зростанням вимог до сталого розвитку, ДПП стає важливим інструментом забезпечення ефективного використання ресурсів, інноваційних технологій і залучення приватних інвестицій у державний сектор.

1. Концептуальні основи державного-приватного партнерства

ДПП визначається як форма взаємодії між державними органами та приватними підприємствами, при якій обидві сторони беруть на себе зобов'язання, ризики та вигоди від реалізації проекту. У цьому контексті важливим є розуміння, що ДПП не є просто механізмом фінансування: це модель управління, яка включає довгострокову співпрацю, де державні органи забезпечують правове та регуляторне середовище, а приватний сектор інвестує кошти, технології і управлінські ресурси.

Основними характеристиками ДПП є:

Розподіл ризиків: Державні органи та приватні партнери повинні чітко розподіляти фінансові, технічні та операційні ризики.

Вигоди для обох сторін: Держава отримує додаткові ресурси та технології, а приватний сектор — можливість отримати прибуток та реалізувати свої інвестиційні проекти.

Довгострокова співпраця: Проекти ДПП зазвичай мають тривалий термін реалізації, що вимагає стабільності та взаємної довіри між партнерами.

ДПП сприяє сталому розвитку через інвестиції в проекти, які мають на меті збереження природних ресурсів, підвищення енергоефективності та зниження негативного впливу на навколишнє середовище. Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними і екологічними аспектами, і ДПП є важливим інструментом для досягнення цієї мети.

Перспективи розвитку ДПП в Україні виглядають позитивно, особливо у таких сферах, як відновлювальні джерела енергії, модернізація інфраструктури, енергозбереження, а також у галузі охорони здоров'я та освіти. Україна має величезний потенціал для залучення інвестицій у ці напрямки завдяки створенню сприятливих умов для бізнесу.

Попри значний потенціал, існує ряд викликів, які ускладнюють ефективне впровадження ДПП в Україні. В Україні часто спостерігається неузгодженість та відсутність чітких стандартів і норм, що ускладнює реалізацію проектів ДПП. Законодавство потребує уточнень щодо механізмів фінансування, оцінки ризиків та розподілу вигод. Для подолання цих проблем необхідно створити стабільне правове середовище, розвивати механізми прозорості та зниження адміністративних бар'єрів.

Міжнародний досвід демонструє, що успішна реалізація ДПП може бути досягнута через чітке правове регулювання та стабільні економічні умови. Такі країни, як Великобританія, Канада та Австралія, використовують ДПП для реалізації великих інфраструктурних проектів. Наприклад, у Великобританії система ДПП була застосована для будівництва шкіл, лікарень та транспортних об'єктів. Такі кейси можуть бути корисними для України при реалізації інфраструктурних проектів.

Державне-приватне партнерство є ефективним інструментом для досягнення сталого розвитку, зокрема завдяки залученню приватних інвестицій у соціальну, екологічну та інфраструктурну сфери. Однак для успішного впровадження цієї моделі в Україні необхідно подолати ряд проблем, серед яких — вдосконалення законодавства, зниження корупційних ризиків та забезпечення прозорості. Враховуючи міжнародний досвід, Україна має можливість створити сприятливі умови для розвитку ДПП та стимулювати сталий розвиток через інноваційні та екологічно чисті технології.

Джерела

1. Державно-приватне партнерство як механізм удосконалення консультативно-діагностичної допомоги / В. В. Кравченко. *Україна. Здоров'я нації.* 2018. № 1. С. 53–56. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uzn_2018_1_9
2. *Андрющенко К. А., Шергіна Л. А., Теплюк М. А.* (2018). Державно-приватне партнерство як механізм реалізації соціально-економічного розвитку регіону в умовах публічного управління. *Правові та економічні засади реформування системи органів державної влади і правосуддя в умовах інтеграції до Європейської спільноти*, 6.
3. *Nahorna O., Yurii V., Rostyslav R., Maksym M.* (2024). Державно-приватне партнерство у відбудові України. *Aktual'ni Problemy Ekonomiky= Actual Problems in Economics.* (281), 101–108.
4. *Liu J., ED Love P., Smith J., Regan M., Sutrisna M.* (2014). Public-private partnerships: A review of theory and practice of performance measurement. *International Journal of Productivity and Performance Management*. 63(4), 499–512.

А. М. КАПУСТА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІНВЕСТИЦІЇ У "ЗЕЛЕНУ" ЕНЕРГЕТИКУ: АНАЛІЗ ГЛОБАЛЬНИХ ТРЕНДІВ

У сучасному світі енергетична галузь переживає трансформацію під впливом екологічних викликів, зокрема глобального потепління та виснаження традиційних енергоресурсів. Зростаюча увага до проблем довкілля спонукає уряди, бізнес і громадськість інвестувати у відновлювані джерела енергії, такі як сонячна, вітрова, гідро- та геотермальна енергія. Інвестиції у "зелену" енергетику стають ключовим інструментом для досягнення сталого розвитку, скорочення викидів парникових газів і створення нових робочих місць.

Дане дослідження спрямоване на аналіз сучасних глобальних трендів у сфері інвестицій у "зелену" енергетику, розглядаючи економічні, соціальні та технологічні аспекти цього процесу.

За останнє десятиліття обсяги інвестицій у відновлювані джерела енергії стрімко зросли. За даними звіту BloombergNEF (BNEF), у 2023 році глобальні інвестиції у "зелену" енергетику перевищили $500 млрд, що є рекордним показником. Основними секторами, які залучають фінансування, залишаються сонячна енергетика — сектор залучив близько 40 % усіх інвестицій. Зниження вартості сонячних панелей та розвиток нових технологій, таких як перовскітні елементи, зробили сонячну енергію доступнішою; вітрова енергетика — встановлення офшорних вітряних електростанцій є пріоритетним напрямком у країнах ЄС, Китаї та США; зберігання енергії — інвестиції у системи зберігання енергії, зокрема батареї, зросли на 68 % за останній рік, що сприяє забезпеченню стабільності енергосистем, що базуються на ВДЕ.

Глобальними трендами інвестицій у "зелену" енергетику є:

1. Політична підтримка та міжнародні ініціативи. Багато країн ухвалили національні стратегії декарбонізації. Наприклад, Європейський Союз інвестує у "Зелений курс", плануючи досягти кліматичної нейтральності до 2050 року. У рамках Паризької кліматичної угоди уряди зобов'язалися скоротити викиди CO_2, що стимулює інвестиції у ВДЕ. Міжнародні організації, такі як Міжнародне агентство з відновлюваної енергії (IRENA), активно підтримують проєкти в країнах, що розвиваються.

2. Зростання ролі приватного капіталу. Банки, венчурні фонди та пенсійні фонди все більше інвестують у "зелену" енергетику як у прибутковий і перспективний сектор. Технологічні корпорації, такі як Google, Amazon і Tesla, розширюють власні проєкти у сфері ВДЕ, забезпечуючи собі енергетичну незалежність.

3. Розвиток технологій. Інновації, такі як "розумні" енергосистеми, штучний інтелект для управління енергетикою та вдосконалення систем зберіган-

ня енергії, сприяють зростанню інтересу до галузі. Зниження собівартості відновлюваних технологій робить їх конкурентоспро-можними з традиційними джерелами енергії.

4. Фокус на країнах, що розвиваються. Розвинені країни активно інвестують у "зелену" енергетику Африки, Азії та Латинської Америки. Наприклад, Китай фінансує будівництво сонячних електростанцій у країнах Африки. ВДЕ допомагають вирішувати проблему енергетичної бідності, забезпечуючи електроенергією віддалені регіони.

При цьому великої уваги заслуговують економічні та соціальні переваги інвестицій у "зелену" енергетику. Економічне зростання — інвестиції у ВДЕ сприяють створенню нових галузей і робочих місць. За даними IRENA, у 2023 році понад 12 мільйонів людей були зайняті у сфері "зеленої" енергетики; розвиток ВДЕ сприяє зменшенню енергетичної залежності від імпорту викопного палива. Соціальні вигоди — забезпечення доступу до чистої енергії покращує якість життя, особливо у віддалених регіонах; зменшення забруднення повітря позитивно впливає на здоров'я населення. Екологічні переваги — ВДЕ знижують викиди парникових газів, що сприяє боротьбі з кліматичними змінами; використання сонячної та вітрової енергії зменшує негативний вплив на екосистеми.

Виклики для розвитку інвестицій у "зелену" енергетику обумовлюються фінансовою доступністю (Початкові витрати на проєкти ВДЕ залишаються високими, особливо для країн, що розвиваються. Недостатня кількість державних субсидій або гарантій для інвесторів гальмує зростання галузі.); інфраструктурними обмеженнями (У багатьох країнах відсутня необхідна інфраструктура для інтеграції відновлюваних джерел енергії в енергетичну систему.); регуляторними бар'єрами (Непослідовність політик або їх відсутність у певних регіонах перешкоджає залученню приватного капіталу.)

Отже, інвестиції у "зелену" енергетику є ключовим фактором сталого розвитку, що сприяє економічному зростанню, покращенню якості життя та збереженню навколишнього середовища. Глобальні тренди демонструють значний потенціал цього сектора, але для його повного розкриття необхідно вирішити низку викликів, таких як фінансова доступність, регуляторні бар'єри та інфраструктурні обмеження. Подальше зростання інвестицій у ВДЕ потребує узгоджених зусиль урядів, приватного сектора та міжнародних організацій. Вдосконалення технологій, підтримка інновацій та стимулювання приватних інвесторів дозволять "зеленій" енергетиці стати основою енергетичної системи майбутнього.

Науковий керівник:
О. Ф. Кришан, канд. екон. наук, доцент

Л. А. КВЯТКОВСЬКА
канд. екон. наук, доц.

О. В. ГРІНЧЕНКО
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛУ ІТ-ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЛОЯЛЬНОСТІ

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, особливо в ІТ-сфері, де конкуренція за талановитих фахівців є надзвичайно високою, одним з ключових факторів успіху компанії є лояльність персоналу. Здатність утримати кваліфікованих співробітників та створити позитивний імідж роботодавця є важливою умовою для досягнення стратегічних цілей бізнесу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що традиційні інструменти мотивації, такі як заробітна плата, вже не є достатніми для залучення та утримання висококваліфікованих фахівців. Сучасні працівники все більше цінують не лише матеріальну винагороду, а й можливості для професійного розвитку, гнучкий графік роботи, соціальні пільги та сприятливу атмосферу в колективі. Тому виявлення впливу різних типів соціальних пільг на рівень лояльності персоналу в українських ІТ-компаніях є нагальним завданням.

Соціальні пільги давно перестали бути просто додатковим бонусом для працівників. Сьогодні вони є потужним інструментом мотивації, який дозволяє залучати та утримувати талановитих фахівців, підвищувати їхню лояльність до компанії та, як наслідок, підвищувати продуктивність праці.

Важливість соціальних пільг полягає, перш за все, у тому, що вони дозволяють підвищити задоволеність працівника роботою. Задоволені своїми робочими умовами працівники, як правило, більш лояльні до компанії та демонструють вищу продуктивність. Також відзначимо можливість індивідуалізації мотивації, адже, кожен працівник має свої потреби та цінності. Соціальні пільги дозволяють підібрати індивідуальний підхід до мотивації кожного співробітника.

З іншого боку, соціальні пільги можуть сприяти створенню позитивної атмосфери в колективі та зміцненню корпоративної культури. Також, відбувається поліпшення іміджу компанії. Компанії, які пропонують своїм працівникам широкий спектр соціальних пільг, зазвичай мають більш позитивний імідж на ринку праці [1].

Соціальні пільги можна класифікувати за різними критеріями. Найбільш поширені класифікації:

- матеріальні пільги: додаткова оплачувана відпустка, медичне страхування, компенсація витрат на харчування, транспорт, навчання.
- нематеріальні пільги: гнучкий графік роботи, можливість віддаленої роботи, корпоративні заходи, програми навчання і розвитку.
- гнучкі пільги: коли працівник сам обирає з набору доступних пільг ті, які найбільш відповідають його потребам.

Дослідження показують, що правильно підібрані соціальні пільги мають позитивний вплив на лояльність працівників, адже вони:

- збільшують задоволеність роботою: працівники відчувають, що компанія дбає про їх добробут.
- підвищують рівень довіри до компанії: лояльність будується на довірі, а соціальні пільги демонструють, що компанія готова інвестувати в своїх співробітників.
- зменшують плинність кадрів: лояльні працівники рідше звільняються з компанії.
- підвищують продуктивність праці: задоволені працівники більш мотивовані та ефективні.

Факторами, які потенційно можуть вплинути на ефективність соціальних пільг виступають:

- індивідуальні потреби працівників: не всі пільги однаково цінні для різних людей.
- корпоративна культура: соціальні пільги повинні відповідати цінностям і місії компанії.
- фінансові можливості компанії: обсяг і тип соціальних пільг залежать від фінансового стану компанії.
- конкуренція на ринку праці: компанії повинні постійно аналізувати пропозиції конкурентів і адаптувати свої соціальні пакети.

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальні пільги є важливим інструментом мотивації персоналу. Однак, для того щоб вони були ефективними, необхідно враховувати індивідуальні потреби працівників, корпоративну культуру та фінансові можливості компанії. Правильно підібрані соціальні пільги можуть значно підвищити лояльність працівників, знизити плинність кадрів та покращити загальну атмосферу в компанії.

Джерела

1. Менеджмент організацій і адміністрування: теорія та практика: колект. монографія / за ред. проф. Н. С. Скопенко, проф. О. І. Драган. Київ: Кафедра, 2020. 404 с.

В. І. КИРИЧУК
аспірант,
Національний університет "Львівська політехніка"

ОСНОВНІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КОМАНД

Сучасне бізнес-середовище характеризується швидкими змінами, технологічним прогресом та високим рівнем невизначеності, тому команди які здатні швидко адаптуватись до змін, ефективно комунікувати та спільно вирішувати проблеми мають значну конкурентну перевагу. Моделі управління розвитком команд є важливою і актуальною проблемою в менеджменті.

Ключовим поняттям є визначення команди як групи людей зі спільною метою, взаємозалежних у роботі, з чітко визначеними ролями та обов'язками, які активно спілкуються та співпрацюють. Особливості досліджуваних моделей розвитку команди наведено в табл.

Моделі управління розвитком команд*

Модель	Основні етапи	Акцент	Переваги	Недоліки
1	2	3	4	5
Модель Такмана	1.Формування 2.Штурм 3.Нормування 4.Виконання 5.Розформування	Динаміка розвитку команди з часом, від знайомства до завершення проєкту.	Проста та зрозуміла модель, що описує типові етапи розвитку. Допомагає менеджерам передбачати можливі проблеми.	Може бути занадто лінійною та не враховувати, що команди можуть повертатися на попередні етапи. Не завжди чітко розмежовані етапи.
Теорія командних ролей Белбіна	Командні ролі 1.Голова 2.Формувальник 3.Мислитель 4.Ресурсний дослідник 5.Командний гравець 6.Виконавець 7.Контролер-фінішер 8.Спеціаліст 9.Оцінювач стратегії	Важливість збалансованого складу команди з представниками різних ролей для ефективної роботи.	Допомагає створювати збалансовані команди, де кожен учасник виконує роль, що відповідає його сильним сторонам.	Може бути складно ідеально підібрати команду з усіма ролями. Не враховує динаміку розвитку команди з часом.
Модель Катценбаха і Сміта	1.Робоча група 2.Псевдокоманда 3.Потенційна команда	Фокус на розвитку команди від простої групи до високо-	Підкреслює важливість спільної мети, відповідально-	Може бути складно чітко визначити, на якому етапі

Закінчення табл.

1	2	3	4	5
	4.Справжня команда 5.Високоефективна команда	ефективної одиниці.	сті та підходу для досягнення високих результатів.	перебуває команда.
Модель Лютенса	Базується на принципах організаційної поведінки та модифікації поведінки. Використовує позитивне підкріплення, зворотний зв'язок та інші методи для формування бажаної поведінки в команді.	Фокус на зміні поведінки членів команди для підвищення ефективності.	Практичний підхід, що базується на наукових принципах. Дозволяє досягти конкретних змін у поведінці.	Може бути складним у застосуванні в складних соціальних контекстах. Не враховує всі аспекти командної динаміки.
Моделі Agile (Scrum, Kanban)	Scrum: 1.Спринти, 2. Щоденний стендап 3.Огляд спринта 4.Ретроспектива Kanban: 1. Візуалізація спринта 2.Обмеження на кількість одночасно виконуваних завдань 3. Управління спринтом.	Фокус на гнучкості, ітеративній розробці, самоорганізації та постійному вдосконаленні.	Добре підходять для динамічних проєктів, де вимоги часто змінюються. Сприяють швидкій адаптації та тісній співпраці з замовником.	Можуть бути складними у впровадженні в організаціях з традиційною ієрархічною структурою. Вимагають високої самодисципліни від команди.

**Примітка*: складено за [1–5].

Аналіз основних методів та моделей управління розвитком команд дозволив виділити ключові фактори успіху в цій сфері. Практичне застосування таких методів, як цільовий відбір, тімбілдинг, менторство, зворотний зв'язок та Agile-підходи, є вирішальним для досягнення високої ефективності команди.

Джерела

1. *Tuckman B.* Developmental sequence in small groups. *Psychological Bulletin*. 63(6).
2. *Belbin M.* Management Teams: Why they succeed or fail, 3rd edition, 2010.
3. *Sutherland J., Schwaber, K.* SCRUM Development Process. 1997.
4. *Schwaber K., Beedle M.* Agile Software Development with Scrum, Prentice Hall, 2002.
5. *Katzenbach J., Smith D.* The Wisdom of Teams: Creating the High-Performance Organization, 2015.

Науковий керівник:
С. В. Шишковський, канд. екон. наук, доцент

Є. Ю. КИСЛА
магістрантка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕТАПИ ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ ПСИХОТРАВМИ

"Арт-терапія — метод зцілення за допомогою творчості, що застосовується у психотерапії, психосоматичних клініках та в соціальній сфері. В арт-терапевтичному процесі засобом терапії є різні форми взаємодії клієнта з образотворчими матеріалами: фарбами, папером, пастеллю, глиною, за допомогою яких клієнт створює візуальні образи та художні об'єкти. На відміну від вербальної терапії, в арт-терапії вербальна експресія використовується як допоміжний засіб комунікації і самовираження клієнта" [2].

В арт-терапії із психотравмою прийнято працювати в кілька етапів:

1. У першу чергу, щоб мати можливість скорегувати вплив травми на стан та повсякденне життя особистості, створюється атмосфера безпеки та знімається напруга. Тому спочатку варто використовувати прості види художньої діяльності, такі як малювання простих каракулів та зображення поточного емоційного стану.

2. Після зняття напруги відбувається розкриття, вираження та поступова стабілізація почуттів. Тут важливо допомогти клієнту відкрито та чесно поглянути на те, що його турбує, почати усвідомлювати та проживати емоції. На цьому етапі добре працюють техніки розкриття: малювання проблеми, промальовка гніву, страху та інших почуттів.

Стабілізація стану — ключовий момент. Для досягнення цієї мети арт-терапія пропонує техніки трансформування. Наприклад, внесення змін у початковий малюнок проблеми. Це допомагає клієнту відчути, що і у його житті можливі зміни. Якщо ми можемо відтворити щось в нашій уяві, то зможемо зробити це і в реальному житті, або хоча б спробувати.

3. На цьому етапі визначаються нові змісти та власне місце у житті. Арт-терапевт допомагає клієнту усвідомити, якими конкретними діями він може впливати на свій стан зараз. Тут добре працюють такі техніки, як відтворення на малюнку ресурсних життєвих подій чи значущих відносин.

4. Останній етап в роботі з психотравмою присвячений закріпленню досвіду, отриманого в процесі арт-терапевтичних занять. Тут важливо узгодити минуле, теперішнє і майбутнє. Для цього застосовуються техніки зі створення цілісної картини світу особистості. У цій картині світу є місце і минулому травмувальному досвіду, який стає частиною життєвого шляху, і теперішнім почуттям, і уявленням про майбутнє [1; 3].

Щоб результати терапії мали довгостроковий позитивний ефект, важливо, щоб арт-терапевт разом із клієнтом спланували подальші кроки останнього, які він буде здійснювати уже самостійно.

Говорячи про подолання психотравми, арт-терапія є чи не єдиним найефективнішим методом допомоги постраждалій людині. Серед переваг арт-терапії у роботі із психотравмою є задіяння тілесності людини, символічність мови, ресурсність, створення атмосфери прийняття, розуміння й емоційної близькості через створені образи. Арт-терапія допомагає людині усвідомити та вивільнити сильні почуття; відновити власні ресурси та знайти нові; переосмислити травмуючі події; одночасно пропрацювати образні, тілесні, емоційні складові відображення психотравми; створити нові ефективні життєві стратегії, які сприятимуть посттравматичному розвитку.

Джерела

1. *Вознесенська О. Л.* Можливості арт-терапії в подоланні психічної травми. *Психологічна допомога особистості, що переживає наслідки травматичних подій* : зб. статей. Ін-т соціальної та політичної психології. Представництво Польської академії наук у м. Києві; Соціально-психологічний методичний реабілітаційний центр. Київ : Міленіум, 2015. С. 98–110.
2. *Вознесенська О.* Особливості арт-терапії як методу. *Психолог*. 2005. № 39. С. 5.
3. *Гоцуляк Н. Є.* Психологічна травма: аналіз та шляхи її подолання. Збірник наукових праць *Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія "Педагогічні та психологічні науки". 2015. № 1. С. 378–390.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Д. О. КІРЮШИН
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом
https://orcid.org/0009-0007-4609-7492

ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗАВЕРШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ОБ'ЄКТІВ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Завершення будівництва проблемних об'єктів житлової нерухомості являється важливим питанням на рівні державної політики, оскільки це питання зачіпає багато інтересів, зокрема інвесторів, забудовників, місцевих громад й держави. Тому для забезпечення ефективного механізму вирішення відповідних проблем наявна низка нормативно-правових актів, які регулюють процес завершення будівництва.

Основу правового регулювання у сфері проблемного житлового будівництва становлять:

1. Цивільний кодекс України, який регулює зобов'язальні відносини між інвесторами, забудовниками й іншими учасниками процесу будівництва [1].

2. Закон України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень", він дає можливість врегулювати процедуру державної реєстрації прав на об'єкти незавершеного будівництва. Згідно за цим законом, право власності на такі об'єкти виникають із моменту його державної реєстрації [2].

3. Закон України "Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть збудовані в майбутньому" встановлює всі особливості правового режиму об'єктів незавершеного будівництва й майбутніх об'єктів нерухомості і відповідно умови їх обігу [3].

4. Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності", він встановлює правила та вимоги щодо будівництва, введення об'єктів у експлуатацію.

5. Постанова Кабінету Міністрів України про заходи щодо завершення будівництва проблемних об'єктів — передбачає державні та місцеві програми вирішення питання добудови.

6. Локальні нормативні акти органів місцевого самоврядування — містять рішення щодо виділення земельних ділянок, розподілу фінансування та врегулювання прав власності на недобудовані об'єкти.

Правове врегулювання завершення будівництва проблемних об'єктів в Україні являється важливою темою, оскільки це дає змогу вирішити ряд проблем, пов'язаних із незавершеними будівельними проєктами. На сьогоднішній день Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства сформувало проєкт закону, який передбачатиме створення дієвого механізму для забезпечення завершення будівництва вказаних об'єктів [1].

Вивчаючи основні засади цього проєкту, можна виокремити наступні напрямки, які слід пропрацювати задля врегулювання питання проблемного незавершеного будівництва:

1. Необхідність технічного обстеження, його проведення на об'єктах дасть інформацію для оцінки можливості безпечного завершення будівництва, а також їх технічного стану.

2. Також державним органам слід вести перелік проблемних об'єктів, що буде відноситись до прерогативи Кабінету Міністрів України за рахунок затвердження вичерпного переліку проблемних об'єктів.

3. Обов'язковим також слід зробити затвердження місцевими органами влади усіх цільових програм завершення будівництва, що повинні включати взаємопов'язані завдання й заходи для їх завершення.

4. Створення регіональних комісії на рівні обласних й міських державних адміністрацій для проведення технічного обстеження проблемних об'єктів будівництва.

Запровадження запропонованого проєкту повинно забезпечити відповідні правові гарантії та дієві механізми для ефективного завершення будівництва проблемних об'єктів, що допоможе уникнути подальших затримок та проблем.

Державні органи на сьогодні пропонує наступний механізми вирішення проблемного будівництва включає наступний комплекс заходів:

1. Державна підтримка
2. Прийняття об'єктів у комунальну власність
3. Залучення нових інвесторів або забудовників
4. Банкрутство та санація забудовника
5. Створення кооперативів інвесторів

Для вирішення проблемного житлового будівництва потрібно здійснити вдосконалення нормативно-правової бази, розширити можливості державної підтримки, посилити контролю за забудовниками й забезпечити захист прав інвесторів.

Джерела

1. Цивільний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 25.01.2025).
2. Постанова КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1127 "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text(дата звернення 25.01.2025).
3. Закон України "Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть збудовані в майбутньому". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20#Text (дата звернення 25.01.2025).

Б. Р. КІЯШКО
здобувач освіти,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПАРАМЕТРИ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: АДАПТАЦІЯ SERVQUAL ДО СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Забезпечення якості освіти є одним зі стратегічних напрямів роботи закладів вищої освіти, особливо в умовах військового стану, коли конкурентоспроможність вишу є надзвичайно важливою. Системний моніторинг та оцінювання якості навчального процесу є невід'ємною складовою механізму забезпечення якості освіти.

Трансформаційні процеси в освітньому середовищі, спричинені пандемією COVID-19 та воєнним станом в Україні, зумовили кардинальні зміни у форматах та методологічних підходах до організації освітнього процесу. Дистанційна форма навчання набула статусу домінуючої освітньої парадигми, що суттєво вплинуло на параметричні характеристики якості освітніх послуг закладів вищої освіти.

Модель SERVQUAL (абревіатура від Service Quality) вважається одним з найпоширеніших інструментів оцінки якості послуг в багатьох різних галу-

зях, у тому числі і в освіті. У контексті університету, SERVQUAL дозволяє оцінити, наскільки послуги, які надає заклад освіти, відповідають очікуванням студентів, викладачів і персоналу [1].

Модель SERVQUAL була запропонована науковцями В. А. Зейтмал, А. Парашураман і Л. Л. Беррі [2], які методом інтерв'ю оцінювали реакції на якість обслуговування. В результаті свого дослідження вони звели критерії якості до п'яти груп. Якщо їх адаптувати до послуг вищого навчального закладу, їх можна представити у наступному вигляді (рис.).

Групи параметрів якості у моделі SERVQUAL
Розроблено автором на основі [2].

Специфіка дистанційної форми навчання, яка характеризується унікальними організаційно-методичними та технологічними особливостями, визначає необхідність модифікації традиційних критеріїв оцінювання якості освітніх послуг. Існуючі параметри оцінювання потребують суттєвого переосмислення та адаптації відповідно до специфіки дистанційного формату освітнього процесу.

Першим етапом методики SERVQUAL є розробка анкети з параметрами якості для подальшого оцінювання. Для оцінки якості дистанційної форми навчання пропонуємо використовувати наступні критерії (табл. 1)

Таблиця 1

Параметри якості послуги "Дистанційна освіта"

№	Група	Параметри якості послуги дистанційної освіти
1	2	3
1	Матеріальність	Функціональність платформи дистанційного навчання
		Якість відеоконференцій та онлайн-трансляцій
		Зручність інтерфейсу навчальної системи
		Доступність електронних навчальних матеріалів
		Надійність серверів та хмарних сховищ
		Якість презентаційних матеріалів
2	Надійність	Стабільність роботи освітніх платформ
		Безперебійність онлайн-занять
		Коректність системи оцінювання

1	2	3
		Захищеність персональних даних
		Надійність збереження результатів навчання
		Своєчасність оновлення навчальних матеріалів
3	Чуйність	Швидкість технічної підтримки
		Оперативність відповідей викладачів
		Гнучкість дедлайнів
		Доступність консультацій онлайн
		Швидкість перевірки робіт
		Актуалізація розкладу онлайн-занять
4	Впевненість	Компетентність викладачів у цифрових технологіях
		Якість методичного забезпечення онлайн-курсів
		Ефективність системи онлайн-контролю знань
		Відповідність програм дистанційного навчання стандартам освіти
		Захист авторських прав на навчальні матеріали
		Визнання результатів дистанційного навчання
5	Емпатія	Врахування технічних можливостей студентів
		Допомога при технічних проблемах
		Психологічна підтримка онлайн
		Адаптація навчального процесу до індивідуального темпу
		Баланс синхронного та асинхронного навчання
		Створення комфортної онлайн-атмосфери

Багато науковців [3–5] адаптують модель SERVQUAL із врахуванням особливостей послуг. Додатково пропонуємо додати ще 2 групи, які не передбачені моделлю, але є специфічними саме для дистанційної форми навчання (табл. 2).

Таблиця 2

Додаткові параметри якості, специфічні для дистанційної освіти

№	Група	Параметри якості послуги дистанційної освіти
1	Технічна доступність	Можливість навчання з різних пристроїв
		Мінімальні вимоги до інтернет-з'єднання
		Наявність мобільної версії
		Автономність роботи з матеріалами
		Альтернативні формати контенту
2	Інтерактивність	Різноманітність форм онлайн-взаємодії
		Якість групової роботи онлайн
		Залученість студентів до дискусій
		Можливість практичної роботи онлайн
		Гейміфікація навчального процесу

Подальші кроки застосування даної методики передбачають проведення опитування студентів, подальшу обробку отриманих даних та прийняття рішень щодо вдосконалення якості послуг дистанційної освіти.

Джерела

1. *Kotni, VVDevi Prasad*. Student Satisfaction Towards Online Education: E-Eduqual Model Development and Validation (4 травня 2023 р.). Прасад Котні, ВВД (2023). Задоволеність студентів онлайн-освітою: розробка та підтвердження моделі електронної освіти. *Журнал Академії маркетингових досліджень*. 2023. 27(5). 1–12, доступно на SSRN: https://ssrn.com/abstract=4437682
2. A conceptual model of service quality and its implications for future research/ A. Parasuraman, V. Zeithaml, L. Berry. *Journal of Marketing*. 1985. Vol. 49 (Fall). P. 41—50.
3. *Amirian S. M. R, Bonjakhi M., Amirian S. M*. Investigating Language Learners' Satisfaction in Private Language Schools: A Factor Analysis of EduQual Model of Quality Assessment in Educational Contexts. LRR 2022; 13 (4) :431-465 URL: http://lrr.modares.ac.ir/article-14-47430-en.html
4. Методика SERVQUAL як інструмент оцінювання якості послуг з пасажирських перевезень міста / А. В. Базилюк, І. О. Хоменко. *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. Технічна серія. 2013. Вип. 12. С. 219–230. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Upsal_2013_12_27
5. *Mahapatra S. S., Khan M. S.* A Framework for Analysing Quality in Education Settings. *European Journal of Engineering Education*. 2007. V. 32. № 2. P. 205–217.

Науковий керівник:
І. О. Кравцова, старший викладач
кафедри економічного проєктування та маркетингу

А. С. КІЯШОК
здобувачка вищої освіти,
Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У сучасній освіті цифрові технології займають важливе місце, впливаючи на різні аспекти навчання та розвитку студентів-менеджерів [1]. Одним з ключових напрямків є розвиток критичного мислення, яке є необхідним для ефективного вирішення складних задач і прийняття обґрунтованих рішень [2]. Зважаючи на важливість цього процесу, було проведено емпіричне дослідження, яке спрямоване на вивчення впливу цифрових технологій на розвиток аналітичного та критичного мислення серед майбутніх менеджерів.

Дослідження було проведене на основі опитування групи студентів-менеджерів Обласного коледжу "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради, які брали участь в освітньому процесі із використанням різноманітних цифрових платформ. Для збору даних була розроблена анкета, що містила питання щодо частоти використання цифрових інструментів, оцінювання їхнього впливу на аналітичне мислення, труднощів, які виникають під час використання технологій, а також оцінювання ефективності цифрових інструментів для розвитку логічного мислення та самостійного аналізу інформації.

Результати опитування аналізувались з метою визначення основних трендів і виявлення рекомендацій для покращення використання цифрових технологій у навчанні.

З'ясовано, що цифрові технології виявилися важливими інструментами у навчанні студентів, сприяючи розвитку аналітичного та логічного мислення, а також навичок вирішення складних завдань. Більшість студентів оцінюють вплив цих технологій як позитивний, відзначаючи покращення в самостійній роботі та здатності до критичного аналізу інформації. Однак, попри загальний позитивний ефект, деякі студенти зіштовхуються з технічними проблемами, труднощами в освоєнні нових інструментів.

Отже, більшість студентів позитивно оцінюють вплив цифрових технологій на розвиток критичного мислення, хоча певна частина зазначає технічні труднощі та перевантаження. Вони відзначають важливість аналітичних програм, інструментів ШІ та платформ для спільної роботи.

Також на основі результатів опитування студентів-менеджерів, було сформовано рекомендації для більш ефективного використання цифрових технологій в освітньому процесі.

1. Тренінги з цифрових технологій. Тренінги з використання інструментів, як Google Workspace, Excel, Tableau та ШІ, допоможуть прискорити адаптацію до цифрового середовища.

2. Спрощення інтерфейсу платформ. Рекомендується адаптувати цифрові платформи до потреб студентів, роблячи їх інтуїтивно зрозумілими та зручними.

3. Оптимізація платформ. Для уникнення перевантаження студентів варто обмежити використання кількох платформ, зосередившись на одній-двох універсальних, як Google Workspace або Microsoft Teams.

4. Інтерактивність у навчанні. Відеолекції з тестами, віртуальні симуляції і онлайн-дискусії активізують навчання та розвивають аналітичне мислення.

5. Технічна підтримка. Необхідно забезпечити швидку технічну підтримку для вирішення проблем з доступом до платформ.

6. Критичне мислення через аналіз даних. Використання аналітичних програм, як MS Excel і Power BI, допомагає розвивати аналітичне мислення. Завдання з реальними даними мають бути частиною курсу.

7. Залучення студентів до створення контенту. Студенти можуть створювати інструкції та презентації, що сприяє розвитку критичного і креативного мислення.

Отже, цифрові технології дійсно мають великий потенціал для розвитку наших навичок, особливо в аналітиці та критичному мисленні. Проте їхній ефект залежить від зручності у використанні та інтеграції в освітній процес. На наш погляд, наявна потреба у зменшенні кількості платформ, покращенні навчальних матеріалів і більшій підтримці з боку викладачів. Важливо розвивати самостійний аналіз інформації та вчитися працювати з реальними даними, адже це ключові навички для майбутніх менеджерів нового покоління.

Джерела

1. *Куцай Н. С.* Цифрові навички менеджерів як важлива умова розвитку економіки майбутнього. *Економічні науки*: зб. наук. пр. Луцького нац. технічного ун-ту. Серія "Регіональна економіка". 2023. Вип. 20(79). С. 109–117.
2. *Черненко В. П.* Сутність критичного мислення у контексті підготовки майбутніх фахівців у галузі цифрового менеджменту. *Вісник Сумського нац. аграрного ун-ту*. Серія "Економіка і менеджмент". 2024. Вип. 2 (98). С. 40–43.

Науковий керівник:
В. П. Черненко, канд. фіз.-мат. наук, доцент

В. І. КОВАЛЕНКО
аспірантка кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом,
malanyuk_valentyna@ukr.net
https://orcid.org/0009-0001-5649-1529

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У забезпеченні ефективності державного управління значну роль відіграє кадрова безпека, що сприяє стійкості та стабільності функціонування органів державної влади.

Кадрова безпека є комплексним процесом, який охоплює різні аспекти управління трудовими ресурсами та спрямований на захист громадян і трудового потенціалу держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Даний підхід дозволяє забезпечити сталість трудового потенціалу країни, сприяти довготривалій лояльності громадян до державних інституцій і підтримувати високий рівень продуктивності в умовах мінливого економічного середовища. Соціально-психологічний, економічний, інформаційний та юридичний аспекти кадрової безпеки є ключовими складовими, які доповнюють один одного, створюючи цілісну систему захисту людських ресурсів держави. Кожен із цих аспектів виконує унікальну функцію: від підтримки позитивного соціального клімату та запобігання витоку інформації до дотримання правових

норм і забезпечення економічної стабільності. Окреслене забезпечує країні стійкість до ризиків, що можуть виникнути через кадрові загрози. Загалом, кадрова безпека слугує не лише інструментом захисту, але й стратегічним елементом управління на національному рівні. Її інтеграція в загальну систему державного управління дозволяє ефективно керувати ризиками, забезпечувати конкурентоспроможність на міжнародній арені та досягати стратегічних цілей у довгостроковій перспективі, сприяючи стабільному розвитку країни та її економіки.

Кадрова безпека є багатовимірним явищем, яке охоплює соціально-психологічний, економічний, інформаційний та юридичний аспекти, кожен з яких відіграє важливу роль у збереженні професійного потенціалу, запобіганні кадровим ризикам та забезпеченні високого рівня довіри до державних органів. Комплексний підхід до кадрової безпеки дозволяє мінімізувати вплив зовнішніх і внутрішніх загроз, підтримувати мотивацію, професійний розвиток і лояльність працівників, а також сприяє створенню умов для стабільного виконання державних функцій. Інтеграція кадрової безпеки у стратегічне планування державного управління є необхідною передумовою для підвищення його ефективності та здатності адаптуватися до сучасних викликів.

Механізми державного управління у сфері кадрової безпеки з метою оцінки їх ефективності та впливу на стабільність кадрового складу в органах державної влади України. Забезпечення кадрової безпеки є комплексним процесом, який потребує взаємодії різних механізмів: нормативного, фінансового, соціального, інституційного, організаційного, інформаційного та політичного. Кожен із них виконує унікальну функцію, створюючи стійку систему управління кадрами, адаптовану до сучасних викликів і потреб. Нормативний механізм формує правові рамки та стандарти кадрової політики, забезпечуючи дотримання етичних норм і прозорості. Фінансовий механізм спрямований на забезпечення ресурсів для утримання та розвитку кадрового потенціалу через реалізацію програм мотивації й підтримки. Соціальний механізм включає заходи з навчання, професійного розвитку та створення сприятливого клімату на робочих місцях. Інституційний і організаційний механізми забезпечують координацію дій між різними рівнями влади та вдосконалення управлінських структур, що сприяє гнучкості та ефективності кадрової політики. Інформаційний механізм дозволяє інтегрувати цифрові технології для моніторингу та аналізу кадрових процесів, а політичний механізм визначає стратегічні напрямки розвитку, спрямовані на зміцнення стабільності кадрового складу навіть в умовах політичної нестабільності. В цілому, реалізація комплексного підходу до управління кадровою безпекою забезпечує стабільність, професійність і конкурентоспроможність державного сектору, що є основою для ефективного функціонування органів державної влади України.

Основними факторами, які перешкоджають стабільності кадрового потенціалу, є високий рівень плинності кадрів, викликаний політичною та економічною нестабільністю, а також відтік кваліфікованих спеціалістів через низьку мотивацію та недостатні фінансові стимули. Війна та економічна

криза загострили ці проблеми, створюючи додаткові труднощі для утримання кадрів у державному секторі. Крім того, недостатня професійна підготовка кадрів, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, а також відсутність чіткої стратегії управління ризиками, ще більше ускладнюють ситуацію. Багато працівників не готові до швидкого реагування на кризові виклики через недостатню підготовку до роботи в умовах стресу та обмежених ресурсів.

Відсутність інтегрованого підходу до управління ризиками в державному секторі також обмежує здатність оперативно вирішувати кадрові питання, що виникають у ситуаціях криз, тим самим підриваючи ефективність роботи державних установ. Крім того, постійні відключення електроенергії та інші інфраструктурні проблеми, спричинені війною, ще більше погіршують ситуацію. Часткове або повне припинення постачання енергоресурсів, що спостерігається в багатьох регіонах, змушує людей переїжджати до більш безпечних територій або за кордон, що посилює дефіцит кваліфікованих кадрів у державному секторі. Вказане також додає додаткових труднощів для місцевих органів влади, які стикаються з необхідністю швидкої адаптації до нових умов роботи та пошуку резервних можливостей для забезпечення безперервної роботи своїх установ.

М. С. КОВАЛЕНКО
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Цифровізація та розвиток штучного інтелекту (ШІ) суттєво впливають на різні сфери суспільства, породжуючи як оптимістичні прогнози, так і занепокоєння. З одного боку, ШІ сприяє економічному зростанню, підвищенню продуктивності та ефективному управлінню ризиками. З іншого боку, він викликає дискусії щодо можливих негативних наслідків, таких як скорочення робочих місць, необхідність масштабної перекваліфікації працівників та загострення цифрового розриву між різними соціальними групами.

Згідно дослідження, яке було проведено в листопаді-грудні 2021 року групою Ipsos, з опитуванням 19 504 осіб з 28 країн у віці від 16 до 74 років про вплив ШІ на кілька областей їх життя. Респонденти зазначили, що в найближчі роки ШІ матиме вплив на 35 % освітніх послуг, 33 % на створення безпеки, 32 % на робочі операції, 31 % в сфері покупок, 30 % на транспорт, 27 % на розваги, 26 % на якість життя, 23 % у сфері фінансів, 22 % на сферу навколишнього середовища, 15 % в сфері харчування та 15 % в сфері особистих відносин [1].

Згідно зі звітом Goldman Sachs 2023 року, автоматизація, зумовлена розвитком штучного інтелекту (ШІ), може суттєво змінити глобальний ринок праці. Прогнозується, що ШІ може замінити людей у 25 % робочих місць, особливо в адміністративних (46 %), юридичних (44 %) та інженерних (37 %) сферах. Водночас найбільші зміни очікуються в розвинених країнах, тоді як ринки, що розвиваються, зазнають меншого впливу. Попри ці виклики, використання ШІ може сприяти зростанню продуктивності та підвищити світовий ВВП на 7 % на рік протягом наступного десятиліття [2].

Згідно з дослідженням Pricewaterhouse Coopers (PwC) у 2017 році, штучний інтелект (ШІ) може сприяти зростанню глобального ВВП на 15,7 трлн дол. США між 2018 і 2030 роками, що становить зростання в 14 %. Найбільший приріст очікується в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (26 %) та Північній Америці (14,5 %), тоді як у Європі цей показник коливатиметься в межах 9,9–11,5 %. Основними драйверами економічного ефекту від ШІ стануть підвищення продуктивності (55 %) і зростання споживання (45 %) [3].

Згідно зі звітом Стенфордського університету "2023 AI Index Report", у період з 2013 по 2022 рік найбільшими інвесторами в ШІ були США (248,9 млрд доларів) і Китай (95,1 млрд доларів). У 2022 році найбільші інвестиції в цій сфері були спрямовані на медицину та охорону здоров'я, що склало 6,1 млрд доларів [3].

Технології ШІ дозволяють автоматизувати рутинні повторювані завдання, що дасть змогу працівникам зосередитися на більш складних й творчих завданнях. Це дозволить збільшити загальну продуктивність й ефективність у різних секторах економіки, від виробництва до охорони здоров'я. Наприклад, автоматизація на виробничих лініях зменшить кількість помилок й прискорить виробництво, у фінансах дасть змогу аналізувати великі обсяги даних для оптимізації інвестиційних стратегій.

Впровадження ШІ стимулюватиме економічне зростання шляхом активізації інноваційної діяльності. Компанії, що інтегрують передові технології, зможуть розробляти нові продукти й послуги, нарощуючи свою конкурентоспроможність на глобальному ринку. Окрім того, стартапи й технологічні компанії, які спеціалізуються на ШІ приваблюють значні інвестиції, при цьому стимулюючи економічний розвиток у регіонах, де вони працюють.

Економіст Філіп Агіон (2023) зазначає, що, попри значний потенціал штучного інтелекту (ШІ) для економічного зростання, існують і приховані витрати, які можуть його стримувати. Серед таких гальмівних факторів — висока вартість впровадження ШІ, необхідність масштабної перекваліфікації працівників, посилення нерівності на ринку праці, а також ризики, пов'язані з регулюванням та етичними аспектами використання технологій. Це може уповільнювати темпи розвитку ШІ та його позитивний вплив на економіку.

Штучний інтелект є потужними рушіями економічного та соціального розвитку. Завдяки збільшенню продуктивності, створенню нових робочих місць та сприянню інноваціям ці технології сприяють економічному зростанню. Водночас вони підвищують якість життя та сприяють більш обґрунтованому прийняттю рішень у різних сферах. Однак для повного розкриття

їх потенціалу та забезпечення позитивного впливу на суспільство необхідно вирішувати етичні та соціальні виклики, пов'язані з ШІ.

Джерела

1. *Richard Baldwin*. The Globotics Upheaval: Globalisation, Robotics, and the Future of Work. 1st edition. London: Weidenfeld & Nicolson, 2019, 292 p.
2. The Potentially Large Effects of Artificial Intelligence on Economic Growth (Briggs/Kodnani). URL: https://www.gspublishing.com/content/research/en/reports/2023/03/27/d64e052b-0f6e-45d7-967b-d7be35fabd16.html (дата звернення 20.01.2025)
5. *Trabelsi M*. The impact of artificial intelligence on economic development. URL: https://www.emerald.com/insight/publication/issn/2754-4214 (дата звернення 20.01.2025)

С. Л. КОВАЛЬ
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

Ю. Д. МЕЛЬНИЧУК
здобувач ступеня д-р філософії
кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна, яка вже третій рік триває в Україні чинить руйнівний вплив на державу, суспільство та економіку. Активні бойові дії, атаки на енергетичні та промислові об'єкти, пошкодження інфраструктури, відтік кваліфікованих трудових ресурсів зумовлює зниження економічного потенціалу. У таких умовах загострюються ризики втрати людей та територій, при цьому зростають потреби вишукування та залучення додаткових фінансових ресурсів. Саме тому, перед урядом постає завдання адаптації податкової політики для підтримки економіки загалом та приватного бізнесу. При цьому необхідно забезпечити достатність бюджетних коштів для підтримання соціальної стабільності.

Загальновідомо, що податкове регулювання застосовується державою для управління економікою. За допомогою таких інструментів як податки та податкові преференції відбувається перерозподіл ресурсів для стимулю-

вання економічного зростання та вирішення соціальних проблем. В умовах воєнного стану гнучка та адаптивна податкова політика може пом'якшити негативний вплив війни на економіку. Іншими словами, податкове регулювання є ключовим методом підтримки економіки, приватного бізнесу та населення під час війни, який спрямований на мінімізацію ризиків: скорочення бюджетних надходжень зниження виробничої активності, втрати робочих місць, зниження купівельної спроможності та інвестиційної активності.

Яскравим прикладом податкового регулювання у перший місяць війни було прийняття змін до Податкового кодексу України, яким запроваджувались податкові пільги, що знижували податковий тиск на малий та середній бізнес [1]. Для підприємців фізичних осіб (1 та 2 групи) на період воєнного стану запроваджувалась добровільна сплата єдиного податку; розширювався перелік платників, які мали право застосовувати спрощену систему оподаткування; для платників 3 групи збільшено обсяг доходів до рівня 10 млрд. грн. на рік та знято обмеження щодо кількості найманих працівників; до 2 % від доходів зменшено ставку єдиного податку для платників 3 групи [1]. Гнучкість податкового регулювання проявилась у відновленні обов'язку платників сплачувати єдиний податок з серпня 2023 р. [2].

Потреба у залученні додаткових фінансових ресурсів в період воєнного стану та післявоєнної відбудови також потребує застосування податкового регулювання, який сприятиме приливу інвестиційних ресурсів [3]. Так, Закон України "Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні" [4] передбачає підтримку інвестиційних проектів шляхом "звільнення від сплати податку на прибуток та земельного податку; ПДВ та ввізного мита (при імпорті нового обладнання для використання в інвестиційному проекті)" [4].

Ще одним проявом податкового регулювання під час війни є підвищення ставки військового збору від 1,5 до 5 % (у 2025 р.) та його запровадження для фізичних осіб підприємців, що обумовлено необхідністю стабільного фінансування оборони.

Враховуючи вищевикладене можемо зробити висновок, що в умовах воєнного стану від ефективності податкового регулювання залежить і здатність держави протистояти викликам війни та стабільність економіки. Лише виважена податкова політика, яка враховує потреби держави, бізнесу та громадян є запорукою відновлення економіки та подальшого розвитку.

Джерела

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану: Закон України від 30.06.2023 р. № 3219-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3219-20#Text

3. *Коваль С. Л., Вітко А. В.* Фінансовий механізм інвестиційного зростання в Україні. *Ефективна економіка*. 2025. № 1. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5585/5641.
4. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 р. № 1116-IX (в редакції від 11.12.2024 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text
5. *Сидор І. П.* Податковий і неподатковий механізми наповнення місцевих бюджетів в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 9. С. 41–48.

Л. В. КОВАЛЬ
здобувач

В. І. ЩЕНДРИК
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ВИКОРИСТАННЯ ЗВІТІВ ТИПУ 1 ЧИ ТИПУ 2 В ПІДТРИМКУ РОЗУМІННЯ АУДИТОРОМ КОРИСТУВАЧА ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО НАДАЄ ПОСЛУГИ ВІДПОВІДНО ДО МСА 402 "ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО АУДИТУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЩО КОРИСТУЄТЬСЯ ПОСЛУГАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО НАДАЄ ПОСЛУГИ"

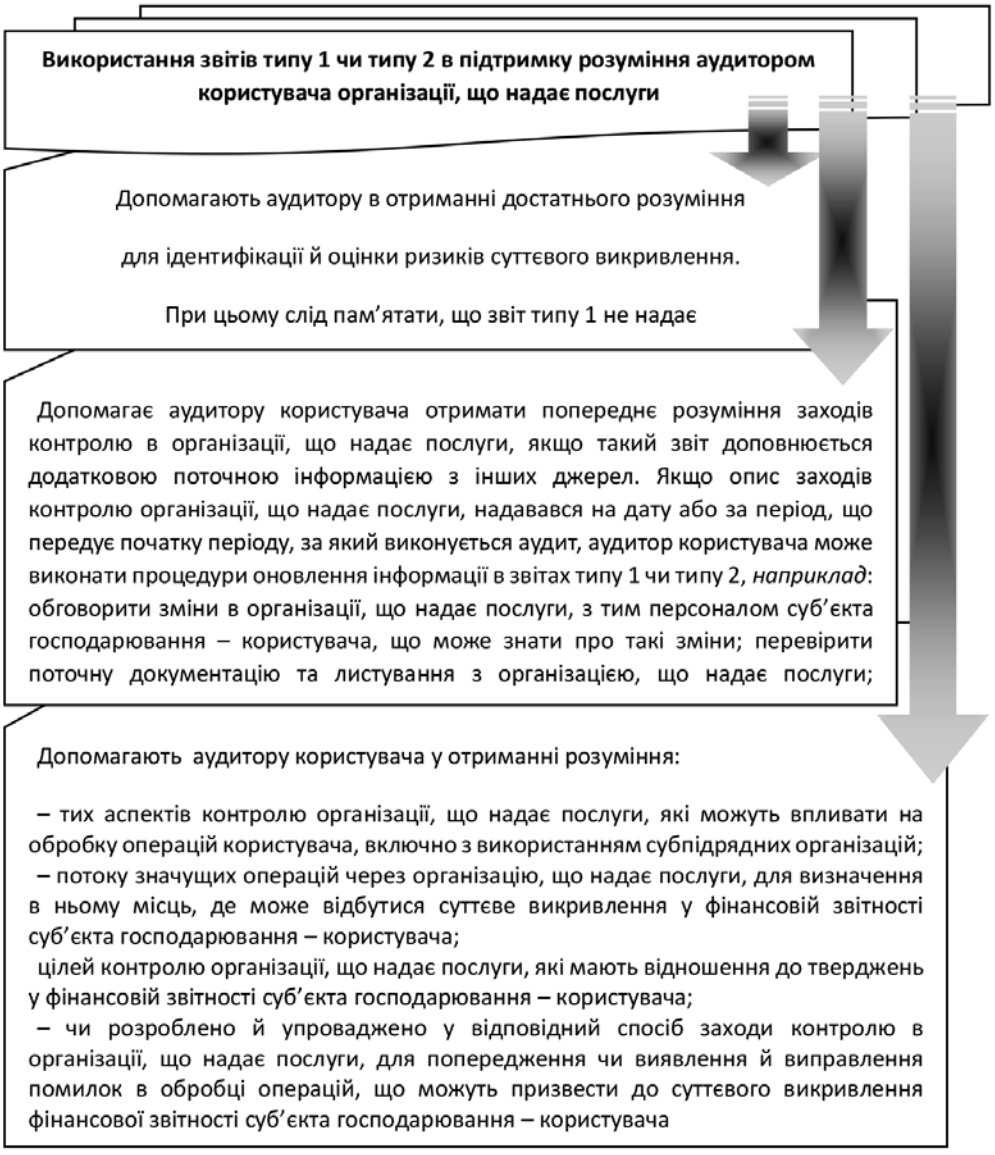
МСА 402 чинний для аудитів фінансової звітності за періоди, що починаються з 15 грудня 2009 року або пізніше та розглядає відповідальність аудитора користувача за отримання прийнятних аудиторських доказів у випадках, коли суб'єкт господарювання — користувач використовує послуги однієї або більше організацій, які надають послуги. Відповідно до § 8b, § 8c МСА 402 звіти в підтримку розуміння аудитором користувача організації, що надає послуги поділяються на:

Звіт щодо опису та структури засобів контролю організації, що надає послуги (тип 1), який містить [1, с. 173]:

- підготовлений управлінським персоналом організації, що надає послуги, опис її системи, цілей і відповідних засобів контролю, розроблених та впроваджених станом на визначену дату;
- звіт аудитора організації, що надає послуги, з метою надання достатньої впевненості, який включає аудиторську думку щодо опису системи, цілей і відповідних заходів контролю в організації, що надає послуги, та прийнятності структури засобів контролю для досягнення визначених цілей контролю.

Звіт щодо опису, структури та операційної ефективності функціонування засобів контролю організації, що надає послуги (тип 2), який містить [1, с. 174] (див. рис.):

- підготовлений управлінським персоналом організації, що надає послуги, опис її системи, цілей і відповідних заходів контролю, їхньої структури та впровадження станом на визначену дату або протягом визначеного періоду і в деяких випадках ефективності їх функціонування протягом зазначеного періоду;

Використання звітів типу 1 чи типу 2 в підтримку розуміння аудитором користувача організації, що надає послуги

Джерело: складено авторами за [1, с. 175]

- звіт аудитора організації, що надає послуги, з метою надання достатньої впевненості, який включає: думку аудитора стосовно опису системи, цілей та відповідних засобів контролю в організації, що надає послуги, прийнятності структури засобів контролю для досягнення визначених цілей та ефективності функціонування засобів контролю; опис тестів контролю, проведених аудитором організації, що надає послуги, та їх результатів.

Джерела

1. *Мілька А. І., Плаксієнко В. Я., Артюх-Пасюта О. В., Любимов М. О.* Міжнародні стандарти аудиту : підручник. Полтава : ПУЕТ, 2024. 438 с..

Науковий керівник:
О. В. Артюх-Пасюта, канд. екон. наук, доцентка

І. В. КОГУТ
старший викладач
кафедри Управління проєктами НУ "Львівська політехніка"

ПРОЄКТНО-ОРІЄНТОВАНІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ, ТРЕНДИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Актуальність теми дослідження проєктно-орієнтованих організацій обумовлена стрімким зростанням важливості проєктного підходу управління в умовах сучасної бізнесу та конкурентному середовищі, що постійно змінюється, організації все частіше звертаються до управління проєктами, як до інструменту реалізації своїх бізнес цілей.

Перш ніж окреслити виклики та тренди з якими прийдеться працювати керівникам дамо визначення цьому поняттю проєктно-орієнтована організація. Думок серед наукової спільноти є достатньо Г. В. Старченко [1], С. І. Палова [2], І. І. Чайковська [3], Л. Ботенко та ін. [4] мають свою точку зору та визначають зміст цього поняття по різному, але всі вони є одностайні в тому, що це організації, діяльність якої базується на реалізації проєктів, як основного способу досягнення стратегічних цілей. Менеджер проєкту в такій організації має чітко визначені повноваження, зокрема право визначати пріоритети та керувати ресурсами проєкту. Розглянемо основні особливості проєктно-орієнтованих організацій:

- **Фокус** проєктно-орієнтованих організацій спрямований на інновації та досягнення унікальних цілей.
- **Управлінська структура** у проєктно-орієнтованих організаціях базується на тимчасових командах, створених для виконання конкретних проєктів.

- Проєктно-орієнтовані організації мають високу **гнучкість**, що дозволяє їм швидко адаптуватися до змін у середовищі.
- **Використання знань** у проєктно-орієнтованих структурах інтенсивне та служить основою для створення конкурентних переваг.
- **Успіх** у проєктно-орієнтованих організаціях оцінюється за досягнення цілей окремих **проєктів**.

Також варто відзначити, що проєктно-орієнтовані організації стикаються з вищими ризиками через унікальність і складність проєктів. Постійні змін бізнес середовища спонукають шукати нові інструменти для покращення результатів роботи та ефективності реалізації проєктів відповідно до трендів та викликів.

Основні виклики та тренди, які будуть впливати на роботу проєкно-орієнотованих організацій за даними аналітичних агентств та об'єднань, які будуть впливати на розвиток всіх структур в середовищі бізнесу.

1. Розвиток програмних продуктів через попиту на інструменти планування, розподіл ресурсів у всіх сферах та галузях [5].

2. Флагманами в розвитку проєктних методологій будуть великі підприємства, які збільшуватимуть інвестиції в проєктне управління [6].

3. Дослідження PMI, які не змогли інтегрувати у свою роботу методи та інструменти управління проєктами будуть мати високі ризики неефективного використання своїх ресурсів.

4. Використання гібридних методологій для підвищення якості продуктів та результатів проєктів [8].

5. Попит керівників проєктів та менеджерів проєктів буде зростати, особливо на високоефективних керівників, які здатні якісно керувати проєктами та забезпечуати успішну роботу команд [7].

Ці виклики та траєкторії мають стати основними для розвитку, як науки так і самих організацій.

Джерела

1. *Павлова С. І.* Проектно-орієнтовані організації як розвиток методів управління підприємством. *Вісник ЖДТУ*. 2016. Т. 4. С. 170–176.
2. *Старченко Г. В.* Інноваційна модель розвитку економіки україни: проектно-орієнтований підхід. *Ефективна економіка.* 2019. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/43.pdf (дата звернення: 27.01.2025).
3. *Чайковська І. І.* Сутність проєктно-орієнтованого підприємства в умовах INDUSTRY 4.0. *Економічний простір*. 2021. № 167. С. 88–93. URL: https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/838 (дата звернення: 27.01.2025).
4. *Ботенко Л, Лезіна А.* Забезпечення зрілості управління проектами: методичні підходи та практична реалізація. *Economic Analysis.* 2020. Т. 30, № 1. С. 22–37.
5. Project Management Software Market Size | Mordor Intelligence. *Market Research Company – Mordor Intelligence™*. URL: https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/project-management-software-systems-market (date of access: 28.01.2025).
6. Project Management Software Market Size | Mordor Intelligence. *Market Research Company – Mordor Intelligence™*. URL: https://www.mordorintelligence.com/

industry-reports/project-management-software-systems-market (date of access: 28.01.2025).
7. Project Management Software Market Size | Mordor Intelligence. *Market Research Company — Mordor Intelligence™*. URL: https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/project-management-software-systems-market (date of access: 28.01.2025).

С. О. КОЛБ
канд. юрид. наук, доцент кафедри права
Волинський інститут ім. В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРАВОВА ДОКТРИНА ТА ЇЇ РОЛЬ У НОРМОТВОРЧОСТІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Правова доктрина є фундаментальною складовою розвитку правової системи, оскільки забезпечує науково обґрунтовані підходи до нормотворчої, правозастосовної та правотлумачної діяльності. Вона представляє собою логічно узгоджену систему правових концепцій та ідей, які визначають основні напрямки формування та розвитку законодавства. Особливої актуальності правова доктрина набуває у сфері трудового права, оскільки соціально-економічні трансформації, інтеграційні процеси в межах правового простору Європейського Союзу та динамічний розвиток цифрової економіки вимагають модернізації законодавства. У сучасних умовах правова доктрина стає важливим інструментом розробки нормативно-правових актів, спрямованих на гармонізацію національного законодавства із міжнародними стандартами.

Правова доктрина є не лише теоретичною базою, а й інструментом, що впливає на формування законодавчих норм. Вона забезпечує узгодженість правової системи, визначає концептуальні підходи до регулювання суспільних відносин та формує основу для розвитку галузевого законодавства. Як зазначає Є. Євграфова, правова доктрина в правозастосовній діяльності є тісно пов'язаною з праворозумінням, оскільки сприяє правильному тлумаченню положень нормативно-правових актів, що, у свою чергу, забезпечує ефективне функціонування правової системи. У сфері трудового права правова доктрина визначає основні напрями розвитку нормативного регулювання праці та соціально-трудових відносин. Вона впливає на формування ключових концепцій, які стають основою для подальшої нормотворчості, та сприяє узгодженню трудового законодавства з міжнародними стандартами. Я. Я. Мельник підкреслює, що правотворчість і правова доктрина є взаємопов'язаними явищами, які забезпечують формування правових норм на основі наукових досліджень та експертного аналізу. Доктринальні положення використовуються для вдосконалення законодавчої бази, що особливо важливо в умовах впливу процесів глобалізації та технологічного прогресу.

Значення правової доктрини у процесі нормотворчості закріплене на законодавчому рівні. Так, відповідно до положень ч. 1 ст. 8 Закону України "Про міжнародне приватне право", при застосуванні норм іноземного права суди та інші органи повинні враховувати офіційне тлумачення, правозастосовну практику та доктрину відповідної держави. Аналогічні положення містяться в Законі України "Про правотворчу діяльність", який визначає правову доктрину як один із важливих чинників ефективності нормотворчої діяльності.

Ефективність правотворчого процесу значною мірою залежить від рівня наукового обґрунтування нормативних положень, а також від урахування міжнародних правових стандартів. У цьому контексті важливу роль відіграє нормотворча технологія, яка включає систему правил і методів розробки нормативно-правових актів. Особливе значення правова доктрина має у сфері трудового права, оскільки вона сприяє адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, гармонізація національного трудового законодавства має здійснюватися з урахуванням європейських правових стандартів, що передбачає активне використання доктринального підходу в процесі нормотворчості. Як зазначає О. М. Рим, трудове право ЄС є складною системою, яка включає нормативно-правові акти, судову практику та доктринальні положення, що формують концептуальну основу регулювання трудових відносин у країнах-членах ЄС. Важливим аспектом застосування правової доктрини у трудовому праві є її вплив на розробку нормативних актів, зокрема в контексті регулювання нетипових форм зайнятості, цифровізації трудових відносин та адаптації трудового законодавства до сучасних економічних і соціальних реалій. Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій вимагають нових підходів до регулювання трудових відносин, що зумовлює необхідність врахування правових доктрин, орієнтованих на цифрову економіку та дистанційну зайнятість. З огляду на сучасні тенденції розвитку права, правова доктрина є ключовим інструментом забезпечення ефективності трудового законодавства. У цьому контексті важливу роль відіграє міжгалузевий підхід, що дозволяє інтегрувати положення інформаційного, міжнародного та трудового права для формування якісних нормативно-правових актів. Як зазначає О. Б. Северінова, правова доктрина є основою правоозуміння та впливає на нормотворчість через формування концептуальних засад нормативного регулювання.

Таким чином, правова доктрина відіграє ключову роль у процесі нормотворчості у сфері трудового права, забезпечуючи наукову обґрунтованість нормативно-правових актів та їх відповідність сучасним соціально-економічним реаліям. Використання доктринального підходу сприяє гармонізації трудового законодавства України зі світовими стандартами, що є важливим чинником правової інтеграції держави. У сучасних умовах особливого значення набуває застосування міждисциплінарного підходу до розробки нормативно-правових актів, що передбачає використання правових доктрин різних галузей права для забезпечення ефективного та збалансованого правового регулювання трудових відносин.

Джерела

1. *Мельник М. Б.* Ефективність доктрини трудового права в контексті розроблення проєктів нормативно-правових актів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 182–187. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/41
2. *Мельник Я. Я.* Доктрина правотворчості як окремий елемент системи права. *Нове українське право*. 2024. № 3. С. 32–43. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2024.3.4
3. *Северінова О. Б.* Правова доктрина та її застосування в сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 4 (69) С. 32–38. URL.: https://ljd.dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/01/4-s%D1%94v%D1%94rinova.pdf
4. *Богдан І. А.* Право працівника на творчість та його захист: монографія. Київ: Норма права, 2021. 176 с.
5. *Венедіктов С. В.* Трудове право України: підручник. Київ, 2021. 216 с.

Л. В. КОМАР
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ТИПОЛОГІЯ БІЛІНГВІЗМУ

Соціолінгвістичні дослідження двомовності проводяться в різних країнах і наразі здебільшого зосереджені на збиранні матеріалів для подальших теоретичних узагальнень. Ці узагальнення мають на меті визначити різноманітні типи білінгвізму та закономірності його розвитку [1–5].

Білінгвізм або двомовність — це здатність людини володіти двома мовами та використовувати їх у процесі комунікації та сприйняття інформації [1, с. 5–6; 5, с. 22].

Білінгвізм є об'єктом комплексного дослідження кількох наук. Психологи вивчають його з точки зору механізмів формування мовлення та його сприйняття, виділяють окремий напрям — психологію білінгвізму. Лінгвістика розглядає двомовність у контексті аналізу текстів, зокрема в межах теорії мовних контактів. Соціологія ж досліджує зовнішні чинники, що впливають на функціональний розподіл і статус двох мов у суспільстві [4, с. 97].

Білінгвізм може проявлятися в різних формах, зокрема:

• *симетричний білінгвізм* —людина однаково добре володіє двома мовами і використовує їх рівноправно в усіх сферах життя;

• *асиметричний білінгвізм* — одна з мов домінує, а інша використовується рідше або лише в певних ситуаціях.

Асиметричний білінгвізм поділяється на такі види:

• *пасивний білінгвізм* — людина розуміє другу мову, але не використовує її в усному мовленні;

• *писемний білінгвізм* — знання другої мови обмежується лише письмовою формою;

• *технічний білінгвізм* — друга мова застосовується виключно в професійній діяльності.

За рівнем поширеності білінгвізм поділяється на:

Індивідуальний білінгвізм, який характерний для окремих носіїв мови, котрі володіють двома мовами, але використовують другу мову здебільшого в комунікації з носіями цієї мови. Найчастіше це перекладачі або люди, які працюють у міжнародному середовищі.

Груповий білінгвізм — коли двомовною є лише певна частина мовного колективу, зазвичай через вплив іншої культури чи ідеології.

Масовий або *тотальний білінгвізм* — ситуація, за якої велика спільнота вимушено опановує другу мову, що може призвести до поступового витіснення або навіть зникнення рідної мови [4, с. 99].

Особливим видом білінгвізму є диглосія. Цей термін означає одночасне співіснування у суспільстві двох мов або варіантів однієї мови, які використовуються в різних функціональних сферах. Відмінність диглосії від білінгвізму полягає в тому, що вона передбачає усвідомлену оцінку мовцями кожної з мов за таким принципом: "висока – низька", "офіційна – розмовна", "урочиста – буденна" або "літературна – діалектна" [4, с. 101].

Таким чином, білінгвізм може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Його вплив визначається рівнем володіння мовами, способом їхнього використання та соціокультурним контекстом. Загалом двомовні люди мають певні когнітивні переваги, зокрема покращену увагу, пам'ять і творчі здібності, що свідчить про позитивний ефект білінгвізму. Водночас двомовність може також призводити до домінування однієї мови над іншою, що в деяких випадках може мати негативні наслідки.

Джерела

1. *Бурда Т. М.* Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму (молодіжне середовище м. Києва) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 22 с.
2. *Валігура О. Р.* Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с.
3. *Девіцька А. І.* Дослідження білінгвізму у лінгвістичному та соціолінгвістичному аспектах. *Сучасні тенденції славістики.* 2013. Вип. 13. С. 26–34.
4. *Масенко Л. Т.* Нариси з соціолінгвістики. Київ : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2010. 243 с.
5. *Weinreich U.* Languages in Contact. Findings and Problems. London – The Hague – Paris : Mouton & Co., 1979. 149 p.

Л. В. КОМАР
старший викладач

І. В. НАЗАРЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Трудова діяльність та активність сучасної людини набагато більш насичена, ніж у людей попередніх поколінь. Середовище, в якому знаходиться сучасна людина, змінюється швидше, ніж вона може адаптувати до неї свій організм. Посилені витрати внутрішніх резервів у багатьох професій стають звичайними. В таких умовах стресовий стан стає супутником життя, одночасно і оберігаючи, і завдаючи шкоди.

Феномен, який виражається в психічних та соматичних реакціях на екстремальні ситуації у трудовій діяльності людини, став неминучим. Такі психічні навантаження впливають на можливість виконання обов'язків, від яких залежить добробут, а часом і життя людей.

У науці концепція професійного здоров'я нерозривно пов'язана з психологічним супроводом осіб, які знаходяться у трудовому процесі, де є ризик впливу екстремальних чинників, і часто саме негативних.

Початок ринкових відносин в Україні ознаменував епоху розвитку бізнесу, який потребував захисту від зазіхань криміналу. Бізнес-структури потребували нормального функціонування. На цю потребу країни з'являється ринок приватних охоронних послуг.

Співробітники охоронних підприємств (ОП) часто несуть службу у посиленому режимі у спеціальному спорядженні, перебуваючи у постійній готовності до дій за умов ризику. Це викликає високу нервово-психічну напругу. Поєднання в службі елементів монотонності з постійною необхідністю раптово переходити до рішучих дій створює додаткові психологічні навантаження і висуває високі вимоги до психічної сфери особистості співробітників ОП, вимагає стресостійкості та психологічної готовності до діяльності в умовах підвищеного ризику. Особливості діяльності ОП потребують дослідження та вирішення проблем психологічної готовності, її психологічного забезпечення, підтримки професійного здоров'я на належному рівні.

Психологічна готовність обумовлена зовнішніми та внутрішніми умовами. Зовнішні умови становлять об'єктивний зміст та особливості діяльності працівників приватних охоронних підприємств. Внутрішні умови відображають індивідуально-особистісні особливості суб'єкта діяльності та специфіка контингенту співробітників ОП [1].

Теоретичні дослідження та аналіз змісту діяльності співробітників охоронних підприємств привели до висновку, що у структурі довготривалої психологічної готовності доцільно виділити такі компоненти [2]:

1. Ціннісно-мотиваційний компонент включає:
   - наявність прагнення сумлінно виконувати свій обов'язок;
   - переконаність у правомірності своїх дій та соціальна захищеність від негативних наслідків;
   - моральна та матеріальна зацікавленість;
   - внутрішні установки та готовність активно протидіяти правопорушнику;
   - наявність мотиваційних схем, відповідних ідеалам, що існують в особистому досвіді;
   - позитивна самооцінка та усвідомлення соціальної значущості професійної діяльності;
   - почуття впевненості у власних силах.
2. Когнітивно-прогностичний компонент включає:
   - знання функціональних обов'язків, особливостей несення служби на конкретному об'єкті;
   - знає вразливі місця у системі охорони;
   - має достатню інформацію про оперативну обстановку на момент служби;
   - представляє ймовірні загрози з боку правопорушників;
   - уявляє і передбачає можливість раптових дій правопорушників.
3. Операційний компонент включає:
   - наявність необхідних інтелектуальних і механічних навичок дій у відповідь на екстремальні ситуації, що виникають;
   - уявні моделі дій у відповідь на дії правопорушників закріплені та автоматизовані на рівні навичок та умінь;
   - існуючі навички та вміння, які не руйнуються під впливом екстремальних ситуацій.
4. Емоційно-вольовий компонент включає:
   - здатність керувати своїми почуттями, емоціями та поведінкою;
   - самоконтроль, здатність регулювати свій психічний стан, пригнічувати негативні емоції, страх, панічні реакції;
   - здатність протистояти втомі.

Джерела

1. *Кокун О. М.* Зміст та структура психологічної готовності фахівця до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології.* 2010. № 7. С. 182–190.
2. *Тімченко О. В.* Екстремальна психологія. Київ: ТОВ "Август трейд", 2007. 502 с.

А. І. КОНОПЛЯ
здобувач,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6823-3471

В. В. ЛЮБИВА
канд. пед. наук, доц.,
доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2228-2013

Єва-Марія В. ЛЮБИВА
здобувачка,
Глухівський НПУ ім. О. Довженка
ORCID: https://orcid.org/0009-0008-1552-3580

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТИ, НАУКИ ТА БІЗНЕСУ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ КОНЦЕПТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах стрімкого зростання обсягу інформації, інтенсивного розвитку всіх сфер суспільного життя та впровадження новітніх технологій постає нагальна потреба у забезпеченні сталого розвитку. Реалізація цього завдання можлива шляхом досягнення ефективної синергії між освітою, наукою та бізнесом, оскільки саме їх взаємодія є ключовим складником для гармонійного поступу сучасного суспільства. Освіта виконує фундаментальну функцію підготовки висококваліфікованих фахівців, наділених глибокими теоретичними знаннями та практичними компетентностями.

В. Кремень зміщує акцент на тому, що використання будь-якої технологічної форми приводить так чи інакше до її інтеріоризації і, як наслідок, до видозміни відношень людини з реальністю крізь призму можливостей, що виникають [1, с. 12].

Наукова діяльність, у свою чергу, спрямована на генерацію інноваційних ідей, відкриття і розробку прогресивних технологій, тоді як business-структури забезпечують їхню ефективну комерціалізацію та інтеграцію в реальні економічні процеси [2].

Ціннісна взаємозалежність між освітою, наукою та бізнесом виступає не лише потужним драйвером економічного зростання, але й інструментом для вирішення глобальних викликів сучасності, серед яких — дефіцит природних ресурсів, кліматичні загрози, зростання соціально-економічної нерівності, війни тощо. У зв'язку з цим, дослідження механізмів удосконалення зазначе-

них сфер набуває особливої актуальності в контексті формування стратегій сталого розвитку. Глибоке розуміння цих закономірностей та тенденцій дозволить розробити комплексні підходи, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності національних економік, стимулюванню соціальної відповідальності бізнесу та забезпеченню стійкого розвитку суспільства зокрема.

Розглядаючи вищезазначений концепт, недостатньо аналізувати його лише з точки зору окремих "деталей", наприклад, економічної доцільності/господарювання/сталості. Необхідно осмислювати крізь парадигму провідних культурних, когнітивних та інтелектуальних засад, які формують базові цінності цивілізації. Глибинні трансформації освітньо-наукового середовища та бізнесу вимагають переходу до синергетичної моделі розвитку, що є значно складнішою, поліфункціональною за традиційні підходи. Усвідомлення співпраці між цими сферами можливе лише через пряму взаємодію як саморефлексивної системи, яка здатна асимілюватися до глобальних викликів та невизначеності.

Y. Tunitska, N. Tunitskyi, A. Andrukh доводять, що інноваційна політика держави, яка націлена на синергію освіти, науки, підприємництва, фінансової системи та споживання, вдосконалення високотехнологічного виробництва і залучення інтелектуальних ресурсів дозволить Україні не тільки подолати складний шлях усунення наслідків широкомасштабного вторгнення та відновлення економіки, але підвищити конкурентні позиції на світовому ринку [3, с. 275].

Отже, самоорганізаційний характер взаємодії між освітою, наукою та бізнесом у контексті синергетичної парадигми дозволяє створити стійкі адаптивні системи, здатні до еволюційного розвитку через механізми зворотного зв'язку та інтеграцію нових знань.

Джерела

1. *Кремень В. Г.* Синергетика і освіта : монографія. Київ: Ін-т обдарованої дитини, 2014. 348 с. URL: https://surl.li/roggsr.
2. *Конопля А. І.* Механізми державного управління е-трансформацією територіально-економічних систем. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали X міжнародної наук.-практ. конф. (м. Одеса, 4–5 жовтня 2024 р.). Одеса, 2024. С. 204–205. URL: http://surl.li/mqfmns.
3. *Tunitska Y., Tunitskyi N., Andrukh A.* Social factors of innovation in the international economic activity of Ukraine. Publishing House "Baltija Publishing", 2024. P. 275–278. URL: https://surl.li/panhkq.

О. М. КОРЕНЬ
канд. техн. наук,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Електронна комерція (e-commerce) стрімко змінює ландшафт світової економіки, відкриваючи нові горизонти для бізнесу та споживачів. Вона охоплює всі види комерційної діяльності, що здійснюються за допомогою електронних мереж, від купівлі-продажу товарів і послуг до онлайн-банкінгу та електронного обміну даними. Електронна комерція не лише спрощує та прискорює торговельні операції, але й створює нові можливості для розвитку бізнесу, розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності.

Електронна комерція має різні форми та моделі, що залежать від учасників транзакцій. Основними видами є:

Бізнес-споживач (B2C): це найпоширеніший вид електронної комерції, що охоплює продаж товарів та послуг безпосередньо кінцевим споживачам через інтернет-магазини, онлайн-платформи, мобільні додатки та соціальні мережі. Прикладами можуть бути онлайн-магазини одягу, електроніки, книг, квитків, бронювання готелів тощо.

Бізнес-бізнес (B2B): електронні транзакції між компаніями, такі як оптові продажі, закупівля сировини, обмін інформацією та документами. B2B електронна комерція часто використовує спеціалізовані платформи та електронні торговельні майданчики для здійснення закупівель, управління ланцюгами поставок та співпраці з партнерами.

Споживач-споживач (C2C): продаж товарів та послуг між фізичними особами. Цей вид електронної комерції здійснюється через онлайн-аукціони (наприклад, eBay), дошки оголошень (OLX), соціальні мережі (Facebook Marketplace) та інші платформи, що дозволяють людям купувати та продавати речі без посередників.

Споживач-бізнес (C2B): коли споживачі пропонують свої товари чи послуги компаніям. Це можуть бути фрілансери, що пропонують свої послуги через онлайн-платформи, блогери, що продають рекламні послуги, фотографи, що продають свої фотографії на стоках, та інші.

Електронна комерція надає численні переваги як для бізнесу, так і для споживачів.

Для бізнесу:

Розширення ринку збуту та доступ до глобальної аудиторії. Інтернет дозволяє компаніям вийти за межі географічних обмежень та продавати свої товари та послуги клієнтам по всьому світу.

Зниження витрат. Електронна комерція дозволяє знизити витрати на оренду приміщень, утримання персоналу, друк рекламних матеріалів тощо.

Автоматизація бізнес-процесів та підвищення ефективності. ІС дозволяють автоматизувати обробку замовлень, управління запасами, облік та інші процеси, що підвищує ефективність роботи та знижує ймовірність помилок.

Збір та аналіз даних про клієнтів для персоналізації пропозицій. Електронна комерція дозволяє збирати дані про поведінку клієнтів на сайті, їхні вподобання та історію покупок, що дозволяє персоналізувати пропозиції та підвищити ефективність маркетингових кампаній.

Цілодобова доступність товарів та послуг для споживачів. Інтернет-магазини працюють 24/7, що дозволяє клієнтам робити покупки в будь-який зручний для них час.

Для споживачів:

Широкий вибір товарів та послуг за конкурентними цінами. В інтернеті представлений величезний асортимент товарів та послуг від різних продавців, що дозволяє споживачам знайти найкращі пропозиції.

Зручність та економія часу на пошук та покупку. Клієнти можуть робити покупки з дому або з будь-якого іншого місця, де є доступ до Інтернету, що економить час та зусилля.

Можливість порівняння цін та характеристик товарів. Інтернет дозволяє швидко порівняти ціни та характеристики товарів від різних продавців, щоб зробити оптимальний вибір.

Доступ до відгуків та рекомендацій інших покупців. Споживачі можуть ознайомитися з відгуками інших покупців про товар або послугу, що допомагає їм прийняти рішення про покупку.

Швидка та зручна доставка. Більшість інтернет-магазинів пропонують різні варіанти доставки, включаючи кур'єрську доставку, доставку до поштоматів та самовивіз.

Електронна комерція постійно розвивається, з'являються нові технології та тренди. Серед ключових трендів можна виділити:

Мобільна комерція (m-commerce): зростання популярності покупок через мобільні пристрої. Все більше людей використовують смартфони та планшети для онлайн-шопінгу, що спонукає компанії розробляти мобільні версії сайтів та додатки для покупок.

Соціальна комерція (s-commerce): інтеграція електронної комерції з соціальними мережами. Компанії активно використовують соціальні мережі для просування своїх товарів та послуг, а також для здійснення продажів безпосередньо через соціальні платформи.

Персоналізація: надання індивідуальних пропозицій та рекомендацій для кожного клієнта. Компанії використовують дані про клієнтів, щоб пропонувати їм релевантні товари та послуги, що підвищує ймовірність покупки.

Омніканальність: інтеграція різних каналів продажів (онлайн та офлайн) для забезпечення безперебійного досвіду покупця. Компанії прагнуть забезпечити клієнтам можливість взаємодіяти з брендом через різні канали, такі як веб-сайт, мобільний додаток, соціальні мережі, фізичні магазини, та отримувати однаковий рівень обслуговування.

Штучний інтелект (AI): використання AI для покращення обслуговування клієнтів, аналізу даних та автоматизації процесів. AI використовується для створення чат-ботів, що відповідають на запитання клієнтів, персоналізації рекомендацій, аналізу даних про продажі та прогнозування попиту.

Електронна комерція стикається з рядом викликів, але має величезні перспективи для розвитку.

Конкуренція: висока конкуренція на ринку електронної комерції вимагає від компаній постійного вдосконалення, інновацій та пошуку нових способів залучення клієнтів.

Безпека: захист даних клієнтів та забезпечення безпеки онлайн-платежів є критично важливим для довіри споживачів та успіху бізнесу.

Логістика: ефективна та швидка доставка товарів є ключовим фактором успіху в електронній комерції, особливо в умовах зростання обсягів онлайн-замовлень.

Перспективи: очікується подальше зростання ринку електронної комерції, розвиток нових технологій, таких як доповнена та віртуальна реальність, та поява нових бізнес-моделей.

Електронна комерція є рушійною силою сучасної економіки, що змінює способи ведення бізнесу та взаємодії споживачів з брендами. Вона надає численні переваги, але також ставить перед компаніями нові виклики. Успіх в електронній комерції залежить від здатності компаній адаптуватися до змін, впроваджувати інновації, забезпечувати високий рівень обслуговування клієнтів та використовувати нові технології.

М. В. КОРЕПАНОВ
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ У ПРОЦЕСАХ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Однією з ключових передумов розширення громадської участі є правове закріплення механізмів громадського контролю та партнерства. Важливу роль відіграють органи батьківського самоврядування, піклувальні ради, громадські ради при освітніх установах, які забезпечують зворотний зв'язок між державними органами, закладами освіти та суспільством. Законодавство має гарантувати участь громадськості у процесах управління освітою, що сприятиме більшій відкритості та відповідальному використанню ресурсів.

Управління освітою за участю стейкхолдерів включає різні рівні взаємодії, що забезпечує більш комплексний підхід до прийняття рішень. Основними напрямами такої співпраці є [1]:

- батьківська участь — активне залучення батьків до формування навчальних програм, оцінювання роботи навчальних закладів, участь у шкільних радах та комітетах;
- роль громадських організацій — незалежний моніторинг якості освіти, підтримка освітніх ініціатив, сприяння соціальному партнерству між державою та освітнім сектором;
- бізнес-сектор — впровадження програм дуальної освіти, підтримка технічного забезпечення шкіл, розробка програм підготовки учнів до ринку праці;
- місцеве самоврядування — участь у плануванні розвитку освітньої інфраструктури, розподіл фінансових ресурсів, створення умов для ефективного функціонування освітніх закладів.

Варто зазначити, що громадське бюджетування є інноваційним механізмом, який дозволяє безпосередньо залучати громадян до процесу розподілу фінансових ресурсів у сфері освіти. Його головною метою є підвищення прозорості бюджетного процесу, посилення громадянської активності та забезпечення ефективного використання державних і місцевих коштів. Даний інструмент демократичного врядування надає можливість мешканцям територіальних громад ініціювати та підтримувати освітні проєкти, що відповідають їхнім реальним потребам та пріоритетам розвитку.

Завдяки механізму громадського бюджетування громади отримують можливість визначати напрями фінансування освітніх закладів, покращуючи матеріально-технічну базу шкіл, модернізуючи навчальне середовище та впроваджуючи інноваційні методики навчання. Батьки, учні, вчителі та інші зацікавлені сторони можуть пропонувати ініціативи щодо оновлення класних кімнат, закупівлі сучасного обладнання, розвитку шкільної інфраструктури або створення додаткових освітніх програм, що відповідають потребам громади [2].

Джерела

1. *Грабовенко Н. В.* Забезпечення якості освіти як пріоритетний напрям державної політики. *Публічне урядування*: збірник. К.: ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом", 2019. № 5 (20). С. 44–55.
2. *Лопушинський І. П., Ковнір О. І.* Європейський та світовий досвід реформування освіти в процесі децентралізації влади. *Педагогічний альманах.* 2017. Вип. 33. С. 230–237.

Науковий керівник:
Г. О. Кузьменко, Phd, доцент

Р. Д. КОСЕНКО
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРАВОВІ ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала відкритий воєнний напад на територію України порушуючи її суверенітет й територіальну цілісність. У зв'язку з цим було введено правовий режим воєнного стану на всій території України що суттєво впливає на всі сфери життя громадян, включаючи трудові відносини.

У зв'язку із запровадженням змін щодо реалізації трудових прав під час дії правового режиму воєнного стану, прийнято Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану". Закон регулює питання, пов'язані із змінами в реалізації трудових прав, а саме: укладення трудового договору в умовах воєнного стану, зміни істотних умов праці, розірвання трудового договору, встановлення та обліку робочого часу та часу відпочинку, роботи в нічний час, оплати праці, відпусток, відшкодування грошових сум, пов'язаних з діями агресора .

Трудові відносини в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагають унікального підходу до їх регулювання. Це може включати прийняття спеціальних законодавчих актів та заходів, які забезпечують захист прав працівників та соціальну стабільність у цей важкий період.

Пріоритетність Закону України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" в порівнянні з іншими законодавчими актами, що регулюють трудові питання, означає, що цей закон має першочергове застосування в умовах воєнного конфлікту. Тобто, його норми мають пріоритет у вирішенні та регулюванні трудових відносин під час дії правового режиму воєнного стану порівняно з іншими аналогічними нормами в інших законодавчих актах. Такий підхід спрямований на забезпечення чіткості та однозначності в правовому регулюванні трудових відносин у надзвичайних ситуаціях та визначає юридичну ієрархію між різними нормативно-правовими актами в цій сфері.

Однак, важливо відзначити, що цей закон не охоплює питань захисту порушених трудових прав. Під захистом порушених трудових прав розуміють сукупність нормативно-правових заходів, організаційних і правових способів припинення і попередження порушень трудового законодавства, відновлення порушених трудових прав громадян і відшкодування понесеної внаслідок цього шкоди.

У сфері захисту трудових відносин акцентується увага на Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану". Саме ним було встановлено

низку додаткових гарантій у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в особливий період. Він регулює введення одноразової фінансової допомоги для організації підприємницької діяльності (замість одноразової допомоги по безробіттю для організації підприємницької діяльності), спрощення порядку призначення допомоги по безробіттю, регламентацію порядку надання допомоги по частковому безробіттю та ін.

Під час воєнного стану важливо зберігати та дотримуватися основних принципів трудового права й положень чинного законодавства, таких як заборона дискримінації, право на гідні умови праці, навіть у змінених умовах. Відповідно до положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників" будь-яка дискримінація у сфері праці є недопустимою, а особи, які зазнали дискримінації, як однієї із форм порушення прав на працю, повинні звернутися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмана) або до суду із скаргою. Особливістю вказаного закону є посилення захисту трудових прав та інтересів працівників такими актами соціального діалогу, як колективні угоди і колективні договори, встановленням особливостей їх укладання та дії в умовах воєнного часу.

Такі нормативно-правові акти доповнюють основний, галузевий закон, допомагаючи створювати повноцінну систему, що забезпечує захист прав працівників і стабільність у сфері трудових відносин в умовах воєнного конфлікту. Цей підхід забезпечує повагу до комплексності трудового законодавства та дозволяє ефективно враховувати всі аспекти, необхідні для забезпечення прав і безпеки працівників навіть у непередбачуваних умовах воєнного стану.

Загалом основні аспекти впливу воєнного стану на трудові відносини включають:

1. Зміни в законодавстві: у період воєнного стану можуть бути введені тимчасові норми, що регулюють трудові відносини, зокрема щодо робочого часу, оплати праці та умов праці.
2. Мобілізація працівників: часткова мобілізація може призвести до відсутності частини працівників на робочих місцях, що впливає на робочі процеси.
3. Гнучкий графік: підприємства можуть впроваджувати гнучкі графіки роботи, дистанційну роботу або скорочений робочий день для підтримки працівників.
4. Охорона праці: зростає необхідність вживати додаткові заходи для забезпечення безпеки працівників, особливо в зонах підвищеного ризику.
5. Стимули для працівників: компанії можуть надавати додаткові пільги, такі як психологічна підтримка або фінансова допомога, для підтримки працівників у складних умовах.
6. Кадрові зміни: зміни в складі працівників через мобілізацію або еміграцію можуть призводити до нестачі кадрів та необхідності швидкого перекваліфікування.

Ці фактори вимагають від роботодавців гнучкості та адаптації до умов воєнного стану, щоб забезпечити ефективність роботи та підтримати працівників у цей складний період.

Джерела

1. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/389-19#Text
3. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р.у № 2136-IX. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21 квітня 2022 р. № 2220-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text 8.

Науковий керівник:
В. М. Прилипко, канд. пед. наук, доцент

В. В. КОТОВ
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

СТАН АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО АНТИДИСКРИМІНАЦІЙНОГО ПРАВА ЄС

Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу (ЄС) є важливим етапом інтеграції України до європейської спільноти. Особливе значення має впровадження норм антидискримінаційного права ЄС, яке є ключовим елементом захисту прав людини та забезпечення рівності. Цей науковий есе присвячений аналізу процесу адаптації антидискримінаційного права ЄС до українського законодавства, його основним аспектам та викликам.

Для успішної адаптації та ратифікації основних аспектів антидискримінаційного права ЄС в українське законодавство, що вимагається імплементувати частину фундаментальних документів серед яких:

1. Хартія основоположних прав ЄС (стаття 21), яка забороняє дискримінацію на підставі раси, статі, мови, релігії й інших ознак.
2. Директиви ЄС про рівність можливостей й недискримінацію в різних сферах життя.
3. Європейська соціальна хартія, що передбачає захист від дискримінації.

Зазначені документи формують фундамент антидискримінаційного законодавства ЄС, при цьому забезпечуючи єдність підходів й високий рівень захисту прав людини в усіх державах, що долучились до цього законодавства.

Адаптація антидискримінаційного права ЄС до українського законодавства включає кілька ключових етапів та напрямів. Основою для координації діяльності з адаптації законодавства до вітчизняної нормативної бази стала Загальнодержавна програма адаптації. Закон України "Про Концепцію Загальнодержавної Програми Адаптації Законодавства України до Законодавства Європейського Союзу" від 21.11.2001 р.

Також важливою частиною є імплементація директив ЄС, що реалізується за рахунок внесення змін до національного законодавства для встановлення відповідності до норм ЄС, що являється важливим кроком на шляху до інтеграції. Цей процес потребує прийняття нових законів та певних змін до існуючих актів, зокрема Кодекс законів про працю України та закони про захист прав людини. Також до них належать такі важливі сфери, як митне та трудове право, фінансові послуги, захист прав споживачів і довкілля, а також багато інших. Законодавча діяльність такого масштабу вимагає ретельного планування і не може здійснюватися хаотично чи поспіхом. Для цього необхідні глибокі знання джерел права ЄС, його походження, цілей і фундаментальних принципів, а також розуміння структури та тлумачення норм Європейського Союзу [1].

Процес адаптації супроводжується постійною консультацією й підтримкою. У процесі адаптації Україна активно співпрацює з представниками ЄС й у цій галузі й державами-членами, при цьому отримуючи методичну й фінансову допомогу, це сприятиме ефективному впровадженню антидискримінаційного права в сучасне українське законодавство.

Поряд з цим уряд та парламент України здійснюють контроль за відповідністю національного законодавства нормам ЄС. Це охоплює перевірку проєктів нормативно-правових актів й моніторинг їх імплементації.

Також слід зазначити, що процес адаптації антидискримінаційного права ЄС до вітчизняного законодавства стикається з низкою викликів. Зокрема це недостатня інституційна спроможність органів влади України, що може стати перешкодою для ефективного впровадження норм такого права ЄС. Крім цього в Україні існує певний розрив між законодавчими нормами й їх практичним застосуванням, також може знижувати ефективність адаптації антидискримінаційного права до вітчизняного законодавства.

Очевидним є те, що адаптація законодавства потребує значних фінансових ресурсів, що може бути суттєвим викликом для державного бюджету, що в умовах військового стану є також суттєвою перешкодою.

Адаптація антидискримінаційного права ЄС до українського законодавства є важливим кроком на шляху до європейської інтеграції України. Впровадження норм ЄС сприяє підвищенню рівня захисту прав людини та забезпеченню рівності в українському суспільстві. Однак цей процес стикається з низкою викликів, які потребують комплексного підходу та ефективної координації між усіма зацікавленими сторонами.

Джерела

1. Посібник з європейського антидискримінаційного права. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_case_law_handbook_uk.pdf (дата звернення 10.01.2025)
2. Право ЄС URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/law/rekomendatsiyi-shhodo-nablyzhennya-ukrayinskogo-zakonodavstva-do-prava-yes/ (дата звернення 20.01.2025)
3. Закон України "Про Концепцію Загальнодержавної Програми Адаптації Законодавства України до Законодавства Європейського Союзу". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-IV#Text(дата звернення 17.01.2025)

О. А. КРАВЦЕВ
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІНВЕСТИЦІЇ В ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В умовах воєнного стану питання енергетичної безпеки та ефективності набувають особливої актуальності. Збройний конфлікт в Україні супроводжується руйнуванням енергетичної інфраструктури, порушенням ланцюгів постачання енергоносіїв й відповідно зростанням цін на енергоресурси. В таких умовах інвестиції в енергоефективність стають не лише економічною необхідністю, але й стратегічним інструментом забезпечення стійкості України. Дослідження показують, що підвищення енергоефективності здатне зменшити залежність від викопних паливних ресурсів, покращити економічну стабільність та сприяти післявоєнному відновленню.

З початком активних бойових дій в Україні суттєво зросли загрози для стабільного функціонування енергетичного сектору. Окрім фізичного руйнування електростанцій, ТЕЦ та газопроводів, спостерігається скорочення видобутку енергоресурсів, частина територій, де вони знаходяться або в зоні бойових дій, або в окупації, а також зростання енергетичних витрат в зв'язку з необхідністю підтримки оборонного сектору.

За даними Міжнародного енергетичного агентства (IEA), під час військових конфліктів країни зазвичай стикаються з такими викликами [1]:

1. Дефіцит енергоресурсів в зв'язку зі зменшення видобутку й порушення їх імпорту.
2. Зростання цін на енергоносії, що в свою чергу впливає на економічну активність рівень життя населення.
3. Фізичне знищення інфраструктури різного типу, що ускладнює постачання електроенергії й тепла.

4. Висока вразливість традиційних енергосистем до атак на критичні об'єкти.

Враховуючи ці виклики, інвестування в енергоефективні рішення є не лише доцільним, але й необхідним заходом для збереження функціональності економіки та забезпечення стійкості суспільства.

Інвестиції в енергоефективність можуть бути спрямовані на різні сектори, зокрема промисловість, житловий фонд, критичну інфраструктуру й військовий сектор.

Військові дії в Україні значно ускладнюють роботу різних комунальних служб, що призводить до перебоїв у постачанні електроенергії й тепла. В таких умовах модернізація житлових та адміністративних будівель стає важливим кроком до підвищення їхньої автономності. Ці заходи можуть охоплювати теплоізоляцію будівель, що дозволить зменшити споживання теплової енергії на 30–50 %, запровадження енергоощадного освітлення (світлодіодні лампи, інтелектуальні системи освітлення), в свою чергу реалізовується за підтримки країн ЄС, за рахунок безоплатної видачі соціально-незахищеним верствам населення енергозберігаючих ламп, також наявна державна підтримка у встановлені автономні систем енергозабезпечення (сонячні панелі, акумуляторні батареї, когенераційні установки, тощо).

Інвестиції в відновлювану енергетику мають важливе значення в умовах воєнного стану, оскільки дозволяють зменшити залежність від централізованих енергомереж, які є вразливими до атак.

На думку експертів, енергоменеджмент, один із основних напрямів, який потребує інвестування, оскільки цей напрям дає змогу напрацювати стратегічні рішення в сфері економії енергії та переходу на альтернативні джерела енергоресурсів.

Попри воєнний стан в Україні, промисловий сектор залишається важливою складовою економіки. Впровадження енергоефективних технологій на підприємствах дозволить знизити виробничі витрати й підвищити конкурентоспроможність продукції.

Тому інвестиції в енергоефективність в умовах воєнного стану є важливим інструментом забезпечення стійкості України. Вони дозволяють зміцнити економіку, підвищити енергетичну незалежність та сприяти швидшому відновленню після завершення війни. Грамотне впровадження енергоощадних технологій не лише мінімізує ризики, пов'язані з руйнуванням енергетичної інфраструктури, а й закладає основу для сталого розвитку країни в майбутньому.

Джерела

1. IEA URL: https://www.iea.org/ (дата звернення 10.01.2025).
2. Право ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/law/rekomendatsiyi-shhodo-nablyzhennya-ukrayinskogo-zakonodavstva-do-prava-yes/ (дата звернення 20.01.2025).
3. Закон України "Про Концепцію Загальнодержавної Програми Адаптації Законодавства України до Законодавства Європейського Союзу". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-IV#Text (дата звернення 17.01.2025).

І. О. КРАВЦОВА
старший викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

С. В. БІЛАЛОВА
студентка 3-го курсу,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

SOSTAC® ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНДАРТИЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Маркетингове планування є ключовим елементом стратегічного управління, який забезпечує бізнесу чітке бачення розвитку, ефективне використання ресурсів і здатність адаптуватися до змін на ринку. У сучасному бізнес-середовищі такий підхід до маркетингового планування є необхідним для досягнення сталого успіху. Особливо це важливо для малого та середнього бізнесу, який часто працює в умовах обмежених фінансових і людських ресурсів, що вимагає точного визначення пріоритетів і оптимізації діяльності.

Маркетингове планування — це поетапний процес досягнення маркетингових цілей, за допомогою якого підприємство відстежує і контролює фактори зовнішньої та внутрішньої сторін діяльності, що впливають на отримання прибутку, завдяки систематичному використанню маркетингових ресурсів [1].

Маркетингове планування, незважаючи на свою структурованість, залишається глибоко творчим процесом, що вимагає креативності, гнучкості та здатності адаптуватися до унікальних обставин кожного бізнесу. Саме тут методологія SOSTAC® стає важливим інструментом, що поєднує свободу творчості з чіткою структурою та логікою.

Методологія SOSTAC® привернула увагу багатьох дослідників. Ні Путу Шрі Ратіх Діа Патні, Анак Агунг Нгурах Гарі Сусіла, INP Trisna довели, що можна досягти збільшення доходу малого бізнесу до 55,6 %, якщо слідувати методології SOSTAC® [2]. A. Anggraeni, N., Sulistyowati, T., & Husda, NE дослідили використання моделі SOSTAC для аналізу центру музичної інформації Art Music Today (AMT) [3]. Окремі аспекти адаптації SOSTAC® до українського ринку також висвітлювалися у роботах В. Гаврилишина, І. Олексин [4].

Маркетингове планування часто виглядає як поєднання аналізу даних, генерації ідей та вибору оптимальних шляхів їх реалізації. Методологія SOSTAC® забезпечує структуру, яка дозволяє інтегрувати ці процеси. наприклад [4]:

- **Situation Analysis** (Аналіз ситуації) — використання даних і моделей (SWOT, PESTLE).

- **Objectives** (Цілі) — встановлення SMART-цілей як стандарту вимірюваності.
- **Strategy** (Стратегія) — творчий підхід до сегментації аудиторії.
- **Tactics** (Тактика) — стандартизація інструментів, таких як CRM-системи.
- **Action** (Дії) — поетапний запуск людей із чітким розподілом завдань.
- **Control** (Контроль) — моніторинг KPI як спосіб стандартизованої оцінки.

Стандартизація — діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері. [5] У маркетинговому контексті стандартизація дозволяє:

- уникати дублювання зусиль у різних маркетингових кампаніях;
- забезпечити чітке планування ресурсів;
- покращувати контроль виконання завдань.

Однак маркетинг має також творчу складову, оскільки він потребує гнучкості, інноваційності та адаптації до мінливого ринкового середовища.

Методологія SOSTAC® дозволяє досягти балансу між стандартизацією та творчістю. Взаємодія творчих та системних компонентів приведена в таблиці.

Взаємодія творчих та системних компонентів

Вид діяльності	Етап у SOSTAC®	Результат
Стандартизація	Етапи "Цілі", "Контроль"	Прозорість процесів
Творчість	Етапи "Стратегія", "Тактика"	Залучення клієнтів
Аналітика	Етапи "Аналіз ситуації", "Контроль"	Підвищення ефективності

Джерело: розроблено авторами.

Як видно з таблиці SOSTAC® можна вважати інструментом стандартизації для систематизації та структурування творчої діяльності в маркетинговому плануванні, задаючи рамки, які дозволяють впорядкувати процес і забезпечити його результат. Від ситуаційного аналізу до контролю виконання, ця методологія допомагає організувати креативні ідеї, трансформуючи їх у конкретні стратегії та дії.

Тож, методологія SOSTAC® є універсальним інструментом для інтеграції творчого та стандартизованого підходів до маркетингового планування. Вона забезпечує гнучкість і структурованість одночасно, що робить її ефективною як для великих організацій, так і для малого бізнесу. Подальші дослідження можуть зосередитися на галузевих особливостях використання моделі.

Джерела

1. *Біловодська О. А.* Маркетинговий менеджмент : навч. посіб. К: Знання, 2010. 332 с.
2. *Patni N. P., Susila A. A., Trisna I .N.* (2024). Analysis of Digital Marketing Strategy Based on SOSTAC Method. *Journal of Information Systems and Informatics*. https://doi.org/10.51519/journalisi.v6i3.795

3. *Anggraeni N., Sulistyowati T., Husda NE* (2024). Аналіз системи SOSTAC для вдосконалення цифрового маркетингу в Yogyakarta's Art Music Today. *Journal of Community Service and Empowerment*. 5 (1). 62–72. https://doi.org/10.22219/jcse.v5i1.30521
4. *Гаврилишин В., Олексин І.* Стратегії просування товарів у діджитал-середовищі в умовах воєнного стану. Матеріали ІІІ міжнародної наук.-практ. конф. "Підприємництво та логістика в умовах сучасних викликів", Тернопіль, 25–27 травня 2023 р. С. 150–153. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48568/1/tezu.pdf
5. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text

І. О. КРАВЦОВА
старший викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

М. І. ШЛЯХОВА
здобувачка
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ СПОЖИВАЧІВ У "ЗЕЛЕНОМУ" МАРКЕТИНГУ

В останній час кліматичні зміни, екологічні кризи та відповідні політичні рішення все частіше опиняються в центрі суспільної уваги. Це суттєво впливає на споживчу поведінку — люди все більше зважають на екологічний аспект при виборі товарів та послуг.

Сучасні споживачі активно цікавляться тим, як бізнес впливає на довкілля. Результати різних досліджень McKinsey [1] та PwC [2] свідчать про те, що кількість споживачів, які готові платити більше за екологічно вироблені товари "в певній або значній мірі" збільшилася з 60 % (жовтень, 2020) [1] до 80 % (червень, 2023) [2], причому, понад 40 % споживачів готові платити на 10 % більше "за екологічність".

Основним рушієм даного тренду стали міленіали (72 %) та покоління Z (77 %) зацікавлені в тому, щоб платити більше за сталість [3]. Вони надають перевагу компаніям, які демонструють реальні кроки у напрямку сталого розвитку та екологічної відповідальності.

У свою чергу, такі потреби спричинили появу окремого напрямку в маркетингу, який отримав назву — "зелений маркетинг" [4–6]. Зелений маркетинг — це методика просування, яка підкреслює позитивний вплив діяльності компанії на довкілля. Вона може фокусуватися на таких рішеннях:

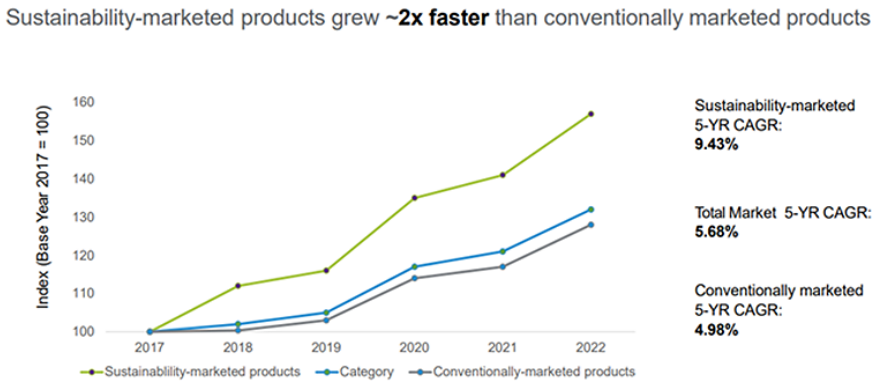
- впровадження у виробництво технологій, що використовують екологічно безпечні матеріали та компоненти.
- зменшення витрат ресурсів на пакування та оформлення;
- зменшення викидів, досягнення енергетичного й вуглецевого нейтралітету;
- вибір відповідального підходу до реклами й комунікацій;
- виготовлення ремонтопридатних продуктів;
- збільшення частки перероблюваних матеріалів;
- компенсація шкоди, завданої в процесі виробництва;
- поширення інформації про екологічні проблеми;
- збирання коштів для спеціалізованих фондів тощо.

Даний тренд підтверджується дослідженнями NYU Stern [7], згідно яких продажі продуктів із "зеленим" іміджем зростають удвічі швидше (рисунок).

Це змушує бізнес адаптуватися та впроваджувати більш екологічні практики у свою діяльність. Останнім часом все більше компаній використовують "зелений" маркетинг як стратегію створення конкурентних переваг і екологічна сертифікація стає способом підтвердження екологічності продукції. 77 % компаній, які впровадили екологічні ініціативи, заявляють про підвищення лояльності клієнтів, а 63 % бачать збільшення продажів.

Важливо відзначити, екологічні заяви в маркетингу мають бути підкріплені реальними діями та сертифікацією. Недостатньо просто називати продукт "зеленим" — така практика відома як "грінвошінг" (greenwashing) і фактично є маніпулятивною спробою створити екологічний імідж без реальних підстав. Грінвошінг може серйозно нашкодити репутації бізнесу, оскільки сучасні споживачі добре інформовані та швидко викривають невідповідність між заявами компанії та реальністю. Довіру, втрачену через такі маніпуляції, надзвичайно складно відновити.

Справжній екологічний продукт завжди має відповідні сертифікати, які підтверджують дотримання екологічних стандартів. Наявність такої сертифікації не лише гарантує якість продукту, але й допомагає компанії виділитися на ринку та завоювати довіру екологічно свідомих споживачів.

Сукупний середньорічний темп зростання продажів
Джерело: [3].

Попри переваги, існують виклики, пов'язані з довірою до екологічних сертифікатів. Проблеми шахрайства на "зелених" ринках і складність процесів сертифікації можуть знижувати рівень довіри споживачів. Для вирішення цих питань необхідно:

1. Забезпечувати прозорість процесів сертифікації.

2. Впроваджувати механізми перевірки достовірності сертифікатів.

3.Створювати освітні програми для споживачів з метою підвищення їхньої обізнаності.

Політика добровільної екологічної сертифікації також може сприяти пом'якшенню шахрайства, підвищуючи обсяги виробництва екологічно сертифікованої продукції [8].

За результатами опитування Євробарометра у вересні–жовтні 2017 р. [9], близько третини споживачів у ЄС (32 %) відзначають що екологічне маркування відіграє важливу роль при прийнятті рішення про покупку. В опитуванні проведеному Євробарометром з лютого по березень 2021 р. [10], близько п'ятої частини європейських респондентів (22 %) заявили, що обирають продукти лише ті що позначені екологічним знаком.

Ці дані свідчать про важливість екологічної сертифікації як фактора, що визначає споживчий вибір, і підкреслюють необхідність її впровадження в стратегії сталого розвитку компаній.

Екологічна сертифікація як елемент "зеленого" маркетингу — це не просто рекламний інструмент, а комплексний підхід, що базується на реальних екологічних практиках та прозорій комунікації зі споживачами. Вони сприяють зміцненню конкурентних позицій компаній, підвищенню довіри споживачів і досягненню екологічних цілей. Однак для максимізації їх впливу необхідно вирішувати проблеми довіри та забезпечувати прозорість процесів сертифікації. У міру зростання попиту на продукти сталого розвитку ці інструменти залишатимуться важливими для розвитку екологічної культури ринку.

Джерела

1. *David Feber, Anna Granskog, Oskar Lingqvist and Daniel Nordigården*. Sustainability in packaging: Inside the minds of US consumers. October 21, 2020. URL: https://www.mckinsey.com/industries/packaging-and-paper/our-insights/sustainability-in-packaging-inside-the-minds-of-us-consumers
2. Decision points: Sharpening the pre-purchase consumer experience. June 2023. *Global Consumer Insights Pulse Survey*. June 26, 2023. https://www.pwc.com/gx/en/industries/consumer-markets/consumer-insights-survey.html
3. 2023 Business of Sustainability Index. A PDI report analyzing consumer sentiment toward sustainable businesses and their offerings. *PDI Technologies*. URL: https://pditechnologies.com/wp-content/uploads/2023/04/2023_PDI_Business_of_Sustainability_Index.pdf
4. *Данжеліко Р., Вокалеллі Д.* (2017). "Зелений маркетинг": аналіз визначень, кроків стратегії та інструментів шляхом систематичного огляду літератури. *Journal of Cleaner Production*, 165, 1263–1279. https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2017.07.184.

5. *Флауерз М., Матісофф Д., Нунан Д.* (2019). Чого це варте: оцінка виявлених уподобань щодо екологічної сертифікації. *Journal of Environmental Planning and Management*. 62, 843–861. https://doi.org/10.1080/09640568.2018.1447444.
6. *Муралі К., Лім М., Петруцці Н.* (2016). Вплив екологічного маркування та екологічних норм на розробку зелених продуктів. *Економетричне моделювання: Мікроеконометричні моделі навколишнього середовища*. eJournal. https://doi.org/10.2139/ssrn.2821252
7. *Randi Kronthal-Sacco, Tensie Whelan*. Sustainable Market Share Index™. NYU Stern. April, 2023. URL: https://www.stern.nyu.edu/sites/default/files/2023-04/FINAL%202022%20CSB%20Report%20for%20website.pdf
8. *Yaqub M*. 38 Eco-Friendly Consumers Statistics & Trends: A Must Know in 2024. *BusinessDasher*: вебсайт. Updated on September 19, 2024. URL: https://www.businessdasher.com/environmentally-conscious-consumers-statistics/
9. Attitudes of European citizens towards the environment. *Eurobarometer*. November, 2017. URL: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2156
10. Standard Eurobarometer 94. Winter 2020–2021. URL: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2355

Є. Р. КРИВЕНКО

здобувачка другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ

Одним із ключових чинників успіху цих реформ є належна координація між державними органами, місцевими громадами та освітніми установами. Запровадження механізмів ефективної взаємодії між цими суб'єктами дозволить уникнути дублювання функцій, зменшити бюрократичне навантаження на школи та забезпечити раціональне використання фінансових ресурсів. Водночас особливого значення набуває підготовка управлінських кадрів, здатних адаптувати освітню систему до сучасних викликів та використовувати потенціал цифрових технологій для покращення навчального процесу та адміністративного управління.

Важливим аспектом є також підвищення ролі громадськості та батьківської спільноти у процесі ухвалення рішень щодо функціонування закладів освіти. Залучення громадян до контролю за освітнім процесом сприятиме підвищенню прозорості та відповідальності управлінських рішень. Вказане, у свою чергу, допоможе формувати довіру до системи освіти, зробити її більш орієнтованою на потреби суспільства та учнів. Тільки комплексний підхід до реформування управління освітою дозволить створити систему, яка ефектив-

но відповідатиме сучасним викликам та забезпечуватиме рівний доступ до якісної освіти для всіх громадян [1].

У підсумку, необхідно наголосити на тому, що вдосконалення механізмів управління загальною середньою освітою є важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу, орієнтованого на модернізацію освітнього процесу та управлінських структур. Впровадження децентралізації, підвищення автономії навчальних закладів, ефективний розподіл фінансування, цифровізація адміністративних процедур та активне залучення громадськості до ухвалення рішень — усе це сприяє створенню прозорої, ефективної та інноваційної системи управління освітою. Слід зазначити, що успішне реформування потребує не лише нормативно-правових змін, а й реальної практичної імплементації стратегічних рішень на всіх рівнях управління [2].

Ключовими факторами є якісна підготовка управлінських кадрів, створення механізмів фінансової стійкості шкіл та адаптація до сучасних викликів, включаючи технологічні інновації та потреби ринку праці. Також важливим є впровадження механізмів зворотного зв'язку між освітніми установами, громадами та державними органами, що дозволить оперативно реагувати на потреби суспільства та покращувати якість освітніх послуг. Варто підкреслити, що реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню більш гнучкої, інноваційної та ефективної системи управління загальною середньою освітою. Вона відповідатиме міжнародним стандартам, враховуватиме національні особливості та забезпечуватиме рівний доступ до якісної освіти для всіх громадян України.

Джерела

1. *Лопушинський І. П., Ковнір О. І.* Європейський та світовий досвід реформування освіти в процесі децентралізації влади. *Педагогічний альманах.* 2017. Вип. 33. С. 230–237.
2. *Рогова Т. В.* Проблема управління якістю освіти в науковій літературі та освітній практиці. *Педагогіка та психологія.* 2015. Вип. 51. С. 211–218.

Науковий керівник:
А. А. Телендій, кан. наук з держ. управління

М. М. КРИВОБЕРЕЦЬ
канд. екон. наук, доц.,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

О. В. СИЧОВ
аспірант,
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ЄС ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У країнах Європейського Союзу функціонує розвинена система фінансової підтримки інноваційних підприємств, яка охоплює грантові програми, спеціалізовані венчурні фонди, кредитні гарантії, податкові стимули та інші механізми, що сприяють зростанню високотехнологічного бізнесу. Зокрема, такі ініціативи, як Horizon Europe, European Innovation Council (EIC), InvestEU та Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFSI), забезпечують фінансування стартапів та малого і середнього бізнесу, орієнтованого на інноваційні розробки.

В Україні, хоча й існують державні програми підтримки інноваційного підприємництва, фінансові можливості для його розвитку залишаються обмеженими. Серед основних проблем — недостатній розвиток венчурного капіталу, низька залученість приватних інвесторів, складний доступ до міжнародних фінансових ресурсів, бюрократичні перепони та нестабільність правового середовища. У цьому контексті особливо актуальним є вивчення європейських фінансових інструментів підтримки інноваційного бізнесу, аналіз їхньої ефективності та розробка механізмів адаптації до українських умов. Важливо визначити, які з цих інструментів можуть бути інтегровані в економічну, фінансову та інституційну систему України, а також сформувати практичні рекомендації щодо вдосконалення національної політики фінансування інновацій.

Дане дослідження має на меті теоретичне та практичне обґрунтування можливостей застосування європейських фінансових механізмів в Україні, що сприятиме створенню ефективної екосистеми підтримки інноваційного підприємництва, покращенню умов для розвитку стартапів і зміцненню конкурентоспроможності української економіки.

Вибір українським народом європейського вектору свого подальшого розвитку зумовлює гостру необхідність змістовного реформування та видозміну вітчизняного публічного управління відповідно до європейських стандартів

та норм, зокрема, введення інноваційних підходів до управління персоналом органів публічної влади. У кращих зарубіжних практиках управління людськими ресурсами наголос робиться на розвиток персоналу, всебічне сприяння самореалізації працівника, мотивацію до сумлінної та ефективної роботи, а також на визначення оптимальної організаційної структури та встановлення єдиної для всіх працівників корпоративної культури організації [1]. Логічно, що конструктивна орієнтація української держави на європейські країни, що мають відповідний успішний досвід, є архіважливою умовою для теоретико-практичного вдосконалення існуючої системи публічного управління в Україні. У зв'язку із цим, актуальність даної статті вбачається в огляді і показі варіативності впровадження дієвих практик європейського публічного управління в контексті застосування інноваційних механізмів формування лідерства, що можуть бути адаптовані в українські реалії.

На сучасному етапі розвитку української держави, у контексті процесу євроінтеграції актуальним є виявлення, адаптація і подальша імплементація результативного європейського досвіду запровадження інноваційних механізмів формування лідерства в сфері публічного управління як складової вдосконалення вітчизняної системи публічного управління. У зв'язку із цим, на даному етапі дослідження, проаналізуємо відповідний європейський досвід. Розвиток лідерства в європейських країнах розглядається в контексті визнання і підтримки публічної служби як конкурентоспроможного, привабливого місця праці, здатного привернути та утримати найкращі кадри, кваліфікованих працівників (workplace of choice). Така концепція зумовлює і основні підходи до управління людськими ресурсами публічної служби, які мають сприяти забезпеченню її успіху та впевненого майбутнього. Серед спільних тенденцій у багатьох країнах є те, що більше уваги та часу нині присвячується питанню розвитку лідерів, забезпеченню відкритості, відзначенню та заохоченню результативної діяльності. Розвиток лідерства розглядається крізь призму кращого забезпечення відповідності суспільним інтересам, здатності краще їх представляти та діяти у публічних (національних) інтересах. Деякі країни утворили спеціальні інституції для розвитку лідерства, наприклад, у Швеції — Національна Рада з питань якості та розвитку (National Council for Quality and Development); інші посилили наголос на питаннях лідерства в існуючих програмах та запровадили нові тренінги для вищого управлінського корпусу. Органи влади також користуються і програмами мережевих міжнародних шкіл, наприклад, Європейського інституту державного управління (EIPA) та приватних організацій [2]. У розвинених країнах світу діє Центр креативного лідерства (Center for Creative Leadership) — провідна установа, що здійснює вивчення потреб та проводить навчання для різних зацікавлених сторін, вона працює понад 40 років у 120 країнах світу, зокрема у Північній та Південній Америках, Західній та Східній Європі та Азії [1]. Навчання за програмами в Центрі креативного лідерства дає лідерам розуміння того, як їхня особистість, їхній стиль, впливає на поведінку та результативність інших, розуміння особливостей власної реакції на зміни та більш ефективне ведення проектів та змін; краще розуміння того, як ефективніше надавати і

отримувати зворотній зв'язок, розвивати та підтримувати стосунки та продуктивну співпрацю; як побачити та розвивати у повній мірі потенціал інших та краще управляти собою [6]. Програми розвитку лідерства спираються на інтерактивні методики навчання. Оскільки розвиток компетенцій лідерства неможливий шляхом виключно інформування, формування компетенцій передбачає відповідне ставлення та поведінку, тому, програми навчання та розвитку лідерства носять практичноорієнтований характер. Крім власне тренінгів, заохочуються також інші форми та способи підтримки розвитку працівників органів публічної влади, зокрема, шляхом розвитку мереж, обміну досвідом, проведення різних короткострокових заходів за участі запрошених гостей, обговорення актуальних питань, надання індивідуальних консультацій, реалізації програм менторства та наставництва, направлення працівника для спостереження за роботою на інших посадах (job shadowing) тощо [2].

У 2000 р. Європейським інститутом адміністративного управління (European Institute of Public Administration, EIPA), який діє під егідою Європейської комісії, на базі європейської моделі досконалості EFQM розроблена модель оцінки менеджменту в організаціях, що фінансуються з державного або муніципального бюджету (Common Assessment Framework — CAF). Модель CAF використовується для порівняльного аналізу систем управління європейських держав, а також, для виявлення і поширення кращого досвіду (бенчмаркінгу). Бенчмаркінг (англ. *Benchmarking*) — це постійний систематичний пошук і впровадження найкращих практик, що приведуть організацію до більш досконалої форми. Дієвий інструмент для визначення становища організації порівняно з іншими, подібними за розмірами та/або сферою діяльності організаціями. Головна мета проведення бенчмаркінгу полягає у вивченні еталонних підходів до здійснення діяльності та адаптації цих підходів до своїх процесів [5]. На спеціально розробленому вебсайті ресурсного центру CAF [3] розміщено передові практики у сфері управління організаціями-учасницями, ознайомлення з якими закладе підвалини подальших наукових розробок з даної проблематики. На сьогодні в європейських країнах CAF є невід'ємною складовою програм розвитку публічного управління. Наступним етапом дослідження є розгляд досвіду запровадження інноваційних механізмів формування лідерства в сфері публічного управління на прикладі конкретних європейських країн, таких як Швейцарія і Нідерланди.

Ключова перевага інноваційних фінансових інструментів полягає у зниженні інвестиційних ризиків та залученні приватного капіталу. Вони дають змогу спрямовувати фінансування на проєкти, які за стандартних умов могли б вважатися надто ризикованими для приватних інвесторів. Це, своєю чергою, сприяє впровадженню інновацій та забезпечує сталий економічний розвиток [7].

Сучасна інноваційна політика Європейського Союзу ґрунтується на комплексному підході до стимулювання технологічного прогресу та економічного зростання. Для її ефективного впровадження та управління застосовується прозора модель класифікації фінансових інструментів, яка дозволяє

систематизувати та оптимізувати механізми підтримки інновацій у різних секторах економіки.

Джерела

1. *Лаврик О. Л., Коваленко Т. А.* Інструменти фінансового ринку в умовах глобалізації. *Економічний аналіз.* 2017. Т. 27. № 4. С. 134–138.
2. *Матвєєва А. В.* Європейські фінансові інструменти підтримки МСП. Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах : зб. наук. пр. за матеріалами ІІ Круглого столу, м. Харків, 17 трав. 2019 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 42–48.
3. *Микитюк П. П, Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М.* Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Тернопіль : ПП "Принтер Інформ", 2015. 224 с.
4. *Федірко О.* Інструментарій фінансування інноваційного розвитку в ЄС. *Ринок Цінних Паперів України.* 2016. № 5–6. С. 29–36.
5. *Шумпетер Й. А.* Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. 2-ге вид., доп. Київ : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2014. 246 с.
6. Перелік програм та фінансових інструментів ЄС, відкритих для України. URL: https://www.mk.gov.ua/store/files/announce_1499425690.pdf (дата звернення: 02.02.2025).
7. *Савастєєва О. М., Журавльова Т. О., Скляров Д. Ю.* Державна фінансова підтримка інноваційної діяльності в національних умовах неіндустріального розвитку. *Економіка та суспільство.* 2022. Вип. 35. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-31 (дата звернення: 02.02.2025).

О. Ф. КРИШАН

канд. екон. наук,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується високою динамікою, глобалізацією та жорсткою конкуренцією, інформація стає одним з найважливіших ресурсів для будь-якого підприємства. Ефективне управління інформацією є ключовим фактором успіху, а інформаційні системи (ІС) виступають незамінним інструментом для досягнення цієї мети. Вони дозволяють не тільки автоматизувати рутинні операції, але й оптимізувати бізнес-процеси, покращити комунікацію та прийняття рішень, що в кінце-

вому рахунку призводить до підвищення ефективності діяльності підприємства.

ІС відіграють важливу роль у підвищенні ефективності бізнес-процесів на різних рівнях. По-перше, вони дозволяють автоматизувати рутинні операції, такі як облік, документообіг, управління запасами, обробка замовлень тощо. Це звільняє співробітників від виконання монотонної роботи, зменшує ймовірність помилок та дозволяє їм зосередитися на більш важливих завданнях, що вимагають творчого підходу та аналітичних здібностей. По-друге, ІС сприяють оптимізації виробничих процесів. Вони допомагають планувати виробництво, контролювати якість продукції, управляти логістикою та ланцюгами поставок, що призводить до зниження витрат, скорочення часу виробничого циклу та підвищення продуктивності праці. По-третє, ІС покращують обслуговування клієнтів. Завдяки ІС компанії можуть персоналізувати взаємодію з клієнтами, надавати швидкий та якісний сервіс, збирати та аналізувати відгуки, що сприяє підвищенню лояльності клієнтів, формуванню позитивного іміджу компанії та збільшенню продажів.

Однією з ключових переваг ІС є їх здатність надавати керівникам актуальну та достовірну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. ІС збирають та аналізують великі обсяги даних про діяльність підприємства, ринкові тенденції, конкурентів та інші фактори, що впливають на його діяльність. Це дозволяє керівникам отримати цілісну картину ситуації та приймати рішення на основі фактів, а не інтуїції. Крім того, ІС дозволяють моделювати різні сценарії розвитку подій та прогнозувати результати рішень, що допомагає мінімізувати ризики та підвищити ефективність управління. ІС також надають інструменти для підтримки стратегічного планування, аналізу ринку, конкурентів та внутрішнього середовища підприємства, що сприяє розробці ефективних стратегій розвитку та досягненню довгострокових цілей.

Використання ІС надає підприємствам ряд переваг, що сприяють підвищенню їх ефективності та конкурентоспроможності. По-перше, ІС дозволяють знизити витрати за рахунок автоматизації процесів, оптимізації використання ресурсів та скорочення часу виконання операцій. По-друге, ІС сприяють підвищенню продуктивності праці, збільшенню обсягів виробництва та продажів, покращенню якості продукції та послуг. По-третє, ІС покращують комунікацію всередині підприємства та з зовнішніми партнерами, забезпечуючи швидкий та ефективний обмін інформацією. Це сприяє усуненню інформаційних бар'єрів, покращенню координації дій та підвищенню ефективності спільної роботи. По-четверте, ІС підвищують конкурентоспроможність підприємства, дозволяючи йому швидше реагувати на зміни ринку, адаптуватися до нових умов та задовольняти потреби клієнтів.

Існує велика різноманітність ІС, що використовуються на підприємствах різних галузей. Серед найпоширеніших можна виділити наступні: CRM-системи для управління взаємовідносинами з клієнтами, ERP-системи для управління ресурсами підприємства, SCM-системи для управління ланцюгами поставок, BI-системи для бізнес-аналітики та прийняття рішень, сис-

теми електронного документообігу, системи управління проектами тощо. Кожна з цих систем має свою специфіку та призначена для вирішення певних завдань, але всі вони спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства.

Впровадження та ефективне використання інформаційних систем є невід'ємною частиною успішної діяльності сучасного підприємства. ІС дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність управління, покращити комунікацію та прийняття рішень, що в кінцевому рахунку призводить до підвищення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей.

При виборі та впровадженні ІС необхідно враховувати специфіку діяльності підприємства, його розмір, потреби та фінансові можливості. Важливо забезпечити належне навчання співробітників роботі з ІС та їх мотивацію до використання нових технологій. Також необхідно постійно оновлювати та модернізувати ІС відповідно до змін у бізнес-середовищі та потреб підприємства.

О. Ф. КРИШАН
канд. екон. наук

М. М. ЧИНЧИК
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ АУТПЛЕЙСМЕНТУ В ПРОЦЕСІ ОПТИМІЗАЦІЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Оптимізація чисельності персоналу — це складний і делікатний процес, який вимагає не лише економічних розрахунків, а й врахування соціальних аспектів. Одним з інструментів, який може значно полегшити цей процес та мінімізувати його негативні наслідки, є технологія аутплейсменту.

Аутплейсмент — це комплекс заходів, спрямованих на допомогу співробітникам, які звільняються з компанії, знайти нову роботу. Цей процес передбачає надання психологічної підтримки, професійної консультації та практичної допомоги у пошуку нового місця роботи.

Актуальність застосування технології аутплейсменту зумовлена необхідністю [2]:

- збереження репутації компанії: дбайливе ставлення до звільнених співробітників сприяє формуванню позитивного іміджу компанії на ринку праці;

- зменшення соціальної напруги: професійно організований аутплейсмент допомагає уникнути конфліктів і зберегти лояльність інших співробітників;
- підвищення ефективності процесу скорочення: аутплейсмент дозволяє зменшити тривалість пошуку нової роботи звільненими співробітниками, що сприяє більш швидшому подоланню соціальних наслідків звільнень у організації;
- підвищення мотивації працівників, які залишилися: демонстрація турботи про звільнених співробітників підвищує лояльність тих, хто залишився в компанії.

Серед основних етапів аутплейсменту виділяються наступні:

1) індивідуальна консультація, з'ясування потреб і очікувань звільненого співробітника, оцінка його професійних навичок і досвіду;

2) тренінги з пошуку роботи, надання практичних навичок складання резюме, проходження співбесід, пошуку вакансій;

3) психологічна підтримка, допомога у подоланні стресу, пов'язаного зі звільненням, підвищення самооцінки;

4) організація зустрічей з потенційними роботодавцями, участь у професійних заходах.

Перевагами використання технології аутплейсменту є: індивідуалізація процесу (використання онлайн-платформ дозволяє адаптувати програму аутплейсменту під потреби кожного співробітника); доступність інформації (звільнені співробітники отримують доступ до великої бази вакансій, матеріалів з пошуку роботи, онлайн-курсів); ефективність (автоматизація рутинних процесів дозволяє економити час і ресурси); анонімність (онлайн-платформи забезпечують конфіденційність персональних даних) [1].

При виборі компанії, яка надаватиме послуги аутплейсменту, необхідно звернути увагу на такі фактори, як: досвід роботи (компанія має мати досвід роботи на ринку аутплейсменту); спеціалізація (компанія повинна спеціалізуватися на аутплейсменті саме в тій галузі, де працює ваша компанія); комплексність послуг (компанія повинна надавати широкий спектр послуг, включаючи психологічну підтримку, тренінги, кар'єрне консультування); репутація (компанія повинна мати позитивну репутацію на ринку).

Для оцінки ефективності програми аутплейсменту необхідно відстежувати такі показники як швидкість працевлаштування звільнених співробітників; рівень задоволеності звільнених співробітників якістю наданих послуг; зміна іміджу компанії на ринку праці; зменшення соціальної напруги в колективі.

Таким чином, аутплейсмент — це не просто необхідність, а інвестиція в майбутнє компанії. Добре організований процес аутплейсменту дозволяє зберегти позитивний імідж компанії, мінімізувати соціальну напругу та забезпечити плавний перехід співробітників до нових викликів.

Сучасні технології надають нові можливості для розвитку аутплейсменту. Використання штучного інтелекту, великих даних та аналітики дозволяє персоналізувати підхід до кожного співробітника, прогнозувати його потреби та надавати більш ефективну підтримку.

Джерела

1. *Бойко О. В.* Застосування аутплейсменту: українські реалії та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми економіки та управління* : зб. наук. пр. молодих вчених. 2015. Вип. 9. URL: http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/41511.
2. *Дашко І. М.* Розвиток інноваційних технологій управління персоналом на підприємствах у сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*. 2016. Вип. 9. С. 37 41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_9_10

Г. О. КУЗЬМЕНКО

PhD, доцент кафедри публічного адміністрування

PR-ТЕХНОЛОГІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У сучасному світі процеси глобалізації провокують радикальні зміни у всіх сферах суспільного життя, включаючи економіку, політику та соціальні відносини. Ці трансформації накладають значний тиск на публічне управління, яке має адаптуватися до нових умов міжнародної взаємодії. Основні виклики, з якими стикаються урядові структури, включають забезпечення національної безпеки в умовах відкритих кордонів, адаптацію до змін клімату, що вимагають негайних та ефективних заходів, управління міграційними потоками, які можуть спричиняти соціальні та економічні напруження, а також відповідь на глобальні економічні кризи та кіберзагрози, що ставлять під загрозу інформаційну безпеку. Ці виклики вимагають від урядів більш гнучкого та інноваційного підходу до управління, де ключовим аспектом є залучення громадськості та забезпечення їх обізнаності з актуальними питаннями [3, с. 629]. В цьому контексті PR-технології набувають особливої значущості, оскільки вони відіграють ключову роль у формуванні публічної думки, управлінні кризами та зміцненні довіри між державою та її громадянами.

Доцільно підкреслити, що PR-технології, або технології публічних відносин, представляють собою комплекс методів та інструментів, які активно використовуються для формування позитивного іміджу організацій, установ та окремих осіб у громадському просторі. Ці технології охоплюють широкий спектр діяльності, від стратегічного планування до кризових комунікацій, і включають використання різноманітних медіа-каналів та платформ для досягнення поставлених цілей.

Основна мета PR полягає у створенні та підтримці довіри, а також формуванні позитивних асоціацій з брендом, продуктом або особистістю через ефективну комунікацію. Це включає використання традиційних медіа, таких

як прес-релізи та інтерв'ю, а також сучасних діджитал-платформ — соціальних мереж, блогів та відео-контенту. Окрім того, PR-фахівці організовують публічні заходи, які можуть включати прес-конференції, відкриті зустрічі, благодійні акції, чи культурні події, що допомагає залучити ширшу аудиторію і покращити сприйняття організації [1].

Крім того, сучасні PR-технології включають моніторинг та аналіз громадської думки, що дозволяє адаптувати стратегії комунікації відповідно до змін у суспільних настроях і трендах. Це також включає використання розширеного аналітичного інструментарію для визначення ефективності кампаній та оптимізації подальших комунікаційних заходів. PR-спеціалісти активно працюють над тим, щоб їхні повідомлення були чіткими, переконливими та своєчасними, що є критично важливим для підтримки позитивного іміджу у висококонкурентному і швидкоплинному медійному ландшафті [1].

Цікавим є те, що у публічному управлінні PR-технології відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості та відкритості дій уряду перед громадянами. Ці технології стають ефективним інструментом для комунікації з громадськістю, дозволяючи урядовим органам інформувати громадян про політичні рішення, нові законодавчі ініціативи та програми реформ. Проте вони не лише поширюють інформацію, але й створюють можливості для активного участі громадян у формуванні політики та вирішенні соціальних питань.

Завдяки використанню цифрових платформ, таких як соціальні мережі, електронні урядові системи та мобільні додатки, встановлюється двосторонній зв'язок між урядом і громадськістю. Громадяни мають можливість не лише отримувати інформацію, але й висловлювати свої думки, виражати запитання та виражати свої занепокоєння. Це сприяє створенню більш демократичного та відкритого суспільства, де громадяни відчувають свою активну роль у прийнятті рішень та формуванні громадської політики. Такий взаємозв'язок сприяє підвищенню рівня довіри між урядом і громадянами та сприяє стабільності та розвитку суспільства [4, с. 5].

У контексті глобальних викликів, таких як пандемії, кліматичні зміни чи міжнародні конфлікти, PR-технології виявляються критично важливими для управління кризовими ситуаціями. Вони дозволяють урядам швидко реагувати на кризові події, сприяючи розробці та втіленню масштабних інформаційних кампаній, спрямованих на інформування громадськості про необхідні заходи безпеки та мобілізуючих до активної участі у вирішенні проблем. Ці кампанії включають у себе мобілізацію ресурсів, організацію гуманітарної допомоги, а також підтримку наукових досліджень, що спрямовані на знаходження раціональних рішень у кризових ситуаціях.

Завдяки використанню PR-технологій можливо досягти ефективної координації між різними урядовими агенціями та міжнародними організаціями, що дозволяє оптимізувати зусилля та ресурси для ефективної відповіді на глобальні загрози. Це сприяє не лише управлінню непередбачуваними ситуаціями, але й підвищує ефективність реагування на екстрені події, зменшуючи їхні негативні наслідки для суспільства та забезпечуючи більш стійкість та резильєнтність урядових структур [2, с. 176].

Додатково, PR-технології в публічному управлінні виявляються незамінними для забезпечення підтримки реформ, які можуть стикатися з опором у суспільстві. Ефективне використання публічних відносин сприяє створенню позитивного сприйняття реформ, пояснюючи їхню необхідність та переваги. Це дозволяє зменшити можливий опір та сприяє більш гладкому впровадженню нововведень. Таким чином, PR виступає як міст, що з'єднує ініціативи уряду з потребами та очікуваннями громадян, особливо важливим це стає в умовах швидких соціальних та технологічних змін.

Необхідно наголосити на тому, що застосування PR-технологій у публічному управлінні має значний потенціал, зокрема зважаючи на стрімкий розвиток цифровізації та збільшення впливу соціальних медіа. Ці технології забезпечують нові можливості для підвищення залученості громадян та підтримки діалогу з ними, що є особливо важливим у контексті зміцнення демократичних процесів та підвищення ефективності управління.

Використання дата-аналітики та алгоритмів машинного навчання дозволяє PR-фахівцям в публічному секторі аналізувати великі обсяги даних для з'ясування громадських настроїв, виявлення трендів та прогнозування потенційних реакцій на урядові ініціативи. Це, у свою чергу, сприяє розробці більш цілеспрямованих та ефективних комунікаційних кампаній, які відповідають на конкретні потреби та запити громадян. За допомогою цих технологій можна також вдосконалити публічну взаємодію, оптимізувавши зворотний зв'язок та забезпечивши оперативне втручання при кризових ситуаціях [1].

Окрім того, соціальні медіа відкривають нові канали для двосторонньої комунікації між урядом та громадянами, дозволяючи вести відкритий та доступний діалог. Це не тільки сприяє залученню громадян у державне управління, але й допомагає владі зрозуміти побажання та вимоги населення, реагувати на них у режимі реального часу та адаптувати політику відповідно до змінюваних обставин.

В цілому, слід вважати, що у майбутньому, з розвитком технологій і збільшенням обсягу доступних даних, можливості для використання PR-технологій у публічному управлінні стануть ще ширшими. Це дозволить не лише ефективно управляти інформацією, але й зміцнювати довіру та підтримку громадян, що є критично важливим для сталого розвитку суспільства та держави.

Таким чином, можна констатувати, що PR-технології у публічному управлінні відіграють вирішальну роль у сучасних умовах глобальних викликів, допомагаючи державним інституціям не тільки підтримувати зв'язок з громадськістю, але й ефективно реагувати на швидкі зміни у світовому контексті. Використання сучасних PR-технік дозволяє забезпечити прозорість, зростання довіри та активну участь громадян у вирішенні публічних питань. Оскільки глобальні виклики вимагають швидкої та адаптивної відповіді, PR-технології стають ключовим інструментом для успішного впровадження політичних реформ, керування кризами та формування сильних відносин між державою і суспільством, що є основою для сталого розвитку в умовах постійної невизначеності.

Джерела

1. *Вакун О. В., Семчук І. В., Грабчук О. В.* PR-служба в сфері державного управління: основні напрями розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. № 7. 2021. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/33.pdf
2. Публічне управління: український вимір : матеріали щорічної наук.-практ. конф., 7 грудня 2022 р., м. Харків; електронне видання. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2023. 176 с. URL: https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/education/filesforpages/science/Zbirnik_za%20materialami%20konferenciyi_7_grudnya%202022%20_2.pdf
3. Сучасна парадигма публічного управління : Матеріали І Міжнародної наук.-практ. конф.; за наук. ред. к.е.н., доцента А. В. Стасишина. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 17–18 жовтня 2019 р. Львів, 2019. 629 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Zbirnyk_tezy_LNU_2019_Paradyhma_PU.doc.pdf
4. *Токарева В. І., Кумачова А. С., Хороших В. В.* Інформаційно-комунікативні технології в PR-комунікаціях публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. №. 9. 2021. с. 5 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2200

А. В. КУЗЬМИЧ

студент 4-го курсу,
Волинський інститут ім. В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ І ПІДСУДНОСТІ

Актуальність піднятої проблеми полягає у тому, що новизна і масштабність задач, поставлених перед сучасною юридичною наукою, потребують критичного переосмислення чинного законодавства України, яким регулюється порядок вирішення адміністративними судами скарг на незаконні акти або діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Тому що, ратифікація Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, визнання юрисдикції Європейського Суду з прав людини [1], поставила вимогу негайного приведення існуючої правової системи до основних демократичних принципів та міжнародних правозахисних стандартів, а розвиток законодавства у сфері адміністративного судочинства є невід'ємною складовою діяльності по зміцненню позицій нашої держави на світовій арені, оскільки лише дотримання встановлених міжнародним правом стандартів прав людини та громадянина може гарантувати Україні повноправну участь у світовому співтоваристві. Основним нормативно-правовим актом, призначення якого полягає у визначенні повноважень адміністративних судів щодо розгляду справ адміністративної

юрисдикції, порядок звернення до таких судів і здійснення адміністративного судочинства, є Кодекс адміністративного судочинства України (далі — КАСУ) [2].

Слід звернути увагу, що Конституція України гарантує кожному право на захист своїх прав і свобод у суді, а також на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб [3]. Таким чином, повноважним (компетентним) судом адміністративної юрисдикції є суд, який, зокрема, відкрив провадження у адміністративній справі та вирішив її по суті з урахуванням предметної, інстанційної та територіальної підсудності. Предметна, інстанційна та територіальна підсудність справ в даному судочинстві, встановлюються КАСУ та регламентуються як загальними нормами у Главі 1 Розділу II, так і спеціальними у Главі 6 Розділу III цього Кодексу, які визначають підсудність певної категорії справ.

Під предметною підсудністю слід розуміти розмежування компетенції судів адміністративної юрисдикції щодо розгляду справ по першій інстанції залежно від предмета публічно-правового спору та його суб'єктного складу. За загальними нормами КАСУ, які визначають предметну підсудність, визначена категорія адміністративних справ, яка підсудна місцевим загальним судам як адміністративним судам.

При детальному аналізі основних положень КАСУ, можна зробити висновок, що у сфері визначення повноважень судочинства даний нормативно-правовий акт є ще далеким від досконалості. При всій позитивності та перспективності його положень деякі питання все ж не знайшли свого правового регулювання, а інші — регулюються не у повній мірі. У зв'язку з цим, виникає необхідність проведення подальших ґрунтовних досліджень вітчизняного законодавства з метою вироблення найоптимальніших підходів до усунення виявлених у ньому суперечностей і приведення його до міжнародних стандартів та сучасної суспільно-політичної ситуації в країні.

Місцевими загальними судами як адміністративними судами розглядаються адміністративні спори щодо законності вирішення відповідними суб'єктами владних повноважень справ про притягнення до адміністративної відповідальності. Утім законодавець закріпив і право позивача самостійно визначати предметну підсудність щодо вирішення конкретного спору, ввівши інститут виборної підсудності. Позивач, за певних умов, самостійно може визначати предметну підсудність спору щодо оскарження дій або бездіяльності посадових чи службових осіб місцевих органів виконавчої влади, які можуть бути вирішені місцевим загальним судом як адміністративним судом або окружним адміністративним судом.

Територіальна підсудність адміністративної справи — це розгляд та вирішення адміністративним судом відповідно до своєї компетенції (з урахуванням предметної та інстаційної підсудності) адміністративної справи, яка територіально підпадає під його юрисдикцію. За загальними правилами, встановленими КАСУ, щодо застосування територіальної підсудності, ад-

мінсправи вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, передбачених Кодексом.

У контексті викладеного, вбачається, що матеріальна і процесуальна правова база діяльності адміністративних судів в Україні може вважатися оптимальною за умови вирішення на законодавчому рівні певних питань, зокрема, визначення основних характеристик адміністративного спору між громадянином та суб'єктом публічного управління, що належить розглядати у рамках адміністративного судочинства, оскільки на сьогодні матеріально-правові норми, які регулювали б зазначені відносини не складають єдиного законодавчого акту, є розрізненими і не враховують усіх особливостей управлінської діяльності. З цією метою найбільш доцільним є прийняття закону про адміністративні процедури, у якому було б визначено стандарти відносин особи з органом влади (посадовою особою), додержання яких мають перевіряти адміністративні суди за правилами КАСУ.

Джерела

1. Закон України "Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції" [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/2747-15.
3. Конституція України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https:www. president.gov.ua/documents/ constitution

Науковий керівник:
М. І. Копетюк,
канд. юрид. наук, доцент

Н. Л. КУЗЬМІНСЬКА
канд. екон. наук, доцент

А. В. ПАВЛЕНКО
здобувач,
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблематика аналізу особливостей функціонування національної економічної системи є актуальною, що зумовлено багатоаспектністю проявів та

причинністю впливу фактору активних бойових дій на чинники організації ефективного функціонування економічної системи, що в свою чергу генерує широке коло напрямів для проведення економічних досліджень. Одним з них є функціонування вітчизняного ринку праці, що з початку широкомасштабного вторгнення зазнав істотних трансформацій, починаючи зі структурних змін параметрів робочої сили (статево-вікова структура, кваліфікаційний рівень тощо), закінчуючи форматами залучення робочої сили до праці (дистанційна зайнятість, фріланс) та становленням сучасної цифрової економіки під впливом розвитку технологій штучного інтелекту та нейронних мереж.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження пропонуємо виокремити наступний обґрунтований перелік ключових трендів розвитку вітчизняного ринку праці в умовах воєнного стану:

1. *Повноцінне становлення цифрових форм зайнятості*, що виявляє себе у широкому розповсюдженні дистанційних форм організації робочого процесу та використані фрілансу як основного виду зайнятості. Прискорення відповідних процесів обумовлене активним розвитком цифрових технологій, наслідками пандемії коронавірусної хвороби та реаліями воєнного часу, що вимагають просторової оптимізації пересування персоналу за наявних безпекових ризиків.

2. *Активізація міграційних процесів та їх вплив на пропозицію на ринку праці.* Початок повномасштабного вторгнення став причиною прискорення міграційного руху населення за кордон, призвівши до скорочення кількості робочої сили, і як наслідок, зумовивши посилення конкурентних взаємодій за кваліфікованих працівників між роботодавцями з відповідним закономірним зростанням рівня заробітної плати.

Для прикладу, у 2024 році спостерігалося значне зростання кількості нових вакансій (на 19 тис.), водночас скоротилося число оновлень резюме (на 47 тис.), що свідчить про зниження активності та вмотивованості працівників до пошуку роботи [1]. Разом з тим, згідно даних Європейської бізнес асоціації у 2023 році, близько 74 % відчували значну нестачу робочої сили, а 17 % – частковий дефіцит кадрів [1].

3. *Посилення ґендерних асиметрій ринку праці*. Продовження дії правового режиму воєнного стану істотно впливає й на показники ґендерної структури вітчизняного ринку праці, який і до цього не характеризувався стабільністю. З одного боку, унаслідок активних міграційних процесів значно скоротилася кількість жінок працездатного віку, з іншого, значна кількість працездатних осіб чоловічої статі залучена до військової служби.

До прикладу, у 2022 році рівень середньомісячної заробітної плати серед жінок був на 18,4 % нижчим за аналогічний показник для представників чоловічої статі (14859 грн проти 16477 грн відповідно). Попри це, згідно інформації Державної служби зайнятості у 2023 році серед 137,3 тис. осіб, які отримали статус безробітного лише 28 % складають особи чоловічої статі [2].

4. *Проблема забезпечення ефективної реінтеграції ВПО у трудову сферу*. Активні бойові дії спричинили появу значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які володіють високим трудовим потенціалом, проте стикаються

з об'єктивними складнощами із залученням в економічне середовище регіонів-реципієнтів, що пов'язано як з адміністративними, так із соціальними факторами.

5. *Цифровізація процесів кадрового управління.* Важливим напрямком оптимізації процесів управління кадровим потенціалом підприємств залишається їх активна цифровізація, націлена на вдосконалення реалізації контрольних та облікових функцій, скорочення витратного навантаження.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що поточний стан та динаміка розвитку вітчизняного ринку праці характеризується наявністю системних проблем пов'язаних з прямими наслідками дії воєнного стану (міграційні процеси, дефіцит робочої сили, ґендерні асиметрії, повноцінна інтеграція ВПО), разом із появою можливостей до часткового подолання негативних наслідків, згаданих проблем (розширення потенційних форматів залучення працівників до трудової діяльності, поява широкої кількості дієвих цифрових рішень та інформаційних продуктів у сфері кадрового управління).

Джерела

1. Три чверті роботодавців відчувають дефіцит кадрів в Україні. *Європейська бізнес асоціація.* 2024. URL: https://eba.com.ua/try-chverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini/
2. Інспекція праці інформує: Гендерні диспропорції в Україні. *Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці.* 2024. URL: https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-informuie-henderni-dysproportsii-v-ukraini/.

К. Р. КУЛЕНКО

здобувачка вищої освіти,
Філія Класичного приватного університету у місті Кременчук

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СПРАВ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний соціально-економічний розвиток та посилення глобалізаційних впливів ставлять нові вимоги й завдання, які полягають у збереженні позитивних темпів зростання як суспільства, так і середовища в якому воно перебуває, чого не скажеш про регіони України через військову агресію впродовж останніх трьох років.

Впродовж останніх восьми років українська економіка та її суспільство загалом звикли до стану гібридної війни, яка стала вагомим чинником змін

моделі просторового розвитку України, що вилилось у посиленні деіндустріалізації та зростанні агрегації виробництва та експорту (зокрема за рахунок низькомаржинальної сільськогосподарської продукції), втрату технологічного та інноваційного потенціалу регіонів України. Більш того мало місце чітке територіальне "зміщення" процесів економічної та інвестиційної активності в державі до західних кордонів: регіони, які концентрували промисловий потенціал та продукували близько третини ВВП країни, опинились на узбіччі конкурентної боротьби — Донецька та Луганська області, через втрату вагомої частини території в ході російської збройної агресії, а Дніпропетровська, Харківська та Запорізька області, через поступову втрату конкурентоспроможності промисловості та не спроможність сформувати сприятливе бізнес середовище. Разом із тим має місце й невеличка позитивна динаміка, зокрема: з'явились нові лідери (за темпами нарощення економічного потенціалу) — Житомирська (+30 % за останнє десятиріччя), Винницька — (29 %), Кіровоградська — (21 %), Тернопільська — (19 %), збільшення яких відбувається за рахунок розвитку агросфери [2].

Відкритий воєнний напад РФ за підтримки Республіки Білорусь (від 24 лютого 2022 року) несе значні виклики, загрози та проблеми для розвитку України як держави, яка зазнала наступних втрат [1]:

• вагомі втрати потенціалу людського: з однієї сторони мова йде про втрати з позиції людських жертв; з іншої — про втрати з боку бійців. Також слід навести втрати з боку біженців, зокрема понад 4 млн осіб вдались до зовнішньої міграції та за допомогою спеціальних програм від ЄС у кількості від 1,5 до 3 млн осіб мають нагоду не повернутись назад; близько 6,5 млн осіб, це люди, які вдались до внутрішнього переміщення;

• припинення діяльності малого та середнього бізнесу та закриття великих підприємств, руйнування критичної інфраструктури та житла;

• скорочення об'ємів головних експортних позицій, що в кінці кінців спричинено зупинкою переліку стратегічних, для вітчизняного ринку, підприємств вагомим скороченням виготовлення товарів;

• загроза безпеці продовольства та енергетики;

• падіння економічної активності не могло не призвести до дефіцитів як фіскального так бюджетного, а досить високі ризики фактично зводять до нуля ймовірність приватного інвестування у ближчі роки;

• втрата податкових доходів державного та місцевих бюджетів неминуче можуть призвести до бюджетної розбалансованості, пониження або навіть втрати доходів робітків бюджетної сфери.

Загалом Міністерство економіки України оцінює втрати вітчизняних підприємств в перший місяць війни у 80 млрд дол. США. До прикладу аналітики Advanter Group оцінюють прямі поточні втрати малого та середнього бізнесу у перші два тижні війни у 30–60 млрд дол. США. Внаслідок зниження ділової активності бізнесу скорочення вітчизняного ВВП у 2022 р. може становити 21 %. Також, відповідно до розрахунків Національного банку України економіка України в період воєнного стану за кожен тиждень бойових дій втрачає понад 1,7 млрд доларів США або 50 млрд гривень [3].

Таким чином війна на території України спричинена військовою агресією з боку РФ тягне за собою неабиякі тяжкі втрати, наслідки яких будуть відчуватись українським суспільством та залежним від української виробничої галузі — країни ще довгі десятки років. Вирішення ж переважної більшості тяжких післявоєнних проблем мешканців нашої держави має відбуватися в основному за рахунок стимулювання їх самозайнятості, включаючи зменшення податкового навантаження на працю, та впровадження дієвого механізму громадських робіт. Це створить передумови для зростання доходів громадян, зменшення рівня їх безробіття та працевлаштування в легальному секторі економіки.

Джерела

1. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень. URL: https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2022/04/UKR (дата звернення 28.01.2025)
2. *Лібанова Е. М.* Відродження Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/images/naukmon/Vidrodgennya_Donbasu.pdf.
3. *Хаєцька О. П.* Аналіз динаміки ВВП України та інших країн світу. URL: www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2023/60.pdf. (дата звернення 28.01.2025)

Науковий керівник:
Ю. Л. Рудь, канд. екон. наук

Є. О. КУЛИНИЧ
ПрАТ "ВНЗ "МАУП".

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ І ВОЄННИЙ СТАН: МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ

Морально-правові особливості регулювання суспільних відносин завжди посідали важливе місце у державі, зокрема в Україні. Високий рівень духовності, моральності, домінування аксіологічних принципів у правотворенні і державотворенні слугували підґрунтям для формування і розвитку соціуму на основі звичаєвих ціннісних орієнтацій.

На сьогодні Україна і українці переживають жорстоку війну і протистоять безчесному і підлому ворогу, який нехтує не лише правилами і законами ведення війни, а й свідомо порушує основні права людини. Ми бачимо, що росія нехтує нормами міжнародного права і співжиття людства загалом. Безумовно, основну боротьбу з ворогом ведуть ЗСУ, але важливою є діяльність правоохоронних органів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, відновлення правопорядку, підтримання правомірної життєдіяльності у суспільстві.

Злагоджена робота правоохоронної системи у воєнний час забезпечується не лише нормами позитивного права держави, а й моральними регулятивами, втіленими у нормативно-правових актах. Критичний період життєдіяльності людей у суспільстві вимагає "об'єднання" права, моралі, релігії для формування особистісної і суспільної правосвідомості з огляду на виклики війни.

Для всебічного аналізу і осмислення вказаної проблематики доцільно зважати на нормативно правові акти і теоретико-методологічний потенціал праць вітчизняних і зарубіжних учених-юристів і філософів, а саме: В. Бачиніна, В. Лозового, О. Петришина, А. Подоляки, А. Куліша, С. Сливки. Їхні наукові концепції сприяли тому, що в межах антропологічної юриспруденції і деонтології формується новий підхід до розуміння морально-правових особливостей правоохоронної діяльності, зокрема під час воєнного стану.

В час, коли кожен українець стикнувся з особистою трагедією війни, як ніколи важливо відшукати морально-правовий баланс розвитку і існування соціуму, який допоможе "втримати" суспільство у стані правомірної поведінки не через страх перед покаранням, а на основі розуміння власної моральної відповідальності не тільки перед законом, але й перед наступними поколіннями.

Воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Як бачимо, ідеться також про законне обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина. Звичайно, не усі громадяни можуть змиритися, зрозуміти необхідність таких обмежень, особливо за умови такого екстремального емоційного навантаження. Тому до завдання представників правоохоронних органів додається певна психологічна робота щодо роз'яснення особливостей певних обмежень, пов'язаних зі зміною звичного ритму життєдіяльності.

Правоохоронна діяльність — вид державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу в суворій відповідності з законом і за неухильного дотримання встановленого ним порядку.

Здійснюється правоохоронними та іншими державними органами, а також громадськими організаціями.

В науковій правовій думці нема чіткого визначення правоохоронної діяльності, тому досить широким є перелік її органів та їх функцій. Досить часто правоохоронну діяльність ототожнюють з діяльністю поліції.

Мораль — це комплекс норм і цінностей, що дозволяють індивідам усвідомлювати себе насамперед представниками і виразниками інтересів певних соціальних спільнот — країн, націй, державних утворень тощо.

Під час військового стану моральні принципи разом із нормами права впливають на прийняття рішень представниками правоохоронних органів, звичайно в межах закону. В такий період необхідно проаналізувати поведінку особи значно глибше і зважати на обставини, що спонукали індивіда до певної активної чи пасивної протиправної поведінки, а також, за можливості, виключити стан душевного хвилювання, психологічні травми тощо.

Треба зазначити, що у період війни працівники правоохоронних органів також зазнають морально-психологічного виснаження та потребують певної реабілітації. Саме тому зростає роль психологічних тренінгів і консультативних центрів в правоохоронній системі. Ця проблема є важливою, з огляду на посттравматичний синдром як громадян, що пережили жахи війни, так і правоохоронців.

На правоохоронні органи покладена велика відповідальність щодо своєчасного прийняття обґрунтованих рішень, вжиття відповідних заходів для безпеки громадян у період воєнного стану і досить часто їхня діяльність здійснюється на межі емоційно-вольових і фізичних можливостей. ого хвилювання, психологічні травми тощо.

Забезпечення морально-правової стабільності у здійсненні правоохоронної діяльності під час воєнного стану є однією з основних гарантій правопорядку і законності у суспільстві, адже дотримання прав і свобод громадян, поваги до людської гідності, національні інтереси держави базуються на ціннісних засадах існування українського суспільства.

Науковий керівник:
В. М. Прилипко,
канд. пед. наук, доцент

А. Ю. КУЛИЧКОВ
здобувач,
Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія"
ім. А. Макаренко

КЛЮЧОВІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Створення громадської організації (зокрема, студентської) — це поетапний процес, що включає кілька важливих етапів. Кожен із них спрямований на послідовну реалізацію ідеї, оформлення організації та її подальший розвиток.

1. Ідея та визначення мети. На цьому етапі виникає ініціатива створити організацію, обумовлена певною суспільною потребою чи проблемою: формування ідеї; аналіз потреб цільової аудиторії; визначення місії.

***Результат*:** сформована ідея створення організації та розуміння її місії [6].

2. Створення ініціативної групи. Ініціативна група — це команда однодумців, яка готова працювати над створенням організації: формування команди; розподіл ролей; обговорення ідей.

***Результат*:** створена команда, яка готова розпочати процес оформлення організації [4].

3. Розробка концепції організації. На цьому етапі формується основа майбутньої організації: розробка статуту; визначення напрямків діяльності; розробка плану дій.

***Результат*:** розроблена концепція та статут організації [1].

4. Реєстрація організації (за потреби). Якщо організація планує діяти офіційно, необхідно зареєструвати її у відповідних органах: підготовка документів; юридична реєстрація; отримання статусу.

***Результат*:** організація набуває офіційного статусу [2].

5. Запуск діяльності. Після оформлення організація починає активно діяти: залучення нових членів; організація перших заходів; формування внутрішніх процесів.

***Результат*:** організація стає активним учасником студентського чи громадського життя [3].

6. Розвиток та масштабування. Організація вдосконалює свою діяльність і розширює вплив: оцінка результатів; формування стратегії розвитку; налагодження партнерств; реалізація масштабних проєктів.

***Результат*:** організація зміцнює свої позиції та стає впливовою в обраному напрямку [5].

7. Стійкість і адаптація до змін. Організація повинна бути гнучкою до змін у зовнішньому середовищі та внутрішніх потреб учасників: ротація лідерства; впровадження інновацій; підтримка мотивації членів.

***Результат*:** організація зберігає свою життєздатність і продовжує ефективно функціонувати [7].

Отже, розглянуті етапи створення студентської громадської організації є універсальними і можуть бути адаптовані залежно від типу громадської організації та її цілей.

Джерела

1. *Буряк-Габрись І.* (2023). Волонтерство здобувачів освіти професійно-технічних навчальних закладів в умовах воєнного стану (з досвіду роботи). *Український Педагогічний журнал*. (2), 162–169. https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-162-169
2. *Васиньова Н.* (2022). Взаємодія органів студентського самоврядування з територіальними громадами в Україні: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення. *Перспективи та інновації науки* (Серія "Педагогіка", Серія "Психологія", Серія "Медицина"). № 8(13), 35–44. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8(13)

3. *Євдокимова І. А.* Тенденції розвитку громадських організацій у сучасній Україні. *Вісник Харківського нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна.* Серія "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи". 2018. Вип. 41. С. 42–48.
4. *Журавський Р.* (2023). Особливості діяльності громадських організацій у контексті формування правової ідеології в транзитивних суспільствах. *Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка".* Серія "Юридичні науки". Т. 10. № 1(37). С. 71–76.
5. *Поцулко О.* (2022). Волонтерська діяльність студентів вищих навчальних закладів як феномен сучасного українського суспільства. *Гуманізація навчально-виховного процесу.* № 1(101), 107–118. https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(101)2022.264951
6. *Ящук І., Казакова Н.* (2024). Студентське самоврядування як засіб формування у здобувачів освіти проактивної життєвої позиції й усвідомленої громадянської відповідальності. *Молодь і ринок.* № 1 (221), 7–13. https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.298631
7. *Myhal M.* (2023). Civil society development in times of war: recommendations for international partners. Retrieved from https://iaa.org.ua/articles/civil-society-development-in-times-of-war-recommendations-for-international-partners/ [in Ukrainian].

Науковий керівник:
О. В. Костенко, PhD з професійної освіти,
доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій

Д. І. КУЧЕР
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЇ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Підлітковий вік є періодом інтенсивного психоемоційного розвитку, під час якого відбуваються суттєві зміни в особистості. Одним із ключових викликів цього віку є схильність до конфліктної поведінки, що може виявлятися у вигляді агресивних реакцій, соціальної ізоляції або девіантних проявів. Дослідження показують, що конфлікти в підлітковому середовищі можуть виникати через фізіологічні особливості, психологічну нестабільність та соціальні фактори, зокрема вплив родини, однолітків та освітнього середовища.

Основні причини конфліктної поведінки підлітків можна поділити на кілька категорій: індивідуально-психологічні особливості, соціальні чинники та когнітивні аспекти. До індивідуальних характеристик відносять темперамент, рівень емоційної стійкості та тип мислення, а соціальні чинники включають сімейну атмосферу, педагогічну взаємодію та відносини з однолітками. Важливе значення також має когнітивний розвиток підлітку, що впливає на здатність аналізувати ситуацію та передбачати наслідки власних дій.

Ефективна профілактика та корекція конфліктної поведінки вимагає комплексного підходу, який поєднує розвиток емоційного інтелекту, навчання навичкам комунікації, роботу з груповою динамікою та використання психологічних інтервенцій. Одним із методів є тренінги з комунікативної компетентності, що сприяють розвитку активного слухання, емпатії та асертивної поведінки. Також ефективними є рольові ігри, які моделюють типові конфліктні ситуації та навчають підлітків конструктивним способам їх вирішення.

Когнітивно-поведінковий підхід також є дієвим методом у корекції конфліктної поведінки. Він спрямований на зміну негативних мисленнєвих установок, що можуть провокувати агресивну або унікальну поведінку. Використання методів саморегуляції, таких як техніки релаксації, дихальні вправи та навчання розпізнаванню власних емоцій, допомагає підліткам контролювати свої реакції та краще взаємодіяти з соціальним оточенням.

Окрім індивідуальних методів, важливим напрямом є організація групових програм психологічної підтримки. Участь у таких програмах допомагає підліткам навчитися взаємодіяти з однолітками, висловлювати свої почуття та відстоювати власні межі без застосування агресії. Досвідчені психологи та педагоги можуть впроваджувати групові дискусії, дебати та спільні проєкти, що сприяють формуванню навичок конструктивного спілкування та розв'язання конфліктів у безпечному середовищі.

Ще одним важливим аспектом є роль сім'ї у корекції конфліктної поведінки підлітків. Взаємодія батьків з дитиною, стиль виховання та рівень емоційної підтримки можуть значною мірою впливати на конфліктність у поведінці. Дослідження показують, що авторитарний стиль виховання або його відсутність сприяють формуванню агресивної або пасивної поведінки, тоді як демократичний стиль виховання з відкритим діалогом допомагає формувати соціально адаптовану особистість.

Результати досліджень підтверджують, що застосування комплексного підходу до корекції конфліктної поведінки підлітків сприяє розвитку навичок ефективного вирішення конфліктів, зменшенню рівня агресії та покращенню соціальної адаптації. Важливими є не лише індивідуальні інтервенції, а й формування сприятливого соціального середовища в школі та родині. Освітні програми з розвитку навичок конструктивного вирішення конфліктів можуть стати дієвим інструментом профілактики та створення умов для гармонійного розвитку особистості.

Джерела

1. *Виготський Л. С.* Психологія розвитку підлітка. Київ: Наук. думка, 2018. 236 с.
2. *Котлов Л. О.* Конфліктологія: теорія і практика. Харків: Основа, 2019. 69 с.
3. *Томас К., Кілманн Р.* Стратегії вирішення конфліктів. Львів: Світ, 2020. 56 с.
4. *Чала О. А.* Соціально-психологічні аспекти конфліктної поведінки підлітків. Одеса: Південний ун-т, 2021. 175 с.

Науковий керівник:
Н. В. Задорожна, старший викладач

Є. Р. КУЧЕРЕНКО
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

СОЦІАЛЬНІ ЕФЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Соціальні ефекти впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті є глибокими і багатовимірними, оскільки вони охоплюють аспекти здоров'я, добробуту, культурних змін і загальної якості життя населення. Одним із найважливіших аспектів є поліпшення екологічної ситуації, яке безпосередньо впливає на здоров'я громадян. Зниження викидів шкідливих речовин, таких як оксиди азоту, діоксид вуглецю та дрібнодисперсний пил, зменшує ризик респіраторних та серцево-судинних захворювань. Це позитивно позначається не лише на тривалості життя населення, але й на зниженні витрат на медичне обслуговування, що є важливим для економіки країни [1].

Покращення якості повітря у містах створює більш комфортні умови для життя. Люди можуть проводити більше часу на відкритому повітрі, не побоюючись шкідливого впливу забруднення. Також важливим є зменшення шумового забруднення завдяки використанню електротранспорту, який працює значно тихіше за автомобілі з двигунами внутрішнього згоряння. Це особливо актуально для великих міст, де постійний шум негативно впливає на психічне здоров'я жителів.

Впровадження альтернативного палива також сприяє формуванню нового підходу до споживання енергії та ставлення до довкілля. Поширення електромобілів і транспортних засобів на біопаливі стимулює суспільство задуматися про власний екологічний слід. Це створює культуру відповідального споживання, яка може поширюватися й на інші аспекти життя, наприклад, на зменшення використання пластику або ощадливе ставлення до води та енергії.

Освітні програми та інформаційні кампанії відіграють важливу роль у формуванні суспільної підтримки таких змін. Знайомство з перевагами екологічного транспорту, навчання водіїв і механіків новим технологіям, а також поширення інформації про державні програми підтримки створюють сприятливе середовище для переходу на нові види палива. Особливо важливо донести цю інформацію до молоді, яка стає основним рушієм змін у суспільстві [2].

Соціальні ефекти також пов'язані з економічними перевагами. Створення нових робочих місць у сфері обслуговування електротранспорту, виробництва біопалива чи розвитку зарядної інфраструктури підвищує рівень зайнятості та зменшує соціальну нерівність. Це також сприяє покращенню добробуту в регіонах, які мають ресурсний або інфраструктурний потенціал для розвитку нових галузей.

Окремо слід згадати соціальну інтеграцію, яку стимулюють такі зміни. Наприклад, розвиток громадського електротранспорту або перехід на екологічно чисті автобуси у містах дозволяє зробити мобільність доступнішою для широких верств населення. Це не лише покращує якість життя, але й сприяє зміцненню соціальних зв'язків, оскільки комфортний і доступний транспорт сприяє більшій залученості людей у суспільне життя.

Таким чином, соціальні ефекти впровадження альтернативних видів палива є комплексними і спрямованими на покращення життя як окремих громадян, так і суспільства в цілому. Вони створюють підґрунтя для сталого розвитку, де економічна, екологічна та соціальна складові гармонійно поєднуються, формуючи нову якість життя та культури споживання.

Джерела

1. Про альтернативні види палива : Закон України від 14.01.2000 № 1391-XIV: станом на 24 груд. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text (дата звернення: 30.01.2025).
2. *Perevozova I., Shylovtseva N., Maksimenko T.* Assessment of the social component of the effectiveness of the transition to alternative energy sources. *Journal of Economics and International Relations*. 2019. № 10. URL: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-10-17 (дата звернення: 30.01.2025).

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

В. В. КУЧУГУРА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ "РОЗУМНИХ" МІСТ: МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

"Розумне" місто — це не просто концепція технологічного розвитку, а новий підхід до управління урбаністичними процесами, який використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та дані для підвищення якості життя мешканців, покращення ефективності міської інфраструктури та забезпечення сталого розвитку. Одним із ключових аспектів розвитку таких міст є їхній економічний потенціал, що включає інновації, підвищення продуктивності, залучення інвестицій та створення нових робочих місць.

У "розумних" містах технології є двигуном економічного розвитку. Вони сприяють автоматизації багатьох процесів, підвищуючи ефективність у таких

сферах, як транспорт, енергетика, охорона здоров'я та управління міськими ресурсами. Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), великі дані (Big Data) та 5G дають можливість для оптимізації використання енергоресурсів, зокрема через "розумне" освітлення та управління енергоспоживанням; зниження витрат на транспорт через використання системи "розумного" трафіку та оптимізацію маршрутів; покращення надання соціальних послуг через електронні платформи, що забезпечують доступ до медицини, освіти та інших важливих сфер. Такі технології не тільки підвищують ефективність, але й відкривають нові можливості для бізнесу, створюючи нові ринки та робочі місця. Існує кілька моделей розвитку "розумних" міст, орієнтованих на економічний потенціал.

а) Модель економіки на основі інновацій та технологій. Ця модель базується на використанні передових технологій для створення інноваційних підприємств. Такі міста активно інвестують в науково-дослідні розробки, стартапи та інноваційні бізнеси. Вони створюють технопарки, інкубатори для стартапів, надають фінансову підтримку новим підприємствам і стимулюють інвестиції в дослідження і розробки.

б) Модель сталого розвитку та зеленої економіки. Важливим аспектом розвитку розумних міст є їхнє прагнення до екологічної сталості. Вони активно використовують відновлювальні джерела енергії, впроваджують технології для зменшення викидів CO_2 та збереження природних ресурсів. Зелена економіка стає не лише шляхом до збереження навколишнього середовища, а й вигідною економічною стратегією, оскільки дозволяє створювати нові робочі місця в галузі енергетичних та екологічних технологій.

в) Модель інклюзивного розвитку передбачає інтеграцію різних соціальних груп в економічний розвиток міста. "Розумні" міста прагнуть не тільки до технологічних інновацій, але й до забезпечення рівних можливостей для всіх жителів, створюючи умови для доступу до освіти, медичних послуг, а також підтримки уразливих категорій населення.

Інфраструктура є основою будь-якої економіки міста, і в контексті "розумного" міста інфраструктура повинна бути інтегрованою, технологічно просунутою та гнучкою. Основні елементи інфраструктури, що впливають на економічний потенціал, включають ряд інфраструктур. Транспортну інфраструктуру. "Розумні" транспортні системи, що інтегрують дані з різних джерел, дозволяють зменшити затори, знизити витрати пального та час на поїздки. Енергетичну інфраструктуру. Впровадження "розумних" мереж дозволяє знижувати витрати на енергоспоживання та робить систему більш надійною. Інтернет-інфраструктуру. Високошвидкісний інтернет і доступ до даних є важливими для підтримки технологічних стартапів та залучення інвестицій.

Інвестиції є критично важливими для розвитку розумних міст. Урядові ініціативи, міжнародні організації, приватні компанії і венчурні капіталісти активно вкладають у "розумні" проєкти. Важливим етапом є створення стимулюючого фінансового середовища, зокрема спільні інвестиційні фонди та публічно-приватне партнерство дозволяють залучати кошти для реалізації

великих інфраструктурних проектів; моделі фінансування через інноваційні облігації або "зелені" облігації стають все більш популярними для фінансування сталих проектів.

Незважаючи на значний економічний потенціал, розвиток "розумних" міст стикається з певними викликами. Одним із основних є проблема кібербезпеки та захисту даних, оскільки інтеграція технологій призводить до збільшення ризиків вразливості систем. Іншим важливим викликом є необхідність значних інвестицій для оновлення інфраструктури. Враховуючи розвиток технологій та зростаючий попит на інновації та сталий розвиток, "розумні" міста будуть відігравати ключову роль у формуванні майбутнього глобальної економіки.

Отже, економічний потенціал "розумних" міст є величезним, оскільки вони створюють умови для інновацій, підвищення ефективності використання ресурсів і створення нових робочих місць. Моделі розвитку таких міст, орієнтовані на інновації, сталий розвиток та інклюзивність, допомагають залучати інвестиції та забезпечують підвищення якості життя та є важливим елементом сучасної економіки, яка все більше базується на технологіях і ефективному управлінні ресурсами.

Науковий керівник:
О. Ф. Кришан, канд. екон. наук, доцент

Я. О. КУЧУГУРА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УСПІШНІСТЬ У МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКАХ

У сучасному світі міжособистісні стосунки відіграють важливу роль у різних сферах життя, включаючи сімейне, професійне та соціальне середовище. Одним із ключових чинників, що визначають якість цих стосунків, є емоційний інтелект (ЕІ).

Термін "емоційний інтелект" (англ. *emotional intelligence*) був уведений у науковий обіг Пітером Саловейєм та Джоном Маєром у 1990 році, а його популяризація відбулася завдяки працям Деніела Гоулмана. ЕІ розглядається як сукупність когнітивних та емоційних здібностей, які сприяють ефективній комунікації та управлінню емоціями.

З практичного підходу емоційний інтелект — це здатність контролювати свої емоції, адекватно реагувати на емоційні сигнали інших людей і створювати гармонійні взаємини у будь-якій соціальній ситуації.

З менеджмент-підходу емоційний інтелект — це вміння використовувати емоції для досягнення поставлених цілей, створення продуктивної робочої атмосфери та розвитку ефективного лідерства.

Вищевказана сутнісна характеристика підкреслює важливість ЕІ у різних аспектах життя — від особистих взаємин до професійного середовища.

Основні компоненти емоційного інтелекту включають:

1. Самоусвідомлення — здатність розпізнавати власні емоції та їхній вплив на поведінку.

2. Саморегуляція — уміння контролювати емоційні реакції, уникати імпульсивних дій і приймати зважені рішення.

3. Мотивація — внутрішня спонукальна сила, яка забезпечує цілеспрямованість і витривалість.

4. Емпатія — здатність розуміти емоції інших людей і виявляти до них співчуття.

5. Соціальні навички — уміння будувати й підтримувати конструктивні стосунки, а також ефективно вирішувати конфлікти.

Міжособистісні стосунки ґрунтуються на взаєморозумінні, довірі й емоційній підтримці. Високий рівень ЕІ дозволяє людині краще взаємодіяти з іншими, створювати гармонійні стосунки та уникати конфліктів. У дружбі, партнерстві чи професійній сфері це створює атмосферу відкритості та взаєморозуміння.

Люди з розвиненим ЕІ здатні краще усвідомлювати потреби й очікування оточуючих. Вони уважніше слухають співрозмовників, демонструючи розуміння та повагу до їхніх поглядів. Завдяки емпатії вони можуть побудувати довірливі стосунки, що є основою для тривалих і гармонійних взаємодій.

Конфлікти є невід'ємною частиною будь-яких стосунків, проте здатність управляти ними визначає їхню подальшу динаміку. Емоційний інтелект допомагає контролювати власні емоції в стресових ситуаціях, аналізувати причини конфлікту з точки зору обох сторін, знаходити компромісні рішення, які задовольняють усіх учасників.

У робочому середовищі ЕІ сприяє успішній командній роботі, ефективному лідерству та продуктивному спілкуванню. Лідери з високим рівнем ЕІ створюють атмосферу підтримки та мотивації, що позитивно впливає на моральний стан команди й рівень її досягнень.

Наукові дослідження підтверджують тісний зв'язок між рівнем емоційного інтелекту та якістю міжособистісних стосунків. Дослідження, проведене Джоном Маєром, показало, що люди з високим рівнем емпатії здатні краще будувати довірливі стосунки. Деніел Гоулман у своїх роботах зазначав, що ЕІ впливає на здатність вирішувати конфлікти та підтримувати тривалі стосунки як у професійному, так і особистому житті. У метааналізі, проведеному в 2020 році, встановлено, що ЕІ є одним із ключових факторів задоволеності шлюбними стосунками.

Емоційний інтелект не є статичною характеристикою — його можна розвивати через саморефлексію, навчання та практику. Для цього рекомендується розвивати самоусвідомлення — ведення щоденника емоцій може допомогти

краще зрозуміти власні реакції та переживання; практикувати емпатію — вміння ставити себе на місце іншої людини сприяє глибшому розумінню її почуттів; опановувати техніки стрес-менеджменту — медитація, дихальні вправи та фізична активність допомагають ефективно управляти емоціями; покращувати комунікаційні навички — вміння активно слухати та чітко висловлювати свої думки є важливим аспектом побудови стосунків.

Резюмуючи, слід зазначити, що емоційний інтелект є ключовим чинником успішності в міжособистісних стосунках. Він визначає здатність людини розуміти емоції, управляти ними та ефективно комунікувати з іншими. У сучасному світі, де емоційна компетентність стає дедалі важливішою, розвиток ЕІ дозволяє не лише зміцнити особисті та професійні зв'язки, але й досягти гармонії у взаємодії з оточуючими. Розуміння і контроль емоційних реакцій є ключовим фактором для збереження психологічного балансу та гармонії в житті.

Науковий керівник:
Л. А. Олексієнко, канд. пед. наук, доцент

Н. С. ЛАВРИК
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В умовах глобалізації та ринкових трансформацій публічне управління на всіх рівнях стає однією з найбільш важливих сфер діяльності держави, оскільки саме ефективне адміністрування в цій області створює базу для розвитку економіки та бізнесу. Однією з основних складових публічного управління є адміністративно-правове регулювання, яке виступає як правова основа для органів виконавчої влади, зокрема в сфері підприємництва.

В Україні процеси дерегуляції, спрощення адміністративних процедур та реформування органів виконавчої влади з метою поліпшення бізнес-клімату потребують уваги й ретельного вивчення. Це зумовлено як потребою усунення бюрократичних бар'єрів, так і зростаючими вимогами до забезпечення прозорості та підзвітності органів влади в бізнес-середовищі. Проблеми, які виникають у сфері адміністративно-правового регулювання органів виконавчої влади, потребують постійного вдосконалення правової бази та інтеграції ефективних моделей міжнародного досвіду.

Органи виконавчої влади, включаючи центральні органи та місцеві адміністрації, виконують ключові функції у забезпеченні державної політики та

нормативного регулювання підприємницької діяльності. Вони визначають правила реєстрації та ліцензування підприємств, організовують контроль за дотриманням економічних стандартів, норм та стандартів безпеки, а також сприяють захисту прав споживачів та бізнесу. В Україні це здійснюють такі органи, як Міністерство економіки, Державна фіскальна служба, органи митного контролю, регулятори у різних галузях.

Одним із основних завдань органів виконавчої влади є забезпечення прозорих умов для розвитку підприємництва. Проте, на жаль, на практиці існують значні труднощі. Наприклад, проблема надмірного адміністративного тиску та корупції, а також дублювання функцій між державними установами. Ці фактори можуть істотно ускладнювати ведення бізнесу, що знижує інвестиційну привабливість та ефективність національної економіки.

Однією з ключових проблем адміністративно-правового регулювання статусу органів виконавчої влади в підприємництві є надмірне і часто нераціональне регулювання, яке не тільки ускладнює ведення бізнесу, але й призводить до створення сприятливих умов для корупційних проявів.

Інтернаціональний досвід в сфері адміністративно-правового регулювання органів виконавчої влади демонструє важливість належної взаємодії між державою і підприємцями, а також позитивних результатів, що можуть бути досягнуті через спрощення адміністративних процедур.

Країни Європейського Союзу мають розвинуту систему правового регулювання, яка базується на принципах прозорості та підзвітності. Одним з ефективних інструментів є "Regulatory Impact Assessment" (RIA), що дозволяє оцінити вплив адміністративних змін на підприємницьке середовище перед прийняттям будь-яких регуляторних актів. Цей інструмент дозволяє органам виконавчої влади вчасно виявити і усунути можливі негативні наслідки для бізнесу.

У Сполучених Штатах адміністративно-правова регуляція підприємницької діяльності здійснюється через строгі регулювання, що включають ліцензування, контроль та безпеку. Проте система в цій країні прагне до максимальної прозорості й стабільності, що дозволяє підприємцям мати чітке уявлення про процедури й вимоги до їх діяльності.

У Німеччині відзначається велика увага до децентралізації управлінських функцій. Це дозволяє місцевим органам влади адаптувати регуляторні вимоги відповідно до специфіки регіонів, що сприяє розвитку малого та середнього

Важливим напрямом є зміцнення місцевих органів виконавчої влади, що дозволить покращити регулювання в різних регіонах країни з урахуванням їхніх специфічних потреб. Інтеграція електронних систем та онлайн-сервісів для бізнесу дозволить значно знизити рівень бюрократії, підвищити доступність державних послуг і зробити процеси ліцензування та дозвільної системи більш прозорими.

Необхідно продовжити реформування регуляторної політики в Україні, зокрема, впровадження нових механізмів контролю за діяльністю органів виконавчої влади та запобігання зловживанням.

Джерела

1. *Годун М. О.* (2020). Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності (Master's thesis, Сумський державний університет).
2. *Kosach I., Shaposhnykov K., Chub A., Yakushko I., Kotelevets D., Lozychenko O.* (2022). Regulatory policy in the context of effective public governance: evidence of Eastern European Countries. *Cuestiones Políticas*, 40(72).
3. *Попова Л. М.* (2017). Регуляторна політика у сфері підприємницької діяльності в Україні. *Форум права*. (4), 191–196.

О. С. ЛАВРИК
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Злочини проти життя і здоров'я людини є одними з найбільш тяжких правопорушень, оскільки вони порушують основні права людини, такі як право на життя та здоров'я. Вони мають важливе значення в кримінальному праві, оскільки безпосередньо зачіпають фізичну і психологічну безпеку громадян. Тому ефективне регулювання таких злочинів є важливим завданням для правової системи будь-якої держави. Проте в Україні існують значні труднощі у кваліфікації таких злочинів, що вимагає вдосконалення законодавства та практики застосування кримінальних норм.

Кримінальна відповідальність за злочини проти життя і здоров'я людини має ряд особливостей, зокрема, пов'язаних із складністю правильної кваліфікації вчинених правопорушень. Злочини проти життя можуть включати вбивства, доведення до самогубства або інші дії, що спричинили смерть потерпілого. У цих випадках важливо не лише визначити тип злочину (умисне чи необережне вбивство), а й враховувати мотивацію і обставини вчинення правопорушення. Наприклад, умисне вбивство може бути скоєно в стані афекту або при виконанні службових обов'язків, що суттєво впливає на кваліфікацію злочину і розмір покарання.

Щодо злочинів проти здоров'я, до таких належать тілесні ушкодження, що завдають шкоди здоров'ю потерпілого, а також інші діяння, які створюють небезпеку для здоров'я. Кваліфікація таких злочинів також є складною, оскільки для цього потрібно враховувати не тільки об'єктивну шкоду, завдану потерпілому, але й суб'єктивні фактори, такі як намір або необе-

режність. У багатьох випадках, коли особа завдає шкоди здоров'ю потерпілого через необережність, кримінальна відповідальність може бути пом'якшена.

Однією з проблем кримінальної відповідальності за злочини проти життя і здоров'я є складність у визначенні умислу і необережності. Відсутність чітких норм або недостатня увага до нюансів кожного конкретного випадку може призвести до неправильного застосування кримінальних норм. Труднощі виникають і через необхідність врахування різних факторів, таких як тяжкість ушкоджень, характер дій злочинця та обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність.

Міжнародний досвід також має важливе значення у вдосконаленні правових норм. У країнах Європи, таких як Німеччина, Франція та Велика Британія, добре розвинена система класифікації злочинів проти життя та здоров'я людини. Кожен випадок оцінюється з урахуванням не лише тяжкості наслідків, але й мотивів, що призвели до скоєння злочину. У США також розвинута практика кваліфікації злочинів, яка дозволяє точніше визначати відповідальність у випадках, коли злочин скоєний через необережність або нещасний випадок. Це дозволяє уникати суперечливих рішень і гарантує більш справедливе застосування покарань.

В Україні необхідно удосконалити кримінальне законодавство для більш чіткої кваліфікації злочинів проти життя і здоров'я людини. Це включає як уточнення норм, що стосуються умислу і необережності, так і розвиток судової практики, яка дозволяє уникнути помилок у кваліфікації таких злочинів. Особливо важливим є уточнення критеріїв для визначення тяжкості ушкоджень та застосування покарань в залежності від обставин справи.

Варто також підвищити кваліфікацію суддів і правоохоронців, оскільки це сприятиме більш точному застосуванню норм кримінального права. Успішне розслідування справ про злочини проти життя і здоров'я людини залежить від детальної оцінки обставин, а також належного взаємодії з медичними працівниками та іншими експертами. Також необхідно забезпечити належний захист прав потерпілих, адже ці злочини залишають серйозний вплив не тільки на фізичний

Таким чином, кримінальна відповідальність за злочини проти життя і здоров'я людини є надзвичайно важливою для забезпечення правової безпеки в країні. Для покращення ситуації необхідно вдосконалити законодавство, підвищити професіоналізм правоохоронців і суддів, а також забезпечити більш ефективне використання міжнародного досвіду для покращення правозастосовчої практики в Україні.

Джерела

1. *Бородавко А., Котенко Т., Плахотний А.* (2023). Щодо окремих питань розгляду кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи в умовах воєнного стану. Матеріали конф. МЦНД, (17.11. 2023; Івано-Франківськ, Україна), 105–109.

2. *Pakes F.* (2019). Comparative criminal justice. Routledge..
3. *Катеринчук К. В.* (2017). Особливості вини у складах злочинів проти здоров'я особи. *Слово Національної школи суддів України.* (1), 18.

Т. В. ЛЕБІДЬ
старший викладач,
Національний університет "Львівська політехніка"

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасне управління проєктами є результатом природної еволюції, і практикується протягом всієї історії людства. Із завершенням кожного успішного важливого проєкту, знання, інструменти та методи прогресували та удосконалювались. І як результат, сучасні проєктні менеджери мають в своєму арсеналі набір стандартизованих та ефективних інструментів для успішної реалізації проєктів.

В таблиці представлені етапи, які показують як проєктний менеджмент еволюціонував від інтуїтивних підходів до науково обґрунтованої дисципліни з чіткими стандартами та інноваційними технологіями.

Основні етапи розвитку проєктного менеджменту

Етап	Опис етапу
1	2
1. Доформальний період. До початку XX ст.	Проєктний менеджмент існував у неформальній формі в межах великих будівельних, інженерних чи військових проєктів.
2. Початок сучасного менеджменту. 1900–1950 рр.	Протягом цього періоду управління проєктами трансформувалося з ремісничої системи на управління людськими відносинами. Формалізація інженерного управління, використання наукового менеджменту (тейлоризм).
3. Науковий менеджмент. **1950–1970 рр.**	Управління проєктами почали визнавати, як окремий напрям, що виник з науки про управління. Виникнення сучасних концепцій проєктного менеджменту, розробка основних методологій. Інституціоналізація проєктного менеджменту.
4. Інтеграція технологій. **1980–1990 рр.**	Початок глобалізаційних процесів, уніфікації та стандартизації у сфері управління проєктами, застосування сучасних інформаційних технологій і можливостей Інтернету. Впровадження міжнародних і національних стандартів з управління проєктами.
5. Глобалізація та гнучкість. **2000–2010 рр.**	Зростання ролі інформаційних технологій у проєктному менеджменті. Розвиток гнучких методологій, початок інтеграції штучного інтелекту. Удосконалення методів ризик-менеджменту, управління якістю та інтеграції проєктів.

1	2
	Розвиток SaaS та хмарних технологій. Підготовка проєктних менеджерів через навчальні програми.
6. Цифрова трансформація та сталий розвиток. **2010-ті рр. – сьогодення**	Орієнтація на сталий розвиток, залучення проєктного менеджменту до стратегічного управління компанією, спрямоване на досягнення стратегічних цілей. Стрімке зростання використання хмарних технологій. Активізація роботи з віртуальними та кроскультурними командами. Наголос на використанні адаптивних методологій.

**Розроблено автором* на основі [1–4].

Основними тенденціями подальшого розвитку в управлінні проєктами можуть бути:

- розвиток концепції метапроєктного управління, що охоплює управління портфелями та програмами;
- орієнтація на глобальні виклики та на **сталий розвиток** — інтеграція екологічних та соціальних аспектів у проєктну діяльність;
- використання гібридних та адаптивних методологій в управлінні проєктами;
- активне використання штучного інтелекту, великих даних (Big Data) та автоматизованих систем управління проєктами (Jira, MS Project, Trello тощо); подальше зростання використання хмарних технологій для синхронізації роботи проєктних команд з метою управління проєктами та програмами;
- зміна вимог до проєктного менеджера, від якого очікують не лише досвіду і знань інструментів та методологій, а й наявності системного погляду та творчого підходу до вирішення управлінських завдань, вміння адаптувати існуючі рішення для потреб проєкту.

Джерела

1. *Продіус О., Прокоф'єва В.* Історичні передумови розвитку проектного управління. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 3 (108). С. 141–146.
2. *Vlahov Golomejić R. D.* A systematic literature reviev of industry 4.0. and project / R. D. Vlahov Golomejić, T. Obradović Posinković. *European Project Management Journal*. 2023. Vol. 13 (2). P. 51–62.
3. *Krasnokutska N., Osetrova T.* Evolution of development and current trends in project management. *Economic Analysis*. 2018. No. 28(1). P. 236–242. URL: https://doi.org/10.35774/econa2018.01.236
4. *Seymour T., Hussein S.* The History Of Project Management. *International Journal of Management & Information Systems (IJMIS)*. 2014. Vol. 18. № 4. P. 233. URL: https://doi.org/10.19030/ijmis.v18i4.8820.

Є. М. ЛЕВЧЕНКО
студент групи П-8-22-Б1Пр (4.6з),
Інституту права,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТУРИСТІВ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Забезпечення прав туристів у надзвичайних ситуаціях є одним із ключових завдань держави та міжнародного співтовариства. Туристична діяльність супроводжується різноманітними ризиками, такими як природні катаклізми, техногенні аварії, епідемії, терористичні акти та політичні конфлікти. У таких випадках важливою є наявність чіткої правової бази, що гарантує захист туристів, їхню безпеку та компенсацію можливих збитків.

Одним із головних правових документів, що регулюють туристичну діяльність у міжнародному масштабі, є Глобальний етичний кодекс туризму, прийнятий Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO). Він визначає основні принципи відповідального туризму та зобов'язання держав щодо захисту туристів у кризових ситуаціях. Крім того, в Європейському Союзі діє Директива про пакетні туристичні послуги, яка забезпечує права споживачів на компенсацію, повернення коштів та отримання допомоги у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Національні законодавства більшості країн передбачають обов'язкове страхування туристів, що покриває витрати на медичну допомогу, евакуацію та відшкодування збитків у випадку надзвичайних ситуацій. У багатьох країнах діють закони, які зобов'язують туроператорів та турагентства надавати туристам повну інформацію про можливі ризики, забезпечувати їхню безпеку та сприяти евакуації у разі небезпеки.

Важливу роль у правовому захисті туристів відіграють дипломатичні та консульські установи. Згідно з міжнародним правом, кожна держава повинна надавати підтримку своїм громадянам за кордоном у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Консульства та посольства забезпечують правову та організаційну допомогу, сприяють евакуації, допомагають у відновленні втрачених документів та надають інформацію щодо безпечних шляхів повернення на батьківщину.

Окремим аспектом правового регулювання є компенсація туристам збитків, завданих у надзвичайних ситуаціях. Законодавства більшості країн передбачають можливість отримання відшкодування у разі скасування рейсів, відмови у в'їзді, примусового виселення з готелів або інших обставин, що перешкоджають нормальному перебігу подорожі. Важливу роль у цьому питанні відіграють страхові компанії, які зобов'язані виплачувати компенсацію за страховими випадками відповідно до укладених договорів.

Туристичні компанії, що надають послуги, також несуть юридичну відповідальність за безпеку клієнтів. У багатьох країнах передбачені закони про захист прав споживачів, які регулюють діяльність туристичних операторів. Якщо туристи постраждали через недбалість компанії або неякісне надання послуг, вони мають право вимагати компенсації та судового захисту.

Цифровізація туристичної сфери також впливає на правові механізми захисту прав туристів. Використання електронних контрактів, онлайн-страхування та мобільних додатків для екстреної допомоги дає змогу швидко реагувати на надзвичайні ситуації. Водночас держава має забезпечувати кібербезпеку, щоб уникнути шахрайства та витоку персональних даних туристів.

Правова відповідальність за безпеку туристів розподіляється між державою, туристичними компаніями, страховими установами та самими мандрівниками. Важливою умовою ефективного захисту є підвищення рівня правової обізнаності туристів, зокрема щодо їхніх прав у разі надзвичайних ситуацій.

Таким чином, правові аспекти захисту туристів у надзвичайних ситуаціях включають міжнародні та національні нормативні акти, зобов'язання держав щодо надання допомоги, страхові механізми, правові гарантії з боку туристичних компаній та розвиток цифрових технологій для безпеки мандрівників. Ефективне законодавче регулювання та його дотримання дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити комфортні та безпечні умови для подорожей.

Джерела

1. Закон України "Про туризм" Ч містить правові норми щодо захисту прав туристів, обов'язки туроператорів та державних органів у надзвичайних ситуаціях. *Офіційний сайт Верховної Ради України.*
2. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення пасажирів і багажу (СМПП) — міжнародний документ, який регламентує відповідальність перевізників перед пасажирами, у тому числі під час надзвичайних ситуацій. *Тексти міжнародних договорів.*
3. Моніторингові звіти Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ) — містять аналітичні дані про забезпечення безпеки туристів та механізми державного реагування в екстрених ситуаціях. *Сайт ДАРТ.*
4. Директива ЄС 2015/2302 "Про пакетні туристичні послуги" — документ, який регулює права туристів у країнах Європейського Союзу, зокрема компенсаційні механізми у випадку надзвичайних ситуацій. Європейський портал законодавства.

М. О. ЛЕВЧЕНКО
професор кафедри організації туристично діяльності
Навчально-наукового інституту управління економіки та бізнесу,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Безпека туристичної діяльності є ключовим фактором розвитку туризму як галузі економіки, що забезпечує робочі місця, міжнародне співробітництво та культурний обмін. Держава відіграє центральну роль у створенні умов для безпечного туризму, розробці нормативно-правової бази, здійсненні контролю та забезпеченні реагування на надзвичайні ситуації.

Одним із основних напрямів діяльності держави є законодавче регулювання туристичної сфери. Прийняття законів та нормативних актів, що визначають права та обов'язки туристів, туроператорів і туристичних агентств, сприяє формуванню безпечного середовища. Національні закони зазвичай передбачають стандарти безпеки, вимоги до страхування туристів, регулюють діяльність готелів, транспортних компаній та екскурсійних операторів.

Важливою функцією держави є здійснення контролю за виконанням норм безпеки у сфері туризму. Органи державного нагляду проводять перевірки туристичних об'єктів, перевіряють якість послуг, наявність необхідних дозволів та відповідність міжнародним стандартам. Також створюються спеціальні державні служби та інституції, які займаються безпекою туристів, контролюють діяльність страхових компаній і забезпечують нагляд за готельно-ресторанним бізнесом.

Значну роль у забезпеченні безпеки туристів відіграють правоохоронні органи. Поліція та спеціальні служби забезпечують охорону туристичних зон, контролюють рівень злочинності та оперативно реагують на загрози. В багатьох країнах діють туристичні поліційні підрозділи, які спеціалізуються на допомозі іноземним гостям, ведуть боротьбу з шахрайством, нелегальними перевізниками та іншими правопорушеннями, що можуть становити загрозу туристам.

Держава також сприяє міжнародному співробітництву у сфері безпеки туризму. Взаємодія з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня туристична організація (UNWTO), сприяє розробці загальних стандартів безпеки, обміну досвідом та впровадженню ефективних практик. Уряди країн укладають угоди про співпрацю, що передбачають взаємодію у випадку кризових ситуацій, координацію евакуаційних заходів та надання консульської допомоги громадянам за кордоном.

Важливим аспектом забезпечення безпеки є інформування туристів про потенційні загрози. Державні органи публікують рекомендації щодо безпеч-

них маршрутів, оновлюють інформацію про політичну та епідеміологічну ситуацію в різних країнах, попереджають про ризики терористичних актів або природних катастроф. Міністерства закордонних справ більшості країн ведуть спеціальні сайти та гарячі лінії для туристів, які потребують екстреної допомоги за кордоном.

Держава відіграє ключову роль у реагуванні на надзвичайні ситуації, що можуть загрожувати туристам. У разі природних катаклізмів, епідемій, терористичних атак чи воєнних конфліктів державні органи координують заходи з евакуації громадян, забезпечують роботу кризових штабів, організовують допомогу постраждалим. Важливим фактором є розвиток системи екстреної допомоги, яка дозволяє швидко повідомляти туристів про загрози та надавати їм підтримку в критичних ситуаціях.

Окремої уваги заслуговує питання кібербезпеки у сфері туризму. Держава здійснює контроль за захистом персональних даних туристів, бореться з кіберзлочинністю та запроваджує цифрові рішення для безпечного бронювання послуг. Використання електронних віз, біометричних паспортів та цифрових платформ для обміну інформацією між туристами та державними службами значно підвищує рівень безпеки мандрівників.

Державні інвестиції у безпеку туристичної діяльності є важливим фактором розвитку галузі. Будівництво сучасних систем відеоспостереження, вдосконалення інфраструктури, підвищення рівня підготовки рятувальників і медичних працівників сприяють зниженню ризиків та створенню сприятливих умов для подорожей.

Таким чином, держава виконує ключову функцію у забезпеченні безпеки туристичної діяльності, використовуючи комплексний підхід, що включає законодавче регулювання, контроль за якістю послуг, забезпечення охорони громадського порядку, міжнародну співпрацю, кризовий менеджмент та розвиток цифрових технологій. Безпека туристів є пріоритетом, що вимагає постійного вдосконалення механізмів захисту та адаптації до сучасних викликів.

Джерела

1. Закон України "Про туризм" — офіційний нормативно-правовий акт, який регулює державну політику у сфері туризму, включаючи питання безпеки туристів. *Офіційний сайт Верховної Ради України.*
2. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ) — офіційний орган, який реалізує державну політику у сфері туризму, зокрема у сфері безпеки. *Сайт ДАРТ.*
3. Всесвітня туристична організація (UNWTO) — Глобальний кодекс етики туризму — міжнародні рекомендації щодо забезпечення безпеки та сталого розвитку туризму. *Сайт UNWTO.*
4. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження правил надання туристичних послуг" — регламентує стандарти якості та безпеки у туристичній сфері. *Офіційний сайт уряду.*

Я. Г. ЛИСАК
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Недостатній розвиток системи мотивації персоналу залишається ключовою проблемою системи управління багатьох підприємств, що вимагає обов'язкової уваги керівників.

Активізація людського фактору є рушійною силою інноваційних змін, які можуть бути досягнуті завдяки формуванню комплексної системи мотивації та постійного професійного розвитку персоналу. В умовах сьогодення існує протиріччя між необхідністю впровадження нових методів мотивації та стимулюванням трудової діяльності та існуючими стереотипами винагороди працівників.

У сучасних умовах господарювання використовують дві групи методів мотивації: матеріальну та нематеріальну. До найпоширеніших матеріальних методів мотивації відносяться заробітна плата, премії та надбавки, до нематеріальним — кар'єрне зростання, самоствердження, розвиток професійних навичок, визнання тощо [1].

Сьогодні керівниками підприємств застосовуються в основному методи матеріальної мотивації, що складається із двох частин: постійної (фіксована заробітна плата) та змінної (премії, бонуси, надбавки).

Крім матеріальних винагород керівники підприємств також користуються системою моральних стимулів. Вони мають одноразовий або систематичний характер.

Для молодих фахівців така система мотивування не завжди в пріоритеті, оскільки для них перспективи кар'єрного зростання є на першому місці. У той же час, збільшення рівня безробіття не сприятиме формуванню у роботодавців позитивного ставлення до проблем мотивації.

У зв'язку з цим можна зробити висновки, що мотивація праці це важливий інструмент у системі управління, який відіграє важливу роль та впливає на ефективну роботу загалом. Для максимального отримання прибутку, менеджмент вищої ланки має впроваджувати нові системи мотивації, які задовольнятимуть усіх учасників виробництва.

Джерела

1. *Зубець А. В.* Особливості мотивації працівників на сучасному підприємстві Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку: зб. матеріалів III Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених і студентів. Дніпро, 2019. С. 131–133.

2. *Мутерко Г., Михальов Д.* (2024). Особливості мотивації персоналу підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. (60). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-141 (дата звернення: 15.01.2025).

Науковий керівник:
Ю. М. Заволока, канд. екон. наук, доцент

О. О. ЛИСЧЕНКО
канд. екон. наук, доцент

О. С. ГОРБУНОВ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спільні підприємства можуть бути чудовим способом об'єднання сильних сторін кількох бізнес-партнерів без необхідності дотримання величезної кількості формальностей, які зазвичай супроводжують **створення нової компанії**.

Спільне підприємство в основному є договірною угодою, що збирає ресурси кількох суб'єктів навколо одного бізнес-досягнення. Співзасновники спільного підприємства об'єднують свої знання, ресурси, активи та час для досягнення певної спільної мети; після цього вони зазвичай ділять як збитки, так і прибуток з такого проекту [1].

Спільне підприємство зазвичай з'являється в одному з таких видів:

- Договірне спільне підприємство — сторони укладають внутрішню угоду, яка визначає їхні права, обов'язки та відповідальність, при цьому переважає намір сторін;
- Корпоративне спільне підприємство — позиції сторін докладно визначаються угодою, яка в кінцевому підсумку є актом про створення нової компанії з жорсткими регламентами щодо змісту акту про створення.

Щодо основної причини "об'єднання зусиль", спільні підприємства можуть бути, наприклад:

• Заснованими на персоналі — сторони вступають у відносини для об'єднання своїх талантів, досвіду та знань;

• Заснованими на обладнанні є привабливими для компаній, позбавлених технологій або ресурсів, необхідних для здійснення свого ділового завдання.

• Об'єднання ресурсів — дві компанії, чиї основні бізнес-діяльності різняться, але в кінцевому підсумку націлені на досягнення однієї і тієї ж мети,

можуть розглянути спільне підприємство як ідеальний спосіб отримати максимальну користь зі своїх ресурсів, об'єднавши їх.

• Ефективність витрат — переваги об'єднання активів кількох компаній також стосуються фінансових активів. Очевидно, що чим більше індивідуальних бюджетів бере участь в інвестиціях, тим більше кожен з учасників спільного підприємства може знизити свої витрати. Крім того, фінансові ризики у разі невдачі спільного підприємства у досягненні запланованого результату розподіляються між учасниками спільного підприємства.

• Вихід на нові ринки — найчастішим поштовхом для юридичної особи до створення спільного підприємства є намір увійти на закордонний ринок. Наприклад, якщо компанія планує вести бізнес за межами своєї рідної країни, можна створити спільне підприємство з місцевим дистриб'ютором з іноземної країни, який добре знайомий із розподільчими каналами та самим місцевим ринком.

• Інвестування знань — кожна зі сторін зазвичай має свої власні галузеві знання, які вони вносять у спільне підприємство. Об'єднуючись з метою досягнення індивідуальної бізнес-мети, кожен учасник може скористатися унікальними знаннями, досвідом і талантом іншого. Така форма співробітництва створює можливість використовувати сильні сторони обох сторін.

• Альтернатива злиття та поглинання — спільні підприємства часто виступають як менш витратний та ризикований, але більш гнучкий спосіб бізнес-співробітництва між різними компаніями.

• Гнучкість: без прив'язок — спільні підприємства за своєю природою тимчасові — визначаючи тимчасові рамки співпраці, сторони забезпечують, що жодна з них не повинна робити довгострокові зобов'язання Таким чином, кожен має можливість вийти з спільного підприємства після завершення конкретного проєкту. Сторонам, якщо перше завдання виявляється перспективним, ніщо не заважає продовжити свою ділову угоду та перетворити її на постійні стосунки.

Спільні підприємства часто описуються як непостійні відносини, які часто призводять до високого рівня невдач, оскільки можуть бути складними для управління через спільне прийняття рішень та можливі відмінності між учасниками. Тому неминуче, що має супроводжувати вступ до спільного підприємства, — це довіра між сторонами, оскільки в іншому випадку співпраця сама по собі ймовірно зруйнується [2].

Отже, спільніі підприємства переважно створюються з досягнення чітко визначеної мети, яка обов'язково включає формування окремої компанії. Наприклад, учасники можуть погодитись створити спільне підприємство для проведення науково-дослідних робіт, які вони не могли б фінансувати індивідуально.

Джерела

1. *Кахович О. О., Кахович Ю. О.* Мотиви створення спільних підприємств як одного з видів зовнішньоекономічної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 6 (березень). С. 38–40.

2. *Дмитренко А. В.* Роль спільних підприємств з іноземними інвестиціями у розвитку економіки України. *Економічний форум*. 2017. С. 148–157.

Г. П. ЛИТВИНОВА
здобувачка спеціальності 231 Соціальна робота,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Складні життєві обставини, в яких опиняються сім'ї, діти та молодь, є важливою соціальною проблемою, яка потребує уваги та системної підтримки. Це поняття охоплює різноманітні фактори, які негативно впливають на нормальний розвиток особистості та соціальну інтеграцію. Сюди входять економічні труднощі, насильство в сім'ї, зловживання алкоголем або наркотиками, відсутність стабільного житла, а також наслідки психічних захворювань або інвалідності членів сім'ї [1]. Діти, які виростають у таких умовах, часто стикаються з проблемами в навчанні, емоційними розладами та соціальною ізоляцією. Молодь, у свою чергу, переживає труднощі у здобутті освіти, працевлаштуванні та адаптації в суспільстві.

В умовах економічної нестабільності, соціальної ізоляції та загроз безпеці, багато сімей опиняються в ситуаціях, коли їм важко забезпечити базові потреби, а діти та молодь втрачають можливості для розвитку та реалізації свого потенціалу. Соціальна робота в таких умовах має на меті не лише надання негайної допомоги, але й комплексну підтримку, спрямовану на відновлення стабільності та розвитку в родинах, що потрапили в кризові ситуації [2]. Важливим аспектом є розвиток програм, які допомагають родинам з дітьми та молоддю покращити їхню соціальну адаптацію, а також забезпечити доступ до освіти, медичних послуг та психологічної підтримки. Крім того, соціальні працівники активно співпрацюють з іншими державними та громадськими організаціями, щоб забезпечити належну допомогу та підтримку. Це включає не лише допомогу у вигляді матеріальних ресурсів, але й надання консультацій, організацію груп підтримки, а також інші форми психологічної та соціальної реабілітації [2].

Одним із важливих напрямків роботи є профілактика ризикованої поведінки серед молоді, яка може стати результатом соціальних та економічних труднощів. Програми, спрямовані на розвиток здорових звичок, профілактику насильства та залежностей, допомагають молодим людям адаптуватися до сучасних соціальних реалій, знижуючи ризики, пов'язані з антисоціальною поведінкою [3].

Соціальна робота виконує важливу роль у підтримці інклюзивного суспільства, де кожен має можливість отримати рівні права та можливості. Завдяки соціальним програмам, спрямованим на підтримку вразливих груп (діти, молодь, люди з інвалідністю, сім'ї з низьким рівнем доходів), вдається значно зменшити рівень соціальної нерівності та створити умови для гідного життя [2].

Забезпечення доступу до освіти та професійного навчання є ще одним ключовим аспектом у боротьбі з соціальною ізоляцією та бідністю. Програми соціальної роботи, орієнтовані на молодь, не тільки допомагають у вирішенні негайних проблем, але й працюють на довгострокову стабільність, створюючи умови для розвитку та інтеграції всіх членів суспільства, незалежно від їхнього соціального статусу чи особистих труднощів [2].

Соціальна робота також передбачає створення системи підтримки для батьків, оскільки саме сім'я є основним осередком виховання та розвитку дітей [3]. Важливим є розвиток програм, які сприяють соціальній реабілітації осіб, які пережили насильство чи інші важкі ситуації. Вони можуть включати участь у групах підтримки, індивідуальні консультації, допомогу в пошуку житла або роботи, що дозволяє людям відновити незалежність і гідність [2].

Просвітницька діяльність серед населення, спрямована на підвищення обізнаності щодо соціальних проблем, таких як насильство, залежності, психічні захворювання, дозволяє зменшити стигматизацію вразливих груп та створює більш толерантне середовище для людей, які потрапили в складні життєві обставини [3].

Загалом, соціальна робота, за умови комплексного підходу, є потужним інструментом у вирішенні соціальних проблем, що виникають у складних життєвих обставинах. Вона не лише надає допомогу в кризових ситуаціях, а й забезпечує стійку соціальну інтеграцію, працюючи на довгострокову стабільність та розвиток, створюючи умови для того, щоб кожна людина могла реалізувати свій потенціал та жити в гідних умовах.

Джерела

1. *Коваленкова А.* Теоретичний аналіз проблеми визначення складної життєвої ситуації та її характерні особливості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія 12. Психологічні науки. 2023. Вип. 21 (66). С. 26–36.
2. *Любецька М. М.* Актуальні питання здійснення соціального супроводу (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід.* Серія: Державне управління. 2018. № 16. С. 133–136.
3. *Стельмах С.* Профілактика складних життєвих обставин: концептуалізація поняття. *Social Work and Education.* 2022. Vol. 9. №1. С. 134–146.

Науковий керівник:
Г. А. Луканська, старший викладач

Р. А. ЛІНКІНА,
І. В. МІХНО
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Категорія “професіоналізація” широко використовується в науковій літературі, що стосується вивчення професій та професійної діяльності. У деяких дослідженнях термін отримує чітке визначення, а в інших його зміст випливає з контексту.

Один із ключових напрямків стратегії реформування системи державних закупівель — це “Професіоналізація сфери публічних закупівель”.

Здійснення заходів щодо підвищення рівня професіоналізації у сфері державних закупівель створить умови для підвищення результативності закупівельних підрозділів, розвитку культури публічних закупівель та обміну кращими практиками між державними і недержавними структурами. Професіоналізація просуватиметься через збільшення доступу до навчальних програм з державних закупівель, безкоштовних для різних користувачів.

Професіоналізація цієї сфери є важливим кроком на шляху до впровадження міжнародних стандартів у вітчизняну закупівельну практику, а також сприяє підвищенню ефективності державних закупівель, необхідних для задоволення потреб держави та місцевих громад.

Одним із викликів залишається створення умов для розвитку і кар’єрного зростання працівників, залучених до закупівельної діяльності. Для цього важливо підкреслити цінність закупівельної функції, забезпечити належні ресурси для її зміцнення та створити можливості для кар’єрного просування уповноважених осіб, що дозволить сформувати професійне середовище високого рівня.

З’ясовано, що основними завданнями професіоналізації у сфері публічних закупівель є:

1. Посилення ефективності регулювання діяльності учасників сфери публічних закупівель через визначення рівнів їхньої компетентності, побудову структури компетенцій та організаційної архітектури замовників, а також прийняття рекомендацій і нормативно-правових актів, що встановлюють відповідні вимоги;
2. Реалізацію заходів із професійного навчання та підвищення кваліфікації;
3. Розширення компетенцій у сфері закупівель на центральному і місцевому рівнях;
4. Удосконалення підходів до відповідальності у сфері державних закупівель;

5. Впровадження заходів щодо централізації закупівель.

Очікувані результати та індикатори досягнення цієї мети [1]:

1. Прийняття етичних стандартів поведінки для учасників публічних закупівель та доведення їх до відповідних суб'єктів;
2. Проведення моніторингу та оцінки повідомлень про неетичну поведінку учасників закупівель у 2025–2026 роках;
3. Розробка й затвердження стандартної професійної (сертифікованої) програми підвищення кваліфікації для державних службовців, відповідальних за публічні закупівлі;
3. Створення та надання онлайн-курсів із публічних закупівель для представників бізнесу, громадян і активістів, з метою охоплення не менше 3000 осіб;
4. Розробка та надання онлайн-курсів для навчання користуванню електронною системою закупівель, у тому числі навичок пошуку та аналітики інформації із застосуванням безкоштовних модулів, з охопленням не менше 1000 осіб;
5. Підготовка та надання методичних рекомендацій щодо оцінки ефективності закупівель для учасників сфери.

Джерела

1. Розпорядження КМУ від 02 лютого 2024 р. № 76-р "Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024–2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024–2025 роках". [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%D1%80#Text.

Науковий керівник:
А. І. Мілька, канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Т. В. ЛІРКО
аспірант кафедри управління проєктами,
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку,
Національний університет "Львівська політехніка"

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДУ EARNED VALUE MANAGEMENT У РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОМУ УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЄКТАМИ З ФІКСОВАНОЮ ЦІНОЮ

Успішність проєктів почали вимірювати десятки років тому. У 2001 році Standish Group's CHAOS Report зазначав, що успішні проєкти складають

лише 15–20 % [1]. За даними 2024 року, ефективність реалізації проєктів зросла, але більшість проєктів все ще є проблемними чи провальними. Дослідження показують, що 82 % проєктних менеджерів використовують EVM для управління проєктами, і 5 з 6 менеджерів різних рівнів ефективно застосовують цей метод.

Метою дослідження є обґрунтування ефективності результатів інтеграції методу Earn Value Management в ризик-орієнтоване управління fixed-price проєктами.

Щороку PMI публікує звіт Pulse of the Profession, в якому експерти зазначають, що вибір підходу до управління проєктами не є основним чинником ефективності, хоча важливий на старті. Існують гібридний, гнучкий і класичний підходи, з яких останній часто пов'язують з моделлю фіксованої ціни, що вимагає детального планування на початку. Проєкти з фіксованою ціною мають менші ризики для клієнта, але більші для виконавця [2].

Управління зробленою вартістю (EVM) — це метод оцінки ефективності проєкту за фізичними, фінансовими та часовими показниками. Управління зробленою вартістю — це система, яка включає в себе комбінацію вартості та розкладу виконання конкретного проєкту [3].

Впровадження EVM з самого початку проєкту дозволяє менеджеру оперативно виявляти відхилення від графіку та бюджету, і приймати проактивні рішення. Застосування таких показників, як AC, EV, SPI, CPI, ETC, EAC та TCPI, допомагає вчасно ідентифікувати ризики, прогнозувати майбутні проблеми та коригувати стратегію для досягнення успішного завершення проєкту.

EVM не фокусується на продуктових задачах, таких як працюючий продукт чи бізнес-цінність, а оцінює успіх проєкту за витраченими ресурсами та виконаними завданнями. EVM найкраще підходить для Fixed Price проєктів завдяки чітким вимогам і контрольованим витратам.

Джерела

1. Extreme CHAOS (2001). *Standish Group*. URL: https://www.cin.ufpe.br/~gmp/docs/papers/extreme_chaos2001.pdf (дата звернення: 05.10.2024).
2. Pulse of the Profession 2024. *The Future of Project Work*: *Moving Past Office-Centric Models*. 15th Edition. Project Management Institute, Inc. 2024
3. *Лисенко Д., Федяй Ю*. Метод Agile Earned Value Management як інструмент управління вартістю в Scrum-проєктах. 2021. DOI: 10.33042/2522-1809-2021-3-163-159-164 (дата звернення: 01.10.2024).

Науковий керівник:
П. Г. Ільчук, д-р екон. наук, професор

Я. В. ЛІСНА
здобувачка спеціальності 231 Соціальна робота,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ СИРОТАМИ

Соціальна робота з дітьми-сиротами є важливою сферою, яка спрямована на забезпечення їхнього благополуччя та інтеграції в суспільство. Діти-сироти часто стикаються з численними викликами, такими як емоційні травми, соціальна ізоляція та відсутність стабільної підтримки. Ще з давніх часів сирітство було однією з головних проблем і по сьогоденння є одним із найважливіших питань, адже захист дитини є перш за все пріоритетним напрямом кожної країни.

Від часу створення перших держав допомога нужденним здійснювалася на основі милосердя та філантропії. В період після падіння Римської імперії (раннє (V–X ст.) та класичне (XI–XV ст.) Середньовіччя) соціальна допомога була тісно пов'язана з релігійними організаціями, такими як монастирі та церкви, які надавали притулок, їжу та медичну допомогу. В епоху Відродження з'явилися нові форми соціальної допомоги — лікарні та притулки для бідних. Держави почали брати на себе більше відповідальності за соціальну допомогу. Зі зростанням міст і промисловості виникли нові соціальні проблеми, такі як бідність і безробіття, що зумовило необхідність створення державних систем соціального забезпечення та благодійних організацій [4]. У XX ст. соціальна робота стала окремою професією з власними стандартами та етичними нормами. В Україні вона активно розвивалася після здобуття незалежності, зокрема, через створення державних центрів соціальних служб та громадських організацій [4].

На данний момент в Україні налічується близько 96 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, 80 % з них мають живих батьків. Майже 17 тисяч виховуються в інтернатних закладах [2].

У сучасному світі поняття втрати батьків дитиною має два значення: 1) пов'язане зі смертю батьків; 2) відсутність батьківського піклування, яке викликане різними причинами і визначає різний соціальний статус дитини [3].

Дитина-сирота — дитина, що тимчасово або постійно перебуває поза сімейним оточенням унаслідок втрати батьків або яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні й потребує захисту та допомоги з боку держави [1].

Діти, позбавлені батьківського піклування — це діти, батьки яких: позбавлені батьківських прав; дітей відібрано без позбавлення батьківських прав; визнані відсутніми безвісти; визнані недієздатними; оголошені померлими; відбувають покарання в місцях позбавлення волі; перебувають під вартою на

час слідства; через тривалу хворобу не мають змогу виконувати батьківські обов'язки; підкинуті діти; батьки яких невідомі; безпритульні діти тощо [1].

В Україні впроваджуються сучасні форми опіки та здійснюються заходи підтримки сімей, які спрямовані на розвиток відповідального батьківства та зменшення масштабів соціального сирітства, а саме: 1) прийомна сім'я — сім'я або особа, яка добровільно бере на виховання від 1 до 4 дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, до 18 років або до завершення освіти; 2) дитячий будинок сімейного типу — форма сімейного виховання, що створюється подружжям або особою, яка не перебуває в шлюбі, для проживання та виховання не менше 5 таких дітей (загальна кількість дітей у родині не перевищує 10 осіб); 3) опіка та піклування — передання дітей родичам або іншим сім'ям для виховання й захисту їхніх прав; 4) усиновлення — прийняття дитини в сім'ю на правах рідної через рішення суду; 5) патронат — тимчасовий догляд за дитиною до вирішення її подальшої долі [1].

Отже, історія розвитку соціальної роботи охоплює різні етапи та підходи до допомоги нужденним. Від найдавніших часів, коли допомога надавалася на основі релігійних і моральних принципів, до сучасних форм соціальної роботи, що базуються на наукових знаннях і державних програмах, цей процес відображає еволюцію суспільних цінностей і норм. Ефективна боротьба із соціальним сирітством в усі часи потребує злагодженої співпраці держави, фахівців соціальної сфери та суспільства загалом. В Україні впроваджуються різні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та імплементуються численні заходи, спрямовані на створення умов для виховання дітей у сімейному середовищі, що є найбільш сприятливим для їхнього розвитку.

Джерела

1. *Манохіна І. В.* Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування: навч. посіб. Дніпро: ДУАН, 2012. 276 с.
2. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: https://www.msp.gov.ua/
3. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: метод. посіб. / уклад.: Т. П. Хлівнюк, К. О. Кулава. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2023. 78 с.
4. *Фурман А. В., Підгурська М. В.* Історія соціальної роботи: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.

Науковий керівник:
П. І. Сокуренко, канд. екон. наук, доцент,
професор кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Е. О. ЛОБАНОВ
здобувач спеціальності 035 Філологія,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КОНЦЕПТ РУХУ В КОНКТЕКСТІ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ І ГІПЕРО-ГІПОНІМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У межах лексикології виділяють безліч семантичних зв'язків, які існують між лексичними одиницями тієї чи іншої мови. Нерідко такі зв'язки пов'язані між собою розгалуженою ієрархією, що може більш чітко та показово пояснити групування та похідність лексичних одиниць за категорією спорідненості — явищем гіпонімії (гіперо-гіпонімії), яка в свою чергу є однією з найбільш фундаментальних парадигматичних відношень [2].

Ця тема, а також суміжні поняття "лексико-семантичне поле" та "лексико-семантична група", були попередньо досліджені в працях мовознавців П. М. Кочергана, В. Г. Ніконова та О. Деменчука. Попри це, актуальність теми розкривається у відсутності повного схематичного пояснення, що може проілюструвати принцип дії гіпонімічних зв'язків, зокрема, наглядного дослідження відповідного групування в контексті порівнняня лексичного складу в контрастуючих мовах специфічної категорії слів (лексико-семантичної групи) для наочності дослідження.

У першу чергу, ключовим для дослідження є розбір понять "лексико-семантичного поля / групи". Вони базуються на об'єднанні лексичних одиниць в категорії, групування в яких відбувається за наявністю спільного концепту (архісеми). Тематичне згрупування цих зв'язків ґрунтоване на внутрішніх зв'язках предметів і явищ дійсності зумовлене, насамперед, предметно-логічними ознаками [3]. Наприклад, слова *брат, мати, син* об'єднані концептом родинних зв'язків і належать до відповідного поля. Лексико-семантична група є вужчим поняттям, оскільки всі лексеми, що належать до неї, мають бути об'єднані не лише спільним концептом, але й однією граматичною категорією (частиною мови).

Наступним етапом є розбір гіпонімії (гіперо-гіпонімії) — явища семантичного включення. Гіпонімія показує зв'язок між більш загальним терміном, який називається гіперонімом, і його конкретним випадком, що називається гіпонімом [4]. Таким чином, семантичне поле гіпероніма, також відоме як суперординат, включає всі можливі гіпоніми, але не навпаки. Гіпонімію можна перевірити за допомогою наступних формул зі змінними, у яких умовна А це гіпонім, а В — гіперонім: "А це В" (собака це "тварина"), або "А — це різновид В" (град — це різновид природного явища) і визначити, чи матиме відповідне твердження сенс [1].

Дослідження гіпонімії розглянуто на прикладі конкретної лексико-семантичної групи "рух". Спочатку була досліджена лексика цієї групи, зокрема, визначення, морфологічні та семантичні особливості відповідних лексичних

одиниць, а також аломорфні та ізоморфні риси в англійській та українській мовах. Спираючись на принцип групування за диференційними ознаками, або ж семами, було виділено 3 головних атрибутивних категорії: швидкості, напрямку та способу / місця руху.

Спираючись на вищезазначені положення, вдалось розкрити сутність гіпонімії, а саме, принцип збільшення диференційних ознак (диференційних сем) по мірі віддалення гіпонімів від слова-гіпероніма. Наприклад, кожне наступне слово в гіпонімічному ланцюгу *go – walk – stroll – saunter* матиме вужче значення за попереднє, отже, матиме більше диференційних ознак для конкретизації значення. Для виокремлення необхідних сем був наочно застосований метод компонентного аналізу.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження вдалося провести аналіз найпоширеніших лексем категорії руху та визначити гіпонімічні зв'язки, що існують між лексемами в англійській та українській мовах, а також пояснити та схематично зобразити семантичну різницю між гіпонімічним групуванням найпоширеніших лексичних одиниць в контрастуючих мовах. Це дослідження вибудовує підґрунтя для подальшого дослідження не лише явища гіпонімії, а й подальшого з'ясування семантичної різниці між лексикою англійської та української мови в цілому.

Джерела

1. *Деменчук О.* Contrastive Lexicology of the English and Ukrainian languages : підручник для студентів вищих навч. закл. Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2018. 146 с.
2. *Кочерган М. П.* Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навч. закл. К. : Вид. центр "Академія", 2001. 368 с.
3. *Крехно Т. І.* Історія ЛСГ "плати – податки – повинності" в українській мові XV–XVIII ст. (на матеріалах українських пам'яток): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова". Харків, 2005. 19 с.
4. *Ніконов В. Г, Никитченко К. П.* Курс зіставної лексикології англійської та української мов : навч. посібник. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2020. 460 с.

Науковий керівник:
Г. А. Луканська, старший викладач

В. В. ЛОПОХА
канд. юрид. наук, заступник директора,
Волинський інститут ім. В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЧИСЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

Кримінально-процесуальні строки є невід'ємною частиною правової системи, що визначає часові межі здійснення процесуальних дій. Вони відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності правосуддя, регулюванні діяльності учасників процесу та гарантуванні дотримання прав та законних інтересів особи. Встановлені законодавством строки сприяють своєчасному та якісному розгляду кримінальних справ, запобігають свавіллю та правовій невизначеності. Проте питання їхнього обчислення, можливості поновлення чи призупинення, а також функціональне значення залишаються предметом активних наукових дискусій.

Кримінально-процесуальні строки визначаються як часові рамки, протягом яких учасники кримінального провадження мають здійснити певні процесуальні дії або прийняти відповідні рішення. Вони встановлюються законодавчо й мають імперативний характер. Строки можуть бути абсолютними або відносними: перші визначаються конкретним часовим періодом, тоді як другі залежать від певних подій чи рішень суду. У науковій літературі кримінально-процесуальні строки класифікуються за різними критеріями, зокрема за адресатом (строки для суду, слідчих органів, учасників процесу), способом визначення (строк як конкретний момент у часі або як певний період), способом обчислення (роками, місяцями, днями чи годинами) та функціональним призначенням (строки, що гарантують права учасників процесу, або строки, що забезпечують швидке кримінальне провадження).

Процедура обчислення строків регламентується статтею 115 КПК України. Основні принципи їхнього обчислення включають такі положення: при обчисленні строку годинами він закінчується в останню хвилину останньої години, при обчисленні строку днями — о 24-й годині останнього дня, а якщо останній день строку припадає на неробочий день, строк автоматично переноситься на наступний робочий день (за винятком строків тримання під вартою). Окрім цього, деякі строки можуть бути призупинені чи поновлені. Відповідно до ст. 117 КПК, пропущений строк може бути поновлений слідчим суддею за клопотанням зацікавленої особи, якщо пропуск строку був зумовлений поважними причинами.

Основна функція кримінально-процесуальних строків полягає в забезпеченні балансу між оперативністю та якістю правосуддя. Вони сприяють оперативності процесу, запобігають необґрунтованим затримкам у розслідуванні та судовому розгляді, гарантують права учасників процесу, чітко регламентуючи строки тримання під вартою, строк досудового слідства та строки

оскарження рішень, здійснюють дисциплінуючий вплив на суб'єктів процесу, запобігаючи зловживанням з боку слідчих органів чи суду, та сприяють процесуальній економії, забезпечуючи раціональне використання ресурсів правової системи.

Історично питання швидкості кримінального провадження розглядалося як один із найважливіших чинників ефективного правосуддя. Ще Чезаре Беккаріа наголошував, що покарання є більш справедливим і ефективним, якщо воно слідує невдовзі після злочину. Водночас швидкість не повинна перетворюватися на поспішність, що може зашкодити якості розслідування. Сучасний підхід до процесуальних строків передбачає необхідність дотримання принципу "розумного строку", що означає оптимальне співвідношення між швидкістю провадження та повнотою розгляду справи. Це узгоджується з європейськими стандартами правосуддя, зокрема практикою Європейського суду з прав людини.

Кримінально-процесуальні строки є важливим інструментом регулювання кримінального провадження. Вони забезпечують дисципліну в роботі правоохоронних органів і суду, гарантують дотримання прав учасників процесу, а також сприяють ефективності правосуддя. Оптимізація механізму визначення та обчислення процесуальних строків залишається актуальним завданням правової науки та законодавчої практики. Необхідно забезпечити баланс між швидкістю та якістю кримінального провадження, запроваджуючи чіткі механізми контролю за дотриманням строків, а також враховуючи міжнародні стандарти правосуддя.

Джерела

1. *Пахлеванзаде А.* Класифікація кримінально-процесуальних строків. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9. 2021. С. 260–263. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/64
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 : за станом на 16 листопада 2017 р. № 2213-VIII. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon1.rada.gov.ua
3. *Ковальчук С. О.* Процесуальний порядок відкриття матеріалів кримінального провадження. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 190–195.
4. Вищий адміністративний суд України. Інформаційний лист від 27 серпня 2012 р. № 1909/12/13-12 "Щодо обчислення процесуальних строків, зокрема, строків відкриття провадження в адміністративній справі". [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1909760-12#Text
5. *Фомін С. Б.* Строки у кримінальному судочинстві: поняття, класифікація та функціональне призначення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / С. Б. Фомін ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 20 с.

О. О. ЛОЩИХІН
здобувач
Національної академії управління

ОСНОВНІ СОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Одним із ключових факторів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства та його продукції є постійне впровадження різноманітних інновацій та технологій, що безпосередньо впливає на оптимізацію процесів виробництва, якість продукції аграрного підприємства, раціональне використання ресурсів, його рентабельність та прибутковість, тощо. З року у рік ситуація складається таким чином, коли економічний розвиток представників аграрного сектора має супроводжуватися постійним підвищенням конкурентоспроможності продукції. Виробництво та збут принципово нових товарів та обладнання — рушійна сила розвитку національної економіки. Створення, впровадження та розповсюдження нових продуктів, послуг, технологічних процесів стають ключовими факторами зростання виробництва, зайнятості, інвестицій, зовнішньої торгівлі, підвищення якості продукції, економії трудових та матеріальних витрат, удосконалення організації виробництва та підвищення його ефективності. Це визначає конкурентоспроможність компаній та їх продукції на внутрішньому та світовому ринках, покращує соціально-економічну ситуацію.

Інноваційний же процес у сільському господарстві має низку особливостей порівняно з іншими сферами господарювання, а саме:

- тривалий процес розробки інновації (пов'язаний із селекційною роботою);
- інновації носять, зазвичай, поліпшуючий характер (пов'язані з їх орієнтацією підвищення врожайності, продуктивності об'єкта, а чи не на винахід принципового нового);
- дослідження живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів);
- провідна роль науково-дослідних установ;
- залежність від природної зони та кліматичних умов.

Структуру інноваційної діяльності у сільському господарстві можна представити у вигляді чотирьох основних етапів:

- створення наукових розробок;
- поширення інновацій (апробація, перевірка та доведення інформації про інновації);
- освоєння інновацій у виробництві;
- оцінка ефективності інновацій.

І хоча у країні вже давно функціонують компанії з безперервним інноваційним характером, але темпи зростання інноваційної активності залишаються недостатніми. Раніше основними чинниками цього переважно висту-

пали: відсутність власних ресурсів та фінансової підтримки з боку держави, високі економічні ризики за відсутності страхових механізмів їх мінімізації, а також ризики інноваційних проектів, що поєднують інтелектуальні, виробничі та ринкові ризики. На сьогодні до них приєднався такий важливий чинник як триваюча агресія росії на території України, яка призводить до руйнування інфраструктури, скорочення персоналу, зайнятого в сільському господарстві, та інше, що потребує пошуку оптимальних рішень. Тому, для подолання недостатнього рівня інноваційно-технологічної оснащеності підприємств аграрного сектора необхідно здійснити певні зміни, які, у першу чергу, мають стосуватися [1, с. 87]:

- інституційно-правового забезпечення стосовно впровадження інноваційних методів ведення сільського господарства;
- інтелектуального потенціалу аграрної сфери та активізації розвитку аграрної науки;
- вдосконалення організаційно-економічного механізму технологічної безпеки аграрного сектора;
- підвищення кваліфікації працівників аграрного сектора та покращення рівня їх підготовки;
- створення державної фінансової підтримки підприємств аграрного сектора, зайнятих впровадженням інноваційної діяльності;
- реалізації відповідних стратегій і програм розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі;
- залучення інвесторів для впровадження науково-технічних досягнень у виробничу діяльність підприємств;
- розробки та впровадження в практику господарювання дієвих механізмів стимулювання інновацій в агропродольчій сфері;
- підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції в контексті еко- та біорозвитку тощо.

Таким чином, широке застосування та впровадження інновацій є обов'язковим елементом сучасного виробництва, вирішенням соціально-економічних проблем агропродовольчої сфери, пов'язаних з пошуком механізмів підвищення економічних показників діяльності аграрних підприємств та забезпеченням населення високоякісною органічною продукцією. Для реалізації в практичну діяльність аграрних підприємств ефективної моделі інноваційної діяльності в аграрному секторі необхідна послідовність дій, а саме:

- виявлення проблеми в аграрному секторі;
- на базі наукових досліджень, вирішення зазначених проблем;
- зацікавленість в інноваційних ідеях та розробках;
- ресурсне забезпечення для запровадження нових ідей;
- розробка або наявність організаційно-економічного механізму інноваційної економічної системи [2].

Джерела

1. *Захарченко В. І., Балахонова О. В.* Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Інноваційна економіка*. 2016. № 7–8. С. 86–90.

2. *Скрипник В. В.* Іноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут"*. 2021. № 20. С. 19–24.

Науковий керівник:
С. А. Єрохін, професор

Г. А. ЛУКАНСЬКА
старший викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ"ВНЗ "МАУП"

ВИКОРИСТАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ ТА ҐЕНДЕРНО-ПАРИТЕТНОЇ ЛЕКСИКИ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

На шляху розбудови відкритого, толерантного та гендерно-чутливого суспільства використання толерантної та ґендерно-паритетної лексики в соціальній роботі є невід'ємною складовою професійної етики, оскільки забезпечує повагу до людської гідності, сприяє створенню інклюзивного середовища та запобігає дискримінації.

Етика (грец. *ethika*, від *ethos* — звичай) — філософська наука, об'єктом вивчення якої є мораль, її розвиток, норми і роль у суспільстві. Вона покликана на теоретичному рівні вирішувати питання моралі і моральності, що виникають перед людиною в її повсякденній діяльності. Відповідно, об'єктом вивчення професійної етики соціальної роботи є професійна мораль фахівців, а предметом — етичні відносини, етична свідомість і етичні дії соціальних працівників [2].

Моральна норма — форма моральних вимог, які регулюють поведінку людей через загальні приписи і заборони, які поширюються на однотипні вчинки. В соціальній роботі моральною нормою є загальна змістовна вимога до поведінки та діяльності соціального працівника стосовно суб'єктів діяльності. Моральні норми є основою етичного кодексу соціального працівника [2].

Професійна діяльність соціального працівника базується на трьох фундаментальних положеннях, які визначають етичні особливості роботи: 1) повага до людини, визнання її безумовної цінності, незалежно від реальних досягнень та поведінки особистості; 2) визнання того, що людина — це унікальна соціальна істота, яка реалізує свою унікальність у стосунках з іншими людьми і залежить від них у власному розвитку; 3) усвідомлення того, що людині одвічно притаманна здатність до змін, покращення свого життя, зростання, а звідси — прагнення до свободи вибору та прийняття рішень [3].

Ключові принципи професійної етики соціального працівника полягають у повазі до гідності кожної людини; доступності послуг; особистій відповідаль-

ності; чесності та відкритості у взаємовідносинах; повазі щодо права клієнта на прийняття самостійного рішення; конфіденційності; доброзичливості; безкорисливості; пріоритетності інтересів клієнтів та толерантності [2]. Тож, використання толерантної та гендерно-паритетної лексики в професійній діяльності є невід'ємною складовою професійної етики соціального працівника.

Толерантна лексика передбачає використання таких мовних засобів, які не принижують, не ображають і не дискримінують особистість або групу людей за будь-якими ознаками (расою, національністю, релігією, станом здоров'я тощо). У соціальній роботі толерантна мова допомагає: налагоджувати довірливі стосунки з клієнтами; уникати конфліктів і непорозумінь; демонструвати професійну повагу до різних категорій населення [1]. Так, замість стигматизуючої лексики варто використовувати її толерантні еквіваленти: "інвалід" — "особа з інвалідністю", "ВІЛ-інфіковані" — "люди, що живуть з ВІЛ" тощо.

Ґендерно-паритетна мова забезпечує рівноправне представлення чоловіків і жінок у мовленні, уникнення стереотипів та гендерної дискримінації. У соціальній роботі важливо вживати мову, яка враховує ґендерну ідентичність і сприяє рівноправності [1]. Наприклад, замість "психолог" вживати "психолог / психологиня"; уникати узагальнень, які припускають перевагу однієї статі, наприклад, "усі соціальні працівники..." — "усі соціальні працівники й працівниці ...".

Фемінітиви — слова з закінченнями жіночого роду для позначення професії або заняття, якщо мова йде про жінку — є яскравим прикладом гендерно-паритетної лексики [1]. Наприклад, депутатка, професорка, фахівчиня, членкиня, керівниця, переможниця, речниця тощо.

Використання в професійній діяльності гендерно-паритетної мови уможливлює дотримання принципу поваги до клієнта; підвищення рівня довіри; освітню функцію [3].

Аби толерантна та ґендерно-паритетна лексика дійсно закріпилася як ключовий інструмент, який сприяє професіоналізму соціальних працівників і позитивно впливає на якість надання соціальних послуг, та подолати проблеми та виклики, які стоять на шляху її популяризації (спротив з боку суспільства; проблема мовної звички; відсутність чіткого регулювання тощо), рекомендовано включити в навчальні програми для соціальних працівників курси з толерантної комунікації, розробити внутрішні стандарти та рекомендації щодо використання коректної лексики, проводити тренінги, що підвищують обізнаність щодо етичних норм і важливості коректної мови.

Джерела

1. *Марценюк Т.* Гендерна рівність і недискримінація : посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014. 65 с.
2. *Семигіна Т. В.* Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3. *Ярошенко А., Семигіна Т.* Ґендерна компетентність у соціальній роботі: Як інвестувати феміністичні погляди у ґендерно трансформаційну практику: монографія. Даллас, США: Primedia e-Launch LLC, 2022. 215 с.

Т. В. ЛУКАШЕНОК,
А. В. НОВІЦЬКА
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ФУНКЦІЙ ПРИБУТКУ: ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ

На всіх етапах розвитку економічної науки визначення фінансового результату, майже беззаперечно, вважалося основною метою діяльності підприємства. В різні часи в центрі уваги науковців знаходився прибуток, методика його розрахунку. Прибуток є визначальним критерієм ефективності діяльності кожного господарства, а тому навколо цього поняття завжди відбувалися дискусії серед економістів.

Наразі є потреба перебудови системи управління підприємствами на основі функціонального підходу. У зв'язку з цим набуває актуальності пошук шляхів науково обґрунтованого обліково-аналітичного формування ефективної системи управління шляхом застосування теоретико-методологічних основ функціонального підходу. В економічній літературі приділено значну увагу проблемі управління з урахуванням функціонального підходу, яку досліджували провідні вчені: М. Туган-Барановський, М. Альберт, М. Мескон, Ф. Тейлор, А. Файоль, О. Виханський, Й. Завадський, А. Казанцев, В. Кафідов, О. Кузьмін, А. Кредісов, І. Маркіна, Р. Фатхудінов, Ф. Хміль, В. Сторожук та ін.

Нами досліджено різні точки зору авторів щодо функцій прибутку, які представлено в таблиці.

Класифікація функцій прибутку за різними точками зору
(авторське узагальнення)

Функції прибутку	**Автор**
1	2
Джерело формування бюджетів різних рівнів	Р. М. Нурєєв Т. І. Юркова С. В. Юрков
Формування фінансових результатів	Ю. Д. Батрин
Джерело приросту власного капіталу Джерело оновлення виробничих фондів та продукції, яка виготовляється	І. В. Колчина
Оцінювальна Відтворювальна	Ф. Д. Шахматов В. Д. Герасимова
Джерело поповнення державного бюджету	В. Кадацький
Зацікавленість фірми запроваджувати нововведення Розподіл ресурсів серед альтернативних видів виробництва	Макконел, Брю

Закінчення табл.

1	2
Основа прийняття інвестиційних рішень Міра успіху діяльності фірми Самофінансування Винагорода власнику капіталу	А. Бабо
Міра ефективності громадського виробництва Міра накопичення Засіб регулювання відтоку капіталу.	С. В.Савельєв

Таким чином, визначені науковцями функції управління, як планування, організація, контроль, мотивація є загальними, оскільки здійснюються в кожній виробничій системі і на кожному рівні управління.

Науковий керівник:
А. І. Мілька, канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

М. О. ЛЮБИМОВ
канд. екон. наук, доцент,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Н. С. ПЕДЧЕНКО
д-р екон. наук, професор,
Полтавський університет економіки і торгівлі

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація економіки є одним із ключових факторів розвитку сучасних державних інститутів та бізнес-середовища. У сфері публічних закупівель цифрові технології сприяють підвищенню прозорості, ефективності та доступності процедур, зменшенню корупційних ризиків і адміністративних витрат. У цьому контексті важливо розглянути основні напрями цифровізації та її вплив на систему публічних закупівель.

1. Блокчейн може змінити саму структуру закупівель, забезпечуючи максимальну прозорість і надійність даних. З його допомогою можна створювати смарт-контракти, які автоматично виконуються, коли всі умови тендеру виконано. Крім того використання блокчейн дозволить запобігати маніпуляціям через незмінність даних у блокчейн-системі, оптимізувати процеси та підвищити безпеку. Відомості про тендери і контракти не можна буде змінити або підробити без відома усіх учасників.

2. Штучний інтелект (ШІ) може стати важливою частиною автоматизації тендерних процесів. Його можливості можуть включати автоматичну оцінку тендерних пропозицій; прогнозування та виявлення ризиків; оптимізацію процесів закупівель: ШІ може визначати найефективніший підхід до закупівель, спираючись на аналіз попередніх тендерів і результатів виконаних контрактів.

3. Інтернет речей (IoT) може бути використаний для моніторингу виконання контрактів та умов поставок у реальному часі. Наприклад, у державних закупівлях медичних засобів або будівельних матеріалів можна використовувати IoT для забезпечення належного контролю над якістю та своєчасною доставкою.

4. Доповнена реальність (AR) і віртуальна реальність (VR). Ці технології можуть допомогти у візуалізації продукції та послуг, що поставляються за контрактами. Вони можуть використовуватися на етапі презентації товарів або демонстрацій для замовників. Учасники тендерів зможуть представити свої продукти в інтерактивному форматі за допомогою VR, що значно полегшить процес прийняття рішень. Використання AR для навчання учасників системи Prozorro або для інтерактивних презентацій закупівель може зробити процес більш наочним і зручним.

5. Біометрія та інші технології безпеки. Для забезпечення безпеки та аутентифікації учасників тендеру можна використовувати біометричні дані, такі як відбитки пальців або розпізнавання облич. Це дозволить забезпечити аутентичність учасників і швидку ідентифікацію користувачів

6. Мобільні додатки та мобільна платформа для закупівель. Зі зростанням популярності мобільних технологій важливо впроваджувати мобільні додатки для доступу до системи закупівель. Вони дозволяють спростити процес подачі заявок та забезпечити мобільну підтримку для державних службовців через мобільні додатки для моніторингу тендерів, підписання контрактів та управління закупівлями.

Попри значні переваги цифровізації, існують певні виклики, такі як кібербезпека, необхідність адаптації законодавства та навчання персоналу. Подальший розвиток цифрових технологій та їх інтеграція в систему публічних закупівель дозволять знизити ризики і забезпечити сталий розвиток економіки.

Отже, цифровізація є невід'ємною частиною реформування публічних закупівель. Використання сучасних технологій сприяє створенню більш відкритого, ефективного та чесного середовища для всіх учасників ринку. Подальші дослідження та впровадження цифрових рішень дадуть змогу ще більше вдосконалити процеси закупівель та підвищити їх ефективність.

Джерела

1. *Краус К. М., Краус Н. М., Манжура О. В.* Blockchain як новітній фінансовий інститут: процеси, стратегії, технології та практика застосування в умовах цифровізації економіки. *Ефективна економіка.* 2022. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9883 (дата звернення: 03.02.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.74

2. *Пантелеймоненко А., Мілька А., Павленко О.* (2023). Публічні закупівлі в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* (51). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-20
3. *Педченко Н., Кудацький О., & Педченко, М.* (2023). Публічні закупівлі в Україні: переваги на недоліки. *Науковий вісник Полтавського ун-ту економіки і торгівлі.* Серія "Економічні науки", № 2 (108), 31–35. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-2-4

В. Г. МАКАРЕНКО
канд. техн. наук

Д. В. КОРОБКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ТОВАРНО-АСОРТИМЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Успішність функціонування підприємства залежить від асортименту товарів, з яким вона входить у конкурентну боротьбу. Формування, оптимізація та регулювання асортименту товарів визначаються як управління асортиментом. Грамотне та коректне управління асортиментом товарів сприяє максимально повному задоволенню купівельних потреб і, як наслідок, збільшенню конкурентоспроможності компанії та нарощенню показників економічної ефективності.

Діяльність комерційної компанії найбільше ефективна, коли запропонований товар, матеріальний чи у вигляді послуги, значною мірою задовольняє певні купівельні потреби, що незмінно викликає формування та підтримання стабільно високого рівня попиту і, як наслідок, приріст значень фінансових показників. Для того, щоб продукт залишався конкурентоспроможним серед виробників аналогів і затребуваним серед споживачів, компанії слід приймати значну кількість послідовних управлінських і маркетингових рішень щодо власного товару. Сукупність подібних рішень формує самостійний напрямок маркетингової діяльності компанії — товарну політику, тобто процес планування, створення та управління товаром таким чином, щоб розвивати його конкурентні переваги та підтримувати цінність в очах споживачів як засобу задоволення їх потреб.

Управління товарно-асортиментною політикою є однією з найважливіших і значних процесів діяльності торгової компанії. Встановлюючи та підтримуючи взаємозв'язки між дослідженням споживчих запитів, ціноутворен-

ням, організацією товароруху, оптимізацією складських запасів та іншими елементами тактичного планування, управління асортиментом товарів істотно впливає на те, яким чином та в якому обсязі купівельні потреби будуть задоволені. Фундаментальне призначення управління товарним асортиментом полягає у пропозиції компанією такої сукупності товарів, яка найбільш повно та ефективно задовольнила б потреби споживачів при оптимальному розподілі ресурсів компанії та сприяло б досягненню комерційної ефективності [1].

Процес управління асортиментом товарів починається із встановлення реальних та потенційних запитів споживачів до товарів як засобу задоволення потреб шляхом проведення маркетингових досліджень, після чого комплексно аналізується наявний асортимент товарів компанії, після чого приймається маркетингове рішення про формування асортименту товарів певним чином. Далі настає етап планування товарного асортименту, у якому компанія розробляє модель власної асортиментної пропозиції, здійснює пошук постачальників і партнерів, становить прогноз фінансової ефективності.

Оцінка ефективності маркетингових рішень, вкладених в оптимізацію товарного асортименту, ґрунтується на динаміці значень фінансових показників, викликаної змінами в управлінні асортиментом товарів. Аналіз виручки від реалізації дозволяє визначити абсолютні та відносні значення фінансових показників за кожною товарною одиницею, товарною групою чи товарною номенклатурою загалом [2].

Реалізації істотного вдосконалення асортименту товарів підприємства та підвищення прибутку можуть сприяти такі тактичні мети: оптимізація товарного асортименту підприємства, оптимізація торгового асортименту підприємства, модернізація управління асортиментом товарів. Для досягнення встановлених тактичних цілей необхідно виявити потенційні ризики та методи зниження їх впливу, визначити заплановані терміни реалізації та сформувати прогнозовані значення показників ефективності.

Для керівників торгових компаній, менеджерів з продажу, маркетологів та мерчендайзерів рекомендовано використовувати наступний перелік заходів, які дозволять досягти зазначених вище цілей:

- розширення асортименту товарів для зовнішніх систем;
- формування оптимальних обсягів складських запасів;
- пошук постачальників;
- організація системи передзамовлень;
- розширення спектра модифікацій товарів;
- збільшення фінансових вливань у розвиток товарного асортименту;
- організація партнерських програм із заводами-виробниками для активізації стимулювання збуту;
- випуск унікальної торгової пропозиції під брендом компанії;
- запровадження системи оцінки ефективності управління асортиментом товарів.

Дані заходи дозволять будь-якому виробничо-торговельному підприємству збільшити ступінь задоволеності споживачів товарів, робіт, послуг, що

незмінно спричинить збільшення конкурентоспроможності компанії, оптимізацію власної системи управління асортиментом товарів, а також забезпечить ринкову стійкість.

Джерела

1. *Кубишина Н. С.* Управління асортиментною політикою підприємства. *Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний ін-т"*. 2019. № 16. С. 288–300.
2. *Троян А. В.* Особливості асортиментної політики підприємства в сучасних умовах господарювання. *Ефективна економіка*. 2014. № 1 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2708.

Ю. А. МАЛАШЕНКО
канд. екон. наук, доцент

Валерія ШТОЛЬ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРОБЛЕМИ ТА ПІДТРИМКА ОДИНОКИХ БАТЬКІВ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Самотність є важким випробуванням для людини, а одиноке батьківство — подвійним викликом. Чоловік чи жінка беруть на себе відповідальність не лише за власне життя, а й за добробут дитини, створюючи умови для її розвитку та виховання. Одинокі батьки належать до особливої соціальної категорії, яка стикається з низкою проблем: соціальних, психологічних, економічних тощо

Серед основних труднощів, з якими стикаються неповні сім'ї, особливо актуальною є проблема їхньої ролі як інституту виховання та соціалізації дітей. Специфічні умови життя таких сімей суттєво впливають на виховний процес. Відсутність одного з батьків може призвести до труднощів у формуванні особистості дитини та негативно позначитися на її вихованні. Існує дуже багато сімей, в яких за певних життєвих обставин, залишився один із батьків.

У разі втрати одного з батьків сім'я проходить через кілька етапів переживання горя. Спочатку настає стадія шоку, яка проявляється мовчанням або неконтрольованими емоціями, такими як сльози. Далі йде стадія заперечення, коли родина відмовляється прийняти втрату. За нею слідує етап гніву та образи, спрямованих на обставини або оточуючих. Стадія страждання та депресії триває протягом усього процесу горювання, досягаючи свого піку на певному етапі. Завершальним етапом є прийняття втрати та реорганізація життя, коли родина адаптується до нової реальності.

Останнім часом з'явився новий тип неповних сімей, у яких загибель батька (переважно) пов'язана з військовою службою. Це родини, які втратили одного з членів через бойові дії. У таких випадках жінка стає вдовою, але отримує специфічні пільги та соціальну підтримку, відмінну від тієї, що надається в інших обставинах втрати годувальника.

Одинокі батьки стикаються з комплексом поширених проблем, які потребують вирішення, зокрема за підтримки соціальних служб. Основні з них можна систематизувати в такі групи:

1. **Побутові проблеми** — труднощі з ремонтом техніки, меблів та інші господарські питання.
2. **Фінансові проблеми** — нестача коштів на оплату житла, харчування та інші життєві потреби, безробіття.
3. **Соціально-психологічні проблеми** — відсутність моральної підтримки, нестача чоловічої допомоги в побуті та вихованні.
4. **Освітньо-виховні проблеми** — труднощі у вихованні дитини, брак часу на допомогу з навчанням.
5. **Культурно-дозвільні проблеми** — обмежені можливості для відпочинку через нестачу часу, сил або фінансових ресурсів.

Ці групи проблем є більш-менш типовими для клієнтів соціальних служб. Вони можуть мати як комплексний характер, так і проявлятися окремо, а також загострюватися епізодично залежно від життєвих обставин.

Більшість одиноких батьків звертаються до соціальної служби задля призначення допомоги на дитину.

Чимало одиноких батьків шукають підтримки у процесі виховання своїх дітей. З метою подолання труднощів, пов'язаних із депривацією та вихованням, привернення уваги до проблем одиноких тат і мам, захисту прав таких неповних сімей та сприяння особистісній самореалізації, сучасні одинокі батьки об'єднуються у різні формальні й неформальні організації. Прикладами таких є: Об'єднання Батьків одинаків України та Асоціація одиноких батьків.

Також одинокі батьки активно користуються мережею Інтернет, обговорюючи на форумах питання виховання дітей та власного розвитку. У віртуальному просторі утворені спільноти, де батьки обмінюються життєвим досвідом, отримують фахове консультування, а також взаємно підтримують одне одного через тематичні обговорення, запитання і відповіді. Крім того, створюються добірки розвивальних ігор для дітей, які можна використовувати в процесі сімейного виховання, що дозволяє зробити виховання більш цікавим і ефективним.

Також було започатковано дистанційне створення індивідуальних щоденників батьківства, де обговорюються не лише питання особистісного досвіду, а й особливості виховання дітей у різних культурах (наприклад, секрети виховання від єврейських батьків). У цих щоденниках також надається юридична підтримка одиноким батькам, створюються можливості для налагодження комунікацій між одинокими мамами та татами, що сприяє взаємній підтримці та обміну корисними порадами.

Дослідження цієї теми дозволяють постійно вивчати інноваційні підходи до проблеми самотності, що, у свою чергу, сприяє вдосконаленню професійної майстерності фахівців з соціальної роботи. Це дає можливість створювати комфортні умови для підтримки самотніх батьків через консультації, а також надання інформаційної та психологічної допомоги, що важливо для полегшення їхнього повсякденного життя та сприяння їхній особистісній самореалізації.

Джерела

1. *Тавровецька Н. І.* Емпіричне дослідження дитячо-батьківських відносин в неповних родинах. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту*. Серія "Психологічні науки". 2013. Вип. 1. С. 44–47.
2. *Харченко С. Я.* Соціально-педагогічне консультування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луганськ : Вид-во ДЗ "ЛНУ імені Тараса Шевченка", 2012. 403 с.

П. С. МАМЕТЬЄВА

магістрантка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ НАСИЛЬСТВА ТА ЙОГО НАСЛІДКІВ

Тема насильства є актуальною для сьогодення, оскільки прірва між певними прошарками населення зростає, відсутність стабільної політично-економічної ситуації, повномасштабне вторгнення РФ в Україну впливає на психологічний стан населення. Рівень агресії збільшується, що призводить до збільшення рівня домашнього насильства. Ще однією причиною є гендерні стереотипи, які формувалися десятиліттями.

Дослідження 2021 року проведені компанією "New Image Marketing Group" в Україні показали, що майже 70 % жінок перебували у відносинах, де мало місце насилля різного характеру. А з початком повномасштабної війни в країні цей відсоток значно збільшився. Ця проблема постає дуже гостро у теперішній час. Можна зробити висновок на скільки важливо досліджувати це питання, впроваджувати та розробляти профілактичні заходи, створювати громадянські організації, проводити бесіди зі населенням, запроваджувати освітні заходи у школах та вищих навчальних закладах.

Всесвітня організація охорони здоров'я дає визначення насильству як "навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток" [1].

Досліджуючи тему домашнього насилля можна побачити, що створюється ілюзія ніби це трапляться у сім'ях відповідного соціального рівня, але це не так. Не виявлено залежності від релігійних вподобань, раси, соціального статусу, рівня освіти. Довгий час проблему насилля не визнавали. Така форма поведінки вважалася нормою. Але неможливо не помітити, що будь яке насилля, будь то психологічне, сексуальне, економічне чи фізичне залишає відбиток у вигляді наслідків різної тяжкості і характеру.

Жінка, яка знаходиться у стані жертви, відчуває свою безпорадність. Постійна стресова напруга призводить до появи соматичних симптомів. Людина, що переживає насилля згодом раціоналізує поведінку кривдника та свою власну. Але проведені дослідження показали, що не всі жінки, які пережили насилля мають психологічні наслідки. Це залежить від особистих характеристик особистості, захисних механізмів, які вмикаються.

Психологічні розлади, які виникають у наслідок насилля, можна виділити такі: депресивні реакції, тривожні розлади, посттравматичний стресовий розлад, гострі реакції на стрес

Наслідки домашнього насилля можна умовно поділити на два види: це довготривалі та найближчі. Найближчі це ті, які проявляються у момент скоєння злочину. Це всі почуття, які можуть виникнути: почуття страху, гніву, провини, завмирання. Довготривалі наслідки характеризуються тим, що проявляються пізніше. Це ті психологічні травми, що виникають після акту насилля. Тому із всього цього слідує, чим довше людина потерпає від насилля, тим згубніше наслідки [2].

"Стокгольмський синдром". Цей термін вперше використав шведський психолог Нільс Бейеро. Цей синдром формується внаслідок довготривалого переживання людиною насилля. Це захисна реакція. Жертва прив'язується до свого кривдника. Напочатку жертва відчуває злість, неприязнь, страх до свого насильника. Але з часом під тиском агресора людина починає вважати, що хороша поведінка зможе змінити ставлення кривдника до себе. Вона починає шукати шляхи пристосування, коли приходить розуміння, що змінити вона нічого не може. Хоча це розуміння хибне. Жертва починає виправдовувати свого агресора, зливатися з ним. Підсвідомо починає шукати захисту у нього. Тому більшість постраждалих так рідко звертаються за допомогою.

Однозначно можна сказати, що будь яке насилля має руйнівні наслідки на особистість, яка піддається йому та на суспільство в цілому. Тому дослідження цієї теми є фундаментом для побудови гармонійного, безпечного та справедливого суспільства.

Джерела

1. Велика Українська Енциклопедія: веб-сайт. URL: https://vue.gov.ua (дата звернення 30.12.2024)
2. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю : навч. посіб. / наук. ред. та керівник проблем. групи Л. М. Вольнова. Київ, 2012. 275 с.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Л. В. МАНАЙЛО ПРИХОДЬКО
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
“доктор філософії” (Phd)
ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Державно-приватне партнерство (ДПП) стало популярною моделлю співпраці між державним і приватним секторами в різних сферах. Державно-приватне партнерство — це особлива форма співпраці, за якої державні та приватні суб’єкти взаємодіють з питань, що становлять суспільний інтерес [1]. ДПП має як переваги, так і недоліки у сфері розвитку інфраструктури та надання послуг. Перевагами державно-приватного партнерства є такі:

1. Підвищення ефективності та досвіду. Завдяки партнерству з приватними структурами державний сектор отримує доступ до інновацій, передових технологій і передового досвіду в галузі. Приватні компанії часто приділяють велику увагу дослідженням і розробкам, що дозволяє їм висувати нові ідеї, застосовувати прогресивні процеси та технології. Це може значно підвищити ефективність державних проектів і послуг. Спільний характер державно-приватного партнерства сприяє передачі знань між державним і приватним секторами.

2. Розподіл витрат і ризиків. ДПП дозволяють розподілити фінансовий тягар між державним і приватним секторами. Державні проекти та послуги часто вимагають значних інвестицій, залучення фінансування від банків, інвесторів, консорціумів або інших приватних партнерів зменшує навантаження на державні бюджети та платників податків.

Державні проекти часто пов’язані з різними ризиками, такими як затримки будівництва, перевитрати коштів або невизначеність продуктивності. У державно-приватному партнерстві ризики розподіляються між державними та приватними структурами, що дозволяє ефективно управляти ризиками.

3. Покращення якості та своєчасності наданих послуг. Партнери з приватного сектору пропонують підходи, орієнтовані на ефективність, і зосереджені на задоволенні клієнтів, що може призвести до покращення надання послуг. Завдяки своєму досвіду, спрощеним процесам і мисленню, орієнтованому на продуктивність, приватні організації можуть оптимізувати надання послуг, зменшити неефективність і підвищити загальну якість послуг. Це, у свою чергу, забезпечує більш ефективне задоволення суспільних потреб.

4. Прискорений розвиток інфраструктури. ДПП часто призводять до швидшого завершення проектів порівняно з виключно державними ініціативами. Партнери з приватного сектору забезпечують ефективність та досвід в управлінні проектами, будівництві та реалізації. Їхня зосередженість на

досягненні основних етапів проекту та досягненні результатів у заздалегідь визначені терміни може прискорити розвиток інфраструктури.

5. Гнучкість і адаптивність. ДПП пропонують вищий ступінь гнучкості в реагуванні на зміну обставин і потреб, що розвиваються. Зі зміною суспільних потреб, технологій або економічних умов державно-приватне партнерство може адаптуватися до цих змін ефективніше, ніж традиційні підходи державного сектора [2].

Недоліки державно-приватного партнерства:

Потенціал вищих витрат. У державно-приватному партнерстві суб'єкти приватного сектору прагнуть отримати прибуток і забезпечити повернення своїх інвестицій. Хоча мотиви прибутку можуть стимулювати ефективність та інновації, вони також можуть призвести до вищих витрат.

Відсутність громадського контролю та прозорості. У державно-приватному партнерстві державний сектор часто ділиться повноваженнями приймати рішення з приватними структурами. Це призводить до зменшення державного контролю.

Нерівний розподіл вигод. У державно-приватному партнерстві мотиви прибутку приватного сектора потенційно можуть призвести до надання пріоритету фінансовим прибуткам над задоволенням суспільних потреб. Приватні партнери можуть прагнути максимізувати свої прибутки, зосереджуючись на комерційно життєздатних аспектах проекту чи послуги.

Політичні та правові ризики. На ДПП можуть впливати політичні ризики, пов'язані зі змінами в державній політиці та постановах. Коли до влади приходить новий уряд або відбуваються зміни в політичних пріоритетах, існує ймовірність змін законодавчої та нормативної бази, яка регулює ДПП [3].

Джерела

1. *Heldeweg M. A., Sanders M., Harmsen M.* (2015) Public-private or private-private energy partnerships? Toward good energy governance in regional and local green gas projects. *Energ Sustain* Soc 5, 9. URL: https://doi.org/10.1186/s13705-015-0038-8
2. The Advantages and Disadvantages of Public-Private Partnerships URL: https://snatika.com/single-blog/the-advantages-and-disadvantages-of-public-private-partnerships.
3. *Stegemann Uwe.* (2021) Smarter Way to Think About Public–private Partnerships. McKinsey & Company, 10 Sept. URL: www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/a-smarter-way-to-think-about-public-private-partnerships

Науковий керівник:
О. І. Даций, д-р екон. наук, проф.,
завідувач кафедри економіки
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом

О. О. МАРТИНЮК
аспірант,
Міжрегіональної Академії управління персоналом
https://orcid.org/0009-0004-6654-8922

РОЛЬ ДОГОВІРНОГО ПРАВА В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ

Виникнення будь-яких правовідносин обумовлене одночасною наявністю таких складових: правової норми, суб'єктів права та юридичних фактів. Перші два елементи є загальними або абстрактними передумовами, тоді як третій — наявність юридичного факту — вважається спеціальним, специфічним або другорядним фактором.

Правові норми регулюють поведінку суб'єктів, надаючи їм права або накладаючи обов'язки. Вони відіграють важливу роль у формуванні корпоративних правовідносин, визначаючи дієздатність учасників, їхні права, обов'язки та умови виникнення цих відносин.

Суб'єктами права виступають фізичні та юридичні особи, які беруть участь у правовідносинах і є носіями прав та обов'язків, маючи необхідну дієздатність. Для виникнення правовідносин необхідна участь щонайменше двох осіб, які, таким чином, стають носіями прав та обов'язків.

У сфері корпоративного права особливе місце займають податкові правовідносини, де кредитором завжди є фіскальний орган, який має право стягувати податки, а боржником — платник податків, зобов'язаний їх сплачувати.

Корпоративне право в Україні є складною і важливою частиною господарського права, що охоплює всі аспекти діяльності вітчизняних господарських товариств.

Корпоративні договори відіграють важливу роль у корпоративному управлінні вітчизняних товариств. Вони являються інструментом, який дає змогу регулювати внутрішні та зовнішні відносини між учасниками корпоративних структур, зокрема господарських товариств. При цьому ця частина права виконує ряд важливих функції, що дозволяють працювати суб'єктам господарювання ефективніше. Зокрема регулятивна функція проявляється в можливості сторонам правовідносин визначати форму та зміст договору, встановлювати правила поведінки відповідно до діючого законодавства [2].

Поряд з цим організаційна функція полягає в сприянні реалізації соціально-економічних прав громадян та активізації відносини у сфері майнового обігу на договірних засадах.

А функція заохочення використовує договори, як стимул до розвитку соціально-правової активності суб'єктів цивільних відносин.

Також договори створюють правові гарантії, які запобігають порушенням зобов'язань та компенсують майнові інтереси потерпілої сторони, що втілюється в охоронній функції.

З 2018 року укладення корпоративних договорів в Україні стало законодавчо врегульованим. Це дозволило більш точно регламентувати відносини між партнерами та управління підприємствами [1].

Безперечно корпоративні договори є важливим інструментом при запобіганні й вирішенні конфліктів, що виникають між учасниками корпоративних структур, а отже і учасниками правовідносин.

Договірне право в корпоративному управлінні детально прописують регулювання прав й обов'язків всіх задіяних учасників, що дає змогу зменшувати ризики непорозумінь та потенційних конфліктів, що забезпечується чітким визначенням прав та обов'язків учасників.

Більшість корпоративних договорів мають положення про альтернативне вирішення потенційних спорів, зокрема арбітраж чи медіація, це допомагає швидко й ефективно вирішувати можливі конфлікти, це втілюється існуючим механізмом вирішення конфліктів за рахунок правового урегулювання.

Також корпоративне право, за рахунок договірних відносин дозволяє захищати інтереси меншої частини учасників правовідносин, зокрема в них можуть міститись спеціальні положення, що спрямовані на захист інтересів акціонерів, що мають незначну частку акцій чи інших учасників, що також дає можливість зменшити кількість конфліктів між учасниками з переважним пакетом акцій і дрібних акціонерів.

Дотримання умов затвердженого корпоративного договору дає можливість забезпечити прозорість в управлінні господарським товариством й підвищує рівень довіри між залученими учасниками.

І на останок корпоративні договори дають змогу попередньо визначити механізми й деталізовані процедури вирішення конфліктних ситуацій, що являється ключовим чинником для підтримання стабільності й ефективності роботи суб'єкта господарювання.

Джерела

1. Корпоративний договір як ефективний інструмент управління бізнесом URL: https://mind.ua/openmind/20280658-korporativnij-dogovir-yak-efektivnij-instrument-upravlinnya-biznesom?form=MG0AV3 (дата звернення 15.01.2025)
2. Становлення корпоративного управління в Україні. URL: https://ldaily. ua/stanovlennya-korporativnogo-upravlinnya-v-ukrayini.html. (дата звернення 15.02.2025)

А. А. МАХИНЯ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

Реклама є одним із найважливіших інструментів маркетингу, що сприяє популяризації товарів, послуг та брендів. У сучасних умовах жорсткої конкуренції ефективне управління рекламною діяльністю стало критично важливим для досягнення конкурентних переваг. Дослідження розглядає ключові стратегії, які допомагають компаніям оптимізувати рекламну діяльність у динамічному ринковому середовищі. Реклама відіграє вирішальну роль у формуванні попиту, залученні нових клієнтів і підтримці лояльності наявних. Вона допомагає диференціювати продукцію та послуги на ринку, де пропозиція часто перевищує попит.

Основними завданнями рекламної діяльності є інформування цільової аудиторії про продукт чи послугу, створення позитивного іміджу бренду, підвищення рівня продажів, зміцнення ринкових позицій компанії.

Управління рекламною діяльністю в умовах високої конкуренції вимагає системності, гнучкості та інноваційного підходу. Успішні компанії забезпечують конкурентну перевагу шляхом швидкого реагування на зміни ринкового середовища та потреб споживачів. Такі заходи включають впровадження нових технологій, персоналізацію рекламних повідомлень, а також багатоканальність рекламних кампаній, що забезпечує більш широке охоплення та інтегрований вплив на аудиторію.

Сучасний ринок характеризується такими викликами як посилення конкуренції (підприємства змагаються не лише за якість продукту, а й за увагу споживачів); технологічні зміни (цифрові платформи, штучний інтелект і автоматизація змінюють традиційні підходи до реклами); зростання вимог споживачів (сучасний покупець прагне персоналі-зованого досвіду та емоційної взаємодії з брендом). Крім того, наукові дослідження вказують на важливість розробки узгоджених маркетингових комунікацій, які дозволяють уникнути фрагментованості повідомлень, знижуючи ризик втрати довіри з боку споживачів. Тому, основні стратегії управління рекламною діяльністю передбачають комплексний унікальний процес.

1. Аналіз ринку та конкурентів. Ефективна рекламна діяльність починається з глибокого аналізу ринку, цільової аудиторії та конкурентного середовища. Використання методів маркетингових досліджень дає можливість ідентифікувати потреби споживачів та визначити ефективні канали комунікації.

2. Розроблення контент-стратегії. Сучасний споживач реагує на якісний та оригінальний контент. Тому створення унікальних рекламних повідо-

млень із залученням мультимедіа, інфографіки та інтерактивних елементів забезпечує більшу залученість аудиторії.

3. Використання цифрових технологій. Так, провідні компанії активно впроваджують інноваційні підходи, зокрема Big Data для аналізу поведінки споживачів, програматик-реклама, що дозволяє автоматизувати закупівлю рекламних місць, соціальні мережі як основний канал комунікації з молодіжною аудиторією.

4. Інтеграція багатоканальної реклами. Поєднання традиційних та цифрових каналів комунікації дозволяє створити єдиний інформаційний простір. Наприклад, телебачення можна доповнити рекламними кампаніями у соціальних мережах, забезпечуючи повторне охоплення аудиторії.

5. Соціальна відповідальність у рекламі. Сучасний бізнес орієнтується на соціальні та екологічні аспекти, які все більше привертають увагу споживачів. Підприємства, що акцентують увагу на сталому розвитку, отримують перевагу в очах аудиторії.

Стосовно досвіду інших країн слід зауважити, що США, Японія та країни ЄС, є лідерами у впровадженні інновацій у рекламну діяльність. У США активно використовують штучний інтелект для аналізу даних і прогнозування поведінки споживачів. У Німеччині рекламу інтегрують у суспільно-значущі проєкти, формуючи позитивний імідж брендів. У Японії застосовують емоційний маркетинг, створюючи вражаючі рекламні кампанії, що формують довготривалий зв'язок зі споживачами.

Отже, вітчизняні підприємства можуть успішно адаптувати ці стратегії, враховуючи специфіку українського ринку. Зокрема, використовувати соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, TikTok, для охоплення широкої аудиторії; інтегрувати елементи емоційного маркетингу, зосереджуючись на соціально значущих темах; впроваджувати CRM-системи для підвищення ефективності управління рекламними кампаніями.

Таким чином, науково обґрунтовані підходи до управління рекламою є ключовими для досягнення стратегічних цілей компанії у динамічному ринковому середовищі. Реклама, побудована на основі чіткої стратегії, дозволяє не лише зміцнити позиції компанії на ринку, а й створити довготривалі відносини зі споживачами, що є запорукою успіху в умовах динамічного ринкового середовища.

Науковий керівник:
Т. В. Бугайчук, канд. екон. наук, доцент

О. І. МАЦАК
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

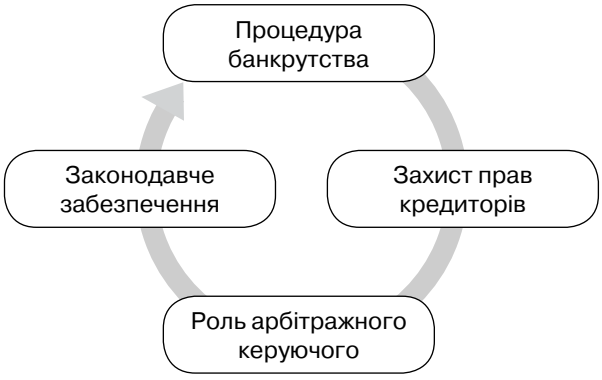
ПРАВОВІ АСПЕКТИ УРЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Банкрутство підприємств є невід'ємною частиною економічного життя України. Процедури банкрутства дозволяють вирішити фінансові проблеми боржника, забезпечити максимальне задоволення вимог кредиторів й відновити платоспроможність підприємств.

Правове регулювання банкрутства підприємств в Україні базується на Кодексі України з процедур банкрутства (КУПБ), який вступив в дію 21 жовтня 2019 року [1]. Кодекс узагальнив попередні законодавчі акти таким чином спростивши процес банкрутства, основні його положення включають наступні аспекти цього процесу (рисунок).

Даний нормативний документ передбачає можливість для боржника самостійно вжити заходів задля відновлення платоспроможності до порушення справи про банкрутство, описує судову процедуру банкрутства, реструктуризацію боргів та остаточну ліквідацію компанії. Особливе місце займає питання захисту прав кредиторів, особливу під час військових дій, коли кількість збанкрутілих компаній збільшується, тому постає питання черговості задоволення їх вимог, що також регламентується зазначеним документом.

Процедура банкрутства починається з подання заяви до господарського суду. Після порушення справи про банкрутство суд призначає арбітражного керуючого, який здійснює управління майном боржника та проводить аналіз його фінансового стану. На цьому етапі можливі наступні варіанти розвитку подій:

Основні положення Кодексу України з питань банкрутства
Джерело: [1]

Війна спричинила суттєве зростання кількості неплатоспроможних підприємств в Україні через втрату активів, зменшення доходів й відсутність доступу до фінансування. У зв'язку з цим було внесено зміни до законодавства, які передбачають [2]:

- призупинення розгляду справ про банкрутство для підприємств, розташованих у зонах бойових дій;
- заборону на відкриття справ про банкрутство під час дії воєнного стану за ініціативою кредиторів;
- можливість отримання державної підтримки для підприємств, що перебувають у стані фінансової кризи.

В зв'язку з цим виникає ряд проблем в цій сфері, зокрема довготривалість процедур банкрутства незважаючи на положення КУПБ, що передбачають спрощення процесу, в реальності ліквідація підприємства може тривати кілька років, також сучасний етап характеризується низькою ефективність санаційних процедур, як правило у більшості випадків реструктуризація боргів не приводить до реального оздоровлення підприємств, ще однією перешкодою до підвищення ефективності процесу банкрутства є зловживання з боку боржників та кредиторів оскільки деякі компанії використовують банкрутство як спосіб уникнення своїх боргових зобов'язань, також варто сказати про недостатня кількість професійних арбітражних керуючих, це знижує ефективність процедури банкрутства залежить від компетентності спеціалістів, які її здійснюють.

Сучасна практика правового врегулювання банкрутства спрямована не лише на ліквідацію підприємств, а й на збереження їхньої економічної активності. В умовах воєнного стану актуальність реформування законодавства у сфері банкрутства зростає, адже необхідно забезпечити ефективні механізми санації, реструктуризації боргів та захисту кредиторів.

Загалом, подальше вдосконалення процедур банкрутства, їхня цифровізація та розвиток судової практики сприятимуть створенню більш ефективного економічного середовища в Україні.

Джерела

1. Кодекс України з процедур банкрутства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text (дата звернення 10.01.2025)
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20#Text(дата звернення 20.01.2025).

М. П. МЕЛЬНИК
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Право власності є одним із фундаментальних прав людини, що забезпечує економічну стабільність, соціальний розвиток та залучення інвестицій. У сучасному світі ефективний захист власності розглядається як один із ключових факторів верховенства права та правової держави. Міжнародний досвід демонструє різноманітність підходів до охорони цього права, що обумовлено історичними, правовими та економічними особливостями кожної країни.

Країни з англосаксонською системою права, зокрема США, Велика Британія, Канада та Австралія, застосовують систему прецедентного права, яка забезпечує стабільність та прогнозованість судових рішень у сфері власності. Наприклад, у США П'ята поправка до Конституції гарантує, що "ніхто не може бути позбавлений власності без справедливої компенсації". Судові процеси у справах про власність часто ґрунтуються на принципі due process (належної правової процедури), що забезпечує справедливість розгляду спорів та захист прав власників [1].

Окремо варто відзначити ефективну систему реєстрації прав на нерухомість, яка запобігає випадкам шахрайства та сприяє швидкому врегулюванню спорів. Так, у Канаді діє система Torrens Title System, яка гарантує державний захист права власності після його офіційної реєстрації [1].

У країнах континентальної Європи, таких як Німеччина, Франція, Італія та Іспанія, захист права власності базується на кодифікованих нормах. Наприклад, стаття 14 Основного закону Німеччини визначає, що "власність зобов'язує" і її використання має відповідати суспільним інтересам. Французький цивільний кодекс містить докладні положення щодо захисту власності, а судова система гарантує ефективний розгляд справ у цій сфері.

Значну увагу приділяють державній реєстрації прав власності та забезпеченню прозорості процедур. Наприклад, у Німеччині реєстрація прав на нерухомість здійснюється в спеціалізованих земельних судах (Grundbuchämter), що значно зменшує ризики рейдерських атак та корупції [3].

Скандинавські країни (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія) демонструють високий рівень правового захисту власників завдяки прозорості реєстраційних процесів, цифровізації кадастрових даних та низькому рівню корупції. Наприклад, у Швеції всі реєстраційні дії з нерухомістю проводяться через державний кадастр Lantmäteriet, який гарантує безпечність та швидкість обробки заявок [3].

Ці країни також мають високий рівень правової культури громадян, що сприяє добровільному дотриманню норм та мінімізує кількість судових спорів щодо власності.

В Україні тривають реформи судової системи, спрямовані на забезпечення верховенства права у сфері власності, однак проблема рейдерства та затягування судових процесів залишається актуальною.

Україна має потенціал для адаптації найкращих міжнародних практик у сфері захисту права власності, зокрема вітчизняному законодавству доцільно звернути увагу на покращенні функціонування судової системи це дасть змогу забезпечити незалежність суддів, а отже й відповідно ефективний розгляд справ про власність, також слід звернути увагу на цифровізацію реєстраційних процесів, що може реалізовуватись через використання блокчейну для формування та використання кадастрових реєстрів, ще один важливий аспект інтеграції вітчизняного права власності, це запровадження прозорих механізмів компенсації втрати майна за рахунок гарантування виплат у випадку незаконної експропріації або рейдерських дій. Тому важливим питанням, що потребує врегулювання та адаптації до міжнародного права є запобігання рейдерству, яке потребує значного посилення кримінальної відповідальності за незаконне захоплення власності суб'єктів господарювання.

Міжнародний досвід демонструє, що ефективний захист права власності можливий лише за умови наявності незалежної судової системи, і відповідно прозорих реєстраційних процесів, і цифрових технологій. На сьогодні, Україна, враховуючи виклики, які стоять перед нею, володіє можливостями адаптувати кращі практики європейських країн, а отже і посилити механізми захисту утримувачів майна. Реалізація таких змін сприятиме зростанню довіри до правової системи, залученню інвестицій та сталому економічному розвитку.

Джерела

1. Англосаксонська правова система та її особливості. URL: http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2806/ (дата звернення 22.01.2025).
2. Особливості романо-германської правової системи. URL: http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1282/ (дата звернення 22.01.2025).
3. Скандинавська модель: секрет успіху країн Північної Європи чи система, позбавлена майбутнього? URL: https://adastra.org.ua/blog/skandinavska-model-sekret-uspihu-krayin-pivnichnoyi-yevropi-chi-sistema-pozbavlena-majbutnogo (дата звернення 22.01.2025).

І. О. МОГИЛА
здобувачка другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Світовий досвід у сфері кадрової політики демонструє різноманітні підходи до управління персоналом у публічному секторі, які враховують національні особливості, рівень розвитку державних інституцій, політичну культуру та економічні можливості. У більшості розвинених країн кадрова політика базується на принципах прозорості, професіоналізму, ефективності та соціальної відповідальності. Окреслене дозволяє не лише забезпечувати стабільність державного управління, а й сприяти його адаптації до сучасних викликів, таких як цифровізація, мобільність кадрів, підвищення рівня компетентності службовців та протидія корупції [1].

Зарубіжний досвід показує, що ефективна кадрова політика у публічному управлінні має базуватися на чітких принципах добору, розвитку та мотивації кадрів. Впровадження незалежних конкурсних процедур, системи безперервного професійного навчання та прозорих механізмів оцінювання персоналу є ключовими факторами, що забезпечують високий рівень компетентності державних службовців.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що стабільність державної служби досягається через меритократичні принципи кар'єрного просування, тоді як модель США поєднує гнучкість політичних призначень із професійною складовою бюрократичного апарату. Азійські країни, такі як Японія, Китай і Південна Корея, роблять акцент на довгостроковому кар'єрному плануванні, жорсткій дисципліні та використанні сучасних технологій управління кадрами.

Використання кращих практик європейських, американських та азійських країн може сприяти вдосконаленню кадрової політики в Україні, особливо в аспектах підвищення професіоналізму державних службовців, забезпечення прозорості конкурсних процедур та впровадження сучасних методів оцінювання й мотивації персоналу [2].

Застосування цифрових HRM-систем, створення ефективних механізмів контролю за призначеннями на посади та впровадження чітких критеріїв професійного розвитку сприятиме формуванню більш ефективної та гнучкої системи державної служби. Водночас адаптація цих підходів повинна враховувати особливості українського політичного та соціально-економічного середовища, що дозволить розвинути кадрову політику, орієнтовану на довгострокову ефективність та суспільний запит на компетентне управління.

Джерела

1. *Білокудря А. В.* Зарубіжний досвід формування системи управління людськими ресурсами. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. № 67.
2. *Коваленко А. О., Гриненко В. В.* Кадрова політика як ефективний інструмент безпеко орієнтованого управління персоналом організації. *Modern economics.* 2020. Вип. № 24. С. 75–80.

Б. Л. МОЖАРСЬКИЙ

здобувач,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Будівельна компанія, що приділяє увагу підвищенню конкурентоспроможності, отримує додатковий прибуток, підвищує продуктивність та ефективність використання ресурсів. Споживач з підвищенням конкурентоспроможності отримує більш якісну будівельну продукцію за меншими цінами. Тому нині оцінка ризиків та різних показників конкурентоспроможності будівельних компаній дуже актуальна і життєво необхідна для будь-якого учасника будівельного ринку, його можливості стратегічного довгострокового розвитку. Ринкова економіка, що ґрунтується на свободі вибору, характеризується постійними коливаннями рівня попиту і пропозиції, конкуренцію, що постійно посилюється, нестабільними темпами розвитку техніки і технологій, різкими змінами валютних курсів, неконтрольованою інфляцією, непостійністю законодавчої бази, а також багатьма іншими чинниками, характерними для сучасного стану вітчизняної економіки, створює умови, при яких виникає невизначеність і невпевненість в отриманні очікуваного кінцевого результату, а, отже, виникає ризик. Галузевий ризик обумовлений змінами в економічному стані галузі і їх ступенем як усередині галузі, так і в порівнянні з іншими галузями [1].

Для здійснення якісного оцінювання конкурентоспроможності будівельного підприємства необхідно виділити ключові чинники [2, с. 282]:

• економічні індикатори (індекс виробництва; обсяги капітальних інвестицій; обсяги державної підтримки інвестиційних проектів; кількість інноваційних підприємств; рівень прибутковості; наявність і рівень зносу основних засобів);

• соціальні індикатори (кількість створених робочих місць; розмір середньомісячної заробітної плати працівників промисловості; заборгованість із

виплати заробітної плати; рівень виробничого травматизму; рівень кваліфікації кадрів);

• екологічні індикатори (обсяги токсичних відходів і викидів виробництва в атмосферне повітря; кількість ресурсо-, енергозберігаючих та маловідходних технологій; кількість проведених природо охоронних заходів);

• індикатори ризику (якість і надійність елементів підприємства (організаційна структура, матеріальні потоки, технологія, кваліфікований персонал та ін.), здатність витримувати екстремальні внутрішні і зовнішні навантаження);

• ринкові індикатори (наявність органів, що здійснюють управління сталим розвитком; наявність законодавчої бази з питань сталого розвитку; витрати на утримання органів управління сталим розвитком кількість об'єктів соціальної інфраструктури промислових підприємств).

З огляду на це, а також враховуючи особливості функціонування та господарської діяльності будівельного підприємства виділяють такі найважливіші, ключові показники фінансово-господарської діяльності будівельного підприємства і показників, які прямо або опосередковано характеризують його конкурентоспроможність [3]:

- прибутковість (рентабельність) діяльності підприємства;
- наявність і динаміку основних та оборотних коштів;
- раціональність розміщення (використання) власних і залучених фінансових ресурсів (основних і оборотних коштів);
- рівень фінансової незалежності підприємства (фінансової автономії);
- ліквідність і платоспроможність;
- ефективність використання трудових ресурсів;
- ринкова частка підприємства.

Запропоновані нами вищезазначені чинники та показники адаптовані для підприємств будівельної галузі, у сукупності із вже традиційними, що дозволяє покращити рівень оцінки конкурентоспроможності будівельних підприємств. Водночас, вони не є остаточною інстанцією для оцінювання і можуть бути розширені або відкориговані (наприклад, в окремих наукових працях фахівці пропонують для оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства понад 77 різноманітних показників, які можуть бути згруповані у шість відповідних груп: показники фінансово-господарської діяльності; виробничі показники; показники якості продукції; показники розвитку; показники рівня персоналу та соціальної сфери; показники рівня досконалості управління [3]) залежно від певних особливостей функціонування та господарської діяльності відповідного будівельного підприємства, особливостей співпраці з підрядниками, тощо.

Джерела

1. *Геращенко І. М.* Система показників оцінювання конкурентоспроможності підприємств на ринку праці. *Економіка та управління підприємствами будівельної галузі*. 2013. № 3. С. 68–74.

2. *Філіпішина Л. М.* Інтегральна оцінка стійкості розвитку промислових підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 19. С. 280–285.
3. *Семенов А. Г.* Діагностування стратегічної конкурентоспроможності будівельних підприємств за індикаторами сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/25.pdf)дата звернення: 11.01.2025).

Науковий керівник:
М. Ф. Гончаренко,
д-р екон. наук, професор

Д. С. МОРОЗОВ
викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛІЗ КОМЕРЦІЙНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасному цифровому світі, де програмне забезпечення (ПЗ) є невід'ємною частиною практично кожного бізнесу, його розробка перетворилася на складний та багатогранний процес. Створення якісного, ефективного та конкурентоспроможного комерційного ПЗ вимагає не лише написання коду, але й ретельного планування, аналізу та моделювання. Ці етапи дозволяють врахувати потреби ринку, мінімізувати ризики та створити продукт, який задовольнить очікування користувачів та принесе прибуток розробникам.

Моделювання та аналіз комерційного ПЗ переслідують ряд важливих цілей:

Визначення вимог: Перш ніж розпочати розробку, необхідно чітко зрозуміти, що саме потрібно створити. Моделювання допомагає визначити функціональні та нефункціональні вимоги до ПЗ, враховуючи потреби цільової аудиторії, особливості бізнес-процесів та конкурентне середовище.

Проектування архітектури: Моделювання дозволяє створити детальну архітектуру ПЗ, визначити його компоненти, їх взаємозв'язки та функції. Це забезпечує ефективність, надійність, масштабованість та безпеку майбутнього продукту.

Оцінка ризиків: На етапі моделювання та аналізу можна виявити потенційні проблеми та ризики, пов'язані з розробкою ПЗ. Це дозволяє вжити заходів для їх усунення або мінімізації, що зменшує ймовірність невдачі проекту.

Зниження витрат: Ретельне моделювання та аналіз дозволяють оптимізувати процес розробки, скоротити час на виправлення помилок та зменшити витрати на тестування та підтримку ПЗ.

Підвищення якості: Моделювання та аналіз сприяють підвищенню якості ПЗ, забезпечуючи його відповідність стандартам, вимогам користувачів та очікуванням ринку.

Процес моделювання та аналізу комерційного ПЗ включає наступні етапи:

Аналіз вимог: На цьому етапі збирається та аналізується інформація про потреби користувачів, функціональні та нефункціональні вимоги до ПЗ, особливості бізнес-процесів та конкурентне середовище.

Вибір моделі: Визначається підходяща модель розробки ПЗ, наприклад, водоспадна модель, ітеративна модель, Agile. Вибір моделі залежить від складності проекту, вимог до гнучкості та швидкості розробки.

Побудова моделей: Створюються різні моделі ПЗ, такі як діаграми Use Case, діаграми класів, діаграми послідовностей, діаграми станів, для візуалізації та аналізу його структури, поведінки та взаємодії з користувачами.

Аналіз моделей: Проводиться аналіз моделей для виявлення потенційних проблем, вузьких місць, несумісностей та ризиків. Це дозволяє вдосконалити архітектуру ПЗ та запобігти помилкам на ранніх етапах розробки.

Вдосконалення моделей: На основі результатів аналізу моделі уточнюються та покращуються, щоб забезпечити максимальну ефективність та відповідність вимогам.

Для моделювання та аналізу комерційного ПЗ використовуються різноманітні методи та інструменти:

UML (Unified Modeling Language): Стандартна мова моделювання, що надає набір діаграм та нотацій для візуалізації, специфікації, конструювання та документування ПЗ.

CASE-інструменти: Програмне забезпечення, що автоматизує процес моделювання, аналізу та проектування ПЗ, наприклад, Rational Rose, Visual Paradigm, Enterprise Architect.

Методи аналізу ризиків: Якісний та кількісний аналіз ризиків, SWOT-аналіз, аналіз чутливості, метод Монте-Карло.

Методи тестування: Функціональне тестування, навантажувальне тестування, тестування зручності використання, регресійне тестування.

Комерційне ПЗ має ряд особливостей, які необхідно враховувати при його моделюванні та аналізі:

Орієнтація на ринок: Комерційне ПЗ розробляється з урахуванням потреб ринку та вимог потенційних покупців. Важливо провести маркетингові дослідження, щоб визначити цільову аудиторію, її потреби та очікування.

Конкуренція: На ринку комерційного ПЗ існує висока конкуренція. Необхідно враховувати конкурентне середовище, аналізувати аналоги та створювати продукт, який має переваги перед ними.

Прибутковість: Комерційне ПЗ має бути прибутковим. Важливо оптимізувати витрати на його розробку, просування та підтримку, щоб забезпечити його комерційний успіх.

Юридичні аспекти: При розробці комерційного ПЗ необхідно враховувати юридичні аспекти, такі як захист інтелектуальної власності, ліцензування та дотримання авторських прав.

У сфері моделювання та аналізу комерційного ПЗ постійно з'являються нові тренди, які впливають на процес розробки:

Agile-розробка: Гнучкі методи розробки, такі як Scrum та Kanban, дозволяють швидко реагувати на зміни вимог та ринкові тенденції, забезпечуючи більш ефективну взаємодію між розробниками та замовниками.

DevOps: Інтеграція процесів розробки та експлуатації ПЗ для прискорення випуску нових версій, підвищення якості та забезпечення безперервної доставки ПЗ.

Хмарні технології: Використання хмарних платформ для розробки, тестування та розгортання ПЗ дозволяє знизити витрати на IT-інфраструктуру та підвищити гнучкість процесу розробки.

Штучний інтелект: Застосування AI для автоматизації процесів розробки, аналізу коду, тестування та виявлення помилок дозволяє підвищити ефективність та якість розробки ПЗ.

Моделювання та аналіз комерційного ПЗ є невід'ємною частиною процесу його створення, що дозволяє розробляти якісні, ефективні та конкурентоспроможні продукти. Використання сучасних методів та інструментів моделювання та аналізу, врахування особливостей комерційного ПЗ та слідування сучасним трендам дозволяє компаніям досягти успіху на ринку програмного забезпечення.

Г. В. МОЦАРЕНКО
магістр,
Міжрегіональна Академія Управління персоналом, м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПОЛОЖЕНЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА СЛУЖБИ ДОВІРИ

Сьогодення з жахливими наслідками війни диктує сучасним психологам необхідність змін у підходах до роботи з людьми. Вже колишні методи і стратегії радянських часів, які радили нам життя без пізнання Бога і Біблії підходять лише частково, а іноді приводять зусилля допомоги людям у глухий кут.

В Україні зараз все більше стає віруючих людей і це не дивно. Умови в яких нам доводиться зараз перебувати диктують свої правила життя. Солдати дякують своїм ближнім з передової лінії фронту за молитви, дії яких вони відчувають у складних бойових обставинах. Діти моляться за батьків, друзі за друзів, батьки за дітей, бабусі та дідусі за онуків. Зараз вже не можна ігнорувати віру людей, так як це робилося за радянські часи.

Психологи служби довіри не можуть буди сьогодні невіруючими та невігласами в релігійних напрямках людьми, тому що віруюча людина, яка звер-

тається до них з перших слів відчує, чи може вона ДОВІРЯТИ йому та отримати дійсну допомогу у своєму питанні чи ні. Вираз обличчя та впевненість психолога у питаннях, які він має задавати клієнту, мають показати людині з перших слів його компетентність та здатність допомогти йому у його біді.

Обізнаність у законах та Заповідях Господніх допоможе психологам зараз зміцнити дух людей України, навчити їх користатися духовною зброєю: молитвою та Словом Божим, які є насправді дієвими і переможними у цій битві. Шевченко Т. Г. надихнув у свій час нас такими словами:

"Борітеся — поборете! Вам Бог помагає!

За вас правда, за вас слава і воля святая!"

Сьогодні наука не тільки згодна з тим, що її існування без Бога неможливе, але й вона розписалася у своїй непрацездатності перед Творцем Всесвіту у багатьох, якщо не сказати, всіх сторонах нашого життя. А ті відкриття, які були зроблені вченими про Боже творіння та його властивості, показали, що людство не може, навіть, використовувати його собі на благо. Всі великі відкриття сама людина спрямувала на знищення людства.

Атеїзм у країні не тільки винищив в людях віру, але й сприяв поширенню окультизму та різноманітних магічних практик які руйнували відносини людей не тільки один з одним, а ще й віддаляли людей від Бога будуючи стіну, яка не дозволяла їм почати мислити правдою Божою.

Сучасна психологія несе на собі вплив тієї безбожної думки до цього часу. Психолог-атеїст, на нашу думку — це ущербний спеціаліст, який може працювати не з людськими душами, а хіба що з папірцями, та й то не з усіма.

Але для того щоб психолог міг поєднувати у собі мудрість згори і практично застосовувати її у житті своїх клієнтів, він має мати свій особистий досвід застосування духовних істин у своєму особистому житті, інакше його слова не будуть мати необхідний вплив на душі людей, з якими він працює. Для цього необхідно обов'язково поповнювати свої знання та віру, досліджуючи Біблійні писання, перш за все, тому що, саме в них зібрана вся мудрість згори.

Прощення — це основний стан людини, який привносить в її життя істинний спокій. Але водночас, це самий складний стан душі, який тільки може отримати людина. Як доводить практика, досягти його неможливо без допомоги посередника. І бути таким у психологічній службі має саме психолог-консультант. Від його мудрого слова, насиченого пізнанням Безначального, яке ґрунтується обов'язково на щирій любові до людей, залежить вирівнювання стану душі та повернення спокою у цілі сім'ї та суспільства. Треба зауважити, що досягнути стану прощення майже у сто відсотках ситуацій, можна за допомогою прикладу найвищого прощення, який було явлено людству — прощення Христа. Недаремно, у Нагорній проповіді Ісус попереджає нас всіх: "Бо коли ви прощаєте людям їхні переступи, простить і вам ваш Небесний Отець; якщо ж не прощаєте людям [їхніх переступів], то й ваш Отець не простить вам ваших переступів" [1, с. 914]. Цей аргумент діє, але не швидко, у 100 % випадків.

Духовність народу визначається не зовнішніми ознаками праведності за людськими правилами, які можна демонструвати перед іншими людьми, а

діями милосердя, які йдуть від щирого серця та чистої душі, не потребують подяки і завжди жертвують собою, не заради ідеалів людських, а заради Бога, тобто заради любові. Який народ має таких людей, він благословенний. Атеїзм — заперечення Бога може зробити з людей тільки зомбі, покірного бездумного раба чужої волі. Віра в Творця неба та землі робить з людей подібних до Нього.

Джерела

1. Біблія Сучасний переклад з давньоєврейської та давньогрецької мов, CUV, Перше видання, Українське Біблійне Товариство. Київ, 2021.
2. *Ричард Вурмбранд*. Маркс и сатана; пер. Маргарити Тучковоï. Graphics & Layout: OM EAST, 1986.
3. https://cbs.poltava.ua/index.php/novyny/5580-boritesya-poborete-vam-bog-pomagae

Науковий керінник:
С. Б. Жила, старший викладач
кафедри психології і соціології ВУ МАУП

О. О. МУХІН
канд. екон. наук, докторант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІННОВАЦІЙНІ СПОСОБИ КРЕДИТУВАННЯ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Ринок нерухомості є одним із ключових секторів економіки, що потребує значних фінансових ресурсів. Традиційні іпотечні кредити та банківські позики залишаються основними механізмами фінансування, проте сучасні фінансові технології (FinTech), блокчейн, краудфандинг та інші інноваційні інструменти змінюють підхід до кредитування нерухомості.

Найбільш поширеним інноваційним способом кредитування в світі є цифрова іпотека (Digital Mortgage), яка являє собою технологічно вдосконалений процес оформлення кредиту на нерухомість, що передбачає мінімізацію паперової бюрократії, при цьому використовується штучний інтелект для оцінки платоспроможності позичальника та організації електронного документообігу, перевагою також є застосування блокчейн-технологій для автоматичного виконання умов кредитного договору та онлайн верифікація.

Також цікавим способом кредитування нерухомості є краудфандинг, що передбачає спільне фінансування проєктів за рахунок великої кількості інвесторів за допомогою спеціальних платформ (наприклад, Fundrise,

RealtyMogul). Що стосується краудлендінгу, то це процес кредитування безпосередньо між фізичними чи юридичними особами без залучення банківських установ. Позичальники розміщують заявки на онлайн-платформах (наприклад, LendingClub, Prosper), а інвестори надають кошти під певний відсоток.

Поряд з цим набуває розвитку токенізація, яка в свою чергу передбачає представлення нерухомого майна у вигляді цифрових активів (токенів) на блокчейні.

В свою чергу механізм реверсивної іпотеки дозволяє власникам нерухомості отримувати регулярні виплати від банківської установи чи інвесторів в рахунок вартості їхнього майбутнього житла. Він особливо популярний серед літніх людей, які можуть використовувати своє житло як джерело доходу без необхідності його продажу.

Штучний інтелект дозволяє автоматизувати процес кредитування та оцінки ризиків, що дає змогу реалізовувати так звані "розумні" іпотечні контракти, (AI-powered mortgage contracts), що передбачає аналіз фінансової поведінки позичальника в режимі реального часу; динамічне коригування умов кредиту залежно від зміни фінансового стану клієнта; використання чат-ботів та голосових асистентів для супроводу кредитного процесу.

Враховуючи тенденції до екологічних змін та глобального переходу до сталого розвитку все більшої популярності набувають "зелені" іпотечні кредити (Green Mortgages). Згідно яких позичальники отримують знижені відсоткові ставки при купівлі або будівництві енергоефективного житла, при цьому фінансові установи надають кредити на установку сонячних панелей, теплоізоляцію, модернізацію систем опалення, що є особливо актуальним в Україні в зв'язку з кризою в енергосистемі. В світі зокрема найвідомішими є програми Green Home Loan Program (США, ЄС) та Програма Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) для еко-нерухомості. Що стосується України, то тут також представлено багато різноманітних програм, як то Зелена іпотека та кредити на ремонт, державна програм "ЄОселя", програма "Зелені будинки", надання пільгових кредитів для встановлення енергозберігаючого обладнання для ОСББ, тощо [1].

Інноваційні підходи до кредитування ринку нерухомості значно розширюють можливості як для забудовників, так і для покупців. Використання блокчейн-технологій, цифрової іпотеки, краудфандингу та "зелених" кредитів створює ефективніші, прозоріші та доступніші фінансові механізми.

Подальший розвиток цих технологій може змінити традиційну систему іпотечного кредитування, зробивши її більш гнучкою, автоматизованою та орієнтованою на сталий розвиток.

Джерела

1. ТОП-5 шляхів розвитку "зеленої" економіки в Україні. URL: https://economist.com.ua/top-5-ways-to-develop-a-green-economy-in-ukraine/ (дата звернення 14.01.2025).

2. Зелена іпотека та кредити на ремонт. URL: https://c2e2.unepccc.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/12/ua-toolkit-financial-institutions.pdf (дата звернення 20.01.2025)
3. Зелені фінанси – поява нових "зелених" продуктів для фінансування декарбонізації. URL: https:// (дата звернення 20.01.2025) kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2020/02/zeleni-finansy.html
4. Українцям пояснили, як отримати кредит під 0 % на сонячну чи вітрову електростанцію. URL: https://finclub.net/news/ukraintsiam-poiasnyly-iak-otrymaty-kredyt-pid-0protsent-na-soniachnu-chy-vitrovu-elektrostantsiiu.html

А. Ю. НАКОНЕЧНА
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет "Львівська політехніка"

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ТА РОЗРОБКА СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Енергетична безпека є ключовим елементом національної безпеки будь-якої країни, оскільки вона безпосередньо впливає на стабільність економіки, екологічну ситуацію та якість життя громадян. У контексті Західної України, яка має унікальне географічне розташування та значні природні ресурси, забезпечення енергетичної незалежності набуває стратегічного значення. Жорстокі реалії сьогодення та енергетичний шантаж знову показують нам важливість глобалізації та удосконалення усіх систем у процесі керування державою, а сучасні глобальні тенденції, такі як перехід до відновлюваних джерел енергії, енергоефективність і децентралізація енергосистем, підкреслюють важливість адаптації регіональної енергетичної політики до нових умов.

Саме тому метою цієї роботи є аналіз енергетичного потенціалу Західної України, визначення основних проблем енергозабезпечення та розробка ефективних стратегій для досягнення енергетичної незалежності регіону.

Енергетична безпека визначається як здатність держави забезпечувати надійне, доступне та екологічно безпечне енергопостачання для задоволення потреб суспільства і економіки, а основними критеріями енергетичної безпеки є енергоефективність, мінімізація залежності від імпорту енергоресурсів та інвестиції в модернізацію енергетичної інфраструктури. Для Західної України ключовими факторами, що впливають на енергетичну безпеку регіону є: близькість до кордонів ЄС та наявність природних ресурсів, таких як вугілля, газ, гідроенергія; обмеженість фінансових ресурсів для модернізації інфраструктури; загроза енергетичного шантажу з боку агресора та необ-

хідність інтеграції в європейський енергетичний ринок [1]. Під час аналізу енергетичної системи даного регіону спостерігається забезпеченість природними енергетичними ресурсами, що, беззаперечно, слугує позитивним чинником. Західна Україна володіє значними запасами вугілля різних видів, а регіональні родовища мають потенціал для використання, хоча технології видобутку потребують модернізації. Окрім цього виділяють запаси нафти та газу, здебільшого у районі Передкарпатського прогину, проте вони є обмеженими, хоча існує потенціал для їх ефективнішого використання. З точку зору розвитку гідроенергетики, цей регіон має сприятливі умови завдяки достатній кількості стрімких гірських річок та річкових басейнів інших великих річок (наприклад р. Дністер). Також Західна Україна має значний потенціал у використанні ВДЕ (відновлюваних джерел енергії), наприклад, тамтешні умови сприяють ефективній роботі сонячних електростанцій, особливо в Закарпатті, а гірські райони та рівнини є придатними для розміщення вітрових електростанцій. Задля визначення проблем енергозабезпечення Західної України було проведено аналіз ступеня залежності від імпорту енергоносіїв та було виявлено, що високий рівень імпорту створює вразливість регіону до зовнішніх ринкових та геополітичних ризиків. Окрім цього з'ясовано, що має місце низький рівень енергоефективності в промисловості, житлово-комунальному господарстві та транспортному секторі, основними причинами якого є технологічна відсталість, зношеність обладнання та слабка мотивація до впровадження енергоощадних технологій. Саме тому, необхідною є розробка стратегій для забезпечення енергетичної незалежності, яка повинна полягати у зменшенні залежності від імпорту, підвищенні енергоефективності та розвитку ВДЕ. Важливо також розглядати і фактор війни, а тому для того, щоб мінімізувати наслідки негативного впливу, варто замінити старі енергетичні мережі на більш стійкі до навантажень і пошкоджень, використовувати технології "розумних мереж" (smart grids) та посилити контроль у сфері кібербезпеки енергетичних об'єктів. Створення стратегічних запасів газу та вугілля для стабільного постачання в зимовий період та розширення використання біомаси та біогазу для зменшення залежності від імпорту такою є ефективними способами захистити енергетичну систему, проте в критичних ситуаціях необхідно також синхронізуватися з європейськими мережами для забезпечення стабільного обміну енергією (ENTSO-E) [2].

Отже, дане дослідження виявило основні проблеми енергозабезпечення Західної України та окреслено, що стратегічні напрямки їх вирішення повинні бути з акцентом на енергетичну незалежність і стійкість. Також можна сформулювати думку, що органам влади, бізнесу та громадськості необхідно розвивати ВДЕ та модернізувати інфраструктуру, аби завжди бути готовими до непередбачуваних катаклізм чи політичних випробувань.

Джерела

1. ТОП-5 викликів української енергетики у третю зиму великої війни. Українська енергетика. URL: https://ua-energy.org/uk/posts/top-5-vyklykiv-ukrainskoi-enerhetyky-u-tretiu-zymu-velykoi-viiny.

2. Російські удари руйнують українську енергетику. Який масштаб пошкоджень та як їх відновлюють. Радіо Свобода. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/ruynuvannya-ukrayinskoyi-enerhetyky-pid-chas-viyny/33237255.html.

Науковий керівник:
О. І. Корицька, канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
Національний університет "Львівська політехніка"

А. О. НАУМОВСЬКА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї

Сьогодні в Україні в умовах економічної кризи, політичної і соціальної нестабільності, важливою є проблема влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на утримання та виховання у різноманітні виховні установи.

Серед таких установ домінуюче положення займають інтернатні заклади та будинки малят. Натомість, вже сьогодні в Україні є визнаними й такі форми альтернативного сімейного виховання як усиновлення, опіка (піклування), прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу. Прийомною сім'єю, при цьому, визначають повну чи не повну сім'ю, що складається з однієї чи декількох осіб та бере на виховання, спільне проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування; сім'я робить це добровільно, отримуючи від держави певну плату на утримання дитини [3, с. 6].

Адже саме у сім'ї зароджується світогляд, ціннісні орієнтації дитини, морально-естетичні ідеали і смаки, норми поведінки та трудові навички тобто те, що необхідно для подальшого її життя в соціумі. Виховання у прийомній сім'ї має соціально-педагогічне спрямування. Воно включає забезпечення адаптації дитини, максимальну нейтралізацію набутого нею негативного досвіду, компенсацію вад психічного і фізичного розвитку, які були набуті в умовах асоціального оточення [1, с. 38].

Процес переміщення дитини до прийомної родини є складним та неоднозначним для обох сторін, тому потребує підтримки ззовні. А саме супроводу з боку фахівців: соціальних працівників, психологів, лікарів, вчителів, вихователів [2].

Тема технологій соціального-психологічного супроводу є вкрай актуальною та потрібною в сучасному світі, де щодня, ба більше, щохвилини люди стикаються з життєвими труднощами та потребують підтримки та допомоги у всіх аспектах свого життя.

Кількість усиновлених дітей та дітей, які його потребують, порівняно з кількістю кандидатів на усиновлення, осіб

Технології соціального супроводу є важливим інструментом соціальної роботи, адже вони спрямовані на підвищення якості життя людей. Соціальний супровід базується на індивідуальному та комплексному підході до надання підтримки і включає різноманітні методи і послуги, такі як консультування, психологічна підтримка, тренінги, медіація та інші [4, с. 56]. В галузі фахової соціальної роботи цей напрям, разом з урахуванням індивідуальних рис дитини та прийомної родини, доцільно сьогодні визначити пріоритетним.

Аналіз статистичних даних за останні роки говорить про те, що ситуація з кількістю дітей-сиріт в Україні на жаль складна. Вирішувати долю майбутнього нашої держави необхідно зараз, бо найцінніше, що має будь-яка країна то людські ресурси.

Через військові дії загинули багато людей дітородного віку, які ніколи не народять дітей, а це демографічна криза яка має мільйонні показники. Тому першочерговим завданням на державному рівні є збереження найціннішого людського ресурсу Української держави — це підростаючого покоління.

Джерела

1. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей / Н. М. Комарова, Г. М. Бевз, Л. С. Волинець та ін. Київ : Укр. ін-т соц. досліджень, 1999. 103 с.
2. Національна соціальна сервісна служби України : вебсайт. URL : https://nssu.gov.ua/ (дата звернення: 10.01.2025).
3. *Пєша І. В.* Модель соціального експерименту із запровадження інституту прийомної сім'ї в Україні. *Український соціум*. 2004. № 1, т. 3. С. 106–118.
4. Соціальне становлення дитини у прийомній сім'ї: соціальний супровід : навч.-метод. посіб. / Г. М. Бевз, Л. С. Волинець, А. Й. Капська та ін. Київ : Укр. ін-т соц. досліджень, 2000. 127 с.

Науковий керівник:
П. І. Сокуренко, канд. екон. наук, професор

М. М. НЕГРИЧ
канд. держ. упр., докторант
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

На сучасному етапі розвитку світової економіки — етапі глобалізації — посилюється тенденція до активізації господарських відносин держави та бізнесу у напрямку відкриття для приватного капіталу сфери державної власності. Господарське партнерство держави та бізнесу дозволяє залучити до державного сектору додаткові фінансові кошти, послабити гостроту бюджетних проблем, об'єднати потенціал двох суб'єктів господарювання — державну власність та приватнопідприємницькі принципи господарювання, інвестиції, менеджмент, інновації.

У сучасному розумінні державно-приватне партнерство є системою взаємодії між державою та приватними компаніями, банками та іншими інститутами з метою реалізації суспільно значущих проектів. Характер цієї взаємодії, методи та конкретні форми можуть відрізнятися залежно від національних особливостей та зрілості ринкових відносин, проте за державою незмінно зберігається виконання її соціально відповідальних функцій, а бізнес завжди залишається рушієм процесу множення суспільного багатства.

З кінця 80-х років. у світовій економіці спостерігається суттєве коригування системи економічних відносин між державою та приватним сектором. Парадигма переважно адміністративно-владних відносин між державою та бізнесом змінюється на відносини партнерства, які закріплюються відповідними угодами сторін. Загальний вектор змін можна охарактеризувати як подальшу лібералізацію економіки, формування нової якості взаємодії влади та бізнесу, розширення простору функціонування приватного капіталу.

Становлення нової взаємодії між державою та приватним сектором йде, насамперед, в інфраструктурних галузях, де склалися і потреби, та можливості такого співробітництва при вирішенні соціально-економічних завдань. Держава вже не вважає сферою своєї виняткової відповідальності багато видів господарської діяльності, що традиційно належать до її ведення (виробнича та соціальна інфраструктура, природні монополії) та передає функції управління об'єктами життєзабезпечення приватному сектору.

Поняття державно-приватного партнерства характеризується певним методологічним розкидом у підходах щодо нього і, як наслідок, різноманіттям його дефініцій, і навіть відмінностями у розумінні цілей.

Методологічна невизначеність проявляється і в змішуванні, взаємозамінності або розгляді як ідентичні поняття "державно-приватне партнерство та

“приватно-державне партнерство”. Це стосується однаково і наукової літератури, і державної економічної практики.

На думку автора, ставити знак рівності між поняттями “державно-приватне партнерство” та “приватно-державне партнерство” є неправомірним з методологічної точки зору.

У понятті “державно-приватне партнерство” первинним є державне. Дане поняття передбачає ініціювання проекту державою, залучення державою бізнесу на вирішення суспільно значимих завдань (розвиток інфраструктури, житлово-комунального господарства тощо.), наявність суттєвої соціальної значимості проєктів і — головне — збереження державної власності на господарський об’єкт.

Поняття “приватно-державне партнерство” передбачає, що йдеться про реалізацію приватнопідприємницьких проєктів, у рамках яких держава сприяє приватним компаніям у вирішенні низки проблем. У цьому контексті до реалізації проєкту підключаються державні кошти. Принципово важливо, однак, що власником господарського об’єкта був і залишається приватний підприємець, і саме тому стосовно такої схеми взаємодії приватного та державного сектора правильніше, на думку автора, використовувати поняття “приватно-державне партнерство”.

Незалежно від масштабів, форм, сфери застосування та інших моментів, іманентними для державно-приватного партнерства, на думку автора, є такі риси:

• державно-приватне партнерство переслідує як суспільні (соціальні), так і комерційні цілі при тому розумінні, що перші пріоритетні;

• одним із найважливіших інституційних принципів державно-приватного партнерства є принцип рівності учасників партнерства;

• державно-приватне партнерство має договірну форму (угоду, контракт тощо) з чіткою фіксацією прав та обов’язків сторін;

• реалізація проєктів партнерства має бути економічно вигідною сторонам і орієнтована на досягнення за рахунок взаємодії сторін кращого результату за ту саму вартість або того ж результату за нижчу вартість;

• співробітництво у рамках партнерства передбачає мінімізацію втручання держави у господарську та адміністративну діяльність приватного оператора, надання йому свободи підприємницьких дій у рамках досягнутих домовленостей;

• співробітництво в рамках партнерства обов’язково спирається на використання конкурсного підходу. Це стосується як добору проектів співробітництва, так і вибору приватних партнерів держави.

Д. І. НИКОНЕНКО
здобувач спеціальності 231 Соціальна робота,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У сучасному суспільстві зростає потреба у соціальних працівниках, які володіють інклюзивною компетентністю. Інклюзія стала ключовим елементом соціальної політики багатьох країн, тому фахівці повинні бути підготовленими до роботи з різноманітними категоріями клієнтів, зокрема, з людьми з інвалідністю, представниками етнічних меншин та іншими вразливими групами.

Інклюзивна компетентність — це здатність соціального працівника ефективно працювати з різними категоріями клієнтів, враховуючи їхні особливості, потреби та умови; вміння розробляти і реалізовувати індивідуальні підходи та методики, спрямовані на залучення всіх членів суспільства до повноцінного соціального життя [1].

Інклюзивна компетентність є ключовою складовою професійної діяльності соціального працівника, оскільки вона дозволяє: забезпечувати рівні можливості для всіх членів суспільства; підтримувати інтеграцію вразливих груп населення; підвищувати якість надання соціальних послуг; сприяти соціальній справедливості та рівноправності [2].

Основними складовими інклюзивної компетентності є: 1) знання: розуміння правових норм, які регулюють інклюзію, знання соціальних та психологічних особливостей різних груп населення; 2) навички: вміння застосовувати різноманітні методики і технології соціальної роботи, розробляти індивідуальні плани підтримки, організовувати та проводити інклюзивні заходи; 3) особистісні якості: емпатія, толерантність, вміння працювати в команді, комунікативні здібності тощо [2].

Відповідно, професійна підготовка майбутніх соціальних працівників з метою формування інклюзивної компетентності має включати: 1) теоретичні знання, а саме, вивчення основ інклюзії, прав людини, соціальної психології, специфіки роботи з різними групами населення; 2) практичні навички, що полягають у виконанні практичних завдань, стажуванні в організаціях, що займаються інклюзивною роботою, участь в тренінгах та семінарах тощо; 3) рефлексивну діяльність, тобто аналіз власного досвіду та діяльності, розвиток критичного мислення, самооцінку професійних досягнень тощо [1].

Незважаючи на зростаюче усвідомлення необхідності дотримання принципу інклюзивності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, в процесі її реалізації виникають численні труднощі та перепони, що проявляються головним чином у формі суспільного та інституційного опору впровадженню

інклюзивних практик; недостатності ресурсів, зокрема, браку фінансових, матеріальних та кадрових ресурсів; побутуючих стереотипах та упередженнях щодо вразливих груп населення; необхідності безперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації фахівці, задіяних в даній сфері [3].

Враховуючи результати нещодавніх досліджень інклюзивності сучасного українського суспільства та рівня сформованості інклюзивної компетентності соціальних працівників зокрема, з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців галузі соціальної роботи рекомендовано включати до навчальних програм курси з інклюзії та роботи з вразливими групами; організовувати тренінги та семінари з розвитку інклюзивної компетентності; забезпечувати можливості для проходження стажування в інклюзивних організаціях; створювати системи підтримки безперервного професійного розвитку соціальних працівників; проводити інформаційно-просвітницькі заходи для зменшення стереотипів та упереджень щодо вразливих груп населення.

Важливість підготовки висококваліфікованих фахівців для роботи із вразливими категоріями населення є беззаперечною, оскільки вони є найбільш незахищеними і потребують постійної допомоги та супроводу. Такими фахівцями є соціальні працівники, інклюзивна компетентність яких є ключовим показником готовності сучасного суспільства створити дійсно відкрите, дружнє та комфортне для всіх середовище. Тож, розробка й впровадження нових форм і засобів формування інклюзивної компетентності сприятиме підвищенню готовності до якісного здійснення професійної діяльності в умовах інклюзивного простору.

Джерела

1. *Клименюк Н.* Формування інклюзивної компетентності в майбутніх соціальних працівників в умовах професійної підготовки. *Педагогічні науки*: *теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 1 (65). С. 72–86.
2. *Клопота Є., Клопота О.* Інклюзивна компетентність як чинник ефективності професійної діяльності фахівців педагогічної та соціально-психологічної сфер. URL: https://spp.org.ua/index.php/journal/article/view/87/83
3. *Семигіна Т. В.* Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

Науковий керівник:
Г. А. Луканська, старший викладач

Н. І. НОВАЛЬСЬКА
канд. екон. наук, доцент

В. В. КЛИМЕНКО
канд. екон. наук, доцент,
ДУ "Київський авіаційний інститут"

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Транспортно-логістична діяльність є стратегічно важливою для розвитку будь-якої країни. Інвестиції в розвиток логістичної інфраструктури та впровадження сучасних логістичних технологій є запорукою успіху національної економіки на внутрішньому та міжнародному ринках.

До ключових аспектів, які підкреслюють її значення можна віднести:

1) ефективність економіки (оптимізація ресурсів шляхом зниження витрат на зберігання, транспортування та обробку товарів, що підвищує ефективність використання ресурсів, а також прискорення товарообігу);

2) розвиток внутрішнього ринку (забезпечення доступності товарів, стимулювання торгівлі, прискорення товарообігу, інтеграції різних регіонів країни в єдиний економічний простір);

3) міжнародна торгівля та експорт (конкурентоспроможність національних виробників на зовнішніх ринках завдяки зниженню витрат на доставку та скороченню термінів доставки).

Крім того на розвиток транспортно-логістичного бізнесу суттєво впливає стан транспортної інфраструктури. Війна завдала значної шкоди транспортній та логістичній інфраструктурі України, призупинивши експорт, зруйнувавши деякі аеропорти та залізниці, а також призвівши до закриття складів та офісів логістичних компаній. Крім того, тимчасова блокада морських портів обмежила міжнародну торгівлю та змусила переглянути логістичні ланцюжки, знайти альтернативні шляхи доставки вантажів.

Змінилась структура перевезень вантажів різними видами транспорту до та після початку повномасштабного вторгнення. Частка морського транспорту в експорті України значно зменшилася з 80 % до 13 % після початку повномасштабного вторгнення. Це свідчить про те, що залізничний та автомобільний транспорт взяли на себе основне навантаження з перевезення вантажів. Розвиток бізнесу динамічно змінюється, адаптуючись до умов сьогодення. На даний час транспортно-логістичні компанії також забезпечують доставку необхідних товарів, техніки та гуманітарної допомоги з різних країн світу.

До позитивних моментів розвитку транспортно-логістичного бізнесу в Україні слід віднести те, що згідно даним статистики серед комерційних організаційно-правових форм та ФОПів, зареєстрованих у першому півріччі

2023 року, за сферою діяльності “Наземний і трубопровідний транспорт” посідає 8 (3.81%) та 7 місце (5,5%) відповідно [1].

Більшість транспортно-логістичних компаній в Україні продовжують працювати, незважаючи на війну. Зокрема, 79 % не зупиняли свою діяльність і продовжують працювати, 13 % зупиняли роботу, але вже частково відновили, і 6 % зупиняли роботу, але вже повністю її відновили. Однак, значна частина підприємств транспортної галузі зазнала прямих збитків внаслідок бойових дій (47 %), з них 43 % оцінюють рівень завданої шкоди як значний, і 2 % вважають відновлення неможливим або недоцільним [2].

Визначимо основні проблеми щодо розвитку та функціонування транспортно-логістичного бізнесу в Україні.

Актуалізувалися питання щодо складської логістики, зокрема через:

- відмову від накопичення товарів (**зростання ризиків втрати товарів та заморожування фінансів змушує компанії відмовлятися від великих запасів на складах**);
- релокацію складів (**необхідність переміщення складів із зони бойових дій, що створює проблеми з пошуком відповідних приміщень**);
- зменшення складських площ (**втрата складів на сході України та обмежена доступність на заході**).

Виникають проблеми із закупівельною логістикою через:

- обмеження асортименту та постачальників (**війна призвела до скорочення доступних товарів та постачальників**);
- блокування морських портів (**ускладнює імпорт та експорт товарів**);
- зростання навантаження на залізницю (**збільшення обсягів перевезень залізницею призводить до затримок та ускладнень поставок**).

Здійснення транспортно-логістичного процесу в умовах обмеження руху під час комендантської години ускладнює перевезення товарів, проходження блокпостів та перевірок уповільнює логістичні операції. Ризики нових атак вимагають розробки альтернативних маршрутів доставки, зміни логістичних ланцюгів та використання менш ефективних видів транспорту призводить до збільшення витрат на логістику.

Необхідно звернути увагу і на важливість людського фактору в транспортних технологіях, особливо в умовах воєнних дій. Мобілізація та міграція призводять до втрати кваліфікованих кадрів. Війна створює психологічний тиск на працівників та ускладнює ведення бізнесу в умовах сьогодення.

Джерела

1. Відновлення українського ринку: які бізнеси і некомерційні організації з’являються у 2023 році. URL: https://blog.youcontrol.market/vidnovlienniaukrayinskogho-rinku-iaki-bizniesi-i-niekomiertsiini-orghanizatsiyi-ziavliaiutsia-u2023-rotsi/
2. Зростання витрат, брак кадрів та блокування судноплавства — ТОП-3 виклики транспортного бізнесу у 2023 році. URL: https://eba.com.ua/zrostannya-vytratbrak-kadriv-ta-blokuvannya-sudnoplavstva-top-3-vyklyky-transportnogo-biznesuu-2023-rotsi/

Д. В. НОВИК
здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Система реалізації кадрової політики в Україні базується на комплексі взаємопов'язаних заходів, які здійснюються різними державними інституціями відповідно до чинного законодавства. Нормативно-правова основа кадрової політики включає такі ключові складові, як Конституція України, трудове, цивільне та адміністративне законодавство, а також Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативні акти, що регулюють питання державної служби та кадрового забезпечення. Вказана законодавча база забезпечує належну організацію процесів набору, оцінки, підготовки та кар'єрного зростання кадрів, формуючи правові підвалини для ефективного управління персоналом.

Ключовим нормативно-правовим актом, що регулює питання державної служби, є Закон України "Про державну службу". Даний документ встановлює основні принципи діяльності державних службовців, їх права, обов'язки, а також визначає засади професіоналізму, об'єктивності та відповідальності у сфері кадрової політики. Ефективне впровадження кадрової політики передбачає дотримання цих принципів, що є запорукою створення дієвої, компетентної та підзвітної державної служби [1].

Забезпечення ефективного функціонування державного апарату можливе лише за умови систематичної оцінки та професійного зростання персоналу. В цьому контексті кадрова політика має сприяти створенню комплексної системи оцінювання результативності державних службовців, стимулювати їх до саморозвитку та вдосконалення компетенцій. Відповідно, нормативне регулювання державної служби має бути інтегроване в загальну систему кадрового управління, що забезпечить підвищення ефективності державного управління та сприятиме належному виконанню посадових обов'язків державними службовцями [2].

Прицьому не слід забувати про Закон України "Про службу в органах місцевого самоврядування", який відіграє важливу роль у формуванні та реалізації кадрової політики на рівні місцевого самоврядування, визначаючи правові основи функціонування службовців у цій сфері. Він регламентує трудові відносини між працівниками місцевих органів влади та самими органами, встановлюючи основні вимоги щодо їхньої професійної діяльності, обов'язків та соціальних гарантій. Окреслене дозволяє забезпечити стабільність та ефективність кадрової політики на місцевому рівні, створюючи умови для якісного управління людськими ресурсами [3].

Джерела

1. Про державну службу. Закон України № 3378-IX від 06 вересня 2023 року.
2. *Коваленко А. О., Гриненко В. В.* Кадрова політика як ефективний інструмент безпеко орієнтованого управління персоналом організації. *Modern economics.* 2020. Вип. № 24. С. 75–80.
3. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 07 червня 2001 року, № 2493–III. URL: http://zakon.rada.gov. Ua

Науковий керівник:
А. А. Телендій, канд. наук з держ. управління

Л. А. ОЛЕКСІЄНКО
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З ПРОБЛЕМНИМИ СІМ'ЯМИ

До соціального працівника при роботі сім'ями висуваються високі вимоги як до особистості. Насамперед соціальний працівник повинен мати навички встановлення і регулювання міжособистісних стосунків і вміти будувати стосунки з сім'єю. Важливо прийняти спосіб життя клієнта і бути на одному рівні з членами сім'ї. Але в той же час соціальний працівник не має стати частиною сімейної системи, інакше бракуватиме чіткого об'єктивного погляду на проблеми, які панують у сім'ї. Тому неадекватна поведінка у сім'ї може бути ретельно досліджена лише за наявності довірливих стосунків і має базуватися на нейтралітеті. а соціальний працівник повинен дбати про те, щоб його цінували насамперед як особистість [1].

Соціальний працівник багато в чому стає взірцем для сім'ї, особливо для дітей та молоді. Тому важливо залишатися у цьому статусі, а не просто читати молоді нотації, оскільки це може означати розрив вибудуваних відносин. Крім того, соціальному працівникові необхідно багато терпіння, щоб активізувати потенціал самодопомоги. Лише через довіру до існуючих здібностей кожної сім'ї вона може повільно відновити свою самоповагу і для цього потрібна значна підтримка з боку соціального працівника [2].

Соціальний працівник повинен мати високий рівень готовності до співпраці, оскільки із самого початку він виконує посередницьку функцію між сім'єю та владою, школою, робочим місцем та іншими установами. Через свою "інакшість" і частково через свою поведінку багато батьків не наважуються зустрітися з цим зовнішнім світом. Це створює тенденцію до втечі, а тримання подалі зазвичай трактується як відсутність інтересу. Щоб запобігти майбутнім небажаним подіям, мета підтримки сімей полягає в тому, щоб

створити спільну робочу основу через велику емпатію та зробити сім'ї відповідальними за те, щоб знову мати бажання зустрітися з суспільством. Це дозволяє забезпечити незалежність сім'ї і зруйнувати ізоляцію від суспільства [3].

Отже, сім'ї потребують допомоги, орієнтованої на конкретні дії. У підтримці сім'ї, таким чином, соціальному працівникові під час консультування багатопроблемних сімей необхідно змінити власну поведінку, яка пов'язана з життєвим досвідом постраждалих. Вербальне спілкування і стриманість не допомагають постраждалим в сім'ї, тому що таке ставлення викликає в сім'ях подив і недовіру. Сім'ї сподіваються на допомогу на рівні дії від активних і директивних соціальних працівників. Ці багатопроблемні родини часто мали негативний досвід роботи з органами контролю та санкціонуючими інстанціями. Тому їм потрібна людина, яка не буде ставитися до них із зневагою і відстороненістю. Це вимагає від фахівців бути прозорими у своїх методичних діях, правильно формувати межі та відкрито розглядати наслідки неадекватної поведінки членів сім'ї.

Джерела

1. *Моргай Л. А.* Робота соціального працівника з проблемними сім'ями. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр. Випуск 79. Том 1. Київ : Вид. дім "Гельветика", 2021. С. 227–230.
2. *Титаренко І. О.* Соціальна робота з сім'ями в сучасній Україні / І. О. Титаренко, Н. А. Черевко. *Вісник НТУУ "КПІ".* Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. пр. 2011. № 1 (9). С. 142–146.
3. *Гришин-Грищук О.* Соціальна робота з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах. URL : http://buk-visnyk.cv.ua/30-0/656/ (дата звернення: 03.02.2024).

Ю. В. ОЛІЙНИК

декан факультету підготовки офіцерів запасу за контрактом,
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНОСТІ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ефективність педагогічної діяльності військового ЗВО, у тому числі — з розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів, залежить від об'єктивного характеру інформації про перебіг цього процесу, ступінь досягнення мети та специфіку реалізації застосованої гуманітарно-педагогіч-

ної технології. Це можливо зробити, практикуючи постійну, систематичну діагностику досягнень майбутніх офіцерів на визначених загальновійськовому, професійно-адаптувальному, професійно-формувальному, професійно-вдосконалювальному, завершальному професійному етапах формування загальнопедагогічної культури.

Провідними видами діагностики є оцінювання стану засвоєння компонентів загальнопедагогічної культури на кожному етапі підготовки майбутніх офіцерів та контроль за їхньою діяльністю у ході військової практики у військових підрозділах (стажування) на 2, 3 і 4 курсах бакалаврату та магістратурі. Необхідними визначено такі форми діагностувальної діяльності, як спостереження за здобувачами під час занять, аналіз стану навчально-виховного процесу за певний період, облік успішності (фіксування результатів контролю у вигляді оцінних суджень), прийняття рішень щодо вдосконалення змісту й методичних аспектів підготовки. Поняття "контроль" (франц. *controle*) найповніше відображає специфіку діагностики загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів, оскільки у дидактиці цей термін розуміють як нагляд, спостереження та перевірку успішності.

Особливістю діагностики критеріальних показників досягнень майбутніх офіцерів під час вивчення визначених аспектів навчальних дисциплін загальнопрофесійної підготовки і дисципліни за вибором "Основи загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів" є те, що тут не завжди будуть ефективними є ті форми контролю й оцінювання, що зазвичай застосовуються при традиційних системах та критеріях, адже оцінювати переважно потрібно у процесі застосування різноманітних інтерактивних методик: дебати, рольові ігри, дискусії, обговорення в групах, мікрогрупах тощо; враховувати те, що в досвіді кожного викладача нетрадиційні лекції і практикуми не завжди відповідають звичним критеріям організації навчально-виховного процесу військового ЗВО, що зумовлює відповідальне ставлення і викладачів, і здобувачів вищої освіти. Традиційні методики педагогічної діагностики зазвичай не відповідають потребам вимірювання результатів розвитку загальної культури, тому при вивченні дисципліни за вибором викладач має досконало володіти формами та методами діагностики рівнів розвитку, визначати, які з них будуть найефективнішими на кожному з етапів фахової підготовки при застосуванні відповідних педагогічних методик і засобів.

У ході теоретичного аналізу джерел з'ясовано, що в поняття "діагностика" вчені вкладають більш широкий зміст, ніж у розуміння традиційної перевірки знань, умінь та якостей; проте контроль та оцінювання завжди є основними, необхідними складниками педагогічної діагностики. Педагогічна діагностика визначає й систематизує передумови, умови і результати навчального процесу з метою оптимізації чи обґрунтування його результатів для суспільства; без діагностики неможливе ефективне управління навчальним процесом, адже вона містить контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку явищ. Тому діагностувально-результативний

компонент технології розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів зорієнтовано на забезпечення таких функцій:

• стимулювальна – спрямовує процес оцінювання на створення ситуацій успіху, а спілкування між викладачем і здобувачами вищої освіти на заняттях — на позитивну психологічну атмосферу та всебічну педагогічну підтримку;

• навчальна — забезпечує правильність загальнопедагогічних знань та вмінь як наслідок виявлення помилок і неточностей, стимулює повноту та міцність знань, наскрізні зв'язки між навчальними дисциплінами та їх поглиблення шляхом ознайомлення з додатковим матеріалом у процесі самостійної роботи;

• моніторингова — полягає в систематичному спостереженні викладачів і командирів за навчальною діяльністю здобувачів при вивченні означеного гуманітарного змісту, виявленні успіхів і недоліків у знаннях, навичках та вміннях, з'ясуванні їх причин і оперативному визначенні заходів щодо підвищення стану загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів;

• контрольно-облікова — передбачає систематичність роботи майбутніх офіцерів над матеріалом кожного предмета; визначення рівня засвоєння інформації, його оцінки за певною шкалою, врахування позитивів і негативів вивчення, що дає можливість викладачам оперативно коригувати роботу;

• розвивальна — забезпечує вдосконалення пізнавально-гностичних здібностей, усної й письмової мови, логічного мислення, самостійності, креативності, уміння працювати в команді, дискутувати, планувати діяльність тощо;

• виховна — сприяє вихованню в здобувачів вищої освіти свідомої дисципліни, відповідального ставлення до професії, формуванню працьовитості, наполегливості, почуття відповідальності та обов'язку (Кравченко, 1996).

У результаті проведеної систематизації ознак досліджуваної якості було визначено, що критеріями сформованості загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів є зміст теоретично визначених універсальних компонентів такої культури — світоглядного, соціально-професійного, поведінкового.

Отже, критеріями і показниками загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів у рамках обраної проблеми стали:

• *когнітивно-гностичний*: комплекс знань з основних дисциплін гуманітарної освіти, методик морально-психологічної підтримки і виховання військовослужбовців в Україні, основ педагогічної діяльності та її ролі в становленні особистості в сучасному світі, теоретичних положень загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів і військовослужбовців та технологічних чинників її розвитку, а також способів їх гнучкого осмислення й застосування;

• *ціннісно-мотиваційний*: сформованість аксіологічних установок щодо загальнолюдських моральних норм, національно-патріотичних цінностей і ставлень; усвідомлення гуманізму як основи відносин офіцера й військовослужбовців; демократичне, гуманне спілкування з підлеглими, всебічна й повсякчасна їх підтримка;

• *діяльнісно-методичний*: наявність у майбутніх офіцерів умінь навчати, індивідуалізовано виховувати й підтримувати військовослужбовців, оцінювати власні вчинки, взаємодіяти з представниками інших рівнів військового управління, ставити себе на місце іншої людини, вести діалог, опановувати сучасні методи й комунікативні технології, толерантно ставитися до підлеглих та людей з іншими поглядами, цивілізовано виходити з конфліктних ситуацій.

Це передбачає застосування відповідного комплексу *діагностувальних процедур*: ранжування, тестування, оцінка контрольних робіт і виконаних соціокультурних проєктів, узагальнення системи анкетних даних і експертних оцінок, рейтинг навчальних досягнень тощо.

Джерела

1. *Васищев В. С.* Теоретичні основи розвитку загальнопедагогічної культури майбутніх офіцерів: принципи і методи роботи з особовим складом. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 1 (190). С. 23–28.
2. *Кравченко Л. М.* Професійна діагностика у системі післядипломного підвищення кваліфікації вчителя : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2019. 224 с.

О. В. ОРЛИК
канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій,
Одеський національний економічний університет

К. О. ПЛУКЧІ
здобувачка вищої освіти,
Одеський національний економічний університет

КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ ЦИФРОВИХ ЗАГРОЗ

У сучасному світі стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно змінює всі аспекти нашого життя — від спілкування та бізнесу до державного управління і захисту даних. Разом із цими можливостями зростає і загроза кіберзлочинності, яка передбачає незаконні дії у цифровому просторі, серед яких: хакерські атаки, фішинг, фінансові махінації, крадіжка особистих даних та навіть кібершпигунство. Кібербезпека стала однією з ключових проблем, що стоїть перед урядом країни, бізнесом і громадянами, адже цифрові ризики та загрози можуть мати глобальні наслідки для економіки, національної безпеки та соціальної стабільності.

Актуальність питання забезпечення кібербезпеки полягає у тому, що з кожним роком зростає кількість кібератак, які стають більш складними і масштабними. Напади на критичну інфраструктуру, порушення конфіденційності даних та витоки інформації створюють серйозні загрози для безпеки держави, бізнесу та громадян. У цих умовах розробка надійних систем кіберзахисту, удосконалення законодавства та формування культури безпеки серед користувачів є необхідними кроками для збереження стабільності у цифровому просторі.

Сучасна цифрова епоха, що характеризується стрімким розвитком технологій, ставить перед людством важливе завдання забезпечення кібербезпеки. Збільшення обсягів цифрової інформації та широке впровадження інноваційних цифрових технологій зумовлюють ризики та загрози несанкціонованого доступу до даних і їх неправомірного використання. Цифрова трансформація не лише створює нові можливості для розвитку суспільства, але й створює додаткові вразливі точки у сфері захисту персональних даних, критичних інфраструктур, корпоративних систем і мереж.

Особливу увагу варто приділити викликам, пов'язаним із поширенням технологій "Інтернету речей" (IoT). Величезна кількість взаємопов'язаних пристроїв забезпечує високий рівень комфорту та автоматизації, але водночас відкриває нові шляхи для потенційних атак на ці системи. Несанкціоноване втручання в роботу таких пристроїв може мати негативний вплив не лише на окремі організації, але й на суспільство в цілому [1].

За даними досліджень Массачусетського технологічного інституту, у 2023 році кількість витоків даних зросла на 20 % порівняно з попереднім роком, а кібератаки програм-вимагачів (ransomware) збільшилися майже на 70 %. Серед основних причин цих загроз: неправильна конфігурація хмарних середовищ, поява нових і більш шкідливих програм-вимагачів, а також активізація використання систем постачальників, вразливості в яких можуть використовувати зловмисники, щоб отримати доступ до клієнтів, які використовують ці послуги. Так, близько 80 % витоків даних у 2023 році були пов'язані із хмарними сховищами, що свідчить про необхідність більш ретельної уваги до безпеки цих технологій [2].

В умовах зростання цифрових загроз потрібно: обмежувати кількість особистих даних, що зберігаються у зручному для читання форматі: використовувати програмні рішення, які впроваджують наскрізне шифрування, щоб зменшити кількість збережених вразливих даних, які становлять ризик для людей; навчати співробітників щодо обов'язків у сфері кібербезпеки.

Зростання негативних фінансових наслідків, спричинених кіберзагрозами, викликає необхідність підвищення рівня інформаційної безпеки в процесі розвитку цифрової інфраструктури. Наразі існує кілька глобальних індексів, які дають можливість оцінити кіберпотужність країни та її здатність протистояти кіберзагрозам. Зокрема, оцінити ефективність регуляторних заходів та засобів для досягнення стратегічних цілей у сфері кібербезпеки [3, с. 16].

Наприкінці слід зазначити, що зростання обсягу цифрових даних, впровадження "Інтернету речей" і розвиток хмарних технологій значно збільшу-

ють вразливість критичної інфраструктури до кібератак. Успішне вирішення цієї проблеми потребує активної взаємодії між урядом, бізнесом та громадянським суспільством, удосконалення нормативно-правової бази, розвитку освітніх ініціатив і запровадження інноваційних технологій для захисту цифрових даних. Лише системний підхід до забезпечення кібербезпеки дозволить мінімізувати ризики й загрози та зберегти стабільність у цифровому просторі.

Джерела

1. *Капітон А. М.* Кібербезпека в епоху цифрової трансформації. https://surl.li/cuoxii (дата звернення: 27.01.2025).
2. *Stackpole B.* MIT report details new cybersecurity risks. URL: https://surl.li/tonwov (дата звернення: 27.01.2025).
3. *Онищенко С. В., Глушко А. Д.* Аналітичний вимір кібербезпеки України в умовах зростання викликів та загроз. *Економіка і регіон.* 2022. № 1 (84). С. 13–20. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2540.

М. Л. ОСАДЧИЙ

аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом,
Одеський національний економічний університет

ТРАНСПОРТНА ІНФРАСТРУКТУРА УКРАЇНИ: ІНТЕГРАЦІЯ МОРСЬКИХ ПОРТІВ У МІЖНАРОДНІ ЛОГІСТИЧНІ МЕРЕЖІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Транспортна інфраструктура України відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, розвитку міжнародної торгівлі та інтеграції країни у глобальні логістичні мережі. Особливе значення в цьому контексті мають морські порти, які слугують важливими вузловими пунктами для експорту й імпорту товарів. У сучасних умовах, позначених значними геополітичними викликами, війною та економічними труднощами, інтеграція українських портів у міжнародні логістичні ланцюги набуває особливої важливості.

Один із ключових викликів для українських портів — це забезпечення їхньої безпеки та стабільності роботи під час військової агресії з боку рф. Блокада Чорного моря, мінування акваторій та ризики для судноплавства суттєво ускладнюють діяльність портів і змушують переорієнтовувати вантажопотоки. В таких умовах Україні доводиться шукати альтернативні шляхи для транспортування товарів, наприклад, через румунський порт Констанца або залізничні коридори до Європи. Розвиток так званих “Солідарних коридорів”, ініційованих Європейським Союзом, став важливим етапом у забез-

печенні експорту української продукції, проте він не може повністю компенсувати втрати від блокади морських портів [1].

Інтеграція українських портів у міжнародні логістичні мережі вимагає значних інвестицій у модернізацію інфраструктури, діджиталізацію процесів та впровадження сучасних технологій. Глобальні тренди у сфері морського транспорту, зокрема автоматизація портових операцій, розвиток зеленої логістики та збільшення розмірів суден, диктують необхідність модернізації українських портів, щоб вони могли конкурувати на світовому рівні. Наприклад, впровадження систем електронного документообігу, автоматизованих складів і терміналів, а також застосування технологій штучного інтелекту для прогнозування потоків вантажів є невід'ємними елементами розвитку сучасного порту.

Важливим напрямком інтеграції є співпраця з міжнародними партнерами та інвесторами. Участь у міжнародних логістичних альянсах, залучення іноземних інвестицій та використання кредитних програм міжнародних фінансових інституцій можуть сприяти модернізації портової інфраструктури. Наприклад, співпраця з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) або Світовим банком відкриває можливості для фінансування проєктів, спрямованих на поліпшення портових потужностей та підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Крім того, важливу роль відіграє розвиток мультимодальних перевезень, що передбачає поєднання морського, залізничного, автомобільного та річкового транспорту. Це дозволяє оптимізувати логістичні ланцюги, зменшувати витрати та час доставки товарів. Наприклад, створення сучасних логістичних хабів на базі портів, таких як інтермодальні термінали, може значно підвищити ефективність перевезень і зробити українські порти більш привабливими для міжнародних партнерів [2].

Необхідно також враховувати правові аспекти інтеграції, зокрема гармонізацію українського законодавства з нормами Європейського Союзу та міжнародними стандартами. Це включає спрощення митних процедур, забезпечення прозорості у сфері портових зборів, а також адаптацію екологічного та безпекового законодавства до вимог міжнародних конвенцій. У цьому контексті впровадження стандартів Міжнародної морської організації (ІМО) є важливим кроком на шляху до інтеграції [3].

Таким чином, інтеграція морських портів України у міжнародні логістичні мережі є складним і багатовимірним процесом, що вимагає комплексного підходу. Незважаючи на виклики, Україна має значний потенціал для розвитку свого портового сектору завдяки вигідному географічному положенню, наявності природних ресурсів та підтримці міжнародних партнерів. Успішна реалізація стратегій інтеграції дозволить не лише зміцнити економіку країни, але й забезпечити її сталий розвиток у глобальному контексті.

Джерела

1. *Гапонов О.* Особливості управління водним транспортом України в умовах військової агресії. *Наукові перспективи.* 2024. № 5 (47).

2. *Осадчий М. Л.* Пріоритети стратегічного розвитку транспортно-інфраструктурних підприємств. *Науковий вісник Одеського нац. економічного ун-ту*. 2024. № 7–8 (320–321). С. 166–174. DOI: https://doi.org/10.32680/2409-9260-2024-7-8-320-321-166-174.
3. *Осадчий М. Л.* Інституційно-економічні механізми розвитку інфраструктури господарювання морських портів України. *Ефективна економіка*. 2024. № 11. DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.11.104.

І. А. ОСТАПЕНКО
аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

У сучасному цифровому світі технології активно змінюють способи взаємодії пацієнтів зі сферою охорони здоров'я. Одним із важливих напрямків, що виник у цьому контексті, є цифровий маркетинг, який надає медичним установам, лікарям і компаніям, що займаються медичними технологіями, ефективні інструменти для залучення пацієнтів, підвищення їхньої обізнаності щодо послуг і, зрештою, покращення загального пацієнтського досвіду.

Цифровий маркетинг відкриває нові можливості для взаємодії пацієнтів зі своїми лікарями і клініками, забезпечує більш ефективний доступ до інформації про різні медичні послуги та спеціалізацію лікарів. За даними досліджень, близько 70 % пацієнтів здійснюють онлайн-записи на прийом до лікарів або здійснюють розрахунок послуг через спеціальні додатки [1]. Ці дані свідчать про важливість цифрових інтерфейсів у сучасній сфері охорони здоров'я.

Один із ключових елементів цифрового маркетингу в Україні — це активне використання соціальних мереж. Дослідження Тхорик (2024) виявило, що близько 67 % пацієнтів звертаються до цих платформ для отримання медичної інформації та взаємодії з медичними професіоналами [2]. Соціальні мережі стали не лише майданчиком для комунікації, а й важливим інструментом для залучення нових пацієнтів. Вони створюють можливість лікарям розмовляти зі своїми пацієнтами, підтримувати їх після прийому та забезпечувати їм інформаційну підтримку.

Крім того, цифровий контент стає все більш важливим у сучасній сфері охорони здоров'я. Контент-маркетинг, зокрема, передбачає створення високоякісних матеріалів, як-от відео, аудіо, статті тощо, які роз'яснюють важливі аспекти медичних послуг та спеціалізацію лікарів. Цей підхід допомагає підвищити рівень обізнаності серед пацієнтів та підтримати їхнє рішення про вибір медичного закладу [3].

З ростом популярності телемедицини під час пандемії COVID-19, цифровий маркетинг став ще більш актуальним. Дослідження MULVANEY-DAY, Norah, et al. (2022) вказують на те, що використання телемедичних послуг зросло у порівнянні з використанням цих послуг до пандемії, що підкреслює важливість швидкої адаптації маркетингових стратегій до нових потреб пацієнтів [4].

Значним викликом в сучасній сфері охорони здоров'я є необхідність дотримання регуляторних вимог, які можуть обмежувати певні маркетингові дії. Крім цього, питання кібербезпеки набуває особливої важливості, адже багато медичних практик вже зазнають атак на свої мережеві системи. Дослідження свідчать, що приблизно 60 % усіх медичних практик зазнають кібератак, що підкреслює необхідність проведення заходів щодо захисту даних пацієнтів [5].

Крім того, конкуренція на ринку охорони здоров'я стає досить високою, що вимагає від клінік і лікарських практик розроблення креативних і інноваційних маркетингових стратегій для залучення нових пацієнтів. Практика цифрового маркетингу в галузі охорони здоров'я має значний вплив на пацієнтський досвід. Перевагою цифрового маркетингу є можливість підвищувати рівень обізнаності серед пацієнтів щодо особливостей різних медичних послуг та спеціалізації лікарів. Крім того, цифровий маркетинг допомагає пацієнтам більш ефективно спілкуватися зі своїми лікарями та отримувати інформаційну підтримку протягом всього процесу лікування.

Загалом, цифровий маркетинг у сфері охорони здоров'я в Україні відкриває нові можливості для розвитку інноваційних підходів до надання послуг пацієнтам. Однак успішна реалізація цих підходів вимагає від фахівців галузі обов'язку дотримуватися всіх вимог законодавства та рекомендацій.

Джерела

1. *Головчук Ю. О.* (2024). Маркетинг-менеджмент закладу охорони здоров'я.
2. *Тхорик Олег.* Цифрові технології в маркетингу медичних послуг. *Нейромаркетинг, штучний інтелект та цифровий маркетинг: проблеми та перспективи*. 2024. 2: 290–292.
3. *Деркач П.* (2022). Цифровий маркетинг в сфері охорони здоров'я.
4. *MULVANEY-DAY, Norah,* et al. Trends in use of telehealth for behavioral health care during the COVID-19 pandemic: considerations for payers and employers. *American Journal of Health Promotion*. 2022. 36.7: 1237–1241.
5. *Боденчук Л. Б., Радіонова М. І.* Підвищення конкурентоспроможності медичних закладів за допомогою елементів стратегічного менеджменту. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 47(1). С. 114–117.
6. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках розпорядження кабінету міністрів україни від 17 січня 2025 р. № 34-р.

Л. В. ПАЛАЖЕНКО
викладач

М. О. СІДНЕНКО
старший викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОЛОДІЖНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В останнє десятиліття одним із пріоритетних векторів розвитку територій є формування місцевого, зокрема міського, самоврядування. Особливе місце тут займає залучення місцевих жителів до розвитку своїх міст. Великий дослідницький інтерес викликає вивчення ролі молоді в цьому процесі, оскільки саме молоде покоління є ресурсом трудового, інтелектуального та творчого розвитку міських територій.

Особливий інтерес представляє вивчення поведінки молоді у процесі формування комфортного міського середовища. Не зважаючи на те, що молодь — група городян, яка може легше підлаштуватися під зміни, що відбуваються, вони є вимогливою категорією громадян, тому що для них місто виступає не просто місцем проживання, а й простором для становлення та реалізації себе. Вони виступають виробниками та споживачами міського простору [1].

Під соціальною участю молоді слід розуміти усвідомлене, добровільне залучення молодого покоління до процесів розвитку територій, засноване на творчих, інноваційних, сучасних компетенціях та поглядах молодого покоління на модернізацію та вдосконалення процесів міського середовища.

Залучення молоді до розвитку міста є умовою становлення локально-територіальної ідентичності, яка виступає свого роду якорем, що прив'язує молодь до конкретного місця, комфортного для проживання та реалізації життєвих планів. Формується почуття відповідальності за місто, що дає позитивні емоції та настрій. Воно перетворюється на цінний ресурс, що сприяє саморозвитку та самоствердженню своїх мешканців.

Через практики міської активності молоде покоління здійснює зв'язок з територією, утверджуючи соціальні властивості та якості, набуваючи нових соціальних ролей, розкриваючи особистісний потенціал у процесах взаємодії з різними соціальними групами. Таким чином, участь у такого роду діяльності має соціальну та індивідуальну значущість для молодих людей.

Міське середовище для молоді представляє динамічне середовище для самореалізації та самоствердження у сфері праці, освіти, культури та політики. Тема залучення молоді до процесів самоврядування та благоустрою міста є досить актуальною. Незважаючи на велику кількість організацій та об'єднань, створених для молоді, повністю спрямованих на благоустрій мі-

ста немає, є лише разові акції, проекти чи заходи. У зв'язку з цим необхідно насамперед створити єдиний реєстр молодіжних організацій області та міста. По-друге, зважаючи на те, що спеціальні молодіжні організації з формування комфортного та якісного міського середовища відсутні — здається необхідним створення такої структури для молоді. По-третє, актуальним та зручним механізмом інформування молоді про різноманітні заходи щодо міського середовища буде створення єдиного інформаційного поля — платформи, сайту чи програми. Внаслідок співучасті молоді з представниками влади, бізнесу та інших громадських організацій та обліку їх думки підвищується привабливість міста для туризму, а також для постійного місця проживання [2].

До того ж у процесі участі у формуванні комфортного міського середовища у молодих людей підвищується причетність до створення територіальної ідентичності міста та формуються сенсожиттєві орієнтири та цінності.

Соціальна робота з молоддю, як один із ефективних засобів успішного вирішення проблем різних категорій підростаючого покоління та одночасно проблем міського самоврядування може стати для України найважливішим чинником та базовою умовою успішного економічного та політичного реформування суспільства.

Джерела

1. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти: монографія / за заг. та наук. ред.: С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
2. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. Тернопіль: ТОВ "Терног раф", 2017. 100 с.

О. П. ПАНАСЮК

канд. істор. наук,
доцент кафедри права,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського, ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЕВОЛЮЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ ФРАНЦІЇ: ВІД ЧЕТВЕРТОЇ РЕСПУБЛІКИ ДО СУЧАСНОСТІ

Еволюція конституційного ладу Франції від Четвертої Республіки до сучасності є важливим етапом у формуванні сучасної політико-правової системи країни. Аналіз цього періоду дозволяє зрозуміти, як трансформація конституційних основ впливала на стабільність державного управління, розвиток демократичних інститутів та забезпечення прав і свобод громадян.

У контексті глобалізації та інтеграції до міжнародних організацій, дослідження досвіду Франції набуває особливого значення для розробки ефективних моделей державного управління.

Метою дослідження є виявлення ключових етапів та особливостей розвитку конституційного ладу Франції з моменту проголошення Четвертої Республіки до сучасного періоду. Стаття спрямована на аналіз змін у співвідношенні гілок влади, реформування політичних інститутів та впливу міжнародних тенденцій на конституційний розвиток Франції.

Конституційний лад Франції, сформований у періоди Четвертої та П'ятої Республік, засвідчує еволюцію політичної системи держави та зміну принципів функціонування гілок влади. Четверта Республіка, заснована на Конституції 1946 року, характеризувалася парламентським типом управління з акцентом на домінуванні законодавчої гілки влади. П'ята Республіка, проголошена Конституцією 1958 року, закріпила президентсько-парламентську модель, суттєво зміцнивши позиції виконавчої влади та створивши механізми політичної стабільності.

Конституція 1946 року встановила парламентську форму правління. Вищим органом законодавчої влади став двопалатний парламент, до складу якого входили Національні збори (Assemblée nationale), що обиралися загальним прямим голосуванням, та Рада Республіки (Conseil de la République), формована органами місцевого самоврядування. Основна законодавча функція належала Національним зборам, тоді як Рада Республіки виконувала переважно консультативні функції, включаючи право вносити поправки до законопроєктів [2].

Президент Республіки обирався парламентом строком на сім років і мав обмежені повноваження, серед яких були представницькі функції, право підпису законів та формальне призначення уряду за рекомендацією парламентської більшості. Водночас нормативні акти президента визнавалися дійсними лише за наявності контрасигнатури відповідного міністра, що підтверджувало повну підконтрольність президента виконавчій гілці влади.

Виконавча влада була зосереджена у Раді міністрів (Conseil des ministres), очолюваній головою уряду (Président du Conseil). Уряд ніс колективну відповідальність перед Національними зборами, які могли висловити йому недовіру абсолютною більшістю голосів, що призводило до частих змін кабінетів. Це породжувало політичну нестабільність та фрагментацію влади.

Преамбула Конституції 1946 року урочисто підтверджувала права і свободи громадян, проголошені Декларацією прав людини і громадянина 1789 року, а також закріплювала рівність громадян незалежно від статі, віросповідання чи переконань. Важливими положеннями стали закріплення соціальної функції держави, включаючи право на працю та соціальний захист, а також націоналізація стратегічних галузей промисловості [5]. Конституція 1958 року заклала основи президентсько-парламентської республіки, яка зберігає свої основні риси донині. Президент Республіки (Président de la République) отримав широкі повноваження, включаючи право призначення прем'єр-міністра (Premier ministre), розпуску Національних зборів та головування у Раді

міністрів. Президент також міг перебирати на себе всю повноту державної влади у разі виникнення серйозної загрози для держави відповідно до статті 16 Конституції. У 1962 році було запроваджено прямі вибори президента, що посилило його політичну легітимність [3].

Парламент, хоч і зберіг двопалатну структуру, втратив частину своїх повноважень. До складу парламенту входили Національні збори (обиралися прямим голосуванням) та Сенат (Sénat), що формувався непрямими виборами місцевими радами. Законодавча влада була обмежена статтею 34 Конституції, яка окреслила коло питань, що підпадали під законодавче регулювання. Інші питання вирішувалися виконавчою владою шляхом видання урядових декретів (ordonnances). Важливим нововведенням стала Конституційна рада (Conseil constitutionnel), що здійснювала контроль за конституційністю законів. До її складу входили дев'ять радників, які призначалися президентом, головою Сенату та головою Національних зборів. Рішення Ради були обов'язковими та не підлягали оскарженню [1].

Виконавча влада, зосереджена у Раді міністрів, посилила свої позиції завдяки можливості прийняття законодавчих актів та зниженню залежності від парламенту. Прем'єр-міністр координував роботу уряду, забезпечував виконання законів та реалізацію політики держави.

Конституційний лад Четвертої Республіки характеризувався домінуванням парламенту та слабкістю виконавчої влади, що спричиняло часті політичні кризи. П'ята Республіка, навпаки, продемонструвала суттєве зміцнення виконавчої влади, зокрема президента, що стало відповіддю на виклики політичної нестабільності. У П'ятій Республіці президент отримав статус ключової фігури, тоді як у Четвертій він був переважно церемоніальною особою. Парламент в обох системах зберігав двопалатну структуру, проте його законодавчі повноваження у П'ятій Республіці були суттєво обмежені [4]. Спільною рисою обох конституційних ладів є збереження демократичних принципів, закріплених у правах і свободах громадян, та впровадження соціально орієнтованих положень. Водночас П'ята Республіка забезпечила більш ефективний механізм державного управління, адаптований до викликів сучасності.

Висновок. Еволюція конституційного ладу Франції від Четвертої до П'ятої Республіки є прикладом системних трансформацій, спрямованих на подолання політичної нестабільності та вдосконалення механізмів управління. Конституція 1946 р., яка закріпила принципи парламентської демократії, заклала основи рівності громадян і гарантій основних прав, але не змогла забезпечити стабільність через фрагментацію політичних сил і часті урядові кризи.

Запровадження у 1958 році президентсько-парламентської моделі, що стало основою П'ятої Республіки, дозволило зміцнити виконавчу владу та підвищити ефективність ухвалення державних рішень. Ключову роль у новій системі отримав президент, тоді як парламент зберіг законодавчу функцію, але з обмеженими повноваженнями, що сприяло подоланню урядових криз.

Таким чином, перехід від парламентської до президентсько-парламентської моделі забезпечив поєднання демократичних принципів із стабільністю

управління. Досвід Франції демонструє, як реформування конституційного ладу може стати ефективним інструментом для адаптації політичної системи до викликів часу та створення дієвих механізмів державного управління.

Джерела

1. *Бадида А. Ю., Болджжар С. М.* Модель конституційного нагляду в IV Республіці у Франції: реальна охорона Конституції чи швидкий параліч інституційної системи держави. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5 (1). С. 12–16. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.1
2. *Бадида А. Ю.* Поняття "конституційного блокуФ в Французькій Республіці: доктрина і судова практика. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (19 червня 2020 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2020. С. 7–13. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/30216.
3. *Бондар М. Ю.* Особливості проведення конституційного референдуму у Франції 1958 року. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 1 (10). С. 29–32.
4. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В. М. Шаповал. К.: Москаленко О. М., 2018. 56 с.
5. Constitution de 1946, IVe Republique. URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitu-tion-de-1946-ive-republique.

А. С. ПАНЧЕНКО

здобувачка вищої освіти,
Філія Класичного приватного університету у м. Кременчук

ПРОБЛЕМИ І МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛОГІСТИКИ

Економічний розвиток є складним і багатогранним процесом, що включає в себе численні фактори, які впливають на ефективність і конкурентоспроможність регіонів та країн. Одним із важливих елементів, що визначають успіх економічного розвитку, є логістика, яка безпосередньо впливає на взаємодію виробничих і споживчих процесів, а також на ефективність використання ресурсів. Проблеми та перспективи економічного розвитку через призму логістичних рішень мають як потенціал для значних зрушень, так і чимало викликів.

Основною проблемою є неефективність існуючих логістичних систем, що призводить до значних економічних втрат. Однією з головних причин цього є застарілі інфраструктурні об'єкти, поганий стан доріг, портів та залізничних ліній, а також недосконаліть митних процедур. Така ситуація створює додаткові витрати для підприємств, які, в свою чергу, впливають на конкурентоспроможність національних товарів та послуг на світових ринках.

Більш того, нераціональна організація логістичних процесів часто призводить до перевантаження транспортних мереж і затримок в доставці товарів, що погіршує бізнес-клімат і уповільнює економічний розвиток.[1]

Однак, з іншого боку, логістичні рішення мають величезний потенціал для подолання цих проблем і стимулювання економічного зростання. Сучасні технології в сфері логістики, зокрема автоматизація процесів, використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту та інтернету речей (IoT), можуть значно покращити управління ланцюгами поставок, знижуючи витрати і скорочуючи час доставки. Це дозволяє зменшити транспортні витрати, підвищити ефективність обробки вантажів та зробити бізнес більш гнучким і адаптивним до змінюваних умов ринку.[2]

Важливою перспективою є розвиток мультимодальних транспортних систем, які об'єднують різні види транспорту для більш ефективного переміщення товарів. Це дозволяє зменшити витрати на транспортування, скоротити час доставки і забезпечити більш стабільну роботу ланцюгів поставок. Наприклад, впровадження швидкісних залізничних перевезень та розвиток внутрішніх водних шляхів можуть стати ключовими елементами для зменшення навантаження на автомобільний транспорт і зниження викидів шкідливих речовин в атмосферу.

Серед перспективних напрямків розвитку логістики також варто відзначити створення інтелектуальних транспортних систем (ITS), що дозволяють не тільки оптимізувати рух транспорту, а й покращити безпеку дорожнього руху, зменшити аварійність і втрати часу. Завдяки впровадженню новітніх технологій, таких як безпілотні автомобілі і вантажівки, можна досягти ще більшої ефективності у сфері логістики, знижуючи витрати на перевезення і підвищуючи рівень безпеки.

Також необхідно зазначити важливість розвитку "зелених" логістичних рішень, що передбачають зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище. Використання електричних транспортних засобів, розвиток екологічно чистих портів і терміналів, а також оптимізація маршрутів для зменшення витрат пального — все це сприяє не лише економічному розвитку, але й зменшенню викидів парникових газів, що важливо для сталого розвитку.[3]

Таким чином, логістичні рішення є не лише інструментами для подолання проблем економічного розвитку, але й важливим індикатором майбутніх тенденцій. Сучасні технології та інноваційні підходи в логістиці відкривають нові можливості для зниження витрат, покращення ефективності економіки і збереження навколишнього середовища. Однак для того, щоб ці рішення були успішними, необхідно активно розвивати інфраструктуру, вдосконалювати законодавчі ініціативи та стимулювати співпрацю між урядом, бізнесом і науковими установами.

Джерела

1. *Іванова Т. І.* Інноваційні підходи до управління логістичними процесами в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* Київ, 2021. № 59. Київ: НТУ, 2021. С. 45–52.

2. *Ковальчук О. С.* Логістичні стратегії розвитку регіональної економіки в умовах глобалізації. *Економічний простір*: зб. наук. пр. Львів: ЛНУ, 2019. № 145. С. 112–118.
3. *Петренко О. В.* Екологічні аспекти в логістичних рішеннях для сталого розвитку. *Вісник економічних досліджень*. Харків: ХНУ, 2020. № 72. С. 30–35.

Науковий керівник:
М. В. Харченко, канд. екон. наук

В. В. ПАТОКА
аспірант,
Університет імені Альфреда Нобеля

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ НОВІТНІХ ЦИФРОВИХ КОНЦЕПЦІЙ

При формуванні кадрової стратегії варто звернути увагу на те, що активне впровадження цифрових технологій в управління персоналом підприємств змінює тактику та стратегію роботи з кадрами, зумовлюючи появу нової цифрової концепції управління людськими ресурсами.

Цифровізація сфери HR є процесом оптимізації функцій управління персоналом за рахунок застосування цифрових, тобто мобільних, інтелектуальних, роботизованих, аналітичних та хмарних інструментів для підвищення ефективності діяльності підприємства. Основними видами цифрових технологій, що застосовуються суб'єктами господарювання в управлінні персоналом в сучасних умовах господарювання є [1] хмарні технології, інтернет речей, штучний інтелект, великі дані, блокчейн, доповнена та віртуальна реальність, компоненти робототехніки і сенсорики та ін. Отже, доповнення цифровими технологіями компонентів стратегії управління персоналом відкриває перед підприємствами більш широкі можливості щодо забезпечення ефективного розвитку, а саме [2]:

- збільшення продуктивності праці персоналу через зменшення витрат часу та зусиль на організацію роботи і зосередження на її виконанні;
- удосконалення процесу збирання та аналітики найрізноманітніших персональних даних роботи працівників;
- спрощення організації ведення HR процесів;
- консолідація й індивідуалізація всієї освітньої та HR інформації на підприємстві.

Цифровий підхід до стратегічного управління персоналом позитивно впливає на оптимізацію фінансових витрат підприємства на кадрові процеси, пришвидшує прийняття рішень менеджерами через швидкий доступ до необхідної аналітичної інформації та загалом сприяє поглибленню прозорості процесів діяльності персоналу. Серед факторів, що здатні гальмувати певний

час реалізації такого підходу до управління персоналом, слід виділити адаптаційний період опанування працівниками новітніх інформаційних технологій і затримку у часі навчання персоналу з використанням цих технологій у своїй повсякденній роботі.

Необхідно забезпечувати своєчасне навчання за актуальними програмами, які складаються на основі досвіду ключових співробітників та інтегруються в єдину цифрову платформу. Стандартним рішенням, що широко використовується на промислових підприємствах протягом останнього десятиліття, може стати цикл курсів, які були записані заздалегідь і можуть бути трансльовані необмеженою кількістю користувачів усередині підприємства. По-перше, такі курси дозволять заощадити час досвідчених працівників та бюджети на стандартне навчання. По-друге, крім завдань навчання необхідно працювати з підвищенням командного духу співробітників та демонструвати їм цінності підприємства, які роблять внесок у їх соціальний добробут на довгостроковий період. По-третє, підприємство повинне забезпечити відповідну систему нематеріального стимулювання співробітників, які залучені до процесу цифрової трансформації, що включає оцінку лояльності, підвищення привабливості робочих місць для молодих співробітників з метою своєчасного кадрового оновлення, вивчення факторів, що впливають на поведінку співробітників та їх готовність навчатися та брати участь у проектах із цифрової трансформації та життя підприємства в цілому.

Стратегія управління персоналом в умовах цифровізації економіки передбачає вирішення цілої низки завдань [3]:

- своєчасне забезпечення підприємства працівниками заданої кваліфікації та у необхідній кількості;
- оптимізацію кадрової структури: розвиток людського потенціалу та його стійке використання для реалізації бізнесстратегій;
- розвиток та вдосконалення управління персоналом;
- визначення моделей оплати праці, матеріального та морального стимулювання працівників;
- навчання, підвищення кваліфікації та розвиток кадрового потенціалу; формування корпоративної культури;
- створення умов реалізації прав і обов'язків персоналу, передбачених трудовим законодавством;
- трансформацію послуг управління людськими ресурсами (їх трансформація з бюрократичних у маркетингові структури);
- створення сприятливих умов праці.

Беручи до уваги вищезазначене, можна констатувати, що формування стратегії управління персоналом — це індивідуальний процес, який складається з кількох етапів, що мають враховувати цільові завдання у площині впровадження цифрових технологій.

Джерела

1. *Бей Г. В., Середа Г. В.* Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка і організація управління*. 2019. № 2 (34). С. 93–101.

2. *Дикань В. Л., Обруч Г. В.* Розроблення підходу до формування системи нематеріальної мотивації працівників підприємств залізничного транспорту в умовах цифровізації. *Економічний вісник Нац. гірничого ун-ту*. 2020. № 1 (69). С. 96–107.
3. *Станілавік О. В., Коваленко О. М.* Особливості управління персоналом підприємств на засадах діджиталізації. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 3. С. 20–24.

Науковий керівник:
Т. М. Болгар, д-р екон. наук, професор

Я. В. ПАЩЕНКО
ст. викладач кафедри загальної педагогіки і права,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан — це особливий правовий режим, який запроваджується в країні або на окремих її територіях у разі збройної агресії чи загрози нападу, стихійного лиха, екологічної катастрофи та інших надзвичайних ситуацій. Він суттєво обмежує права та свободи громадян, надає додаткові повноваження органам влади і ставить перед суспільством нові виклики. В умовах воєнного стану змінюється не лише правове поле, а й соціальні норми, цінності, поведінка людей.

Одним із найважливіших наслідків воєнного стану є зміцнення соціальної згуртованості та солідарності. В умовах зовнішньої загрози люди об'єднуються для захисту своєї країни, допомоги армії, підтримки вразливих верств населення. В Україні під час повномасштабного вторгнення росії ми спостерігаємо безпрецедентний рівень соціальної солідарності: волонтери допомагають армії та переселенцям, громадяни донатять, бізнес переорієнтовується на виробництво товарів для фронту.

Волонтерський рух стає важливою силою в умовах воєнного стану. Волонтери беруть на себе різні завдання: доставку гуманітарної допомоги, евакуацію людей з зони бойових дій, догляд за пораненими, психологічну підтримку. Вони доповнюють зусилля держави та забезпечують допомогу тим, хто її потребує найбільше.

Воєнний стан також сприяє трансформації соціальних цінностей. В умовах війни люди переоцінюють свої пріоритети, зростає значимість таких цінностей, як свобода, незалежність, патріотизм, людяність, солідарність. Водночас, війна може призвести до загострення соціальних проблем, таких як бідність, безробіття, соціальна нерівність.

Важливим напрямком соціальної роботи в умовах воєнного стану є надання психологічної допомоги людям, які постраждали від війни. Військові,

переселенці, родини загиблих потребують професійної психологічної підтримки для подолання травматичного досвіду та повернення до нормального життя.

Воєнний стан ставить перед правовою системою нові завдання. Необхідно забезпечити дотримання прав і свобод людини в умовах обмежень, захистити права військовослужбовців, переселенців, цивільного населення. Важливим є адаптація законодавства до умов війни, прийняття нових законів та нормативних актів, спрямованих на регулювання соціальних та економічних відносин, захист соціально вразливих верств населення.

Міжнародне співробітництво відіграє важливу роль у подоланні наслідків війни. Гуманітарна допомога, фінансова підтримка, співпраця в галузі захисту прав людини — все це сприяє стабілізації ситуації та відновленню країни.

Воєнний стан — це важкий іспит для будь-якого суспільства. Але він також може стати каталізатором позитивних змін, сприяти зміцненню соціальної згуртованості, розвитку громадянського суспільства, переосмисленню цінностей. Важливо використати цей період для побудови більш справедливого, демократичного та солідарного суспільства, яке буде здатне протистояти викликам сучасного світу.

І. В. ПІНКІНА
викладач

Ю. В. ПРОЛУПЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СТАЛИЙ РОЗВИТОК У КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ: ВПРОВАДЖЕННЯ ESG-ПРИНЦИПІВ

Сталий розвиток (далі СР) є важливим концептом для сучасного бізнесу, особливо у контексті глобальних викликів, таких як зміна клімату, соціальна нерівність та необхідність збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. У цьому контексті впровадження ESG-принципів (екологічних, соціальних та управлінських критеріїв) стало ключовим фактором корпоративного управління. ESG-принципи допомагають компаніям досягти сталого розвитку, збалансувати економічні, соціальні та екологічні цілі та підвищити свою репутацію серед зацікавлених сторін.

Сталий розвиток — це концепція, яка передбачає досягнення економічного зростання без шкоди для навколишнього середовища та соціальної рівно-

сті. ООН визначає сталий розвиток як такий, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. СР включає в себе екологічну сталість, соціальну справедливість та економічну ефективність. У рамках цього підходу компанії повинні орієнтуватися не тільки на короткостроковий фінансовий результат, але й на довгостроковий позитивний вплив на суспільство та довкілля.

ESG (Environmental, Social, and Governance) є трьома основними стовпами сталого розвитку, що стали ключовими для оцінки діяльності компаній у контексті корпоративного управління. Кожен із цих принципів має своє значення.

Впровадження ESG-принципів має прямий вплив на конкурентоспроможність компаній. Споживачі, інвестори та інші зацікавлені сторони все частіше оцінюють діяльність компаній через призму соціальної та екологічної відповідальності. Компанії, що активно впроваджують ESG-стратегії, не тільки сприяють сталому розвитку, але й отримують конкурентні переваги в довгостроковій перспективі. Наприклад, компанії з сильними екологічними стандартами можуть знижувати витрати на енергію та ресурси, що робить їх більш економічно ефективними.

Інвестори також все більше цікавляться компаніями з високим рейтингом ESG, оскільки такі компанії мають нижчий рівень ризику та більш стійкі фінансові показники в умовах глобальних змін. Згідно з дослідженням McKinsey, компанії, які інтегрують ESG-принципи в свою стратегію, демонструють кращі фінансові результати в порівнянні з конкурентами, що не враховують ці фактори.

Слід зауважити, що сучасні інвестори в переважній більшості орієнтуються на ESG-стратегії при виборі активів для інвестування. Це пов'язано з тим, що компанії, які відповідають високим стандартам ESG, є менш ризикованими і більш здатними до адаптації в умовах швидких змін. Великі інвестиційні фонди, такі як BlackRock, вже давно розглядають ESG-фактори як обов'язкові для аналізу при прийнятті інвестиційних рішень.

Основним кроком для компаній, що хочуть впровадити ESG-принципи, є розробка чіткої ESG-стратегії, яка має бути інтегрована в загальну корпоративну стратегію. Такий підхід передбачає визначення конкретних цілей для кожного з трьох аспектів ESG, а також встановлення метрик для вимірювання досягнень у цих сферах. Окрім цього, важливо визначити відповідальність за виконання цих завдань на всіх рівнях організації, від ради директорів до рядових працівників.

Для ефективної реалізації ESG-стратегії необхідно встановити системи моніторингу та звітності, які забезпечать прозорість і підзвітність компанії щодо її екологічної, соціальної та управлінської діяльності. Звіти про сталий розвиток повинні включати не лише фінансові показники, а й інформацію про досягнення компанії в сфері екології, соціальної відповідальності та управління.

Одним з важливих аспектів впровадження ESG-принципів є активна взаємодія з усіма зацікавленими сторонами: від споживачів до урядів, поста-

чальників і місцевих громад. Важливо створити механізми діалогу та зворотного зв'язку, щоб враховувати інтереси усіх сторін та приймати рішення, які сприяють досягненню сталого розвитку в усіх його аспектах.

Впровадження ESG-принципів потребує сильного лідерства та підтримки з боку керівництва компанії. Лідери повинні не лише підтримувати ідею сталого розвитку, а й активно працювати над її впровадженням, забезпечуючи залучення всіх працівників до цієї діяльності. Формування корпоративної культури, яка орієнтується на сталий розвиток, є необхідним для того, щоб ESG-принципи стали невід'ємною частиною діяльності компанії.

Впровадження ESG-принципів у корпоративному управлінні є важливим кроком на шляху до сталого розвитку та соціальної відповідальності, що дозволяє компаніям не лише знизити екологічні та соціальні ризики, а й покращити фінансові результати в довгостроковій перспективі. Однак для успішної інтеграції ESG-принципів необхідна чітка стратегія, підтримка з боку керівництва, а також прозорість у звітності та взаємодія з усіма зацікавленими сторонами.

Д. В. ПОЛІЩУК

канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту та транспортних технологій,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

ОЦІНКА ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ ВІД АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Оцінка та управління екологічними ризиками від автомобільного транспорту на регіональному рівні є важливим завданням у забезпеченні сталого розвитку та охорони навколишнього середовища. Автомобільний транспорт є одним із найбільших джерел забруднення повітря, шумового впливу та деградації екосистем, що призводить до суттєвого погіршення якості життя населення. Особливо це актуально у регіонах із високою щільністю населення та інтенсивним транспортним потоком, де концентрація шкідливих речовин у повітрі часто перевищує допустимі норми. Вплив автомобільного транспорту проявляється також у зростанні захворюваності на респіраторні та серцево-судинні хвороби, а також у зменшенні біорізноманіття через деградацію природних середовищ. У зв'язку з цим, на регіональному рівні необхідно розробляти та впроваджувати ефективні механізми оцінки ризиків і управління ними, що включають інноваційні технології, стратегічне планування та міжсекторальну співпрацю.

Оцінка екологічних ризиків включає визначення основних джерел забруднення, аналіз стану довкілля, а також прогнозування можливих негативних наслідків для екосистем та здоров'я населення. Основними індикаторами є рівень концентрації шкідливих речовин у повітрі, кількість шумового навантаження, стан ґрунтів і водних ресурсів. Використання сучасних технологій моніторингу, таких як супутникові дані та автоматизовані станції вимірювання, дозволяє отримувати точні й оперативні дані для аналізу [1].

Управління екологічними ризиками від автомобільного транспорту базується на реалізації комплексних заходів, спрямованих на зменшення викидів, оптимізацію транспортних потоків і підвищення екологічної свідомості населення. Серед ефективних рішень можна виділити розвиток громадського транспорту, впровадження електромобілів і гібридних автомобілів, створення інфраструктури для велосипедистів та пішоходів. Розвиток громадського транспорту є ключовим аспектом, оскільки він дозволяє зменшити кількість приватних автомобілів на дорогах і, відповідно, обсяги шкідливих викидів. Впровадження електромобілів і гібридних автомобілів сприяє зниженню залежності від традиційних видів палива, які є основним джерелом забруднення [2].

Створення інфраструктури для велосипедистів та пішоходів має не лише екологічний, але й соціальний ефект, оскільки сприяє покращенню здоров'я населення та формуванню екологічно відповідальної поведінки. Крім того, важливу роль відіграє контроль за технічним станом транспортних засобів, що дозволяє зменшити викиди шкідливих речовин та забезпечити безпеку дорожнього руху [3]. Використання екологічно безпечних видів палива, таких як біопаливо або водень, є перспективним напрямом, який може значно знизити вплив автомобільного транспорту на довкілля. Також варто зазначити, що впровадження інноваційних технологій, таких як системи розумного управління трафіком, дозволяє оптимізувати транспортні потоки, зменшуючи затори та скорочуючи час перебування автомобілів на дорогах [4].

Співпраця органів місцевого самоврядування, бізнесу, науковців та громадськості створює умови для більш ефективного вирішення екологічних проблем і досягнення сталого розвитку. Ця взаємодія дозволяє об'єднати ресурси, знання та досвід різних сторін, що є особливо важливим у вирішенні складних та багатогранних екологічних викликів. Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати нормативну базу та координувати зусилля, бізнес здатен інвестувати у впровадження інноваційних технологій, а наукові установи пропонують сучасні підходи до моніторингу та аналізу ризиків.

Громадськість, у свою чергу, виступає як активний учасник процесів прийняття рішень, сприяючи прозорості та контролю за виконанням екологічних ініціатив. Таким чином, оцінка та управління екологічними ризиками від автомобільного транспорту на регіональному рівні є складним, але необхідним процесом, що вимагає системного підходу, сучасних технологій та активної участі всіх зацікавлених сторін.

Джерела

1. Екологічний ризик: методологія оцінювання та управління: навч. посіб. / Г. В. Лисиченко, Г. А. Хміль, С. В. Барбашев та ін. К.: Наук. думка, 2014. 328 с.
2. Екологічна безпека та економіка : монографія / М. І. Сокур, В. М. Шмандій, Є. К. Бабець та ін. Кременчук, ПП Щербатих О. В., 2020. 240 с.
3. *Лисиченко Г. В., Забулонов Ю. Л., Хміль Г. А.* Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінювання, управління. Київ: Наук. думка, 2008. 542 с.
4. *Кабаченко Д. В.* Прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику. *Економічний вісник*. 2017. № 2. С. 107–115.

Л. І. ПОЛТАВЕЦЬ,
старший викладач

О. П. ЛЕБЕДЄВ
канд. юрид. наук, доцент

С. І. ЯРОШЕНКО
канд. юрид. наук, доцент,
Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СКЛАДНИКИ РЕАБІЛІТАЦІЇ СІМЕЙ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема психологічної реабілітації сімей з дітьми в умовах воєнного стану в Україні залишається всебільш актуальною і з якою ми стикаємося щодня.

Зважаючи на те, що сім'ї з дітьми, у більшості випадків, швидко адаптувалися до нових умов проживання, навчання тощо, необхідно зазначити про відомі непоодинокі факти, коли діти, сім'ї залишаються ізольованими, знехтуваними або стають предметом цькування, булінгу, приниження тощо.

Крім цього, внаслідок воєнних дій вони відчувають непереборні життєві труднощі, які зумовлюють безпорадність щодо надання/отрмання необхідної емоційної та матеріальної підтримки.

Дослідження українських науковців свідчать про те, що сім'ї з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, зокрема, знаходяться в умовах війни, потребують соціально-реабілітації для подолання таких труднощів, як: проблеми з навчанням, у взаємовідносинах із батьками та однолітками, зі здоров'ям; проблеми з вирішенням побутових питань і самообслуговування; деформації навичок спілкування та уміння активно діяти у разі виникнення складних життєвих обставин. В умовах активних військових дій реалії вка-

зують на нагальну потребу в подальших наукових пошуках та практичному впровадженні економіко-правових заходів з відновлення становища та реабілітації сімей із дітьми.

Питання соціального захисту громадян, які переміщуються із зони збройного конфлікту, регулює Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" [3] та інші законодавчі та нормативно-правові акти. Щодо законодавчих розпоряджень, звертаємо увагу на те, що в цілях застереження або зменшення несприятливих результатів від військових подій варто не лише надавати безоплатну правову допомогу, а й розвивати обізнаність серед членів сім'ї про обставини, які складаються.

Психологічна реабілітація сімей із дітьми, що постраждали в умовах воєнного стану, спрямована на відновлення особистісної цілісності, розвиток і формування здібностей та якостей, що дозволяють особистості здійснювати різні соціальні ролі, мати можливість бути включеними у можливі для них сфери соціальних відносин і життєдіяльності [2].

В загальному відновлювальні заходи включають систему медичних, психологічних, правових, економічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових програм, направлених на надання сім'ям із дітьми допомоги у відновленні та компенсації фізичних та ментальних порушень або втрачених функцій організму [1]. Програми потрібні задля досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство.

Широкий спектр фахових суб'єктів реабілітаційного процесу зумовлює його комплексність, багаторівневість та динамічність. Реабілітаційні заходи мають спрямовуватись на реалізацію розвивальних, виховних, навчальних цілей і єдності психологічної, медико-оздоровчої, педагогічної та соціальної реабілітації сімей із дітьми. Вони мають базуватися на засадах поєднання традиційності, інноваційності та альтернативності.

Джерела

1. *Діджюк І. В., Левченко В. О., Полтавець Л. І.* Економіко-правові аспекти психологічної реабілітації сімей з дітьми в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 1(31). С. 448–461.
2. *Пономарьов О. С.* Відповідальність в системі педагогіки добра. Наукова школа академіка І. А. Зязюна в працях його соратників та учнів: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. Харків, 2017. С. 160–164.
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18

С. С. ПОЛЮХОВИЧ
здобувачка,
Державний університет "Київський авіаційний інститут"

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ, КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

Малі та середні підприємства (МСП) є основою економічного розвитку на регіональному рівні, оскільки вони забезпечують створення робочих місць, розвиток місцевих громад та стимулювання економічної активності. Їх сталий розвиток залежить від низки факторів, включаючи ефективне управління, доступ до фінансування, інновації, а також сприятливе правове та інфраструктурне середовище.

До повномасштабного вторгнення МСП в Україні були найпоширенішою формою підприємництва. Приблизно 75 % економічно активного населення працювали саме в цьому секторі, тоді як лише 25 % громадян були зайняті на великих підприємствах. Основними сферами діяльності малого та середнього бізнесу залишалися оптова й роздрібна торгівля та ремонт автотранспорту. Водночас значна частина підприємств працювала в таких галузях, як промисловість, логістика, сільське господарство та будівництво [1].

Створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва вимагає постійного вдосконалення підходів до управління цим процесом, а також узгодження функцій управління на всіх рівнях. В умовах регіоналізації економіки подальший розвиток малого підприємництва потребує ретельного аналізу його ключових факторів, врахування територіальних особливостей і впровадження ефективної регіональної політики.

МСП у забезпеченні зайнятості грають важливу роль, адже:

• вони є найбільшими роботодавцями в багатьох регіонах, забезпечуючи гнучкі умови працевлаштування для широких верств населення, включаючи молодь, жінок і людей з обмеженими можливостями;

• розвиток малого бізнесу сприяє зниженню безробіття та скороченню соціальної нерівності, особливо в регіонах з високим рівнем економічної депресії;

• МСП сприяють інтеграції до ринку праці вразливих груп населення через розвиток мікропідприємництва та самозайнятості.

Малі та середні підприємства забезпечують близько 50 % валового внутрішнього продукту (ВВП) України, активно працюючи в ключових секторах економіки. Зокрема, оптова і роздрібна торгівля, забезпечує швидкий оборот капіталу та широкі можливості для самозайнятості. Вони беруть участь у виробництві товарів, впроваджують інновації та створюють продукцію з доданою вартістю, зокрема в харчовій, текстильній та машинобудівній галузях.

Війна в Україні суттєво вплинула на малі та середні підприємства, завдавши значних втрат через бойові дії, руйнування інфраструктури та скорочення ринків збуту. Руйнування виробничих приміщень, складів і транспортних шляхів зробили неможливим продовження роботи багатьох підприємств, особливо у зонах активних бойових дій. Пошкоджені енергетичні об'єкти та перебої з постачанням води та електроенергії ускладнили виробничі процеси [3].

Релокація бізнесів до західних регіонів України стала ключовою тенденцією в умовах війни. МСП, які постраждали від бойових дій або втратили ринки, переїжджають до безпечніших регіонів, зокрема через близькість до європейських кордонів. Це відкриває нові можливості для підприємців і місцевих громад, сприяючи створенню робочих місць, впровадженню інновацій і розвитку регіональної інфраструктури.

Створення нових робочих місць через релоковані підприємства також сприяє зниженню рівня безробіття в приймаючих регіонах. Це не лише посилює економічну активність, а й допомагає стабілізувати соціальну ситуацію, що є критично важливим у період війни та післявоєнного відновлення.

Отже, розвиток і підтримка МСП є потужним інструментом для підвищення зайнятості, забезпечення економічної стабільності та стимулювання регіонального розвитку.

Джерела

1. *Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О.* Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. 2020. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21613/maket200296-6573_0.pdf (Дата звернення 23.12.2024).
2. *Наумова Л. Ю.* (2020). Фінансова стратегія та її роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/11.pdf (Дата звернення 23.12.2024).
3. *Ситник Н. С., Козак С. І.* Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. 2023. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/26_1_2018/18.pdf (Дата звернення 23.12.2024).
4. *Владика Ю. П.* Інвестиційне забезпечення виробництва та реалізації зерна сільськогосподарських підприємств. 2021. URL: http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/6062 (Дата звернення 23.12.2024).

Науковий керівник:

Ю. П. Владика, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів обліку та оподаткування

Я. Д. ПОПОВА
здобувачка другого (магістерського) рівня

А. А. КОЛОДЯЖЕНСЬКА
здобувачка другого (магістерського) рівня,
ДУ "Київський авіаційний інститут"

ІНТЕГРАЦІЯ РІЗНИХ ВИДІВ ТРАНСПОРТУ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ МОБІЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Регіони, що перебувають у зоні бойових дій, стикаються з численними логістичними викликами, зокрема руйнуванням транспортної інфраструктури, нестачею пального, обмеженими можливостями пересування цивільного населення та труднощами у постачанні гуманітарної допомоги. Війна часто унеможливлює традиційні транспортні маршрути, що призводить до гуманітарних катастроф та ускладнює військову логістику. У таких умовах ефективна інтеграція різних видів транспорту може відігравати ключову роль у збереженні життів та вирішенні соціальних питань в регіоні.

Наслідки бойових дій для транспортної інфраструктури є вкрай руйнівними. Бомбардування та артилерійські обстріли призводять до знищення автомобільних доріг, мостів, залізничних вузлів, аеропортів та портів. Це унеможливлює використання стандартних маршрутів для перевезення людей та вантажів. Крім фізичних руйнувань, транспортна система стикається з іншими викликами:

- Небезпека пересування: мінування територій, активні бойові дії, загроза обстрілів та повітряних атак ускладнюють використання як цивільного, так і військового транспорту.
- Дефіцит ресурсів: відсутність пального, запасних частин, технічного обслуговування значно обмежує використання транспортних засобів.
- Порушення логістичних ланцюгів: постачання гуманітарної допомоги, продовольства та медичних препаратів стає ускладненим через блокування маршрутів та руйнування складів.

Масова евакуація населення: необхідність переміщення великої кількості людей з небезпечних регіонів до безпечних зон створює додаткове навантаження на транспортну систему [1].

Моделі інтеграції транспорту в умовах війни:

Залізничний транспорт є одним із найбільш ефективних видів перевезень у кризових умовах. Його ключові переваги — висока вантажопідйомність, можливість перевезення великої кількості людей та відносна незалежність від дорожньої інфраструктури. Навіть у випадках руйнування деяких діля-

нок залізничних колій є можливість швидкого відновлення сполучення або організації тимчасових рішень, наприклад, використання мобільних платформ [2].

Автомобільний транспорт залишається гнучким засобом пересування, який дозволяє доставляти гуманітарні вантажі, евакуювати населення та здійснювати військові операції. Його головна перевага — можливість змінювати маршрути відповідно до поточної ситуації. Для покращення мобільності можуть використовуватися спеціалізовані транспортні засоби: броньовані машини для безпечного перевезення людей, вантажівки з підвищеною прохідністю та мобільні медичні комплекси [3].

Авіаційний транспорт відіграє вирішальну роль у швидкому реагуванні на гуманітарні кризи. Військові та цивільні літаки можуть здійснювати евакуацію поранених, доставку медикаментів та продовольства, а також проводити розвідувальні операції. Особливо важливу роль відіграють безпілотники, які можуть здійснювати розвідку небезпечних територій та доставляти невеликі вантажі без ризику для пілотів.

Водний транспорт може бути корисним у регіонах, де є річкові або морські маршрути. Наприклад, у випадках блокування наземних шляхів річковий транспорт може забезпечувати перевезення гуманітарної допомоги, військових вантажів та біженців.

Окрім традиційних видів транспорту, в умовах війни можуть використовуватися альтернативні рішення. Наприклад, велосипеди та електроскутери можуть стати корисними у містах, де інфраструктура пошкоджена, а паливо є дефіцитним. Дрони можуть використовуватися для доставки медичних препаратів у віддалені або небезпечні райони.

Розглянемо для прикладу питання інтеграції транспорту в умовах війни, а саме евакуацію цивільного населення та постачання гуманітарної допомоги під час бойових дій в Україні у 2022–2023 роках.

На початку війни українські залізниці відіграли критично важливу роль в евакуації людей із зони бойових дій. В умовах обмежень пального та необхідності транспортування значної кількості пасажирів саме залізниця стала основним засобом масового перевезення цивільного населення. Проте залізничні маршрути часто потрапляли під обстріли, що вимагало координації з іншими видами транспорту [4].

Для подолання цих викликів була розроблена багаторівнева логістична система:

1. Залізничний транспорт використовувався для евакуації людей із зон активних бойових дій у відносно безпечні регіони.
2. Автомобільний транспорт забезпечував підвезення людей до залізничних станцій, а також доставку гуманітарної допомоги в райони, куди потяги не могли дістатися.
3. Авіаційний транспорт використовувався для евакуації важкопоранених, які потребували термінової медичної допомоги. Вертольоти та військові літаки здійснювали транспортування до тилових медичних центрів або за кордон.

4. Безпілотники застосовувалися для розвідки безпечних маршрутів, доставки медикаментів у заблоковані населені пункти та виявлення мінних загроз.

Завдяки інтеграції різних видів транспорту вдалося зменшити втрати серед цивільного населення, забезпечити регулярне постачання гуманітарної допомоги та покращити логістику військових операцій [5].

Висновки

Інтеграція різних видів транспорту в умовах бойових дій є необхідною для ефективної евакуації, постачання гуманітарної допомоги та підтримки військових операцій. Використання залізничного, автомобільного, авіаційного, водного та альтернативного транспорту у поєднанні з новітніми технологіями, такими як дрони, дозволяє створити гнучку та стійку транспортну систему, здатну адаптуватися до швидко змінюваної ситуації.

Світовий досвід, зокрема приклад України, демонструє, що комплексний підхід до транспортної логістики може значно зменшити наслідки негативного впливу воєнних конфліктів на цивільне населення та забезпечити безперебійну роботу критичної інфраструктури.

Реалізація ефективної транспортної стратегії в умовах війни вимагає тісної координації між військовими, цивільною владою та міжнародними організаціями. Завдяки цьому можливо створити більш надійну та стійку систему мобільності, яка допоможе рятувати життя та забезпечити функціонування критичної інфраструктури навіть у найважчих умовах.

Джерела

1. *Гуменюк О. В.* Вплив військових конфліктів на транспортну інфраструктуру та шляхи її відновлення. *Транспортна стратегія України*. 2023. № 2. С. 45–60.
2. Звіт Укрзалізниці про евакуаційні перевезення у 2022–2023 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: Офіційний сайт Укрзалізниці
3. Доповідь ООН про гуманітарну ситуацію в Україні (2023 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: United Nations Ukraine
4. Державне агентство автомобільних доріг України. Відновлення дорожньої інфраструктури у воєнний час: офіційний звіт за 2023 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: Держдор НДІ
5. НАТО і мобільність військових перевезень. [Електронний ресурс]. Режим доступу: Офіційний портал НАТО

Науковий керівник:

Н. І. Новальська, канд. екон. наук, доцент

Л. А. ПОРКІНА
старший викладач
Придніпровського інституту ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА НА ПОЛТАВЩИНІ

Однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку вітчизняної системи освіти є впровадження інклюзії. Актуальність цієї проблеми не викликає сумніву, оскільки кількість учнів з особливими освітніми потребами з кожним роком зростає. Серед вітчизняних науковців, які зробили вагомий внесок у вивчення проблеми розвитку інклюзії є: Ю. Богінська, Л. Будяк, Л. Вавіна, Н. Ворон, Р. Дименштейн, І. Звєрєва, Т. Ілляшенко, А. Колупаєва, Н. Мирошніченко, А. Мудрик, Ю. Найда та інші.

Дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку, в Україні понад 1 млн, що становить 12 % від загальної чисельності. У той час як в Полтавській області проживає 234,6 тис. дітей, із них понад 35 тис. — з порушеннями психофізичного розвитку (15 % від загальної кількості) та більше 4 тис. дітей з інвалідністю, з яких 740 з порушеннями опорно-рухового апарату [4, с. 104].

Навчання дітей з особливими потребами у загальноосвітніх закладах включає в себе низку завдань, серед яких — сприяння позитивному мікроклімату в дитячому колективі, проведення заходів, спрямованих на профілактику дискримінації в шкільному оточенні, формування дружнього та неупередженого ставлення.

Інклюзивне навчання — процес і результат включення (об'єднання) дітей з особливостями психофізичного розвитку та дітей, які не мають порушень, до навчання в одному класі загальноосвітньої школи. Відповідно до потреб і можливостей кожної дитини учитель інклюзивного класу за участю другого фахівця (корекційного педагога) забезпечує гарантовану підтримку тим, хто цього потребує, здійснює особистісно орієнтований підхід до організації їхньої навчальної діяльності. Кінцевою метою інклюзивного навчання є підготовка дітей з особливими освітніми потребами до умов і стилю життя суспільства, в якому вони живуть [2].

Поняття "діти з особливими освітніми потребами" охоплює всіх учнів, чиї освітні потреби виходять за межі загальноприйнятих норм. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп.

Як визначають науковці, діти з особливостями психофізичного розвитку це: діти з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом); діти з порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором); діти з порушеннями інтелекту (розумово відсталі, із затримкою психічного розвитку); діти з мовленнєвими порушеннями; діти з порушеннями опорно рухового апарату; діти

зі складною структурою порушень (розумово відсталі сліпі чи глухі, сліпоглухонімі); діти з емоційно-вольовими порушеннями та діти з аутизмом [1, с. 12].

Нині в Україні відбувається зміщення акцентів соціальної політики держави стосовно осіб з обмеженими фізичними можливостями у бік формування суспільної свідомості щодо сприйняття їх як рівних членів суспільства та необхідності створення для них умов для повноцінного життя, в тому числі здобуття освіти.

Реальністю є те, що діти, які закінчують інтернати чи навчаються вдома, мають дуже серйозні проблеми із соціалізацією. Нерідко вони не впевнені в собі, несамостійні, у них відсутні соціальні компетенції, їм складно реалізувати себе, отримати вищу чи спеціальну освіту, працевлаштуватися тощо. Натомість інклюзія передбачає, що дитина з раннього віку знаходиться в соціумі, має можливості для налагодження дружніх стосунків з ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи презирством, а нарівні, вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них [4, с. 105].

Полтавська область є однією з перших в Україні, яка, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.08.2001 р. № 586, долучилася до проведення Всеукраїнського науково-педагогічного експерименту "Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах". Серед освітніх закладів України статус експериментального майданчика, зокрема, одними із перших отримали СНВК № 26 "Перші кроки" м. Полтави, Полтавська загальноосвітня школа I–III ст. № 34 та СНВК № 45 м. Полтави [3, с. 60].

В інклюзивних класах даних навчальних закладів найбільше навчається дітей з тяжкими порушеннями мови, розумово відсталих, зі зниженим зором, зі зниженим слухом, з порушеннями емоційно вольової сфери та іншими видами порушень здоров'я [4, с. 105].

Впродовж років в Полтавській області спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення кількості шкіл та дошкільних навчальних закладів з інклюзивним навчанням, а також щорічно зростає кількість дітей, охоплених ним. Подібна тенденція спостерігається і в школах Кременчуцької міської територіальної громади (дані наведені у відповідній таблиці).

	2021–2022	2022–2023	2023–2024
Кількість навчальних закладів загальної середньої освіти із інклюзивними класами	22	23	23
Кількість інклюзивних класів	78	88	107
Кількість дітей з особливими освітніми потребами, які здобували (здобувають) освіту в інклюзивних класах	132	157	192

15 березня 2024 року у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка відбулося відкриття Навчально-наукового інституту спеціальної та інклюзивної освіти. Цей день став символом єднання та співпраці академічної науки та практичних здобутків спеціальної освіти.

Директорка Навчально-наукового інституту спеціальної та інклюзивної освіти Наталія Пахомова відзначила, що впродовж 25 років у ПНПУ імені В. Г. Короленка здійснюється підготовка студентів за спеціальністю 016 Спеціальна освіта та наголосила на важливості підготовки конкурентоспроможних та кваліфікованих фахівців зі спеціальної освіти для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Наразі перед українським суспільством стоїть гостра проблема залучення співгромадян у соціум, їх активної адаптації, соціалізації та розвитку в рамках громади і на благо суспільства.

Джерела

1. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. К.: Вид. група "АТОПОЛ", 2011. 247 с. (Серія "Інклюзивна освіта").
2. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві]; пер. з англ. К.: СПД ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
3. Освіта Полтавщини назустріч дітям (з досвіду впровадження інклюзивної освіти у навчальних закладах області) : інформ.-метод. посіб. / [упорядник І. О. Калініченко]. Полтава : ПОІППО, 2012. 62 с.
4. Впровадження ідей інклюзивної освіти на Полтавщині / Наталя Хоменко. Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю "Педагогічна освіта в Україні: пошуки, стратегія, перспективи розвитку", Полтава, 20–21 листопада 2018 року. 104–106 с.

В. С. ПОСТОЛЬНИК

здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Я. В. ОГУЙ

здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Моніторинг публічних закупівель відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості, ефективності та доброчесності використання бюджетних коштів.

Грунтовне дослідження Трансперенсі Інтернешнл Україна "Як удосконалити моніторинг закупівель" [4] виявило важливі проблемні питання здійснення моніторингів публічних закупівель, особливо в контексті дії правового режиму воєнного стану і особливостей здійснення публічних закупівель відповідно до постанови 1178 [3].

Спираючись на результати вказаного дослідження і враховуючи світові тенденції розвитку електронних систем закупівель, нами визначено основні напрями удосконалення моніторингу публічних закупівель:

1. Використання аналітичних інструментів та автоматизація. Big Data та AI — алгоритми можуть аналізувати великі масиви даних, виявляючи підозрілі закупівлі (наприклад, завищені ціни, зв'язки між учасниками).

2. Посилення громадського контролю. Для цього необхідне розширення функціоналу Prozorro для надання більшої кількості аналітичних даних громадськості та можливості створення звітів для журналістів та активістів. Крім цього доцільно створити механізми подачі скарг та повідомлень про порушення в режимі реального часу і здійснювати навчання громадськості у вигляді тренінгів для журналістів, активістів та бізнесу щодо аналізу закупівельних даних.

3. Покращення законодавчої бази [4].

4. Покращення міжвідомчої взаємодії, що передбачає синхронізацію державних баз даних через інтеграцію Prozorro з реєстрами податкової, митниці, судових рішень, АМКУ, спрощений обмін інформацією між органами контролю, та координація роботи антикорупційних органів та аналітиків, які відстежують ризиковані закупівлі.

5. Розширення відкритих даних.

6. Посилення механізмів реагування на порушення. Ці заходи можуть включати розширення повноважень Держаудитслужби для спрощення процесу накладання санкцій на порушників та механізмів повернення коштів у бюджет, скорочення термінів розгляду скарг в АМКУ, створення єдиного порталу для подачі та відстеження скарг, автоматичне блокування компаній, які не виконують контракти або мають корупційні зв'язки.

7. Використання міжнародного досвіду. Ці заходи можуть включати оцінку закупівель за міжнародними стандартами — використання методологій Open Contracting Data Standard (OCDS), рекомендацій Світового банку і ЄС, партнерство з міжнародними організаціями — залучення антикорупційних експертів до аналізу системи закупівель, участь України в глобальних ініціативах прозорості — наприклад, у програмах Open Government Partnership (OGP).

Отже удосконалення моніторингу публічних закупівель є ключовим інструментом для боротьби з корупцією, забезпечення економії бюджетних коштів та підвищення довіри до системи держзакупівель. Моніторингу публічних закупівель сприяє відкритості процесів, допомагає державним органам приймати обґрунтовані рішення і забезпечує якісне виконання контрактів.

Джерела

1. *Пантелеймоненко, А., Мілька, А., & Павленко, О.* (2023). Публічні закупівлі в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. (51). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-20
2. *Педченко Н., Кудацький О., Педченко М.* (2023). Публічні закупівлі в Україні: переваги на недоліки. *Науковий вісник Полтавського ун-ту економіки і торгівлі*. Серія "Економічні науки", № 2 (108), 31–35. https://doi.org/10.37734/2409-6873-2023-2-4
3. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України "Про публічні закупівлі", на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : Постанова від 12 жовтня 2022 р. № 1178 / Кабінет Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text
4. Як удосконалити моніторинг закупівель (2023). Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: https://ti-ukraine.org/research/yak-udoskonalyty-monitoryng-zakupivel/

Науковий керівник:
М. О. Любимов, канд. екон. наук, доцент

С. В. ПРАВДЕНКО
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СІМ'Я ЯК РЕСУРС ДЛЯ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Сучасний світ стикається з численними глобальними викликами — економічними кризами, військовими конфліктами, технологічними змінами, міграційними процесами. Ці фактори впливають не лише на макроекономічний розвиток регіонів, а й на мікрорівень — життя окремих сімей. Водночас саме сім'я залишається основним соціальним інститутом, що забезпечує підтримку особистості, її когнітивний розвиток та можливості самореалізації. У цій статті розглянемо, як сім'я може слугувати ресурсом для розвитку людського капіталу в умовах глобальних змін, та які перспективи державної підтримки цього процесу.

1. Сім'я як ключовий чинник когнітивного розвитку.

Когнітивний розвиток особистості тісно пов'язаний із сімейним середовищем. Саме в сім'ї формуються перші навички навчання, комунікації, емоційної регуляції. У сприятливих умовах дитина отримує: доступ до освіти та інформації; підтримку у формуванні критичного мислення; отивацію до самостійного навчання та професійного зростання [1–2].

Проте, в умовах кризових явищ (економічна нестабільність, війна, вимушена міграція), сім'ї можуть зіштовхуватися з проблемами, що впливають на

якість освіти та когнітивного розвитку дітей. Наприклад, в Україні через війну мільйони дітей перейшли на дистанційне навчання, що не завжди забезпечує належний рівень знань [5].

Перспективи розвитку освіти в Україні в умовах війни вимагають адаптації до нових форматів навчання, створення інфраструктури для доступу до якісної освіти, підтримки педагогів через тренінги та залучення міжнародних партнерів для надання ресурсів.

2. Вплив сім'ї на самореалізацію особистості.

Самореалізація — це здатність людини досягати власних цілей та розкривати свій потенціал.

Сім'я відіграє важливу роль у самореалізації, забезпечуючи емоційну підтримку та мотивацію, але конфлікти чи надмірний контроль можуть перешкоджати розвитку особистості.

Коли родина є джерелом емоційної підтримки, розуміння та довіри, вона створює сприятливе середовище для розвитку особистості, що дозволяє людині втілювати свої мрії та досягати професійних і особистих цілей. Проте, якщо в родині існують обмеження, надмірний контроль, відсутність підтримки або нерозуміння прагнень одного з її членів, це може призвести до зниження впевненості в собі, обмеження можливостей для самовираження і, в кінцевому результаті, до затримки в досягненні самореалізації [4].

Перешкоди для самореалізації можуть бути пов'язані з різними життєвими труднощами, які обмежують можливості для розвитку особистості. Розглянемо три важливі перешкоди більш детально:

1. **Фінансові труднощі** в родині можуть значно обмежувати можливості для самореалізації, створюючи перешкоди на шляху до кар'єрного зростання або власного бізнесу через відсутність стабільного доходу та доступу до ресурсів.

2. **Вимушене переміщення, що ускладнює кар'єрний зріст** — призводить до втрати соціальних зв'язків, відсутності робочих місць і труднощів з адаптацією до нових умов.

3. **Емоційне вигорання через стресові обставини** — знижує здатність досягати цілей і ускладнює процес самореалізації через втому, безнадійність і знижену працездатність.

У сучасних реаліях, сім'я відіграє важливу роль у підтримці професійного розвитку своїх членів. Наприклад, пандемія COVID-19 та війна в Україні змінили підходи до роботи — зросла популярність дистанційної зайнятості, підприємництва, кар'єрних змін. Родинам можуть допомогти такі фактори:

1. Гнучкі форми зайнятості — розвиток фрілансу, віддаленої роботи, соціального підприємництва.

2. Підтримка освіти дорослих — програми перекваліфікації для батьків, щоб вони могли адаптуватися до нових економічних умов.

3. Сімейні бізнеси та стартапи — стимулювання розвитку сімейного підприємництва як фактору економічного зростання регіону.

4. Сім'я як фактор економічного розвитку регіону.

Сім'я є не лише осередком суспільства, а й важливим економічним суб'єктом. Рівень її добробуту впливає на загальний економічний стан регіону.

Сім'я сприяє економічному розвитку регіону через низку позитивних факторів, які впливають на різні аспекти суспільного життя. Завдяки стабільному сімейному середовищу [3]:

- зростає рівень освіченості населення — підвищення продуктивності праці,
- розвиток малого та середнього бізнесу — створення робочих місць,
- збільшення народжуваності — позитивні демографічні тенденції.

В умовах криз, сім'ї можуть зіткнутися з низкою негативних економічних та соціальних тенденцій, які впливають не лише на добробут окремих домогосподарств, а й на загальний розвиток регіону.

Однією з ключових проблем є **скорочення доходів сімей**, що знижує рівень життя, обмежує можливості для освіти, медичного забезпечення та професійного розвитку, що негативно впливає на споживчий попит та економічний розвиток.

Крім того, **нестабільність на ринку праці** може призвести до зростання безробіття, додаткового стресу для сімей, соціальної напруженості та трудової міграції, що послаблює економічний потенціал регіону.

Ще одним викликом є **зниження рівня народжуваності** внаслідок економічної нестабільності. Коли сім'ї відчувають фінансову невпевненість у майбутньому, вони можуть відкладати народження дітей або обмежувати розмір сім'ї. Це призводить до негативних демографічних змін, старіння населення та скорочення трудових ресурсів у довгостроковій перспективі.

Можливі шляхи вирішення цієї проблеми можуть включати:

1. Державні програми підтримки сімей (субсидії, доступне житло, соціальні виплати).

2. Освітні ініціативи (курси, тренінги, розвиток soft skills).

3. Підтримка підприємництва (гранти, кредити для малого бізнесу, консультації для підприємців).

Отже, у сучасних умовах, сім'я є не лише соціальним інститутом, а й важливим ресурсом для когнітивного розвитку особистості, її самореалізації та економічного зростання регіону. Глобальні виклики (економічні кризи, війни, технологічні зміни) можуть як посилювати, так і послаблювати цей ресурс. Тому важливо впроваджувати комплексні державні та громадські ініціативи, що сприятимуть розвитку сімейного потенціалу, забезпечуючи стабільне майбутнє регіонів навіть у нестабільних умовах.

Джерела

1. *Ryff C. D.* (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 57(6), 1069–1081. DOI: 10.1037/0022-3514.57.6.1069
2. *Seligman M. E. P.* (2002). Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment. Free Press. ISBN: 978-0743222976.

3. *Gottman J. M., Silver N.* (1999). The Seven Principles for Making Marriage Work. Three Rivers Press. ISBN: 978-0609805794.
4. *Ляшенко О. А.* (2019). Роль сімейних відносин у формуванні психологічного благополуччя особистості. *Український журнал психології*. 3(24), 45–53.
5. *Diener E., Lucas R. E., Oishi S.* (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.). *Handbook of Positive Psychology* (p. 63–73). Oxford University Press.

Науковий керівник:
Н. В. Задорожна, старший викладач

В. М. ПРИЛИПКО
канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки і права,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЛЬ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

Україна сьогодні протистоїть ворогу на військовому, економічному та гуманітарному фронтах, тому, вже сьогодні, переживаючи ці виклики, ми думаємо про стратегію майбутніх економічних і соціальних перетворень в Україні на інноваційній і новітній основах, у тому числі в галузі освіти і науки. Критично важливими будуть знання для молоді з питань щодо охорони та захисту прав на комп'ютерні технології, авторське право, протидія кіберзагрозам у сфері національної безпеки й оборони країни, волонтерського руху та гуманітарного права, питання формування навичок інформаційної гігієни у молоді та протидія мові ненависті у суспільстві тощо.

Тому, вважаємо, що окрему увагу слід приділити курсам і програмам, що пов'язані з правовою освітою та формуванням правової культури молоді. Звернення до тематики правової освіти обумовлено потребою підвищення рівня правової освіти та культури суспільства як основи побудови демократичної, соціальної та правової держави в умовах відновлення повоєнної України. Так, у положеннях "Національної програми правової освіти населення" зазначено, що становлення України як демократичної, правової держави, формування засад громадянського суспільства зумовлюють необхідність підвищення рівня правової культури населення [2]. Вочевидь, що побудова такої держави неможлива поза правовою культурою кожного з її громадян і суспільства в цілому, адже правова культура об'єднує собою систему таких дотичних явищ як мораль, духовність, свідомість і культура.

Сьогодні, Українська держава кожен день підтверджує свій цивілізаційний вибір як суверенна, незалежна, демократична європейська держава, орієнтована на загальнолюдські й європейські цінності та готова їх захищати. З моменту повномасштабного вторгнення і до сьогодні Українська держава та народ перебувають у надзвичайно складних умовах, адже у ряді регіонів виникла гостра гуманітарна криза, значна кількість військових злочинів, поширене порушення основних прав людини, тому так важливо знати правові норми, що регламентують відповідні правові статуси громадян України. Відзначимо, що відповідними міжнародними й українськими організаціями проводились відповідні роз'яснення правового характеру щодо оформлення статусу ВПО, перетину кордону, дій особи щодо оформлення відповідних документів, фіксування 204 злочинів, попередження правопорушень в інформаційній сфері, що свідчить про потребу у кваліфікованих молодих фахівцях і волонтерах з цих питань. Надзвичайно важливе значення для закладів освіти є їх освітня роль у процесі надання правової допомоги громадянам України всіма можливими способами через просвітництво, консультування, навчання тощо.

У контексті вищезазначеного, відзначимо, що надзвичайно велику роль у правовій допомозі здійснюють юридичні клініки при ЗВО. Всі їх зусилля спрямовано на охоплення якомога більшої кількості людей, які потребують правової допомоги. Серед сучасних викликів юридичної клінічної діяльності слід виокремити супровід людей з обмеженими можливостями, пенсіонерів, інших уразливих категорій громадян України, які стали вимушеними переселенцями.

Вважаємо, що залучення юридичних клінік до надання правової допомоги потребуючим верствам населення є важливим напрямком діяльності закладів вищої освіти. Паралельно слід відмітити, що юридичні клініки мають змогу залучати і напрацювати механізми медіаційних процедур, актуальність яких в суспільстві, що переживає військові дії, має велике значення. В цьому плані є позитивним досвід діяльності окремих юридичних клінік ЗВО, що, здійснюючи свою діяльність, маючи "на меті навчання студентів та науково-педагогічних працівників базовим основам медіації, її популяризації, а також налагодження співпраці з медіаційними, правозахисними громадськими організаціями та професійними медіаторами" [6, с. 204].

Також важливо, щоб в експертному середовищі було проведено скоординовану роботу як з боку закладів освіти, державних органів, так і зі сторони громадськості та інших організацій щодо підвищення рівня інформаційної гігієни й інформаційної культури молодих людей.

Специфіка порушень та ситуація зі злочинністю у дитячому середовищі свідчить про потребу переглянути традиційні засоби профілактичної роботи шляхом застосування нових форм протидії злочинній діяльності із використанням мережі Інтернет, проведення тематичних лекцій, обмеження контенту, що пропагує насильство та створення відповідної соціальної реклами з використанням досвіду авторитетних у молодіжному середовищі людей, яка буде стимулювати правомірну поведінку молоді та формування ціннісних орієнтирів у молодіжному середовищі.

Вважаємо, що найважливішим фактором формування високого рівня правової культури молоді є "правовий всеобуч", що можна здійснювати через мережу закладів освіти, громадських організацій, різноманітних волонтерських проєктів, центрів з прав людини, правоохоронних органів тощо. Окремо слід розширити сферу діяльності Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики України, Департаменту кіберполіції, Національної поліції, судових органів щодо попередження вчинення злочинів серед неповнолітніх шляхом проведення профілактичної просвітницької роботи серед молоді [4, с. 14–15]. В умовах воєнної агресії одним із завдань правової освіти є формування в громадян переосмислення цивілізаційних цінностей, усвідомлення важливості реальної незалежності, розбудови держави на демократичних засадах.

Вважаємо, що зменшення та виключення з навчальних планів ЗВО правових дисциплін є одним з факторів знецінення права як регулятора суспільних відносин. Відповідно, необхідно посилити реалізацію програми правового навчання в цілому, та правової освіти зокрема, через розширення правових дисциплін у навчальному процесі. Важливим є навчання молодих людей правомірним способам отримання інформації та користування результатами творчої діяльності інших осіб, підвищувати інтерес до законотворчої діяльності шляхом спілкування з представниками влади та правоохоронних органів [4, с. 15].

Хоча в Україні і діє програма — Національна програма правової освіти населення України від 18.10.2001 року, але вона потребує вдосконалення змісту з урахуванням сучасних правових викликів безпекового, інформаційного, психологічного, ментального характерів. Вважаємо за доцільне впровадити до програми університетської освіти навчальні дисципліни, зокрема: "Штучний інтелект та основи кібербезпеки", "Критичне мислення, лідерство і право", "Міжнародне гуманітарне право", "Інтеграційні процеси в ЄС", "Правове регулювання волонтерської діяльності", "Основи авторського права в інформаційному суспільстві".

Для досягнення мети щодо підвищення рівня освіти в сфері інтелектуальної власності вважається доцільним залучати ресурси та можливості Всесвітньої організації інтелектуальної власності, наукових установ, закладів освіти, громадських організацій через систему неформальної освіти та проведення відповідних правоосвітніх кампаній. При здійсненні зазначеної діяльності доречно використовувати як напрацювання національних наукових шкіл і відомих науковців у сфері інтелектуальної власності, так і програми підтримки освіти в сфері ІВ, що розроблені ВОІВ та національними стратегіями [5].

Джерела

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https: // zakon. rada. gov. ua/laws/show/64/2022#Text.

2. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 № 992/2001. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https: // zakon. rada. gov. ua / laws / show / 992 / 2001#Text.
3. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 р. № 592. URL: https: // zakon. rada. gov. ua / laws / show / z0956–06#Text.
4. *Драпушко Р. Г., Горінов П. В*. Сучасні виклики і загрози правової культури молоді. *Аналітично-порівняльне право*. 2021. № 4. С. 9–16.
5. *Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Філик Н. В*. Освіта в сфері інтелектуальної власності як напрямок формування правової культури молоді. *Київський часопис права*. 2022. № 2. С. 36–41. URL: https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/160-Tekst-statti-291-1-10-20221019.pdf

В. О. ПРОЦЕНКО
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ-СИРІТ

Сьогодні соціальна робота з дітьми-сиротами є актуальною. Дуже важливим є соціальний розвиток дітей. Він відіграє важливу роль у майбутньому та впливає на подальше життя дитини.

Соціальна адаптація — це процес, який допомагає дітям адаптуватися до нового соціального середовища, розвивати вміння взаємодіяти зі своїми ровесниками та дорослими, розуміти та приймати соціальні норми [2].

Процес соціальної адаптації є безперервним, зважаючи на те, що в навколишньому середовищі постійно відбуваються зміни соціальної дійсності, які, безперечно, потребують нових способів пристосування індивіда [1, с. 121].

Соціальний розвиток дитини поділяють на три основні етапи, а саме: соціальну адаптацію, інтеріоризацію та екстеріоризацію.

Першому етапу — соціальній адаптації — притаманне пристосування індивіда до соціально-економічних умов, рольових функцій, соціальних норм, які утверджуються на різних рівнях буття суспільства, до соціальних груп і соціальних організацій, соціальних інститутів, які є середовищем його життєдіяльності.

Другий етап — процес сприйняття соціальних норм і цінностей внутрішнім світом людини. Характер переведення норм, цінностей та інших компонентів зовнішнього середовища у внутрішнє "Я" неоднозначний і залежить від структури кожної особистості; він формується на основі її попереднього життєвого досвіду.

Третій етап може бути визначений як етап усвідомлення, прояву соціальної активності індивіда, засвоєння значного масиву знань, оволодіння різноманітними вміннями і навичками практичної діяльності [1, с. 120–121].

Кожен етап відіграє важливу роль у соціальному розвитку дитини.

На першому етапі дитина пристосовується до середовища. Цей процес допомагає дитині стати впевненою в собі, зрозуміти її призначення в житті та не боятися нового. Основною метою є створення сприятливих умов для життя дитини, отримання підтримки та вміння долати труднощі.

На другому етапі дитина починає вивчати правила та норми поведінки в суспільстві. Важливо, щоб на цьому етапі дитина взаємодіяла із суспільством.

Навчити дитину правильній поведінці та соціальним нормам — основна мета цього етапу.

На третьому етапі дитина бере участь у суспільному житті, проявляється соціальна активність. У цей період вона засвоює знання для нормального функціонування в суспільстві. Відбувається процес застосовування цих знань на практиці.

Мета цього етапу — навчити дитину бути активною, застосовувати свої знання та навички у житті. Завдяки цьому дитина стає повноцінною, самостійною особистістю, яка зможе взаємодіяти в суспільстві.

Отже, соціальний розвиток — це процес, що охоплює три етапи, які відіграють важливе значення у формуванні самостійного життя дитини, її існуванні в соціумі та допомагають у вивченні важливих соціальних норм.

Діти-сироти потребують підтримки та допомоги. У них можуть виникати деякі проблеми, а саме: труднощі у спілкуванні, відсутність підтримки, невпевненість у собі. Тому соціальні працівники надають як психологічну підтримку, так і займаються їхнім соціальним розвитком.

Спеціалісти знаходять індивідуальний підхід до кожного та компроміс у вирішенні проблем. Це дає зрозуміти дитині, що її потреби враховують.

На основі проведеного дослідження можна зазначити, що завдяки цим трьом етапам соціального розвитку дитина стає повноцінною, самостійною особистістю, яка в майбутньому зможе нормально функціонувати в суспільстві.

Джерела

1. *Манохіна І. В.* Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування : навч. посіб. Дніпропетровськ : Дніпропетровський ун-т імені Альфреда Нобеля, 2012. 276 с
2. Соціальна адаптація дітей. Психолого-педагогічний клуб : *вебсайт*. URL: https://aytuzon.com.ua (дата звернення: 16.01.2025).

Науковий керівник:
А. Г. Єфременко, канд. екон. наук, доцент

О. І. ПУШКАР
канд. екон. наук,
Кременчуцький льотний коледж
Харківського національного університету внутрішніх справ

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Сучасний стан економіки України є досить тривожним внаслідок тривалої агресії РФ, що продовжується, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. На стан економіки впливає також порушення пропорцій регіонального розвитку. Скорочується інвестиційна привабливість України для існуючих та потенційних інвесторів, спостерігається значний відтік робочої сили до країн західної Європи, значна демографічна криза, що унеможливлює зростання тепер і в майбутньому повноцінного використання робочої сили. Біженці з України за минулі роки активно соціалізуються. Тобто, для їх повернення в Україну потрібна значна соціально-економічна робота. Крім того, втрачається значна частина території країни, яку неможливо використовувати як внаслідок значних руйнувань, так і в результаті потенційної небезпеки при її відновленні. Факторами, що впливають на зниження економічних показників та ВВП є також зростання світових цін, особливо на продовольство та на енергетичні ресурси, блокада морських портів, недостатня міжнародна підтримка.

Тому потрібно активізувати діяльність щодо вдосконалення законодавчої бази та заходів виконавчої влади. Ще у Прогнозі економічного й соціального розвитку України на 2021–2023 рр. увагу сфокусовано на переході до сталого позитивного розвитку, який спирається на Указ Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" в якому зазначені економічні завдання [1]:

- сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
- створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям.

Важливим кроком до реалізації цієї програми є діджиталізація, яка набирає досить високі темпи розвитку в нашій країні.

Спеціалістами МВФ та Світового банку для країн Східної Європи була розроблена програма прискореного реформування планової економіки, в якій представлені чотири групи заходів, а саме: макроекономічна стабілізація, що включає здійснення непопулярної податкової політики; лібералізація економіки, пов'язана з реформуванням економіки; приватизація та розвиток приватного сектору; реформування державного сектору економіки [2].

Період трансформації для економіки Україні був досить важким, оскільки встановлення ринкової системи супроводжувалося політичними, економічними та соціальними кризами, які вдалося подолати шляхом проведення реформ та відновлення стабільності вітчизняної економіки. Але останні майже три роки російської агресії звели ці зусилля дуже суттєво. Тому дуже важливим в цій ситуації є перехід на новий рівень трансформаційних процесів, враховуючи досвід міжнародних економічних систем, які перебувають в процесі глобальних перетворень.

Ці процеси засновані на сучасних технологіях та цифровізації, що в свою чергу викликає структурні зміни в економіці та сприяють реалізації стратегії сталого розвитку та сприятимуть виходу економіки країни з складної ситуації [3].

Для прискорення трансформаційних процесів в економіці України необхідно орієнтувати економічну політику на збільшення частки високотехнологічної продукції, в тому числі оборонного напрямку, створити сприятливе середовище для розвитку наукового потенціалу в країні, сприяти припливу іноземних інвестицій для відновлення зруйнованої інфраструктури та побудови нових промислових об'єктів, заснованих на новітніх технологіях. Важливим є також впровадження диференціації енергетичних джерел та сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

Джерела

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text
2. *Курей О. А.* Трансформаційні процеси в економіках сучасності. https://dspace.uzhnu. edu. ua
3. *Пилипів Н., Марків М.* Глобальні виклики та сучасні тренди трансформації вітчизняної економіки. Матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти. Львів, 2017. 488 с. ISBN 978-966-02-8427-2 (електронне видання).

М. О. РАЦИН

здобувач другого (магістерського) рівня
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Для глибшого розуміння принципів держави суспільного добробуту варто звернути увагу на фактор соціальної згуртованості, який має вирішальне

значення для відновлення українського суспільства після війни. Держава, яка забезпечує доступ своїх громадян до базових потреб, таких як житло, харчування, медична допомога та освіта, створює передумови для відчуття захищеності та стабільності, необхідних для поступового подолання кризових наслідків.

Задоволення базових потреб сприяє формуванню відчуття соціальної підтримки серед населення, що стає стимулом для взаємодії та співпраці між людьми. Така співпраця створює міцні спільноти, які виступають важливим чинником у відбудові країни, стимулюючи соціальні зв'язки та забезпечуючи ширший соціальний діалог. Це є основою для консолідації суспільства навколо спільних цінностей і прагнень до відновлення. Колективна взаємодопомога відновлює довіру серед громадян, що є ключовим для подолання психологічних наслідків війни. Довіра стає базисом для соціальної стабільності та створення умов для економічного та культурного розвитку. У такому середовищі можна ефективніше реалізувати заходи, спрямовані на стабілізацію соціальних процесів і розбудову нових інституцій [1].

Державна політика, орієнтована на соціальний добробут, може стати важливим інструментом для стимулювання економічного зростання в Україні. Інвестиції у ключові сфери, такі як освіта, медицина та інфраструктура, здатні значно підвищити продуктивність праці, а також створити нові можливості для громадян. Наприклад, покращення доступу до якісної освіти сприятиме формуванню висококваліфікованих кадрів, здатних активно долучатися до інноваційної діяльності. Інвестування у медичну сферу забезпечить громадянам доступ до якісної охорони здоров'я, що не лише поліпшить якість життя населення, але й сприятиме зменшенню витрат на лікування. Одночасно розвиток транспортної інфраструктури, зокрема будівництво доріг, мостів та логістичних центрів, стимулюватиме економічний обіг і сприятиме залученню іноземного капіталу [2].

Джерела

1. *Титаренко Т. М.* Соціально-психологічна реабілітація особистості: етапи, технології, техніки. *Наукові студії із соціально та політично психології.* 2018. Вип. № 41. С. 157–167.
2. *Smith J.* (2018). Social reintegration of military veterans: Understanding the concept and its implications. *Journal of Military Studies.* 10(2), 45–63.

Науковий керівник:
Г. О. Кузьменко, Phd, доцент

О. Р. РАЧЄЄВА
здобувачка вищої освіти,
Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради

МОДЕЛЮВАННЯ КОМАНДНИХ ПРОЦЕСІВ

Моделювання командних процесів є ключовим аспектом управління, що дозволяє зрозуміти та оптимізувати динаміку роботи команд. Розглянемо основні моделі та підходи, що використовуються для аналізу та покращення командної взаємодії.

1. Модель формування команд Брюса Такмана, яка описує п'ять стадій розвитку команд, а саме: формування — члени команди знайомляться, визначають цілі та завдання; буря (штормінг) — виникають конфлікти та суперечки щодо ролей і підходів; формалізація — встановлюються спільні норми та правила, покращується співпраця; виконання — команда ефективно працює над досягненням цілей; завершення — завершення проєкту та розпуск команди. Ця модель допомагає керівникам розуміти, на якому етапі розвитку знаходиться команда, та відповідно коригувати стратегії управління [1].

2. Модель GRPI Річарда Бекхарда окреслює чотири взаємопов'язані компоненти високо ефективної командної роботи, а саме: Goals (Цілі) — чітко визначені та узгоджені цілі команди; Roles (Ролі) — ясно розподілені ролі та обов'язки членів команди; Processes (Процеси) — встановлені процедури та методи роботи; Interpersonal Relationships (Міжособистісні відносини) — довіра та ефективна комунікація між членами команди. Ця модель використовується для діагностики та покращення командної ефективності [2].

3. Крос-функціональне управління командами передбачає координацію роботи співробітників з різних відділів для досягнення спільних цілей. Ефективне крос-функціональне управління вимагає чіткого визначення ролей, встановлення прозорих процесів та підтримки відкритої комунікації [3].

Отже, застосування таких моделей та підходів допомагає керівникам глибше розуміти динаміку командної роботи, виявляти потенційні проблеми та впроваджувати ефективні стратегії для покращення продуктивності та взаємодії в командах.

Водночас моделювання командних процесів охоплює не лише стандартні підходи, але й багато цікавих аспектів, які допомагають поглибити розуміння командної динаміки та підвищити її ефективність. Розглянемо деякі з них.

1. Ефективна командна взаємодія залежить від рівня мотивації її учасників, тобто у команді важливо задовольняти базові потреби учасників — автономію, компетентність та почуття приналежності, а також поєднувати матеріальні та нематеріальні стимули (похвала, визнання).

2. Роль конфліктів у командах — це всі конфлікти є негативними. Функціональні конфлікти можуть стимулювати розвиток нових ідей, покращувати якість рішень, а дисфункціональні конфлікти викликають напруженість, знижують продуктивність. В управлінні командами часто використовується підхід "конфліктного менеджменту" для переведення напруги у продуктивне русло.

3. Змішані команди з різних культур працюють по-різному — у західних командах переважає індивідуалізм (фокус на особистих досягненнях), а у східних командах важливий колективізм (загальний результат і гармонія).

4. Команди, що працюють у стресових умовах (медицина, військова справа), потребують спеціального моделювання, а саме: роль лідера — швидке прийняття рішень, розподіл задач — оперативність і уникнення дублювання, стратегії комунікації — ясність, мінімізація помилок.

5. В умовах дистанційної роботи стало актуальним моделювання віртуальних команд, головні аспекти таого моделювання — відсутність фізичного контакту, зниження довіри; використання платформ для співпраці (Trello, Slack, Zoom).

6. Командні процеси моделюються за допомогою ігрових стратегій. При цьому дилема в'язня демонструє, як важлива довіра; теорія коаліцій аналізує, як учасники об'єднуються для досягнення цілей.

Джерела

1. *Рибалко І.* Метод формування раціональних команд проєктів творчої сфери в умовах невизначеності. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2024. №4 (76). С. 187–194. https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-76-187-194
2. *Буряк М. О.* Модель гнучкого управління змінами при масштабуванні іт організацій. *Підприємництво та інновації*. 2024. (32), 192–199. https://doi.org/10.32782/2415-3583/32.29.
3. *Жилінська Л. О.* Когнітивне моделювання продуктивності праці на засадах Kaizen технологій та крос-функціональності персоналу. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. 2015. Вип. 11. Ч. 4. С. 168–172.

Науковий керівник:
В. П. Черненко, канд. фіз.-мат. наук, доцент

І. С. РИШКОВА
викладач,
Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІОНАЛІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Знання англійської мови є незамінною складовою успішної кар'єри професіонала в авіаційній галузі, де міжнародна комунікація, безпека та ефективність роботи вимагають високого рівня володіння мовою. Методика навчання англійської мови для авіаційних працівників потребує спеціалізованих підходів, що враховують специфіку професійних обов'язків, а також міжнародні стандарти, як-от вимоги, що визначаються Організацією цивільної авіації (ICAO).

Авіаційна індустрія є специфічною галуззю, де високий рівень англійської мови є обов'язковим для ефективної комунікації та забезпечення безпеки. Відповідно, навчання англійській мові для авіаційних працівників має включати не лише загальний курс, а й адаптацію до специфічної авіаційної термінології та ситуацій. Методики навчання повинні бути орієнтовані на розвиток навичок слухання, розуміння і говоріння в контексті реальних авіаційних ситуацій, таких як координація польотів, аварійні ситуації, технічні збої та інші критичні ситуації, що потребують точних і швидких рішень.

Використання інноваційних методів, таких як симулятори польотів, інтерактивні модулі та авіаційні сценарії, є важливими компонентами навчання. Інтеграція авіаційної термінології в мовну практику дає можливість студентам освоїти специфічні фрази, що використовуються в міжнародних комунікаціях між пілотами і диспетчерами. Окрім того, навчальні програми мають включати вправи на поліпшення вимови та усного мовлення, що відповідають міжнародним стандартам ICAO з радіозв'язку.

Міжнародні стандарти ICAO є важливим орієнтиром для створення навчальних програм. Відповідно до вимог ICAO, авіаційні працівники повинні мати сертифікацію рівня володіння англійською мовою, яка оцінюється за шістьма рівнями (від елементарного до експертного). Стандарти ICAO включають вимоги щодо точності, чіткості та зрозумілості комунікації, що є критичними для безпеки авіаційних операцій.

Перспективи розвитку методики навчання англійської мови для авіаційних спеціалістів зумовлені постійними змінами у самій авіаційній галузі, впровадженням нових технологій та підвищеними вимогами до рівня мовної компетентності. Сучасний тренд у цьому напрямі спрямований на інтеграцію інноваційних підходів та технологій, що дозволяють ефективно адаптувати

навчання до реальних умов роботи. Розглянемо кілька основних напрямків розвитку методики.

Застосування віртуальних симуляторів і інтерактивних платформ для навчання англійської мови стало значним кроком вперед у підготовці авіаційних спеціалістів. Інтерактивні тренажери дозволяють відтворювати реальні сценарії, з якими пілоти, диспетчери або технічний персонал можуть зустрітися під час виконання своїх обов'язків. Такі симулятори створюють безпечне середовище для практики та дозволяють студентам виконувати завдання без ризику для безпеки.

Наприклад, інтерактивні авіаційні сценарії можуть включати тренування мовних навичок у ситуаціях, таких як управління повітряним рухом, міжособистісні переговори в екстремальних умовах (наприклад, у разі технічних неполадок) чи переведення даних через авіаційні комунікаційні канали. Це не лише покращує мовленнєву практику, а й дозволяє вивчати спеціалізовану авіаційну термінологію в реальних умовах.

Штучний інтелект має великий потенціал для індивідуалізації навчального процесу. З використанням AI можна створювати персоналізовані навчальні плани, які враховують рівень володіння мовою кожного студента, його специфічні потреби та цілі. Наприклад, AI може аналізувати помилки, робити прогнози щодо прогресу студента та надавати індивідуальні рекомендації.

Інтелектуальні навчальні системи, які адаптуються до потреб студента, дозволяють реалізувати принципи "розумного навчання", забезпечуючи гнучкість у підходах до викладання. Цей підхід особливо корисний для підготовки авіаційних спеціалістів, адже він дозволяє зосередитися на тих аспектах мови, які потребують найбільшої уваги.

Навчання англійської мови для авіаційних спеціалістів може бути значно ефективнішим за умови інтеграції міждисциплінарних підходів, зокрема з технічними науками та управлінням. Студенти можуть вивчати авіаційну англійську мову через практичні курси з авіаційної техніки, безпеки польотів, а також управлінських навичок, що дозволяє їм застосовувати мову безпосередньо в професійній сфері.

Це дозволяє не лише покращити мовні навички, але й розвивати професійні компетенції, забезпечуючи зв'язок між теоретичними знаннями з англійської мови та практичними навичками, необхідними в авіаційній сфері.

Отже, розвиток методики навчання англійської мови для авіаційних спеціалістів у майбутньому буде спрямований на більш глибоке використання технологій, які дозволяють створювати інноваційні навчальні середовища, адаптовані до специфічних вимог авіаційної галузі.

І. С. РИШКОВА
викладач,
Кременчуцький льотний коледж Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЗВИТОК МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ ТА ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

Авіаційна галузь є однією з найбільш глобалізованих і технологічно розвинених сфер, що вимагає від її працівників високого рівня мовної компетентності. Англійська мова вважається основною мовою міжнародного авіаційного спілкування, що висуває додаткові вимоги до кваліфікації пілотів, диспетчерів, технічного персоналу та інших фахівців галузі. Водночас з розвитком інформаційних технологій та зростанням попиту на гнучкі, доступні та ефективні методи навчання, мобільні додатки та онлайн-курси стали важливими інструментами в освітньому процесі.

Використання таких інструментів забезпечує гнучкість навчання та дозволяє студентам здобувати необхідні знання і навички в зручний для них час і місце. Стаття аналізує потенціал мобільних додатків і онлайн-курсів у контексті навчання англійській мові для авіаційних спеціалістів, а також їх роль у підвищенні ефективності навчання та забезпеченні високих стандартів безпеки польотів.

Мобільні додатки стали важливим елементом навчального процесу, особливо в тих сферах, де робочий графік є нестабільним, а доступ до традиційних класних приміщень обмежений. У авіаційній галузі мобільні додатки дозволяють спеціалістам удосконалювати свої мовні навички в будь-який час і в будь-якому місці. Зокрема, вони можуть включати інтерактивні вправи на покращення вимови, слухання, читання і розуміння спеціалізованої авіаційної термінології, що необхідна для безпечної і ефективної роботи.

Одним з найбільш поширених типів мобільних додатків для авіаційних спеціалістів є додатки для вивчення авіаційної англійської, які фокусується на радіозв'язку, термінології навігації, процедур злітно-посадкових маневрів і ситуацій у надзвичайних умовах. Такі додатки інтегрують аудіо- та відеоматеріали, що дозволяють користувачам отримати уявлення про реальні ситуації на землі та в повітрі, що підвищує ефективність навчання.

Онлайн-курси набули популярності завдяки їхній доступності та можливості адаптувати навчальний матеріал під індивідуальні потреби студента. Онлайн-курси з авіаційної англійської мови дозволяють авіаційним фахівцям здобувати необхідні знання та сертифікацію відповідно до вимог міжнародних стандартів, таких як стандарти ICAO.

Основною перевагою онлайн-курсів є те, що вони дозволяють організувати навчання у зручному темпі, що є особливо важливим для професіоналів, які мають нерегулярний графік або працюють у віддалених районах. Крім того, онлайн-курси можуть включати відео-лекції, тести, інтерактивні вправи, симуляції ситуацій на борту літака чи в диспетчерській кімнаті, що дозволяє учням набувати практичних навичок в реалістичних умовах.

Онлайн-платформи можуть пропонувати курси для різних рівнів володіння мовою — від початкового до просунутого, з акцентом на вимоги ICAO щодо радіозв'язку, зокрема на точність вимови і розуміння термінології, що критично важливо для безпеки польотів.

Переваги використання мобільних додатків і онлайн-курсів в авіаційній освіті:

1. Мобільні додатки та онлайн-курси дозволяють учням працювати в будь-який час і з будь-якого місця, що є особливо важливим для авіаційних спеціалістів з нестандартним графіком роботи.

2. Використання інтерактивних елементів, таких як відео, аудіо, тести та симуляції, дозволяє створювати більш захоплюючі та ефективні навчальні курси, які допомагають краще засвоїти матеріал.

3. За допомогою онлайн-курсів можна адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби кожного студента, що дозволяє швидше досягти бажаних результатів.

4. Інтернет-платформи забезпечують доступ до курсів для студентів з різних куточків світу, що дозволяє навчатися без перерв у професійній діяльності.

Майбутнє розвитку мобільних додатків і онлайн-курсів для авіаційної англійської мови полягає в інтеграції новітніх технологій, таких як штучний інтелект, доповнена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR). Ці технології дозволяють створювати ще більш реалістичні та інтерактивні сценарії, що наближаються до умов реальної роботи в авіаційній галузі.

Використання штучного інтелекту для аналізу мовних помилок і рекомендацій щодо покращення мовних навичок, а також для створення індивідуальних навчальних траєкторій, має великий потенціал для підвищення ефективності навчання.

Отже, мобільні додатки та онлайн-курси є важливими інструментами для навчання англійській мові в авіаційній галузі. Вони забезпечують гнучкість, доступність та інтерактивність, що є критично важливими для професіоналів, які працюють у міжнародному авіаційному середовищі. Використання таких технологій дозволяє значно підвищити рівень мовної компетентності та сприяє забезпеченню високих стандартів безпеки та ефективності в авіаційній діяльності.

В. Ю. РУДЧЕНКО
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

ЕФЕКТИВНІСТЬ МІСЬКИХ ПРОГРАМ ЗІ ЗМЕНШЕННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАФІКУ

Зростання рівня автомобілізації в сучасних містах створює значні проблеми для екології, економіки та соціальної сфери. Велика кількість транспортних засобів спричиняє затори, підвищене споживання пального, забруднення повітря та погіршення якості життя міського населення. Саме тому муніципальні органи влади розробляють і впроваджують комплексні програми, спрямовані на зменшення автомобільного трафіку, оптимізацію транспортних потоків та покращення екологічної ситуації.

Зменшення транспортного навантаження є ключовим аспектом сталого розвитку міст. Це не лише знижує рівень викидів шкідливих речовин, а й сприяє покращенню мобільності населення, підвищенню безпеки на дорогах та ефективному використанню міських територій.

Один із головних напрямків міських програм щодо зменшення автомобільного трафіку — це створення та вдосконалення системи громадського транспорту. Збільшення частоти руху автобусів, трамваїв та тролейбусів, оновлення їхнього парку та покращення умов перевезення пасажирів роблять цей вид транспорту більш привабливим для мешканців.

Використання екологічного громадського транспорту, зокрема електробусів та трамваїв, дозволяє не лише знизити рівень шкідливих викидів, а й зменшити рівень шумового забруднення у містах. Впровадження спеціальних виділених смуг для громадського транспорту забезпечує його пріоритет у русі та скорочує час у дорозі, що робить його ефективною альтернативою приватним авто [1].

Також важливим заходом є запровадження системи «перехоплюючих» паркінгів на околицях міст, які дозволяють водіям залишати свої автомобілі та пересідати на громадський транспорт. Ця практика широко застосовується в європейських містах, таких як Лондон, Париж та Берлін.

Створення зручної велоінфраструктури — ще один дієвий інструмент зменшення транспортного навантаження. Успішні приклади з Копенгагена, Амстердама та Барселони доводять, що розгалужена мережа велодоріжок, велопарковок та міських програм прокату велосипедів сприяє зменшенню кількості автомобілів на дорогах. Додатково популярності набирає каршерінг — спільне використання автомобілів, що дозволяє скоротити загальну кількість машин у місті. Аналогічно, розвиток електросамокатів та муніципальних програм їхнього прокату сприяє розвантаженню доріг та покращенню мобільності громадян.

Один із найефективніших способів зменшення трафіку — це запровадження плати за в'їзд у центр міста. Такий механізм вже працює у Лондоні, Стокгольмі та Сінгапурі. Платний в'їзд стимулює водіїв використовувати громадський транспорт або альтернативні види пересування, зменшуючи рівень заторів і покращуючи екологічну ситуацію. Цей підхід також може бути розширений шляхом збільшення вартості паркування у центральних районах або обмеження кількості паркомісць, що робить використання приватного автомобіля менш вигідним.

Розвиток технологій дозволяє більш ефективно керувати міським трафіком. Використання інтелектуальних транспортних систем, таких як адаптивні світлофори, "зелені хвилі" та цифрові навігаційні сервіси, допомагає оптимізувати рух транспорту та уникати перевантажених маршрутів. Також все більшої популярності набувають мобільні додатки для планування подорожей, які дозволяють громадянам обирати найоптимальніші варіанти маршрутів із використанням громадського транспорту, велосипедів чи пішохідних зон.

Останнім часом у багатьох містах активно розширюють пішохідні зони. Це не лише сприяє покращенню екологічної ситуації, а й робить міста комфортнішими для мешканців і туристів. Одним із найуспішніших прикладів є пішохідний центр у Відні, де значна частина історичної частини міста закрита для автомобільного руху, що покращує якість повітря та створює сприятливе середовище для малого бізнесу.

Зменшення автомобільного трафіку неможливе без активної участі громадян. Інформаційні кампанії, що пояснюють переваги екологічного транспорту та раціонального використання автомобілів, сприяють формуванню нових звичок серед населення. Крім того, успішні транспортні реформи часто передбачають консультації з місцевими жителями, проведення громадських слухань та тестових впроваджень нових рішень, що дозволяє зробити процес більш демократичним та ефективним.

Джерела

1. *Чередніченко О.* (2022). Управління міськими транспортними системами. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*. (63), 164–180. URL: https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.164-180.

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

Ю. Л. РУДЬ
канд. екон. наук,
доцент кафедри логістичного менеджменту,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА ЯК ФАКТОР РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА МІСТА КРЕМЕНЧУКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Транспортна логістика відіграє ключову роль у розвитку регіонів, особливо в умовах глобалізації, коли ефективність перевезень безпосередньо впливає на економічний потенціал території. Полтавська область та її промисловий центр Кременчук є яскравим прикладом того, як логістична система може стати рушійною силою регіонального зростання. Завдяки своєму географічному розташуванню область виступає важливим транспортним вузлом, що забезпечує зручні зв'язки між різними регіонами України та міжнародними торговими партнерами [1].

Інфраструктурний потенціал Полтавської області включає розгалужену мережу автомобільних та залізничних шляхів, що дозволяє ефективно організовувати вантажні та пасажирські перевезення. Особливо важливим є місто Кременчук, яке має розвинуту промислову базу і виступає значним центром автомобільного та річкового транспорту. Наявність Дніпра як важливої водної артерії відкриває додаткові можливості для транспортної логістики, сприяючи зменшенню витрат на перевезення та розвантаженню автомобільних шляхів [2].

Окрему роль у розвитку транспортної інфраструктури Кременчука відіграє будівництво нового мосту через Дніпро. Він стане важливою транспортною артерією, яка суттєво покращить сполучення між правобережною та лівобережною частинами міста, а також забезпечить швидке та безпечне перевезення вантажів і пасажирів. Новий міст сприятиме розвантаженню існуючих транспортних потоків, що зменшить затори, скоротить час перевезень та підвищить загальну ефективність логістичних процесів у регіоні. Крім того, реалізація цього інфраструктурного проекту сприятиме залученню додаткових інвестицій та створенню нових робочих місць, що позитивно вплине на економіку Кременчука та Полтавської області загалом [3].

Розвиток транспортної логістики безпосередньо впливає на економічний стан регіону. Покращення дорожньої інфраструктури, модернізація залізничного сполучення, розвиток логістичних центрів і хабів сприяють залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та покращенню умов для бізнесу. Важливу роль відіграють сучасні технології управління логістичними процесами, що дозволяють оптимізувати перевезення, скорочувати витрати та підвищувати ефективність транспортних потоків.

У сучасних умовах глобалізації регіони конкурують між собою за інвестиції, ресурси та людський капітал, а ефективна транспортна логістика є одним із ключових факторів їхньої конкурентоспроможності. Полтавська область має значний потенціал для інтеграції в міжнародні транспортні коридори, що може забезпечити додаткові можливості для економічного розвитку. Використання інноваційних рішень, включаючи цифровізацію логістичних процесів та екологічно чистий транспорт, дозволить підвищити рівень логістичних послуг та відповідати сучасним викликам глобального ринку.

Важливим аспектом є розвиток екологічно сталих транспортних рішень, які допоможуть знизити негативний вплив логістики на довкілля. Перехід на альтернативні види пального, модернізація транспорту та вдосконалення систем управління транспортними потоками можуть значно покращити екологічну ситуацію в регіоні. Крім того, інтеграція Полтавської області у міжнародні транспортні проекти може сприяти зміцненню її позицій на європейському та світовому ринках.

З огляду на виклики та перспективи, транспортна логістика залишається важливим чинником регіонального розвитку. Полтавська область та Кременчук мають значний потенціал для підвищення логістичної ефективності, що у свою чергу сприятиме економічному зростанню, соціальній стабільності та інтеграції регіону в міжнародний економічний простір. Успішна реалізація стратегій розвитку транспортної логістики дозволить не лише покращити якість перевезень, а й створити нові можливості для бізнесу та підвищити рівень життя населення.

Джерела

1. Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області 2024. URL: https://media.poda.gov.ua/docs/kcddrebw/programa-2024.pdf (дата звернення 30.01.2025).
2. Стратегія розвитку міста Кременчука на період до 2028 року. URL: https://kremen.gov.ua/assets/uploads/files/strategiya_rozvytku_mista_do_2028.doc (дата звернення 30.01.2025).
3. Новий Кременчуцький міст. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9_%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%87%D1%83%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82 (дата звернення 30.01.2025).

Ю. С. САЛЬНИКОВ
аспірант Європейського Університету

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПОЗИТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

Управління проєктами в Україні набуває все більшого значення в умовах розвитку ринкової економіки та інтеграції до світового співтовариства. Використання сучасних методів проєктного менеджменту сприяє ефективній реалізації різноманітних ініціатив у державному та приватному секторах.

Передумови розвитку проєктного менеджменту в Україні:

Зміна відносин власності: Перехід до ринкової економіки стимулював впровадження нових підходів в управлінні, зокрема проєктного менеджменту.

Формування ринку інвестиційних проєктів: Зростання кількості інвестиційних проєктів вимагає професійного управління для забезпечення їх успішної реалізації.

Розвиток інформаційних технологій: Сучасні IT-рішення підвищують ефективність планування та контролю за виконанням проєктів.

Зміна ідеології управління: Поступовий перехід від адміністративно-командних методів до гнучких та адаптивних підходів в управлінні [1].

Незважаючи на позитивні тенденції, існують певні виклики:

Недостатня кількість кваліфікованих фахівців: Ринок праці потребує більше професіоналів у сфері управління проєктами.

Проблеми в системі освіти: Необхідність удосконалення освітніх програм для підготовки менеджерів проєктів.

Макроекономічні обмеження: Економічна нестабільність може впливати на реалізацію проєктів [2].

Освітні ініціативи:

В Україні діють програми підготовки фахівців з управління проєктами, які спрямовані на підвищення кваліфікації та впровадження міжнародних стандартів у цій сфері. Наприклад, Академія бізнесу EY пропонує інтенсивні курси з проєктного менеджменту, що допомагають командам розробляти нові бізнес-моделі та впроваджувати системи управління [3].

Загалом, розвиток управління проєктами в Україні має значний потенціал, але потребує подальшої уваги до підготовки кадрів, вдосконалення освітніх програм та адаптації до сучасних викликів.

Джерела

1. https://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.4/3.pdf?utm_source=chatgpt.com
2. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/86.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. https://www.ey.com/uk_ua/services/academy/project-management?utm_source=chatgpt.com

О. О. САЛЬНІКОВ
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

О. В. ХАЛЕПА
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Історично, в системі інформаційного забезпечення управління підприємством бухгалтерська інформація займає ключове місце, оскільки вона дозволяє регулярно отримувати структуровану інформацію про стан господарюючого суб'єкта. Це підтверджується аналізом публікацій і досліджень вітчизняних експертів у галузі бухгалтерського обліку.

Завдяки своїй унікальності (оскільки в бухгалтерському обліку, відповідно до законодавства, фіксується вся інформація про наявність та рух майна підприємства, його капіталу й зобов'язань, визначаються результати діяльності, а кожна операція має документальне підтвердження), інформація бухгалтерського обліку може бути корисною на всіх етапах управлінського процесу.

Проте у вітчизняній практиці фактичні приклади системного комплексного використання бухгалтерської інформації в управлінні підприємством є рідкісні.

Розвиток цифрових технологій значно вплинув на бухгалтерський облік. Зокрема, використання штучного інтелекту, хмарних технологій та блокчейну дозволяє підвищити точність і швидкість облікових процесів. Автоматизовані системи аналізу даних допомагають приймати обґрунтовані рішення на основі великих обсягів фінансової інформації. Використання Big Data дозволяє глибше аналізувати ринкові тенденції та прогнозувати майбутні зміни.

Також важливим є впровадження RPA (Robotic Process Automation), що дозволяє автоматизувати рутинні завдання, такі як введення даних та звірка рахунків. Використання хмарних технологій сприяє доступності бухгалтерської інформації в режимі реального часу, забезпечуючи швидку взаємодію між віддаленими підрозділами компаній. Блокчейн забезпечує підвищену безпеку та прозорість фінансових операцій, що значно знижує ризики шахрайства.

Додатково варто зазначити розвиток мобільних бухгалтерських додатків, які дозволяють керівникам і бухгалтерам відстежувати фінансовий стан компанії в режимі реального часу з будь-якої точки світу. Інтеграція API з банківськими системами забезпечує автоматичну синхронізацію транзакцій та скорочує час на обробку платежів. Штучний інтелект і машинне навчання

дозволяють виявляти аномалії у фінансових даних, що сприяє попередженню шахрайства та підвищенню точності фінансової звітності.

Еволюція бухгалтерського обліку призвела до його перетворення з простого інструменту обліку у важливий механізм управління підприємством. Сучасні умови вимагають від бухгалтерів не лише знання стандартів обліку, а й навичок аналізу, прогнозування та управління ризиками. Впровадження новітніх технологій сприяє підвищенню ефективності бухгалтерського обліку та його інтеграції в стратегічне управління підприємством

Отже, вважаємо, що в сучасних умовах не відбулося значної еволюції ролі бухгалтерського обліку в управлінні підприємством. Можемо стверджувати, що із розвитком технологій зявилися нові можливості для використання інформації бухгалтерського обліку на всіх етапах управлінського процесу.

Джерела

1. *Любимов М. О., Педченко Н. С., Артюх-Пасюта О. В.* та ін. Розвиток організації бухгалтерського обліку в україні в сучасних умовах. *Scientific Bulletin of PUET*: Economic Sciences. 2022. № 2 (106). URL: https://doi.org/10.37734/2409-6873-2022-2-6.
2. *Любимов М. О.* Формування управлінської звітності підприємств (на прикладі харчової промисловості) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; Одеський нац. екон. ун-т. Одеса, 2012. 20 с.

Науковий керівник:
М. О. Любимов, канд. екон. наук, доцент

Н. А. САМАРЕЦЬ
викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

WEB-ТЕХНОЛОГІЇ ТА БІЗНЕС: СИМБІОЗ ІННОВАЦІЙ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ

У сучасному світі, де Інтернет став невід'ємною частиною життя, WEB-технології відіграють ключову роль у розвитку бізнесу. Вони не просто інструмент для створення веб-сайтів, а потужний двигун, що рухає інновації, розширює можливості та змінює способи взаємодії компаній з клієнтами, партнерами та співробітниками. WEB-технології дозволяють бізнесу бути більш ефективним, гнучким та конкурентоспроможним у цифрову епоху.

WEB-технології пронизують всі аспекти сучасного бізнесу, від маркетингу та продажів до комунікації та управління:

Створення веб-сайтів: Веб-сайт є візитною карткою компанії в Інтернеті, що надає інформацію про її діяльність, товари та послуги. Сучасні веб-сайти

є інтерактивними платформами, що дозволяють клієнтам не тільки отримувати інформацію, але й здійснювати покупки, спілкуватися з компанією та отримувати підтримку.

Електронна комерція: WEB-технології є основою для створення інтернет-магазинів та платформ електронної комерції, що дозволяють компаніям продавати свої товари та послуги онлайн, розширюючи ринки збуту та збільшуючи прибутки.

Маркетинг та реклама: WEB-технології надають ефективні інструменти для просування товарів та послуг в Інтернеті, такі як пошукова оптимізація (SEO), контекстна реклама, соціальні мережі, email-маркетинг та контент-маркетинг.

Комунікація з клієнтами: Веб-сайти, соціальні мережі, електронна пошта, чат-боти та інші інструменти дозволяють компаніям ефективно комунікувати з клієнтами, відповідати на їх запити, надавати підтримку та збирати відгуки.

Внутрішня комунікація: WEB-технології сприяють покращенню комунікації між співробітниками компанії, дозволяючи їм обмінюватися інформацією, спільно працювати над проектами та приймати рішення більш ефективно.

Управління бізнес-процесами: WEB-технології дозволяють автоматизувати та оптимізувати різноманітні бізнес-процеси, такі як управління ланцюгами поставок, управління проектами, облік та документообіг.

Впровадження WEB-технологій у бізнес надає компаніям ряд переваг:

Глобальний охоплення: Інтернет стирає географічні кордони, дозволяючи компаніям досягати потенційних клієнтів по всьому світу та розширювати свої ринки збуту.

Цілодобова доступність: Веб-сайти та сервіси доступні 24/7, що дозволяє клієнтам отримувати інформацію, здійснювати покупки та спілкуватися з компанією в будь-який зручний для них час.

Зниження витрат: WEB-технології дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, зменшити витрати на маркетинг та комунікації, а також знизити витрати на оренду приміщень та утримання персоналу.

Персоналізація: WEB-технології дозволяють компаніям збирати дані про клієнтів та їхні вподобання, що дозволяє надавати індивідуальні пропозиції та рекомендації, підвищуючи лояльність клієнтів та збільшуючи продажі.

Аналітика: WEB-технології надають інструменти для збору та аналізу даних про відвідувачів веб-сайту, їхню поведінку та взаємодію з сайтом. Це дозволяє компаніям розуміти потреби клієнтів, покращувати веб-сайт та підвищувати його ефективність.

Гнучкість та масштабованість: WEB-технології дозволяють компаніям швидко адаптуватися до змін у бізнес-середовищі, розширювати свої можливості та масштабувати свій бізнес відповідно до потреб.

Існує безліч WEB-технологій, що використовуються у бізнесі. Серед ключових можна виділити:

HTML, CSS, JavaScript: Базові технології для створення веб-сайтів, що визначають структуру, дизайн та інтерактивність веб-сторінок.

CMS (системи управління контентом): WordPress, Drupal, Joomla — дозволяють створювати та управляти веб-сайтами без знання програмування, спрощуючи процес публікації контенту та оновлення сайту.

Фреймворки: React, Angular, Vue.js — спрощують розробку складних веб-додатків, забезпечуючи структуру та інструменти для створення інтерактивних інтерфейсів та функціональності.

Хмарні технології: AWS, Azure, Google Cloud — надають інфраструктуру для розміщення веб-сайтів та додатків, забезпечуючи масштабованість, надійність та безпеку.

SEO (пошукова оптимізація): Техніки та методи, що дозволяють підвищити позиції веб-сайту в результатах пошуку, збільшуючи його видимість для потенційних клієнтів.

Аналітичні інструменти: Google Analytics, Yandex.Metrica — дозволяють відстежувати поведінку відвідувачів веб-сайту, аналізувати його ефективність та отримувати дані для прийняття рішень.

WEB-технології постійно розвиваються, з'являються нові тренди та інновації, що впливають на бізнес:

Мобільна оптимізація: Адаптація веб-сайтів для мобільних пристроїв стає все більш важливою, оскільки все більше людей використовують смартфони та планшети для доступу до Інтернету.

Штучний інтелект (AI): Використання AI для персоналізації, чат-ботів, аналізу даних та автоматизації процесів дозволяє компаніям підвищувати ефективність роботи та надавати кращий сервіс клієнтам.

Доповнена та віртуальна реальність (AR/VR): Створення інтерактивних досвідів для клієнтів за допомогою AR/VR технологій дозволяє компаніям залучати увагу, підвищувати лояльність та збільшувати продажі.

Блокчейн: Забезпечення безпеки та прозорості транзакцій за допомогою блокчейн технологій стає все більш актуальним для бізнесу, особливо в сфері електронної комерції та фінансів.

Інтернет речей (IoT): Інтеграція веб-технологій з пристроями IoT для збору даних та автоматизації процесів дозволяє компаніям підвищувати ефективність роботи, покращувати якість продукції та створювати нові бізнес-моделі.

WEB-технології є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, надаючи компаніям потужні інструменти для розвитку та зростання. Вони дозволяють компаніям бути більш ефективними, конкурентоспроможними та орієнтованими на клієнта. Успіх в сучасному бізнес-середовищі значною мірою залежить від здатності компаній ефективно використовувати WEB-технології та адаптуватися до нових трендів.

Н. О. САПОЖНІКОВА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ЖЕРТВАМИ БУЛІНГУ В ШКОЛІ

Булінг (від анг. *to bull* — переслідувати) — агресивна поведінка в колективі, яка супроводжується цькуванням, переслідуванням, проявами фізичного та психологічного насилля з боку одного з членів або цілої групи стосовно іншої особи. Від конфліктної ситуації він відрізняється більш вираженими проявами некоректної поведінки, такі як залякування, шантаж, ігнорування, переслідування в соціальних мережах, псування особистих речей дитини тощо. Виникає спонтанно, де дитина або стає свідком, або жертвою. В колективі, де відбулося насилля, виділяють три основні позиції, які можуть займати як школярі, так і дорослі. Агресор — людина, або група, яка найбільш активно долучається до цькування та принижень. Частіше за все в дитячому колективі мають місце бути словесні образи, в загострених випадках фізичні прояви (штовхання, щипання, побиття тощо). У наш час також виділяють переслідування в інтернеті, оприлюднення фото та відео жертви, публікація неприйнятної й неправдивої інформації про неї. Спостерігач — ті члени колективу, які мовчки спостерігають, не протидіють насиллю, але й не беруть в ньому участь. Подібна поведінка зумовлена страхом, якщо вона помітна з боку дорослих (вчителів) пояснюється небажання брати на себе відповідальність. Жертва — особа яка зазнає цькування й не може йому протидіяти самостійно.

Цькування з боку однолітків має повторювальний характер та триває довше двох-трьох місяців. Оскільки психологічний та розумовий розвиток школярів досі триває, деякі конфліктні ситуації та образи можуть тривати довго, але по факту не бути булінгом, бо не переходять кордони приватної та тілесної цілісності дитини. Дії, що можна маркувати як булінг такіі: жувальна гумка у волосі, брудні або зіпсовані речі, синці, подряпини на обличчі або відкритих ділянках тіла, розірвані або зіпсовані написами зошити та підручники, поламані або вкрадені іграшки й особисті речі дитини, образливі або принизливі дописи, відео й фото у соціальних мережах [1]. Причини булінгу серед однолітків: занижена самооцінка, поведінка яка може привертати увагу, особливості зовнішності, манери спілкування, соціальний статус та фінансове забезпечення родини, невпевненість та відсутність досвіду в соціальній комунікації. В цілому, варто зазначити, що може не бути виразних дій, що могли б пояснити вороже ставлення з боку однокласників. Атмосфера вдома впливає на соціалізацію дитини. Якщо батьками практикується жорстоке ставлення, надмірно суворі покарання, це може спричинити почуття безсилля в дитини, що завадить їй відстояти особисті кордони в навчальному колективі. Іноді це може спровокувати іншу модель, де дитина сама стає

агресором, вивільняючи негативні емоції на однолітків, аби вирівняти свій психо- емоційний стан.

Наслідки булінгу можуть виражатися по різному. Найчастіше, підлітки які зазнали цькування схильні до антисоціальної поведінки. Пережитий негативний досвід заважає їм вибудовувати тривалі зв'язки з іншими людьми та робить їх вкрай відстороненими від соціуму в цілому. Надмірна тривожність, підозрілість, замкнутість, почуття власної неповноцінності, яке частіше за все є хибним, негативно впливає на кар'єрний розвиток, побудову сім'ї або близького кола спілкування. В рідших випадках діти, які були жертвами, намагаються компенсувати відчуття безпорадності надмірною агресивністю й провокують ситуації, де подібна поведінка тягне за собою кримінальну або адміністративну відповідальність.

Поради батькам для протидії булінгу: важливо пояснити дитині, яка поведінка коректна, а яка ні. Варто виставити чіткі межі особистих кордонів, навчити розрізняти ситуації де дії однолітків неприйнятні. За даними досліджень, жертви булінгу на ранніх стадіях не розуміють, що саме відбувається й це сприяє подальшому розвитку конфлікту. Плануючи стратегію захисту, потрібно дізнатися в дитини її думку стосовно ситуації та можливі пропозиції, щодо розв'язання інциденту. Завдання дорослих не просто захистити дитину, а навчити діяти самостійно, для подальшого розв'язання схожих проблем в більш зрілому віці. Не уникати звернення до шкільного психолога, класного керівника та батьків агресора. Розмова напряму з дитиною, яка чинить насилля юридично некоректна. Якщо булінг триває більше декількох місяців, рекомендовано в індивідуальному порядку звернутися до психолога [3]. В разі коли класний керівник має довіру з боку учня, він може допомогти в розв'язання проблеми. В іншому випадку потрібно звернутися до шкільного психолога, який скорегує комунікацію сторін, підтримає жертву булінгу, усуне загальну напругу в класі. У випадку коли відбулося фізичне насилля, псування майна школяра, варто негайно залучати директора школи, соціальні служби та поліцію. На першому місці має бути не репутація навчального закладу, а безпека кожного з її учнів [2].

Джерела

1. Булінг. Ситуація в Україні Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). URL: https://stopbullying.com.ua/materials (дата звернення: 10.01.2025).
2. *Гарбачов С.* Булінг у школі: чому діти цькують дітей і що з цим робити. *Віледж*: вебсайт. URL: https://www.village.com.ua/village/children/children/263143-buling-u-shkoli-chomu-diti-tskuyut-ditey-i-scho-z-tsim-robiti (дата звернення: 10.01.2025).
3. *Ратінська О.* Булінг у школі: чому діти цькують дітей і що з цим робити. *Віледж*: вебсайт. URL: https://www.village.com.ua/village/children/children/263143-buling-u-shkoli-chomu-diti-tskuyut-ditey-i-scho-z-tsim-robiti (дата звернення: 10.01.2025).

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Б. І. СЕМЕНЮК
здобувач,
Луцький національний технічний університет

В. Ю. ШПАК
здобувачка,
Луцький національний технічний університет

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ СТРАХОВИКІВ У КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Ризик-менеджмент у страховій діяльності відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки страхового ринку в умовах викликів. Основними проблемами сучасної страхової галузі є недостатня нормативно-правова база, низький рівень довіри до страховиків, обмеженість фінансових ресурсів населення, вплив війни на фінансові процеси. Зокрема, військові дії в Україні суттєво вплинули на зменшення кількості страховиків, обсягів страхових премій і активів, що створює ризики для функціонування галузі надалі.

Як слушно зауважують Д. В. Попович, М. В. Пилат, "у сучасному світі необхідність ефективного та безпечного функціонування страхового ринку зумовлена його багатогранним впливом на економіку держави, її соціально-економічний розвиток та захист населення" [3].

Ефективний ризик-менеджмент передбачає використання таких інструментів як андеррайтинг, перестрахування, резервування, диверсифікація, лімітування та хеджування. Зазначені методи дозволяють мінімізувати ризики і забезпечити фінансову стабільність страховиків навіть в умовах кризи. Більше того, необхідність впровадження цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, для впровадження автоматизації процесів у страхуванні, прогнозування ризиків та підвищення якості обслуговування клієнтів є одним з важливих завдань розвитку страхової галузі.

Ми погоджуємося з думкою вчених І. О. Брюховецької та Г. О. Кришталь, що "незважаючи на численні переваги, цифрова трансформація також привнесла нові ризики, включаючи загрози кібербезпеці, проблеми із захистом особистих даних та потенційне посилення конкуренції за рахунок появи нових гравців на ринку" [2].

Сучасні виклики, як от пандемія, війна, економічні кризи, суттєво впливають на соціально-економічний розвиток не тільки на рівні країни, але на рівні регіонів. Однією з перспектив є інтеграція страхового ринку у можливі стратегії розвитку регіональної економіки. Зокрема, у даному випадку можуть запроваджуватись страхові продукти, що враховують специфіку регіональних ризиків: страхування ризиків в агробізнесі, медичне страхування

тощо. Такі рішення сприятимуть зменшенню втрат у галузях економіки та впливатимуть на підвищення якості життя населення.

Як слушно зауважують К. С. Бездітко та Д. М. Загорська, "на сучасному етапі розвитку економіки України серед напрямів розвитку комплексної системи ризик-менеджменту страхових компаній слід виділити такі: ідентифікація факторів ризику для кожного індикатора системи показників довгострокової фінансової стійкості; надання пріоритетності ризикам які істотно можуть вплинути на стратегічні завдання фінансової установи; розробка методики оцінки достатності капіталу для покриття ризиків на основі справедливої (ринкової) вартості фінансових активів тощо" [1].

Варто зазначити, що інноваційні підходи у страхування сприятимуть фінансовій безпеці страховиків і впливатимуть на підвищення конкурентоспроможності та стабільності страхових компаній, забезпечуючи захист інтересів клієнтів. Також варто звернути увагу на необхідності регулювання використання інновацій задля збереження прозорості та надійності фінансового ринку.

У перспективі соціально-економічного розвитку регіонів необхідно сприяти залученню інвестицій у відновлення інфраструктури, розвиток цифрових платформ для страхових продуктів і фінансової грамотності населення. Ефективне партнерство між державними органами, бізнес-структурами та громадськістю дозволить інтегрувати страхову галузь у стратегії соціального захисту, підтримки бізнесу та активізації економіки.

Отже, ризик-менеджмент є основою стабільності страхового ринку, що сприяє економічному розвитку регіонів, стабільності соціального сектору та активізації інвестицій. Інтеграція інновацій, цифрових технологій та ефективне управління ризиками створюють можливості для подолання кризових явищ.

Джерела

1. *Бездітко К. С., Загорська Д. М.* Управління ризиками у страхуванні. *Молодий вчений*. 2023. № 12 (124). С. 151–156.
2. *Брюховецька І. О., Кришталь Г. О.* Аналіз впливу державної цифрової трансформації на страховий ринок України: нові можливості та ризики. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Економічні науки. 2024. Вип. 1 (73). С. 31–37.
3. *Попович Д. В., Пилат М. В.* Фінансова безпека страхового ринку України в умовах дії воєнного стану. *Фінансовий простір*. 2023. № 3(51). С. 116–129.

Науковий керівник:
В. Г. Поліщук, канд. екон. наук, доцент

І. П. СИДОР
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

ПРОЗОРІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ВІДБУДОВІ КРАЇНИ

Ефективне функціонування фінансової системи країни тісно пов'язане із забезпечення прозорості в діяльності та її інформативності органів публічної влади, зокрема в частині управління публічними фінансами. Сучасними викликами і загрозами національній та фінансовій безпеці України є військове протистояння російській агресії, що вимагає значного обсягу фінансових ресурсів для ведення військових дій, фінансування ЗСУ, а також фінансового забезпечення соціальних пріоритетів у період війни (підтримка ВПО, виплати військовослужбовцям та сім'ям загиблих воїнів, лікування та реабілітація військових, надання соціальних допомог все більш зростаючій чисельності громадян, які її потребують тощо). У даному контексті одним із провідних принципів управління публічними фінансами є прозорість використання публічних коштів. Окреме поняття "прозорості" чи "прозорість" не визначено у вітчизняних нормативно-правових актах, проте у сфері публічних фінансів законодавчими документами описано дію принципу публічності і прозорості щодо функціонування бюджетної системи; відкритості публічної інформації у формі "відкритих даних", що стосується діяльності головних розпорядників бюджетних коштів; принцип відкритості доступу до інформації, яка стосується регіональної політики та функцій органів регіональної влади і місцевого самоврядування; функціонування системи "Прозорий бюджет", що має на меті інформування громадськості про використання публічних коштів державного і місцевих бюджетів України, а також ознайомлення з кращими практиками та рекомендаціями міжнародних інституцій (МВФ, Світового банку, Міжнародного бюджетного партнерства) [2].

Окреслене коло використання поняття "прозорості" у контексті формування і використання публічних фінансових ресурсів у вітчизняних фінансово-правових документах свідчить про активність і усебічність його використання, зважаючи на орієнтацію розвитку системи публічних фінансів та діяльність органів публічної влади на європейські цінності демократії та верховенства права.

У період воєнних дій активна фінансова допомога партнерів України тільки зросла і громадянське суспільство та країни-донори вимагають оприлюднення показників використання грошових коштів. Одним з найбільш повних інформаційних ресурсів є Єдиний веб-портал використання публічних коштів, який дозволяє відслідковувати великий масив інформації щодо платіжних доручень, проведених ДКСУ, договорів, додаткових угод, звітів

про використання коштів, актів виконаних робіт. До нього залучено "близько 55 тис. індивідуальних кабінетів організацій, які подають інформацію на сайт" [1].

В останні роки даний веб-портал був доповнений новими інформаційними ресурсами: "Бюджет для громадян", який містить детальну інформацію щодо планування та виконання державного і місцевих бюджетів в розрізі окремих фондів; "Spending" — інструмент відкритих даних про використання бюджетних коштів головними розпорядниками; BOOST-аналіз — інформаційний ресурс аналізу державного бюджету та місцевих бюджетів різних рівнів через призму їх доходів, видатків, кредитування і фінансування за методологією, розробленою Світовим банком; Proifi — інформаційний сайт реєстру проєктів, реалізація яких передбачає використання коштів міжнародних партнерів.

Активне використання прозорості бюджетного процесу та оприлюднення відкритих даних про управління публічними коштами сприяли підвищенню транспарентності публічних фінансів в Україні. Попри війну у 2023 році наша країна очолила T-index серед європейських країн у розвитку відкритості інформації. Хоча проблемних моментів у прозорості використання публічних фінансових ресурсів ще багато, про що наголошується у висновках міжнародних фінансових партнерів, проте подальша успішна співпраця між владними структурами і громадянським суспільством в Україні сприятиме забезпеченню прозорості, ефективності та повномасштабної відповідальності щодо управління публічними фінансами відбудови нашої країни.

Відбудова країни стане найбільш вагомим довготривалим та трудомістким процесом, адже вона передбачає не лише будівництво і реконструкцію інфраструктурних об'єктів країни, а й стосуватиметься формування ефективної системи управління публічними фінансами в контексті відновлення довіри громадян до інститутів публічної влади. Відтак, прозорість діяльності владних інститутів та їх підзвітність громадянському суспільству виступають провідним фактором відновлення довірчих відносин.

Джерела

1. *Мазярчук В.* Публічні фінанси відбудови: прозорий бюджет та сучасні інструменти аналітики даних. URL: https://lb.ua/blog/victor_mazyarchuk/562714_publichni_finansi_vidbudovi.html
2. *Сидор І. П., Сидор Т. І.* Фінансова безпека країни через призму фінансової грамотності громадян. *Світ фінансів*. 2024. Вип. 4. С. 60–74. DOI: 10.35774/sf2024.04.060

В. В. СИРМАН
здобувач

Т. В. СОВЕНКО
здобувач,
Полтавський університет економіки і торгівлі

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТФОРМАХ PROZORRO І DOZORRO

Штучний інтелект (ШІ) стрімко розвивається та має значний потенціал для трансформації багатьох сфер, включаючи й публічні закупівлі. В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, все більше визнають важливість використання штучного інтелекту для підвищення ефективності, прозорості та підзвітності закупівельних процесів у державному секторі.

Сучасні можливості ШІ можуть багатоаспектно використовуватись на електронних платформах Prozorro і DOZORRO, що може значно покращити як взаємодію учасників торгів, так ефективність використання фінансових ресурсів держави та зменшення зловживань під час публічних закупівель (табл.).

Можливості використання штучного інтелекту на електронних платформах Prozorro і Dozorro [розроблено автором]

Напрям використання	Електронна платформа Prozorro	Електронна платформа Dozorro
1	2	3
Автоматизація аналізу тендерів	Використання алгоритмів машинного навчання для аналізу попередніх тендерів може допомогти визначити найкращі практики та виявити аномалії. ШІ може автоматично визначати типові помилки або шахрайські дії, що повторюються у тендерах. Алгоритми можуть аналізувати умови тендерів і рекомендувати оптимальні значення для збільшення конкурентності та економії коштів.	Використання ШІ для моніторингу і аналізу скарг та відгуків на платформі для виявлення потенційних порушень. ШІ може допомогти класифікувати скарги за категоріями і визначати пріоритети для розгляду.
Підвищення прозорості та доступності інформації	Використання технологій обробки природної мови (NLP) для автоматичного аналізу тендерної документації та створення зрозумілих резюме для громадськості. ШІ може пропонувати учасникам тендерів найбільш підходящі для них закупівлі на основі їхніх попередніх участей й успіхів.	Використання ШІ для аналізу відгуків громадськості та визначення основних тенденцій і проблем. Аналіз емоційного забарвлення відгуків, щоб швидко виявляти найбільш критичні питання.

Закінчення табл.

1	2	3
Підтримка прийняття рішень	Алгоритми можуть прогнозувати ймовірність успіху тендерів, враховуючи різні фактори, як-от кількість учасників, тип закупівлі та історичні дані. ШІ може оцінювати ризики учасників тендерів на основі їхньої історії та поведінки.	Використання ШІ для інтеграції та аналізу даних з інших джерел, таких як соціальні медіа або новинні портали, для отримання додаткової інформації про потенційні ризики.
Поліпшення взаємодії з користувачами	Впровадження чат-ботів для надання швидких відповідей на типові запитання користувачів і допомоги в навігації по платформі. Використання ШІ для автоматичного заповнення форм на основі історичних даних користувача.	Використання ШІ для автоматичного аналізу зворотного зв'язку від користувачів та надання рекомендацій щодо покращення роботи платформи. Використання ШІ для створення персоналізованих інтерфейсів для різних типів користувачів, щоб зробити взаємодію з платформою більш зручною.
Запобігання корупції та підвищення етики	Використання ШІ для аналізу поведінкових партнерів учасників тендерів і виявлення підозрілої активності, яка може свідчити про корупцію Впровадження систем моніторингу етичності проведення тендерів і взаємодії учасників.	

Джерело: складено авторами за [1, с. 37–38].

Для послідовного впровадження ШІ слід враховувати передусім ті його технологій й алгоритми, які будуть використовуватися для зниження корупційних ризиків, підвищення ефективності операцій та результативності процедур проведення тендерів у процесі здійснення публічних закупівель.

Джерела

1. *Дорошенко О. О. Пахут А. В., Сидорук А. В.* Перспективи впровадження алгоритмів штучного інтелекту в процеси публічних закупівель в Україні. *Вісник НУВГП*. 2024. Вип. 2(106). С. 34–42.

Науковий керівник:
О. С. Павленко, асистент

М. В. СІДНЕНКО
старший викладач

В. С. ГАЛУШКА
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВВЕДЕННЯ У ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ КОМПАНІЇ

Фінансовий результат підприємства є ключовим показником його діяльності, який відображає прибуток або збиток за певний період. Цей показник важливий як для внутрішніх користувачів (менеджерів, співробітників), так і для зовнішніх (інвесторів, кредиторів). Фінансовий результат дозволяє оцінити ефективність управління ресурсами та стратегію розвитку компанії. Він також допомагає визначити, наскільки успішно компанія досягає своїх фінансових цілей і як справляється з поточними економічними умовами.

Фінансовий результат компанії включає різні аспекти її діяльності, такі як доходи від продажів, операційні витрати, податки і відсотки за кредитами. Всі ці елементи взаємодіють між собою та формують загальний фінансовий результат. Розуміння цих взаємодій важливо задля прийняття обґрунтованих управлінських рішень та розробки стратегій, направлених на поліпшення фінансового становища компанії.

Основні види фінансових результатів

Прибуток та збиток

Прибуток — це позитивний фінансовий результат, коли доходи перевищують витрати. Збиток — негативний фінансовий результат, коли витрати перевищують доходи. Ці показники є основними показниками фінансового здоров'я компанії. Прибуток дозволяє компанії реінвестувати кошти у розвиток, виплачувати дивіденди акціонерам та покращувати фінансову стійкість. Збиток, навпаки, може призвести до фінансових труднощів, необхідності залучення додаткових коштів і навіть банкрутства.

Валовий прибуток

Валовий прибуток розраховується як різниця між виручкою від продажу та собівартістю проданих товарів чи послуг. Цей показник допомагає оцінити ефективність основної діяльності підприємства. Валовий прибуток відображає, наскільки успішно компанія керує своїми виробничими витратами та наскільки вигідно вона може продавати свою продукцію чи послуги. Високий валовий прибуток свідчить про конкурентоспроможність підприємства та його здатність генерувати доходи.

Чистий прибуток

Чистий прибуток — це підсумковий фінансовий результат після вирахування всіх витрат, включаючи податки та відсотки за кредитами. Цей показник є основним з метою оцінки фінансової стійкості компанії. Чистий прибуток показує, скільки коштів залишається у компанії після всіх обов'язкових виплат і може бути використана для реінвестування, виплати дивідендів чи накопичення резервів. Високий чистий прибуток свідчить про фінансову стабільність компанії та її здатність справлятися із зовнішніми та внутрішніми викликами.

Чинники, що впливають на фінансовий результат

Зовнішні фактори

1. Економічна ситуація: Макроекономічні умови, такі як інфляція, рівень безробіття та економічне зростання можуть істотно впливати на фінансові результати компанії.
2. Конкуренція: Рівень конкуренції у галузі може впливати на ціни, обсяги продажу і, відповідно, на прибуток компанії. Висока конкуренція може змусити компанію знижувати ціни, що призведе до зменшення прибутку. Навпаки, низька конкуренція може дозволити компанії встановлювати вищі ціни та збільшувати свій прибуток.
3. Регулювання та податки: Зміни у законодавстві та податковій політиці можуть як позитивно, так і негативно позначитися на фінансових результатах.

Внутрішні фактори

1. Управління витратами: Ефективне управління витратами дозволяє компанії знизити витрати та збільшити прибуток. Компанії, які успішно керують своїми витратами, можуть досягти значного покращення фінансових результатів.
2. Якість продукції та послуг: Висока якість продукції та послуг сприяє збільшенню продажів та лояльності клієнтів. Компанії, які пропонують якісні продукти та послуги, можуть встановлювати більш високі ціни та залучати більше клієнтів. Це, своєю чергою, призводить до збільшення доходів та прибутку.
3. Інновації та технології: Впровадження нових технологій та інновацій може підвищити продуктивність та знизити витрати. Компанії, які активно інвестують в інновації, можуть покращити свої виробничі процеси, знизити витрати та збільшити прибуток. Компанії, які регулярно проводять аналіз трендів та порівняльний аналіз, можуть своєчасно виявляти проблеми та вживати заходів для їх вирішення.

Джерела

1. *Лесюк А. С.* Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств в Україні. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 67–73.
2. *Фірман Н. Я., Вашків О. П.* Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Східна Європа*: *економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 5 (22). С. 162–168.

М. В. СІДНЕНКО
старший викладач

П. Й. ШКЛЯРЧУК
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СТРАТЕГІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИХОДУ КОМПАНІЙ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК

На сьогоднішній день у зв'язку зі значним впливом на міжнародні ринки геополітичних та геоекономічних факторів актуалізувалися питання формування стратегії виходу компаній на нові міжнародні ринки. Для менеджменту та власників приватних компаній, як ніколи раніше, важливо розуміти траєкторію руху світової економіки та зробити усвідомлений вибір на користь розширення зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням переваг та ризиків, які властиві міжнародним ринкам.

Особливістю сучасного етапу еволюції світової торгівлі та міжнародних економічних відносин виступає те, що колишні теоретичні положення, розроблені в працях економістів-класиків стратегічного менеджменту, вже не повною мірою відображають умови, що змінилися, тому формування бізнес-стратегій компаній є більш творчим і діяльнісним процесом, якому необхідно враховувати "нову реальність". Стратегічне планування виходу компанії на новий міжнародний ринок — це відповідальний етап при ухваленні рішення щодо доцільності такого кроку.

У теорії та практиці міжнародного бізнесу міститься ціла низка загальновизнаних та досить ефективних методів аналізу зовнішньоекономічного середовища компаній, результати яких дозволяють сформулювати положення, які відповідають на питання про стратегічну доцільність виходу національних компаній на міжнародні ринки, або міжнародних компаній на нові для себе ринки [1].

Серед таких методів слід, перш за все, відзначити SWOT-аналіз, розроблений американським економістом Альбертом Хамфрі. Достовірні характеристики, які фіксуються у SWOT-аналізі, неможливо отримати без використання базової маркетингової моделі 4P (product, price, place, promotion), вперше запропонованої Дж. Маккарті та розвиненої в роботах Філіпа Котлера.

Завдяки цій моделі послідовно вирішуються завдання, по-перше, про продукт, який компанія пропонуватиме на новому ринку (товар — product); по-друге, про конкурентну ціну продукту (ціна — price); у третіх, про місце доступу нових споживачів до продукту компанії на новому ринку (місце про-

дажу — place); про маркетингові інструменти просування товару на новому ринку (просування — promotion).

Сучасні інтерпретації даної маркетингової моделі дозволяють більш детально проаналізувати конкурентні можливості компанії, перш ніж вона ухвалить стратегічне рішення про доцільність виходу на міжнародний ринок. До таких моделей відносяться модель 4P + 4P маркетинг-мікс, в якій разом з базисною моделлю аналізуються позиції Positioning (Позиціонування), Package (Упаковка), Process (Процес), Personnel (Персонал). Такий розширений підхід необхідний тому, що міжнародні ринки є висококонкурентними ринками і нового гравця на ньому не чекають, якщо тільки це ринки, що не знову відкрилися.

Стратегічна доцільність виходу компаній на міжнародний ринок має бути обґрунтована з використанням моделі п'яти сил американського економіста Майкла Юджіна Портера як модель виявлення п'яти конкурентних сил, що діють на новому для компанії ринку. Менеджменту компанії при прийнятті стратегії виходу на новий міжнародний ринок необхідно отримати якомога більше даних про цей ринок з позиції виявлення потенційних ризиків. І тут SWOT-аналіз доповнюється результатами вибудовування моделі п'яти сил Портера: покупці (клієнти); постачальники; конкуренти на ринку; можливість заходу нових конкурентів; поява товарів-субститутів (замінників).

При аналізі майбутнього ринку та свого становища на ньому компанії доцільно використовувати додатковий аналіз, який надає матриця Бостонської консалтингової групи (БКГ) як прогнозна матриця.

Враховуючи важливість для компанії стратегічного вибору нового міжнародного ринку для зовнішньоекономічної діяльності, необхідно доповнити результати наведених вище методів аналізу іншими аналітичними інструментами, зокрема, поширеним методом — PEST-аналізом, який показує вплив чотирьох факторів зовнішнього середовища: політичні, економічні, соціально-культурні та технологічні. Цей метод застосував американський дослідник Френсіс Джозеф Агілар.

В даний час роль PEST-аналізу посилилася, а самі результати аналізу стали враховувати додаткові фактори, які безпосередньо визначають зовнішньоекономічні стратегії [2].

Отже, сучасний менеджер має досить широкий арсенал аналітичних інструментів розробки стратегії виходу компаній на міжнародний ринок як елемента стратегічного менеджменту. Оцінюючи особливості методів, що застосовуються для визначення стратегічної доцільності виходу компаній на міжнародний ринок, можна зробити висновок про те, що в сучасних умовах першорядне значення набуває PEST-аналіз в сукупності з іншими усталеними і добре зарекомендували себе аналітичними моделями і матрицями. Однак вибір конкретного міжнародного ринку та стратегії поведінки компанії на ньому завжди залишається за топ-менеджментом та власниками компаній, які несуть повну відповідальність за результати цього вибору.

Джерела

1. *Олійник Т. І., Соколова К. О.* Стратегічне планування виходу підприємств на міжнародні ринки з урахуванням інновацій та новітніх технологій. *Молодий вчений*. 2024. № 1 (125). С. 130–135.
2. *Харчук Т. В.* Шляхи виходу підприємств на зовнішній ринок. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 8(98). С. 12–16.

М. В. СІДНЕНКО
старший викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Управління персоналом є критичною функцією будь-якої організації. Управління персоналом — це стратегічна функція, що включає залучення, відбір та утримання співробітників, а також їх розвиток, навчання, управління ефективністю та визначення розміру компенсації. Це багатогранний процес, що вимагає сильного лідерства, ефективної комунікації та грамотного прийняття рішень.

В останні роки сфера управління персоналом зазнала значних змін: було розроблено та впроваджено безліч інноваційних інструментів та методів для підвищення ефективності роботи організації та залучення співробітників.

Будь-яка інновація, що впроваджується в організації, представляє собою складний процес, який зачіпає безліч внутрішніх підсистем і має важковизначений показник результативності впровадження.

Управлінською інновацією вважають будь-яке організоване рішення, систему, процедуру або метод управління, що значно відрізняється від практики, що склалася в організації, і вперше нею використовується.

У міру розвитку технологій на ринку з'являються нові інструменти та методи управління персоналом [1]. Ці інновації підвищують ефективність та результативність процесів управління персоналом. Використання цифрових інструментів, таких як програмне забезпечення для управління кандидатами, відеоінтерв'ю та онлайн-тестування, а також елементи штучного інтелекту удосконалило процеси управління персоналом, зробивши їх ефективнішими та економічнішими.

Інновації у сфері управління персоналом виходять за рамки найму та відбору. Використання інструментів обробки великих даних дозволило спеціалістам управління персоналом аналізувати ефективність роботи співробітників та приймати рішення, що базуються на даних. Крім того, технологія блокчейн використовується як засіб створення захищених від злому записів

про співробітників. Ця технологія може підвищити конфіденційність та безпеку даних співробітників, забезпечуючи при цьому децентралізовану платформу для управління персоналом.

Машинне навчання, аналітика даних та рекрутинг на основі соціальних мереж революціонізували процес пошуку талантів, складання графіка співбесід та попередньої оцінки кандидатів [2].

Гейміфікація — це інновація в управлінні персоналом, яка робить рекрутинг більш цікавим, цікавим та інтерактивним. Цей тип інновацій поєднує використання ігор і головоломок для когнітивних і професійних навичок кандидатів. Навчання, тренінги та розвиток мають вирішальне значення для підвищення ефективності роботи та утримання співробітників. Мобільне навчання надає навчальні модулі у форматі портативних пристроїв, що робить навчання більш доступним, зручним та захоплюючим.

Використання технологій, аналіз даних та гнучкий графік роботи — ось лише кілька прикладів інновацій, які справили відчутний вплив на практику управління персоналом.

Впровадження інновацій у сфері управління персоналом є життєво важливим для організацій, щоб залишатися конкурентоспроможними у глобальній економіці. Використовуючи новітні інструменти та методи управління персоналом, компанії можуть підвищити свою продуктивність, знизити витрати, підвищити задоволеність та утримати найбільш кваліфікованих кадрів.

У той же час необхідно враховувати деякі критичні моменти при впровадженні інновацій, такі як оцінка потреб та культура організації, подолання опору змінам, а також забезпечення належного впровадження та оцінки виробленого ефекту.

Тому фахівцям з управління персоналом необхідно відігравати активну роль у прийнятті, впровадженні та підтримці цих інновацій у своїх організаціях. Таким чином, вони можуть сприяти зростанню та успіху свого бізнесу і залишатися в авангарді сфери управління персоналом, що постійно розвивається.

Впровадження інновацій у сфері управління персоналом більше не є питанням вибору, це обов'язкова умова успіху в сьогоднішньому складному бізнес-середовищі. Фахівці з управління персоналом повинні не тільки приймати інновації, але й постійно вивчати та адаптуватися до нових інструментів, технологій та тенденцій, щоб залишатися актуальними та ефективними у своїй ролі.

Джерела

1. *Дашко І. М.* Розвиток інноваційних технологій управління персоналом на підприємствах у сучасних умовах господарювання. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. № 9. С. 37–41.
2. *Павлова В., Горбань С., Біленко О.* Інноваційні технології управління персоналом в умовах глобальної нестабільності. *Наукові перспективи*. 2023. № 4 (34). С. 279–290.

Д. В. СІРООКИЙ
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЖОРСТКІШИХ ЕКОЛОГІЧНИХ СТАНДАРТІВ ДЛЯ АВТОТРАНСПОРТУ

Зростання рівня автомобілізації та посилення негативного впливу автотранспорту на довкілля змушують уряди багатьох країн запроваджувати жорсткіші екологічні стандарти. Такі заходи спрямовані на зменшення викидів парникових газів, скорочення шкідливих речовин у повітрі та покращення здоров'я населення. Проте їхнє впровадження має значний соціально-економічний ефект, який потребує комплексного аналізу.

Оновлення екологічних вимог до автотранспорту стимулює розвиток сучасних технологій, таких як електромобілі, гібридні двигуни та альтернативні види пального. Це сприяє зростанню інноваційного потенціалу економіки, залученню інвестицій у сферу екологічного транспорту та створенню нових робочих місць у виробництві, обслуговуванні та переробці автомобілів.

Однак посилення стандартів може призвести до зростання вартості транспортних засобів, що створює додаткове фінансове навантаження на споживачів. Власники застарілих автомобілів, які не відповідають новим екологічним вимогам, змушені здійснювати модернізацію своїх транспортних засобів або переходити на громадський транспорт, що може викликати соціальне невдоволення. Особливо гостро це питання постає у країнах з невисокими доходами населення, де значна частина автопарку складається зі старих автомобілів.

Різке впровадження жорсткіших норм може негативно позначитися на автомобільній промисловості, особливо в регіонах, де значна частка виробництва зосереджена на традиційних двигунах внутрішнього згоряння. Автовиробники стикаються з необхідністю значних капіталовкладень у розробку нових екологічних моделей, що може призвести до скорочення робочих місць та зниження конкурентоспроможності окремих компаній. Водночас, компанії, які швидше адаптуються до нових стандартів, отримують перевагу на ринку та можуть розширювати свою присутність у країнах, які активно впроваджують екологічні ініціативи.

Запровадження жорстких екологічних стандартів стимулює розвиток громадського транспорту, що може позитивно позначитися на соціальній мобільності населення. Інвестиції у сучасні екологічно чисті види транспорту, такі як електробуси, трамваї та міські електропоїзди, сприяють зниженню транспортного навантаження, покращенню якості повітря та загального рівня життя у містах. Зменшення використання приватних автомобілів також

допомагає розвантажити міську інфраструктуру та знизити рівень шумового забруднення.

Для ефективної реалізації екологічних стандартів необхідні програми підтримки, зокрема державні субсидії на придбання екологічних автомобілів, розвиток інфраструктури для зарядки електротранспорту та заходи з утилізації старих транспортних засобів. Впровадження фінансових стимулів, таких як пільгове кредитування чи податкові знижки, допоможе пом'якшити економічний тиск на громадян та підприємства. Такі заходи можуть сприяти швидшому переходу на екологічно безпечні технології та підвищити рівень довіри населення до державної політики в цій сфері.

Екологічні обмеження можуть вплинути на сферу автомобільних перевезень, зокрема на логістику та вантажоперевезення. Перехід на екологічні види транспорту або застосування додаткових фільтраційних систем потребує значних капіталовкладень, що може спричинити зростання вартості перевезень і вплинути на ціни товарів і послуг. Водночас, запровадження жорсткіших норм може стимулювати розвиток більш ефективних логістичних рішень, таких як оптимізація маршрутів, використання екологічних видів транспорту та впровадження інтелектуальних транспортних систем.

Соціальні наслідки посилення екологічних стандартів проявляються через зміну поведінки населення. Введення жорсткіших норм може стимулювати зменшення використання приватних автомобілів та популяризацію альтернативних видів транспорту — велосипедів, каршерінгу та пішохідних маршрутів. Це, своєю чергою, сприяє покращенню здоров'я громадян і зниженню рівня забруднення довкілля.

Збалансований підхід до впровадження жорсткіших екологічних стандартів дозволяє поєднувати екологічні вигоди із соціально-економічною стабільністю. Грамотна державна політика, що враховує інтереси всіх учасників транспортного ринку, може мінімізувати негативні наслідки та забезпечити перехід до сталого розвитку транспорту.

Джерела

1. Екологічна політика та технічне регулювання Європейського Союзу [Електронний ресурс]: навч. посіб. / І. Л. Якименко, О. М. Салавор, Є. Б. Шаповалов. К.: НУХТ, 2022. 157 с.

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

Г. І. СКИБА
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
ПрАТ "ВНЗ "МАУП", м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ФУНКЦІЄЮ ЗВІТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах глобальних викликів звітування є однією з ключових управлінських функцій в організаціях, оскільки забезпечує своєчасну та об'єктивну оцінку діяльності підприємства, прийняття ефективних рішень та дотримання стратегічних цілей. Управлінське звітування виконує важливу роль у системі корпоративного управління, дозволяючи керівникам та зацікавленим сторонам отримувати релевантну інформацію для аналізу, планування та контролю.

Звітність є важливим елементом управлінського процесу, який дозволяє забезпечити прозорість та контроль над використанням ресурсів регіону. Вона охоплює фінансові, соціальні, екологічні та інші аспекти розвитку, що дозволяють формувати обґрунтовані рішення на всіх рівнях управління. У контексті сталого розвитку звітність виступає інструментом, який забезпечує:

- ***Прозорість і підзвітність*:** завдяки чітким та зрозумілим звітним показникам органи влади та громадськість можуть здійснювати моніторинг використання ресурсів, виявляти неефективність та корупційні ризики.
- ***Інформування громадськості*:** звітність є важливим джерелом інформації для громадян, що дозволяє їм брати активну участь у процесах прийняття рішень на місцевому рівні.
- ***Прогнозування розвитку*:** на основі зібраних даних можна прогнозувати тенденції розвитку регіону, що дозволяє своєчасно адаптувати стратегії управління.

Функції звітування мають важливе значення для підтримки сталого розвитку регіону, оскільки кожна з них сприяє більш ефективному управлінню ресурсами та прийняттю стратегічних рішень: інформаційна, контрольна, комунікативна [1].

Кожна з основних функцій звітності підтримує сталий розвиток регіону різними шляхами:

- ***Інформаційна функція*** забезпечує регіон необхідними даними для планування та оцінки впливу різних ініціатив. Наприклад, екологічна звітність може допомогти у виявленні ризиків забруднення навколиш-

нього середовища, що дозволить своєчасно вжити заходів для запобігання екологічним катастрофам.

- ***Контрольна функція*** дає змогу проводити моніторинг результатів реалізації політики сталого розвитку та оцінювати їх відповідність запланованим цілям. Це дозволяє коригувати стратегії управління на основі реальних даних і забезпечувати більш ефективне використання ресурсів.
- ***Комунікативна функція*** дозволяє органам місцевої влади взаємодіяти з громадськістю, бізнесом та іншими зацікавленими сторонами, що сприяє підтримці соціальної стабільності і розвитку. Відкрита комунікація щодо результатів діяльності та планів розвитку зміцнює довіру до влади, підтримує соціальний діалог і мобілізує ресурси для реалізації сталих ініціатив.

Глобальні виклики, такі як економічні кризи, зміна клімату та технологічні трансформації, вимагають від регіонів швидкої адаптації, де звітність відіграє ключову роль. Вона сприяє оцінці ризиків, розробці адаптивних стратегій та залученню міжнародної підтримки. Управління звітністю потребує інтеграції фінансових, соціальних та екологічних показників, використання сучасних технологій і забезпечення прозорості даних. Перспективи розвитку включають впровадження міжнародних стандартів сталого розвитку, інтеграцію великих даних та розширення громадської участі у процесах звітності [2].

Управління функцією звітності є важливим інструментом забезпечення сталого розвитку регіону, особливо в умовах глобальних викликів. Від ефективності управління звітністю залежить не тільки інформованість та прозорість управлінських рішень, але й здатність регіону адаптуватися до змінюваних умов. Функції звітування, зокрема інформаційна, контрольна та комунікативна, підтримують сталий розвиток регіону, забезпечуючи збір та аналіз необхідних даних, контроль за реалізацією політик і ініціатив, а також взаємодію з громадськістю. У майбутньому важливими напрямками розвитку будуть інтеграція різних типів звітності, використання новітніх технологій та посилення участі громадськості в процесах управління.

Джерела

1. *Акімова О. А., Іщенко А. М.* 2022. Управлінські інструменти забезпечення сталого розвитку [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здоб. ступ. магістр спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування” та 081 “Право” / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: А. М. Іщенко, О. А. Акімова. Електронні текстові дані (1 файл: 1,4 Мбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 102 с.
2. *Дейнека Т. А.* Виклики, суперечності та ризики сучасної глобальної економіки. *Проблеми економіки*. 2017. № 2. С. 19–25.

О. С. СКЛЯР
Державний торговельно-економічний університет

НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ГРУЗІЇ ТА МОЛДОВИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

Політична нестабільність всередині Грузії та Молдови є одним з викликів, що ставлять загрозу не тільки розвитку міждержавних відносин, а й посиленню лідерства України в Чорноморському регіоні. Грузія, Молдова та Україна - це країни пострадянського простору, які наразі відкрито демонструють свої демократичні та євроатлантичні прагнення. Не ставши країнами-сателітами Москви, вони стали об'єктами гібридної війни Росії, що поєднує в собі такі інструменти агресії як збройну інтервенцію, дипломатичну війну, енергетичний терор, кібер-атаки, соціокультурне протистояння, інформаційну пропаганду. О. Алєксєйченко наголошує на тому, що Росія повернулась до неоімперської політики, здійснюючи спочатку агресивну політику soft power і smart power, що 2008 р. трансформувалася в жорстку політику hard power [1]. На думку С. Бобровської, Кремль докладає всіх можливих зусиль для збереження всіх трьох держав у своєму фарватері, створюючи так званий "пояс нестабільності", тим самим зберігаючи контроль над виходом у Чорне море, і ширший вплив на Кавказі [2]. Російське втручання у внутрішньополітичну ситуацію Грузії та Молдови перешкоджає стабільним демократичним трансформаціям у цих державах, що унеможливлює посилення їх співпраці з Україною. Варто зазначити, що ця співпраця має велике геополітичне та геоекономічне значення адже країни розташовані у стратегічно важливому регіоні — Балто-Чорноморській осі. Також вони пов'язані низкою спільних факторів: 1) історико-культурний: їм притаманний схожий тип політико-правової культури, зумовлений історичними особливостями розвитку; 2) геополітичний: розташування в Чорноморському регіоні та регіоні Східної Європи має ключове значення для сталої підтримки безпекової ситуації в регіоні і євроатлантичної інтеграції; також держави є членами низки регіональних міжнародних організацій (ОЧЕС, ГУАМ), що створює потенціал для активізації співпраці в економічній, політичній, культурній сферах; 3) соціально-економічний: держави мають подібний шлях соціально-економічного розвитку.

Попри значний потенціал для співробітництва, можемо говорити і про потенційні ризики для України з боку Грузії та Молдови (зокрема, загроза збройного нападу з території окупованого Росією молдовського Придністров'я, а також відсутність дипломатичної підтримки України та санкцій проти РФ з боку влади Грузії). Так, 2024 рік продемонстрував закріплення та легітимізацію проєвропейського курсу в Молдові завдяки проведенню ре-

ферендуму, за результатами якого конституційно буде закріплений вступ до ЄС як мета; а також показав реванш проросійських сил в Грузії як результат виборів до парламенту, які президентка Грузії С. Зурабішвілі назвала тотожними референдуму "за Європу чи за Росію". Молдова на сучасному етапі демонструє власну стійкість, офіційно визнавши Росію головною загрозою в новій національній оборонній стратегії та поступово збільшуючи обсяги партнерства з Україною. На президентських виборах 2024 р. проєвропейська кандидатка М. Санду одержала перемогу над проросійським кандидатом А. Стояногло, що доводить успіх перетворень всередині країни. Натомість події в Грузії можна охарактеризувати як внутрішньополітичну кризу: закріплення політичної партії "Грузинська мрія" в парламенті призвело до значного суспільного обурення і хвилі громадських протестів. Незважаючи на активний спротив громадянського суспільства, в країні відбулися нелегітимні президентські вибори, що де-факто зриває участь Грузії в форматі синхронної інтеграції до ЄС "Асоційованого тріо".

Таким чином, можна розглядати декілька прогнозів щодо потенційного розвитку відносин між державами. Найгіршим сценарієм є реванш Росії та поява ще одного "виміру війни" — інформаційного, дипломатичного або військового. Натомість найбільш сприятливою для України умовою буде остаточна перемога проєвропейських сил в Грузії та Молдові. Це підвищить шанси краху російського імперіалізму, а також викличе закономірне ослаблення/розосередження зусиль РФ з метою повернути колишній вплив. Для України такий сценарій означав би закріплення стійких партнерських відносин з цими державами, що водночас відкриває нові можливості для безпекової площини східноєвропейського регіону. Посилення співпраці сприяло б активізації торгівлі між країнами і поліпшенню економічного становища, зокрема енергетичної стабільності. Кооперація надала б необхідний стимул для культурних, наукових та освітніх обмінів. Однією з ключових переваг є прискорення вступу до ЄС та НАТО, а також утворення міні-коаліції з просування інтересів східноєвропейського регіону в цих блоках.

Джерела

1. *Алєксєєнко О.* Війни РФ в Грузії та Україні та їх наслідки для міжнародної спільноти. *Вісник Прикарпатського ун-ту*. 2024. № 18. С. 44–52. URL: https://doi.org/10.32782/2312-1815/2024-18-4 (дата звернення: 29.01.2025).
2. *Бобровська С.* Вибори в Грузії та Молдові: шанс для українського лідерства. *Українська правда*. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/bobrovska/5f9dbd354ca15/ (дата звернення: 29.01.2025).

Науковий керівник:
А. М. Міщенко, канд. політ. наук, доцент

О. В. СЛОБОЖАН
канд. наук з держ. управління,
Виконавчий директор Асоціації міст України

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА АСОЦІАЦІЯ МІСТ

Публічне управління на регіональному рівні є основою демократичного функціонування держави, оскільки саме на цьому рівні забезпечується безпосередня взаємодія між органами влади та громадянами. Зміцнення місцевого самоврядування, його інтеграція в систему державного управління та розвиток асоціацій міст є важливими факторами забезпечення ефективності управлінських практик і сталого розвитку на територіальному рівні.

У сучасних умовах глобалізації, децентралізації та урбанізації, регіональні органи влади відіграють важливу роль у забезпеченні балансу між національними політиками та місцевими потребами, сприяючи розвитку економіки, соціальної сфери та навколишнього середовища. Тому вивчення публічного управління на регіональному рівні в контексті місцевого самоврядування та асоціацій міст є надзвичайно важливим для розуміння якості управлінських процесів в Україні та світі.

Публічне управління на регіональному рівні (ПУ на РР) виступає як форма взаємодії між державними органами та місцевими громадами для реалізації національних стратегій і політик, пристосованих до особливостей місцевих умов. Це вимагає наявності ефективних механізмів координації між різними рівнями управління, а також залучення громадськості до процесу прийняття рішень.

Г. А. Ходжа та Ч. Греве вказують, що ПУ на РР має включати так звані "гнучкі" моделі управління, що дозволяють реагувати на швидкі зміни в економічних, соціальних та екологічних умовах. Це особливо важливо в контексті динамічного розвитку територій і потреби в адаптації до змінюваних реалій на місцях.[1]

Принципи децентралізації і делегування повноважень на місцевий рівень відіграють центральну роль у формуванні ПУ на регіональному рівні. Місцеві органи влади мають право приймати рішення в межах своїх повноважень та розпоряджатися ресурсами для забезпечення розвитку регіонів.

Місцеве самоврядування в Україні є одним з основних механізмів організації та реалізації публічного управління. Після реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою (децентралізація), місцеві органи влади отримали значно більші повноваження в управлінні бюджетами, розподілі ресурсів та забезпеченні надання послуг на місцях. Це дозволяє більш ефективно реагувати на місцеві потреби, знижуючи бюрократичні перепони і наближаючи державні послуги до громадян.

Важливим аспектом є те, що місцеві органи самоврядування можуть приймати рішення, які стосуються розвитку інфраструктури, соціальних та культурних послуг, освітніх програм, ураховуючи локальні потреби. Водночас місцеві органи влади активно співпрацюють із центральними органами влади, що дає можливість інтегрувати національні стратегії в контекст конкретних територій.

Асоціація міст є важливим інструментом для забезпечення співпраці між органами місцевого самоврядування та іншими структурами управління, а також для посилення їх впливу на центральну владу. Асоціація міст України (АМУ) є основним об'єднанням, що представляє інтереси місцевих органів самоврядування на національному рівні, забезпечує обмін досвідом між місцевими громадами, реалізує проекти у сфері соціальної та економічної інфраструктури, а також сприяє підвищенню рівня демократії на місцевому рівні. [2].

Продовження реформ в сфері публічного управління на регіональному рівні, зокрема, через зміцнення місцевого самоврядування та активну роль асоціацій міст, є важливим кроком до сталого розвитку країни. Зміцнення місцевих фінансів, розвитку інфраструктури та покращення соціальних послуг є важливими напрямками, що сприятимуть ефективному управлінню на місцях. Подальша децентралізація та активізація громадської участі в управлінні стануть основою для розвитку демократичних процесів та економічної стабільності на місцевому рівні. Ззадля покращення ефективності управління необхідно інтегрувати досвід інших країн, створювати нові механізми співпраці між органами влади, а також залучати місцеві громади до процесу управління.

Джерела

1. *Hodge G. A., Greve C.* (2007). Public-Private Partnerships: An International Performance Review. *Public Administration Review*. Доступ через Wiley Online Library
2. *Слобожан О.* (2019). Роль асоціації міст україни в здійсненні реформи місцевого самоврядування. Role of the association of ukrainian cities in implementation of local government reform: зб. матеріалів конф. виданий за підтримки Асоціації міст України, 263.
3. *Buis H.* (2009). The role of local government associations in increasing the effectiveness of city-to-city cooperation. *Habitat International*. 33(2), 190–194.

Е. Д. СОКОЛЕНКО
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет "Львівська політехніка"

МАРКЕТИНГ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ: ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОГО МАРКЕТИНГУ

Розвиток маркетингових стратегій просування товарів і послуг та, власне, маркетингу як науки був необхідним кроком, щоб надати можливість підприємствам активно функціонувати на конкурентному ринку. На сьогодення внесок реклами є не меншим, адже вона є одним із способів залучення якомога ширшої аудиторії споживачів, тому дедалі більшу роль у ній відіграє інклюзивність. У сучасних реаліях вона може носити як позитивний характер в маркетинговій стратегії, так і негативний.

Інклюзивний маркетинг — це підхід, який передбачає розробку та впровадження маркетингових кампаній, стратегій та контенту, доступних, актуальних та зручних для різних груп населення, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями [1].

На 1 січня 2023 року кількість людей з інвалідністю в Україні склала 2 721 691 осіб [2]. Здебільшого потреби людей з обмеженими можливостями ігнорують при створенні маркетингових кампаній, не беручи до уваги те, що ця категорія може стати потенційним споживачем та постійним клієнтом. Тому першою та найважливішою перевагою інклюзивного маркетингу є встановлення міцнішого зв'язку зі цільовою аудиторією: якщо маркетингова стратегія підприємства не враховує потреби людей з обмеженими можливостями, то вони не розглядатимуть його пропозиції товарів або послуг, адже не будуть вважати їх доступними для себе. Ще одною перевагою інклюзивного маркетингу є його значний соціальний вплив, адже він націлений на розвіювання стереотипів та популяризацію поглядів щодо соціальної рівності в суспільстві. Варто зазначити, компанії, що беруть до уваги інклюзивність, мають більше конкурентних переваг, адже цей напрямок є показником сучасності та прогресивності.

В Україні, особливо під час повномасштабного вторгнення, інклюзивний маркетинг став значно частіше і ширше використовуватись провідними українськими компаніями та організаціями. У таблиці наведено приклади використання інклюзивного маркетингу.

Доречно буде розглянути негативні сторони інклюзивного маркетингу. Першим недоліком є спекуляція на темі війни: використовувати військову тематику та людські переживання для привернення уваги споживачів до діяльності бізнесу, котрий в жодному випадку не має причетності до війни, не займається благодійністю та підтримкою ЗСУ [1]. Другим великим недоліком є зневажливе ставлення до почуттів та емоційного стану потенційної аудиторії споживачів: необдумане вживання висловів та неправильно вислов-

лені думки будуть відвертати увагу аудиторії від бренду, який некоректно ставиться до ситуації.

Українські бренди та підприємства, що використовують інклюзивний маркетинг

Назва компанії	Приклад використання
Uklon	Запущено "Інклюзивний" клас таксі для людей, які пересуваються за допомогою колісного крісла.
Sunshine café	Інклюзивне кафе: працюють люди з інтелектуальними порушеннями та синдромом Дауна.
Ощадбанк	З 2014 року відкриває інклюзивні відділення, де клієнти з інвалідністю можуть вільно обслуговуватися.
Інтернет-магазин "Алло"	Додає у своїх відео на YouTube жестову мову.

Джерело: систематизовано автором.

Отже, на сьогоднішній день, тенденція застосування інклюзивного маркетингу є прогресивним та сучасним рішенням. Більшість компаній, організацій, брендів усвідомлюють важливість соціальної відповідальності перед своїми цільовими аудиторіями споживачів, тому спрямовують діяльність на підтримання і залучення якомога більшої кількості категорій людей — у тому числі, людей з обмеженими можливостями та інвалідністю. Не зважаючи на те, що інклюзивний маркетинг має багато преваг, підприємствам потрібно якісно обдумувати та з обережністю застосовувати його для просування їх товарів та послуг, щоб уникнути двозначності.

Джерела

1. *Воловий І.* Інклюзивний інтернет-маркетинг: три табу воєнного стану. *Економічна правда*. 2024. URL: https://epravda.com.ua/columns/2024/07/2/715947/ (дата звернення: 16.12.2024).
2. Державна служба статистики України URL: https://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 16.12.2024).

Науковий керівник:
О. І. Корицька, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту організацій, Національний університет "Львівська політехніка"

Ю. В. СОКУР
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСНОВНІ ГІПОТЕЗИ ПОХОДЖЕННЯ МОВИ

Найважливішим інструментом людини є мова. Вона є універсальною, найдосконалішою і водночас різниться від континенту та міста. Мовні можливо-

сті людини не обмежені, що виділяє нас серед інших живих істот. Комунікація для нас має універсальний характер: мова може передати все, що виражається жестами, мімікою або символами. Тому є важливим дослідження наявних гіпотез її походження та визначення найбільш ймовірної з них.

Звуконаслідувальна гіпотеза стверджує, що мова виникла шляхом наслідування звуків природи. Вона започаткована Демокрітом та Платоном до нашої ери та є найвідомішою [1, с. 40]. За цією теорією наслідування звуків зумовлювало створення слів, наприклад гав-гав, кап-кап, від яких утворилися похідні як гавкіт, капати, капля. Проте слів, що утворені шляхом звуконаслідування дуже мало і вони не є часто уживаними як повнозначні слова.

За звукосимволічною гіпотезою, звуками людина передає свої враження про навколишній світ. Слова, що позначають щось м'яке та приємне, наприклад: "бублик", "губа" мають губні звуки, характерні для позначення чогось заокругленого [2, с. 27].

Вигукова гіпотеза вважається однією з найдавніших теорій, була започаткована у Давній Греції філософом Епікуром і його послідовниками. В її основі покладені вираження емоцій, відчуттів, реалізованих у спонтанних викриках або рефлексах. Проте слів-вигуків у мові мало та не всі вони є експресивними, вигуки вимовляються по-різному залежно від мови та мають різні форми.

За гіпотезою соціального договору, мова була свідомим витвором людей. Її основоположником вважають Діодора Сицилійського, який продовжив учення Демокріта та Аристотеля про довільність та умовність назв [1, с. 42]. Більшість мовознавців заперечували , адже для домовленості необхідно мати наявну мову.

Засновниками трудової теорії вважають німецьких вчених-філологів Л. Нуаре і Л. Гейгера. За нею, інстинктивні вигуки від час праці перетворилися на символи, а первісна мова була набором з дієслівних коренів [1, с. 42]. Хоча цю теорію підтримували мовознавці, але також було висунуто твердження, що ці вигуки не мають жодної мовної функції, а інстинктивний вигук не є соціальним фактом [1, с. 42].

За гіпотезою жестів, мова виникла під час виразного жестикулювання і спочатку була мимовільною. У доказ прихильники наводять факт розповсюдження жестів у спілкуванні сучасних племен та існування мови жестів. Проте ця гіпотеза не є достатньо обґрунтованою. Німецький учений Вільгельм Вундт вважав, що мова жестів і мова звуків існували водночас, але інші вчені доводили, що звукова мова передувала їй [2, с. 27–28].

Теорія божественного походження мови відома з античних часів. У історії багатьох народів вважалося, що мова є даром Бога людині. Тобто, вона свідчить що люди були створені з вродженою здатністю до мови. Однак з нею не погоджувалися деякі філософи ще за античних часів. Втрата популярності даної теорії зумовлена поширенням атеїстичних поглядів у вчених.

За еволюційною гіпотезою здатність до мови людина отримала під час еволюції, а сформувалось мовлення від потреби у спілкуванні групи, що працює. Отже, формування праці, мислення і мови мало відбуватися одночасно. Але

це не пояснює формування слів, зміну звуків та чому цей процес більше не повторювався.

Теорія моногенезу пов'язана з теорією божественного походження мови. Вона стверджує, що всі мови світу походять від однієї мови. Американський мовознавець Морісс Сводеш зазначав, що наявність споріднених морфем у мовах підтверджує єдність їхнього походження. Протилежною є теорія полігенезу, за якою існує декілька центрів походження людини у Північній Африці та Східній Азії, а отже й мови. Проте зараз вона вважається менш ймовірною [3].

Таким чином, дослідження походження мови полягає в аналізі не лише історії нашого виду, але й механізмів, що лежать в основі людської свідомості та соціальної структури. Не зважаючи на те, що жодна з гіпотез не здатна пояснити всі аспекти походження мови, проте кожна вносить внесок у розуміння цього складного феномену. І хоч деякі з них суперечать одна одній, звуконаслідування, звукосимволізм та жести відігравали велике значення у походженні мови.

Джерела

1. *Кочерган М. П.* Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Академія, 2002. 368 с.
2. *Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л.* Вступ до мовознавства: навч. посіб. К.: Центр навч. літератури, 2006. 104 с.
3. *Левицький Ю. М.* Людські мови : енцикл. довідник у 2 т. Монреаль-Львів, 2013. Ч. 1. 1804 с. Ч. 2. 245 с.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Є. Б. СОКУРЕНКО
здобувач другого (магістерського) рівня,
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПОНЯТТЯ ТА КЛЮЧОВІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВИ ЗАГАЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Ключовим елементом цієї моделі є принцип соціальної справедливості, який забезпечує рівний доступ громадян до ресурсів і можливостей незалежно від їхнього походження чи матеріального становища. У своїх роботах А. Сен наголошує, що справедливість передбачає не тільки виправлення існуючих нерівностей, але й попередження їх появи через усунення системних перешкод, таких як дискримінація чи соціальна ізоляція. Він стверджує, що лише створення рівних умов може забезпечити гармонійний розвиток суспільства [1].

Соціальна справедливість, як наголошує А. Сен, полягає не лише у задоволенні базових потреб, а й у створенні можливостей для розвитку кожної особистості. Вона охоплює не тільки доступ до медичних послуг чи освіти, але й забезпечення умов для самореалізації, що дозволяє громадянам брати активну участь у житті суспільства. Такий підхід сприяє формуванню інклюзивного суспільства, де кожна людина може реалізувати свій потенціал [2].

Іншим важливим принципом є субсидіарність, який наголошує на децентралізації управління та залученні місцевих громад до вирішення соціальних питань. Вказане дозволяє враховувати реальні потреби громадян та ефективно використовувати наявні ресурси. Децентралізація сприяє не лише економічній стабільності, а й підвищує довіру громадян до інституцій держави [1]. Загалом, соціальна справедливість, за поглядами А. Сена, є фундаментальною умовою для досягнення справжньої свободи та гармонійного розвитку суспільства. Він наголошує, що відсутність дискримінації та соціальних нерівностей є основою, яка дозволяє кожній людині вільно реалізовувати свої амбіції, роблячи внесок у загальний прогрес суспільства. Соціальна справедливість у цьому контексті не лише виконує роль поняття, але й виступає ключовою цінністю, на якій повинна базуватися державна політика і управління.

Реалізація соціальної справедливості сприяє побудові суспільства, в якому кожен громадянин має рівні можливості для самореалізації та доступ до необхідних ресурсів і послуг [2]. Вказане досягається через розробку та впровадження соціальних програм, які спрямовані на подолання соціальної нерівності та підтримку найвразливіших верств населення. Такі програми покликані забезпечити мінімальний рівень життя для всіх, зменшуючи розрив між соціальними групами.

Джерела

1. Becoming an Ex-military Man: Demobilization and Reintegration of Military *Professionals in Eastern Europe*. 2002.
2. *Головко В. В.* Особливості державної політики соціального захисту населення в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник НУЦЗ України*. Серія "Державне управління". 2022. Вип. № 2(17). С. 65–73.

Науковий керівник:
А. А. Телендій, канд. наук з держ. управління

П. І. СОКУРЕНКО
канд. екон. наук, доцент

Д. КУДАШ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОТИВАЦІЯ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ЯК ЕЛЕМЕНТ HR-СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному бізнес-середовищі, де знання та навички швидко застарівають, а конкуренція за талановитих співробітників зростає, мотивація розвитку персоналу стає не просто приємним бонусом для працівників, а життєво важливим елементом HR-стратегії. Це інструмент, який дозволяє компаніям підвищити свою конкурентоспроможність, ефективність та інноваційність.

Сьогодні компанії, які прагнуть досягти успіху, розуміють, що інвестиції в розвиток своїх співробітників — це інвестиції в майбутнє. Мотивовані та кваліфіковані кадри здатні генерувати нові ідеї, ефективно вирішувати завдання та швидко адаптуватися до змін ринку. Уявіть собі спортсмена, який постійно тренується та вдосконалює свої навички. З кожним тренуванням він стає сильнішим, швидшим та витривалішим. Так само і співробітники, які постійно розвиваються, володіють актуальними знаннями та навичками, що дозволяє їм працювати більш ефективно та досягати кращих результатів.

Можливість професійного зростання є одним з ключових факторів, які впливають на вибір талановитих співробітників. Компанії, які інвестують в розвиток своїх кадрів, створюють привабливе робоче середовище та залучають кращих фахівців. Крім того, це допомагає утримувати цінних працівників, знижуючи плинність персоналу та зберігаючи інтелектуальний капітал компанії.

Світ змінюється з неймовірною швидкістю. Нові технології, глобалізація, зміна потреб споживачів — все це ставить перед бізнесом нові виклики. В таких умовах важливо, щоб співробітники могли швидко адаптуватися до змін, опановувати нові знання та навички. Мотивація розвитку допомагає їм бути гнучкими та адаптивними, що дозволяє компанії успішно функціонувати в динамічному середовищі.

Інновації є рушійною силою прогресу. Компанії, які не розвиваються, приречені на застій та втрату конкурентних переваг. Розвиток персоналу сприяє генерації нових ідей, творчому підходу до вирішення завдань та впровадженню інновацій. Співробітники, які мають можливість розвиватися, більш схильні до експериментів, пошуку нових рішень та вдосконалення існуючих процесів.

Інвестиції в розвиток персоналу демонструють співробітникам їх цінність для компанії. Це створює атмосферу довіри, взаємоповаги та співпраці. Співробітники, які відчувають підтримку та турботу з боку компанії, більш лояльні та мотивовані працювати на її благо. Розвиток персоналу сприяє формуванню сильної корпоративної культури, яка є важливим фактором успіху в довгостроковій перспективі.

Але як мотивувати персонал до розвитку? По-перше, створити культуру навчання, де воно сприймається як невід'ємна частина роботи. Це може бути досягнуто шляхом підтримки ініціатив співробітників щодо навчання, створення умов для обміну знаннями та досвідом, проведення внутрішніх тренінгів та семінарів. По-друге, важливо враховувати індивідуальні особливості кожного працівника при розробці програм розвитку. Це може включати створення індивідуальних планів розвитку, надання можливості вибору навчальних програм, врахування кар'єрних амбіцій та особистих інтересів співробітників.

Сьогодні існує безліч різних форм навчання — онлайн-курси, вебінари, конференції, стажування, менторство, коучинг. Компанія повинна забезпечити співробітникам доступ до різних можливостей для розвитку, щоб кожен міг знайти найбільш підходящий для себе варіант.

Важливо також створити прозору систему кар'єрного зростання, де розвиток нових навичок та компетенцій є ключовим фактором просування по службі. Це мотивуватиме співробітників до постійного вдосконалення та досягнення нових професійних вершин.

Не забувайте про визнання та заохочення успіхів співробітників. Це може бути здійснюватися шляхом відзначення успіхів у навчанні, надання сертифікатів, публічного визнання досягнень, впровадження системи бонусів за підвищення кваліфікації.

Керівники також відіграють важливу роль у мотивації розвитку персоналу. Вони повинні активно підтримувати ініціативи співробітників щодо навчання, ділитися своїм досвідом та знаннями, виступати в ролі наставників та коучів.

Мотивація розвитку персоналу — це інвестиція в майбутнє компанії, яка обов'язково окупиться збільшенням прибутків та зміцненням позицій на ринку.

П. І. СОКУРЕНКО
канд. екон. наук, доцент,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРОГНОЗУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ТОВ "АРБОРУМ"

Зовнішньоекономічна діяльність деревообробного підприємства ТОВ "Арборум" має більш однобокий характер, зокрема, вона реалізується переважно через експорт продукції, який коливається від 32 до 43 % обсягу реалізації. Разом з тим, підприємство здійснює імпорт сировини, що є недостатньо обґрунтованим з позиції забезпеченості власною сировиною. Імпорт технологій виробництва підвищує технічний рівень підприємств, але підприємство перебуває ще тільки на початковому етапі використання новітніх розробок.

Можливість досягнення цілей розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства оцінено розрахунком параметрів простого та розширеного відтворення валової доданої вартості (ВДВ) (табл.).

Залежність параметрів відтворення ВДВ від рівнів прибутку та оподаткування на ТОВ "Арборум"

Варіанти відтворення ВДВ	Темп приросту ВДВ, %	Рівень прибутку, %	Припустимий рівень оподаткування, %
Фактичне відтворення	зменшення на 2,1 %	2,0	54,2
Просте відтворення	без зміни	2,7	45,3
Розширене відтворення	зростання на 2,0 %	7,3	41,0
	зростання на 5,0 %	13,9	34,7
	зростання на 10,0 %	24,0	25,0

ТОВ "Арборум" забезпечує відтворювальні процеси за рахунок власних коштів. Розраховані параметри відтворення свідчать про неможливість подальшого розвитку підприємства за наявних рівнів прибутку і оподаткування. Виявлено, що на ТОВ "Арборум наявний рівень оподаткування ВДВ та рівень прибутку не забезпечували навіть простого відтворення. За фактичних рівнів прибутку та оподаткування можливе було навіть падіння обсягів виробництва на 2,1 %. Для приросту ВДВ на 2 % рівень прибутку повинен бути вище фактичного на 5,2 %. Але в сучасних умовах обсяги прибутку підприємства є недостатніми для забезпечення такого рівня відтворення.

Реалізація зовнішньоекономічної діяльності ТОВ "Арборум", як ми зазначили, відбувається переважно за рахунок експорту (42 %). Вплив виробничих

факторів на експорт продукції оцінено за допомогою модифікованої виробничої функції [3, с. 124–125]:

$$y_t = e^{10.2} x_1^{2.29} x_2^{-2.35} x_3^{0.83} t^{-0.77}, \quad (1)$$

де y — експорт; x_1 — інвестиції у основний капітал; x_2 — фонд оплати праці; x — витрати на впровадження нового обладнання; б, в, — параметри еластичності використання факторів.

Відповідно до моделі, при збільшенні інвестицій в основний капітал на 1 % експорт збільшується на 2,29 %. Такий високий показник еластичності свідчить про те, що запровадження нового обладнання дає змогу модернізувати виробництво для покращання структури експорту продукції.

При збільшенні фонду оплати праці на 1 % експорт знижується на 2,35 %, що обумовлено невисоким рівнем продуктивності праці на деревообробному підприємстві.

При збільшенні витрат на впровадження новітніх технологій на 1 % експорт збільшується на 0,83 %, що характеризує достатньо високу ефективність. В той же час обсяги витрат на нове обладнання ще недостатні, підприємство не впроваджує нових видів продукції. Ринки збуту ТОВ "Арборум" характеризуються високим ступенем конкуренції, що пов'язано з високою насиченістю пропозиції. Все це призведе до погіршення умов реалізації продукції й скорочення обсягів виробництва.

Для підвищення конкурентоспроможності ТОВ "Арборум" необхідним є впровадження моделі управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, що заснована на ресурсному підході, який дозволяє кількісно оцінити ефективність використання чинників ї діяльності та виявити резерви розвитку підприємства.

Математична модель експортної діяльності підприємства являє собою систему розрахункових формул, за допомогою яких необхідно досягти мети — отримати величину кількості експортованої продукції. Для визначення складу експортної діяльності необхідно розрахувати коефіцієнти та формули [2, с. 83–84]:

$$ЕП = ПП \cdot Ккон \cdot Кп \cdot Кпр; \quad (2)$$
$$ПП = РП + Ктех + Ппер + Пінф; \quad (3)$$
$$РП = І + ТР + МТР + Прз, \quad (4)$$

де ЕП — ефективність експортної діяльності; ПП — виробничий потенціал; РП — ресурсний потенціал; Ккон Ч коефіцієнт конкурентоспроможності продукції; Кп — коефіцієнт попиту на світовому ринку (для кожного виду продукції уточнюється країна-імпортер); Ктех — коефіцієнт технології виробництва; Ппер — потенціал переробних виробництв; Пінф — потенціал виробничої інфраструктури (можливість ремонту, відновлення засобів виробництва, транспортування продукції тощо); ТР — вартісна оцінка трудових ресурсів; МТР — матеріально-технічні ресурси як сукупність основних і обі-

гових засобів, що використовуються у виробництві; Прз — підприємницькі якості менеджерів-організаторів виробництва; І — сума інвестицій.

Об'єднання системи формул дозволяє розрахувати ефективність експортної діяльності як:

$$ЕП = (Ктех + Ппер + Пінф + І + ТР + МТР + Прз) \cdot Ккон \cdot Кп \cdot Кпр. \quad (5)$$

Уважно вивчаючи склад елементів експортної діяльності, можна зробити деякі спрощення шляхом виразу його складових у вартісній формі. У зв'язку з цим експортна діяльність виражається формулою [1, с. 93]:

$$ЕП = (І + ТР + МТР) \cdot Ккон \cdot Кп \cdot Кпр. \quad (7)$$

Беручи до уваги те, що експортна діяльність — це тільки частина виробленої продукції, необхідно на першому етапі розрахувати виробничий потенціал підприємства та визначити його залежність від чинників виробництва за такою формулою:

$$Y = a \cdot X_1 + b \cdot X_2 + c \cdot X_3, \quad (8)$$

де *a, b, c* — коефіцієнти множинної регресії; X_1 — оцінка робочої сили; X_2 — інвестиції; X_3 — активи підприємства.

Для аналізу використаємо методи кореляційного й регресійного аналізу. Обробку інформації здійснимо за допомогою ЕОМ, що дало змогу отримати результати, та підтвердити високий ступінь зв'язку між показниками, що розглядаються.

Результати проведеного дослідження дозволяють розв'язати науково-практичне завдання розробки науково-теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо управління розвитком зовнішньоекономічної діяльності підприємства з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Джерела

1. *Залізнюк В. П.* Можливості та напрями розвитку експортної діяльності підприємств в умовах інтеграції України в європейський економічний простір / О. В. Кендюхов, В. П. Залізнюк. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 2 (9). С. 91–96.
2. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон [монографія] / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. К.: Центр навч. літ., 2016. 163 с.
3. *Козак Ю. Г.* Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон: навч. посіб. Київ: Центр учбової літ., 2016. 290 с. 6-те вид., перероб. та доповн.).

І. Г. СОПРОНЕНКОВ
аспірант,
ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ

Успішне запровадження партнерського діалогу між бізнесом та органами влади опирається на створення потрібного інституційного середовища та ефективних нормативно-правових, економічних й адміністративних інструментів, а також чіткого розподілу ризиків, долучення фахівців. Зазначене зумовлює до теоретичного дослідження сутності та особливостей такого існуючого в Україні механізму як державно-приватне партнерство.

На сьогодні взаємодія бізнесу й органів влади вважається гарантією щодо ефективності повоєнної відновлення та відбудови національної економіки. Серед найбільш вагомих механізмів цієї взаємодії як поміж науковців так і практиків виокремлюють державно-приватне партнерство, яке спрямовано на забезпечення впровадження масштабних, високовартісних проєктів, організація довгочасних партнерських відносин між бізнесом і органами влади, а також запровадження сучасних технічних рішень й інновацій, розподілу ризиків між учасниками проєктів, гарантування ефективного управління з приводу новостворених об'єктів, долучення до реалізації суспільно важливих проєктів і політики розвитку приватного сектору [2, с. 152].

У науковій літературі [1, с. 125] державно-приватне партнерство визначається як об'єднання на договірній, довгостроковій і взаємовигідній основі матеріальних та нематеріальних ресурсів суспільства (органів державної влади або місцевого самоврядування) і приватного сектору з приводу впровадження стратегічних пріоритетів сталого розвитку держави на основі створення суспільних благ (розвиток інфраструктури, територій) або надання послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту тощо.

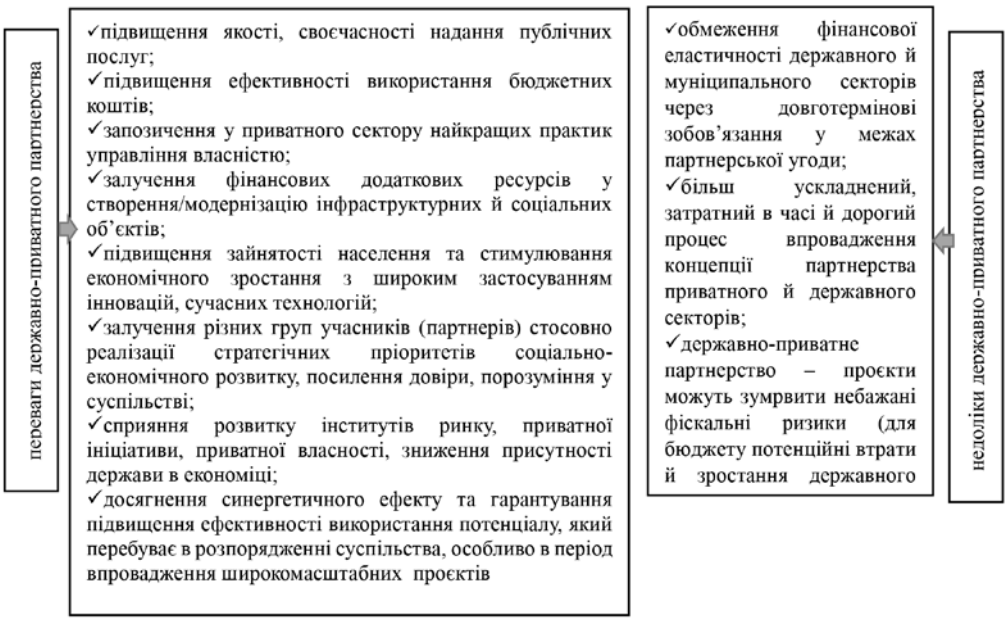
У національному законодавстві державно-приватне партнерство визначено як співробітництво між державою Україна, АРК, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України "Про управління об'єктами державної власності" здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), які здійснюється на засадах договору в порядку, встановленому законодавчими актами, й відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним Законом України "Про державно-приватне партнерство" [4].

Державно-приватне партнерство зумовлює спільну угоду між державною та приватною організацією щодо надання інфраструктури та соціальних послуг суспільству в чітко визначені та детально обумовлені строки [5, с. 195–197].

До структури механізму державно-приватного партнерства входять правова взаємодія, що забезпечує розробку, впровадження та вдосконалення нормативно-правових засад взаємодії; організаційна, що має свій прояв у застосуванні ефективних управлінських інструментів, засобів, методів і важелів; економічна взаємодія спрямована на реалізацію економічних, інфраструктурних проєктів задля досягнення взаємовигідних для всіх учасників цілей із метою розв'язання соціально значимих проблем. Разом з тим, як засвідчує міжнародний досвід, задля належного функціонування цього механізму важливе значення відводиться наявності відповідного інституційно-організаційного середовища, а скоординована й організована співпраця між всіма відомчими структурами є основою щодо успішної реалізації механізму державно-приватного партнерства [3, с. 119–120].

В умовах інституціональних змін державно-приватне партнерство вважається одним з найефективніших механізмів щодо підвищення ефективності публічного управління та дієвим інструментом публічної політики в таких суспільних сферах як житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я, освіта, розвиток інфраструктури та будівництво [5, с. 199].

Функціонування механізму державно-приватного партнерства потребує впровадження сучасних форм взаємодії між публічною владою та бізнесом як приватним партнером. Такими можуть бути: діяльність бізнес-асоціацій,

Переваги й недоліки державно-приватного партнерства
Джерело: сформовано на основі [1, с. 121–122]

бізнес-мереж, інформаційно-аналітичних центрів, що здатні поєднати фінансові можливості бізнесу, соціальні ініціативи громадянського суспільства й адміністративні можливості публічних органів влади. Усе зазначене буду сприяти залученню інвестицій і реалізації міжнародних проєктів по відновленню інфраструктури держави, поруч із тим, потребуватиме володіння необхідними компетенціями всіх учасників державно-приватного партнерства, сприятиме розробці органами влади новітніх стратегій використання інституційних й організаційних методів державно-приватного партнерства по залученню приватного бізнесу, фінансових ресурсів територіальних громад, а також міжнародної фінансової допомоги [3, с. 121].

Отже, на сьогодні державно-приватне партнерство є одним з найуживаніших понять, яке стосується взаємодії між бізнесом й органами влади. У межах державно-приватних проєктів з'являється можливість поєднувати переваги державного й приватного секторів, першорядно шляхом інтеграції управлінського, організаційного й фінансово-економічного потенціалу бізнес-структур. Нині сфери застосування форм державно-приватного підприємництва розширюються.

Джерела

1. *Кузьменко В. М.* Розвиток партнерських взаємовідносин держави та бізнесу в Україні. *Держава та регіони.* Серія "Економіка та підприємництво". 2018. № 5 (104). С. 119–127.
2. *Набока К. О.* Проблеми і перспективи державно-приватного партнерства як форми взаємодії влади і бізнесу в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2023. Вип. 34. С. 151–157. DOI: https://doi.org/10.32782/ pma2663-5240-2023.34.30
3. *Овчарук Е. В.* Організаційно-правові механізми взаємодії публічної влади та бізнесу : дис. ... д-р філос. : 281 / Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2024. 216 с.
4. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text
5. *Сокольська Т., Панасюк В., Поліщук С., Осипенко Б.* Державно-приватне партнерство як інструмент публічної політики в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління.* 2020. Т. 8. № 6. С. 192–203.

Науковий керівник:
Н. О. Щур, канд. наук з держ. управління

А. В. СОРОКІН
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У СЕРВІСІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДВИГУНІВ У РЕГІОНІ КОМПАНІЇ

Розвиток малого та середнього бізнесу у сфері сервісного обслуговування автомобільних двигунів є важливим фактором соціально-економічного зростання регіонів. Цей сегмент бізнесу відіграє ключову роль у підтримці працездатності автомобільного транспорту, створенні нових робочих місць, підвищенні рівня технічного обслуговування та розвитку суміжних галузей.

Малі та середні підприємства (МСП) у сфері обслуговування двигунів забезпечують гнучкість і доступність сервісних послуг для населення та бізнесу. На відміну від великих автосервісів, вони часто мають можливість швидше адаптуватися до змін ринку, впроваджувати нові технології та пропонувати індивідуальний підхід до клієнтів. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіональної економіки та розвитку автотранспортної інфраструктури.

Одним із найважливіших аспектів діяльності малого та середнього бізнесу у сфері сервісу автомобільних двигунів є впровадження сучасних технологій діагностики та ремонту. Розвиток цифрових рішень, таких як комп'ютеризовані системи аналізу стану двигуна, використання сенсорних технологій та автоматизованих процесів, дозволяє зменшити витрати часу та підвищити якість обслуговування. Інтеграція таких підходів забезпечує ефективну діагностику несправностей і зменшує ризик поломок у майбутньому.

Не менш важливим фактором є доступність фінансових ресурсів для малого та середнього бізнесу. Інвестиції у високотехнологічне обладнання, навчання персоналу та розширення спектра послуг вимагають значних капіталовкладень. У цьому контексті роль державної підтримки стає критично важливою.

Соціально-економічний вплив розвитку малого та середнього бізнесу в автомобільному сервісі охоплює не лише створення нових робочих місць, а й зростання рівня доходів населення.

Розвиток малого та середнього бізнесу у сфері сервісу автомобільних двигунів також має важливий освітній аспект. Зростаюча потреба у висококваліфікованих спеціалістах стимулює розвиток професійно-технічної освіти, співпрацю навчальних закладів із підприємствами та підготовку нових кадрів.

Важливу роль у розвитку сервісних послуг відіграє цифровізація бізнес-процесів. Використання онлайн-платформ для замовлення послуг, автоматизованих CRM-систем для управління роботою автосервісів та мо-

більних додатків для запису на ремонт допомагає підприємствам підвищити ефективність роботи, зменшити витрати часу та підвищити рівень довіри з боку клієнтів.

Співпраця малого та середнього бізнесу з великими автосервісами, виробниками запчастин та автомобільними корпораціями відкриває нові перспективи для їх розвитку. Налагодження партнерських відносин дозволяє малим компаніям отримувати доступ до нових технологій, навчальних програм та спільних маркетингових ініціатив. Це сприяє створенню сталих бізнес-екосистем, де кожен учасник виграє від взаємодії.

Окремо варто зазначити екологічний аспект діяльності малого та середнього бізнесу у сфері обслуговування автомобільних двигунів. З огляду на посилення екологічних стандартів та розвиток електромобільності, сервіси, що спеціалізуються на обслуговуванні електродвигунів та гібридних систем, мають значний потенціал для зростання. Запровадження програм утилізації відпрацьованих матеріалів, оптимізація використання мастильних матеріалів та застосування екологічно безпечних методів ремонту дозволяють зменшити негативний вплив автомобільного транспорту на довкілля.

Розвиток малого та середнього бізнесу у сфері сервісу автомобільних двигунів також має значний вплив на міжнародне співробітництво. Участь регіональних підприємств у міжнародних виставках, залучення іноземного капіталу та обмін досвідом із зарубіжними компаніями сприяють інтеграції регіональних ринків у світову економіку.

Підсумовуючи, малий та середній бізнес відіграє ключову роль у сфері сервісного обслуговування автомобільних двигунів у регіоні. Він сприяє розвитку технологій, створенню робочих місць, покращенню якості сервісних послуг та стимулює економічне зростання. Важливими напрямами подальшого розвитку є державна підтримка, цифровізація, екологізація діяльності та міжнародна інтеграція. У сукупності ці чинники сприяють формуванню стійкої та конкурентоспроможної економіки регіону.

Джерела

1. Екологічні аспекти автотранспортного комплексу: монографія / І. Е. Линник, О. І. Лежнева, Є. В. Дорожко та ін. Харків: Смугаста типографія, 2020. 194 с.

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту та транспортнихтехнологій

П. А. СТЕГНІЙ
доцент

В. А. ДОЛОТЕЦЬКА
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСІБ ІЗ НИЗЬКИМ РІВНЕМ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Проблема низького рівня комунікативної компетентності є актуальною для сучасного суспільства. Вміння ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми, будувати міцні соціальні зв'язки, вирішувати конфлікти та переконувати є важливими навичками у будь-якій сфері життя. Особи з низьким рівнем комунікативної компетентності часто відчувають труднощі у спілкуванні, що може негативно впливати на їхнє самопочуття та соціальну адаптацію.

Саморегуляція, тобто здатність керувати своїми емоціями, поведінкою та когнітивними процесами, відіграє ключову роль у подоланні цих труднощів. Особи з низьким рівнем комунікативної компетентності часто мають проблеми з управлінням своїми емоціями, такими як тривога, сором, гнів, що призводить до уникнення соціальних ситуацій і погіршення комунікативних навичок [1].

Між комунікативною компетентністю та саморегуляцією існує тісний взаємозв'язок. Низький рівень саморегуляції часто призводить до труднощів у спілкуванні, зокрема, таких як уникнення соціальних ситуацій (люди з низькою самооцінкою можуть уникати спілкування, боячись відмови або негативної оцінки); труднощі з вираженням своїх емоцій і думок (страх бути незрозумілим або відкинутим може призводити до утруднень у спілкуванні); проблеми з встановленням міжособистісних відносин (труднощі в розумінні інших людей, побудові довіри).

Мета психологічної корекції полягає у розвитку навичок саморегуляції та підвищенні комунікативної компетентності. За допомогою різних психологічних технік можна навчити людину ефективно керувати своїми емоціями, змінити негативні установки та розвинути впевненість у собі.

Основними напрямками роботи психолога у рамках програми психологічної корекції є:

1) розвиток самосвідомості через сприяння усвідомленню своїх сильних і слабких сторін у комунікації, розуміння причин труднощів у спілкуванні;

2) формування навичок саморегуляції шляхом навчання технікам релаксації, управління стресом, позитивного мислення;

3) розвиток комунікативних навичок у результаті тренування активного слухання, вираження своїх думок, ведення конструктивної дискусії, відстоювання своїх інтересів;

4) збільшення соціальної компетентності шляхом розвитку навичок встановлення контактів, ведення переговорів, роботи в команді.

Застосовуваними методами корекції виступають [2]:

- когнітивно-поведінкова терапія, яка спрямована на зміну негативних думок і поведінкових реакцій.
- рольові ігри, що дозволяють відпрацювати різні комунікативні ситуації в безпечній атмосфері.
- групові заняття, які сприяють розвитку соціальних навичок та взаємодії з іншими людьми.
- біозв'язок, що допомагає навчитися контролювати фізіологічні реакції, пов'язані зі стресом.

Важливо підкреслити, що кожна людина індивідуальна, тому програма корекції має бути розроблена з урахуванням її особливостей.

Оцінка ефективності програми корекції проводиться за допомогою різних методів: анкетування, спостереження, соціометрія. Це дозволяє відстежувати зміни у сприйнятті себе та інших, рівні тривожності та самооцінки, а також покращення комунікативних навичок.

Психологічна корекція саморегуляції є ефективним методом допомоги особам з низьким рівнем комунікативної компетентності. Завдяки цій роботі можна досягти значних успіхів у розвитку комунікативних навичок, підвищенні самооцінки та поліпшенні якості життя.

Джерела

1. *Кириченко Т. В.* Саморегуляція як чинник розвитку міжособистісної мовленнєвої комунікації підлітків. *Теорія і практика сучасної психології.* 2018. № 6. С. 131–136.
2. *Прокоф'єва О. О., Ковальова О. В., Варіна Г. Б., Кочкурова О. В.* Практикум із групової психокорекції: підручник. Мелітополь: Люкс, 2020. 414 с.

В. Ю. СТЕПАШКО
здобувачка освіти,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ МАРКЕТОЛОГІВ

Маркетинг є надзвичайно динамічною галуззю, яка постійно еволюціонує під впливом змін у технологіях та трендах. У сучасному світі, де кожен день

приносить нові інновації, маркетологам важливо завжди бути на крок попереду, щоб залишатися конкурентоспроможними. Для цього існує низка способів та ресурсів, які допомагають у підвищенні кваліфікації. Одним з таких способів є сертифікація персоналу.

Згідно [1] "сертифікація — підтвердження відповідності третьою стороною, яке стосується продукції, процесів, послуг, систем або персоналу".

Сертифікація персоналу — це процес підтвердження професійних знань, навичок і компетенцій спеціаліста відповідно до встановлених стандартів. Вона дозволяє фахівцям отримати офіційне, неупереджене і незалежне визнання їх професійної компетентності.

Ринок сертифікації персоналу є перспективним. За даними сайту Statista [2] очікується, що до 2028 року кількість користувачів на ринку професійних сертифікатів становитиме 70,6 млн користувачів. Крім того, 87 % роботодавців у всьому світі кажуть, що вони з більшою ймовірністю візьмуть на роботу кандидатів із сертифікатом DMI у своєму резюме, а 44 % випускників отримали підвищення протягом 12 місяців після завершення сертифікації [3].

Міжнародна практика демонструє різноманітні підходи до сертифікації маркетологів. Найбільш визнаними є сертифікації від American Marketing Association (AMA), Chartered Institute of Marketing (CIM) та Digital Marketing Institute (DMI). Ці організації пропонують різнорівневі програми, що охоплюють як базові, так і вузькоспеціалізовані компетенції.

В Україні система професійної сертифікації маркетологів перебуває на етапі становлення. Українська Асоціація Маркетингу (УАМ) започаткувала програму сертифікації, проте вона ще не набула широкого визнання серед роботодавців. Водночас, українські фахівці активно отримують міжнародні сертифікації, особливо в сфері digital-маркетингу.

Найпоширеніші міжнародні системи сертифікації персоналу у сфері цифрового маркетингу та їх особливості зведено в табл.

Особливості міжнародних систем сертифікації для digital-маркетологів

Сертифікація	Фокус	Основні напрямки
Google Ads	Сертифікація для розробки та управління рекламними кампаніями в Google Ads	Рекламні бюджети, ключові слова, таргетування, аналітика
HubSpot	Сертифікація для маркетологів, спеціалістів з CRM та управління контентом	CRM, SEO, контент-маркетинг, електронна пошта
Hootsuite	Сертифікація для управління соціальними мережами	Соціальні медіа, планування медіа, аналітика, керування кампаніями
Facebook Blueprint	Сертифікація для розробки та управління рекламними кампаніями на Facebook	Рекламні формати, таргетування, аналітика, керування бюджетом

Джерело: Розроблено автором на основі [4–7].

Отже, є кілька важливих викликів, пов'язаних із сертифікацією сучасних діджитал-маркетологів.

По-перше, технології змінюються настільки швидко, що існує необхідність постійного оновлення професійних знань і навичок. Це означає, що потрібно слідкувати за новими цифровими платформами, автоматизацією та аналітикою, щоб бути "на хвилі".

По-друге, глобальна конкуренція змушує маркетологів звертати увагу на професійну сертифікацію. Маючи сертифікати від таких систем, як Google Ads, Facebook Blueprint, Hootsuite або HubSpot, можна підтвердити свій професійний рівень і отримати перевагу на ринку праці.

По-третє, роботодавці зараз очікують, що маркетологи володіють знаннями у різних сферах — від SEO до контент-маркетингу, від SMM до аналізу даних. Це створює додатковий тиск, адже потрібно встигати за всіма новинками і вимогами сучасного ринку.

Доктор Джордж Анастасопулос [2] поділяє сучасні програми сертифікації на два типи: "на основі компетенції" та "на основі кваліфікації". Він відмічає, що програми, які базуються на кваліфікації, наголошують на *навчанні*, тоді як програми на основі компетенцій наголошують на *результатах* навчання, оцінюючи компетентність за допомогою одного або кількох методів іспиту, які мають бути дійсними, надійними та незалежними. Програми сертифікації на основі компетенцій спочатку визначають необхідні компетенції, щоб їх можна було належним чином перевірити.

Отже, сертифікація маркетолога — це інвестиція в успішне майбутнє, яка допоможе досягати більших успіхів у кар'єрі та відкриває багато нових можливостей. Перспектива виглядає дуже обнадійливо і може суттєво вплинути на кар'єрний шлях та загальну професійну реалізацію.

Джерела

1. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. Ред. від 15.11.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text
2. Statista. Професійні сертифікати — у всьому світі. URL: https://www.statista.com/outlook/dmo/eservices/online-education/professional-certificates/worldwide
3. Digital Marketing Institute: вебсайт. URL: https://digitalmarketinginstitute.com/certification
4. Skillshop від Google. URL: https://skillshop.docebosaas.com/learn
5. HubSpot Academia. URL: https://academy.hubspot.com/certification-overview
6. Hootsuite Academia. URL: https://education.hootsuite.com/pages/certifications
7. Facebook Blueprint. URL: https://www.facebook.com/business/learn/certification
8. *Джордж Анастасопулос*. Компетентність проти кваліфікації. Програми сертифікації персоналу. *The Auditor*: вебсайт. Дата публікації: 29 травня 2016. URL: https://www.theauditoronline.com/competence-vs-qualification-personnel-certification-programs/

Науковий керівник:
І. О. Кравцова, старший викладач

О. Б. СТЕФАНИШИН
канд. екон. наук,
доц. кафедри менеджменту, економіки та туризму,
Львівський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Зараз в Україні існує серйозна проблема відтворення кадрів у сільській місцевості, яка зумовлена кількома факторами. Зокрема, сільська економіка не є привабливою для робочої сили через неефективне управління людськими ресурсами, відсутність кваліфікованих кадрів і невисокий рівень життя. Багато людей не бажають жити і працювати в сільських регіонах, що ще більше погіршує ситуацію. Одним із основних аспектів цієї проблеми є відтворення людських ресурсів. Зокрема трудових — тієї частини людських ресурсів, що безпосередньо залучена до економічної діяльності та праці. Відтворення трудових ресурсів включає етапи створення, розподілу, обміну та використання робочої сили. Природне відтворення населення визначає чисельність працездатних осіб, а ринкові умови, зокрема попит і пропозиція на ринку праці, впливають на розподіл трудових ресурсів. Аналіз демографічної ситуації у Львівській області показує негативні тенденції. З 2010 року чисельність населення області постійно зменшується як і чисельність сільського населення, яке на кінець 2022 року становило 966 363 осіб, що на 39 852 осіб менше, ніж у 2021 році. Частка сільського населення в загальній чисельності населення області зменшилася на 0,47 %, що вказує на тенденцію до урбанізації та зниження зацікавленості людей у житті в селі.

Інфраструктурні проблеми, такі як скорочення кількості шкіл та медичних установ, також сприяють погіршенню умов життя в сільській місцевості. Зокрема, кількість навчальних закладів у сільських районах Львівської області зменшилася з 775 у 2021/2022 н.р. до 759 у 2022/2023 році, а кількість ФАПів (фельдшерсько-акушерських пунктів) зменшилася з 756 у 2018 році до 545 у 2022 році. Це свідчить про те, що в селі стає складніше отримати освіту та медичну допомогу, що знижує якість життя і робить сільське населення менш привабливим для молодих людей. Зниження кількості населення на селі є результатом як природного скорочення, так і міграції в міста. Міграція є наслідком поганих економічних умов, низької заробітної плати, відсутності можливостей для самореалізації та розвитку, а також нестабільної зайнятості в сільському господарстві. Високий рівень безробіття, низька оплата праці і важка фізична праця є основними чинниками, що відштовхують людей від сільської місцевості. Це особливо стосується жінок, оскільки в сільських районах часто відсутні можливості для їх працевлаштування, особливо в аграрному секторі.

Зменшення чисельності працездатного населення сільських регіонів є серйозною проблемою. Протягом періоду з 2010 по 2022 роки кількість працездатного населення Львівської області віком від 15 до 64 років зменшилася з 662 087 осіб до 653 123 осіб серед сільського населення. Це означає, що на селі стає менше людей, здатних працювати, що погіршує ситуацію в сільському господарстві.

Для вирішення цієї проблеми необхідно здійснити комплекс заходів. По-перше, потрібно зосередитися на розвитку інфраструктури в сільських районах. Це включає не тільки будівництво доріг, житла та комунікацій, а й створення умов для збереження і розвитку сільського населення. Для цього необхідно збільшити кількість навчальних закладів, покращити доступність медичних послуг, а також створювати можливості для розвитку малого бізнесу, що може стати джерелом робочих місць. По-друге, важливо підвищити престиж сільськогосподарської праці та створити умови для залучення молодих спеціалістів у сільське господарство. Цього можна досягти через покращення рівня заробітної плати, підвищення умов праці та створення нових робочих місць. Важливо також впроваджувати інноваційні технології в сільське господарство, що дозволить зменшити фізичне навантаження на працівників і підвищити ефективність виробництва.

Для залучення молоді до роботи в сільському господарстві необхідно розвивати систему освіти і підготовки кадрів, зокрема шляхом активної співпраці між сільськими школами, вищими навчальними закладами і роботодавцями. Важливо також підтримувати розвиток обслуговуючих галузей, що забезпечать роботу для жінок, оскільки в сільській місцевості жінки складають більшість серед населення, а в аграрному секторі їх участь часто обмежена.Загалом, для покращення демографічної ситуації і залучення кадрів у сільське господарство необхідно реалізувати стратегію комплексного розвитку сільських територій, яка включатиме поліпшення інфраструктури, підвищення рівня освіти і кваліфікації населення, створення нових робочих місць і підвищення престижу сільськогосподарської праці. Це дозволить зберегти сільське населення, підвищити його працездатність і забезпечити сталий розвиток сільського господарства.

Джерела

1. *Стефанишин О. Б.* Специфіка соціально-трудових відносин в аграрній сфері. Прикладна економіка: від теорії до практики : зб. тез доп. Всеукр. студент. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 27–28.03.2023 р.). С. 90Ц95.
2. *Стефанишин О. Б.* Можливості та перспективи українського агросектору в умовах євроінтеграції. Фінансово-облікова політика України в умовах європейської інтеграції: нові можливості та перспективи : монографія / за заг. ред. Л. П. Сідельникової. Херсон : Книжкове вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. С. 397–415.

Д. А. ТАБАЧЕНКО
аспірант кафедри менеджмент організацій
Навчально-наукового інституту управління економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Туристична діяльність є важливим сектором економіки України, що сприяє розвитку регіонів, створенню робочих місць та залученню інвестицій. У зв'язку з цим держава відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування туристичної галузі шляхом нормативно-правового регулювання, стратегічного планування та контролю за якістю туристичних послуг.

Одним із головних законодавчих актів, що регулюють туристичну діяльність в Україні, є ***Закон України "Про туризм"***. Він визначає основні принципи державної політики у сфері туризму, права та обов'язки суб'єктів туристичної діяльності, а також заходи державного контролю. Закон спрямований на створення сприятливих умов для розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, забезпечення прав і безпеки туристів та захисту національних туристичних ресурсів.

Державне регулювання туристичної діяльності здійснюється через ***органи виконавчої влади***, основним з яких є ***Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ)***. Воно відповідає за реалізацію державної політики у сфері туризму, розробку стратегічних напрямків розвитку галузі, ліцензування діяльності туроператорів, контроль за дотриманням стандартів якості туристичних послуг та просування туристичного потенціалу України на міжнародному рівні.

Держава також розробляє ***стратегії розвитку туризму***, що передбачають комплекс заходів для популяризації України як туристичної дестинації, покращення інфраструктури та залучення інвестицій. Останніми роками значна увага приділяється розвитку ***внутрішнього туризму***, зокрема екологічного, культурного, гастрономічного та історичного туризму. Одним із важливих напрямків є підтримка ***Карпатського регіону, узбережжя Чорного та Азовського морів, а також туризму в історичних містах України***.

У сфері міжнародного співробітництва Україна активно співпрацює з ***Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO)***, Європейським Союзом та сусідніми країнами для розвитку транскордонного туризму, обміну досвідом та впровадження міжнародних стандартів якості. Важливим кроком стало ***впровадження безвізового режиму з ЄС***, що значно спростило подорожі для громадян України та сприяло зростанню туристичних потоків.

Державне регулювання також охоплює ***ліцензування та сертифікацію туристичних операторів та готельного бізнесу***. Туроператори, які за-

ймаються організацією турів за кордон, зобов'язані отримувати ліцензію, що підтверджує їхню спроможність забезпечувати якісні послуги. Впроваджуються стандарти категоризації готелів відповідно до міжнародних норм, що дозволяє підвищити якість сервісу та довіру туристів.

Одним із важливих аспектів державного регулювання є ***забезпечення безпеки туристів***. Україна розробляє механізми правового захисту туристів у надзвичайних ситуаціях, удосконалює страхові програми та підвищує вимоги до туристичних компаній щодо надання безпечних послуг. Державні органи також ведуть моніторинг ситуації в регіонах, де ведуться бойові дії, та надають рекомендації щодо безпечних маршрутів.

Цифровізація туристичної сфери є ще одним напрямком державного регулювання. Впроваджуються ***онлайн-платформи для бронювання туристичних послуг, цифрові карти туристичних маршрутів, мобільні додатки для інформування туристів про визначні місця та екстрені служби***. Використання сучасних технологій допомагає зробити подорожі більш зручними та безпечними.

Державна підтримка туристичної галузі також ***включає фінансові стимули та інвестиційні програми***. Запроваджуються податкові пільги для туристичних компаній, що працюють у сфері внутрішнього туризму, державні гранти на розвиток туристичної інфраструктури, підтримка малих і середніх підприємств, що займаються екотуризмом, сільським та гастрономічним туризмом.

Таким чином, державне регулювання туристичної діяльності в Україні здійснюється через комплекс законодавчих, організаційних та економічних заходів. Держава контролює якість туристичних послуг, розвиває інфраструктуру, забезпечує безпеку туристів, підтримує підприємців та сприяє міжнародному співробітництву. Подальше вдосконалення державної політики у сфері туризму є важливим чинником розвитку галузі, підвищення конкурентоспроможності України на світовому туристичному ринку та зростання економічного потенціалу країни.

Джерела

1. Закон України "Про туризм" — основний нормативно-правовий акт, що регулює туристичну діяльність в Україні, визначає повноваження державних органів та права туристів. *Офіційний сайт Верховної Ради України*.
2. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ) — офіційний орган, що реалізує державну політику у сфері туризму, займається стратегічним плануванням та міжнародним співробітництвом. *Офіційний сайт ДАРТ*.
3. Стратегія розвитку туризму та курортів України — державний документ, що визначає основні напрямки розвитку туристичної галузі, її регулювання та підтримки. *Сайт Міністерства економіки України*.
4. Всесвітня туристична організація (UNWTO) — звіти та рекомендації щодо державного регулювання туризму — містять міжнародні стандарти та рекомендації для ефективного регулювання туристичної сфери. *Сайт UNWTO*.

І. О. ТАЛАТ,
Р. Г. ПЕРЕПЕЛИЦЯ
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ МАЙБУТНЬОГО У ПІДЛІТКІВ ІЗ НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ СІМЕЙ

Проблема формування перспектив майбутнього у підлітків, особливо тих, хто виховується в неблагополучних сім'ях, є актуальною та складною. Несприятливі умови життя, відсутність належної підтримки та позитивних прикладів ускладнюють процес самоідентифікації та планування майбутнього. Тому аналіз проблем, з якими стикаються підлітки з неблагополучних сімей у формуванні своїх перспектив, а також розгляду можливих шляхів їх подолання виступають актуальним науковим завданням.

Для більш глибокого розуміння проблеми необхідно звернутися до теоретичних концепцій, які пояснюють процес формування особистості та її перспектив. Зокрема, теорія соціального навчання передбачає, що підлітки формують власну поведінку, систему цінностей та очікувань, спостерігаючи за оточуючими людьми, особливо за членами сім'ї. Відповідно до теорії самореалізації, кожна людина прагне до до реалізації свого потенціалу. Однак, несприятливі умови можуть перешкоджати цьому процесу. Згідно теорії соціальних ролей, соціальні ролі, які приписуються підліткам, впливають на їхні очікування щодо власного майбутнього.

Підлітки з неблагополучних сімей стикаються з низкою проблем, які ускладнюють процес формування їхніх перспектив. Зокрема, в таких сім'ях часто відсутні успішні моделі поведінки та позитивні приклади, які підліток міг би наслідувати. Крім того, нерідко у таких сім'ях батьки або опікуни можуть мати низькі очікування щодо майбутнього дитини, що впливає на її самооцінку та мотивацію. Неостанню роль при цьому можуть мати властиві таким сім'ям психологічні проблеми (стрес, тривога, депресія, агресивність), які можуть значно ускладнювати процес планування майбутнього. Соціальна ізоляція у вигляді відсутності друзів або обмежені можливості для спілкування також можуть призвести до відчуття самотності та неповноцінності. Поганий матеріальний стан сім'ї теж у багатьох випадках обмежує для підлітка можливості для освіти, розвитку та самореалізації [1].

Відсутність чітко сформованих перспектив у підлітків з неблагополучних сімей може призвести до таких наслідків, як низька академічна успішність, внаслідок відсутності мотивації до навчання, проблеми з поведінкою (агресивність та інші девіації), зловживання психоактивними речовинами, труднощі з адаптацією до дорослого життя, високий ризик безробіття та соціальної дезадаптації [2].

Для ефективної допомоги підліткам з неблагополучних сімей необхідний комплексний підхід, що включає, перш за все, роботу з сім'єю. Вона може

бути реалізована у вигляді психологічної допомоги шляхом індивідуальної та сімейної психотерапії для подолання внутрішньосімейних конфліктів, реалізації програм, спрямованих на розвиток комунікативних навичок, соціальної підтримки (матеріальна допомога, юридичні консультації, допомога у працевлаштуванні.

Також, важливою є робота безпосередньо з підлітком. Це можуть бути індивідуальні та групові заняття, спрямовані на розвиток самооцінки, навичок спілкування, подолання стресу, програми, спрямовані на розвиток соціальних навичок, підготовку до самостійного життя, допомога у виборі професії та плануванні майбутнього.

Відзначимо важливість ролі співпраці з освітніми закладами та залучення громадських організацій для вирішення даної проблеми.

Важливою складовою роботи з підлітками з неблагополучних сімей є профілактика. Необхідно створювати умови, які б сприяли попередженню виникнення проблем у таких сім'ях:

- раннє виявлення сімей, які потребують допомоги;
- проведення профілактичних заходів у школах та дитячих садках;
- підтримка молодих сімей;
- розвиток системи соціальної підтримки.

Очевидно, що проблема формування перспектив майбутнього у підлітків з неблагополучних сімей є складною і вимагає комплексного підходу. Для її вирішення необхідна співпраця різних фахівців: психологів, соціальних педагогів, вчителів, а також залучення громадських організацій і державних структур. Інвестування в підтримку таких підлітків є не лише моральним обов'язком суспільства, але й економічно виправданим рішенням, оскільки дозволяє запобігти соціальним проблемам у майбутньому.

Джерела

1. *Раєвська Я. М.* Особливості сімейної соціалізації в різних типах неблагополучних сімей. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського національного ун-ту імені Івана Огієнка.* Серія "Соціально-педагогічна". Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 27. С. 175–184.
2. *Шевченко О. В.* Сімейне неблагополуччя та його наслідки: кримінологічний аспект. *Вісник кримінологічної асоціації України.* 2015. № 2 (10). С. 237–247.

Р. Р. ТАМАЗАШВІЛІ
здобувач спеціальності 231 Соціальна робота,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ

Сьогодення ставить на порядок денний питання ментального здоров'я військовослужбовців, особливо у контексті участі в бойових діях та стресових ситуацій. Психологічні травми, такі як ПТСР, депресії, тривожні розлади, становлять серйозну загрозу для фізичного та психологічного стану військовослужбовців. Більше того, вони часто переходять на їхні родини, що зумовлює необхідність комплексного підходу до вирішення цієї проблеми.

Потенційно травматичними науковці визначають такі події, які впливають на психічне здоров'я військового: бойові дії, вбивства, моральні дилеми, спостереження за стражданнями людей, поранення тощо [2]. Дослідження з питань психічного здоров'я демонструє високі показники ПТСР серед ветеранів й підкреслює його тривожний взаємозв'язок з підвищеними ризиками проблем зі здоров'ям, зловживанням психоактивними речовинами, самогубствами, бездомністю та агресією [2]. Крім того, когнітивну ефективність пов'язують також з фізіологічними змінами, такими як втома, дефіцит сну, недоїдання та аеробні тренування [1].

Соціальна робота у сфері ментального здоров'я військовослужбовців є надзвичайно важливою для забезпечення їх соціальної адаптації та психологічного благополуччя. Спеціалісти соціальної сфери не лише працюють з самими військовими, але й надають допомогу їх родинам, які також піддаються стресовим навантаженням, пов'язаним зі службою близької людини. Важливим аспектом сучасної соціальної роботи стає спрямованість на надання соціальних послуг, що відповідають потребам споживачів. Актуальність проведення різноманітних діагностичних досліджень, соціологічних опитувань цієї категорії населення пов'язана саме з необхідністю вивчення реальних потреб військових, членів їхніх сімей та профільних ветеранських організацій, що дає змогу спрогнозувати обсяг соціальної допомоги, якої вони потребують [3].

Перелік видів соціальної та соціально-педагогічної допомоги, що охоплюють різні сфери життєвих інтересів людини, сприяють зміцненню та активізації адаптаційного потенціалу особистості, запобіганню негативних впливів на неї, забезпечують охорону та захист прав людини і громадянина [4]. У цілому необхідно відзначити, що соціальна робота з військовослужбовцями та членами їхніх сімей має носити інтегративний характер, де визначна роль належить соціальному працівникові та соціальному педагогові. Окремо слід зазначити важливість програм психологічної реабілітації для

військовослужбовців після повернення з зони бойових дій або завершення служби [3].

Роль держави у підтримці ментального здоров'я військовослужбовців є невід'ємною. Наявність законодавчих ініціатив, які підтримують психологічну реабілітацію та соціальну адаптацію військових, дозволяє створити більш ефективну систему допомоги. Соціальні працівники повинні активно використовувати ці можливості для покращення якості життя військовослужбовців і їх сімей. Доцільно впроваджувати нові методи психосоціальної підтримки, а також створювати ініціативи для сімей військовослужбовців, зокрема в межах місцевих громад.

Оскільки питання ментального здоров'я військових є важливим, соціальна робота в цій сфері повинна постійно удосконалюватися. У майбутньому важливо підвищувати кваліфікацію соціальних працівників, запроваджувати нові технології роботи з військовими та їх родинами, а також створювати ефективні механізми для забезпечення психологічної підтримки. Успішна соціальна робота у сфері ментального здоров'я військовослужбовців та їх сімей передбачає не лише професіоналізм і відданість соціальних працівників, але й глибоку співпрацю з іншими органами державної та соціальної системи. За умови належної підтримки та комплексного підходу до цієї проблеми можна суттєво поліпшити якість життя військових та їх родин, сприяючи їхній соціальній інтеграції та психологічному благополуччю.

Джерела

1. Адаптація ветеранів війни до мирного життя: помічник ветерана. NISS. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/adaptatsiya-veteraniv-viyny-do-myrnoho-zhyttya-pomichnyk-veterana
2. *Кострyба Н.* Психічне здоров'я військовослужбовців. *Психологічні перспективи*. Вип. 41. 2023. С. 120–132
3. *Логвінова О.* Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході україни. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 7. С. 65.
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text

Науковий керівник:
Л. А. Олексієнко, канд. пед. наук, доцент

Г. І. ТАРАСЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ

В умовах реалій — воєнного стану — інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств (далі ІІДП) стає головним інструментом для забезпечення їхньої стійкості, адаптації до викликів та економічного розвитку. Найбільш вагомими проблемами, які впливають на зазначену сферу, є підвищений рівень ризиків, скорочення рівня маштабування інвестиційних притоків, порушення логістичних ланцюгів та нестабільність національної економіки.

Метою дослідження є вивчення особливостей ІІДП в умовах воєнного стану, визначення основних викликів та проблем у розрізі досліджуваного контексту, а також виокремлення шляхів покращення інвестиційної політики та впровадження інновацій для забезпечення стійкого розвитку підприємств і підвищення їх конкуренто-спроможності. Питання ІІДП в умовах воєнного стану досліджували такі науковці, як О. Глушко [1], А. Гречко [2], Д. Джумакєєва [2], О. Михайлик [3], Є. Бірак [3] та ін.

Незважаючи на значний внесок попередніх досліджень, залишається низка невирішених питань, що потребують детального вивчення та аналізу. Зокрема, це стосується розробки ефективних стратегій для підтримки та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств в умовах нестабільності.

Для покращення ІІДП в умовах воєнного стану доцільно впроваджувати комплекс заходів.

1. Залучення грантового фінансування та міжнародної допомоги. Підприємства можуть використовувати міжнародні програми підтримки бізнесу, спрямовані на інноваційні проєкти, експортну діяльність та відновлення виробничих потужностей.

2. Розвиток державно-приватного партнерства (ДПП). Активна співпраця з державними органами дозволяє залучати кошти для розвитку критично важливих галузей економіки, зокрема, агросектору, енергетики та оборонної промисловості.

3. Оптимізація інвестиційного процесу. Варто зосередитися на проєктах із високою рентабельністю, коротким терміном окупності та мінімальними ризиками. Інноваційні рішення, зокрема автоматизація процесів, допоможуть зменшити витрати та підвищити ефективність.

4. Інтеграція цифрових технологій. Розробка цифрових платформ для моніторингу інвестицій, управління проєктами та аналізу ризиків забезпечить прозорість і ефективність інвестиційної діяльності.

5. Застосування пільгових інструментів для залучення інвесторів.

Запровадження податкових стимулів, спрощення регуляторних процедур та гарантування державних зобов'язань сприятиме підвищенню інтересу інвесторів до підприємств.

6. Диверсифікація джерел фінансування. Підприємствам варто залучати інвестиції не лише через традиційні канали, а й через краудфандинг, венчурний капітал, партнерство з міжнародними фінансовими інститутами.

7. Розвиток інноваційної культури. Створення корпоративної культури, яка заохочує впровадження інновацій, навчання персоналу, розробка нових продуктів і послуг, дозволить підприємствам бути конкурентоспроможними.

8. Адаптація до умов нестабільного середовища. Підприємства повинні впроваджувати інструменти ризик-менеджменту та розробляти стратегії, орієнтовані на швидке реагування на зміни в економічному середовищі.

Таким чином, в умовах воєнного стану підвищення ІІДП потребує комплексного підходу, що включає використання нових джерел фінансування, впровадження цифрових технологій та інновацій, а також активну співпрацю з державними і міжнародними структурами. Ефективна реалізація запропонованих заходів сприятиме стабілізації діяльності підприємств та відновленню економічного потенціалу країни.

Джерела

1. *Глушко О.* Диверсифікація бізнесу та зміна перспективних стратегій управління інноваційною діяльністю під час воєнного стану. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. Виклики воєнного часу URL: матеріали XV Міжнародного бізнес-форуму (Київ, 21 берез. 2024 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. URL: https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ/ef8bf3863f3be5907d219b6b95838c8b.pdf.
2. *Гречко А., Джумакєєва Д.* Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств в Україні в воєнний та поствоєнний період. *Економічний вісник НТУУ*. Київський політехнічний інститут. 2022. № 22. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/259798/256678.
3. *Михайлик О., Бірак Є.* Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3350.

Науковий керівник:
О. Ф. Кришан, канд. екон. наук, доцент

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доц.,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

Д. А. БАГМЕТ
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КОНКУРЕНТНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА: ШЛЯХ ДО УСПІХУ НА РИНКУ

У сучасному динамічному світі бізнесу, де конкуренція є невід'ємною частиною ринкових відносин, розробка та реалізація ефективної конкурентної стратегії є життєво важливою для успіху будь-якого підприємства. Конкурентна стратегія визначає шляхи досягнення конкурентних переваг та забезпечення сталого розвитку компанії на ринку.

Що таке конкурентна стратегія?

Конкурентна стратегія — це довгостроковий план дій підприємства, спрямований на досягнення конкурентних переваг та забезпечення стійкого становища на ринку. Вона визначає, як підприємство буде конкурувати з іншими гравцями, які товари та послуги пропонувати, на яку цільову аудиторію орієнтуватися та як залучати та утримувати клієнтів.

Основні види конкурентних стратегій

Існує кілька основних видів конкурентних стратегій, серед яких найбільш відомими є:

• **Стратегія лідерства за витратами:** спрямована на досягнення найнижчих витрат виробництва та продажів серед конкурентів. Підприємство, яке обирає цю стратегію, прагне запропонувати споживачам товари та послуги за найнижчими цінами.

• **Стратегія диференціації:** спрямована на створення унікального продукту або послуги, який відрізняється від пропозицій конкурентів своїми характеристиками, якістю, дизайном або іншими параметрами. Підприємство, яке обирає цю стратегію, прагне запропонувати споживачам унікальний продукт, за який вони готові заплатити вищу ціну.

• **Стратегія фокусування:** спрямована на концентрацію на певному сегменті ринку та задоволення потреб саме цієї групи споживачів. Підприємство, яке обирає цю стратегію, може спеціалізуватися на виробництві певного виду продукції або наданні послуг для конкретної категорії клієнтів.

Фактори, що впливають на вибір конкурентної стратегії

Вибір конкурентної стратегії залежить від багатьох факторів, серед яких:

• **Аналіз ринку:** дослідження ринкової ситуації, визначення потреб споживачів, аналіз діяльності конкурентів.

• **Ресурси підприємства:** оцінка фінансових, матеріальних, людських та інших ресурсів, якими володіє підприємство.

• **Сильні та слабкі сторони підприємства:** визначення конкурентних переваг та недоліків підприємства.

• **Стратегічні цілі підприємства:** визначення довгострокових цілей, яких прагне досягти підприємство.

Етапи розробки конкурентної стратегії

Розробка конкурентної стратегії включає кілька етапів:

1. **Аналіз зовнішнього середовища:** дослідження макро- та мікросередовища, в якому функціонує підприємство.
2. **Аналіз внутрішнього середовища:** оцінка ресурсів та можливостей підприємства.
3. **Визначення стратегічних цілей:** формулювання довгострокових цілей підприємства.
4. **Вибір конкурентної стратегії:** вибір оптимальної стратегії, яка відповідає цілям та можливостям підприємства.
5. **Реалізація стратегії:** розробка та виконання конкретних заходів для досягнення поставлених цілей.
6. **Контроль та оцінка:** регулярний моніторинг та оцінка ефективності реалізації стратегії.

Значення конкурентної стратегії для підприємства

Ефективна конкурентна стратегія має велике значення для підприємства, оскільки дозволяє:

• **Забезпечити конкурентоспроможність:** досягти конкурентних переваг та забезпечити стійке становище на ринку.

• **Підвищити ефективність діяльності:** оптимізувати використання ресурсів та досягти кращих результатів.

• **Забезпечити сталий розвиток:** створити основу для довгострокового зростання та розвитку підприємства.

Висновки

Конкурентна стратегія є важливим інструментом управління підприємством, який дозволяє досягти успіху на ринку. Правильно розроблена та реалізована стратегія забезпечує підприємству конкурентні переваги, підвищує ефективність діяльності та сприяє сталому розвитку.

В. С. ТАТАРІНОВ
канд. техн. наук, доцент

В. М. ГАВРИЛЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У МЕНЕДЖМЕНТІ: ВПЛИВ РІЗНОМАНІТНОСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

У сучасному світі управління організаціями все більше уваги приділяється питанням гендерної рівності та різноманітності. Успішні компанії дедалі більше визнають, що різноманітність в колективі, зокрема гендерна різноманітність, має прямий вплив на ефективність прийняття управлінських рішень. Статистика показує, що організації, які активно підтримують гендерну рівність, часто досягають вищих результатів у бізнесі. Даний феномен обумовлений тим, що різноманітність у командах дозволяє враховувати різні перспективи, що підвищує якість та обґрунтованість рішень.

Гендерна рівність у менеджменті визначається як рівність можливостей та прав для представників різних статей в процесах прийняття рішень, кар'єрному рості, винагороді та участі в управлінні організацією. Проблема гендерної рівності є важливим елементом корпоративної стратегії, оскільки вона сприяє створенню рівних умов для всіх працівників незалежно від їх статі. Гендерна нерівність часто призводить до недооцінки потенціалу значної частини працівників, що знижує продуктивність та конкурентоспроможність компанії.

Останнім часом багато міжнародних корпорацій почали активно розвивати політики, спрямовані на забезпечення гендерної рівності. Вони не лише встановлюють квоти для жінок на керівних посадах, але й підтримують програми розвитку жінок-лідерів, що сприяють збільшенню різноманітності на найвищому рівні управління.

Впровадження політики гендерної рівності в організаціях не лише відповідає етичним вимогам, а й створює сприятливу корпоративну культуру. Різноманітність думок і підходів дозволяє формувати більш інклюзивне середовище, що позитивно впливає на взаємодію між працівниками та підвищує рівень довіри в команді.

Дослідження показують, що організації з гендерною різноманітністю вищого рівня приймають більш обґрунтовані та ефективні рішення. Причина цього полягає в тому, що різні перспективи дозволяють краще аналізувати ситуацію з різних боків, що знижує ймовірність ухвалення рішень, основаних на стереотипах або неповній інформації.

Управлінці різних статей часто підходять до проблеми з різних точок зору, що сприяє більш детальному та всебічному аналізу. Наприклад, чоловіки можуть більше фокусуватися на стратегічних та технічних аспектах, тоді як жінки — на соціальних та людських факторах, що створює гармонійний баланс у прийнятті рішення.

Незважаючи на прогрес у досягненні гендерної рівності, на шляху до її реалізації існують значні перешкоди. Однією з основних є стереотипи щодо ролі жінок і чоловіків в управлінні. Наприклад, багато людей вважають, що чоловіки краще справляються з лідерськими функціями через їхні "природні" якості, такі як рішучість, агресивність, прагнення до досягнень. Водночас жінок часто оцінюють через призму емоційної інтелігентності, що знижує їхню професійну оцінку.

Такі стереотипи можуть призводити до незначної репрезентації жінок на вищих керівних посадах, навіть коли вони мають необхідні кваліфікації та досвід для цього. Ще однією перешкодою для гендерної рівності є складнощі у підтримці балансу між професійною та особистою життєвою сферою, особливо для жінок. У багатьох країнах існують стереотипи про те, що жінка повинна виконувати роль основного опікуна в родині, що обмежує її можливості для розвитку кар'єри. Різноманітність в організаціях сприяє формуванню сприятливого середовища для роботи, що збільшує рівень задоволеності працівників. Коли люди відчувають, що їх не дискримінують за ознакою статі, вони більш мотивовані до досягнення високих результатів.

Компанії, які підтримують гендерну рівність, часто отримують більш позитивний імідж серед споживачів, партнерів і інвесторів. Вони демонструють свою соціальну відповідальність та привертають до себе талановитих працівників, оскільки багато молодих людей шукають можливості для кар'єрного зростання в інклюзивних і прогресивних компаніях.

Встановлення квот на жінок у керівних посадах є однією з найефективніших стратегій для досягнення гендерної рівності. Багато країн і організацій вже використовують квоти для забезпечення більшої репрезентації жінок на вищих рівнях управління. Наприклад, у Норвегії введення квот на жінок у радах директорів призвело до значного збільшення кількості жінок у високих управлінських структурах.

Організації можуть також запроваджувати програми для розвитку лідерських якостей у жінок, щоб забезпечити рівні умови для кар'єрного росту. Такі програми можуть включати менторство, тренінги з розвитку управлінських навичок і лідерства.

Отже, гендерна рівність у менеджменті має великий потенціал для підвищення ефективності управлінських рішень. Різноманітність в колективі, зокрема гендерна різноманітність, позитивно впливає на якість прийняття рішень, інноваційність, корпоративну культуру та фінансові результати компанії.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Д. О. ГРИГОРЕНКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЗРОБКА МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: ШЛЯХ ДО УСПІХУ НА РИНКУ

У сучасному світі бізнесу, де конкуренція є жорсткою та динамічною, розробка ефективної маркетингової стратегії є критично важливим фактором успіху будь-якого підприємства. Маркетингова стратегія визначає шляхи досягнення маркетингових цілей, задоволення потреб споживачів та забезпечення сталого розвитку компанії на ринку.

Що таке маркетингова стратегія?

Маркетингова стратегія — це комплексний план дій підприємства, спрямований на досягнення маркетингових цілей шляхом задоволення потреб споживачів та отримання конкурентних переваг. Вона визначає, як підприємство буде позиціонувати себе на ринку, які товари та послуги пропонувати, на яку цільову аудиторію орієнтуватися та як залучати та утримувати клієнтів.

Основні етапи розробки маркетингової стратегії

Розробка маркетингової стратегії включає кілька етапів:

1. Аналіз ситуації:
   - SWOT-аналіз: оцінка сильних та слабких сторін підприємства, а також можливостей та загроз зовнішнього середовища.
   - PESTLE-аналіз: аналіз політичних, економічних, соціальних, технологічних, юридичних та екологічних факторів, що впливають на діяльність підприємства.
   - Аналіз цільової аудиторії: визначення потреб, потреб та поведінки споживачів, на яких орієнтується підприємство.
   - Аналіз конкурентів: дослідження діяльності конкурентів, їх сильних та слабких сторін, стратегій та позиціонування.
2. Визначення маркетингових цілей:
   - Цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (SMART).
   - Цілі можуть включати збільшення обсягу продажів, частки ринку, рівня лояльності клієнтів, підвищення впізнаваності бренду тощо.
3. Розробка стратегій:
   - Сегментація ринку: поділ ринку на окремі групи споживачів зі схожими потребами та характеристиками.

- Вибір цільових сегментів: визначення найбільш привабливих сегментів ринку, на яких підприємство зосередить свої зусилля.
- Позиціонування: визначення місця, яке продукт або бренд підприємства займатиме в свідомості споживачів порівняно з конкурентами.
- Маркетинговий мікс (4P): розробка комплексу маркетингових інструментів, який включає продукт (Product), ціну (Price), місце продажу (Place) та просування (Promotion).

4. Розробка бюджету:
   - Визначення необхідних фінансових ресурсів для реалізації маркетингової стратегії.
   - Розподіл бюджету між різними маркетинговими активностями.
5. Реалізація стратегії:
   - Виконання розроблених маркетингових заходів.
   - Контроль та моніторинг результатів.
6. Оцінка ефективності:
   - Аналіз досягнутих результатів та порівняння їх з поставленими цілями.
   - Внесення коректив у маркетингову стратегію за необхідності.

Основні види маркетингових стратегій

Існує кілька основних видів маркетингових стратегій, серед яких:

- Стратегія проникнення на ринок: спрямована на збільшення обсягу продажів існуючих продуктів на існуючому ринку.
- Стратегія розвитку ринку: спрямована на розширення ринку збуту шляхом залучення нових споживачів або виходу на нові географічні ринки.
- Стратегія розвитку продукту: спрямована на розробку та випуск нових продуктів для існуючого ринку.
- Стратегія диверсифікації: спрямована на розширення діяльності підприємства шляхом виходу на нові ринки з новими продуктами.

Значення маркетингової стратегії для підприємства

Ефективна маркетингова стратегія має велике значення для підприємства, оскільки дозволяє:

- Забезпечити конкурентоспроможність: досягти конкурентних переваг та забезпечити стійке становище на ринку.
- Збільшити обсяг продажів та прибуток: залучити нових клієнтів та збільшити лояльність існуючих.
- Підвищити ефективність маркетингових заходів: оптимізувати використання ресурсів та досягти кращих результатів.
- Забезпечити сталий розвиток: створити основу для довгострокового зростання та розвитку підприємства.

Висновки

Розробка маркетингової стратегії є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Правильно розроблена та реалізована стратегія забезпечує підприємству конкурентні переваги, підвищує ефективність діяльності та сприяє сталому розвитку.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Т. Г. ДЖИГИР
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УСПІХУ

У сучасному світі бізнесу, де конкуренція є жорсткою та динамічною, підвищення конкурентоспроможності підприємства є ключовим фактором успіху та сталого розвитку. Конкурентоспроможність визначає здатність підприємства ефективно функціонувати на ринку, пропонувати якісні товари та послуги, задовольняти потреби споживачів та отримувати прибуток.

Що таке конкурентоспроможність підприємства?

Конкурентоспроможність підприємства — це комплексна характеристика, яка відображає його здатність ефективно конкурувати на ринку, досягати успіху та забезпечувати сталий розвиток. Вона визначається сукупністю факторів, таких як якість продукції, цінова політика, інноваційність, ефективність управління, кваліфікація персоналу, імідж та репутація підприємства.

Основні шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства

Існує багато шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства, які можна поділити на кілька груп:

1. Підвищення якості продукції та послуг:
   - Впровадження систем управління якістю: ISO 9001, Six Sigma та інші стандарти дозволяють систематично покращувати якість продукції та послуг, зменшувати кількість дефектів та підвищувати задоволеність клієнтів.
   - Використання сучасних технологій та обладнання: модернізація виробництва, використання новітніх технологій та обладнання дозволяє підвищити якість продукції, знизити собівартість та збільшити продуктивність.
   - Контроль якості на всіх етапах виробництва: від закупівлі сировини до відвантаження готової продукції необхідно здійснювати ретельний контроль якості, щоб забезпечити відповідність продукції встановленим стандартам.
   - Орієнтація на потреби споживачів: необхідно постійно вивчати потреби та очікування споживачів, щоб пропонувати їм товари та послуги, які відповідають їхнім вимогам.
2. Оптимізація цінової політики:

- Зниження собівартості продукції: оптимізація виробничих процесів, зменшення витрат на сировину та матеріали, використання енергозберігаючих технологій дозволяє знизити собівартість продукції та запропонувати її за більш конкурентною ціною.
- Гнучка цінова політика: необхідно враховувати ринкову ситуацію, дії конкурентів та платоспроможність споживачів при встановленні цін на продукцію.
- Використання різних методів ціноутворення: встановлення цін на основі собівартості, цін конкурентів, цінності для споживачів та інших факторів дозволяє ефективно управляти цінами та максимізувати прибуток.

3. Впровадження інновацій:
- Розробка нових продуктів та послуг: інновації дозволяють підприємству пропонувати споживачам унікальні товари та послуги, які відрізняються від пропозицій конкурентів.
- Впровадження нових технологій: використання новітніх технологій у виробництві, управлінні та маркетингу дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства та отримати конкурентні переваги.
- Удосконалення бізнес-процесів: оптимізація бізнес-процесів, використання сучасних методів управління дозволяє підвищити продуктивність праці, зменшити витрати та покращити якість обслуговування клієнтів.

4. Ефективне управління:
- Залучення кваліфікованого персоналу: професіоналізм та компетентність працівників є важливим фактором успіху підприємства.
- Створення ефективної системи мотивації: мотивація працівників сприяє підвищенню продуктивності праці та залученню талановитих фахівців.
- Впровадження сучасних методів управління: використання сучасних методів управління, таких як управління проектами, управління якістю, управління ризиками, дозволяє підвищити ефективність діяльності підприємства.

5. Маркетинг та збут:
- Ефективна реклама та PR: реклама та PR дозволяють інформувати споживачів про товари та послуги підприємства, формувати позитивний імідж та підвищувати впізнаваність бренду.
- Розширення каналів збуту: використання різних каналів збуту, таких як власна торговельна мережа, дистриб'ютори, інтернет-магазини, дозволяє збільшити обсяг продажів та охопити більшу аудиторію.
- Розвиток відносин з клієнтами: лояльність клієнтів є важливим фактором успіху підприємства.

6. Інші фактори:
- Міжнародна діяльність: вихід на міжнародні ринки дозволяє розширити ринок збуту та отримати доступ до нових ресурсів.
- Соціальна відповідальність: соціально відповідальна діяльність сприяє формуванню позитивного іміджу підприємства та залученню інвесторів.

- Партнерство та кооперація: співпраця з іншими підприємствами дозволяє отримати доступ до нових технологій, ресурсів та ринків.

Висновки

Підвищення конкурентоспроможності підприємства — це складний та багатогранний процес, який потребує комплексного підходу та врахування багатьох факторів. Успіх підприємства залежить від його здатності адаптуватися до змін на ринку, пропонувати якісні товари та послуги, ефективно управляти ресурсами та постійно вдосконалюватися.

Джерела

1. *Richard Baldwin*. The Globotics Upheaval: Globalisation, Robotics, and the Future of Work. 1st edition. London: Weidenfeld & Nicolson, 2019, 292 p.
2. The Potentially Large Effects of Artificial Intelligence on Economic Growth (Briggs/Kodnani). URL: https://www.gspublishing.com/content/research/en/reports/2023/03/27/d64e052b-0f6e-45d7-967b-d7be35fabd16.html (дата звернення 20.01.2025)
5. *Trabelsi M*. The impact of artificial intelligence on economic development. URL: https://www.emerald.com/insight/publication/issn/2754-4214 (дата звернення 20.01.2025)

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Т. ДМІТРІЄВ
магістрант,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегічний розвиток виробничої системи підприємства є ключовим фактором успіху в умовах сучасної конкуренції. Він передбачає комплексний підхід до формування та реалізації довгострокових цілей, спрямованих на підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності виробництва.

Основні аспекти стратегічного розвитку виробничої системи

1. Аналіз та оцінка поточного стану виробничої системи:
   - Проведення аудиту виробничих потужностей, технологій, обладнання.
   - Оцінка ефективності використання ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових).

- Виявлення проблемних зон та вузьких місць у виробничому процесі.
- Аналіз конкурентоспроможності продукції за якістю, ціною, асортиментом.

2. Формулювання стратегічних цілей розвитку виробничої системи:
   - Визначення пріоритетних напрямків розвитку виробництва (наприклад, розширення виробничих потужностей, освоєння нових видів продукції, підвищення якості продукції, зниження собівартості).
   - Встановлення конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних та обмежених у годині (SMART) цілей.
3. Розробка стратегії розвитку виробничої системи:
   - Вибір оптимальних шляхів досягнення стратегічних цілей.
   - Розробка комплексу заходів, спрямованих на модернізацію виробництва, впровадження нових технологій, оптимізацію виробничих процесів, підвищення кваліфікації персоналу.
   - Визначення необхідних ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових) для реалізації стратегії.
4. Реалізація стратегії розвитку виробничої системи:
   - Складання детального плану-графіка реалізації стратегічних заходів.
   - Забезпечення виконання запланованих заходів у встановлені терміни та з дотриманням бюджету.
   - Здійснення постійного контролю за ходом реалізації стратегії та своєчасне коригування в разі потреби.
5. Оцінка ефективності стратегічного розвитку виробничої системи:
   - Проведення регулярного моніторингу та аналізу результатів реалізації стратегії.
   - Порівняння фактичних показників ефективності виробництва з плановими.
   - Оцінка досягнення стратегічних цілей та ефективності використання ресурсів.

Основні напрямки стратегічного розвитку виробничої системи

- Технологічне оновлення виробництва: впровадження сучасного обладнання, автоматизація та роботизація виробничих процесів.
- Оптимізація виробничих процесів: застосування принципів Lean Manufacturing, Six Sigma, Theory of Constraints для підвищення ефективності та скорочення втрат.
- Розвиток персоналу: навчання та підвищення кваліфікації працівників, створення системи мотивації та стимулювання.
- Управління якістю: впровадження системи управління якістю відповідно до міжнародних стандартів (ISO 9001, ISO 14001).
- Екологічна безпека: мінімізація негативного впливу виробництва на навколишнє середовище, впровадження екологічно чистих технологій.

Рекомендації

- Стратегічний розвиток виробничої системи має бути інтегрований із загальною стратегією розвитку підприємства.

- Необхідно враховувати зміни зовнішньої середовища (технологічні, економічні, соціальні) та адаптувати стратегію розвитку виробництва до них.
- Важливо забезпечити залучення персоналу до процесу розробки та реалізації стратегії розвитку виробничої системи.
- Необхідно здійснювати постійний контроль та оцінку ефективності стратегічних заходів.

Висновок

Стратегічний розвиток виробничої системи є запорукою успіху та конкурентоспроможності підприємства. Комплексний та системний підхід до формування та реалізації стратегії розвитку виробництва дозволить предприятию досягти високих результатів, підвищити ефективність та забезпечити своє довгострокове зростання.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

В. ДОНЧЕНКО
магістрант,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ

Управління інвестиційними проектами є критично важливим аспектом діяльності будь-якого підприємства, спрямованим на досягнення стратегічних цілей та забезпечення довгострокового розвитку. Ефективність управління інвестиційними проєктами визначає успіх їх реалізації та впливає на фінансовий стан підприємства.

Основні аспекти оцінки ефективності управління інвестиційними проєктами

1. Визначення критеріїв оцінки:
   - Фінансові критерії: чиста теперішня вартість (NPV), внутрішня норма прибутковості (IRR), період окупності, індекс прибутковості.
   - Економічні критерії: вплив проєкту на розвиток регіону, створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень.
   - Соціальні критерії: покращення інфраструктури, охорона довкілля, підвищення якості життя населення.
   - Технічні критерії: відповідність проєкту сучасним технологіям, рівень автоматизації та механізації виробництва.

2. Методи оцінки ефективності:
   - Статистичні методи: аналіз фактичних показників виконання проєкту, порівняння з плановими значеннями.
   - Динамічні методи: оцінка ефективності проекту з урахуванням фактору часу, дисконтування грошових потоків.
   - Метод експертних оцінок: залучення кваліфікованих фахівців для оцінки проєкту.
   - Метод імітаційного моделювання: створення моделі проекту для прогнозування його ефективності за різних умов.
3. Показники ефективності управління інвестиційними проектами:
   - Своєчасність виконання проєкту: відхилення від запланованих термінів реалізації.
   - Дотримання бюджету проєкту: перевищення або економія коштів, виділених на проект.
   - Якість виконання проєкту: відповідність результатів проекту встановленим вимогам та стандартам.
   - Ефективність використання ресурсів: раціональне використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.
   - Задоволеність зацікавлених сторін: ступінь задоволеності інвесторів, замовників, співробітників та інших учасників проєкту.
4. Оцінка ризиків інвестиційних проектів:
   - Ідентифікація ризиків: виявлення можливих загроз для успішної реалізації проєкту.
   - Оцінка ймовірності виникнення ризиків: визначення вірогідності настання шкірного ризику.
   - Оцінка впливу ризиків: визначення можливих збитків від настання шкірного ризику.
   - Розробка заходів щодо управління ризиками: мінімізація негативного впливу ризиків на проєкт.

Рекомендації

- Оцінку ефективності управління інвестиційними проєктами необхідно проводити на всіх етапах їх життєвого циклу.
- Для оцінки ефективності слід використовувати комплексний підхід, враховуючи різні критерії та методи.
- Важливо своєчасно виявляти та оцінювати ризики інвестиційних проєктів для прийняття обґрунтованих рішень.
- Результати оцінки ефективності повинні використовуватися для удосконалення управління інвестиційними проєктами та підвищення їх успішності.

Висновок

Оцінка ефективності управління інвестиційними проєктами є важливим інструментом для забезпечення успішної реалізації проектів та досягнення стратегічних цілей підприємства. Комплексний та системний підхід до оцінки ефективності дозволити підприємству приймати обґрунтовані рішення щодо інвестування коштів та забезпечити своє довгострокове зростання.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Р. В. КОЗАР
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному світі, де конкуренція постійно зростає, а технології швидко розвиваються, управління персоналом відіграє вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку підприємства. Ефективна кадрова політика, спрямована на залучення, розвиток та утримання талановитих працівників, є запорукою успіху та конкурентоспроможності будь-якої організації.

Значення управління персоналом для сталого розвитку

- Формування кадрового потенціалу:
  - Забезпечення підприємства кваліфікованими кадрами, здатними вирішувати складні завдання та адаптуватися до змін.
  - Створення системи безперервного навчання та підвищення кваліфікації працівників.
  - Забезпечення можливостей для професійного та кар'єрного зростання персоналу.
- Підвищення продуктивності праці:
  - Створення сприятливих умов праці, що сприяють підвищенню мотивації та задоволеності працівників.
  - Впровадження ефективних систем мотивації та стимулювання праці.
  - Оптимізація процесів управління персоналом для досягнення максимальної ефективності.
- Забезпечення соціальної відповідальності:
  - Створення безпечних та здорових умов праці.
  - Дотримання трудового законодавства та забезпечення соціальних гарантій працівникам.
  - Сприяння розвитку корпоративної культури, заснованої на принципах поваги та взаємодопомоги.
- Забезпечення інноваційного розвитку:
  - Залучення до роботи творчих та креативних особистостей.
  - Створення умов для генерації та впровадження нових ідей.
  - Підтримка інноваційних проектів та стартапів.

Сучасні тенденції в управлінні персоналом

- Цифровізація HR-процесів:

– Автоматизація рутинних завдань та перехід на електронний документообіг.
– Використання HR-аналітики для прийняття обґрунтованих рішень.
– Впровадження сучасних технологій для залучення та відбору персоналу.

• Розвиток soft skills:
  – У фокусі уваги — розвиток комунікативних навичок, лідерства, вміння працювати в команді та емоційного інтелекту.
  – Створення програм навчання, спрямованих на розвиток особистісного потенціалу працівників.
• Гнучкість та віддалена робота:
  – Розширення можливостей для роботи з дому та гнучкого графіка.
  – Створення умов для ефективної взаємодії між працівниками, які працюють віддалено.
• Управління талантами:
  – Ідентифікація та розвиток талановитих працівників.
  – Створення індивідуальних планів розвитку для кожного співробітника.
  – Забезпечення можливостей для реалізації потенціалу талановитих працівників.

Висновок

Управління персоналом є ключовим фактором сталого розвитку підприємства. Ефективна кадрова політика, спрямована на залучення, розвиток та утримання талановитих працівників, є запорукою успіху та конкурентоспроможності будь-якої організації. Сучасні тенденції в управлінні персоналом, такі як цифровізація, розвиток soft skills, гнучкість та управління талантами, вимагають від HR-фахівців постійного навчання та адаптації до нових умов.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

А. І. КОКУЛА
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

У сучасному світі бізнесу, де конкуренція є жорсткою та динамічною, успіх підприємства значною мірою залежить від ефективності його маркетингової діяльності. Ключовим елементом цієї діяльності є комплекс марке-

тингу, який є сукупністю інструментів, що використовуються для досягнення маркетингових цілей.

Що таке комплекс маркетингу?

Комплекс маркетингу (Marketing Mix) — це набір контрольованих маркетингових інструментів, які підприємство використовує для впливу на цільову аудиторію та досягнення своїх маркетингових цілей. Його також називають "4P", оскільки традиційно він включає чотири основні елементи:

- Product (Продукт): товар або послуга, які пропонуються споживачам для задоволення їх потреб.
- Price (Ціна): вартість продукту або послуги, яку споживачі повинні заплатити за його придбання.
- Place (Місце): канали розподілу та збуту, за допомогою яких продукт або послуга досягають споживачів.
- Promotion (Просування): комплекс заходів, спрямованих на інформування споживачів про продукт або послугу, переконання їх у необхідності придбання та стимулювання збуту.

Розширена модель 7P

З часом концепція комплексу маркетингу розширювалася та доповнювалася новими елементами. Сьогодні часто використовують модель "7P", яка включає додатково:

- People (Персонал): люди, які безпосередньо контактують зі споживачами та впливають на їх враження від продукту або послуги.
- Process (Процес): порядок і умови надання послуги або продажу товару.
- Physical Evidence (Фізичне свідчення): матеріальні елементи, які підтверджують якість та надійність продукту або послуги (наприклад, упаковка, дизайн, інтер'єр магазину).

Значення комплексу маркетингу

Комплекс маркетингу є важливим інструментом для досягнення маркетингових цілей підприємства, оскільки дозволяє:

- Задовольнити потреби споживачів: врахування потреб споживачів при розробці продукту, встановленні ціни, виборі каналів збуту та проведенні рекламних кампаній сприяє задоволенню їх потреб та підвищенню лояльності.
- Забезпечити конкурентоспроможність: ефективне використання інструментів маркетингу дозволяє підприємству виділитися на фоні конкурентів та запропонувати споживачам більш привабливі умови.
- Збільшити обсяг продажів та прибуток: правильно розроблений та реалізований комплекс маркетингу сприяє збільшенню обсягу продажів та, відповідно, прибутку підприємства.
- Створити позитивний імідж: маркетингові комунікації, які використовуються в комплексі маркетингу, сприяють формуванню позитивного іміджу підприємства та його продуктів.

Висновки

Комплекс маркетингу є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Він дозволяє ефективно використовувати маркетингові інструменти

для досягнення поставлених цілей, задоволення потреб споживачів та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Розробка та реалізація ефективного комплексу маркетингу є запорукою сталого розвитку та успіху підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

О. В. КРИВОШАПКА
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СУТЬ МЕТОДУ ГЕШТАЛЬТ-ТЕРАПІЇ

Гештальт-терапія — це напрямок психотерапії, що фокусується на цілісності особистості, її переживаннях та усвідомленні собі "тут і зараз". Засновником методу є Фредерік Перлз, який вважає, що людина є єдиним цілим, а її тіло, розум та емоції взаємопов'язані.

Основні принципи Гештальт-терапії

- Цілісність: людина розглядається як єдине ціле, де всі аспекти особистості взаємопов'язані.
- Усвідомлення: фокус на усвідомленні людиною своїх потреб, почуттів та переживань.
- Тут і зараз: увага зосереджена на теперішньому моменті, на тому, що відбувається з людиною зараз.
- Відповідальність: людина несе відповідальність за свої рішення та дії.
- Контакт: важливість встановлення контакту з собою та іншими людьми.

Основні поняття Гештальт-терапії

- Гештальт: завершений образ, який виникає внаслідок усвідомлення потреби.
- Фігура та фон: фігура — це те, що знаходиться у центрі уваги, фон — це те, що залишається на задньому плані.
- Потреба: те, що спонукає людину до дії.
- Контакт: взаємодія людини із зовнішнім світом.
- Опір: механізм, який захищає людину від усвідомлення неприємних переживань.

Техніки Гештальт-терапії

- Діалог з собою: людина вчиться розмовляти зі своїми різними частинами особистості.
- Порожній стілець: людина представляє на стільці людину чи ситуацію, з якою хоче поговорити.

- Робота зі сновидіннями: аналіз сновидінь для кращого розуміння себе.
- Експерименти: людина виконує різні вправи, щоб краще усвідомити свої почуття та потреби.

Застосування Гештальт-терапії

Гештальт-терапія може бути ефективною при вирішенні різних проблем, таких як:

- Депресія
- Тривожність
- Проблеми у відносинах
- Низька самооцінка
- Психосоматичні захворювання

Переваги Гештальт-терапії

- Цілісний підхід: враховує всі аспекти особистості.
- Фокус на усвідомленні: допомагає людині краще розуміти собі.
- Практичність: пропонує конкретні техніки для вирішення проблем.

Недолік Гештальт-терапії

- Може бути емоційно інтенсивною: потребує від людини готовності переживати сильні емоції.
- Не підходить для всіх: може бути неефективною для людей із деякими психічними розладами.

Висновок

Гештальт-терапія — це ефективний метод психотерапії, який допомагає людині краще розуміти себе, свої потреби та переживання. Він сприяє особистісному зростанню та покращенню якості життя.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

П. П. КУРЧЕНКО
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПРИБУТКУ

У сучасному бізнес-середовищі управління запасами є критично важливим аспектом успіху будь-якого підприємства. Від ефективності цього процесу залежить не тільки фінансова стабільність компанії, але й її здатність задовольняти потреби клієнтів та залишатися конкурентоспроможною на ринку.

Що таке управління запасами?

Управління запасами — це комплекс заходів, спрямованих на планування, організацію, контроль та регулювання руху матеріальних ресурсів на підприємстві. Метою управління запасами є забезпечення оптимального рівня запасів, який дозволить задовольнити потреби виробництва або продажів, мінімізуючи при цьому витрати на зберігання та інші супутні витрати.

Види запасів

На підприємствах можуть існувати різні види запасів, зокрема:

- Сировина та матеріали: використовуються для виробництва готової продукції.
- Незавершене виробництво: продукція, яка знаходиться в процесі виробництва.
- Готова продукція: продукція, готова до продажу.
- Товари для перепродажу: товари, придбані для подальшого продажу без змін.
- Запасні частини: використовуються для ремонту та обслуговування обладнання.

Значення управління запасами

Ефективне управління запасами має велике значення для підприємства, оскільки дозволяє:

- Забезпечити безперебійне виробництво або продаж: наявність необхідних запасів дозволяє уникнути простоїв у виробництві або затримок у поставках товарів клієнтам.
- Оптимізувати витрати: правильне управління запасами дозволяє мінімізувати витрати на зберігання, транспортування та закупівлю матеріалів.
- Підвищити прибутковість: зменшення витрат та оптимізація запасів сприяють підвищенню прибутку підприємства.
- Покращити якість обслуговування клієнтів: наявність необхідного запасу товарів дозволяє швидко та якісно обслуговувати клієнтів.
- Зміцнити конкурентні позиції: ефективне управління запасами дозволяє підприємству бути більш гнучким та адаптивним до змін на ринку.

Методи управління запасами

Існує багато різних методів управління запасами, серед яких найбільш поширеними є:

- Метод ABC-аналізу: поділ запасів на три групи (A, B, C) залежно від їхньої важливості та вартості.
- Метод XYZ-аналізу: поділ запасів на три групи (X, Y, Z) залежно від прогнозованості попиту на них.
- Метод EOQ (Economic Order Quantity): визначення оптимального розміру замовлення, який мінімізує загальні витрати на запаси.
- Система управління запасами з фіксованою періодичністю замовлення: замовлення здійснюються через рівні проміжки часу.
- Система управління запасами з фіксованою кількістю замовлення: замовлення здійснюються при досягненні певного рівня запасу.

Сучасні технології в управлінні запасами

Сучасні технології, такі як системи автоматизації управління запасами (WMS), RFID-мітки та інші, дозволяють значно підвищити ефективність управління запасами на підприємстві. Вони забезпечують точний облік запасів, автоматизацію процесів замовлення та постачання, а також можливість аналізу даних для прийняття обґрунтованих рішень.

Висновки

Управління запасами є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Ефективне управління запасами дозволяє забезпечити безперебійне виробництво або продаж, оптимізувати витрати, підвищити прибутковість та покращити якість обслуговування клієнтів. Вибір оптимального методу управління запасами залежить від специфіки діяльності підприємства та інших факторів.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

А. ЛЮЛЬКА
магістрант,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПТЕКИ

Ефективна економічна діяльність є запорукою успіху та стабільності будь-якої аптеки. Оцінка цієї ефективності дозволяє керівництву аптеки приймати обґрунтовані рішення щодо управління ресурсами, ціноутворення, асортиментної політики та інших аспектів діяльності.

Основні аспекти оцінки ефективності економічної діяльності аптеки

1. Аналіз фінансових показників:
   - Дохід: оцінка загального доходу аптеки, його динаміки та структури (за видами товарів, послуг тощо).
   - Витрати: аналіз загальних витрат аптеки, їх динаміки та структури (за статтями витрат).
   - Прибуток: розрахунок валового та чистого прибутку, оцінка його динаміки та рентабельності.
   - Рентабельність: оцінка рентабельності продажів, активів, власного капіталу тощо.
   - Ліквідність: аналіз здатності аптеки вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

- Фінансова стійкість: оцінка здатності аптеки зберігати фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.

2. Аналіз товарного асортименту та продажу:
   - Товарообіг: оцінка загального товарообігу аптеки, його динаміки та структури (за видами товарів, категоріями).
   - Середній чек: аналіз середнього чека, його динаміки та факторів, що на нього впливають.
   - Запаси: оцінка рівня товарних запасів, їх оборотності та відповідності потребам покупців.
   - Асортимент: аналіз широти та глибини асортименту, його відповідності попиту та конкурентоспроможності.
3. Аналіз ефективності використання ресурсів:
   - Трудові ресурси: оцінка продуктивності праці персоналу, ефективності використання робочої години.
   - Матеріальні ресурси: аналіз ефективності використання лікарських засобів, витратних матеріалів тощо.
   - Фінансові ресурси: оцінка ефективності використання інвестицій, кредитних коштів тощо.
4. Аналіз конкурентного середовища:
   - Конкуренти: ідентифікація основних конкурентів, їх сильних та слабких сторін.
   - Цінова політика: аналіз цінової політики конкурентів, її вплив на конкурентоспроможність аптеки.
   - Маркетингові стратегії: оцінка маркетингових стратегій конкурентів, їх ефективності та впливу на ринок.

Методи оцінки ефективності

- Порівняльний аналіз: порівняння показників діяльності аптеки з аналогічними показниками інших аптек або середніми показниками по галузі.
- Трендовий аналіз: аналіз динаміки показників діяльності аптеки за певний період часу для виявлення тенденцій та закономірностей.
- Факторний аналіз: виявлення факторів, що впливають на показники діяльності аптеки, та оцінка їх впливу.
- SWOT-аналіз: оцінка сильних та слабких сторін аптеки, можливостей та загроз довкілля.

Рекомендації

- Регулярно проводити оцінку ефективності економічної діяльності аптеки.
- Використовувати комплексний підхід до оцінки, враховуючи різні аспекти діяльності.
- Аналізувати не лише фінансові показники, а й інші фактори, що впливають на ефективність.
- Порівнювати свої показники з показниками конкурентів та середніми показниками по галузі.
- Використовувати результати оцінки для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Висновок

Оцінка ефективності економічної діяльності аптеки є важливим інструментом для забезпечення її успіху та стабільності. Регулярний та комплексний аналіз діяльності дозволяє керівництву аптеки виявляти проблемні зони, приймати обґрунтовані рішення та забезпечувати ефективне використання ресурсів.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Д. ЛЮЛЬКА
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ

Система управління підприємством є складним механізмом, що забезпечує ефективне функціонування та досягнення стратегічних цілей. В умовах динамічної зовнішньої середовища та постійного розвитку технологій, удосконалення системи управління є необхідним для забезпечення конкурентоспроможності та успіху підприємства.

Основні напрямки удосконалення системи управління

1. Оптимізація організаційної структури:
   - Аналіз існуючої структури: оцінка ефективності розподілу функцій, повноважень та відповідальності між підрозділами та працівниками.
   - Виявлення проблемних зон: ідентифікація дублювання функцій, конфліктів інтересів, неефективних комунікацій.
   - Реструктуризація: оптимізація кількості рівнів управління, створення більш гнучкої та адаптивної структури.
   - Делегування повноважень: розширення повноважень та відповідальності працівників на нижчих рівнях управління.
2. Удосконалення процесів управління:
   - Діагностика процесів: аналіз існуючих процесів управління, виявлення вузьких місць та неефективностей.
   - Реінжиніринг процесів: оптимізація послідовності виконання робіт, скорочення тривалості циклів, автоматизація рутинних операцій.
   - Впровадження сучасних методів управління: використання Lean Manufacturing, Six Sigma, Agile та інших методологій для підвищення ефективності процесів.

3. Розвиток системи мотивації та стимулювання:
   - Аналіз потреб персоналу: виявлення ключових факторів мотивації для різних категорій працівників.
   - Розробка системи мотивації: створення комплексної системи матеріального та нематеріального стимулювання, спрямованої на досягнення стратегічних цілей підприємства.
   - Оцінка ефективності мотиваційної системи: регулярний моніторинг та аналіз впливу мотиваційної системи на продуктивність та задоволеність працівників.
4. Впровадження сучасних інформаційних технологій:
   - Автоматизація управління: використання ERP-систем, CRM-систем, систем електронного документообігу та інших технологій для автоматизації процесів управління.
   - Аналіз даних: використання інструментів Business Intelligence для збирання, обробки та аналізу даних, що дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення.
   - Хмарні технології: використання хмарних платформ для зберігання та обробки даних, що забезпечує доступність інформації та гнучкість управління.
5. Управління якістю:
   - Впровадження системи управління якістю: розробка та впровадження стандартів якості, процедур контролю якості на всіх етапах діяльності підприємства.
   - Сертифікація: отримання сертифікатів відповідності міжнародним стандартам якості (ISO 9001).
   - Постійне поліпшення: регулярний аналіз та оцінка ефективності системи управління якістю, впровадження заходів щодо її постійного покращення.
6. Управління персоналом:
   - Підбір та розвиток персоналу: залучення кваліфікованих фахівців, створення системи навчання та підвищення кваліфікації.
   - Оцінка персоналу: розробка системи оцінки ефективності роботи працівників, використання результатів оцінки для мотивації та розвитку.
   - Управління талантами: ідентифікація та розвиток талантливих працівників, створення умов для їх професійного зростання.

Рекомендації

- Удосконалення системи управління має бути комплексним та системним.
- Необхідно враховувати специфіку діяльності підприємства та його стратегічні цілі.
- Важливо залучати до процесу удосконалення системи управління всіх зацікавлених сторін (керівництво, персонал, власників).
- Необхідно забезпечити постійний моніторинг та оцінку ефективності впроваджених змін.

Висновок

Удосконалення системи управління є важливим чинником успіху будь-якого підприємства. Комплексний та системний підхід до удосконалення, врахування сучасних тенденцій та потреб підприємства дозволить створити ефективну та адаптивну систему управління, що забезпечить досягнення стратегічних цілей та довгостроковий розвиток.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Д. М. МОЗЖОВ
бакалав,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

РОЗРОБКА ПЛАНУ МАРКЕТИНГОВИХ ЗАХОДІВ

У сучасному світі, де конкуренція є жорсткою та динамічною, ефективний маркетинг відіграє вирішальну роль у забезпеченні успіху будь-якого бізнесу. Розробка чіткого та комплексного плану маркетингових заходів є запорукою досягнення поставлених цілей та забезпечення сталого розвитку підприємства.

Що таке план маркетингових заходів?

План маркетингових заходів — це детальний документ, який описує маркетингові цілі підприємства, стратегії їх досягнення, конкретні маркетингові заходи, терміни їх реалізації, необхідні ресурси та критерії оцінки ефективності. Він є своєрідним дорожнім картою, яка допомагає підприємству рухатися у правильному напрямку та досягати бажаних результатів.

Основні етапи розробки плану маркетингових заходів

Розробка плану маркетингових заходів включає кілька етапів:

1. Аналіз ситуації:
   - SWOT-аналіз: оцінка сильних та слабких сторін підприємства, а також можливостей та загроз зовнішнього середовища.
   - PESTLE-аналіз: аналіз політичних, економічних, соціальних, технологічних, юридичних та екологічних факторів, що впливають на діяльність підприємства.
   - Аналіз цільової аудиторії: визначення потреб, потреб та поведінки споживачів, на яких орієнтується підприємство.
   - Аналіз конкурентів: дослідження діяльності конкурентів, їх сильних та слабких сторін, стратегій та позиціонування.
2. Визначення маркетингових цілей:

- Цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (SMART).
- Цілі можуть включати збільшення обсягу продажів, частки ринку, рівня лояльності клієнтів, підвищення впізнаваності бренду тощо.

3. Розробка стратегій:
   - Сегментація ринку: поділ ринку на окремі групи споживачів зі схожими потребами та характеристиками.
   - Вибір цільових сегментів: визначення найбільш привабливих сегментів ринку, на яких підприємство зосередить свої зусилля.
   - Позиціонування: визначення місця, яке продукт або бренд підприємства займатиме в свідомості споживачів порівняно з конкурентами.
   - Маркетинговий мікс (4P або 7P): розробка комплексу маркетингових інструментів, який включає продукт (Product), ціну (Price), місце продажу (Place) та просування (Promotion), а також, за необхідності, персонал (People), процес (Process) та фізичне свідчення (Physical Evidence).
4. Розробка конкретних маркетингових заходів:
   - Визначення конкретних дій, які необхідно здійснити для досягнення маркетингових цілей.
   - Це можуть бути рекламні кампанії, PR-акції, участь у виставках, розробка веб-сайту, ведення соціальних мереж тощо.
5. Визначення термінів реалізації заходів:
   - Встановлення конкретних дат виконання кожного заходу.
   - Розробка календарного плану маркетингових заходів.
6. Визначення необхідних ресурсів:
   - Фінансові ресурси: бюджет, необхідний для реалізації маркетингових заходів.
   - Людські ресурси: персонал, залучений до виконання маркетингових заходів.
   - Матеріально-технічні ресурси: обладнання, матеріали, програмне забезпечення тощо.
7. Розробка системи оцінки ефективності:
   - Визначення критеріїв оцінки ефективності маркетингових заходів.
   - Це можуть бути показники обсягу продажів, частки ринку, рівня лояльності клієнтів, впізнаваності бренду тощо.

Рекомендації щодо розробки плану маркетингових заходів

- Залучайте до розробки плану маркетингових заходів всіх зацікавлених осіб: маркетологів, менеджерів з продажу, керівництво підприємства тощо.
- Будьте гнучкими та адаптуйте план маркетингових заходів до змін на ринку.
- Регулярно аналізуйте ефективність маркетингових заходів та вносьте необхідні корективи.
- Використовуйте сучасні інструменти маркетингу: CRM-системи, системи аналізу даних, інтернет-маркетинг тощо.

Значення плану маркетингових заходів для підприємства

Наявність чіткого та комплексного плану маркетингових заходів дозволяє підприємству:

- Досягати маркетингових цілей: чітко визначені цілі та стратегії їх досягнення сприяють успіху маркетингової діяльності.
- Ефективно використовувати ресурси: планування дозволяє оптимізувати використання фінансових, людських та матеріально-технічних ресурсів.
- Підвищити конкурентоспроможність: ефективний маркетинг сприяє зміцненню позицій підприємства на ринку та залученню нових клієнтів.
- Забезпечити сталий розвиток: маркетингова діяльність, спрямована на задоволення потреб споживачів та досягнення маркетингових цілей, є запорукою сталого розвитку підприємства.

Висновок

Розробка плану маркетингових заходів є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Цей документ допомагає підприємству ефективно використовувати маркетингові інструменти для досягнення поставлених цілей, задоволення потреб споживачів та забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Б. В. ПЛЄХОВ
бакалав,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГОВИХ ЗАХОДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному світі бізнесу, де конкуренція є жорсткою та динамічною, ефективний маркетинг відіграє вирішальну роль у забезпеченні успіху будь-якого підприємства. Розробка чіткого та комплексного плану маркетингових заходів є запорукою досягнення поставлених цілей та забезпечення сталого розвитку бізнесу.

Комплекс маркетингових заходів (Marketing Mix) — це набір контрольованих маркетингових інструментів, які підприємство використовує для впливу на цільову аудиторію та досягнення своїх маркетингових цілей. Його також називають "4P", оскільки традиційно він включає чотири основні елементи:

- Product (Продукт): товар або послуга, які пропонуються споживачам для задоволення їх потреб.
- Price (Ціна): вартість продукту або послуги, яку споживачі повинні заплатити за його придбання.
- Place (Місце): канали розподілу та збуту, за допомогою яких продукт або послуга досягають споживачів.
- Promotion (Просування): комплекс заходів, спрямованих на інформування споживачів про продукт або послугу, переконання їх у необхідності придбання та стимулювання збуту.

Розширена модель 7P

З часом концепція комплексу маркетингу розширювалася та доповнювалася новими елементами. Сьогодні часто використовують модель "7P", яка включає додатково:

- People (Персонал): люди, які безпосередньо контактують зі споживачами та впливають на їх враження від продукту або послуги.
- Process (Процес): порядок та умови надання послуги або продажу товару.
- Physical Evidence (Фізичне свідчення): матеріальні елементи, які підтверджують якість та надійність продукту або послуги (наприклад, упаковка, дизайн, інтер'єр магазину).

Функції комплексу маркетингу

Комплекс маркетингу виконує кілька важливих функцій:

- Аналітична: дослідження ринку, потреб споживачів, діяльності конкурентів.
- Виробнича: розробка та створення продукту або послуги, які відповідають потребам споживачів.
- Збутова: організація системи збуту та дистрибуції продукту або послуги.
- Комунікаційна: інформування споживачів про продукт або послугу, формування позитивного іміджу бренду.

Взаємозв'язок елементів комплексу маркетингу

Елементи комплексу маркетингу знаходяться у тісному взаємозв'язку між собою. Зміни в одному елементі можуть вплинути на інші. Наприклад, зміна ціни на продукт може вплинути на обсяг продажів, а також на канали збуту та методи просування. Тому важливо розглядати комплекс маркетингу як єдине ціле та забезпечувати його збалансованість.

Сучасні тенденції розвитку комплексу маркетингу

Сучасні тенденції розвитку комплексу маркетингу пов'язані з розвитком цифрових технологій, персоналізацією маркетингу, зростанням значення соціальної відповідальності бізнесу.

Висновки

Комплекс маркетингу є важливим інструментом для досягнення маркетингових цілей підприємства. Ефективне використання інструментів маркетингу дозволяє підприємству задовольнити потреби споживачів, забезпечити конкурентоспроможність, збільшити обсяг продажів та прибуток, створити

позитивний імідж бренду. Розробка та реалізація ефективного комплексу маркетингу є запорукою сталого розвитку та успіху підприємства в сучасному бізнес-середовищі.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Г. ПРОКАЗА
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОПТИМІЗАЦІЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ

Товарна політика є одним із найважливіших елементів маркетингового комплексу підприємства. Ефективна товарна політика забезпечує задоволення потреб споживачів, сприяє зростанню обсягів продажу та прибутку, а також зміцнює конкурентні позиції підприємства на ринку.

Основні напрямки оптимізації товарної політики

1. Аналіз та дослідження ринку:
   - Вивчення потреб споживачів: ідентифікація потреб цільової аудиторії, їх уподобань та мотивацій.
   - Аналіз конкурентів: вивчення товарного асортименту конкурентів, їх сильних та слабких сторін.
   - Моніторинг тенденцій ринку: відстеження змін у технологіях, моді, споживчих трендах, що можуть вплинути на товарну політику.
2. Формування товарного асортименту:
   - Визначення оптимальної широти та глибини асортименту: баланс між різноманітністю товарів та ефективністю управління запасами.
   - Сегментація товарного асортименту: поділ товарів на групи за різними критеріями (ціна, призначення, споживчі властивості тощо).
   - Виведення з асортименту застарілих та неефективних товарів: своєчасне оновлення товарного портфеля.
   - Введення нових товарів: розробка та виведення на ринок інноваційних продуктів, що відповідають потребам споживачів.
3. Управління якістю товарів:
   - Встановлення високих стандартів якості: забезпечення відповідності товарів вимогам споживачів та нормативним документам.
   - Контроль якості на всіх етапах виробництва та реалізації: від закупівлі сировини до доставки готової продукції споживачам.

- Впровадження системи управління якістю: використання міжнародних стандартів (ISO 9001) для забезпечення постійного покращення якості.

4. Ціноутворення:
   - Визначення оптимального рівня цін: баланс між прибутковістю та конкурентоспроможністю.
   - Використання різних стратегій ціноутворення: встановлення цін залежно від собівартості, попиту, цін конкурентів тощо.
   - Гнучке реагування на зміни ринкової ситуації: своєчасне коригування цін для збереження конкурентоспроможності.
5. Маркування та упаковка:
   - Розробка привабливого та інформативного маркування: надання споживачам необхідної інформації про товар.
   - Використання якісної та функціональної упаковки: забезпечення збереження товару, його зручне використання та транспортування.
   - Екологічна безпека упаковки: використання матеріалів, що не завдають шкоди навколишньому середовищу.
6. Сервісне обслуговування:
   - Надання якісного сервісного обслуговування: забезпечення гарантійного ремонту, обміну та повернення товарів.
   - Створення системи лояльності для клієнтів: заохочення постійних покупців, надання їм скидок та інших привілеїв.
   - Персоналізований підхід до клієнтів: врахування індивідуальних потреб та побажань кожного клієнта.

Рекомендації

- Оптимізація товарної політики має бути системною та комплексною.
- Необхідно враховувати специфіку діяльності підприємства та його цільову аудиторію.
- Важливо постійно аналізувати та оцінювати ефективність товарної політики.
- Необхідно своєчасно реагувати на зміни ринкової ситуації та адаптувати товарну політику до нових умов.

Висновок

Оптимізація товарної політики є важливим чинником успіху будь-якого підприємства. Комплексний та системний підхід до формування та реалізації товарної політики дозволить предприятию задовольнити потреби споживачів, підвищити ефективність діяльності та забезпечити своє довгострокове зростання.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

І. П. ПТУХА
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА: ШЛЯХ ДО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

У сучасному бізнес-середовищі управління дебіторською заборгованістю є критично важливим аспектом фінансового менеджменту підприємства. Ефективна робота з дебіторами не тільки забезпечує своєчасне надходження коштів, але й сприяє зміцненню фінансової стійкості та підвищенню конкурентоспроможності компанії.

Дебіторська заборгованість — це сума коштів, яку підприємство очікує отримати від своїх покупців або клієнтів за поставлені товари, виконані роботи або надані послуги. Вона виникає внаслідок надання комерційного кредиту, тобто відстрочки платежу.

Види дебіторської заборгованості

Залежно від терміну погашення, дебіторська заборгованість поділяється на:

- Поточна (короткострокова): термін погашення не перевищує 12 місяців.
- Довгострокова: термін погашення перевищує 12 місяців.

За якістю дебіторська заборгованість може бути:

- Стандартна: своєчасно погашається.
- Прострочена: не погашена в строк, передбачений договором.
- Сумнівна: є сумніви щодо її погашення.
- Безнадійна: не підлягає стягненню через неплатоспроможність боржника або з інших причин.

Значення управління дебіторською заборгованістю

Ефективне управління дебіторською заборгованістю має велике значення для підприємства, оскільки дозволяє:

- Забезпечити своєчасне надходження коштів: своєчасне погашення дебіторської заборгованості забезпечує підприємству необхідні кошти для виконання своїх зобов'язань та розвитку бізнесу.
- Зменшити ризик виникнення збитків: несвоєчасне погашення або неможливість стягнення дебіторської заборгованості може призвести до збитків для підприємства.
- Покращити фінансову стійкість: ефективне управління дебіторською заборгованістю сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства та підвищенню його кредитоспроможності.

- Підвищити ефективність діяльності: оптимізація управління дебіторською заборгованістю дозволяє вивільнити додаткові кошти, які можуть бути спрямовані на розвиток бізнесу.

Методи управління дебіторською заборгованістю

Існує багато різних методів управління дебіторською заборгованістю, серед яких найбільш поширеними є:

- Кредитна політика: встановлення чітких умов надання кредиту, визначення лімітів кредитування для різних категорій клієнтів.
- Моніторинг дебіторської заборгованості: регулярний аналіз стану дебіторської заборгованості, своєчасне виявлення проблемних боржників.
- Система стимулювання своєчасного погашення: надання знижок за дострокове погашення, застосування штрафних санкцій за прострочення платежів.
- Робота з боржниками: своєчасне інформування боржників про терміни погашення, проведення переговорів, використання колекторських послуг у разі необхідності.
- Факторинг: продаж дебіторської заборгованості фінансовій компанії для отримання коштів.

Сучасні технології в управлінні дебіторською заборгованістю

Сучасні технології, такі як CRM-системи, програмне забезпечення для управління дебіторською заборгованістю та інші, дозволяють автоматизувати процеси обліку, аналізу та контролю за дебіторською заборгованістю, підвищити ефективність роботи з боржниками та зменшити ризик виникнення збитків.

Висновки

Управління дебіторською заборгованістю є важливим елементом фінансового менеджменту підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю забезпечує своєчасне надходження коштів, зменшує ризик виникнення збитків, покращує фінансову стійкість та підвищує ефективність діяльності підприємства. Вибір оптимальних методів управління дебіторською заборгованістю залежить від специфіки діяльності підприємства, його фінансового стану та інших факторів.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

В. В. СИРОТЕНКО
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ

Ефективність економіко-господарської діяльності підприємства є ключовим фактором його успіху та конкурентоспроможності на ринку. Оцінка цієї ефективності дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на підвищення результативності діяльності та досягнення стратегічних цілей.

Основні аспекти оцінки ефективності економіко-господарської діяльності

1. Аналіз фінансових показників:
   - Дохід: оцінка загального доходу підприємства, його динаміки та структури (за видами продукції, послуг тощо).
   - Витрати: аналіз загальних витрат підприємства, їх динаміки та структури (за статтями витрат).
   - Прибуток: розрахунок валового та чистого прибутку, оцінка його динаміки та рентабельності.
   - Рентабельність: оцінка рентабельності продажів, активів, власного капіталу тощо.
   - Ліквідність: аналіз здатності підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.
   - Фінансова стійкість: оцінка здатності підприємства зберігати фінансову стабільність у довгостроковій перспективі.
2. Аналіз виробничих показників:
   - Обсяг виробництва: оцінка обсягу виробленої продукції (у натуральному та вартісному вираженні), його динаміки та структури.
   - Продуктивність праці: аналіз продуктивності праці персоналу, ефективності використання робочої години.
   - Витрати матеріалів: оцінка ефективності використання сировини, матеріалів, енергії тощо.
   - Фондовіддача: аналіз ефективності використання основних виробничих фондів.
3. Аналіз ефективності використання ресурсів:
   - Трудові ресурси: оцінка кваліфікації персоналу, його мотивації та задоволення роботи.

- Матеріальні ресурси: аналіз ефективності використання запасів, їх оборотності та відповідності потребам виробництва.
- Фінансові ресурси: оцінка ефективності використання інвестицій, кредитних коштів тощо.

4. Аналіз маркетингової діяльності:
   - Обсяг продажів: оцінка обсягу продажів продукції (у натуральному та вартісному вираженні), його динаміки та структури.
   - Доля ринку: аналіз частки ринку, яку займає підприємство, її динаміки та конкурентоспроможності.
   - Ефективність рекламних кампаній: оцінка ефективності маркетингових заходів, спрямованих на залучення клієнтів.

Методи оцінки ефективності

- Порівняльний аналіз: порівняння показників діяльності підприємства з аналогічними показниками інших підприємств галузі або середніми показниками по галузі.
- Трендовий аналіз: аналіз динаміки показників діяльності підприємства за певний період часу для виявлення тенденцій та закономірностей.
- Факторний аналіз: виявлення факторів, що впливають на показники діяльності підприємства, та оцінка їх впливу.
- SWOT-аналіз: оцінка сильних та слабких сторін підприємства, можливостей та загроз довкілля.

Рекомендації

- Регулярно проводити оцінку ефективності економіко-господарської діяльності підприємства.
- Використовувати комплексний підхід до оцінки, враховуючи різні аспекти діяльності.
- Аналізувати не лише фінансові показники, а й інші фактори, що впливають на ефективність.
- Порівнювати свої показники з показниками конкурентів та середніми показниками по галузі.
- Використовувати результати оцінки для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Висновок

Оцінка ефективності економіко-господарської діяльності підприємства є важливим інструментом для забезпечення його успіху та стабільності. Регулярний та комплексний аналіз діяльності дозволяє керівництву підприємства виявляти проблемні зони, приймати обґрунтовані рішення та забезпечувати ефективне використання ресурсів.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

А. В. СПІВАК
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧ ДО УСПІХУ НА РИНКУ

У сучасному світі бізнесу, де конкуренція є жорсткою та динамічною, управління асортиментною політикою відіграє вирішальну роль у забезпеченні успіху будь-якого підприємства. Ефективно сформований та оптимізований асортимент товарів або послуг є запорукою задоволення потреб споживачів, збільшення обсягу продажів та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Асортиментна політика — це комплекс заходів, спрямованих на формування, управління та оптимізацію асортименту товарів або послуг з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Вона включає в себе:

- Аналіз ринку та споживчих потреб: дослідження ринкової ситуації, виявлення потреб та вподобань споживачів, аналіз діяльності конкурентів.
- Формування асортименту: визначення оптимального переліку товарів або послуг, які пропонуватимуться споживачам.
- Управління асортиментом: контроль за наявністю товарів або послуг, їх оновлення та виведення з асортименту за необхідності.
- Оптимізація асортименту: аналіз ефективності асортименту, виявлення найбільш прибуткових позицій та виключення з асортименту неефективних товарів або послуг.

Основні принципи формування асортиментної політики

- Відповідність потребам споживачів: асортимент товарів або послуг повинен відповідати потребам та очікуванням цільової аудиторії.
- Конкурентоспроможність: асортимент повинен вирізнятися на фоні пропозицій конкурентів, мати унікальні переваги та цінність для споживачів.
- Прибутковість: асортимент повинен забезпечувати достатній рівень прибутку для підприємства.
- Збалансованість: асортимент повинен включати товари або послуги різних категорій, щоб задовольнити потреби різних сегментів ринку.
- Гнучкість: асортимент повинен бути здатним адаптуватися до змін на ринку та потреб споживачів.

Основні етапи розробки асортиментної політики

1. Аналіз ринку та споживчих потреб:
   - Дослідження ринкової ситуації, тенденцій та перспектив розвитку.
   - Виявлення потреб та вподобань споживачів, їх купівельної поведінки.
   - Аналіз діяльності конкурентів, їх сильних та слабких сторін.
2. Формування асортименту:
   - Визначення місії та цілей асортиментної політики.
   - Вибір стратегії формування асортименту (наприклад, стратегія широкого охоплення ринку, стратегія спеціалізації, стратегія диференціації).
   - Розробка класифікатора товарів або послуг.
   - Визначення оптимального переліку товарів або послуг, які пропонуватимуться споживачам.
3. Управління асортиментом:
   - Контроль за наявністю товарів або послуг на складі та в точках продажу.
   - Оновлення асортименту, введення нових товарів або послуг.
   - Виведення з асортименту неефективних товарів або послуг.
   - Управління якістю товарів або послуг.
4. Оптимізація асортименту:
   - Аналіз ефективності асортименту за різними показниками (наприклад, обсяг продажів, прибутковість, рентабельність).
   - Виявлення найбільш прибуткових позицій та їх підтримка.
   - Виключення з асортименту неефективних товарів або послуг.
   - Розробка рекомендацій щодо оптимізації асортименту.

Значення асортиментної політики для підприємства

Ефективна асортиментна політика дозволяє підприємству:

- Задовольнити потреби споживачів: пропонуючи товари або послуги, які відповідають їхнім потребам та очікуванням.
- Збільшити обсяг продажів та прибуток: за рахунок оптимізації асортименту та просування найбільш прибуткових позицій.
- Підвищити конкурентоспроможність: за рахунок унікальних переваг та цінності пропонованих товарів або послуг.
- Зміцнити імідж та репутацію: за рахунок високої якості товарів або послуг та задоволення потреб споживачів.
- Забезпечити сталий розвиток: за рахунок ефективного управління асортиментом та адаптації до змін на ринку.

Висновки

Управління асортиментною політикою є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Ефективно сформований та оптимізований асортимент товарів або послуг є запорукою задоволення потреб споживачів, збільшення обсягу продажів та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

Г. М. СТАРИК
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ РОЗРОБКИ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Маркетингова стратегія є життєво важливим елементом успіху будь-якого підприємства в умовах сучасної конкуренції. Це комплексний план дій, спрямований на досягнення маркетингових цілей шляхом задоволення потреб споживачів та отримання конкурентних переваг. Розробка ефективної маркетингової стратегії є складним та багатоетапним процесом, який потребує глибокого аналізу ринку, споживачів, конкурентів та внутрішніх ресурсів підприємства.

1. Аналіз ситуації

Першим та надзвичайно важливим етапом розробки маркетингової стратегії є всебічний аналіз ситуації, в якій перебуває підприємство. Цей аналіз включає:

- SWOT-аналіз: оцінка сильних та слабких сторін підприємства, а також можливостей та загроз зовнішнього середовища.
- PESTLE-аналіз: аналіз політичних, економічних, соціальних, технологічних, юридичних та екологічних факторів, що впливають на діяльність підприємства.
- Аналіз цільової аудиторії: визначення потреб, потреб та поведінки споживачів, на яких орієнтується підприємство.
- Аналіз конкурентів: дослідження діяльності конкурентів, їх сильних та слабких сторін, стратегій та позиціонування.

2. Визначення маркетингових цілей

На основі проведеного аналізу ситуації визначаються маркетингові цілі підприємства.

Цілі повинні бути конкретними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими в часі (SMART). Маркетингові цілі можуть включати збільшення обсягу продажів, частки ринку, рівня лояльності клієнтів, підвищення впізнаваності бренду тощо.

3. Розробка стратегій

Після визначення маркетингових цілей розробляються стратегії їх досягнення. Цей етап включає:

- Сегментація ринку: поділ ринку на окремі групи споживачів зі схожими потребами та характеристиками.

- Вибір цільових сегментів: визначення найбільш привабливих сегментів ринку, на яких підприємство зосередить свої зусилля.
- Позиціонування: визначення місця, яке продукт або бренд підприємства займатиме в свідомості споживачів порівняно з конкурентами.
- Маркетинговий мікс (4P або 7P): розробка комплексу маркетингових інструментів, який включає продукт (Product), ціну (Price), місце продажу (Place) та просування (Promotion), а також, за необхідності, персонал (People), процес (Process) та фізичне свідчення (Physical Evidence).

4. Розробка конкретних маркетингових заходів

На основі розроблених стратегій визначаються конкретні маркетингові заходи, які необхідно здійснити для досягнення поставлених цілей. Це можуть бути рекламні кампанії, PR-акції, участь у виставках, розробка веб-сайту, ведення соціальних мереж тощо.

5. Визначення термінів реалізації заходів та необхідних ресурсів

Для кожного маркетингового заходу визначаються конкретні терміни реалізації та необхідні ресурси, включаючи фінансові, людські та матеріально-технічні.

6. Розробка системи оцінки ефективності

На завершальному етапі розробки маркетингової стратегії розробляється система оцінки ефективності маркетингових заходів. Визначаються критерії оцінки, за якими буде здійснюватися моніторинг та аналіз результатів.

Значення маркетингової стратегії для підприємства

Ефективна маркетингова стратегія є запорукою успіху будь-якого підприємства. Вона дозволяє:

- Досягати маркетингових цілей: чітко визначені цілі та стратегії їх досягнення сприяють успіху маркетингової діяльності.
- Ефективно використовувати ресурси: планування дозволяє оптимізувати використання фінансових, людських та матеріально-технічних ресурсів.
- Підвищити конкурентоспроможність: ефективний маркетинг сприяє зміцненню позицій підприємства на ринку та залученню нових клієнтів.
- Забезпечити сталий розвиток: маркетингова діяльність, спрямована на задоволення потреб споживачів та досягнення маркетингових цілей, є запорукою сталого розвитку підприємства.

Висновок

Розробка маркетингової стратегії є складним та відповідальним процесом, який потребує глибоких знань та досвіду. Проте, саме ефективна маркетингова стратегія є запорукою успіху будь-якого підприємства в умовах сучасної конкуренції.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

О. І. СТРАШНЕНКО
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ: КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА НАПРЯМИ

Маркетингова стратегія є фундаментом успіху будь-якого підприємства. Вона визначає цілі, завдання та шляхи досягнення бажаних результатів на ринку. Удосконалення маркетингової стратегії є необхідним для забезпечення конкурентоспроможності та адаптації до змін довкілля.

Основні напрями удосконалення маркетингової стратегії

1. Глибокий аналіз ринку та цільової аудиторії:
   - Segmentacja rynku: поділ ринку на однорідні групи споживачів зі схожими потребами та характеристиками.
   - Portret klienta : створення детального опису ідеального клієнта, його потреб, мотивацій, поведінки.
   - Analiza konkurentów : вивчення сильних та слабких сторін конкурентів, їх маркетингових стратегій.
   - Trendy rynkowe: відстеження змін у технологіях, моді, споживчих трендах, що можуть вплинути на маркетингову стратегію.
2. Перегляд та уточнення цілей маркетингу:
   - SMART цілі: формулювання конкретних, вимірюваних, досяжних, релевантних та обмежених у часі цілей.
   - Пріоритизація цілей: визначення найважливіших цілей, на яких слід зосередити зусилля.
   - Адаптація цілей: коригування цілей відповідно до змін довкілля та результатів діяльності.
3. Розробка ефективної стратегії позиціонування:
   - Unikalna propozycja sprzedaży (USP): визначення ключових переваг продукту/послуги, які відрізняють його від конкурентів.
   - Формулювання повідомлення: створення чіткого та зрозумілого повідомлення, яке доносить цінність продукту/послуги до цільової аудиторії.
   - Вибір каналів комунікації: визначення найбільш ефективних каналів комунікації з цільовою аудиторією (реклама, PR, соціальні мережі, email-маркетинг тощо).
4. Удосконалення маркетингового комплексу (4P):

- Produkt: розробка якісного та конкурентоспроможного продукту/послуги, що відповідає потребам споживачів.
- Cena: встановлення оптимального рівня цін, що забезпечує прибутковість та конкурентоспроможність.
- Miejsce: вибір ефективних каналів збуту, що забезпечують доступність продукту/послуги для споживачів.
- Promocja: розробка ефективної стратегії просування, що включає рекламу, PR, стимулювання збуту, особисті продажі тощо.

5. Впровадження сучасних маркетингових інструментів:
   - Digital marketing: використання інтернет-технологій для просування продуктів/послуг (SEO, SMM, контекстна реклама, контент-маркетинг тощо).
   - CRM-системи: управління відносинами з клієнтами для підвищення лояльності та ефективності продажів.
   - Automatyzacja marketingu: використання спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації рутинних маркетингових завдань.
   - Analityka i raportowanie: збір та аналіз даних про ефективність маркетингових заходів для прийняття обґрунтованих рішень.
6. Оцінка та контроль ефективності маркетингової стратегії:
   - Kluczowe wskaźniki efektywności (KPI): визначення ключових показників ефективності, за якими оцінюватиметься успіх маркетингової стратегії.
   - Regularny monitoring: регулярний моніторинг та аналіз результатів маркетингових заходів.
   - Korekcja strategii: своєчасне коригування маркетингової стратегії в разі потреби.

Рекомендації

- Удосконалення маркетингової стратегії має бути системним та комплексним.
- Необхідно враховувати специфіку діяльності підприємства та його цільову аудиторію.
- Важливо залучати до процесу удосконалення маркетингової стратегії всіх зацікавлених сторін (керівництво, персонал, клієнтів).
- Необхідно забезпечити постійний моніторинг та оцінку ефективності впроваджених змін.

Висновок

Удосконалення маркетингової стратегії є важливим чинником успіху будь-якого підприємства. Комплексний та системний підхід до удосконалення, врахування сучасних тенденцій та потреб підприємства дозволить створити ефективну та адаптивну маркетингову стратегію, що забезпечить досягнення стратегічних цілей та довгостроковий розвиток.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

О. І. ЧУПИЛКА
магістр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ

Оцінка ефективності інвестиційних проєктів є критично важливим етапом прийняття інвестиційних рішень. Сучасні методи оцінки дозволяють врахувати різні фактори, що впливають на успіх проєкту, та мінімізувати ризики.

Традиційні методи оцінки

До традиційних методів оцінки ефективності інвестиційних проєктів належать:

- Період окупності (Payback Period, PP) : показує, за яку годину інвестиції окуплятимуться.
- Чиста теперішня вартість (Net Present Value, NPV): різниця між дисконтованими грошовими потоками від проєкту та сумою інвестицій.
- Внутрішня норма прибутковості (Internal Rate of Return, IRR): ставка дисконтування, за якою NPV проекту дорівнює нулю.
- Індекс прибутковості (Profitability Index, PI): відношення дисконтованих грошових потоків до суми інвестицій.

Ці методи є досить простими у використанні, але мають деякі недоліки, зокрема, не завжди враховують фактор часу та ризики.

Сучасні методи оцінки

Сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів враховують більше факторів та є більш точними. До них належать:

- Аналіз чутливості: дозволяє визначити, як зміни окремих параметрів проєкту (наприклад, ціна, обсяг продажу, витрати) впливають на його ефективність.
- Метод Монте-Карло: використовує статистичне моделювання для оцінки ймовірності досягнення різних результатів проєкту з урахуванням невизначеності.
- Реальні опціони: враховують можливість гнучкого управління проєктом у майбутньому, наприклад, можливість відмовитися від проєкту, розширити його чи змінити напрям.
- Метод дерева рішень: використовується для оцінки проєктів з різними варіантами розвитку подій.

Особливості сучасних методів оцінки

- Врахування фактору часу: сучасні методи враховують зміну вартості грошей у часі, що дозволяє більш точно оцінити ефективність проєкту.
- Врахування ризиків: сучасні методи дозволяють оцінити різні сценарії розвитку подій та врахувати ризики, пов'язані з проєктом.
- Гнучкість: сучасні методи дають змогу врахувати можливість гнучкого управління проєктом у майбутньому.
- Складність: сучасні методи є більш складними у використанні, ніж традиційні, та потребують спеціальних знань та навичок.

Рекомендації

- Вибирайте методи оцінки, які відповідають складності та масштабу проєкту.
- Використовуйте кілька методів оцінки для більш повної картини.
- Враховуйте всі можливі фактори, що можуть вплинути на успіх проєкту.
- Регулярно переглядайте та оновлюйте оцінку ефективності проєкту.

Висновок

Сучасні методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів є важливим інструментом для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. Їх використання дозволяє мінімізувати ризики та підвищити ймовірність успіху проєкту.

В. В. ТАТАРІНОВ
канд. екон. наук, доцент

С. О. ЯКОВЛЄВ
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА БЕЗПЕРЕБІЙНОГО ВИРОБНИЦТВА

У сучасному світі, де конкуренція на ринку постійно зростає, управління виробничими запасами відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективної діяльності підприємства. Оптимальний рівень запасів дозволяє задовольнити потреби виробництва, мінімізувати витрати на зберігання та уникнути дефіциту матеріалів.

Виробничі запаси — це матеріальні ресурси, які використовуються підприємством для забезпечення безперебійного виробничого процесу. Вони включають сировину, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі та інші ресурси, необхідні для виготовлення готової продукції.

Значення управління виробничими запасами

Ефективне управління виробничими запасами має велике значення для підприємства, оскільки дозволяє:

- Забезпечити безперебійне виробництво: наявність необхідних запасів дозволяє уникнути простоїв у виробництві, пов'язаних з відсутністю матеріалів.
- Оптимізувати витрати: правильне управління запасами дозволяє мінімізувати витрати на зберігання, транспортування та закупівлю матеріалів.
- Підвищити ефективність виробництва: своєчасне забезпечення виробництва необхідними матеріалами сприяє підвищенню продуктивності праці та скороченню виробничого циклу.
- Покращити якість готової продукції: використання якісних матеріалів та своєчасне їх оновлення сприяє підвищенню якості готової продукції.
- Забезпечити конкурентоспроможність підприємства: ефективне управління запасами дозволяє підприємству бути більш гнучким та адаптивним до змін на ринку.

Методи управління виробничими запасами

Існує багато різних методів управління виробничими запасами, серед яких найбільш поширеними є:

- Метод ABC-аналізу: поділ запасів на три групи (A, B, C) залежно від їхньої важливості та вартості. Група A включає найбільш цінні та важливі запаси, група B – менш цінні, а група C — найменш цінні.
- Метод XYZ-аналізу: поділ запасів на три групи (X, Y, Z) залежно від прогнозованості попиту на них. Група X включає запаси з постійним та прогнозованим попитом, група Y — запаси з коливаючимся попитом, а група Z — запаси з нерегулярним попитом.
- Метод EOQ (Economic Order Quantity): визначення оптимального розміру замовлення, який мінімізує загальні витрати на запаси.
- Система управління запасами з фіксованою періодичністю замовлення: замовлення здійснюються через рівні проміжки часу.
- Система управління запасами з фіксованою кількістю замовлення: замовлення здійснюються при досягненні певного рівня запасу.

Сучасні технології в управлінні виробничими запасами

Сучасні технології, такі як системи автоматизації управління запасами (WMS), RFID-мітки та інші, дозволяють значно підвищити ефективність управління виробничими запасами на підприємстві. Вони забезпечують точний облік запасів, автоматизацію процесів замовлення та постачання, а також можливість аналізу даних для прийняття обґрунтованих рішень.

Висновки

Управління виробничими запасами є важливим елементом успіху будь-якого підприємства. Ефективне управління запасами дозволяє забезпечити безперебійне виробництво, оптимізувати витрати, підвищити ефективність виробництва та покращити якість готової продукції. Вибір оптимального методу управління запасами залежить від специфіки діяльності підприємства та інших факторів.

А. А. ТЕЛЕНДІЙ
канд. наук з держ. управління,
доцент кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРОГРАМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

Розвиток регіонів на сьогоднішній день є важливим аспектом для країни, оскільки різні території мають свої унікальні потенціали та виклики. Державне регулювання та підтримка стратегічного розвитку регіонів в Україні відіграють критичну роль у забезпеченні балансового та сталого зростання, стимулюють економічні можливості та поліпшують якість життя громадян. Шляхом ефективних інструментів та програм держава прагне забезпечити збалансований розвиток різних регіонів країни, дозволяючи їм реалізувати свій потенціал та сприяти загальному прогресу нації.

Метою є висвітлення основних інструментів та програм, що використовуються державою для сприяння розвитку регіональних територій в Україні з метою досягнення балансового та сталого зростання національної економіки та підвищення якості життя громадян.

Забезпечення стратегічного розвитку регіонів в Україні є важливою метою національної політики, оскільки країна має багатообразну географію та різні регіональні потреби. В рамках цієї мети держава впроваджує різноманітні інструменти та програми державного регулювання.

Одним із ключових інструментів є регіональна політика, яка спрямована на забезпечення рівних умов для розвитку всіх регіонів країни. Це включає розробку та впровадження спеціальних заходів і програм, які сприяють економічному та соціальному зростанню регіонів, зокрема тих, що відстають у розвитку [2]. Поширеність інвестицій в різних регіонах є також важливим аспектом стратегічного розвитку. Залучення інвестицій в малодоступні або менш розвинені регіони забезпечується завдяки різноманітним інвестиційним пільгам, які держава надає підприємствам та інвесторам.

При виконанні цих програм також враховується необхідність розвитку інфраструктури. Дорожні зв'язки, енергетичні мережі та транспортні системи розвиваються для покращення умов життя та бізнесу в регіонах [4]. Окрім загальних програм, існують спеціальні регіональні програми розвитку, які створюються з урахуванням потреб та особливостей кожного конкретного регіону. Ці програми допомагають досягти більш конкретних цілей та забезпечити збалансований розвиток регіонів.

Особливий акцент також робиться на впровадженні інноваційних технологій у різних сферах життя. Сучасний світ змінюється швидкими темпами,

і використання новітніх технологій стає вирішальним чинником для стабільного розвитку регіонів. Впровадження інновацій дозволяє розширювати можливості регіонів у різних галузях, збільшує ефективність виробництва, поліпшує якість послуг, та сприяє створенню нових робочих місць [3]. Держава активно підтримує ініціативи та проєкти, спрямовані на впровадження інноваційних технологій в енергетику, транспорт, медицину, освіту, сільське господарство та інші сфери. Це сприяє зростанню конкурентоспроможності регіонів на міжнародному ринку, привертає інвесторів та сприяє створенню інноваційно-орієнтованого економічного середовища. Запровадження інновацій є одним із ключових чинників, що сприяють довгостроковому та стійкому розвитку регіонів в Україні [1].

Узагалі, державні інструменти та програми регулювання відіграють ключову роль у забезпеченні стратегічного розвитку регіонів в Україні. Шляхом цілеспрямованих заходів та підтримки держава стимулює економічне та соціальне зростання різних регіонів, збалансовує їх розвиток та сприяє покращенню якості життя мешканців.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що інструменти та програми державного регулювання для підтримки стратегічного розвитку регіонів в Україні є ключовими механізмами для досягнення балансового та сталого зростання у всій країні. Шляхом впровадження цих заходів держава створює рівні умови для розвитку регіонів, приваблює інвестиції, сприяє інноваційним процесам та покращує якість життя громадян. Програми та інструменти державного регулювання визначають ефективний шлях досягнення балансу між різними регіонами, що сприяє зміцненню та росту національної економіки України.

Ключові слова: інструменти, програми, державне регулювання, підтримка, стратегічний розвиток, регіони, стале зростання, інвестиції, інновації, якість життя.

Джерела

1. *Буксина І.* Державне регулювання розвитку регіону. Секція І. *Інноваційний розвиток та безпека підприємств в умовах неоіндустріального суспільства*. 2020. С. 43–44. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18809/1/43-44.pdf
2. *Домбровська С. М.* Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків : монографія / С. М. Домбровська, А. Л. Помаза-Пономаренко, Р. Т. Лукиша. Х.: НУЦЗУ, 2018. 216 с. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7672/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%94%D0%BE%D0%BC%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0-%BA%D0%B0%2C%20%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B7%D0%B0-%2C%20%D0%9B%D1%83%D0%BA%D0%B8%D1%88%D0%B0.pdf
3. *Краснопольська Т. М.* Регіональна політика України: типи та інструменти. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 189–202. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8865/Krasnopolska%20APP_58-19.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. *Тофанюк О. В., Зінчук А. С.* Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів України. *Причорноморські економічні студії. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2018. Вип. № 33. С. 159–164. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/33_2018/34.pdf

О. А. ТОЛМАЧОВ
канд. мед. наук,
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
https://orcid.org/0009-0008-1199-6567, tolmachov011978@ukr.net

ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ У ВИМІРІ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВИХ

У контексті стратегії розвитку психологічної підтримки військових у зоні бойових дій проблема психологічної стійкості до стресових факторів військової діяльності набуває особливої актуальності. Це питання активно досліджується як в Україні, так і за кордоном, що сприяло накопиченню значного обсягу емпіричних даних та розробці теоретико-методичних моделей, орієнтованих на практичне застосування.

Психологічна стійкість військових розглядається як критично важлива якість, яка дозволяє їм ефективно протистояти екстремальним умовам бойових дій, витримувати стресові навантаження і зберігати працездатність під час бойових завдань. Українські дослідники, зокрема М. Корольчук та В. Крайнюк (2009), виділяють ключові аспекти цієї стійкості, такі як врівноваженість, стабільність настрою та опірність, що допомагають військовим уникати руйнівного стресу і зберігати свободу дій у критичних ситуаціях.

Згідно з дослідженнями О. Тімченка, психічна стійкість військовослужбовця є показником його здатності підтримувати максимальну працездатність у складних та небезпечних умовах, що є визначальним для досягнення успіху у виконанні бойових завдань. Ця стійкість є поєднанням стабільності та здатності до адаптації, що дозволяє військовому ефективно відповідати на вимоги професійної діяльності.

У контексті військової служби, психологічна стійкість є інтегральною характеристикою, яка виявляється в адаптаційних реакціях на зовнішні та внутрішні чинники, оптимізації поведінки відповідно до бойових завдань, саморегуляції та саморозвитку. Її функціональною ознакою є успішність у виконанні бойових завдань, що дозволяє зберігати високу ефективність навіть у найскладніших умовах.

Дослідження підтверджують, що психологічна стійкість військових залежить від таких структурних компонентів, як емоційний, вольовий та інтелектуальний, які визначають адекватність їхніх дій в екстремальних умовах.

Таким чином, у стратегії розвитку психологічної підтримки військових у зоні бойових дій важливо враховувати багатогранність психологічної стійкості та застосовувати інструменти публічного управління для її зміцнення. Це включає впровадження інноваційних програм психологічної підтримки, розробку індивідуальних підходів до підвищення стресостійкості, а також створення умов для систематичної психологічної підготовки військових з урахуванням найновіших наукових досягнень у цій сфері.

Цей інструмент допомагає визначити рівень психологічної стійкості як окремих військовослужбовців, так і підрозділу в цілому. Він може використовуватися у підрозділах, що беруть участь у бойових діях, або перед їх відправкою в зону бойових дій. Оцінювання проводиться за 24 показниками, що відповідають шести компонентам психологічної стійкості (морально-психологічний, мотиваційний, когнітивно-оцінний, емоційний, вольовий та індивідуально-особистісний). Результати цього опитувальника можна порівняти з результатами першого, оскільки 24 показники самооцінки психологічної стійкості військовослужбовців співвідносяться з 12 критеріями оцінки морально-психологічного стану особового складу, наданими командирами.

Крім зазначених вище інструментів, для діагностики рівня психологічної стійкості військовослужбовців можуть бути використані додаткові методи, так і як Опитувальник військово-професійної життєстійкості, Коротка шкала стійкості (The Brief Resilience Scale; B. Smith) та Шкала стійкості Коннора-Девідсона (The Connor–Davidson Resilience Scale). Ці додаткові інструменти дозволяють більш комплексно оцінити психологічну стійкість військовослужбовців, що є важливим для забезпечення їхньої ефективності у виконанні бойових завдань.

Доцільно наголосити, що на сьогодні в Україні діють кілька державних стратегій та програм, спрямованих на розвиток психологічної підтримки військових, особливо в зоні бойових дій. Основними з них є такі.

1. Національна стратегія з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки на 2021–2025 роки: охоплює всі аспекти психічного здоров'я, включаючи підтримку військовослужбовців, ветеранів та їхніх родин. Особлива увага приділяється профілактиці посттравматичного стресового розладу (ПТСР), організації психологічної допомоги на місцях, а також реабілітації та інтеграції військових після участі в бойових діях.

2. Державна програма "Психологічна реабілітація учасників бойових дій": забезпечує надання комплексної психологічної підтримки та реабілітації учасникам бойових дій, зокрема через систему центрів психологічної реабілітації та спеціалізованих медичних закладів. Вона передбачає як короткострокові, так і довгострокові заходи підтримки для подолання стресу та відновлення психічного здоров'я військовослужбовців.

3. Стратегія розвитку охорони здоров'я в Україні на 2021–2025 роки: у рамках цієї стратегії приділяється увага розвитку системи медичної та психо-

логічної допомоги військовим. Вона включає заходи з інтеграції психологічної підтримки в загальну систему охорони здоров'я, підготовку спеціалістів з психічного здоров'я та створення мережі психологічної допомоги, що відповідає європейським стандартам.

4. Програма Міністерства оборони України з психосоціальної підтримки військовослужбовців та членів їхніх сімей: спрямована на підвищення рівня психосоціальної підтримки для військовослужбовців та їхніх родин, зокрема через освітні програми, тренінги та індивідуальну психологічну підтримку. Вона також включає роботу з громадами, де проживають ветерани та військовослужбовці, з метою створення сприятливого соціального середовища.

Такі стратегії та програми є ключовими інструментами державної політики, спрямованої на підтримку психологічного здоров'я військових в Україні, зокрема в умовах бойових дій.

О. З. ТОМАШІВСЬКИЙ
канд. екон. наук,
доцент каф. менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

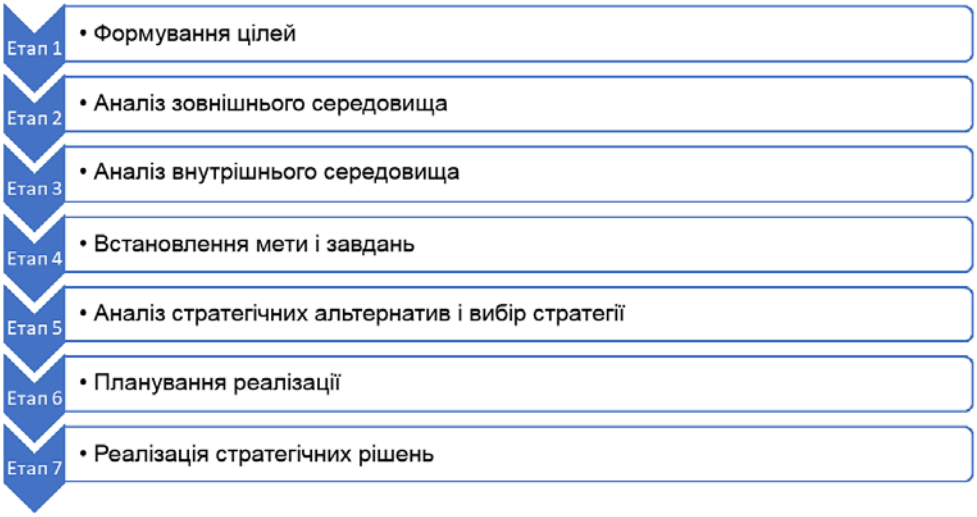
Ю. М. ТОМАШЕВСЬКИЙ
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу,
Львівський національний університет природокористування

М. О. ТОМАШІВСЬКИЙ
ст. викладач кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівського інституту ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ТА ВИБІР СТРАТЕГІЇ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ

В Україні поступово створюються нові умови для діяльності підприємств, за яких особливу важливість набувають стратегічний підхід, концепція стратегічного управління та розробка стратегії розвитку. Підвищення конкурентоспроможності підприємства є актуальними і відіграють важливу роль у виробничих процесах, формуванні збутової політики, організації збутової діяльності та розвитку системи маркетингового менеджменту [2].

На формування конкурентної стратегії організації впливає багато факторів, котрі слід враховувати: конкурентна ситуацію на певному ринку; види конкурентів; фаза ЖЦТ; можливості щодо виробництва товарів; забезпечення її якісних характеристик тощо.

Алгоритм формування і реалізації стратегії конкуренції

Потрібно зазначити, що алгоритм формування ефективної стратегії конкуренції в компанії має бути комплексним, послідовним та завершеним. На рисунку наведені ключові етапи формування конкурентної стратегії. Стратегія компанії формально знаходить власне відображення в документі, котрий називається стратегічним планом.

Не можна не згадати складність обрання дієвої конкурентної стратегії з усього переліку стратегій за умов неодмінного врахування всіх важливих чинників. Тому важливим кроком аналізу має стати розробка алгоритму ефективного обрання конкурентної стратегії, що враховує більшість ринкових чинників впливу, дозволяє проводити критичний кількісний та якісний аналіз стратегічних альтернатив та має на меті застосування оптимального комплексу інструментів. Це дасть змогу розробити конкурентну стратегію компанії та забезпечити її ефективну реалізацію.

Вибір стратегії удосконалення конкурентоспроможності продукції здійснюється за системою забезпечення конкурентоспроможності щодо підвищення конкурентних можливостей підприємства, зміцнення або утримання конкурентних позицій на ринку.Існує безліч шляхів конкуренції та стратегій організації: виробнича, організаційна, товарна, цінова і т. ін. Проте слід зазначити, що в основі будь-якої стратегії лежать певні конкурентні переваги.

До основних шляхів підвищення конкурентоспроможності можна віднести наступні: детальне вивчення потреб споживачів та аналіз фірм-конкурентів; правильно та якісно обґрунтована рекламна політика фірми; створення товару-новинки та підвищення її якісних характеристик; пошук та забезпечення переваг товарів у порівнянні з товарами-субститутами; виявлення переваг і недоліків аналогічної продукції, і використання отриманих результатів у діяльності вітчизняних компаній; оновлення машин та обладнання; постійний контроль за зниженням собівартості товарів; покращення якості сервісу та обслуговування; диференціація товарів, які виробляються; поси-

лення впливу на споживачів наших товарів для забезпечення конкурентних переваг тощо [3].

Висновки. Таким чином можна стверджувати, що процес підтримки високої конкурентоспроможності підприємства означає найбільш продуктивне використання всіх ресурсів, а через це воно стає більш прибутковим, ніж її головні конкуренти на ринку, а підприємство, відповідно, здатне зайняти гідне місце на своєму сегменті ринку.

Джерела

1. *Апопій В. В., Шутовська Н. О., Середа С. А.* Основи підприємництва : посібник. Львів : Новий світ-2000, 2014. 324 с.
2. *Багорка М. О., Кадирус І. Г., Кравець О. В.* Розроблення маркетингових конкурентних стратегій підприємств. *Науковий вісник УжНУ.* Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 36. 2021. С.11-18.
3. *Бойчик І. М.* Економіка підприємства : підручник. Київ : Кондор, 2016. 378 с.

В. І. ТУПІКОВ

аспірант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО, СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО, ІНВЕСТИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ З УРАХУВАННЯМ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ

Глобальні виклики, зокрема економічні кризи, політична нестабільність і пандемії, ставлять перед регіонами України завдання гармонійного розвитку. Важливим ресурсом для розв'язання цих проблем є культурний і економічний потенціал національних спільнот. Гармонійний розвиток регіонів потребує інтеграції економічних, соціально-культурних, інвестиційних та інноваційних підходів, орієнтованих на збереження культурного різноманіття.

1. Економічний аспект:
   - Національні спільноти формують локальні ринки праці та споживання, сприяючи диверсифікації економіки. Наприклад, угорці Закарпаття розвивають виноробство, яке стало локальним брендом [1].
   - Як зазначають Л. Яремко та С. Яремко, інноваційний розвиток регіонів залежить від залучення місцевих громад до економічних стратегій, зокрема тих, що враховують культурні особливості національних спільнот. Створення програм підтримки малого бізнесу,

орієнтованих на етнічні потреби, є прикладом успішної адаптації економічної політики [1].

- Болгарська спільнота в Одеській області активно займається вирощуванням овочів, що допомагає зміцнити економіку регіону і забезпечити конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і міжнародному ринках [2].

2. Соціально-культурний аспект:
   - Культурне розмаїття регіонів сприяє розвитку туризму, популяризації спадщини та міжкультурному діалогу. Щорічний фестиваль "Мамай-фест" у Запоріжжі об'єднує представників різних етнічних груп, популяризуючи традиції [3].
   - Згідно з М. П. Бутком, етнокультурні фактори визначають регіональну політику, особливо в освіті. Наприклад, румунські школи в Чернівцях сприяють збереженню мовного різноманіття [2].
   - Участь національних спільнот у культурних заходах регіону сприяє розвитку толерантності та соціальної стабільності [4].
3. Інвестиційний аспект:
   - Діаспори національних спільнот грають важливу роль у залученні міжнародних інвестицій. Польська діаспора підтримує інвестиційні проєкти у Львівській області, пов'язані з інфраструктурою та туризмом [3].
   - Розвиток малих підприємств національних спільнот стимулює інвестиції. Наприклад, кримськотатарські кооперативи в Херсонській області сприяють економічному зростанню та створенню позитивного іміджу регіону [1].
   - Програми співпраці між регіонами та міжнародними організаціями сприяють довгостроковому розвитку, зокрема в сільському господарстві та екології [4].
   - Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, важливо зміцнювати міжрегіональну співпрацю для стимулювання інвестицій та створення нових робочих місць, що враховує інтереси національних спільнот.
4. Інноваційний аспект:
   - Інтеграція культурного потенціалу національних спільнот у створення інноваційних продуктів є важливим фактором розвитку. Наприклад, мобільні застосунки для туристів, що демонструють маршрути етнокультурної спадщини, сприяють залученню нових аудиторій [1].
   - Харківська платформа "Креативний кластер" демонструє, як етнічні групи можуть спільно працювати над стартапами, що сприяє економічному та соціальному розвитку [3].
   - Використання сучасних технологій для органічного землеробства стимулює розвиток регіонів із високою концентрацією національних спільнот [2].

Таким чином, поєднання економічних, соціально-культурних, інвестиційних та інноваційних підходів із врахуванням національних спільнот є важли-

вим фактором сталого розвитку регіонів України в умовах сучасних глобальних викликів.

Джерела

1. *Яремко Л., Яремко С.* Інноваційний розвиток регіону та шляхи його активізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. № 6(146). С. 76–81.
2. *Бутко М. П.* Архітектоніка конкурентоспроможності регіонів України в контексті євроінтеграції. К.: АМУ, 2016. 452 с.
3. Закон України "Про засади державної регіональної політики" від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII.
4. Закон України "Про національні меншини в Україні" від 25 червня 1992 р. № 2494-XII.

І. Д. ФАЛОВСЬКА

канд. екон. наук, доцентка кафедри
загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти,
КЗВО "Луцький педагогічний коледж" Волинської обласної ради

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ І ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ – БАЗОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інтеграційні та глобалізаційні зміни, що відбуваються в світі мають вирішальне значення для розвитку України і впливають на її добробут і розвиток країни. Благополуччя населення та розвиток залежить від рівня фінансових знань та освіти громадян.

Актуальність проблем, щодо невисокого рівня фінансової грамотності населення винятково гостро відчувається останніми роками. Щонайбільше коли підвищилось боргове навантаження на країни, транскордонні підприємства, домогосподарства та на громадян. Назрілим є питання пошуку нових знань з економіки з метою захисту добробуту громадянина та країни в цілому, який залежить від загального рівня економічних знань населення.

Ініціативність і підприємливість є однією з фундаментальних повсякденних компетентностей освіти впродовж життя, запропонованих Європейським Парламентом та Радою Європи та сформульовано Концепцією "Нової української школи". Ініціативність і підприємливість аналізується як вправність формувати сучасні ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави.

Підприємництво є проявом науково-технічної, економічної, організаційної творчості, ініціативності, новаторства. Наявність підприємницької ком-

петентності дає змогу знаходити та застосовувати оптимальне поєднання ресурсів, створювати і впроваджувати в педагогічну діяльність інновації, йти на певний ризик, необхідний для виконання поставленої мети. Підприємницька компетентність пов'язана із самоорганізованістю, діловими та особистісними якостями, ефективністю управління. Важливими є лідерські якості, уміння розв'язувати конфліктні ситуації, приймати рішення в умовах невизначеності, працювати в команді, стимулювати й мотивувати зусилля здобувачів освіти.

Актуальність формування підприємницької компетентності особистості вимагає кардинальних змін в професійній системі підготовки, що визначає педагога, як професіонала своєї справи, творчого, креативного, здатного реагувати на вимоги часу та формувати ключові життєві компетентності, необхідні їм для професійного самовизначення, що в подальшому впливатиме на розвиток майбутнього нації. Адже у переліку ключових компетентностей педагога нової української школи окреме місце посідає підприємливість, а виховання підприємливої молоді розглядається не лише як засада економічного розвитку, а й умова виживання України як держави.

На фінансову грамотність населення впливає освіта та рівень фінансового стану родини у суспільстві [1]. Рівень освіти та фінансової обізнаності населення прямо впливає на прийняття інвестиційних рішень в різних країнах світу. Формування фінансової свідомості на наш погляд повинно закладатись ще під час навчання в дитячих садочках. Саме в цьому віці до дитини приходить розуміння того, як саме можна отримати якийсь предмет у свою власність. Під час навчання в школі необхідно вводити й економіку до основних предметів, таких як: математика, історія, іноземна мова, географія [2].

На уроках з фінансової грамотності доцільно знайомити з кредитами, процентними ставками, ризиками та їх хеджуванням, курсом валют, ВВП та іншими макро й мікро показників які характеризують економіку будь-якої країни. Формування загальних норм та правил економіки саме в середній та вищій середній школі в по дальшому накладає відбиток на формування фінансової незалежності населення. А вища освіта повинна узагальнити та поглибити знання студентів.

Таким чином, чим більш фінансово освічена особистість, тим більш вона контролює свої гроші. Користується фінансовими послугами для проведення розрахунків в електронному середовищі з метою економії часу та уникнення шахрайства. Виважено обирає куди вкладати кошти, звертає увагу на ризики та порівнює їх між собою. Фінансова грамотність прямо пов'язана з добробутом людини та сім'ї в цілому. Фінансова грамотність збільшується з рівнем освіти особи, це відбувається не лише в роки навчання, а й під час працевлаштування та підвищення кваліфікації людини.

Джерела

1. *Забуга Н.* Курс "Фінансова грамотність" у системі загальної середньої освіти: практичні питання впровадження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://finrep.kiev.ua/download/finlit_workshop_sep22_2014_zabuha.pdf

2. *Дорошенко Н. О., Романів В. В.* Фінансова грамотність населення України. *Ефективна економіка*. 2018. № 11.

О. В. ФЕДОРОВ
канд. пед. наук,
Центральноукраїнський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

О. О. БУР'ЯНОВА
викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЮВАНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

В сучасному світі проблема правопорушень, що вчинюються неповнолітніми, стоїть дуже гостро через низку соціальних, правових та психологічних причин. Це питання має безпосередній вплив на правопорядок у суспільстві та відображає соціальні, економічні та культурні тенденції, що характерні для сучасності. Розуміння та вирішення цієї проблеми є надзвичайно актуальним в умовах, коли зростання рівня правопорушень серед неповнолітніх стає однією з основних загроз безпеці держави та суспільства. То в чому ж причина такої поведінки неповнолітнього і як їй можна зарадити?

Традиційно серед факторів, які впливають на скоєння правопорушень дітьми, виділяється вплив сімейного середовища. Адже саме з сім'ї дитина бере модель поведінки, формує свої уявлення про відносини між людьми, взаємодію з оточенням і способи вирішення конфліктів [1].

Важливим фактором є також стресові ситуації, емоційне або фізичне занедбання, недостатня увага з боку батьків або, навпаки, гіперопіка, а також відсутність стабільності і безпеки в сімейному середовищі. У таких випадках дитина може почати проявляти неправомірну поведінку як відповідь на відчуття безпорадності, незахищеності або втрати контролю, або як вид бунту, що є характерним для цієї вікової категорії.

Ще одним фактором появи такої поведінки стає вплив соціального оточення і технологій [2]. Підлітки занурюються в ігри, соцмережі, аудіо,-відеоконтент різного спрямування і якості, що може давати збій в розумінні категорій добра і зла, морального і аморального, правомірного і неправомірного.

Первинними заходами профілактики правопорушень серед неповнолітніх залишаються загально-соціальні. Ці заходи включають в себе широкий спектр дій, пов'язаних із соціальною політикою, економічною підтримкою,

культурною та виховною діяльністю, а також поліпшенням соціальної інфраструктури. Вони мають на меті змінити соціальні умови таким чином, щоб запобігти виникненню причин, які можуть призвести до правопорушень [3].

Серед них надважливим вважаємо правове виховання, яке включає в себе не лише правову освіту в школах, але й популяризацію правових знань серед батьків і педагогів. Включення в навчальні програми матеріалів щодо кримінальної відповідальності, наслідків правопорушень, а також основ права та моральних норм допомагає формувати у молоді усвідомлення важливості дотримання закон.

Окрім правової освіти, доцільним є залучення дітей та підлітків до суспільно корисної діяльності (благодійність, волонтерство, участь в культурних, екологічних заходах і проєктах). Така діяльність дає усвідомлення приналежності до соціуму та дає змогу реалізувати внутрішні потреби в корисній сфері, зо може стати альтернативою злочинній діяльності.

Одним із способів зменшення ризику залучення неповнолітніх до протиправної діяльності є поліпшення їхнього соціального життя, що здебільшого є відповідальністю держави: покращення рівня життя (боротьба з бідністю, підвищення соціальних виплат малозабезпеченим сім'ям тощо), забезпечення соціальної мобільності (доступ до освіти, до культурних та наукових ресурсів), забезпечення зайнятості (створення програм працевлаштування молоді, надання можливості стажування та навчання певної трудової діяльності тощо).

Попри існуючі державні програми профілактики правопорушень серед неповнолітніх, проблема залишається актуальною через недосконалість інститутів, які мають займатися їхнім вихованням і реабілітацією. Для ефективної профілактики необхідно розвивати інтегровані підходи, які б включали не лише правоохоронні органи, а й соціальні служби, освітні установи, психологів і медичних працівників. Створення комплексних програм, що включають моральне та правове виховання, розвиток у неповнолітніх відповідальності за свої вчинки, є надзвичайно важливим елементом у вирішенні цієї проблеми.

Джерела

1. *Майборода А. Ю.* Вплив психологічних та соціальних факторів на формування девіантної поведінки у підлітків / А. Ю. Майборода, Ю. О. Бабаян. *Актуальні проблеми практичної психології*: зб. наук. пр. Міжнародн. наук.-практ. інтернет конф. (17 трав. 2024 р., м. Одеса). Одеса, 2024. С. 209–213.
2. *Солод Є. Є.* Прояви девіантної поведінки в міжособистісних відносинах в онлайн-середовищі підлітків. *Актуальні проблеми практичної психології*: зб. наук. пр. Міжнародн. наук.-практ. інтернет конф. (17 трав. 2024 р., м. Одеса). Одеса, 2024. С. 317–320.
3. Сучасний науковий погляд на проблеми злочинності неповнолітніх в в умовах війни: кол. монографія / за заг. ред. Н. З. Рогатинської. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 267 с.

Д. О. ФЕДОРУНЬКО
викладач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

КРИПТОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

У сучасному світі, де бізнес все більше залежить від інформаційних технологій та цифрових даних, питання безпеки стає критично важливим. Кіберзагрози, витік даних, несанкціонований доступ — все це може завдати значної шкоди репутації компанії, призвести до фінансових втрат та втрати довіри клієнтів. Криптологія, як наука про захист інформації за допомогою шифрування, відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки бізнесу, надаючи надійні інструменти для захисту конфіденційних даних та забезпечення цілісності інформаційних систем.

Криптологія є фундаментом для багатьох рішень з безпеки, що використовуються в бізнесі:

Захист конфіденційної інформації: Криптографія дозволяє шифрувати дані, перетворюючи їх у нечитабельний формат, який може бути розшифрований лише за допомогою спеціального ключа. Це захищає конфіденційну інформацію, таку як фінансові дані, персональні дані клієнтів, комерційну таємницю, стратегічні плани та інтелектуальну власність, від несанкціонованого доступу, крадіжки та витоку.

Забезпечення цілісності даних: Криптографічні методи, такі як хешування та електронний цифровий підпис, дозволяють перевіряти цілісність даних, гарантуючи, що вони не були змінені або пошкоджені під час передачі або зберігання. Це особливо важливо для фінансових транзакцій, юридичних документів та іншої критично важливої інформації, де будь-які зміни можуть мати серйозні наслідки.

Аутентифікація та авторизація: Криптографія використовується для підтвердження автентичності користувачів та пристроїв, що намагаються отримати доступ до систем та даних. Це дозволяє компаніям контролювати доступ до інформації, запобігаючи несанкціонованому доступу та зловживанням.

Захист електронних транзакцій: Криптографія забезпечує безпеку онлайн-платежів, електронного банкінгу та інших фінансових операцій, захищаючи дані про платіжні картки, банківські рахунки та інші фінансові інструменти від перехоплення та шахрайства.

Захист інтелектуальної власності: Криптографія дозволяє захистити програмне забезпечення, бази даних, мультимедійний контент та інші об'єкти інтелектуальної власності від копіювання, незаконного розповсюдження та використання.

У криптології використовуються різні методи для захисту інформації:

Симетричне шифрування: Використовується один ключ для шифрування та дешифрування даних. Цей метод є швидким та ефективним, але вимагає безпечного обміну ключем між сторонами.

Асиметричне шифрування: Використовується пара ключів — відкритий та закритий. Відкритий ключ може бути вільно розповсюджений, а закритий ключ зберігається в секреті. Відкритий ключ використовується для шифрування даних, які можуть бути розшифровані лише за допомогою відповідного закритого ключа.

Хешування: Перетворення даних довільної довжини у унікальний код фіксованої довжини (хеш). Хеш-функції використовуються для перевірки цілісності даних та зберігання паролів.

Електронний цифровий підпис: Криптографічний механізм, що дозволяє підтвердити автентичність та цілісність електронного документа. Електронний підпис використовується для підписання договорів, електронних листів та інших документів, що вимагають юридичної сили.

Криптографія використовується у багатьох бізнес-процесах для забезпечення безпеки:

Захист корпоративних мереж: VPN, шифрування трафіку, брандмауери та системи виявлення вторгнень використовуються для захисту корпоративних мереж від несанкціонованого доступу, кібератак та витоку даних.

Захист електронної пошти: Шифрування повідомлень та електронний цифровий підпис використовуються для захисту конфіденційності та цілісності електронної кореспонденції.

Захист даних у хмарних сервісах: Шифрування даних при зберіганні та передачі використовується для захисту даних, що зберігаються у хмарних сервісах, від несанкціонованого доступу та витоку.

Захист мобільних пристроїв: Шифрування даних на пристрої, аутентифікація користувачів та системи управління мобільними пристроями використовуються для захисту корпоративних даних, що зберігаються на мобільних пристроях співробітників.

Захист веб-сайтів: HTTPS, SSL-сертифікати та інші криптографічні протоколи використовуються для захисту даних, що передаються між веб-сайтом та користувачем, від перехоплення та підміни.

Криптографія постійно розвивається, реагуючи на нові виклики та загрози:

Квантові комп'ютери: Поява квантових комп'ютерів може поставити під загрозу безпеку існуючих криптографічних алгоритмів. Розробляються нові криптографічні методи, стійкі до атак квантових комп'ютерів.

Розвиток штучного інтелекту: AI може бути використаний як для зламу криптографічних систем, так і для їх покращення. Розробляються нові методи захисту від атак на основі AI та використання AI для аналізу та виявлення загроз.

Стандартизація та регулювання: Важливість розробки та впровадження єдиних стандартів та регулювань у сфері криптографії для забезпечення сумісності та надійності криптографічних рішень.

Криптологія є ключовим інструментом для забезпечення безпеки бізнесу в цифрову епоху. Вона дозволяє захистити конфіденційну інформацію, забезпечити цілісність даних, аутентифікувати користувачів та захистити електронні транзакції. Компанії, які інвестують у криптографічні рішення, зміцнюють свою безпеку, захищають свою репутацію та підвищують довіру клієнтів та партнерів.

Т. В. ФІДРЯ,
Я. В. БІЛЕНКО
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВИКОРИСТАННЯ СІМЕЙНО-ЦЕНТРОВАНОЇ МОДЕЛІ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У сучасному світі все більше уваги приділяється ранньому розвитку дітей, особливо тих, хто має особливі потреби. Одним із найефективніших підходів до роботи з такими дітьми є сімейно-центрована модель ранньої допомоги. Ця модель передбачає активну участь батьків у процесі розвитку дитини, забезпечуючи їм необхідні знання, навички та підтримку.

Важливість сімейно-центрованої моделі зумовлена тим, що батьки є першими і найважливішими вихователями своїх дітей, особливо в ранньому віці. Вони проводять з дитиною найбільше часу і мають найбільший вплив на її розвиток. Сімейно-центрована модель визнає цю центральну роль сім'ї і спрямована на те, щоб максимально залучити батьків до процесу розвитку дитини.

Основними принципами даної моделі є наступні:

1) дитина розглядається не ізольовано, а в контексті сім'ї, тобто, як єдине ціле з нею;

2) фахівець виступає не як пасивний спостерігач, а як партнер, який допомагає сім'ї реалізувати свій потенціал;

3) індивідуальний підхід — програми ранньої допомоги розробляються з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини та сім'ї;

4) фокус на сильних сторонах (акцент робиться на позитивних аспектах розвитку дитини та сім'ї);

5) залучення до роботи з сім'єю в рамках моделі мультидисциплінарної команди спеціалістів (лікарів, психологів, педагогів) [1].

У процесі реалізації сімейно-центрованої моделі фахівцями, у першу чергу, здійснюється комплексна оцінка розвитку дитини та потреб сім'ї. На підставі результатів оцінки розробляється індивідуальна програма ранньої допомоги, яка враховує особливості дитини та бажання сім'ї. Потім фахівці здійснюють надання послуг безпосередньо в сім'ї або в спеціалізованих

центрах. Також, моделлю передбачено навчання батьків спеціальним методикам розвитку дитини та отримання за необхідності психологічної підтримки. Комплексність впливу реалізується шляхом співпраці фахівців з ранньої допомоги співпрацюють з іншими фахівцями, які надають послуги дитині та її сім'ї (лікарі, педагоги, соціальні працівники). Наприкінці дії програми допомоги проводиться оцінка її ефективності, за наслідками якої у програму, за необхідності, вносяться відповідні коригування.

З переваг використання сімейно-центрованої моделі виділимо наступні:

- раннє втручання допомагає дитині досягти максимального розвитку, а сім'ї — адаптуватися до нових умов;
- раннє виявлення та корекція відхилень у розвитку допомагає запобігти розвитку інвалідності;
- підвищення самооцінки батьків через відчуття своєї значимості у розвитку дитини і набуття впевненості у своїх силах;
- створення мережі підтримки надає сім'ям можливість спілкуватися з іншими сім'ями, що мають схожі проблеми.

Сімейно-центрована модель ранньої допомоги, незважаючи на свою ефективність, стикається з низкою викликів, які потребують вирішення для її подальшого розвитку. Одним з основних викликів є недостатнє фінансування програм ранньої допомоги. Це призводить до обмеження доступності послуг для сімей, які їх найбільше потребують. Також відзначимо гостру потреба у фахівцях з раннього втручання, які мають відповідну підготовку та досвід роботи з сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами. До цього можна додати нерівномірність розподілу послуг ранньої допомоги по території країни, що обмежує доступ до них для сімей, які проживають у віддалених районах, та відсутність інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими потребами, що ускладнює їхню соціальну адаптацію [2].

Перспективи розвитку сімейно-центрованої моделі пов'язані з розширенням доступу до послуг ранньої допомоги, підвищенням кваліфікації фахівців, розробкою нових технологій та інструментів для роботи з сім'ями.

Таким чином, сімейно-центрована модель ранньої допомоги є ефективним інструментом для підтримки дітей з особливими потребами та їхніх сімей. Вона дозволяє максимально реалізувати потенціал дитини, підвищити якість життя сім'ї та сприяти інклюзії дітей з особливими потребами в суспільство.

Джерела

1. *Бахтиєв Р. А., Остролуцька Л. І.* Розвиток соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю з інвалідністю в період реформування соціальної сфери (з досвіду мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями м. Києва) : інформаційно-методична зб. Дніпро: Сєрєдняк Т. Київ, 2020. 116 с.
2. *Матрос О.* Центри соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з інвалідністю як заклади соціального захисту в Україні. *Соціальна робота та соціальна та соціальна освіта.* 2018. Вип. 1. С. 32–34.

Н. М. ФІЛАТОВА-ВОЛОШИНА
магістрантка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ВПЛИВ ДИТЯЧИХ ТРАВМ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В ДОРОСЛОМУ ВІЦІ

Тема терапії психічної травми є надзвичайно важливою, тому що кожна людина в своєму житті проживала травматичний досвід, в тому числі психологи та психотерапевти. К. Г. Юнг називав їх "поранені цілителі".

Тому кожен спеціаліст, який вирішив обрати цю професію, повинен бути обізнаним в дослідженні внутрішнього світу травми, в першу чергу свого.

Для того, щоб використовувати психотерапевтичні інструменти, потрібно розуміти базові принципи дитячого розвитку та вплив тих факторів які приводять до дитячої психічної травми, а потім до ПТСР.

Поняття "психічної травми" вперше з'явилося в науковій літературі в кінці XIX століття, але її визнання розтяглося майже на 100 років, а дискусія навколо цієї проблеми продовжується досі.

Травма — це щось, що потрясло до глибини душі. І якщо це було в ранньому дитинстві, психіка могла захищатися від цього нищівного удару — витіснити цей спогад. Людина може навіть не підозрювати про свою травму. Але одного разу — і це зазвичай в самий невідповідний момент — вона дає про себе знати.

Франц Рупперт описує відмінність стресу від ситуації травми. У випадку стресу є вибір — боротися чи бігти. Стрес — мобілізує, травма — паралізує. Це залежить: від внутрішніх сил людини, від особливостей психіки та захисних механізмів, від зовнішнього середовища та самої ситуації [3].

Травма, на відміну від стресу, завжди суттєва, її наслідки торкаються глибинного шару психіки, мають довготривалий вплив на тіло та розум, а також в цілому на життя людини та його само сприйняття.

Наслідки травми. Виділяють чотири способи, якими людина виходить з ситуації, що травмує:

- блокування сприйняття: людина відчуває себе ніби крізь туман;
- заморожування відчуттів: оніміння, байдужість, холодність;
- усвідомлення себе поза тілом: людина відчуває, що покинула тіло та сприймає подію осторонь;
- поділ на субособистості.

Основні групи душевних захворювань – фобії, депресії, психози та шизофренія.

Класик психоаналізу Отто Кернберг запропонував таке визначення травми [2]: "Травма є одноразовим, інтенсивним та приголомшливим всю душу

переживанням, яке не може абсорбуватися (поглинатися) та "метаболізуватися" (до кінця опрацюватися психікою) [1].

Наслідками травми є [3]:

- посттравматичний синдром (ПТСР);
- схильність до суїциду;
- залежність (алкоголь, наркотики та ін.);
- розщеплення особистості;
- інтеріоризація агресора;
- психосоматичні захворювання (по різним оцінкам від 80 до 100 % психосоматичних захворювань розвиваються з травми);
- соціальні аспекти (відсутність підтримки, громадська думка, вплив травми на оточення та ін.).

Робота з травмованими клієнтами є складною і вимагає від фахівця значних професійних знань і навичок, а також особистої готовності до зустрічі з травматичним досвідом. У процесі роботи фахівець може зіткнутися з рядом ризиків, які можуть негативно позначитися на його психічному здоров'ї та професійній діяльності.

У кризові періоди життя суспільства, коли кількість постраждалих людей, що потребують психологічної допомоги, суттєво збільшується, а психологічна допомога надається на волонтерських засадах і в інтенсивному режимі, ризик виникнення у психологів та психотерапевтів таких емоційних станів, як опосередковане травмування, вторинний травматичний стрес, втома від співпереживання та емоційне вигорання, значно зростає.

Джерела

1. *Kalsched D.* The Inner World of Trauma: Archetypal Defenses of the Personal Spirit. London and New York : Routledge, 1997. 230 p.
2. *Kernberg Otto F.* Severe Personality Disorders: Psychotherapeutic Strategies. New Haven : Yale Univ. Press, 1984. 381 p.
3. *Ruppert F.* Mein Körper, mein Trauma, mein Ich. München : Kösel-Verlag, 2017. 400 p.

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

Є. В. ХИЛЬ
здобувач,
Філія Класичного приватного університету в м. Кременчук

ВПЛИВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЯКІСТЬ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В РЕГІОНІ ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Вплив автомобільного транспорту на якість атмосферного повітря в регіонах та його соціально-економічні дослідження є актуальною проблемою, яка потребує комплексного аналізу та впровадження ефективних заходів для її вирішення. Основним джерелом забруднення повітря в містах є викиди вихлопних газів, які утворюють оксид азоту, вуглекислий газ, тверді частинки та леткі органічні сполуки. Висока концентрація цих речовин у повітрі зумовлює погіршення стану здоров'я населення, посилення респіраторних та серцево-судинних захворювань, що, у свою чергу, призводить до економічних втрат через зростання витрат на медичне обслуговування та зниження працездатності.

Забруднення атмосферного повітря також негативно впливає на навколишнє середовище, сприяючи кислотним дощам, деградації підстав та водних ресурсів, що може загрожувати сільському господарству та екосистемам регіону. незалежно від того, значні викиди парникових газів сприяють глобальному потеплінню та зміні клімату, що може мати довготривалі негативні наслідки для економіки

Зниження негативного впливу автомобільного транспорту на якість повітря вимагає комплексного підходу, що компенсує технологічні, економічні та управлінські інструменти. Одним із ключових напрямків є стимулювання переходу на екологічно чистий вид транспорту, включаючи електромобілі, гібридні авто, водний транспорт та транспортні засоби на біопаливі. Впровадження фінансових стимулів, таких як податкові пільги, субсидії на придбання електротранспорту та державні програми підтримки екологічних ініціатив, сприяє зменшенню кількості автомобілів з традиційними двигунами внутрішнього згоряння [1].

Важливу роль у покращенні екологічної ситуації має розвиток громадського транспорту. Інвестиції у створення сучасних трамвайних та тролейбусних мереж, підвищення ефективності їх роботи та забезпечення доступності громадського транспорту можуть суттєво знизити рівень використання приватних автомобілів та, відповідно, обсяг викидів забруднюючих речовин у повітрі. Розширення мережевих велосипедних доріжок та пішохідних зон сприяє популяризації альтернативних способів пересування, що також матиме позитивний вплив на здоров'я населення [2].

З соціально-економічної точки зору проблема забруднення повітря тісно пов'язана з урбанізацією та зростанням автомобільного парку. Висока кіль-

кість приватних автомобілів та недостатньо розвинена інфраструктура громадського транспорту створюють екологічні проблеми. Уряди багатьох країн активно проводять політику підтримки екологічно чистого транспорту, зокрема електромобілів, громадського електротранспорту та велосипедної інфраструктури, що дозволяє знизити рівень забруднення повітря та покращити екологічний стан.

Соціально-економічні наслідки покращення якості повітря є значними. Зниження рівня захворюваності, підвищення тривалості життя, зменшення державних витрат на охорону здоров'я, підвищення продуктивності праці населення та покращення інвестиційного клімату — усі ці фактори сприяють сталому розвитку регіону. Довгострокові економічні вигоди від впровадження екологічної транспортної політики значно перевищують початкові витрати, що робить екологічну модернізацію транспортної системи стратегічно напрямом розвитку регіону.

Таким чином, мінімізація негативного впливу автомобільного транспорту на атмосферне повітря вимагає системного підходу, що включає державну політику, інноваційні технології, економічні стимули та підвищення екологічної свідомості населення. Комплексне вирішення цієї проблеми сприятиме не лише збереженню довкілля, але й покращенню якості життя громадян та економічному зростанню регіонів.

Джерела

1. *Васькіна І. В.* Аналіз впливу автотранспортних засобів на навколишнє середовище в селітебних зонах міст. *Екологічна безпека*. 2009. Т. 4/2009 : 8. С. 16–19.
2. Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря : Постанова Каб. Міністрів України від 14.08.2019 р. № 827 : станом на 30 січ. 2025 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zdijsnennya-derzhavnogo-monitoringu-v-galuzi-ohoroni-atmosfernogo-povitryam140819 (дата звернення: 30.01.2025).

Науковий керівник:
Д. В. Поліщук, канд. техн. наук,
доцент кафедри автомобільного транспорту
та транспортних технологій

Я. І. ХРУЩ
здобувач ІІ курсу ОС "магістр" факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет

П. А. ГЕВКО
здобувач І курсу ОС "магістр" факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Управління державним боргом України є надзвичайно актуальною темою сьогодення. Однією з головних таких причин що призвело до збільшення Державного боргу України є військова агресія росії, що спричинила значні руйнування інфраструктури, перебої в економічній діяльності та вплинула на зростання видатків на оборону. Наступна причина є глобальний контекст, тобто зміни в глобальній економіці такі як: глобальна інфляція, підвищення процентних ставок та нестабільність на фінансових ринках створюють додаткові виклики для управління державним боргом, а також залежність від економічного фінансування тому, що іноді потрібно покривати бюджетний дефіцит та відбудовувати країну, що посилює необхідність до ефективного управління державним боргом. Ще однією з причин є внутрішні економічні виклики такі як: потреба у фінансуванні для відновлення, соціальні зобов'язання держави та нестабільність національної валюти. Четвертою причиною в необхідності ефективного управління державним боргом — є політичні аспекти, які включають в себе вибори та часту зміну урядів, політичну нестабільність, які можуть ускладнювати реалізацію довгострокової стратегії управління державним боргом, тиск міжнародних кредиторів, внаслідок чого міжнародні фінансові організації та країни-кредитори можуть висувати додаткові умови для надання фінансової допомоги, що впливає на політику управління державним боргом. Таких причин є безліч, але ці відіграють дуже важливу роль, тому їх дослідження дозволяє глибше зрозуміти сучасні економічні виклики, які стоять перед Україною, та розробити ефективні стратегії для забезпечення фінансової стабільності держави.

У цьому контексті зазначимо, що для ефективного управління державним боргом Україні слід: реструктуризувати борг, тобто переглянути умов погашення існуючих зобов'язань для зменшення тягаря; диверсифікувати джерела фінансування, тобто залучити нових інвесторів, використовувати різні фінансові інструменти; оптимізувати бюджетні витрати, тобто зменшити неефективні витрат і підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Наприклад, щоб отримати підтримку з боку міжнародних партнерів потрібно забезпечити прозорість у процесах запозичення та використання коштів, що включає публікацію звітів про стан державного боргу та залучен-

ня громадськості до процесу контролю за використанням бюджетних коштів, а головне це боротьба з корупцією, що є одною з найбільших проблем в Україні. Таким чином, співпраця з МВФ та Світовим банком є одним з важливих процесів для отримання фінансової допомоги та консультацій. Ці установи можуть надавати не лише кредити, але й технічну допомогу в проведенні реформ для покращення економічного стану нашої країни.

З одного боку, неефективне управління державним боргом може послабити боргову безпеку України, спричинивши соціальні протести через скорочення соціальних витрат, зниження рівня життя внаслідок зростання податків або інфляції, а також економічну депресію, що відлякуватиме іноземних інвесторів. З іншого боку, ефективне управління державним боргом може стати основою для економічного зростання завдяки залученню іноземних інвестицій, покращення бізнес-клімату через фінансову стабільність і підвищення рівня життя населення за рахунок збільшення соціальних видатків при зниженні боргового навантаження.

Як зазначають науковці В. П. Горин та О. В. Квасниця, що "...у процесі реалізації пріоритетів боргового управління необхідно також постійно приділяти увагу такому аспекту, як управління борговими ризиками. Зокрема, від ефективності політики оптимізації валютної структури зобов'язань залежить рівень валютного ризику державного боргу, а реструктуризація боргу у розрізі термінів погашення дає можливість за рахунок згладжування платіжних «піків» знижувати ризик неплатоспроможності. Орієнтація на залучення коштів на умовах фіксованих процентних ставок забезпечує мінімізацію ризику того, що при коливаннях цін на ринку боргових капіталів витрати на обслуговування боргових зобов'язань держави можуть суттєво зрости" [1]. Тому у цьому контексті потрібно вдаватись до певних стратегічних дій, в напрямку визначення цільових орієнтирів з оптимізації структури зобов'язань держави у розрізі основних боргових ризиків.

Підсумовуючи зазначимо, що управління державним боргом є складним та необхідним процесом для забезпечення стабільності та розвитку України. І для того щоб держава могла ефективно управляти своїм державним боргом необхідно досягти високого ступеня платоспроможності держави у контексті обслуговування її боргових зобов'язань.

Джерела

1. *Горин В. П. Квасниця О. В. Романків А. А.* Тенденції фінансування бюджетного дефіциту та пріоритети боргової політики України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 9 DOI: http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.13.

Науковий керівник:
І. Й. Круп'як, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів Західноукраїнського національного університету

Р. А. ЧАЙКА
канд. юрид. наук,
завідувач кафедри права,
Волинський інститут ім. В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Визначення віку кримінальної відповідальності є одним із ключових питань кримінального права, оскільки безпосередньо стосується фундаментальних принципів законності, справедливості та індивідуалізації відповідальності. Законодавчі підходи до встановлення цього вікового порогу суттєво різняться в різних країнах і залежать від правових традицій, соціокультурних особливостей та загальної концепції кримінальної політики держави. Основною проблемою у встановленні віку кримінальної відповідальності є необхідність врахування як суспільного інтересу в запобіганні злочинності, так і психофізіологічної зрілості неповнолітніх осіб, що безпосередньо впливає на їхню здатність усвідомлювати свої дії та передбачати їх наслідки.

Одним із підходів до встановлення вікового цензу кримінальної відповідальності є його фіксація на рівні певного віку, після досягнення якого особа несе повну відповідальність за вчинене правопорушення. Така система є характерною для Австрії, Італії, Латвії, Південної Кореї та Угорщини, де єдиний вік кримінальної відповідальності встановлений на рівні 14 років. В інших країнах, зокрема в Данії, Норвегії, Чехії та Фінляндії, він становить 15 років, а в Бельгії та Португалії — 16 років [1].

Альтернативний підхід передбачає диференційовану систему, за якої вік кримінальної відповідальності залежить від тяжкості злочину та рівня розвитку особи. Такий підхід застосовується в Нідерландах, Іспанії, Венесуелі, Колумбії та інших державах, де поряд із загальним віком кримінальної відповідальності встановлено окремі правові режими для неповнолітніх правопорушників. Наприклад, у Нідерландах кримінальна відповідальність передбачена з 12 років, але особи у віці від 12 до 16 років можуть підлягати спеціальному режиму ювенального правосуддя, що передбачає не лише покарання, а й реабілітаційні заходи. Різноманітність підходів до визначення вікового порогу кримінальної відповідальності пояснюється тим, що рівень психологічної та соціальної зрілості особи не є однаковим для всіх неповнолітніх. Відповідно, законодавець змушений орієнтуватися на усереднені показники розвитку особистості, що може не завжди відповідати реальним особливостям конкретного правопорушника [3]. Це пояснює поширеність у міжнародному праві підходу, згідно з яким мінімальний вік кримінальної відповідальності не може бути надто низьким [5]. Так, у Пекінських правилах ООН зазначається, що встановлення такого віку на рівні, коли особа ще

не має достатньої інтелектуальної, соціальної та емоційної зрілості, суперечить принципу справедливого правосуддя. У сучасному кримінальному праві важливу роль відіграє концепція ювенальної юстиції, яка передбачає спеціальні процедури розгляду справ неповнолітніх та застосування до них особливих заходів впливу, орієнтованих не лише на покарання, а й на соціальну реабілітацію. Зокрема, у багатьох країнах існують альтернативні механізми реагування на злочинність серед неповнолітніх, зокрема програми пробації, спеціальні виховні заходи та обмежене застосування кримінальних покарань [2]. Наприклад, у Великій Британії та Канаді активно застосовуються програми медіації та примирення між правопорушником і потерпілим, що сприяє ресоціалізації неповнолітніх осіб [4].

Щодо українського законодавства, то в ньому передбачено вік кримінальної відповідальності на рівні 16 років, а за окремі категорії тяжких злочинів — з 14 років. Однак, з огляду на міжнародні тенденції, необхідним є подальший перегляд цього вікового порогу, зокрема запровадження більшої диференціації відповідальності залежно від рівня зрілості неповнолітнього правопорушника. Досвід країн Європейського Союзу свідчить про доцільність впровадження розширених механізмів ювенальної юстиції, які б дозволяли застосовувати індивідуалізовані заходи впливу на неповнолітніх залежно від їхнього рівня розвитку та соціальної адаптованості [1].

Загалом аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що оптимальною є така модель кримінальної відповідальності неповнолітніх, яка поєднує в собі принципи індивідуалізації, соціальної реабілітації та запобігання повторним правопорушенням. Українське кримінальне законодавство потребує подальшого реформування в цьому напрямку, що дозволить підвищити ефективність кримінальної політики у сфері правосуддя щодо неповнолітніх, зменшити рівень рецидивної злочинності серед молоді та сприяти гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Джерела

1. *Андрусяк Г.* Кримінальна відповідальність неповнолітніх за законодавством зарубіжних країн. *Проблеми правоохоронної діяльності.* 2019. № 4 (25). С. 144–119. DOI: https://doi.org/10.32836/2521-6473.2020-2.20.
2. *Мирошниченко Н.* Деякі пропозиції вдосконалення законодавства щодо заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія / ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв: Іліон, 2016. 768 с.
3. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінські правила") від 29 листопада 1985 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_211.
4. *Романюк В. В.* Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2016. С. 24–27.
5. *Юзікова Н. С.* Злочинність неповнолітніх: закономірності розвитку, теорія та практика запобігання і протидії їй в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08; МВС України, Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2017. 38 с.

Л. Д. ЧАЛАПКО
канд. екон. наук, доцент

А. М. БЕЛІНСЬКИЙ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕВЕЛОПЕРСЬКИМ ПРОЄКТОМ

Управління девелоперським проектом — це надзвичайно важлива та складна задача, яка вимагає глибокого розуміння ринку нерухомості, чіткого планування та ефективної координації всіх учасників процесу.

Почнемо з визначення ключових етапів девелоперського проекту. Перший етап — це концепція та аналіз, де визначаються цілі проекту, його масштаб та потенційна прибутковість. На цьому етапі проводиться ретельний аналіз ринку, оцінка попиту та вибір оптимальної земельної ділянки. Далі йде етап проектування, який включає в себе розробку архітектурних та інженерних рішень, а також отримання всіх необхідних дозволів та погоджень від державних органів. Наступний етап — будівництво. Тут важливо правильно вибрати підрядників, закупити якісні матеріали та обладнання, а також забезпечити контроль якості та термінів виконання робіт. Після завершення будівництва настає етап маркетингу та продажу, де розробляється маркетингова стратегія, просувається об'єкт на ринку та укладаються договори купівлі-продажу або оренди. Останній етап — експлуатація, який включає в себе управління об'єктом нерухомості та його технічне обслуговування.

Тепер розглянемо ключові аспекти управління девелоперським проектом. Одним з найважливіших аспектів є управління ризиками. Девелоперський проект пов'язаний з багатьма ризиками, такими як зміни в законодавстві, коливання цін на матеріали, непередбачені витрати, форс-мажорні обставини тощо.

Ефективне управління ризиками передбачає їх виявлення, оцінку та мінімізацію негативного впливу на проект. Не менш важливим є управління бюджетом. Девелопер повинен ретельно планувати, контролювати та оптимізувати витрати на всіх етапах проекту, щоб забезпечити його рентабельність. Управління часом також є критичним аспектом, оскільки затримки в реалізації проекту можуть призвести до значних фінансових втрат. Для цього необхідно розробити детальний графік виконання робіт та забезпечити його дотримання. Управління якістю гарантує відповідність об'єкта нерухомості встановленим стандартам та вимогам, що є важливим фактором для задоволення потреб клієнтів. Нарешті, ефективне управління комунікаціями забезпечує взаємодію з усіма учасниками проекту: інвесторами, підрядниками,

постачальниками, державними органами, що сприяє успішній реалізації проекту.

Для ефективного управління девелоперським проектом використовуються різноманітні інструменти. Програмне забезпечення для управління проектами допомагає планувати, контролювати та аналізувати хід виконання робіт, а також управляти ресурсами та бюджетом. Системи електронного документообігу сприяють ефективній обробці та зберіганню документації, що зменшує ризик втрати важливої інформації. BIM-технології (Building Information Modeling) забезпечують інформаційне моделювання будівлі, що дозволяє оптимізувати проектні рішення, процес будівництва та експлуатацію об'єкта.

Успішна реалізація девелоперського проекту залежить від багатьох факторів, але ключовим є ефективне управління всіма його аспектами. Комплексний підхід до управління, використання сучасних інструментів та методів, а також врахування всіх потенційних ризиків дозволяють досягти поставлених цілей та створити якісний об'єкт нерухомості, який буде відповідати потребам ринку та приносити прибуток інвесторам.

Л. Д. ЧАЛАПКО
канд. екон. наук, доцент

С. М. ЛОЗОВИЙ
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ

Імпортозаміщення — це економічна політика держави, яка спрямована на заміну імпорту товарами, виробленими всередині нашої країни. При цьому показники якості продукції, а також вартість товару не повинні поступатися імпортним виробам.

Вивчення проблематики імпортозаміщення та розробка механізму підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства в сучасних економічних умовах є важливою умовою його успішного функціонування.

Під механізмом підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства слід вважати складну, чітко вивірену взаємодію економічних, організаційних, правових, мотиваційних та інших елементів, які злагоджено реалізують конкретні функції, як на мікро-, так і на макрорівні в рамках загальної структури відповідно до встановлених цілей та оцінки зовнішніх викликів та тенденцій [1].

Такий механізм має бути найтіснішим чином інтегрований у єдиний господарський механізм управління підприємством.

Методика формування та реалізації механізму підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах імпортозаміщення включає наступні етапи [2]:

Дослідження. Комплексне дослідження, яке враховує специфіку галузі, є першим етапом створення системи конкурентоспроможності промислових підприємств, який складається з:

1) Маркетингове дослідження. Це вимушений і постійно здійснюваний захід на підприємстві, оскільки ринок і зовнішнє середовище піддаються систематичним змінам. Дослідження потреб покупця, вимог ринку є основою оцінки конкурентоспроможності.

2) Соціальне опитування споживачів. Проводячи опитування споживачів, знаючи їх переваги, підприємство легко зможе лідирувати у своїй галузі. Одним із видів опитування є анкетування серед покупців.

3) Дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища.

Дослідження впливу факторів зовнішнього середовища (податки, ключова ставка, курс зарубіжних валют тощо), а також внутрішнього середовища (персонал, активи, системи тощо) на конкретні особливості конкурентоспроможності. На етапі визначення залежних та незалежних причин слід оцінити і ризики промислового підприємства.

Аналіз та виявлення проблем

1) SWOT-аналіз. Дає можливість оцінити конкретну ситуацію на ринку, отримати чітке уявлення про переваги та недоліки промислового підприємства, що дозволяє вибрати напрямок розвитку підприємства, вигідно використовувати сильні сторони підприємства, усунути або врахувати недоліки, використовувати можливості, що надаються ринком, уникнути небезпек і загроз [1].

2) PEST-аналіз. Це аналіз, спрямований на виявлення тенденцій у соціальній, технологічній та інших сферах діяльності. PEST аналіз є абревіатурою наступних показників галузі: політичні (P), економічні (E), соціокультурні (S) та технологічні (T).

3) Аналіз конкурентів. Основна мета аналізу конкурентів — це не тільки правильно визначити, а й професійно застосовувати у конкурентній боротьбі переваги підприємства.

Розробка комплексу заходів щодо підвищення конкурентоспроможності

1) Використання повних потужностей виробництва промислового підприємства. Грамотне їх використання призводе до підвищення економічної діяльності промислових підприємств. Збільшується кількість продукції, що виробляється, зменшуються витрати на її виготовлення. Підприємство набуває можливість у короткий проміжок часу збільшити обсяг внутрішніх інвестицій задля розвитку виробництва, модернізації устаткування тощо.

2) Відповідність продукції стандартам. Основна складова конкурентоспроможності — це якісна продукція, що випускається. Рівень якості продукції визначається нормативними документами, стандартами якості та

вимогами безпеки. При рішенні розширити ринок збуту зарубіжних країн, перше, що потрібно зробити, це ознайомитися зі стандартами якості, прийнятими у країні.

3) Використання державних програм підтримки імпортозаміщення.

Реклама. На сучасному ринку реклама є ключем для надання нового продукту, а також збільшення обсягів продажів. Завдяки рекламі промислове підприємство збільшує ринок збуту, підвищуючи свої економічні характеристики.

Підсумковий етап робіт передбачає проведення оцінки економічної ефективності кожного етапу заходу щодо підвищення конкурентоспроможності, яка дозволить зрозуміти, наскільки високоефективною була реалізація цього механізму.

Відстеження проведення механізму підвищення конкурентоспроможності в існуючій ситуації роботи промислового підприємства рекомендовано проводити згідно з графіком менеджменту підприємства за допомогою відділів та підрозділів, які беруть участь у цьому механізмі.

Джерела

1. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / С. М.Клименко та ін. Київ: КНЕУ, 2018. 520 с.
2. Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств в умовах невизначеності: монографія / І. М. Посохов, О. В. Чепіжко, В. Г. Дюжев, Д. О. Лисиця. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2022. 252 с.

Л. Д. ЧАЛАПКО
канд. екон. наук, доцент

В. О. МАТВІЙЧУК
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВИХ ВАЖЕЛІВ

Управління дебіторською заборгованістю — це не просто бухгалтерська процедура, а стратегічно важливий процес, який безпосередньо впливає на фінансове здоров'я та успішність будь-якого підприємства. Уявіть собі кровоносну систему організму: дебіторська заборгованість — це кров, яка живить бізнес, забезпечуючи його ресурсами для розвитку. Якщо ця кров

застоюється, утворюються тромби, які перешкоджають нормальному функціонуванню організму. Так само і з дебіторською заборгованістю: її неефективне управління може призвести до серйозних фінансових проблем, таких як дефіцит обігових коштів, зниження ліквідності, втрата прибутковості та навіть банкрутство.

Для того, щоб уникнути цих негативних наслідків, підприємства повинні активно використовувати різноманітні фінансові важелі, які дозволяють ефективно управляти дебіторською заборгованістю. Почнемо з кредитної політики, яка є фундаментом взаємовідносин з клієнтами. Вона передбачає чітке визначення умов кредитування, встановлення лімітів кредиту для кожного клієнта, визначення термінів оплати, розробку системи знижок за дострокове погашення. Але кредитна політика — це не просто набір правил, це гнучкий інструмент, який повинен адаптуватися до специфіки бізнесу та ринкової ситуації.

Важливою складовою кредитної політики є ретельна оцінка кредитоспроможності кожного потенційного клієнта. Це дозволяє мінімізувати ризик неплатежів та уникнути співпраці з ненадійними контрагентами. Для цього використовуються різні методи: аналіз фінансових показників, вивчення кредитної історії, використання кредитних рейтингів та скорингових моделей. У деяких випадках доцільно страхувати кредитні ризики, передаючи їх страховим компаніям.

Система мотивації та стягнень — це ще один важливий фінансовий важіль, який дозволяє стимулювати клієнтів до своєчасного виконання фінансових зобов'язань. Знижки за дострокову оплату, бонусні програми для постійних клієнтів — це ефективні інструменти, які заохочують клієнтів до дисциплінованого погашення заборгованості. З іншого боку, за прострочення платежів необхідно застосовувати штрафні санкції, такі як пеня та штрафи. Такий підхід дозволяє підтримувати фінансову дисципліну та зменшити кількість прострочених платежів.

Не варто забувати про такі інструменти, як факторинг та форфейтинг. Факторинг передбачає продаж дебіторської заборгованості факторинговій компанії, яка бере на себе ризик неплатежів та здійснює стягнення боргів. Форфейтинг — це передача права вимоги заборгованості банку або іншій фінансовій установі. Ці інструменти дозволяють підприємствам швидко отримати кошти та не витрачати власні ресурси на стягнення боргів.

Останній, але не менш важливий аспект — це облік та контроль дебіторської заборгованості. Впровадження системи автоматизації обліку дозволяє оперативно отримувати інформацію про стан дебіторської заборгованості, аналізувати її структуру, динаміку та строки погашення. Регулярний моніторинг стану дебіторської заборгованості дозволяє вчасно виявляти проблемні борги та вживати заходів щодо їх стягнення. Важливо також формувати резерв сумнівних боргів для покриття можливих втрат від неплатежів.

В сучасних умовах, коли конкуренція на ринку постійно зростає, ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним з ключових факторів успішного розвитку бізнесу. Воно дозволяє підприємству збільшити об-

сяг продажів, підвищити ліквідність та платоспроможність, знизити ризик фінансових втрат, оптимізувати обігові кошти та зміцнити фінансову стабільність.

Л. П. ШАПОВАЛ
канд. екон. наук, доцент,
Обласний коледж "Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А. С. Макаренка" Полтавської обласної ради

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ МИТТЄВИХ ПЛАТЕЖІВ

Діджиталізація фінансових послуг, упровадження нових цифрових технологій та зростання попиту на безготівкові платежі сприяє переходу багатьох операцій фінансової екосистеми у віртуальний режим. Зокрема, підвищується роль миттєвих платежів в режимі реального часу — Instant Payments або Fast Payments.

Таку назву має система роздрібних електронних платежів, які можна успішно проводити цілий рік, 24 години на день, і завжди мати можливість миттєво перераховувати й отримувати кошти за будь-якою схемою:P2P (від користувача до користувача), P2B (від користувача до бізнесу), P2G (від користувача до держави).

Миттєві платежі — це не новація. Вони успішно використовуються у США та Європі. Так, у 2019 році Європеський союз запровадив SEPA Instant Credit Transfer — систему, яка дозволила банкам здійснювати грошові перекази протягом 10 секунд. Даний вид фінансових послуг швидко став популярним в Європі, адже був швидшим та дешевшим за традиційні послуги. Зараз його використовують мільйони європейців. У 2023 році у США почала працювати FedNow — програма від Федеральної резервної системи, яка забезпечує можливість швидко та безпечно переказувати кошти між всіма суб'єктами фінансово ринку. В Азії багато країн також впроваджують систему миттєвих платежів. Так, у Китаї системи Alipay, WeChat Pay обробляють мільярди транзакцій щодня. В Індії працює Immediate Payment Service, яка стає все більше популярною серед місцевого населення.

Варто зазначити, що відповідні фінансові впровадження стали революційними для вказаних країн, в яких населення не має доступу до інноваційних банківських рішень, доступних українцям. Тому, звичні для нас операції перерахунку коштів з картки на іншу картку чи на номер телефону для них відкрилися лише після впровадження відповідних систем. Незважаючи на це, НБУ активно працює над впровадженням системи миттєвих платежів в Україні, яка дозволить користувачам мати можливість здійснювати дешеві,

швидкі транзакції між платіжними рахунками через інноваційні канали доступу та методи ініціювання операцій.

НБУ є ключовим ініціатором системи, який розробив й затвердив правила здійснення переказів коштів та постійно проводить моніторинг дотримання цих правил учасниками ринку. Від регулятора залежить безперебійність роботи системи та її відповідність міжнародним стандартам. Зокрема 1 квітня 2023 року СЕП була переведена на міжнародний стандарт ISO 20022. Перехід на нове покоління СЕП є важливою технологічною передумовою для подальшого розвитку платіжної інфраструктури України. З червня 2023 року банки України почали щотижня надсилати до НБУ дані про карткові операції. У грудні регулятор впровадив стенд для перевірки функціонування миттєвих платежів. Відповідно до дорожньої карти НБУ вже з 2024 року почалося поетапне запровадження цієї технології: учасники системи електронних платежів з квітня 2024 року мали зараховувати кошти на рахунки протягом години, а з квітня 2025 року передбачено – за десять секунд. Це одна з важливих задач, над якою працює зараз український фінтех, а її реалізація дозволить підвищити швидкість і оперативність роботи бізнесу, що є критично важливим для відновлення України. Отже повноцінний запуск системи миттєвих платежів запланований на кінець першого кварталу 2025 року.

Система миттєвих платежів має революціонізувати фінансовий ринок України, передбачаючи значні переваги, а саме:

• для бізнесу: гроші надходитимуть на рахунки миттєво, що призведе до покращення кешфлоу та дасть можливість оперативніше користуватись ринковими можливостями. Комісії на обробку платежів будуть нижчими, що стане значною перевагою. Зручність миттєвих платежів може стимулювати імпульсні та інші види покупок і збільшити обсяг продажів;

• для фінансових установ: очікується значний приріст кількості транзакцій і, відповідно, доходів. Автоматизовані процеси обробки можуть знизити операційні витрати. Цілком можливо, що банки, які швидко впровадять миттєві платежі, отримають значну конкурентну перевагу.

Впровадження системи миттєвих платежів дозволить населенню переказувати кошти за кілька секунд, в будь-який час доби та день. Очікується, що це сприятиме розвитку безготівкових розрахунків у країні. Однак впровадження миттєвих платежів потребує значних інвестицій в ІТ-інфраструктуру з боку банків. Та загалом, впровадження системи миттєвих платежів в Україні є важливою подією, яка матиме значний вплив на фінансову систему країни.

Отже, миттєві платежі дозволять зменшити вартість платежів для користувачів, сприятимуть розвитку ринку платіжних послуг та збільшенню конкуренції, позитивно вплинуть на рівень фінансової інклюзії, а також сприятимуть зростанню ВВП України за рахунок миттєвого руху коштів.

Л. П. ШАПОВАЛ
канд. екон. наук

А. І. СЄПЄТОВ
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА: АДАПТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Турбулентне середовище сучасного бізнесу характеризується високим рівнем невизначеності, динамічними змінами у ринкових умовах, стрімким розвитком технологій та глобальними кризами. Такі чинники змушують організації шукати нові підходи до управління, які забезпечують швидку адаптацію до змін. Адаптивний менеджмент стає ключовим інструментом для збереження конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку організацій.

Метою дослідження є аналіз основних моделей управління в умовах турбулентного середовища, зокрема адаптивного менеджменту, а також визначення його переваг і практичних механізмів впровадження.

Турбулентність у бізнес-середовищі визначається наступними характеристиками такими як ускладнене прогнозування змін, особливо в довгостроковій перспективі; технологічні інновації, глобалізація та кризи призводять до постійних перетворень; високий рівень ризиків (організації стикаються з економічними, політичними та екологічними викликами, які складно передбачити); взаємопов'язаність систем (локальні події часто мають глобальні наслідки) [1].

Турбулентність змінює традиційні правила управління, змушуючи компанії адаптуватися до нових реалій шляхом гнучких і швидких рішень, зокрема за рахунок адаптивного менеджменту.

Адаптивний менеджмент (adaptive management) — це підхід, спрямований на гнучке управління в умовах змін. Його основою є здатність організації швидко реагувати на зовнішні виклики, змінюючи стратегії, структури та процеси.

Переваги адаптивного менеджменту швидке реагування на зміни, оптимізація ресурсів завдяки постійному моніторингу ситуації, зниження ризиків через систематичний аналіз і корекцію стратегій.

Існує кілька моделей, які дозволяють реалізувати адаптивний менеджмент у бізнес-практиці. Agile-управління засноване на принципах гнучкого управління проектами (короткі цикли планування (ітерації); постійний зворотний зв'язок із замовником (швидке внесення змін у відповідь на зовнішні фактори). Agile ефективний для організацій, які працюють в інноваційних

галузях, де швидкість впровадження рішень є критично важливою. Lean (ощадливе управління) фокусується на зменшенні втрат і оптимізації процесів, що сприяє швидкому реагуванню на зміну попиту, зберігаючи конкурентоспроможність [2].

Платформні моделі передбачають створення екосистеми, де організація об'єднує ресурси різних учасників ринку, що підвищує адаптивність та ефективність завдяки взаємодії між партнерами.

Організації, які впроваджують інновації у процеси та продукти, швидше адаптуються до змін. Використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту (AI) та інших сучасних технологій допомагає передбачати зміни та приймати обґрунтовані рішення.

Практичні механізми впровадження адаптивного менеджменту полягають в наступному:

1. Моніторинг середовища — постійний аналіз зовнішніх факторів за допомогою PESTEL-аналізу та SWOT-аналізу.

2. Гнучка організаційна структура — впровадження матричних або проєктних структур, які забезпечують ефективну взаємодію між відділами.

3. Цифровізація процесів — використання цифрових платформ для автоматизації процесів та підтримки прийняття рішень.

4. Навчання персоналу — розвиток навичок працівників у сфері управління змінами та роботи в умовах невизначеності.

5. Культура інновацій — заохочення творчості та відкритості до нових ідей.

Отже, адаптивний менеджмент є ефективним підходом до управління в умовах турбулентного середовища. Його ключовими характеристиками є гнучкість, інноваційність та орієнтація на навчання. Впровадження адаптивних моделей управління дозволяє організаціям ефективно реагувати на зміни і використовувати їх як можливості для зростання.

Для успішної реалізації адаптивного менеджменту необхідно забезпечити моніторинг середовища, впровадити гнучкі структури, інвестувати в цифрові технології та розвивати культуру інновацій. В умовах постійної невизначеності адаптивність стає ключовою конкурентною перевагою, яка забезпечує довгостроковий розвиток організацій.

Джерела

1. *Колісник М.* Управління в епоху турбулентності: нові тренди й тенденції. *Генеральний директор.* 2015. URL: https://www.kolisnyk.in.ua/upravlinnya-v-epohu-turbulentnosti-novi-trendy-j-tendentsiyi/
2. *Alexandre Rodrigues, John Bowers.* The role of system dynamics in project management. *International Journal of Project Management.* 1996. Vol. 14, Issue 4, P. 213–220. URL: https://doi.org/10.1016/0263-7863(95)00075-5

П. А. ШАРИЙ
здобувач 1 курсу ОС "магістр" факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет

О. П. ГРЕБЕЛЯ
здобувач ІІ курсу ОС "магістр" факультету фінансів та обліку,
Західноукраїнський національний університет

ОЦІНКА СТАНУ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Державний борг є важливою складовою фінансової системи країни, де він відіграє важливу роль у забезпеченні бюджетної стабільності та може бути фактором, що буде сприяти розвитку економіки. Завдяки йому держава отримує необхідні ресурси для впровадження державних програм та ініціатив.

Згідно Бюджетного кодексі України: "Державний борг — це загальна сума боргових зобов'язань держави із повернення отриманих і непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, які виникають унаслідок державного запозичення" [1]. Іншими словами, державний борг можна охарактеризувати як: "сума прямих договірних зобов'язань органів державного управління перед економічними суб'єктами інших секторів економіки (резидентами) і зарубіжними кредиторами" [2].

На сучасний стан державного боргу України найбільший вплив мало повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022 року, оскільки ця подія катастрофічно вплинула на економічну стабільність країни, держава почала збільшувати видатки на оборону та безпеку, що в свою чергу призвело до необхідності пошуку додаткових джерел залучення фінансових ресурсів у вигляді державних запозичень. Війна спричинила не лише, прямі військові витрати, але й непрямі економічні втрати, зокрема через втрату інвестиційної привабливості країни, спад економіки, фінансову нестабільність та подальшу невизначеність.

Структуру державного та гарантованого державою боргу України за 2021–2023 рр. представлено у таблиці.

Аналізуючи дані таблиці можемо спостерігати, що загальна сума державного та гарантованого державою боргу України протягом 2021–2023 рр. зросла на 47,37 млрд дол. з 97,95 млрд дол. у 2021 році до 145,32 млрд дол. у 2024 році. Зокрема: внутрішній державний борг зріс на 2,85 млрд дол. з 38,95 млрд дол. до 41,8 млрд дол.; зовнішній державний борг зріс на 47,1 млрд дол. з 47,66 млрд дол. до 94,76 млрд дол.; Гарантований державою борг навпаки знизився на 2,58 млрд дол. з 11,34 млрд дол. до 8,76 млрд дол.

Отже, в умовах війни, коли державі катастрофічно не вистачає фінансових ресурсів, то державний борг є важливим джерелом їх залучення через державні позики, що в свою чергу дозволяє державі виконувати покладені

на неї функції. Сьогодні державний борг України є не просто фінансовим показником, а загалом відображає наслідки впливу війни та соціально-економічний тягар, що падає на державу.

Державний та гарантований державою борг України за 2021–2023 рр.,

млрд дол.

	2021	2022	2023
Державний борг	86,61	101,59	136,56
Внутрішній борг	38,95	38,00	41,8
Заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку	38,88	37,95	41,76
Заборгованість перед банківськими та іншими фінансовими установами	0,07	0,05	0,04
Зовнішній борг	47,66	63,59	94,76
Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій	16,98	30,09	59,31
Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав	1,49	5	6,92
Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ	1,86	1,65	1,57
Заборгованість за випущеними цінними паперами	22,91	22,66	22,76
Заборгованість, не віднесена до інших категорій	4,42	4,20	4,23
Гарантований державою борг	11,34	9,79	8,76
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	97,95	111,38	145,32

Примітка. Побудовано автором за даними [3–5].

Джерела

1. Бюджетний кодекс України URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show/2456 17.
2. *Лубкей Н. П., Ткачук Н. М., Горин В. П., Карапетян О. М.* Державний кредит: навч. посіб. Тернопіль. ТНЕУ, 2012. 140 с.
3. Державний та гарантований державою борг України станом на 30.09.2024. *Міністерство Фінансів України*. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/
4. Державний та гарантований державою борг України станом на 31.12.2023. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/
5. Державний та гарантований державою борг України станом на 31.12.2022. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/

Науковий керівник:

О. В. Квасниця, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів Західноукраїнського національного університету

О. В. ШЕРЕМЕТИНСЬКА
канд. екон. наук., доцент,
доцент кафедри економіки праці та менеджменту,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасному бізнес-середовищі аналітичні підходи до прийняття рішень відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності компаній. Традиційні методи бізнес-аналізу, такі як SWOT-аналіз, PESTEL та фінансове моделювання, залишаються важливими, але в умовах стрімкої цифровізації з'являються нові, більш інноваційні методи. Вони ґрунтуються на великих даних (Big Data), штучному інтелекті (AI), машинному навчанні (ML) та автоматизації процесів. Метою цього есе є аналіз сучасних інноваційних підходів у бізнес-аналізі та оцінка їхнього впливу на ефективність прийняття рішень.

Аналіз на основі великих даних (Big Data Analytics) дозволяє бізнесу отримувати цінну інформацію при обробці величезних масивів структурованих і неструктурованих даних. В якості основних методів Big Data-аналітики можна використовувати дескриптивний аналіз, який дає змогу аналізувати історичні дані для розуміння їх тенденцій; діагностичний аналіз, що визначає причини певних подій чи змін; прогностичний аналіз, який використовує алгоритми машинного навчання для прогнозу майбутніх трендів і прескриптивний аналіз, що може надавати рекомендації для прийняття оптимальних рішень.

Штучний інтелект та машинне навчання в бізнес-аналізі дають змогу забезпечити автоматизацію майже всіх аналітичних процесів і відповідно зменшують людський фактор при прийнятті рішень. Серед них можна виділити нейромережі, які дозволяють знаходити приховані залежності в даних, обробка природної мови (NLP), яка володіє інструментами аналізу текстових даних, наприклад, відгуки клієнтів, глибоке навчання (Deep Learning), яке може використовуватись для прогнозування складних тенденцій.

Соціальні мережі є джерелом великої кількості неструктурованих даних, що можуть бути корисними для маркетингового та репутаційного аналізу, що є частиною бізнес-аналізу. Інструменти SMA аналізують [1]:

- Сентимент-аналіз (настрій споживачів щодо бренду).
- Визначення трендів у соціальних мережах.
- Моніторинг репутації компанії.

Цифрові двійники являють собою віртуальні моделі реальних об'єктів або бізнес-процесів, що дозволяють тестувати різноманітні зміни за умов цифрового середовища безпосередньо перед їх впровадженням у реальне життя.

Розширена аналітика поєднує AI й автоматизацію в системі бізнес-аналізу для отримання інсайтів не звертаючись до послуг великих аналітичних команд, серед їх основних ей є автоматизоване виявлення аномалій у даних, генерація рекомендацій для прийняття рішень та інтерактивна візуалізація для швидкого аналізу.

Когнітивна бізнес-аналітика використовує AI та машинне навчання для обробки складних структурованих, а також неструктурованих даних, зокрема емоційних реакцій клієнтів, їх аналіз, процесу продажів та їх оптимізація, клієнтський досвід та його персоналізація. Ці BI-системи (Power BI, Qlik, Looker) поєднують когнітивні можливості й візуалізацію даних, що відповідно допомагає бізнесу швидше ухвалювати відповідні рішення [2].

Роботизована автоматизація процесів (RPA — Robotic Process Automation) дозволяє автоматизувати майже всі рутинні бізнес-процеси уникаючи складних інтеграцій. Зокрема інструменти RPA (UiPath, Blue Prism, Automation Anywhere) застосовуються для автоматизації бухгалтерських операцій, обробки великих масивів даних, взаємодії з клієнтами через чат-ботів [1].

Інноваційні методи бізнес-аналізу значно змінюють підходи до прийняття управлінських рішень. Використання великих даних, штучного інтелекту, когнітивної аналітики та автоматизації дозволяє бізнесу швидко реагувати на зміни, оптимізувати процеси та підвищувати ефективність. Для українських компаній важливим є впровадження таких технологій з урахуванням специфіки ринку, цифрової інфраструктури та доступності фахівців у сфері аналітики.

Джерела

1. Top 12+ Effective Business *Analysis Techniques for Success*. URL: https://www.theknowledgeacademy.com/blog/business-analysis-techniques/ (дата звернення 22.01.2025).
6. Innovative Approaches to Business *Analysis in Software Development*. URL: https://stfalconcom.medium.com/innovative-approaches-to-business-analysis-in-software-development-a14bc328c192 (дата звернення 22.01.2025).

Р. Р. ШИПКА

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет "Львівська політехніка"

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ШІ ДЛЯ ОСВІТИ: ДЕГРАДАЦІЯ ЧИ ЕКОНОМІЯ ЧАСУ І ВІЗУАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У сучасному світі технологічні інновації набувають все більшого значення в усіх сферах життя, і освіта не є винятком. Одним із найважливіших досяг-

нень є впровадження цифрових інструментів, зокрема штучного інтелекту (ШІ), які значно змінюють підходи до навчання та взаємодії між студентами і викладачами. Однак, використання ШІ в освіті має свої переваги та ризики.

Однією з основних переваг використання ШІ є значна економія часу для викладачів та студентів. Завдяки автоматизації процесів перевірки робіт, генерації текстів і тестів, а також індивідуальних рекомендацій для кожного студента, викладачі можуть зосередитися на більш важливих аспектах навчання, таких як критичне мислення, розвиток творчих навичок та комунікація зі студентами. ШІ також дає змогу створювати персоналізовані траєкторії навчання, що враховують індивідуальні потреби та інтереси здобувачів освіти. Візуалізація результатів навчання та зворотний зв'язок ШІ відкриває нові можливості для візуалізації процесу навчання та його результатів. З допомогою інтерактивних інструментів та графічних програм можна створювати діаграми, графіки та інші візуальні матеріали, які полегшують розуміння складних концепцій. Це особливо корисно для здобувачів, які мають різні стилі навчання: візуальні, слухові чи тактильні. Візуалізація результатів допомагає відстежувати прогрес навчання та своєчасно його коригувати [1]. За результатами наших емпіричних спостережень, більшість студентів регулярно використовує ШІ упродовж навчання. У таблиці подано найбільш уживані із них.

Також варто враховувати і можливі негативні наслідки використання ШІ в освіті. Є побоювання, що надмірне покладання на цифрові технології може призвести до зниження критичного мислення, творчості та соціальних навичок у студентів. Якщо здобувачі освіти звикнуть покладатися на автоматичні відповіді систем ШІ, це може знизити їх здатність до самостійного аналізу та оцінки інформації, що, у свою чергу, може позначитися на їхній здатності до вирішення складних проблем у реальному житті.

Ще одним важливим аспектом є етичні та соціальні питання, пов'язані з використанням ШІ в освіті, зокрема, конфіденційності та захисту персональних даних. Відомо, що цифрові технології здатні збирати та обробляти великі обсяги особистої інформації, що може бути використано не лише для покращення навчального процесу, але й для комерційних чи інших цілей. Тому необхідно встановити чіткі правила та обмеження щодо використання даних, щоб уникнути порушення прав всіх користувачів [2].

Набори ШІ для різних аспектів навчання

Тип ШІ	Мета використання	Приклади
Візуалізація результатів навчання	Створення інтерактивних графіків, діаграм для моніторингу прогресу	Tableau, Google Data Studio
Генерація текстів і тестів	Автоматичне створення навчальних матеріалів, відповіді на питання	ChatGPT, Gemini, Grammarly
Форматування літератури	Автоматичне форматування бібліографії та цитування	Zotero, EndNote, Mendeley
Індивідуалізація навчального процесу	Персоналізація навчальних траєкторій, адаптація матеріалів	Squirrel AI, Knewton, Duolingo

Джерело: систематизовано автором за власними спостереженнями.

Цінною перевагою застосування ШІ в освіті є те, що такі цифрові інструменти можуть значно полегшити доступ до освіти для людей з інвалідністю. Використання технологій дозволяє створювати адаптовані навчальні матеріали для осіб з різними видами інвалідності. Наприклад, за допомогою спеціальних програм для читання текстів або автоматичних перекладачів можна забезпечити доступність матеріалів для людей із порушеннями слуху чи зору. Це є важливим кроком до забезпечення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їх фізичних можливостей.

Отже, використання ШІ в освіті відкриває нові можливості для оптимізації навчальних процесів, але, водночас, потребує уважного ставлення до етичних, соціальних та інтелектуальних наслідків. Важливо забезпечити баланс між технологіями та традиційними методами, щоб забезпечити розвиток критичного мислення і соціальних навичок у студентів.

Джерела

1. *Іванова Н. О.* Цифрові технології в освіті: сучасний стан і перспективи. Київ: Освітній процес, 2023.
2. *Коваленко І. М.* Технології в освіті: етичні та правові аспекти. Київ: Юридичний світ, 2021.

Науковий керівник:
О. І. Корицька, канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту організацій
Національний університет "Львівська політехніка"

С. В. ШИШКОВСЬКИЙ,
Р. Т. ЯВОРСЬКИЙ
кафедра управління проєктами,
Національний університет "Львівська політехніка"

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Появу і широке застосування проєктної методології управління розвитком підприємств обумовила необхідність концентрації зусиль на досягненні довгострокових результатів виробничо-господарської діяльності, тому управління розвитком шляхом реалізації проєктів втілилося у підхід, що базується на баченні стратегічних орієнтирів своєї діяльності. Незважаючи на те, що проєкти здійснюються у будь-якій організації, проєктний менеджмент переважно асоціюється з будівництвом та з ІТ-галуззю, що пояснюється їхньою органічною спорідненістю з проєктною діяльністю.

Причинами сповільненого поширення методології проєктного менеджменту в інших сферах економічної діяльності можна вважати [3]:

- низький рівень економічної свободи в Україні, що спричиняє певну деформацію бізнес-середовища;
- нестачу кваліфікованих проєктних менеджерів на ринку праці;
- брак досвіду та недостатню обізнаність менеджерів вітчизняних підприємств із можливостями застосування сучасної методології проєктного менеджменту;
- загальну неефективність організаційних і управлінських структур на багатьох підприємствах та недостатнє використання сучасних цифрових технологій;
- відсутність належних мотивів для пошуку і впровадження ефективних інструментів управління розвитком у зв'язку із особливостями функціонування підприємств у бізнес-середовищі з високим рівнем тіньової економіки.

Популярність проєктного підходу до управління розвитком підприємства обумовлена орієнтацією на результат (цінність, додану вартість, продукт). Сьогодні проєкти розвитку визнаються важелями стратегічних змін і фактично пронизують усі елементи системи підприємства, а методологія проєктного менеджменту стає запорукою ефективного впровадження будь-яких змін на підприємствах та в суспільстві [1–2].

Розвиток підприємства концептуально пов'язують із науково-технічним прогресом, маркетинговими дослідженнями товарного ринку, технологічними і продуктовими інноваціями, швидкістю реагування на зміни зовнішнього середовища тощо. При цьому дія ринкових і соціальних факторів визначально впливає на формування напрямів соціально-економічного розвитку та параметри діючої системи управління, особливістю функціонування якої є необхідність забезпечення поточних результатів діяльності підприємства в умовах здійснення інноваційних перетворень бізнес-процесів, організаційної структури чи інформаційних технологій [5].

Інтегрування методології проєктного менеджменту в управлінські процеси надає організаціям реальний шанс сконцентрувати зусилля на досягненні стратегічних цілей, забезпечити організаційну та ресурсну підтримку стратегії розвитку підприємства [3].

Концепція управління проєктами розвитку зароджувалась у напрямках удосконалення методологічних засад проєктно-орієнтованого управління та удосконалення управління змінами на підприємствах. Незважаючи на чисельні наукові дослідження щодо побудови ефективних систем управління та активне використання на підприємствах принципів проєктного менеджменту, переважна більшість практичних розробок сфокусована на підготовці бізнес-планів або комерційних проєктів. При цьому спостерігається недостатній рівень розроблення та висвітлення такої сфери проєктного менеджменту, як управління проєктами розвитку. Застосування методології проєктного менеджменту до управління трансформаційними змінами на підприємстві потребує чіткого визначення предмету, об'єкту та суб'єкту управління [4].

У науковій і фаховій літературі поняття “проєкт розвитку” не набуло загального консенсусного змісту і залишається дискусійною категорією, яка потребує чіткої ідентифікації. Визначення місця та ролі таких проєктів у системі розвитку підприємства потребує уточнення їх ознак і властивостей.

Джерела

1. *Блум, Н., Кєсе, М. А. та Терронес, М. Е.* Утримувані невизначеністю. *Фінанси та розвиток* [online]. Доступно: http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2013/03/pdf/Bloom.pdf.
2. *Бушуєв С. Д. Бушуєва Н. С.*, 2006. Моделі та методи стратегічного розвитку організацій від “бачення” до реалізації. Матеріали І Міжнародної дискусійної конф. “Стратегія управління підприємством у висококонкурентних умовах зростання економіки”. К., С. 13–21.
3. *Верба В. А.* Рівні розвитку процесної компанії. *Зб. наук. пр. Черкаського державного технологічного ун-ту*. Серія “Економічні науки”. Вип. 22. Ч. І. С. 90–93.
4. *Shyshkovskyi S., Stepura T., Tymoshchuk M., Yakymiv A., Trevoho O.* 2023. Management of socio-economic system development based on project management in conditions of economy and society digitalization. Lviv: Rastr-7. Vol. 1. 140 p.
5. *Шишковський С. В., Яворський Р. Т.* Формування гнучкої системи менеджменту. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 329–333.

Г. О. ШКЛЯЄВА

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології та дошкільної освіти
Комунального закладу “Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія”
Полтавської обласної ради

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Інтернаціоналізація вищої освіти покликана до продовження діалогу, репрезентації думок, теоретичних і практичних пошуків у сучасних соціокультурних трансформаціях всіх сфер життя. Освіта має формуватися під впливом ціннісних і світоглядно-професійних комунікацій, суб’єкт-суб’єктних відносин із учасниками освітнього процесу. Інтернаціоналізацію вищої освіти в культурно-історичному вимірі ми розглядаємо крізь призму професійного розвитку фахівця. Соціально-економічні реалії, індивідуалізовані потреби суб’єктів освіти, військовий стан у нашій країні — все це потребує гнучкого реагування та модернізації змісту освіти.

Досліджуючи модернізаційні зміни змістовної складової вищої освіти, наголосимо, що новітні технології професійного становлення детермінуються розвитком суспільства, глобальними викликами та перспективними напрямками щодо освітнього процесу, побудованому на співробітництві та загальнолюдських цінностях. Сучасні реалії життя вимагають сформувати в особистості готовність до розвитку та саморозвитку в системі практико-орієнтованих форм взаємодії з врахуванням індивідуальних особливостей здобувачів освіти. У цьому контексті зазначимо, що гнучке реагування на індивідуальні можливості особистості мають бути врівноважені та скореговані діяльністю всіх соціально-політичних і культурно-економічних чинників.

Розглядаючи інтернаціоналізацію вищої освіти як науково-педагогічну проблему, особливої уваги потребують загальнолюдський та локальний аспекти в контексті осмислення глобальних проблем людства. Можна багато дискутувати стосовно того, як переломні етапи людського буття, виклики та перспективи суспільного розвитку впливають на людину, проте найважливішим завданням педагогів залишається виховання цілісної, щасливої особистості.

Глобальні виклики сучасного життя впливають на систему освіти та педагога з позицій інтернаціоналізації сучасних поглядів у системі партнерської взаємодії та співробітництва. У цьому аспекті передбачення (anticipation) і причетність (participation) виступають конструктивними елементами інноваційних змін у системі освіти. Саме передбачення подій, ситуацій і результатів спонукають пов'язувати минуле із сьогоденням, оцінювати перспективи майбутнього життя, робити відповідальний вибір, шукати альтернативні підходи до розв'язання глобальних проблем. Зазначимо, що актуальними залишаються питання формування відповідальності та розвиток критичного мислення особистості.

Трансформаційні процеси сучасного соціально-економічного життя вимагають звернутись по міжкультурного діалогу як здатності до співробітництва, розуміння потреб іншої особистості; емпатії, толерантності, соціально-культурної взаємодії як вміння спілкуватися та знаходити спільні рішення. Саме так ми розуміємо причетність з позицій глобально-орієнтованої освіти.

Отже, інтернаціоналізацію вищої освіти ми розглядаємо в контексті перетворення освіти на міжнародний товар і отримання максимального прибутку від продажу освітніх послуг. Ми звернули увагу на використання широкого спектру технологій викладання, які спрямовані на формування цілісної відповідальної особистості здобувача освіти. У цьому контексті інтернаціоналізація вищої освіти передбачає глобальне співробітництво і глобальну конкуренцію між освітніми установами.

Виклики глобального співробітництва та глобальної конкуренції в сфері інтернаціоналізації вищої освіти змушують суттєво підсилювати конкурентоспроможність вітчизняних закладів освіти на світовому ринку освітніх послуг. Основна роль у цьому процесі належить особистості педагога як носія культури, толерантного, гнучкого, чутливого, уважного та гуманного наставника, який відданий своїй справі, мотивований, енергійний, готовий до ін-

новаційних перетворень, критично мислячий та готовий удосконалюватись впродовж всього життя.

Активне та цілеспрямоване залучення науковців закордонних закладів вищої освіти до гостьових лекцій, міжнародних конференцій, програм стажування та міжнародних грантів сприяє інтернаціоналізації вищої освіти України. Сучасні заклади вищої освіти активно використовують всі доступні інструменти міжнародної співпраці (міжнародні стажування, академічна мобільність, програми подвійних/спільних ступенів та інші), ґрунтуючись на інноваційній спільній діяльності викладачів і здобувачів вищої освіти.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що інтернаціоналізація вищої освіти базується на інноваційних перетвореннях із збереженням національно-культурних надбань нашого народу. У цьому контексті ми звертаємо увагу на досвід вітчизняної освітньої системи та цілісний характер інноваційних перетворень, особистісно-орієнтований підхід викладачів і здобувачів освіти як рівноправних суб'єктів інноваційних змін.

Анна-Вікторія В. ШТЕФАН
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет "Львівська політехніка"

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Зміна клімату є однією з найбільш невідкладних загроз, що стоїть перед сучасним світом. Її наслідки стають все більш помітними, адже здійснюється вплив на природне середовище, економіку країн і життя мільйонів людей. Відновлювана енергетика активно трансформує світовий енергетичний баланс, і цей процес набирає обертів. Сонячна, вітрова та інші екологічно чисті джерела енергії відіграють ключову роль у протидії зміні клімату та подоланні економічної нестабільності.

Зелена енергетика, також відома як відновлювана енергетика, — це система виробництва та використання енергії, яка базується на відновлюваних джерелах енергії, що не вичерпуються та не шкодять навколишньому середовищу. Головною метою зеленої енергетики є зменшення залежності від вугілля, нафти та інших викопних джерел, зниження викидів парникових газів, що сприяють зміні клімату, а також забезпечення енергоефективності та енергозбереження в різних секторах застосування відновлюваної енергетики [1]. Відновлювана енергетика є одним із найбільш перспективних секторів "зеленої" економіки. Інвестиції у відновлювані джерела енергії є ключовим елементом екологічної та економічної політики багатьох країн світу.

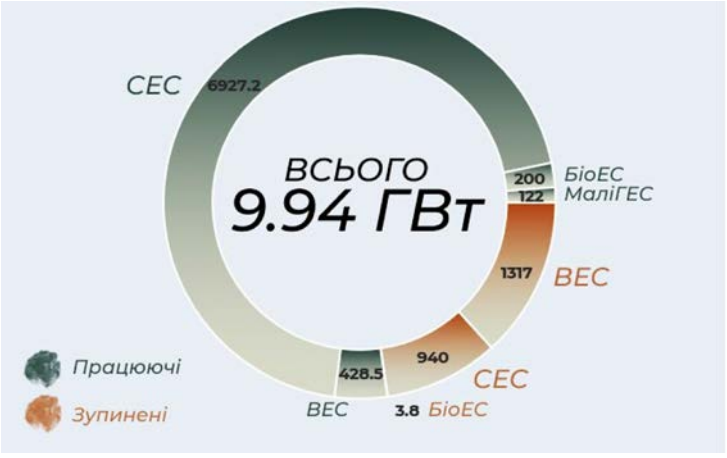
Довгий час лідерство у просуванні технологій відновлювальної енергетики тримали країни ЄС, сьогодні ж гілку першості забирають Індія та Мексика. А у Китаї концентрується до 70 % світового виробництва фотовольтаїчних елементів для будівництва сонячних електростанцій. Крім того, сьогодні сформувалась сотка лідерів — компаній, які хочуть перейти на 100 % використання зеленої енергії, при чому зовсім не спеціалізуючись на енергетиці. Тут лідерами є Google та Facebook, виробник засобів зв'язку Apple, торгівельна мережа IKEA, гігант із виробництва дитячих конструкторів LEGO та студія анімаційних фільмів Disney [2] .

Беручи до уваги питання зеленої енергетики в Україні, то тут існує низка проблем, а саме: пошкодження, знищення та зупинка роботи об'єктів відновлюваної енергетики, фінансова криза, призупинення будівництва нових вітроелектростанцій, відсутність підтримки з боку держави, відсутність єдиного стратегічного документу, який визначає напрями розвитку. Для вирішення зазначених проблем необхідно здійснити такі заходи: відновити пошкоджені та зруйновані об'єкти відновлюваної енергетики, забезпечити підтримку вітчизняного виробництва обладнання для об'єктів, налагодити державну підтримку галузі та ухвалити єдиний стратегічний документ, який визначатиме основні напрями розвитку зеленої енергетики в Україні [3].

Динамічне зростання об'ємів генеруючих потужностей, які використовують відновлювальні джерела енергії, потребує все більшої кількості фахівців. В Україні професійних інженерів у галузі відновлювальної енергетики готують лише 4 університети. А фахівців із монтажу, наприклад, сонячних електростанцій не готує жодний заклад професійно-технічної освіти [3].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну має свої корективи у стримуванні розвитку та знищенні багатьох джерел генерації зеленої енергетики (рисунок).

Отже, зелена енергетика відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку, енергетичної безпеки та зменшенні негативного впливу на довкіл-

Попередня оцінка знищення та призупинення діяльності відновлюваних джерел енергії, мвт на кінець 2022 року [4]

ля. Сьогодні її почали порівнювати із новим IT, враховуючи швидкі темпи зростання, а також активні інноваційні технологічні розробки.

Джерела

1. Основні тренди зеленої енергетики 2023 року. URL: https://surl.li/kfytqv (дата звернення: 28.01.25).
2. Очолення зеленого переходу. Європейська комісія. 2022. URL: https://surl.li/tozhyk (дата звернення: 28.01.25).
3. *Михайлова Л., Семенишина І., Шпатакова О.* Зелена енергетика як чинник енергетичної незалежності України. *Економіка та суспільство*. 2023. (47). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-10.
4. Наскільки постраждала через війну "зелена" енергетика в Україні. Тексти. URL: https://surl.li/uduqzy (дата звернення: 28.01.25).

Науковий керівник:
О. І. Корицька, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту організацій
Національний університет "Львівська політехніка"

Б. С. ШУЛЮК

д-р екон. наук,
доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ: ІМАНЕНТНІ ОЗНАКИ ПРОЯВУ

Ефективна діяльність суб'єктів економічних відносин неможлива без партнерських зв'язків між ними. Партнерські відносини дають змогу досягти визначених цілей згаданими суб'єктами завдяки обміну результатів їхньої діяльності. В контексті нашого дослідження вважаємо, що під партнерськими відносинами варто розуміти фінансові відносини, які виникають між органами державної влади чи місцевого самоврядування і суб'єктами підприємницької діяльності на добровільній основі та передбачають розподіл зобов'язань і відповідальності з метою отримання очікуваних вигід партнерами. Згадані відносини можуть виникати в процесі приватизації об'єктів державної або комунальної форм власності, публічних закупівель, купівлі-продажу товарів чи надання послуг, здійснення підрядних робіт тощо. Варто акцентувати увагу на тому, що частиною цих партнерських відносин є державно-приватне партнерство (ДПП).

Вважаємо, що ДПП — це співпраця між органами державної влади чи місцевого самоврядування та бізнес-структурами на взаємовигідних умовах, яка

передбачає інвестування коштів приватного партнера в об'єкти державної або комунальної форм власності і здійснення спільного управління ними. Водночас варто визначити принципові відмінності державно-приватного партнерства від інших форм такої співпраці, зокрема приватизації та традиційних публічних закупівель задля формування домінуючих переваг першого в структурах органів державної влади чи місцевого самоврядування, бізнес-середовищі і суспільстві. Адже, на думку І. Косач і О. Кулик, "співпраця держави і бізнесу негативно сприймається суспільством, що зумовлено недовірою до його учасників, ототожненням державно-приватного партнерства з відкладенням приватизації і присвоєнням державної власності окремими приватними структурами" [1, с. 81]. Розгляд ДПП як непрямої, часткової приватизації об'єктів державної власності стратегічного значення, є некоректним. Вважаємо, що форми ДПП не обмежуються тільки передачею активів державою приватному партнеру, а передбачають покладення на нього відповідальності в сфері проєктування, будівництва та експлуатації об'єктів інфраструктури. Тому не доцільно стверджувати, що приватизація є певною формою державно-приватного партнерства, оскільки при використанні багатьох його моделей власність на активи залишається у розпорядженні державного партнера. Відтак основними відмінностями цих двох форм партнерства є:

1) приватизація обумовлює зміну форми власності, а ДПП — використання державного/комунального майна суб'єктом підприємницької діяльності у визначеному періоді;

2) при приватизації ризики несе приватний партнер, натомість ДПП передбачає їх розподіл між партнерами, що зазначається у договорі про співпрацю;

3) після приватизації органи влади не відповідають за отримані результати підприємства, тоді як при ДПП держава здійснює контроль за якістю вироблених товарів чи наданих послуг.

Публічні закупівлі передбачають конкурентний вибір державою підприємства, котре здатне задовольнити державні потреби у купівлі товарів чи наданні послуг на вигідних умовах. Основна відмінність публічних закупівель від закупівель, що проводяться комерційним сектором, є те, що вони здійснюються не на власні кошти покупця, а на гроші платників податків. Сьогодні майже усі демократичні країни декларують, що механізм публічних закупівель повинен бути заснований на двох базових принципах: економії та справедливості (таблиця). Важливість цих принципів і механізм їхнього здійснення мають бути доведені до всіх державних замовників, кінцевих одержувачів відповідних благ, для яких вони проводяться, а також до постачальників і підрядників.

Зважаючи на особливості здійснення публічних закупівель, варто зазначити, що ця форма партнерства не має ознак державно-приватного партнерства. Зокрема, основними їхніми відмінностями є:

1) в процесі закупівель оформляється короткостроковий договір про співпрацю держави і суб'єкта підприємницької діяльності, тоді як ДПП передбачає укладення довгострокових договірних відносин;

Основні принципи здійснення публічних закупівель*

№ пор.	Принцип	Зміст принципу
1.	Рівність і відкритість	Надання рівних можливостей доступу всім учасникам конкурсних торгів до необхідної інформації
2.	Чесність	Зведення до мінімуму корупції і привілей
3.	Економія і ефективність	Періодичне порівняння вартості отриманих товарів і послуг за договірними цінами з фактичними даними за аналогічними операціями
4.	Результативність	Систематичний перегляд виконання закупочних планів з метою припинення тієї діяльності, котра не дає результату

*Складено автором.

2) у першому випадку домінують початкові параметри проєкту, натомість у другому – досягнуті соціально-економічні результати;

3) при публічних закупівлях усі ризики несуть органи державної влади чи місцевого самоврядування, а при ДПП — обидва партнери;

4) капітальні та поточні витрати в процесі закупівель здійснює держава, а при ДПП у фінансуванні проєктів беруть участь органи державної влади чи місцевого самоврядування, суб'єкти підприємницької діяльності та кредитори;

5) при першій формі партнерства відповідальність за терміни розроблення, вартість та якість договору покладається на державного партнера, натомість в процесі ДПП відбувається розподіл відповідальності між партнерами: за організаційні процедури відповідає держава, а за фінансування, будівництво, експлуатацію та надання послуг — приватний партнер.

Таким чином, зазначені форми партнерства мають різні механізми і мету реалізації. Оскільки, функції приватного партнера пов'язані з довгостроковим здійсненням проєктів та досягненням соціально-економічних результатів, завдання держави є значно ширші, ніж при приватизації та публічних закупівлях. Адже вони передбачають формування інституціональних умов для здійснення цих партнерських відносин з бізнесом, забезпечення чіткої й прозорої процедури відбору приватного партнера, створення системи контролю за реалізацією проєктів ДПП, проведення аналізу ймовірності виникнення непередбачуваних ризиків, визначення можливостей держави щодо надання фінансової підтримки, оцінювання отриманих результатів. Відповідальне ставлення учасниками партнерства до своїх зобов'язань дають змогу не тільки підвищити ефективність проєктів ДПП, але й відродити довіру суспільства до партнерської співпраці держави і бізнесу.

Джерела

1. *Косач І. А., Кулик О. С.* Реалізація механізму державно-приватного партнерства в Україні: сучасні реалії та перспективи. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія "Право, публічне управління та адміністрування". 2021. № 1. С. 80–86.

І. В. ЩЕРБАК
здобувачка,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема професійного вигорання серед медичних працівників викликає значний інтерес дослідників, адже психоемоційний стан цих фахівців безпосередньо впливає на ефективність виконання ними своїх обов'язків, що, відображається на здоров'ї суспільства в цілому.

Професійне вигорання характеризується емоційним, фізичним і психологічним виснаженням, яке виникає внаслідок тривалого стресу, пов'язаного з виконанням професійних завдань, особливо у сферах, де передбачена постійна взаємодія з людьми. До основних складових цього явища належать емоційне виснаження, деперсоналізація та зниження рівня особистої ефективності. Вперше термін "вигорання" запропонував Герберт Фройденбергер у 1974 році у своїй праці "Вигорання персоналу" [1; 2]. Він описав його як стан виснаження, що виникає під впливом тривалого стресу й високих вимог на робочому місці, зокрема у професіях, орієнтованих на допомогу іншим людям, таких як медична галузь. Концепція цього явища була сформована на основі спостережень за волонтерами й медичним персоналом у клініках.

Медичні працівники є однією з найуразливіших до професійного вигорання груп. Згідно з різними дослідженнями, від 20 % до 75 % представників цієї сфери мають симптоми вигорання. За даними організації Mental Health America, у період із червня по вересень 2020 року найпоширенішими проблемами медиків стали емоційне та фізичне виснаження (82 %), труднощі зі сном (70 %), фізичне виснаження (68 %), страх і невпевненість у професійній діяльності (63 %). Більше половини медпрацівників стикалися зі змінами апетиту (57 %), фізичними симптомами, такими як головний біль або біль у животі (56 %) та сумнівами щодо своєї кар'єри (55 %). Також зафіксовано значне підвищення рівня емоційного виснаження через постійне співчуття (52 %). Близько 39 % лікарів і 45 % медсестер заявили про брак емоційної підтримки [1].

У деяких випадках для подолання стресу медики вдаються до шкідливих способів, таких як вживання алкоголю або психоактивних речовин.

До основних причин професійного вигорання належать [2]:

- постійний контакт із пацієнтами;
- недостатню підтримку з боку колег і керівництва;
- тривалі та інтенсивні чергування;
- дисбаланс між вкладеними зусиллями й матеріальною винагородою.

Ризик вигорання також залежить від особистісних якостей працівників та специфіки їхньої діяльності. Наприклад, медики невідкладної допомоги чи реанімаційних відділень стикаються з необхідністю повідомляти про важкі діагнози чи летальні випадки, а педіатри — із викликами у вигляді стресових ситуацій, пов'язаних із батьками маленьких пацієнтів.

Для профілактики професійного вигорання організовують тренінги зі стресостійкості, психотерапевтичні консультації. Медикам важливо знаходити баланс між роботою та відпочинком, займатися спортом, мати хобі й практикувати техніки релаксації, наприклад, медитацію.

Вигорання негативно впливає на якість медичних послуг, тому необхідно створювати умови, які сприятимуть відкритому обговоренню проблем і зверненню за допомогою без страху перед негативними наслідками. Проблема професійного вигорання медичних працівників викликає стурбованість та активний інтерес дослідників, оскільки психічний стан працівників в цьому виді діяльності безпосередньо впливає на результативність і продуктивність праці, отже, й на здоров'я всіх людей загалом.

Джерела

1. Професійне вигорання медичних працівників. *Центр громадського здоров'я МОЗ України* : вебсайт. URL: https://phc.org.ua/news/profesiyne-vigorannya-medichnikh-pracivnikiv (дата звернення: 03.01.2025).
2. *Русанов В.* Професійне вигорання медичних працівників в умовах війни: історичний аналіз, сучасні дослідження та авторське визначення. *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2024. № 3. Т. 9. URL: https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/529 (дата звернення: 03.01.2025).

Науковий керівник:
Л. В. Комар, старший викладач

І. О. ЩЕРБАТЮК
заступник директора,
Волинський інститут ім. В'ячеслава Липинського ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вступ. Релігійна свобода є фундаментальним правом людини, що ґрунтується на принципах свободи совісті та світогляду. Вона забезпечує можливість кожної особи сповідувати будь-яку релігію або утримуватися від релігійних переконань, а також брати участь у релігійних обрядах, поширювати

свої погляди та створювати релігійні організації. Це право є невід'ємною складовою демократичного суспільства та закріплене в міжнародних правових актах, таких як Загальна декларація прав людини (1948) та Європейська конвенція з прав людини [2].

Конституції більшості демократичних держав містять положення про рівність громадян незалежно від їхніх релігійних переконань, а також гарантії невтручання держави у внутрішні справи релігійних організацій. Однак реалізація цього принципу на практиці може стикатися з обмеженнями, зумовленими необхідністю захисту суспільного порядку, прав інших осіб та національної безпеки. У сучасному світі, особливо в умовах збройних конфліктів, держава може вдаватися до регулювання діяльності релігійних об'єднань, що викликає питання щодо меж допустимого втручання у сферу релігійної свободи.

Правові підходи до визначення релігійної свободи в міжнародному праві ґрунтуються на поєднанні її абсолютного та відносного аспектів. Абсолютний аспект охоплює внутрішнє переконання особи й не підлягає жодним обмеженням. Відносний аспект стосується зовнішніх форм прояву релігійності, таких як релігійні обряди, місіонерська діяльність та створення релігійних організацій, що можуть підлягати державному регулюванню у випадках, передбачених законом .

Європейський суд з прав людини у справі "Коккінакіс проти Греції" наголосив на важливості релігійного плюралізму як однієї з основних ознак демократичного суспільства. Водночас у справі "Нолан і К. проти Росії" Суд підкреслив, що держава не має права обмежувати релігійну діяльність, посилаючись виключно на міркування національної безпеки, оскільки це суперечить принципам правової держави [1]. Таким чином, обмеження релігійної свободи можливе лише за умови, що воно відповідає критеріям законності, необхідності та пропорційності.

В Україні свобода віросповідання закріплена у статті 35 Конституції, яка визначає, що держава є світською і не втручається у діяльність релігійних організацій, окрім випадків, коли така діяльність порушує закон [3]. Закон "Про свободу совісті та релігійні організації" регулює правовий статус релігійних об'єднань та встановлює умови їхньої діяльності. Однак у зв'язку з російською агресією держава вжила заходів для обмеження впливу релігійних структур, які мають зв'язки з країною-агресором.

Прийняття Закону України № 2662-VIII, що зобов'язує релігійні організації вказувати у своїй назві приналежність до іноземних релігійних центрів, викликало правові дискусії щодо його відповідності міжнародним стандартам. Конституційний Суд України визнав цей закон таким, що відповідає Конституції, аргументуючи це потребою захисту національної безпеки та інтересів громадян. Водночас практика заборони діяльності окремих релігійних громад на місцевому рівні ставить питання щодо пропорційності та обґрунтованості таких заходів [1].

Міжнародне право передбачає, що припинення діяльності релігійної організації можливе лише за умови наявності вагомих доказів її протиправної

діяльності, а відповідні рішення мають ухвалюватися виключно судом. У справі "Ільїн та інші проти України" ЄСПЛ наголосив, що вимога держави до релігійної організації змінити свою назву не є порушенням свободи віросповідання, якщо вона має на меті уникнення введення громадян в оману. Проте надмірне державне втручання у сферу релігії може суперечити принципам демократичного врядування, особливо якщо воно набуває політичного характеру.

Ефективним механізмом захисту релігійної свободи є судовий контроль за рішеннями органів влади. Закон України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" передбачає обов'язковість імплементації рішень ЄСПЛ у національну правову систему. Відтак будь-яке обмеження діяльності релігійних організацій має відповідати міжнародним стандартам, бути пропорційним і ґрунтуватися на об'єктивних доказах [4].

Висновки. Релігійна свобода є основоположним правом, що має бути гарантованим у демократичному суспільстві. Водночас її реалізація може підлягати певним обмеженням, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку, захисту прав інших осіб чи національної безпеки. У таких випадках держава повинна дотримуватися принципів законності, пропорційності та обґрунтованості, щоб уникнути порушення демократичних стандартів.

В Україні питання релігійної свободи набуло особливої актуальності у зв'язку з військовими подіями та необхідністю державного контролю над релігійними організаціями, що мають зовнішні зв'язки. Однак будь-яке обмеження цього права має базуватися на правових підставах, а не політичних міркуваннях. Важливим є впровадження міжнародних стандартів у національну судову практику, що забезпечить баланс між захистом національних інтересів і дотриманням прав людини.

Дотримання демократичних процедур у сфері релігійного регулювання сприятиме розвитку правової держави та зміцненню міжнародної довіри до України. З огляду на європейську інтеграцію, особливу увагу слід приділити гармонізації українського законодавства з практикою ЄСПЛ, що забезпечить стабільність правового режиму релігійної свободи та сприятиме формуванню громадянського суспільства.

Джерела

1. *Капелько П., Павшук К.* Роль і місце релігійних організацій в громадянському суспільстві. VI Міжнародна студентська наук. конф. "Наука сьогодення: від досліджень до стратегічних рішень", 2 червня 2023 р., м. Суми, 2023. С. 119–120.
2. *Капелько П. О., Павшук К. О.* Право на свободу віросповідання та його обмеження в контексті сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 81–84. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/16
3. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.

4. *Цвєткова Ю. В.* Свобода віросповідання: поняття та співвідношення з іншими правами людини у державах Західної традиції права. *Публічне право*. 2019. № 3 (35). С. 16–21.

І. М. ЩЕРБИНА
канд. техн. наук, доц.

А. Р. ДЕМЕШКО
здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАПУСКУ НОВОГО ТОВАРУ НА РИНОК

Виведення нового продукту на ринок — одне з найважливіших та найскладніших маркетингових завдань. Для успіху продукту на ринку необхідна добре продумана маркетингова стратегія. Сучасні ринки характеризуються постійними змінами та гострою конкуренцією. Щоб виділитися, компанії повинні пропонувати інноваційні продукти та водночас мати чітку стратегію по розробці маркетингового плану.

Головною метою маркетингової стратегії при запуску продукту на ринок є ефективне введення продукту в обіг та забезпечення стабільної ринкової позиції в доволі тривалій перспективі.

Ця стратегія ґрунтується на сильних брендах, збільшенні попиту, явному позиціонуванні продукту та формуванні глобальної лояльності. Крім того, необхідно провести детальну оцінку ринку для того, щоб мати велике значення для бізнесу та потреби значної цільової аудиторії. У процесі застосування пошукових методів скласти анкети, обговорення у фокус-групах і всю доступну інформацію про ринок. Завдяки цьому стає можливим більш точно окреслити потенційних споживачів та розробити ефективну стратегію, спрямовану на досягнення конкретних цілей [1].

Аналіз ризиків сприяє розпізнаванню потенційних труднощів та підготувати контрзаходи. Моніторинг та зворотний зв'язок це легкий спосіб оцінити успішність стратегії та зробити доповнення за необхідності.

Формування іміджу продукту та унікальної торгової пропозиції в маркетинговому процесі дуже важлива. Саме те як сприймуть продукт описує та розкриває його позиціонування, тоді як торгова пропозиція акцентує на особливості продукту та його переваги та оригінальність. Унікальна торгова пропозиція має бути лаконічно сформульована та чітко донесена, щоб переконати майбутніх споживачів.

Далі підприємство яке вже готово впроваджувати на ринок новий продукт повинно не нехтувати таким важливим елементом маркетингової стратегії — маркетинг — мікс. Він має такі чотири компоненти: продукт, ціна, дистрибуція, просування (реклама) [2].

При розробці самого продукту необхідно прийняти рішення щодо брендингу, дизайну та в першу чергу якості. Ціна відображатиме значущість продукту при цьому залишаючи його придатним для ринку в плані конкурентоспроможності. При розповсюдженні продукту канали впливу на споживачів мають бути ретельно обрані.

Реклама повинна бути орієнтована та зосереджена на цільову групу та прямо працювати з нею.

Ще однією умовою успішної маркетингової стратегії, а надалі успішного продукту є раціональне планування бюджету. Кількість ресурсів у всіх заходах необхідно запланувати в достатньо, щоб вимоги які були описані могли бути реалізовані ефективно.

Коли і як буде запущено продукт окреслює план запуску. Повинний бути графік який ретельно визначили, щоб усі заходи були завершенні вчасно а продукт запустили заплановано.

Отже, формування маркетингової стратегії для нового продукту на ринку — це непростий процес, який вимагає аналіз конкурентів, ринку та правильного позиціонування продукту. Якщо компанія виконає всі пункти що входять в план це не лише виведе продукт на ринок, а й дасть довготривалу прихильність цільової аудиторії. Але компанії не повинні закріплюватися лише за однією стратегією потрібно постійно їх переглядати та модернізувати, щоб забезпечити їхню відповідність у змінах на ринку.

Джерела

1. *Котлер Ф.* Основи маркетингу; пер. з англ. 12-те вид. Київ: Вільямс, 2014. 401 с.
2. *Ламбен Ж.-Ж.* Стратегічний маркетинг. Європейська перспектива; пер. з фр. Київ: Центр навч. літ., 2008. 351 с.

І. М. ЩЕРБИНА
канд. техн. наук, доц.

А. А. ПЛЕЧІЙ
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ФОРМУВАННЯ ТОВАРНО-ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

В сучасному динамічному бізнес-середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, успіх підприємства значною мірою залежить від ефективності його товарно-збутової політики. Саме вона визначає, як швидко і в якому обсязі продукція чи послуги досягнуть кінцевого споживача, а також забезпечує стабільний прибуток компанії.

Товарно-збутова політика — це комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на організацію ефективного руху товарів від виробника до споживача, забезпечення їх реалізації та отримання максимального прибутку.

Проаналізуємо теоретичні аспекти товарно-збутової політики підприємства, проведемо дослідження етапів її формування, розглянемо інструменти реалізації товарно-збутової політики, а також сучасні тенденції її розвитку.

Товарно-збутова політика є невід'ємною частиною маркетингу і спрямована на задоволення потреб споживачів шляхом ефективного розподілу товарів. Основними її цілями є максимізація прибутку, збільшення обсягу продажів, підвищення рівня задоволеності клієнтів, зміцнення позицій на ринку. Якщо розглядати фактори, що впливають на її формування, то можна виділити внутрішні (ресурси підприємства, виробничі потужності, асортимент продукції) та зовнішні (конкуренти, споживачі, економічні умови, законодавство) [1].

Розглянемо етапи формування товарно-збутової політики. На першому етапі здійснюється аналіз ринку та споживачів, зокрема, проводиться сегментація ринку, а також, дослідження потреб і поведінки споживачів. Далі відбувається формування товарного асортименту, що передбачає вибір оптимального набору товарів, які найбільше відповідають потребам ринку.

На наступному етапі здійснюється вибір каналів збуту: розглядаються варіанти оптового, роздрібного, прямого або непрямого збуту. Обов'язково проводиться визначення оптимальної ціни, яка враховує вартість виробництва і реалізації, стан попиту і пропозиції, рівень конкуренції у сегменті ринку.

Також вивчаються питання просування товарів і послуг, які включають такі напрями, як реклама, PR, персональні продажі, стимулювання збуту.

Інструментами реалізації товарно-збутової політики виступають маркетингові дослідження, які передбачають систематичний збір, обробку та аналіз інформації про ринок. Крім того, формується стратегія створення силь-

ного бренду, який буде здатний виокремити компанію на фоні конкурентів, визначаються параметри організації ефективного процесу продажів, здійснюється навчання персоналу з метою забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів. Також вирішуються логістичні питання, що дозволить організувати ефективне управління матеріальними потоками [2].

Оцінка ефективності товарно-збутової політики передбачає формування та аналіз таких показників ефективності як обсяг продажів, прибуток, рентабельність, а також, частка ринку. У процесі аналізу звітності відбувається визначення причин відхилень фактичних показників від планових та корегування управлінських рішень або цільових рівнів відповідно до результатів аналізу.

На процес розробки товарно-збутової політики на сучасному етапі значний вплив здійснює цифрова трансформація ринкового середовища, яка актуалізує питання використання онлайн-продажів та цифрових маркетингових інструментів у форматі електронної комерції. Поява таких нових інструментів дозволяє значно спростити і полегшити процес персоналізації маркетингу через створення індивідуальних пропозицій для кожного клієнта.

Також, залишається актуальним використання соціальних мереж для просування товарів і послуг та співпраця з інфлюенсерами з метою адресного впливу на споживчі рішення.

Джерела

1. *Безугла Л. С.* Формування маркетингової збутової політики підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 24. С. 111–116.
2. *Данилюк Д. О., Дашкевич Д. Р.* Особливості управління збутовою діяльністю в бізнес-організаціях різних галузей. *Бізнес-інформ*. 2020. № 9. С. 276–283.

І. М. ЩЕРБИНА
канд. техн. наук, доц.

В. О. ШЕВЧЕНКО
бакалавр,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

МАРКЕТИНГОВЕ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, де конкуренція зростає з кожним днем, питання забезпечення конкурентоспроможності підприємства набуває особливої актуальності. Маркетинг, як функція управління, відіграє ключову роль у формуванні та підтримці конкурентних переваг.

Ефективне маркетингове управління конкурентоспроможністю дозволяє, у першу чергу, зрозуміти потреби клієнтів, виявити не задоволені їх потреби та розробити продукти і послуги, які задовольнять їх. Це у свою чергу, дозволить сформувати унікальну пропозицію, яка відрізнятиметься від пропозицій конкурентів і буде привабливою для цільової аудиторії. Задоволення потреб клієнтів формує високий рівень їх задоволеності, що сприяє підвищенню лояльності і повторним покупкам.

Також, розробка нових продуктів або послуг, дозволить підприємству розширити асортимент продукції, вийти на нові ринки та диверсифікувати свою діяльність. Крім того, за рахунок унікальності пропозиції та високої якості продукту або послуги компанія може встановлювати більш високі ціни і отримувати підвищену норму прибутку.

Основними елементами маркетингового управління конкурентоспроможністю виступають:

- систематичне дослідження ринку, конкурентів, споживачів для виявлення нових можливостей і загроз;
- розподіл ринку на сегменти (сегментація) за різними критеріями (демографічні, географічні, психографічні) для більш точного визначення цільової аудиторії;
- створення унікального іміджу продукту або послуги в свідомості споживачів, тобто, його позиціонування;
- створення нових продуктів або модифікація існуючих з урахуванням потреб клієнтів;
- визначення оптимальної ціни, яка дозволить отримати максимальний прибуток і забезпечити конкурентоспроможність продукту;
- розробка ефективних комунікаційних кампаній для інформування цільової аудиторії про продукт або послугу;
- організація ефективної системи збуту для доставки продукту до споживача;
- надання якісного післяпродажного сервісу для підвищення лояльності клієнтів.

Компанія має обрати певну стратегію підвищення конкурентоспроможності, яка повинна стати частиною її загальної стратегії. Варіантами такої стратегії можуть виступити:

- досягнення найнижчих витрат виробництва і, як наслідок, найнижчих цін на продукт (стратегія лідерства за витратами);
- створення унікального продукту або послуги, які відрізняються від пропозицій конкурентів (стратегія диференціації);
- спеціалізація на вузькій ніші ринку (стратегія фокусування);
- постійний розвиток нових продуктів, технологій і процесів (стратегія інновацій).

Факторами, що впливають на конкурентоспроможність, можуть бути як внутрішні так і зовнішні фактори. Серед внутрішніх виділимо: ресурси підприємства (фінансові, людські, матеріальні), рівень корпоративної культури, система управління, досвід і компетенції персоналу. До зовнішніх факторів

відносяться стан економіки, рівень конкуренції, наявність законодавчого та нормативно-правового поля, технологічні зміни, соціальні фактори.

У процесі управління конкурентоспроможністю необхідно враховувати необхідність постійно адаптуватися до нових умов, постійно оновлювати технології і продукти, регулярно моніторити рівень активності конкурентів, а при виході на глобальний рівень враховувати відмінні культурні особливості нових ринків.

Серед соціально-економічних та технологічних тенденцій, які потенційно впливають на перспективи розвитку системи управління конкурентоспроможністю виділимо процес індивідуалізації маркетингу, який полягає у створенні персоналізованих пропозицій для кожного клієнта, використання цифрових технологій для взаємодії з клієнтами, аналізу даних і прийняття рішень, побудову довгострокових відносин з клієнтами на основі спільних цінностей у рамках соціального маркетингу, врахування екологічних аспектів при розробці продуктів і послуг.

Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємства є складним і багатогранним процесом, який вимагає постійного аналізу ринку, адаптації до змін і використання інноваційних підходів. Ефективне управління конкурентоспроможністю дозволяє підприємству досягти стійкого розвитку і зайняти лідируючі позиції на ринку.

Джерела

1. *Богацька Н. М. Христич С. Г.* Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Молодий вчений*. 2019. № 11. С. 455–458.
2. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. / І. А. Дмитрієв, І. М. Кирчата, О. М. Шершенюк. Х.: ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с.

Д. В. ЯВТУШОК
аспірант

Є. О. БЕЛОЗЬОРОВ
аспірант,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ВВЕДЕННЯ В АУДИТОРСЬКУ ПРАКТИКУ ПОНЯТТЯ “ЗАВДАННЯ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ”: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Починаючи з 90-х рр. XX сторіччя визначення поняття “аудит” було замінено на поняття “завдання з надання впевненості”. Так, у червні 2000 р.

Комітетом з міжнародної практики аудиту було введено в дію Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 100 "Завдання з надання впевненості", який став основою для прийняття Концептуальної основи завдань з надання впевненості та Міжнародних стандартів завдань з надання впевненості, інших ніж аудит чи огляд історичної фінансової інформації (що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації).

Під час проведення дослідження, авторами виділено вісім етапів введення поняття "завдання з надання впевненості" у Міжнародні стандарти з огляду, завдань з надання впевненості (МСЗНВ).

1. МСА (видання 2004 р.) [1]. Прийнято та введено в дію МСЗНВ 3000 "Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації", МСЗНВ 3400 "Перевірка прогнозної фінансової інформації", де запропонована чітка класифікація завдань з надання впевненості.

2. МСА (видання 2006 р., 2007 р.) [2; 3]. Додатково введений в дію Міжнародний стандарт контролю якості 1 (МСКЯ 1) "Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги", де розкриваються вимоги щодо окремих елементів системи контролю якості залежно від завдань з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом фінансової звітності.

3. МСА (видання 2010 р.) [4]. Введений новий МСЗНВ 3402 "Звіти з надання впевненості щодо заходів контролю в організації, що надає послуги". Крім того, у прийнятому та введеному в дію Кодексу етики професійних бухгалтерів розкриваються вимоги незалежності для завдань з аудиту та огляду (р. 290) та вимоги незалежності для завдань з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації (р. 291).

4. МСА (видання 2012 р., 2013 р.) [5; 6]. Були введені нові МСЗНВ 3410 "Завдання з надання впевненості щодо звітів з парникових газів", МСЗНВ 3420 "Завдання з надання впевненості щодо складання гіпотетичної фінансової інформації, яка включається в проспект емісії".

5. МСА (видання 2014 р., 2015 р.) [7; 8]. У виданні 2014 р. оприлюднені переглянуті Концептуальна основа завдань з надання впевненості та МСЗНВ 3000 "Завдання з надання впевненості, що не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації", які суттєво розширені та доповнені пояснюючими параграфами. Ці документи чинні для завдань з надання впевненості, які охоплюють періоди, що закінчуються 15 грудня 2015 р. або пізніше.

6. МСА (видання 2016–2017 рр.) [9]. Міжнародна концептуальна основа завдань з надання впевненості та МСЗНВ залишаються без змін. Суттєво переглянуто Кодекс етики професійних бухгалтерів, який представлений самим Кодексом та Міжнародними стандартами незалежності.

7. МСА (видання 2018 р.) [10]. Міжнародна концептуальна основа завдань з надання впевненості та МСЗНВ залишаються без змін. Введено в дію Міжнародний стандарт супутніх послуг 4400 (переглянутий) "Завдання з виконання узгоджених процедур" (чинний для завдань з виконання узгоджених процедур, для яких умови завдання узгоджені 1 січня 2022 р. або після цієї

дати), МСУЯ 2 “Перевірки якості завдання” (чинний для аудитів та оглядів фінансової звітності за періоди, що починаються 15 грудня 2022 року або після цієї дати; чинний для інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг, що починаються з 15 грудня 2022 р. або після цієї дати). Кодекс етики професійних бухгалтерів перейменований “Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності”) містить кілька суттєвих доповнень та змін стосовно завдань з надання впевненості, зокрема: розширені положення про незалежність, що стосуються тривалої причетності персоналу до клієнта з аудиту або надання впевненості; матеріали для застосування, щоб пояснити, як дотримання основоположних принципів забезпечує здійснення професійного скептицизму під час аудиту чи іншого завдання з надання впевненості [12].

8. МСА (видання 2020 р.) [11]. МСЗНВ залишаються без змін. Внесено зміни у МСУЯ 1 “Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг” (чинний з 15 грудня 2022 року) та оприлюднено 23 листопада 2022 року, МСУЯ 2 “Перевірки якості завдання” (чинний для аудитів та оглядів фінансової звітності за періоди, що починаються 15 грудня 2022$року або після цієї дати; чинний для інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг, що починаються з 15 грудня 2022 року або після цієї дати) та оприлюднено 23 листопада 2022 року.

Конкретизовано історичні етапи введення поняття “завдання з надання впевненості” в МСЗНВ.

Джерела

1. МСА: видання 2004 р. / пер. з англ. мови О. В. Селезньов та ін. К. : ТОВ “ІАМЦ АУ “Статус”, 2004. 1028 с.
2. МСА: видання 2006 р. URL: https://www.apu.net.ua/files/temp/standart_2006.pdf.
3. МСА: видання 2007 р. URL: https://www.apu.net.ua/files/temp/standart_2007.pdf.
4. МСА: видання 2010 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apu.net.ua/files/temp/Ukr-block_T2-2010.pdf.
5. МСА: видання 2012 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apu.net.ua/files/temp/Audit_2012_2.pdf.
6. МСА: видання 2013 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apu.net.ua/files/temp/Audit_2013_2.pdf.
7. МСА: видання 2014 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/290/Audit_2015_2_all.pdf.
8. МСА: видання 2015 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apu.net.ua/attachments/article/1038/Part_2_2015.pdf.
9. МСА: видання 2016–2017 рр. Ч. ІІ. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482.
10. МСА: видання 2018 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482.
11. МСА: видання 2020 р. Ч. ІІ. URL: https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Ukr_IAASB_HB_2020-Part_%D0%86%D0%86.pdf.

12. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності): видання 2021 р. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/kodex_et.pdf.

Науковий керівник:
О. В. Артюх-Пасюта, канд. екон. наук, доцентка

В. А. ЯРЕМЕНКО
канд. екон. наук, доцент,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

СУЧАСНІ МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Сучасний маркетинг зазнає значних змін під впливом розвитку технологій, поведінки споживачів та глобалізації. Успішні компанії сьогодні використовують комплексний підхід, поєднуючи традиційні методи з інноваційними digital-стратегіями.

Ключові тенденції сучасного маркетингу:

Персоналізація та сегментація: Аналіз даних: збір та обробка інформації про споживачів для створення персоналізованих пропозицій. Сегментація аудиторії: поділ споживачів на групи за різними критеріями (демографічні, поведінкові, психографічні) для таргетованого впливу. Персоналізовані повідомлення: адаптація контенту, реклами та пропозицій під конкретного споживача.

Digital-маркетинг: SEO (Search Engine Optimization): оптимізація сайту для підвищення його позицій у пошуковій видачі. Контент-маркетинг: створення та поширення цінного та цікавого контенту для залучення та утримання аудиторії. Соціальні медіа: використання соціальних платформ для спілкування з аудиторією, просування бренду та продуктів. Email-маркетинг: розсилка електронних листів з інформацією про новини, акції та спеціальні пропозиції. PPC (Pay-Per-Click): розміщення платної реклами в пошукових системах та соціальних мережах.

Маркетинг впливу: Інфлюенсери: співпраця з популярними блогерами та лідерами думок для просування товарів та послуг. Рекомендації: використання відгуків та рекомендацій споживачів для підвищення довіри до бренду.

Відеомаркетинг: Короткі відео: створення коротких та цікавих відео для соціальних мереж та інших платформ. Живі трансляції: проведення прямих трансляцій для спілкування з аудиторією та презентації продуктів. Відеоконтент: створення навчальних, розважальних та оглядових відео для залучення аудиторії.

Гейміфікація: Ігри: використання ігрових елементів для залучення споживачів та підвищення їх лояльності. Конкурси: проведення конкурсів та розіграшів для стимулювання інтересу до бренду. Бали та бонуси: нарахування балів та бонусів за активність та покупки.

Аналітика та автоматизація: Веб-аналітика: збір та аналіз даних про відвідуваність сайту, поведінку користувачів та ефективність маркетингових кампаній. Автоматизація маркетингу: використання спеціальних інструментів для автоматизації рутинних завдань та оптимізації маркетингових процесів.

Інструменти сучасного маркетингу: CRM-системи: для управління відносинами з клієнтами та автоматизації маркетингових процесів. Платформи для email-маркетингу: для створення та розсилки електронних листів. Сервіси для аналізу даних: для збору та аналізу інформації про аудиторію та ефективність маркетингових кампаній. Інструменти для створення контенту: для створення якісного та цікавого контенту різних форматів.

Важливо зазначити: Маркетингова стратегія має бути комплексною та враховувати всі аспекти діяльності компанії. Необхідно постійно аналізувати результати та адаптувати стратегію під зміни ринку та поведінки споживачів. Важливо використовувати сучасні технології та інструменти для підвищення ефективності маркетингових заходів.

К. В. ЯРОШЕНКО

здобувач,
Придніпровський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП"

ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану банківська система стикається з низкою викликів, які впливають на її стабільність та здатність забезпечувати фінансову підтримку економіки. Однією з ключових проблем є фізичне знищення банківської інфраструктури внаслідок бойових дій. Руйнування відділень, банкоматів та платіжних терміналів ускладнює доступ до фінансових послуг у постраждалих регіонах. Це, у свою чергу, знижує можливість населення та бізнесу здійснювати повсякденні фінансові операції, що негативно впливає на загальну економічну активність.

Водночас масова міграція громадян, скорочення робочих місць та зниження доходів суттєво погіршують платоспроможність населення та підприємств. Багато компаній змушені скорочувати обсяги виробництва або повністю зупиняти діяльність, що впливає на їхню здатність обслуговувати

кредити. Як наслідок, у банків зростає частка проблемних кредитів, що посилює ризики фінансової нестабільності.

Суттєвий вплив на банківську систему також мають валютні ризики. Дефіцит валютних надходжень через зменшення експорту, а також зростання попиту на іноземну валюту з боку населення створюють додатковий тиск на курс національної валюти. Це може призвести до спекуляцій на валютному ринку, що спричиняє паніку серед вкладників і виведення капіталу з банківської системи.

Проблема інфляції ускладнює ситуацію ще більше. Підвищення цін на товари та послуги знижує купівельну спроможність населення, а заощадження громадян знецінюються. Це послаблює довіру до банківської системи, що виявляється у зменшенні депозитів і переході до зберігання грошей у готівковій формі. Крім того, банки стикаються з обмеженням ліквідності, адже зменшення обсягу депозитів і загальна економічна невизначеність ускладнюють залучення коштів для кредитування.

Додатковим викликом є зростання кіберзагроз. В умовах воєнного стану кількість кібератак на банківську інфраструктуру значно зростає, що змушує банки вкладати значні ресурси в забезпечення захисту даних клієнтів і стабільної роботи систем.

Нарешті, регуляторна політика, спрямована на стабілізацію економіки, часто супроводжується введенням обмежень, зокрема на валютні операції чи зняття коштів. Хоча ці заходи покликані зменшити фінансові ризики, вони можуть створювати труднощі для бізнесу та населення, що потребують гнучкості у доступі до фінансів.

Отже, банківська система під час воєнного стану функціонує в умовах складної багаторівневої кризи. Проблеми руйнування інфраструктури, зниження платоспроможності клієнтів, валютних ризиків, інфляції, кіберзагроз і регуляторних обмежень взаємопов'язані та створюють комплексні виклики, які вимагають ефективних антикризових заходів як на рівні банківських установ, так і держави в цілому.

Джерела

1. Огляд фінансового сектору. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/ sector-financial (дата звернення 15.01.2025).
2. Звіт про фінансову стабільність. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11 (дата звернення 25.01.2025).

Науковий керівник:
Ю. М. Заволока, канд. екон. наук, доцент

Ю. А. ЯСІНСЬКА
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Національний університет "Львівська політехніка"

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Війна є одним із найскладніших випробувань для будь-якої країни, і її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України є суттєвим та багатогранним. Актуальність дослідження впливу війни на соціально-економічний розвиток регіонів України зумовлена безпрецедентними масштабами руйнувань, міграційними процесами, зміною економічних пріоритетів та соціальними викликами, що постали перед країною. Повномасштабна війна, яка розпочалася у 2022 році, серйозно вплинула на всі сфери життя країни, поставивши перед суспільством та державою низку серйозних викликів.

Значна частина промислових об'єктів, транспортної та соціальної інфраструктури в зонах бойових дій була знищена. Наприклад, у Донецькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях втрати промислового потенціалу сягають десятків відсотків. Це призводить до зниження виробництва, втрати робочих місць та падіння регіональних бюджетів [1]. Також мільйони українців були змушені стати внутрішньо переміщеними особами або залишити країну. Станом на 31 січня 2024 року 4,3 мільйони громадян країн, не громадян ЄС, які залишили Україну внаслідок російського вторгнення, мали статус тимчасового захисту в ЄС [2]. Це зменшило трудовий потенціал у деяких регіонах, особливо на сході та півдні, водночас створюючи надмірне навантаження на інші регіони, як-от Київська, Львівська чи Закарпатська області. Війна змусила державу перенаправити значну частину ресурсів на оборону, що обмежило фінансування соціальних програм, освіти, медицини та інфраструктурних проєктів. Проте зросла роль галузей, пов'язаних із військово-промисловим комплексом, логістикою та гуманітарною допомогою. Унаслідок бойових дій спостерігається значне економічне відставання регіонів, де тривають бойові дії, порівняно з відносно стабільними областями, що може призвести до подальшого посилення соціальної напруги та нерівності.

Крім того, серйозно постраждали такі сектори, як енергетика, промисловість, інвестиції, банківська справа, міжнародне співробітництво, освіта, культура та засоби масової інформації. Наразі неможливо точно підрахувати втрати та збитки, а також оцінити їхній вплив. Однак вони потребують вирішення на всіх рівнях державного будівництва. На жаль, ніхто не знає, як довго триватиме ця війна, але вже сьогодні потрібно починати дії з розробки стратегії національної відбудови, відновлення соціально-економічного по-

тенціалу та забезпечення національної, економічної та зовнішньоекономічної безпеки. У таблиці подано приблизні підрахунки від [3].

Непрямі втрати економіки України у часі війни

Вид економічної діяльності	Сума втрат, млрд дол
Торгівля	450,5
Промисловість, будівництво, послуги	409,9
Сільське господарство	83,1
Енергетика	43,1
Транспорт	38,8
Розмінування	42
Житловий сектор	22,4
Соціальні виплати	10
Демонтаж зруйнованих об'єктів	13,4
IT та цифрова інфраструктура	19,3
Освіта і наука	14,5
Охорона здоров'я	11,4

Джерело: побудовано автором за [3].

На нашу думку, варто розробити чіткий план післявоєнної відбудови з акцентом на сучасні технології, енергоефективність і стійкість до можливих майбутніх загроз. Важливо залучити міжнародні інвестиції та допомогу. Ще дуже важливим завданням є реінтеграція внутрішньо переміщених осіб, забезпечення житлом, робочими місцями та доступом до освіти й медицини. Також необхідно створити програми психологічної допомоги для подолання наслідків травм війни. Важливо стимулювати розвиток малого й середнього бізнесу, підтримувати інноваційні сектори економіки та зменшувати залежність від окремих галузей. Драйвером економічного зростання може стати розвиток зеленої енергетики та IT-сектору. Також варто створювати міжрегіональні програми співробітництва, які сприятимуть обміну ресурсами, досвідом та кращими практиками відновлення. Це допоможе вирівняти диспропорції у розвитку регіонів. Необхідно підвищити прозорість і ефективність витрачання бюджетних коштів, залучених на відновлення, зменшити бюрократичні перешкоди для інвесторів та гуманітарних організацій.

Джерела

1. Регіональні бюджети: НБУ. URL: https://bank.gov.ua.
2. Кількість осіб під тимчасовим захистом. URL: https://surl.li/tqhutw.
3. Непрямі втрати економіки України перевищили $1,1 трильйона — KSE. URL: https://surl.li/udvahc.

Науковий керівник:

О. І. Корицька, канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту організацій

Національний університет "Львівська політехніка"

До збірника включено тези доповідей учасників, які досліджують актуальні проблеми економічного, соціально-культурного, інвестиційного та інноваційного розвитку економіки регіону.

Наукове видання

III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Матеріали конференції

30 січня 2025 р.

Комп'ютерне верстання *Н. В. Коваленко*

Формат $70\times100^{1}/_{16}$.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2

Свідоцтво
про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7066 від 04.06.2020